

**TÂLİ'Î'NİN FARŞA DİVANI VE NECÂTÎ
BEY DİVANI İLE MAZMUNLAR AÇISINDAN
MUKAYESESİ**

**(İnceleme-Edisyon Kritik- Transkripsiyonlu Metin-
Tercüme-Mukayese)**

Sedat KARDAŞ

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı
Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE**

2012

Her Hakkı Saklıdır

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Sedat KARDAŞ

TÂLİ'Î'NİN FARŞÇA DİVANI VE NECÂTÎ BEY DİVANI İLE
MAZMUNLAR AÇISINDAN MUKAYESESİ

(İnceleme-Edisyon Kritik- Transkripsiyonlu Metin-Tercüme-Mukayese)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE

ERZURUM-2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

02/01/2012

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Tâli’î”nin Farsça Divanı ve Necâtî Bey Divanı İle Mazmunlar Açısından Mukayesesi (İnceleme-Edisyon Kritik- Transkripsiyonlu Metin-Tercüme-Mukayese) ” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Sedat KARDAŞ

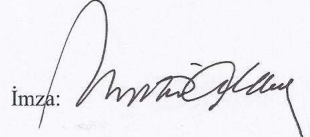
TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE danışmanlığında, Sedat KARDAŞ tarafından hazırlanan bu çalışma 02 /01 /2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı (Eski) Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Metin AKKUŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Rıdvan CANIM

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 02 /01/2012

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR	VI

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞAİRİN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1.TÂLİ'Î.....	1
1.1.1. Hayatı	1
1.1.2. Sanatı.....	7
1.1.3. Eserleri	11

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1.TÂLİ'Î'NİN FARŞÇA DİVANI	12
2.1.1. Karşılaştırılan Nüshaların Tavsifi:.....	12
2.1.1.1. T Nüshası	12
2.1.1.2. İ Nüshası.....	12
2.1.1.3. A Nüshası	13
2.2 NAZİM ŞEKİLLERİNE GÖRE ŞİİR DAĞILIMININ TESPİTİ	14
2.3 VEZİNLERE GÖRE ŞİİR DAĞILIMININ TESPİTİ.....	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EDİSYON KRİTİKLİ METİN

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUKAYESE

KAYNAKLAR	432
ÖZ GEÇMİŞ.....	436

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÂLİ'Î'NİN FARŞÇA DİVANI VE NECÂTÎ BEY DİVANI İLE MAZMUNLAR
AÇISINDAN MUKAYESESİ
(İnceleme-Edisyon Kritik- Transkripsiyonlu Metin-Tercüme-Mukayese)**

Sedat KARDAŞ

Danışman: Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE

2012-443 sayfa

**Jüri: Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE (Danışman)
Prof. Dr. Metin AKKUŞ
Doç. Dr. Rıdvan CANIM**

Bu çalışma dört bölümde hazırlandı:

İlk bölümde, başta şair tezkireleri olmak üzere mevcut kaynaklar ve Tâli'î'nin Farsça divanından hareketle, şairin hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde duruldu.

İkinci bölümde, inceleme başlığı altında Divan ve özelliklerinden bahsedilerek metne dair çeşitli tasnifler yapıldı ve mevcut nüshalar tavsif edildi.

Üçüncü bölümde, mevcut metin Latin harflerine aktarıldı ve metnin Türkiye Türkçesi verildi. Nüshalar arasındaki farklar, Edisyon Kritik yöntemiyle dipnot şeklinde gösterildi.

Dördüncü bölümde, Tâli'î divanındaki belli başlı mazmunlar tespit edilerek, Necati Bey Divanı ile mukayese yapıldı.

Çalışma, eser ve şair hakkında yapılan değerlendirmeleri içeren bir sonuç bölümü ile tamamlandı.

Anahtar Kelimeler: Tâli'î, Necâtî Bey, Divan, Klasik Türk Şiiri, Mazmun.

ABSTRACT

MASTER THESIS

**TÂLİ'Î'S PERSIAN DİVAN AND COMPARISON WITH NECÂTÎ BEY'S
DIVAN IN TERMS OF METAPHORS
(Analysis -Critical Edition-Transcription-Translation-Comparison)**

Sedat KARDAŞ

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Saadet KARAKÖSE

2012-443 Pages

**Jury: Assoc. Prof. Dr. Saadet KARAKÖSE
Prof. Dr. Metin AKKUŞ
Assoc. Prof. Dr. Rıdvan CANIM**

This study has been prepared in four parts:

In the first part, with reference to basically poet's biographies, available resources and Tâli'î's Persian divan; poet's life, art and works have been emphasized.

In the second part, under the title "analysis" mentioning Divan and its features, various classifications belonging to the text have been applied and available transcripts have been defined.

In the third part, present text, has been translated into Latin alphabet and the text was translated to Turkey Turkish. Differences between transcripts have been indicated with footnotes in form of Critical Edition.

In the fourth section, by determining certain metaphors in Tâli'î's Divan, they were compared with Necati Bey's Divan.

The study has been completed with a conclusion section that contains the evaluation about the poet and his divan.

Key Words: Tâli'î, Necâtî Bey, Divan, The Classical Turkish Literature, Metaphor.

ÖNSÖZ

Bu çalışma ana hatlarıyla, Tâli'î, onun Farsça divanının edisyon kritikli metni, metnin Türkçeye tercümesi ve divanda tespit edilen belli başlı mazmunların Necati Bey divanındaki mazmunlar ile mukayese edilmesinden meydana gelmiştir. Çalışmanın öncelikli amacı, daha önce üzerine çalışma yapılmamış olan Tâli'î ve onun Farsça eserini edebiyata kazandırmaktır. İkinci amaç ise eserde ön plana çıkan mazmunların, Necati Bey divanında nasıl ele alındığını tespit ederek, aynı edebi anlayış içerisinde biri Farsça diğeri Türkçe şiir yazan bu iki şairden hareketle, divan şiirinin beslendiği temel kaynakları içerisinde yer alan İran edebiyatı ve onun özelliklerinden nasıl yararlandığını tespit etmektir. Bu düşüncenin çıkış noktası, gerek divan edebiyatı gerekse de İran edebiyatında şiirin malzemesi ve ifade tekniğinin aynı olduğunu ifade eden Hasibe Mazioğlu'nun "Fuzûlî-Hâfız, İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma" adlı doktora çalışmasıdır.

Bu düşünceyle, İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir'deki kütüphanelerde Tâli'î ve onun eseri hakkında taramalar yapıldı. Elektronik ortamda yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerin veri tabanlarından faydalanılarak, divana ait üç nüsha tespit edildi. Bu nüshalar Tire Necip Paşa Kütüphanesi, İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi ve Ankara Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesinde yer almaktadır. En kapsamlı ve en düzenli nüsha olarak göze çarpan Tire nüshasının müellif nüshasına en yakın nüsha olduğu düşünüldüğünden, bu nüsha metnin temelini aldı. Şair hakkındaki bilgilere ulaşmak içinse Şuara Tezkireleri ve Osmanlı şiir tarihine ışık tutan diğer eserlere bakıldı. Elde edilen bilgilerden ve nüshaların tavsifinden sonra çalışmaya kaynaklık eden Divan-ı Tâli'î'nin, 15. Yüzyılda yaşayan ve Necati Bey ile dost olan Tâli'î'ye ait olduğu kanaatine varıldı.

Temel olarak dört bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde, Tâli'î'nin hayatı, sanatı ve eserleri hakkında elde edilen bilgilere yer verildi. Ayrıca tezkirelerde Tâli'î mahlasını kullandığı tespit edilen diğer iki şair hakkında mevcut olan bilgiler üzerinde de duruldu.

İkinci bölümde, Tâli'nin Farsça Divanına ait nüshaların tavsifi yapıldıktan sonra, divandaki şiirlerin şekil ve vezin açısından tasnifi yapıldı.

Üçüncü bölümde, Tâli'î Divanının Edisyon Kritikli metni ve metnin Türkçeye Tercümesine yer verildi. Daha önce Latin harflerine aktarılmış bir Farsça divan

örneğinin bulunmayışı ve Farsça Arap harfli metinlerin Latin harflerine aktarılması konusunda araştırmacıların üzerinde durduğu ortak bir yöntemin olmayışı, metnin Latin harflerine aktarılması konusunda, sözlüklere bağlı kalma yolunun izlenmesine neden oldu. Özellikle Farsça ön ek ve son eklerin yazılışında nasıl bir yol izleneceği konusunda problemler yaşandı. En son bu ekleri ayırmadan yazma konusunda karar kılındı. Ancak Farsça'da mevcut olan ve genellikle “Ön Edatlı Fiiller” olarak adlandırılan yapılar, ön eklerle karıştırılabilir düşüncesiyle ön ekleri tire (-) işaretiyle ayırma kararına varıldı. Edisyon Kritikte ise Tire Nüshası metnin merkezine alınarak, diğer nüshalardaki farklar dipnot şeklinde verildi.

Dördüncü Bölümde, Tâli'î divanında yer alan belli başlı mazmunlar tespit edildikten sonra bunların nasıl ele alındığı alfabetik olarak, birer örnekle açıklandı. Aynı mazmunun divanda hangi beyitlerde geçtiği verildikten sonra, bu mazmunun Necati Bey divanında nasıl işlendiği ve hangi beyitlerde ele alındığı tespit edilmeye çalışıldı.

Yukarda ana hatları verilen çalışma, eser ve şairi hakkında bazı tespitler ve Farsça kaynaklara yönelmede karşılaşılan bazı problemlerin içerdiği sonuç bölümüyle neticelendirildi.

Bu çalışmanın hazırlanış sürecinde desteklerini benden esirgemeyen aileme ve bu çalışma boyunca bilgi deneyimlerini benden esirgemeyen tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE'ye minnet ve şükran duygularımı burada ifade etmeyi bir borç bilirim.

KISALTMALAR

A	: Ankara Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan nüsha
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
çev.	: çeviren
haz.	: hazırlayan
İ	: İnebey Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan nüsha
MŞSA	: Mersiye-i Şehzade Sultan Abdullah
MŞSM	: Mersiye-i Şehzade Sultan Mahmud
s.	: sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T	: Tire Necip Paşa Kütüphanesinde bulunan nüsha
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSA	: Terc-i Bend-i Sultan Abdullah
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayınları
(...)	: Okunamayan kelimeler

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞAİRİN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1.TÂLİ'Î

1.1.1. Hayatı

Türk edebiyatında Tâli'î mahlasını kullandığını tespit ettiğimiz üç şair vardır. Çalışmamıza kaynaklık eden yazma eserlerin bunlardan hangisine ait olduğu tam olarak bilinmediğinden bu üç şairi ayrı ayrı tanıtmakta fayda vardır.

Bunlardan ilki, Alî Şîr Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-Nefâyis*¹ adlı eserinde söz ettiği Mevlana Tâli'î'dir. Şair bu eserin birinci Meclisinde yer alır. Bu bölüm Nevâyî'den önce yaşayıp, Nevâyî doğmadan önce vefat eden ve yazarın görüşüp tanışma fırsatı bulamadığı 46 şairi ihtiva etmektedir. Nevâyî miladi 9 Şubat 1441 tarihinde doğmuş ve Ocak 1501'de vefat etmiştir. Buradan *Mecâlisü'n-Nefâyis* adlı eserde söz edilen Tâli'î'nin belirtilen tarihlerden önce yaşadığı sonucu çıkarılabilir. Eserde Tâli'î'den bahsedilirken onun, Sultan Muhammed Baysungur'un² övücülerinden olduğu ve tabiatı itibariyle garipliklere meyilli bir şair olduğu söylenmiştir.³ Elimizdeki eserde şairin şahın meddahlığını yaptığı yönündeki bilgiyi destekleyici beyitler bulunmaktadır. Verilen örnek beyitlerin Fars dilinde olması da ele alınan divanının yazarının adı geçen Tâli'î olma ihtimalini doğurmaktadır. Ancak ileride söz edilecek olan bazı tespitler eldeki eserin Necati ile muasır ve dost olan Tâli'î'ye ait olma ihtimalini güçlendirmektedir. Aşağıdaki beyitlerden birincisinde şair, şahın eşiğindeki meddahlardan biri olduğunu söylemiş ve ikinci beyitte de 3 yıldır şahı övme vazifesinde bulunduğunu ifade etmiştir.

Devlet niger ki der-ser pür-i me-râ felek

Meddâh-ı âstân-ı şeh-i kâm-kâr kerd

Şâhâ se sâl şod ki zi-ferhûnde-i Tâli'î

Der-midhât-ı to tût tab'em sühan-râst

¹ Kemal Eraslan, *Alî-şîr Nevâyî Mecâlisü'n-Nefâyis*, TDK Yayınları, Ankara 2001, s. 332.

² Sultan Muhammed Baysungur: Timur'un torunu, Şahruh'un oğludur. (Eraslan, s. 332).

³ İbnü'l-Mübarek Muhammed El-Kazvini, *Terceme-i Mecâlisü'n-Nefais*, Süleymaniye Kütüphânesi, Esad Efendi Bölümü, Demirbaş Numarası: 3877 s. 12.

Tâli'î mahlası ile şiir yazan ikinci şair ise 15. Yüzyılın ikinci yarısı ile 16. Yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan Tâli'î'dir. Kaynaklarda adı en çok zikredilen Tâli'î bu şairdir. Şairin hayatı hakkında net bilgilere sahip değiliz. Ancak devrin ileri gelenleri ile olan münasebetleri ve şair tezkirelerinde kendisi hakkında verilen sınırlı bilgilerden yola çıkarak onun hakkında bilgi edinebiliyoruz.

Sehi Bey Tezkiresi'nde asıl adının Mehmed olduğu söylenmiştir.⁴ *Riyazi Tezkiresi*'nde⁵, *Kafzâde Faizi Tezkiresi*'nde⁶ ve *Tuhfe-i Naili*'de⁷ ise asıl adının Mahmud Çelebi olduğu şeklinde bir bilgi verilmiştir. Kaynaklarda Tâli'î'nin doğum tarihine ilişkin bir bilgiye yer verilmemiştir. Genel olarak kaynaklarda Tâli'î'nin doğum yerinin Kastamonu olduğu söylenmiştir. Bu yönde bilgi verenlerin başında Sehi, Latifi, Faizi ve Kınalızade Hasan Çelebi gelir. Âşık Çelebi ise doğum yeri olarak Manisa'yı vermiştir.⁸

Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre devrin ileri gelenlerinden yardım görmüş ve önemli vazifelerde bulunmuştur. *Sehi Bey Tezkiresi*'nde, Sultan Mehmed'in hizmetinde bulunup hazine kâtipliği yaptığı, Sultan Selim tahta oturunca itibarının arttığı ve ölümüne kadar yeniçeri kâtipliği görevini yürüttüğü söylenmiştir. *Latîfi Tezkiresi*'nde:

“Sultan Selim devrinde başkentte yeniçeri kâtibi olmuş ve yeniçeri ile kendi arasında şu manayı bulup padişaha sunmuştur.

*Keskin olduğu bu yeniçerininin
Dâ'imâ seyf-i kâtî'ı biledir
Yağdırır hasma tîr-i bârânı
Harbeden berk-i lâmiû biledir
Zârdur gerçi nef'î de çokdur
Çok muzır var menâfi'i biledir
Güneşin yerde nef'î çok amma
İncimekte menâfi'î biledir
Bahtı kûrdur bugün bu tâ'ifeniün
Kanda varursa Tâli'î biledir.”⁹*

şeklinde bilgi verilerek onun Yavuz Sultan Selim'e ne kadar yakın olduğu

⁴ Mustafa İsen, *Sehi Bey Tezkiresi*, Heşt Behişt, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s.154.

⁵ Riyâzî, *Riyazü's-Şuara*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, Demirbaş Numarası: 3871, s. 97-a

⁶ Kafzade Faizi, *Zübdetü'l-Şair*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum Eserler, numara: 1325.

⁷ Mehmet Naili Tuman, *Tuhfe-i Naili*, Bizim Büro Yay., Ankara 2001, s. 2464.

⁸ Filiz Kılıç, *Âşık Çelebi Meşairiü's-Şuara*, cilt: 2, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 647.

⁹ Mustafa İsen, *Latîfi Tezkiresi*, Akçağ Yay., Ankara 1999, s. 443.

vurgulanmıştır. Hatta Latifi, Sultan Selim'in bu şiir üzerine Tali'i'ye şaka yollu “Amasya'da Dukadinoğlu'nun evini bastıkları zaman da orda mıydın?” diye sorduğunda “Baskını engellemek için gitmiştim.” diye cevap verdiğini de dile getirmiştir. *Künhü'l Ahbâr* adlı eserde de bu yönde bilgiler verilmiştir.¹⁰

Âşık Çelebi *Tezkiresi*'nde ise bu olay daha kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve konuya farklı bir şekilde yaklaşmış ve konu daha geniş bir biçimde ele alınmıştır. Âşık Çelebi bu olayı şu şekilde nakleder:

“Sultân Selîm-i merhûm ‘Acem seferine teveccüh itdükde Tâli’î bir gazel dimişdür ki matla’ı budur.

*Olur ey husrev-i hûbân mübârek bu sefer bize
Yaşam gülgünü çünkü hem-‘inândur zülf-i şeb-dîze*

Sultân Selîm pesend idiüp merhûma ve sipâhî oğlanları kâtibi Sücûdî'ye ol seferün tarihin inşa itmek emr itmişdür; ikisi bile yazmışlardur. Sücûdî'nün gördüm hoş-âyende vü küşâde inşâdur. Ammâ Tâli'î'nün görmedüm nâ-yâbdur, galibâ yüze gelicek yüzi yokdur anunçün mekânı verâ-yı hicâbdur. Sultân Selîm mezbûrî gâhî musahabete da'vet eyler. Tâli'î, Âhî Çelebi'ye buluşup şimdi ben musâhabet itdüğüm pâdşâh kakıyup Tâli'î'nün boynun ur diyü buyurur mı ve cellâd iki bir dimeyüp benim boynum urur mı dir. Âhî Çelebi dahı belî dir. Tâli'î imdi bana ol musâhabet gerekmez ve zahm-ı niş ile olan ‘aselden yegdür bin kere bekmez dir. Bu latife pâdşâh sem'ine vâsıl oldukda musâhabet itmeyicek boynun ur disek urmazlar mı ve kaydın gör disek görmezler mi buyurur ve bu sözden hâtır-ı şâhide gubâr kalur ve her âyîne âyîne-i sinesinde inkisâr kalur. Âhir Amâsiyye'de kışlanup yeniçeri tugyân idiüp vüzerâdan Pirî Paşa ve Dukakin-zâde'nün evlerin basarlar. Eğlenmeyüp Rûm'a gelindükde Tâli'î'den bu küt'a sâdır olur.

*Keskin olduğu bu yeniçerinin
Dâ'imâ seyf-i kâtı'ı biledir
Yağdırır hasma tîr bârânı
Harbeden berk-i lâmi'î biledir
Bahtı kûrdur bugün bu tâ'ifenün
Ne yire varsa Tâli'î biledür.*

Bu küt'a dahı gûş-ı pâdşâha vâsıl oldukda ma'lûm oldu ki Amâsiyye'de Dukakin-zâde'nün yeniçeriler evin basduklarında dahı bile imiş dir. Tâli'î bile idüm ammâ men'e vardumdı dir.”¹¹

Beyanî Tezkiresi'nde ise: “Necâtîniün mu'âsırı ve Sun'îniün mu'âsırı olup Magnisada Şehzâde Sultân Mahmûd âsitânesinde niçe müddet mahabbet üzre ülfet ü sohbetleri olup ba'dehû şehzâde mülk-i câvidânî sultânî oldukda Necâtî südde-i sultânîde tekâ'üd ihtiyar idiüp Tâli'î zümre-i Yeniçeriyân kâtibi olup ba'dehû Tâli'î râci

¹⁰ Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabu't-Tarih-i Künhü'l-Ahbar*, Ahmet Uğur vd. neşri, C.I, Kayseri 1997, s. 1262.

¹¹ Kılıç, s. 647.

*olup meflûc olmak ile kitâbetden dahi âzâde düşüp kevkeb-i vücûdı magrib-i fenâda gârib oldı.”*¹² denilerek, Tâli’î’nin, II. Bayezid’in oğlu Şehzade Sultan Mahmud’un Manisa valiliği sırasında Necatî ve Sun’î ile birlikte onun hizmetinde bulunduğu ve daha sonra Yeniçeri Katipliği’ne yükseldiği ifade edilmiştir. *Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi*’nde ise:

“*Necâtî ve Sun’î ile mu’âsır biri biriyle dâ’imâ müşâ’arede musâhib ü mu’âsır olup aralarında meclis-i muvânesetde sâgar-ı hullet ü mahabbet-müdâm dâ’ir idi. Sultân Mahmûd şehzâde iken Necâtî nişâncı Tâli’î defterdâr idi. Ba’dehû şehzâde-i mezbûr gâr-ı gurûrdan müntakîl-i sarây-ı sürûr olıcak Necâtî gelüp der-i şehr-yârda tekâ’üd ihtiyâr idüp Tâli’î tâlib-i rütbe-i ‘unvân ve misâl-i devlet ü ‘izzet mülâzım-ı erkân-ı dîvân olup yeniçeri kâtibi olmagla emsâl ü akrânı miyânında ‘izzet ü ‘unvân bulmuş idi. Bu kıt’ayı cenâb-ı Sultân Selîm Hâna sundukda makbûl-ı hazreti olmuş idi.*

*Şi’r: Keskin olduğu bu yeniçerinin
Dâ’imâ seyf-i kâtî’i biledür
Zârdur gerçi nef’î de çokdur
Çok muzır var menâfi’i biledür
Bahtı kûrdur bugün bu tâ’ifenün
Kanda varursa Tâli’î biledür.”*¹³

şeklinde bilgi verilerek, Tâli’î’nin Necatî ve Sun’î’ye çağdaş olup onlarla dost olduğu, Sultan Mahmud Şehzade iken Necatî’nin Nişancı, Tâli’î’nin defterdar olduğu söylenmiştir. Daha sonra yukarıdaki şiiri Yavuz Sultan Selim’e sunup onun vazifesine nail olarak, Yeniçeri kâtibi olduğu da ifade edilmiştir. Ali Nihat Tarlan bu konuyla ilgili şunları söyler:

“*910 H.(1504 M.) yılında Şehzade Mahmud, Saruhan sancağına tayin edilince Necatî nişancılık vazifesiyle maiyetine verildi. Bu onun için bir nevi terfî idi. İyi bir tahsil ve terbiye görmüş olan ve o zaman otuz yaşlarında bulunan Şehzade Mahmud’un maiyetinde bulunanlar o devrin ileri gelen şairlerindendi. Tâli’î derfterdar, Necatî’nin şagirdî olup vefatına “gıtdin Necatî ah” tarihini düşüren Su’nî ile Şevkî de divân kâtibi idiler.”*¹⁴

Görüldüğü gibi birkaç ufak ayrıntı dışında bu konuda genel olarak kaynaklar hemfikirdir. Şehzâde Mahmut’un önce Kastamonu sonra Manisa Saruhanlı’da valilik yaptığı düşünülürse, Şairin onunla birlikte Kastamonu’dan Manisa’ya geçtiği

¹² Beyânî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, (Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran), Ankara 2008, s. 109.

¹³ Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, (Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran), Ankara 2009 (Tâli’î mad.).

¹⁴ Ali Nihat Tarlan, *Necatî Beg Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992, s.19.

söylenbilir. Bu dönemde Tâli'î ve Necati ile birlikte Manisa'da olan Sun'î'nin, Tâli'î'den yardım görmemesi üzerine söylediği şu beyitler dikkat çekicidir:

*Sun'î kulunı tîz onarurdu Necâti Beg
İllâ n'idem ki Tâli'i itmez mu'âvenet*

*Sun'îyi böyle nekbete düşüren
Diyeyüm mi anı ki ol niredür*

*Rûy-ı bahtı anun da âlemde
Tâli'î yüzi gibi kapkaradur¹⁵*

Tâli'î'nin Kastamonulu şairlerden Şâvur ile şöyle bir münasebeti olmuştur: Şâvur'un her ne kadar mizacı, sağlığı ve huyu yerli yerinde ise de ayakları biraz yere eğri basmaktaydı, yani topaldı. Kastamonu'nun Araç ilçesine kadı olduğu zaman Taliî şaka yoluyla şu beyiti söylemiştir:

*Şâvur-ı a'rec kim bugün akzâ'l-kuzât olmak diler
Bin yıl ki tahsîl eyleye A'rac anun mi'râcıdır*

Şâvur ise bunu şöyle cevaplamaktadır:

*Ta'n eyler imiş bana ayaksuz diyü câhil
N'ola ayagım yoğ ise her fende elüm var¹⁶*

Bütün bu verilerden yola çıkarak, Tâli'î'nin, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Mahmud Saruhan'da iken yukarıda adı geçen şairlerle maiyetine girdiğini ve defterdar olduğunu, Şehzade Mahmud'un ölümü üzerine, İstanbul'a gelerek, Yavuz Sultan Selim'e Yeniçeri kâtibi olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda rastladığımız, farklı olan yaklaşımlardan birisi yukarıda da belirttiğimiz gibi, *Sehi Bey Tezkiresi*'nde geçen, Sultan Mehmed'in görevinde bulunup hazine kâtipliği yaptığı bilgisidir. Sehi Bey'in tezkiresinde, Tâli'î'ye altıncı tabakada yer verdiği ve bu tabakada yer alan şairlerle görüşüp tanıştığı bilgisi göz önünde bulundurulursa, Tâli'î hakkında söylediklerinin doğru olma oranının yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

Tâli'î'nin ölümü konusunda kaynaklar genel olarak birbirini destekleyen bilgiler vermektedir. Bu bilgilere göre, Tâli'î Yavuz Sultan Selim devrinde İstanbulda Yeniçeri

¹⁵ Rıdvan Canım, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şua'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, AKM, Ankara 2000, s. 359.

¹⁶ Canım, s.318.

kâtibi iken vefat etmiştir. Mezarı da İstanbuldadır. Sehi Bey, Beyanî, Faizi ve Kınalızade Hasan Çelebi tezkirelerinde ve Katip Çelebi'nin *Keşfü'z-Zünun*¹⁷ adlı eserinde bu yönde bilgiler verilmiştir. *Âşık Çelebi Tezkiresi*, *Beyani Tezkiresi*, *Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi* ve *Künhü'l Ahbar* gibi eserlerde, Sultan Selim döneminde Yeniçeri isyanları sırasında Amasya'da Dukadin Oğlu'nun evininin basılmasından sonra, şaire inme geldiği ve çok geçmeden vefat ettiği ifade edilmiştir. Kadir Güler ve Kerim Yaşar “*Dîvân Şiirinde Câize (Şâir-Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler-I*” adlı makalede, Mustafa İsen'nin hazırlamış olduğu *Latîfi Tezkiresi*'ni kaynak göstererek şairin ölüm tarihini 1516 olarak vermişlerdir:

“Sultan Selim'in himâyesinde bulunan şâirlerden biri de Tali'î Mehmed Çelebi'dir. Sultan II. Bayezid'in şehzâdesi Sultan Mahmud, Manisa'da vali iken hizmetinde bulunmuş, onun ölümü üzerine İstanbul'a gelip yeniçeri kâtibi olmuştur. Padişâh meclislerinde her zaman kendisine yer bulan Tali'î, sunduğu şiirlerle padişâhın iltifatını kazanmıştır. 1516'da ölen Tali'î zamanında çok meşhur olmuştur. Öyle ki Latîfi, Tali'î'yi Necâtî Bey'e eş tutmuştur. Fakat onun bu şöhreti uzun sürmemiştir (İSEN 1999:443).”¹⁸

Ancak bahsettikleri eserde böyle bir bilgi mevcut değildir. Buna rağmen, Sultan Selim'in 1512 ve 1520 yılları arasında saltanat sürdüğü ve Tâli'î'nin Sultan Selim devrinde Yeniçeri Katibi iken vefat etmiş olması bu bilginin doğru olma ihtimalini doğurmaktadır. Bütün bunlardan hareketle şairin 1512-1520 yılları arasında vefat ettiği söylenebilir.

Türk edebiyatında Tâli'î mahlasını kullandığını tespit ettiğimiz üçüncü şair ise 17. Yüzyılda yaşamış olan İshak adında bir şairdir. Kaynaklarda İstanbul'da doğduğu, asıl adının İshak olduğu, öğrenimini tamamlayarak mülazım olduktan sonra müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunduğu ifade edilmiştir. Güftî¹⁹ ve Safâî²⁰ tezkirelerinde divan sahibi olduğu ve H. 1071/M. 1660/1661 yılında vefat ettiği belirtilmiştir.

İnebey Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan Tâli'î divanında istinsah tarihi Hicri 915, Miladi 1509-1510 olarak verilmiştir. Böyle olunca eldeki divanın üçüncü sırada söz ettiğimiz ve 17. Yüzyılda yaşayan Tâli'î'ye ait olmadığı sonucu çıkar. İkinci sırada bahsedilen Tâli'î'nin ölüm tarihinin Miladi 1512-1520 yılları arasında olduğunun

¹⁷ Katip Çelebi, *Keşfü'z-Zünun*, 2.Cilt, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s. 656.

¹⁸ Kadir Güler-Kerim Yaşar, “Dîvân Şiirinde Câize (Şâir- Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler-I”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 18, Ağustos 2007.

¹⁹ Kaşif Yılmaz, *Güftî ve Teşrifâtü'ş-Şu'arâsı*, AKM Yayını, Ankara 2001, s.171.

²⁰ Pervin Çapan, *Tezkire-i Safayi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2005, s.355.

düşünülmesi, kasidelerde Fatih Sultan Mehmet olduğunu düşündüğümüz Sultan Mehmed Han'ın övgüsünün yapılması, eldeki divanın ona ait olduğuna dair güçlü kanıtlar oluşturmaktadır. Bu çalışmada incelenen divanın, ikinci sırada bahsedilen, Necati ile muasır ve ona dost olan Tâli'î'ye ait olduğu düşünüldüğünden, çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde sadece ondan söz edilecektir.

1.1.2. Sanatı

15. yüzyıl şairlerinden olan Tâli'î'den tezkireler övgüyle söz etmişlerdir. Necâti, Sun'î, Sücûdî, Şâvur, Şevkî, Andelîbî ve Gammî Beg adlı şairlerden söz edilirken Tâli'î'den de övgüyle söz edilmiş ve birçok kaynak tarafından şiirdeki hüneri itibariyle Necati'ye eş tutulmuştur. Ondan övgüyle söz edenlerin başında Latifi gelir.

Latifi Tâli'î hakkında, “*Pek çok iyi özelliği ve sınırsız marifeti olan kimseydi. Şiir alanında söz sultanı ve herkesin beğendiği biridir. Osmanlı şairleri ve Türkçe yazarlar arasında Necâti'ye denk, yüce yetenekli biri varsa, odur. Şiirlerinde atasözleri ve deyimleri kafiye yapmış ve o güne dek kullanılmayan redifler kullanmıştır. Şiirlerinde tercüme, çalıntı, tazmin ve alıntı yoktur.*”²¹ Sözlerini sarf ettikten sonra, onun şu beyitlerine yer vermiştir.

Matlâ: *Görelî talat-ı garrâsını ol sîmberin
Çarhı battı güneşin yıldızı düştü kamerin*

Diğer: *Zülfün karaçı hâl u hatın gurbet uğrusu
Bir yere geldi yetmiş iki millet uğrusu*

Diğer: *Akl durmaz gece gündüz let urur beynimize
Ki kudûret bıraka aşk ile mâbeynimize*

Sehî Bey onu Feraiz ilminde mahir, hesap ve katiplikte son derece kadir, güzel söz ve şiir söylemeye kadir, marifet sahibi, nazm konusunda yetenekli, güzel gazelleri, atasözü ve deyimlerle örülü şiirleri olan bir şair olarak ifade ettikten sonra şu beyitlerin onun meşhur şiirlerinden alındığını söylemiştir.

*Ey dîde ciger kanını durmazsın ezersin
Benzer ki yine yâre yeni nâme yazarsın*

*Ey eşk eğer yumuşadasın gönlünü yârin
Alemde bemen sikkeyi mermerde kazarsın*

²¹ İsen, *Latîfî Tezkiresi*, s.443.

Beyânî ise Tâli'î'nin faik bir şair, şiirlerini ise sade olarak nitelendirmiş ve aşağıdaki şiirin onun zarif ve nükteli şiirlerinden bir tanesi olduğunu dile getirmiştir.

*Bâd ile gam u gussa devrânı basarlar
Âl ile erenler kagan arslanı basarlar*

*Sürme ayagun tozını meydâna çekermiş
Komazlar iki gözüm n' için anı basarlar*

*Görelî tal'at-ı garrâsını ol sîm-berün
Çarhı batdı güneşün yıldızı düştü kamerün*

*Ey dîde ciger kanını turmazsın azarsın
Benzer ki yine yâre yeni nâme yazarsın*

*Ey eşk eger yumuşadasın gönlini yârün
Âlemde bu gün sikkeyi mermerde kazarsın*

*Yazup yakılup Tâli'î şi'ründe rakîbi
Zinhâr anayın hemân beyti bozarsın²²*

Tâli'î'nin edebî kişiliği hakkında söyleyebileceğimiz ise sınırlıdır. Türkçe divanı ve yazdığı söylenen Selim-nâmesi incelenmeden sadece onun Farsça divanından hareketle yorum yapmanın doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Ancak yine de onun edebî kişiliği hakkında, Farsça divanında tespit edilen bazı ayrıntıları da aktarmada fayda olabilir. Şair aşağıdaki beyitte, şiirine ölçü olarak gazellerinde Kemâl adında bir şairi göstermiş ve Kasidede kendisini aydınlatan kişinin Selmân-ı Saveci olduğunu dile getirmiştir.

*Der-gazel nisbet-i şi' rem be-Kemâl est u me-râ
Der-kasâid şüde mâhiyyet-i Selmân rûşen*

Kaynakların övgüyle söz ettiği, hatta 15. Yüzyılın en önemli şairlerinden biri olarak gösterilen Necati'ye eş olarak gösterilen Tâli'î, şiirlerinde farklı özellikler göstermiştir. Gazel, Kaside, Kıt'a ve Rubâî'leri arasında üslup farkları göze çarpmaktadır.

Kasidelerinde oldukça başarılı olduğunu gözlemlediğimiz şair, ehl-i beyt sevgisine sahip, derin bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Kerbela olayı

²² Beyânî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, (Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran), Ankara 2008, s. 109.

üzerine yazdığı kasidesinde şair, peygamber ve soyuna olan muhabbetini açıkça göstermiştir. Adı geçen kasidenin ilk 4 beyiti şöyledir.

*Dîde giryânest u hâtır der-gam u cân der-belâst
Hûn feşân ey dil ki rûz-ı mâtem-i âl-i 'abâst*

*Ebrâ der-dîde ger ânî bod çûn çeşm-i mâ
Hûn be-giryed zîn musîbet ver ne-giryed bî-hayâst*

*Âb-ı hayvân ez-berây-i teşnegân-ı Kerbelâ
Der-siyâhî refte vü çûn çeşm-i merdüm der-'azâst*

*Bes ki mî nâled ez-în endûh u gam âb-ı Fûrât
Tâ kıyâmet ez-figân-ı o be-gûş-ı mâ sadâst (Kaside 2)*

Bunun yanında, kasidelerinde dikkat çeken bir başka nokta da onun astroloji ile ilgili terminolojisinin çok geniş olmasıdır. Tâli'î astronomi ile ilgili bu bilgisini başarılı bir şekilde şirinde kullanmıştır. Şu beyitte şair, yıldızlara bakarak gelecekte haber veren dünya münecciminin, şahın yüzüne bakarak, onu, din ve ülkeleri fethedeceği güzel günler beklediğini haber verdiğini söylemiştir.

*Ahter-şinâs-ı dehr pey-i feth-i mülk ü dîn
Rûy-i to dîd u rûz-ı nikû ihtiyâr kerd (Kaside 10/20)*

Gazellerinde ise daha çok beşeri konulara değinen Tâli'î, özellikle aşk ve şarap konuları üzerinde durmuştur. Şairin gazellerinde mazmunları ele alma noktasında çok sık olarak tekrara düştüğü söylenebilir. Gazellerinde, rind bir şair olduğunu dile getiren şair, dönemindeki içki yasakları ile ilgili hoşnutsuzluğunu her fırsatta dile getirmiştir. Gazelinden alınan şu beyitte şair kendisine rind diye hitap etmiş, kendisine zamanın zabıtası konumundaki muhtesipten korkmaması ve şarap içip iyi olması gerektiğini öğütlemiştir.

*Zi-mey hâlet hoşest ey rind ev bâş
Me-ters ez-muhtesib mey nûş u hoş bâş (Gazel 275/1)*

Kıtalarında ise daha da farklı bir üslup sergileyen şair, yer yer müstehcen ifadeler de yer vermiştir. Özellikle Tûsî adında bir şairden söz ederken hakarete

varacak ifadeler kullanmıştır. Aşağıda verdiğimiz kıt'ada ise Şeyhî'nin *Harnâme* adlı eserinden izler görülmektedir.

*Ey pâd-şâh-i mülk ki hest ez-reh-i şeref
Cevlân-geh-i semend-i to meydân-ı âsmân*

*Dârem hikâyet-i be-edeb 'arza mî konem
Ber- âstân-ı Hazret-i Sultân Cem nişân*

*Zîn pîşter-i dü mâh me-râ bod esbegî
Bî-rev u za'îf u lagâr u miskîn u nâ-tiivân*

*Esbî ki ger mekes nişestî be-pîş-i o
Geştî be-zîr-i bâl-i mekes ser-be-ser nihân*

*Mûreş eger fütâde be-dîdî be-reh-güzer
Be-revî bisân-ı dâne-i gendüm keşân keşân*

*Ez-pestî ki dâşet eger bâr kerdemî
Yek cev ber-o çû kûh-ı ahad âmedî girân*

*Yek kez zemîn ziyâde ne-reftî eger kesî
Tâ rûz-ı haşr tâht-orâ be-imtihân*

*Esb-i çünânek şerh-i za'îf-i o güzeşt
Zîn bes künûn hikâyet-i zîneş konem nişân*

*Zînî çünânek bode be-'ahd-i Sikenderes
Çûb-ı hanâ şikeste vü pûsîde neyistân*

*Ney nî ki ez-Sikender u Cemşîd pîşter
Sad karn bode zîn o lâg-ı yesâkiyân*

*Zînî ki ger berev be-güzeştî nesîm-i bâd
Eczâ-yı o çû kâh şodî her taraf revân*

*Her dem zi-bîm-i ânek ne-rîzed zi-yek-diger
Mî bestemeş besteme gehî ki be-rîsmân*

*Ez-pârhâ keştî-i hod Nûh gûyâ
Terkîb kerde bod hanâ ez-berâ-yi ân*

*Esb-i hûbân u zîn çünîn bod müddetî
Dâim me-râ şikence-i rûh belâ-yi cân*

*Refted u hâtır ez-gam-ı îşân halâs yâft
Ez-gussa rest cânem u dil geşt şâdmân*

*Eknûn sâde mânde em u sel-i himmetem
Âvürde ruh be-sûy-i şâtur-ı şeh-i Cihân*

*Esb-i cevân u zîn diger dârem iltimâs
Ez-lutf-ı bî-nihâyet-i Şehen-şah-i zemân*

*Bâdâ semend-i devlet-i Sultân-ı rûzgâr
Bâ-tevsen-i sipîhr bâ-ikbâl hem-‘inân. (Kit’a 18)6*

1.1.3. Eserleri

Mevcut kaynaklar, Tâli’î’nin Farsça divanı üzerinde durmamışlar, sadece Türkçe bir divanı olduğundan söz etmişler ve onun Türkçe şiirlerine yer vermişlerdir. Ancak söz konusu olan Türkçe divan elde yoktur. Onun bu divanı yanında bir *Selimname* yazmış olması kuvvetle muhtemeldir. Kaynaklarda bu düşünceyi destekleyici bilgilere yer verilmiştir.

“Yavuz Sultan Selim, yaptığı seferlerin tarihini yazdırmak amacıyla yanında sürekli sâir ve tarihçileri bulundurmıştır. Kemâlpasazâde, Revânî, Hâlîmî, Sücudî, Tâli’î, Güvahî, Fehmî, Nihâlî’yi seferlerine götürmüştür. Bu sebeple birçok Selim-nâme yazılmıştır”²³

Bu arada, Yavuz Sultan Selim devrinde Çaldıran seferinin tarihini yazması şair "Tâli’î" ye emredilmiş ve yine padişah tarafından "Süçüdî" ye de aynı yönde emir verilmiştir.²⁴ Âşık Çelebi *Tezkiresi*’nde bu yönde bilgi verildikten sonra, Tâli’î’nin böyle bir eser yazmasına rağmen eserin mevcut olmadığı söylenmiş ve bu durum şairin, Sultan Selim’in eserini beğenmemesi halinde kellesinin uçurulacağından endişe etmesi sonucu eserini yok etmesine bağlanmıştır.²⁵

²³ İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, L&M Yay., İstanbul 2003, s.410.

²⁴ İsmail Hakkı Mercan, “Türk Tarihinin Kaynaklarından Olan Bazı Menakıbnâme Ve Gazavatnameler Hakkında”, *sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s10/mak*

²⁵ Kılıç, s. 647.

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1.TÂLİ'Î'NİN FARŞÇA DİVANI

2.1.1. Karşılaştırılan Nüshaların Tavsifi:

Tâli'î'nin Farşça divanına ait üç nüsha tespit edildi. Bu nüshalar Tire Necip Paşa Kütüphanesinde, İnebey Yazma Eserler Kütüphanesinde ve Ankara Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesinde yer almaktadır. Nüshalar içerisinde en kapsamlı ve düzenli olanı Tire nüshasıdır. Nüshaların tavsifi ise şöyledir:

2.1.1.1. T Nüshası

اوله: هر ديل كه در خزانه توحيد بار يافت / بر نقد كنج هر دو جهان اختيار يافت
آخيره: در فقر دلم غسل طريق ميخواست / فرمود نحواست ترك و تجريد مرا

Tire Necip Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi NP/399-3 numarada kayıtlıdır. Divan 3 ayrı bölümden oluşmaktadır. Divanın başında kime ait olduğu belli olmayan bir Kaside-i Bürde Tercümesi yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla Tâli'î'ye ait olan 22 Kaside, 416 Gazel, 19 Kıt'a ve 4 tane de Rubâ'î yer almaktadır. Kaside bölümü 23 varak, Gazel ve kıtaların olduğu bölüm ise 88 varaktan oluşmaktadır. Müstensih adı, telif tarihi, istinsah tarihi ve istinsah yeri belli değildir. Ta'lik yazısı ile yazılmıştır. Satır sayısı 17'dir. Boyutu [eb. 240x145 (175x90)] mm'dir. Nohudi renk aherli kâğıt üzerine altın cetvelli paftalara düzgün bir hatla yazılmıştır. İtina ile hazırlanan ser-levhanın bir bölümünde su lekeleri nedeniyle bozulmalar oluşmuştur. Cildi yıpranmıştır. Şirazesini iyi durumdadır. Mevcut nüshalar içerisinde en düzenli ve en kapsamlı nüsha olduğundan dolayı, müellif nüshasına en yakın nüsha olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle edisyon kritikli metinde çalışmanın temeline bu nüsha alınmıştır.

2.1.1.2. İ Nüshası

اوله: آفریده بهر آدم انجم و افلاکرا / ای کرامت کرده تشریف خلافت خاکقرا
آخيره: در فقر دلم غسل طريق ميخواست / فرمود نحواست ترك و تجريد مرا

İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Haraccioğlu 975 numarada kayıtlıdır. Divan 87 varaktan oluşmaktadır. Eser süslemelerden uzak düz kağıt üzerine Ta'lik yazısı ile

yazılmıştır. Eserde ser-levha yoktur. Satır sayısı 15'tir. Müstensih adı, telif tarihi, istinsah yeri belli değildir. Eserin sonunda istinsah tarihi olarak Hicri şevval 915, Miladi Ocak/Şubat 1510 tarihi verilmiştir. T nüshasındaki 22 kaside bu nüshada yer almamaktadır. Yine T nüshasındaki gazellerin 7 tanesi bu nüshada yoktur. Ayrıca 9 gazelde de beyit sayısı bakımından T nüshasına göre eksiklik ve 2 tanesinde de fazlalık vardır. T nüshasında olmayan 12 gazel mevcuttur. Bu 12 gazelin 9'u A nüshasında da yer almaktadır. Eserde T nüshasında mevcut olan 19 kıt'adan 7 tanesi vardır. T nüshasındaki 4 Rubâ'î İ nüshasında da bulunmaktadır. İ nüshası toplamda 421 gazel, 7 kıt'a ve 4 rubâ'î'den oluşmaktadır.

2.1.1.3. A Nüshası

اوله : بیچاره داد از سبکی خویشرا یاد / خیر اشک من نکفت کسی حال من بیار
آخیره : از خیال عشق و رندی نستی غافل دمی

Ankara Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi Mustafa Con A 529/II, 891.5 numarada kayıtlıdır. Divan 2 ayrı eserden oluşan bir mecmua içinde yer alır. Divandan önce bir şiir mecmuası özelliği taşıyan bir eser yer alır. Divân-ı Tâli'î 60a-146b sayfaları arasında yer alır. Yazı türü Ta'lik'dir. Yazı alanı boyutu 120x45 mm, kağıt boyutu 161x86 mm'dir. Satır sayısı 10 ve mürekkebi rengi siyahtır. Cetveller altın yaldızlıdır. Cildi ise sırtı meşin ebrulu mukavva'dan oluşturulmuştur. Eser baş ve sondan eksiktir. 60b-61a'da yapışmış kâğıt var. 79.yaprak tamir görmüş, 139b, 140a-141b, 142a-b, 143a-b, 145b kâğıt yapışmış. Su lekeleri yüzünden silinmiş ve okunamayan bölümler mevcuttur. Müstensih adı, istinsah tarihi ve yeri ve telif tarihi belli değildir. T nüshasındaki kaside, kıt'a ve Rubâ'î'ler bu nüshada mevcut değildir. T nüshasındaki 416 gazelden ise sadece 141 tanesi A nüshasında yer almaktadır. T nüshasında olmayan 16 gazel mevcuttur. Bu 16 gazelin 9 tanesi İ nüshasında da yer almaktadır. Nüsha toplamda 157 gazelden oluşmaktadır.

2.2 NAZIM ŞEKİLLERİNE GÖRE ŞİİR DAĞILIMININ TESPİTİ

<u>Nazım Şekli</u>	<u>Adedi</u>
Kaside	22
Gazel	427
Kıt'a	19
Rubâ'î	4

2.3 VEZİNLERE GÖRE ŞİİR DAĞILIMININ TESPİTİ

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün	80
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Fâ'ilâtün) (Fa'lün)	80
Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün	52
Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün	49
Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün	45
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün	36
Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün	33
Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün (Fa'lün)	24
Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün (Fâ'ilâtün) (Fa'lün)	20

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün (Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)	17
Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûl	11
Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün	9
Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün	7
Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ûl	3
Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün	2
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fâ'ilâtün) (Fa'lün)	1
Müftei'ilün / Mefâ'ilün / Müftei'ilün / Mefâ'ilün	1
Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mef'ûlü / Mefâ'ilün	1
Mefûlün / Fâ'ilün / Mefâ'ilün / Fâ'	1

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM EDİSYON KRİTİKLİ METİN

KASİDELER²⁶

1

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

1-b

Her dil ki der-hizâne-i tevhid bâr yâft
Ber-naqd-i genc-i her dü cihân ihtiyâr yâft

*Tevhid hazinesinde huzura kabul edilen her gönül,
her iki dünyanın hazinelerine sahib olur.*

Ez-râh-ı ma'rifet ne-nihî pâ-bürün ki merd
Her menzilet ki yâft ez-în reh-güzâr yâft

*Marifet yolundan çıkmayan adam bulacağı her
rütbeyi, bu yoldan bulur.*

Cânî ki o zi-şes-der hırs u hevâ nerest
Her dem hezâr naqş-ı gam ender duçar yâft

*Her zaman hırs ve arzunun altı kapısında tavla
oylayan bir can, bin gam nakşı içinde gama uğrar
(iki ve dört atar).*

Ân-kes ki dem zi-meşreb-i tevhid zed be-dür
Ez-câm-ı lâ-yezâl mey-i bî-humâr yâft

*Uzaktan tevhid yaradılışından bahseden o kimse,
ebedi şarabın kadehinden sarhoş olmamayı bulur.*

Eyyâm-ı naqd-ı himmet erbâb-ı faqr-râ
Şad bâr ber-mehekk zed u şâhib-'ayâr yâft

*Gayret gösterme günlerinde fakir kimseler, yüz defa
mehenk taşına vurur ve ayar sahibi olmayı bulur.*

Pervâne-i şafâ-yi derûn dâd her ki-râ
Devrân çû şem' rûşen u şeb zinde-dâr yâft

*Pervâne içteki saflığı her kime verirse, o kimse mum
gibi parlak ve gece uyumayan talihi bulur.*

Ân-gû penâh cüst be-'irfân zi-keyd-i nefs
Der-gird-i h'îş hıfz-ı hudâ-râ hisâr yâft

*Nefsin hilesinden ilimde himaye bulan, kendi
çevresinde Allah'ın muhafazasını kale olarak bulur.*

Be-nümûd rû vü dâd be-vech-i nikû şafâ
Ân-râ ki yâr-i sâde-dil âyine-dâr yâft

*Yüz gösteren ve güzel tarzda safa veren o kimse,
temiz gönüllü yâri, ayna tutan olarak bulur.*

Bâ-kûh-i Tûr nûr-ı hudâ zân nümûd rûy
Ko-râ hâlîm u sengî vü şâhib-vaqâr yâft

*Onu yumuşak huylu, katı ve ağırbaşlı yapan Allah'ın
nuru, Tur Dağı ile onda yüz gösterdi.*

Zillet me-kon 'azîz hudâ-râ ki bî-edeb
Hod-râ zelîl dîd der-eyyâm u h'âr yâft

*Edepsiz zamanda kendini hor gören ve hakir bulan
kişi, Aziz sahibine alçaklık etme.*

Her bî-edeb ki terk-i hayâ kerd dem-be-dem
Çerheş zebûn-ı hâdişe vü şerm-sâr yâft

*Daima namus ve hayâyı terk eden her edepsiz,
alçaklık düşkünlüğü ve utangaçlığı bulur.*

Şâfi-i derûn u pâk-i dil âmed şadef ez-ân
Der-sîne dânehâ-yi der-şâh-vâr yâft

*Sinede iri cins inci taneleri bulunur, içteki saflık ve
gönül temizliği o incilerden gelir.*

²⁶ A ve İ nüshalarında kasidelerin olduğu bölüm yoktur.

2-a

. Her zerre-râ be-mihr nazar kon ki perveres
Ez-âftâb kudret-i perver u kâr yâft

Güneşin besleyici her bir zerresine bak, Güneş ışığından yetiştirme gücü ve hüneri bul.

. Ân şâni'î ki ez-eser-i şun'-ı o felek
Çendîn hezâr şûret u nakş u nigâr yâft

O yaratıcının yaptığı eserlerden biri olan felekte, binlerce suret, nakış ve resim bulunur.

. Yek kıatre ez-buhâr 'atâfî-i sehâb büred
Yek şemme ez-şemâim-i luţfeş bahâr yâft

Bir damla ihsandan bulutun buharını götürür, O'nun lutfu olan kokulardan bir kere koklamak baharı buldurur.

. Âşâr-ı o çû der-gül âdem zuhûr kerd
Hâk-ı za'îf mertebe vü ikdâr yâft

O'nun eserleri gül içinde insan ortaya çıkardı, zayıf toprak mertebe ve güç buldu.

. Şeb-i pertev-i tecellî orâ çerâğ-ı 'aql
Encüm-i fûrûz-ı çerh kevâkib nigâr yâft

O'nun tecellisinin ışığının olduğu gece aklın çırası olur, gökyüzünde parlayan yıldızlar bir tablo oluşturur.

. Ân-râ ki zevk-i cezbe-i ilhâm-ı o resîd
Der-ğayb her çi bod nihân âşikâr yâft

O'nun ilhamının kendinden geçiren zevkinin ulaştığı kimse, bilinmezlik içinde gizli olan her ne varsa açıkça bulur.

. Kûy-ı zemîn ki tûde-i hâkest der-niger
Tâ çûn be-rûy-i âb zi-emreş qarâr yâft

Görünüşte toprak yığını olan gökyüzü, suyun yüzeyine kadar O'nun emrinden karar bulur.

. Gerdûn çû dîd sûy-i 'anâşır-ı be-yek-diger
Azdâd-râ ez-hikmet-i o sâz-kâr yâft

Cihan her bir unsurun tarafını gördüğü için, tezatları O'nun hikmetinden uygun buldu.

. Ez-hâk ber girifte-i o bod der-ezel
Âdem ez-ân be-mülk u mülk-i ifhâr yâft

İnsan ezelde O'nun elinde taşıdığı topraktan oldu, o yüzden mülk ve üstünlüğü buldu.

. Der-bâğ-ı dehr bülbül-i destân-serâ-yi 'aql
Tesbîh-ğân hazret-i o şad hezâr yâft

Dünya bahçesinde akıl destanını okuyan bülbül, elde tespih dua ile meşgul olan o Hazretleri yüz bin defa bulur.

. Ân-ko rızâ-yi hazret-i hakık cüst dest-i dil
Der-dâmen u lâ-yi nebî üstüvâr yâft

Gönül ehli içinde Allah'ın rızasını bulan kimse, Peygamberin eteği altında sağlamlık bulur.

. Rûşen koned muhabbet u mihr nebîy u âl
Âyine-i te-râ ki zi-ğaflet gubâr yâft

Muhabbet ve sevgi Peygamber ve soyunu aydınlattı, senin aynan gafletten toz buldu.

. Bâ-ân şekve vü kevkebe-i hürşîd zerre îst
Kez nûr-ı Muştafa felekeş müste'âr yâft

Güneşin o gösteriş ve ışıkları O'nun yanında zerre kadardır, Mustafa'nın nuru onun feleğini eğreti bulur.

. Çûn şubh ân-geh dem ne-zed ez-mihr-i o be-şiddik
Çerheş çû şâm-ı tîre siyeh rûzgâr yâft

Sabah onun güneşinden doğrulukla bahsetmediği vakit, onun dönemi karanlık gece gibi karanlık zamanlar bulur.

. Ez-muvaqqıf-ı şerî'at-ı o her ki der güzêşt
Reh yâft lik cânib-i dâr-ül-bevâr yâft

Onun doğru yolunu durdurmaktan ölen her kimse yol bulur, lakin cehennemini tarafını bulur.

. Bâ-mihr-i âl-i Âhmed u eşhâb her ki reft
Menzil-i be-şadr-ı şuffe-i dâr-ül-ķarâr yâft

Peygamber efendimiz ve onun soyundan gelenlerin güneşi ile gidenler, Dâr-ül-ķarâr sofasının baş tarafını bulurlar.

. Çûn Tâli'î zi-feyz-i velâyet naşîb büred
Der-dil-i kesî ki mihreş Zülfeķâr yâft

Tâli'î veliliğın ilminden nasib götürdüğü için, onun güneşi gönüllerde Zülfikar kılıcını bulur.

2

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

2-b

Dîde giryânest u hâtır der-ğam u cân der-belâst
Hûn feşân ey dil ki rûz-ı mâtem-i âl-i 'abâst

Göz ağlamakta, gönül gam içinde ve can bela içindedir; Ey gönül! Kan saç, Peygamberimizin ailesinin matem günüdür.

Ebr-râ der-dîde ger ânî bod çûn çeşm-i mâ
Hûn be-giryed zîn muşîbet ver ne-giryed bî-hayâst

Göz içinde bulut gibi ağırlık oldu, bizim gözüümüz bu olaydan kan ağladı, eğer ağlamazsa arsızdır.

Âb-ı hayvân ez-berây-i teşnegân-ı Kerbelâ
Der-siyâhî refte vü çûn çeşm-i merdüm der-'azâst

Ab-ı Hayat Kerbela susamışları için karanlık içinde gitti ve göz bebeği gibi yas içindedir.

Bes ki mî nâled ez-în endûh u gam âb-ı Fûrât
Tâ kıyâmet ez-fiğân-ı o be-gûş-ı mâ şadâst

Fırat'ın suyu bu gam ve tasadan çok inledi; o, fğanları kıyamete kadar kulağımıza sestir.

Nâ-kesîk'oihtirâm-ı âl-i peygamber ne-dâşt
Tâ ebed maħrûm şod ez-raħmet u la'neş sezâst

Peygamberin ailesine hürmet etmeyen namert kimseler ebediyete kadar rahmetten yoksun olur ve O'nun lanetine layık olurlar.

Rîze end hûn-ı zemîn cûş ez-ğam-ı âl-ı Resûl
Hûn ez-ân her sâl peydâ ez-zemîn-i Kerbelâst

Resul'ün soyunun gamından kaynayan kanı yere döktüler, O yüzden her sene kan Kerbela'nun zemininden peydâ olur

. Hâcletî dâred zi-rûy-i sâķî Kevser-i Fûrât
. Ğâlibâ der-hâķ ğaltân rûz u şeb zîn mâcerâst

Fırat'ın Kevser gibi olan suyu Saki'nin yüzünden utandı, belki gece gündüz toprak içinde yuvarlanması bu maceradandır.

. Eşķ-i merdüm der-zemîn üftâde çûn dürr-i Necef
Ez-berâ-yi gevher-i evlâd-ı pâķ-i Muştafâst

Gözyaşlarının Necef incisi gibi zemine düşmesi, Mustafa'nın temiz neslinin cevherleri içindir.

. Da'va-yi İslâm u aneħ ķatl-i evlâd-ı Nebî
. Kâfirem ger in sühan der-Kâfirîstân hem-revâst

İslam davası ve ondan sonra peygamber soyunun katledilişini, eğer bu sözle Kafiristanda uygun görürsem kafirim.

. Ber-ser-i Rey bod ceng u Kûfiyân kerdend mekr
. Lâ-cerem Rey h'âr geşt u Kûfrâ der-Kûfe câst

Rey şehrinin başında savaş oldu ve Kufeliler hile yaptılar, şüphesiz Rey düştü ve Kufe'de baykuşa yer vardır.

. Dicle-i Bağdâd çendân giryer kerd ez-derd-i şâh
Kîn zemân ez-âb-ı çeşm-i o beher sû cûyhâst

Şahın derdinden Bağdat'ın Dicle'si o kadar ağladı ki onun gözyaşından her taraf şimdi ırmaktır.

. Cân cüdâ nâled der-în gam dil cüdâ efğân koned
. Çûn karar ez-cân u cân ez-şabr u şabr ez-dil cüdâst

Karar candan, can sabırdan, sabır gönülden ayrı olduğu için, bu gam içinde can ayrı inledi, gönül ayrı fıgan etti.

. Evliyâ-râ şîr der-burc-ı şeref başed belî
. Âstân-ı bâb-ı îşân çûn ki burc-ı evliyâst

Evliyalara aslan şeref burcu içinde olur, evet onların atalarının eşiği evliya burcu gibidir.

. Çeşm-i hûrân-ı Behişt ez-miḥnet u endûh-ı dil
. Hûn-çegân ez-beher nûr-ı dîde-i ḥayr-ün nisâst

Cennet kızlarının gözleri gönliin gam ve tasasından, Hz. Fatma'nın gözlerinin nurundan her biri için kan akıtır.

. Hazret-i pâk-i Hüseyin est ânki ez-beher şeref
Rişte-i tesbîḥ-i ḥâkeş der-kef-i her pârsâst

Hazret-i Hüseyin'in her bir şerefinden, onun toprağının tespihinin ipi, zahitlerin ayağı altındadır.

3-a

. Âstâneş kıble-i rûşen-dilân âmed belî
. Âstân-ı o zi-ḥürmet Ka'be-i ehl-i şafâst

Onun eşiği parlak gönüllere kıble gelir evet, onun eşiği safa ehlinin Kabe'sine olan hürmetindedir.

. Çeşm-i a'mâ ger şod bînâ zi-ḥâkeş dûr nîst
. Zânek o çeşm-i Resûl u nûr-ı çeşm-i murtâzast

Körün gözü eğer onun toprağından görürse uzak değildir, o yüzden o Resul'ün gözü ve Hz. Ali'nin gözünün nurudur.

. Cân-ı müştâk-ı men ez-beher tavâf-ı merḳadeş
Be-nükhet şod der-ṭarîḳ u hem-reh-i bâd-ı sabâst

Benim özleyen canım, onun mezarını her bir tavaf etme yolunda koku olup saba rüzgârının yoldaşı oldu.

. Der-hevâ-yi germ ber bestend âb ez-teşnegân
. Tâ kıyâmet Kerbelâ der-tâb ez-în âb u hevâst

Sıcak havalarda susamışlardan su gizlediler, Kerbela kıyamete kadar bu hava ve sudan olacaktır.

. Kes ne-bod ân-dem ki dâred mâtem-i âl-i Resûl
. Ey 'azîzân in 'azâ imrûz ber mâ vü şümâst

Ey azizler! Bu yas bugün bize ve onlarıdır, O vakit Resul'ün soyunun matemini tutacak kimse olmadı.

. Tâ dü ferzend-i 'Alî küştend der-'âlem-i şehîd
Ḳâmet-i gerdûn ber-în sân ez-firâḳ-ı ân dü-tâst

Ali'nin iki evladı öldürülünceye kadar şehitler aleminde feleğin şekli bunun gibi onun ayrılığında iki kat bükülmüştür.

. Hubb-ı evlâd-ı 'Alî cüz-i zi-dil u cân-ı menest
Ezo lâ-yi âl-i o mirât-ı cânem-râ cilâst

Ali'nin evladının sevgisi benim canımın ve gönlümden başkadır, o yüzden onun soyunun çamuru canımın aynasını parlatır.

. Haste zi-her belâ şod sîne-i pâk-i Ḥassan
Der-heme 'âlem velî bî-gam ez-în miḥnet kucâst

Hasan'ın parlak sinesi bütün alemde her beladan hasta oldu, lakin gamsız bu kaygı nerededir?

. Huşk-leb dîdend u âb ender ber-â-ber dâştend
Teşne-i ma'sûmrâ zân ḥasretî ber-cân-ı mâst

Dudağı kurumuşları gördüler ve suyu daha da beraber tuttular, masum susamışların o hasreti canımızın üstünedir.

. Yâ imâm ez-şıdķ avürdem muhaqqar-ı tuhfе
 . Rû me-kon kez Hâzretet mâ-râ temennâ-yi ‘atâst²⁷
 . Ez-dil-i pâket şafâ-yi cân-ı gedâyî mî-konem
 . Luţf fermâ kân der-în Hâzret heme ‘âlem gedâst
 . Tâli’î-râ haste-dil me-güzâr çûn der her diyâr
 . Derd-mend-i ân-râ zi-dârû-yı hâne-i leţâfet devâst

*Ya imam! Hakir tutulmuş hediyeği içten
 getirdim, sen Hazretleri bizden armağan
 isteğinde bulunmaktan yüz çevirme.*

*Senin temiz gönlünden yoksul canın sefasını
 yapıyorum, lütf buyur ki bu Efendinin
 yanında bütün alem yoksuldur.*

*Tâli’î’yi her diyarda sıkıntılı yapma onun
 dertliliğine latiflik evinin ilacı devadır.*

3

Be-Medh-ül-Sultân-ı Azâm Mâlik-riķâbü’l-ümem Sultân-ı Şîrân-şâh-ı Huld-ı Mülke

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün

Faşl-ı Nevrûzest u cân-râ tâze mî sâzed hevâ
 Dem zi-enfâs-ı Mesîhâ mî zened bâd-ı şabâ

*Nevruz mevsimidir ve hava canı taze yapıyor,
 saba rüzgârı, Hz. İsa’nın nefesinden
 bahsediyor.*

Ber-kenâr-ı âb ez-luţuf hevâ be-güşâd bâz
 Gonçehâ-yi dil zehî âb u hevâ-yi dil-güşâ²⁸

*Suyun kenarına lütuftan yine hava açtı, ne
 tuhaf, gönül açan su ve hava gönlün gongasını
 açtı.*

Ber-ser-i serv-i çemen bülbül be-vey ez-bülend
 Ez-maķâm-ı râst dâred her dem âheng-i nevâ²⁹

*Bülbül naz ve eda ile yürüten servinin
 üzerinde ona yüksekte her zaman ahenkli
 seslerle doğru makamdan tutar.*

3-b

Ez-benefşe mî hared gül nîl u ez-lâle bakķam
 Zer be-dest âvürde çûn şabbâg tâ be-dehed behâ

*Gül menekşeden maviyi ve laleden kırmızıyı
 satın aldı, boyacı altını ele alınca değer verir.*

Meclis-ârâ-yi çemen-i ezel gül-i bâdâm şod
 Çeşm be-güşâd bîn âşâr-ı şun’î kibriyâ

*Ezeli çimenin meclisini süsleyen badem gülü
 oldu, gözünü aç Allah’ın yaptığı eserleri gör.*

Gül besî nâzik mizâcest u laţîf u nârîn
 Zeved ez-ân dâîm taşarruf mî koned der-vey hevâ

*Gül çok narin, hoş ve nazik mizaçlıdır, o
 yüzden hava daima onda tasarruf yapar.*

Hûn birûn âmed dem-i şubh ez-‘urûķ-ı gül meger
 Nîşter ber-vey zi-nûk-ı hâr zed bâd-ı şabâ

*Sabah vakti gülün damarlarından kan fışkırdı,
 meğer sabah rüzgârı dikenin ucundan onun
 üzerine neşter vurmuş.*

Lâle hem-çû nâfe-i müşk est âlûde be-hûn
 Tâze pindârî fütâd ez-nâf-ı âhû-yı Hıtâ

*Aynı misk kokusu gibi kana bulaşan lale, Hıta
 ülkesindeki ahunun göbeğinden böbürlenip
 taze düştü.*

²⁷ Bu beyit vezne uymamaktadır.

²⁸ Bu beyit vezne uymamaktadır.

²⁹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

Gönçe-i gül nev-civânest u hevâ-yi bâğ germ
Ez-ħarâret mî güşâyed dem-be-dem bend-i ħabâ

‘Anber-bârâ eger da’va koned bâ-müşg-bîd
Âb mî gûyed ħilâfest ân me-gû der-rûy-i mâ

Bülbül-i bî-şabr tâ der-bâğ kerd izhâr-ı ‘ışk
Gül ber âmed sürh u zerd ez-gâyet şerm u ħayâ

Zed zi-küstâhî tabânce ber-ruh-ı gül bâd-ı şubh
Gül taħammül kerd güyâ bod desteş der-ħınâ

Âb cârî şod be-sûy-i bâğ u mî gûyed revân
Ser-güzeşt faşl-ı dey pîş ây u bişnev mâcerâ

Lâle tâc-ı la’l ber-ser zân sebeb dâred ki hest
Çûn gulâm-ı dâğ-dâr Ĥüsrev-i kişver-güşâ

Nâle-i ħumrî-yi seher-geh hiç mî-dânî ki çîst
Şâh-ı ‘âdil-râ zi-rûy-i sıdħ mî-gûyed du’â

Ân cevân-bâhtî ki der-ħayl-i gulâmâneş felek
Beher ħidmet pür-hindûyîst bahşet dü-tâ

Nev-bahâr-ı Saltanat-ı Şîran-şeh-i Ferruh bisyâr
Âftâb-ı evc-i Şâhî sâye-i lutf-ı ħudâ

Feyz-i lufiş ger bod hem-dem-i ber-rûh-ı nâmiye
Der-nefs-i mülħaħ şod rûh-ı tabî’î bâ-kiyâ

Ver zi-ebr-i seher çû duş ber dereş yâbed nebât
Ser keşed çûn şâh-ı Tûbâ sebze ber evc-i semâ

4-a

Żabteş ez-câ mî şevd evrâħ-ı gül-râ der-çemen
Şarşar-ı mahşer ne-yâred sâhteş ez-hem cüdâ

Ez-fürûğ-ı mihr-i o ħûrşîd tâ dil-germ şod
Şubh-dem gerdûn zi-rûy-i mihr güfteş merhabâ

Ez-dilîr-i şîrrâ rev be-şümâred ger şod
Bâ-seg-i seg-bân-ı o âhû-yi miskîn âşnâ

*Gül goncası taze ve bağıın havası sıcaktır,
kaftanın bağı sıcaktan zaman zaman açılır.*

*Eğer misk yağdıran koku Acem söğüdü ile
iddia yaparsa, su bunu yüzümüze söyleme
yalandır der.*

*Sabırsız bülbül bağıda aşkıını açıkladığı için,
gül utancından kırmızı ve sarı olarak çıktı.*

*Sabah rüzgârı güliün yanağına küstahlıktan
avuç içini vurdu, gül dayandı sanki onun eli
kına içinde oldu.*

*Su bağıın tarafına aktı ve ruhu söyledi, kış
mevsiminin başından geçen hadiselerin kesiti
öne geldi, macerayı işit.*

*Ülkeler fetheden Hüsvrev gönlü yaralı köle
gibidir, o sebepten lale kırmızı tacı başına
tuttu.*

*Seher vaktinde kumrunun inlemelerinin ne
olduğunu hiç biliyor musun? Adaletli şaha
doğruluk yüzünden dua söylüyor.*

*Felek o bahtıyârın ordusundaki her bir
kölenin hizmetinden iki kat bükülmüştür.*

*Kutlu şahlar şahının saltanatının ilkbaharı
çoktur, Allah’ın lütfunun gölgesinde şahın
yüceliğinin güneş ışıkları çoktur.*

*Onun lütuflarının bolluğı eğer bitkilerin
canına arkadaş olsaydı, ulu hükümdarın doğal
canı sonradan katılmış nefesle olurdu*

*Eğer seher bulutundan, diün gece gibi onun
kapısında bitkiler bulunursa, gökyüzünde
meyveler Tuba ağacının dalları gibi baş
çıkartır.*

*Onun zabtı çemende güliün yapraklarını
yerinden etti, Mahşerin şiddetli rüzgârlarının
onu yerinden ayırmaya gücü yetmedi.*

*Onun güneşinin parlaklığından güneş
öfkelenince sabah vakti felek güneşin yüzüne
merhaba dedi.*

*Aslanın cesurluğundan eğer olursa kaçmayı
hesapla; onun sekbanlarının köpekleri ile
miskin ceylan tanışktır.*

Bâ-çünîn şevket ‘aceb ne-bod ki ez-inşâf-ı vey
Tâ sücced-i hüsn kesîrâ ne-güzered der-dil hâfâ

Ger be-‘aks-i haşşiyet kereded zamîreş mültefit
Gâlib âyed der keşîş pûlâd ez-âhen-rübâ

Bâ-şikûh-ı o bod İskender-i Rûmî fakîr
Bâ-vücûd bahşîş-i o Hâtem-i Tayyi gedâ

Âftâb-ı memleket-ârâ u ebr-i rahmetest
Aftâb u ebrâ lâzım bod cûd u sehâ

Ey şehen-şâhî ki zıll-ı hasretet ez-rûy-i şeref
Ferrûh u sa’d u hümâyûnest çûn ferr-i hümâ

Ber-murâdet reft gerdûn zân sebep şod ser bülend
Bod hindû-yi to Keyvân ber-felek zân yâft câ

Mâh-ı nev ser mî keşed ber-çarh velîkin vaqt seher
Hem-çû na’leş âvered esbet be-zîr-i dest u pâ

Pâd-şâhâ tâ be-meddâhî felek teşrîf dâd
Bende-râ der-hidmet-i huddâm în devlet-serâ

Feyz-i kudsî şaykal-ı âyine-i rûh-ı menest
Der-sühân-ı mirât-ı tab’em zân sebep dâred cilâ

Hem-çû gûyem ser-bülend ez-medh-i şultân dûr nîst
Ger ber ârem ez-pey-i ta’rif-i hod gâhî şadâ

Beyt-i ma’murest şî’r-i men ki çûn kaşr-ı felek
Emînest ez-âfet-i seyl-i havâdiş în bînâ

Ger zi-luţf în şî’r-i Dâ’îrâ elif şod kâfiye
Beyt-i remzî mî-konem în nükte-râ nîkû edâ

Her elif în-câ sûtûn-ı hâne-i şî’r-i menest
Tâ elif bâkî bod în hânerâ ne-bod fenâ

Der-miyân-ı beyt bîn şekl-i elifhâ-yi dîger
Râst çûn servî ki bâşed naqş-ı ber-divârâ

Bu derece heybete şaşılmamalı, onun insafından kimseye güzelliğe secde edenlerin gönlünden hata geçmez.

Eğer kuvvetinin yansımısıyla onun kendisini haberdar ederse, çelik mîknatıstan çekmede üstün gelir.

Onun heybeti ile Rum diyarının İskender’i fakir bununla beraber onun hediyeleri yanında Tayyi’li Hatem yoksul olur.

Memleketleri süsleyen güneş ışığı ve rahmet bulutudur, güneş ışığı ve buluta cömertlik ve lütuf lazımdır.

Ey şahlar şahı! Senin hasretinin gölgesi şeref yüzünden devlet kuşu gibi mübarek, kutlu ve uğurludur.

Senin muradın üzerine felek gitti o yüzden yüce oldu, senin Zühal’in oldu, ondan felekte yer buldu.

Hilal feleğe baş çekti lakin seher vakti senin atın onu nalı gibi el ve ayak altına getirdi.

Ey padişah! Felek methetmekle şerefliendirene kadar bu padişah köşkünde hizmetçilerin hizmetinden köleye ver.

Tecelli benim ruh aynamın parlaklığıdır; tabiatımın aynası ile ilgili sözlerde o yüzen cila tutar.

Eğer seslenme vaktinde kendi tarifimin ardından Sultanın methinden yüce sözler çıkarırsam uzak değildir.

Kabe gibi olan şiirim feleğin sarayı gibi yeni sözlerin selinin afetinden emniyettedir.

Eğer lütuftan bu dua eden şiire elif kaftıye olursa, gizli beyitler yaparak bu nükteyi güzelce yerine getiriyorum.

Buradaki her elif benim şiir evimin sütunudur; elif sonsuz olduğundan bu haneye fenalık gelmez.

Beyitlerin arasındaki diğer eliflerin şekillerini gör, uzun ve doğru bir servi gibi duvarlara nakış olmuş.

4-b

Ṭâli'î zîn ḥarf be-güzer zân ki der-âsâ-yi şî'r
Şod me-güzer îñ süḥan hem-çûn elif der-istivâ

Minnet-i îzidrâ ki mî-dâned süḥan-râ mû-be-mû
Ḥâṭır-ı feyyâz-ı şâh ez-ibtidâ tâ intihâ

Tâ cüvân kered cihân serv der-mehd-i zemîn
Pervered ebr-i bahârî sebzeḥârâ çûn şabâ

Der-cevânî ez-bahâr-ı 'ömr berḥor-dâr bâş
Ser şev der-devletî ko-râ bod dâîm beḳâ

Tâli'î şîirin süsünde bu harfi yap zira yapmazsan bu söz elife denk olur.

Tanrıya şükürler olsun, sözü inceden inceye biliyor, gönül de şahın cömertliğini baştan sona kadar biliyor.

Servi zeminin beşiğinde cihanı canlandırana kadar, bahar bulutları sebzeleri saba rüzgârı gibi beslediler.

Tanrıya şükürler olsun, sözü inceden inceye biliyor, gönül de şahın cömertliğini baştan sona kadar biliyor.

4

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

Sâkî şeb-i 'iydân be-dehed rıtl-ı girân-râ
Baḥşîm be-şükr-âne şevâb-ı ramazân-râ

Der-devr-i meh-i rûze ḥum-ı bâde be-ḥalvet
Yek-mâh çünân bod ki ne-güşâd dehân-râ

Ez-ḥalvet ḥum-ı mey beder âmed ki meclis
Bâ-derd-keşân fâş koned râz-ı nihân-râ

Çenget be-sûy-i mey-kede ger mî koned irşâd
Bîşnev süḥan-ı pür-ḥarâbât-ı muḡân-râ

Be-nümûd rikâb-ı meh-i nev ber küre-i çarḥ
Ḥûrşîd çû ez-ma'reke ber tâfet 'inân-râ

Ḥaṭṭ-ı meh-i nev bod nişân-ı reh-i rûze
Be-nüvist 'aṭṭar u be-felek dûş nişân-râ

Tâ bâ-siyeh-rûze koned ceng felek dûş
Âvürd zi-bâz u be-ser dest-i kemân-râ

Ger şest-i hilâl ez-pey-i şaydest der-în baḥr
Müşkil ki büred ḥût ez-în vâḳı'a cân-râ

Ber-ḳulzüm-i gerdûn nazar efken ki bih bînî
Ez-âb birûn âmede çeng-i sereṭân-râ

Ey saki! Bayram geceleri büyük kadehleri ver, Ramazan'ın sevabını şükredercesine başlıyalım.

Ramazan ayı döneminde şarap küpü yalnızlıkla bir ay öyle oldu ki ağzını açmadı

Şarap küpü yalnızlıktan, meclisten dışarı geldi, gizli sırları dert çekenlere açıkladı.

Senin çengin meyhanenin tarafını eğer doğru yol olarak gösterirse, ateşe tapanların harap olmuş sözlerini işit.

Güneş savaş meydanından atın dizginini başka tarafa çevirir gibi, feleğin küresi üzerine hilalin üzensini gösterdi.

Oruç yolunun nişanı hilalin hattı oldu, Attar feleğe dün gecenin izini yazdı.

Felek dün gece kara yüzlerle savaştığından, kemanı yeniden el üstüne getirdi.

Eğer hilalin oltası avın ardından bu deniz içinde ise; bu olaydan canı büyük balıktan götürmek zor olur.

Felek denize bakış attı; iyi gör, yengecin pençesi sudan dışarı çıktı

Ham geşt hilâl ez-pey-i ta'zîm-i şeb-i 'ıyd
Tâ bûse dehed na'l-i süm-i merkeb-i hân-râ

*Hükümdarın eşeklerinin tırnağının nalından
öpücüük verene kadar, bayram gecesi
ikramdan sonra hilal kıvrım oldu.*

Sîmest meh-i nev be-keff-i çarh ki sâzed
Câmî vü be-dâred Şeh-i Cemşîd-nişân-râ

*Hilal feleğin avucunda gümüş bir kadeh
gibidir ve Cemşid'e benzeyen şaha tutar.*

5-a

Şîrân-şeh-i 'adil ki semen-i qadem-i o
Her rûz bod 'ıyd-ı diger halk-ı cihân-râ

*Adaletli şahlar şahının ayağının altındaki
yasemin, cihanın halkına her gün başka bir
bayramdır.*

Şâhî ki Mesîhâ eger ez-bâde-i bezmeş
Yek cür'a hord tâze koned rûh u revân-râ

*Hz. İsa eğer şahın meclisinin şarabından bir
yudum içerse ruh ve canı taze yapar.*

Hürşîd-i cihân-gîr kez endîşe-i tîgeş
Der-halk 'adû bend koned âb-ı revân-râ

*Dünyayı zapteden Hürşid'in kılıcının
endişesinden, düşmanların boğazında su
kaldı.*

Der-şîşe eger ef'â-i rümheş fikend 'aks
Bîrûn büred ez-çeşm-i gâzanfer be-berkân-râ

*Eğer şîşede onun mızrağının engereğinin aksi
düşerse, şimşekleri cesur gözlerden dışarı
götürür.*

Sâzed zi-pey-i siyeh keş maţbah-ı o çarh
Çenber zi-meh-i 'ıyd u resen kâh-keşân-râ

*Felek onun mutfağına siyah çektikten sonra,
bayram ayından çember ve Samanyolu'nu ip
yaptı.*

Ey şîr-dilî kez sebab-i 'adl-i to der-deşt
Âhû berre pervâ ne-koned be-bürsân-râ

*Ey aslan yürekli! Çölde senin adaletinden
dolayı, ceylan yavrusu ejderhadan korkmaz.*

Ser-bâhten haşm-ı to farz âmed u eknûn
Ez-gerden-i o qat' koned tîg-i to ân-râ

*Senin düşmanlarının başlarını feda etmeleri
farz oldu ve şimdi kılıcınla onu boynundan
kes.*

Hıfz-ı to be-yek dem çû 'aşâ der-keff-i Mûsâ
Haşşiyet i'câz dehed çûb-ı şebân-râ

*Senin muhafazan bir zaman Hz. Musa'nın
elindeki değnek gibi çobanların değneğini
acze düşürdü.*

Der-şîşe vâsıt-ı kalem ez-nîze zened dem
Bâ-haşm-ı to zîn vâsîtâ ber-beste miyân-râ

*Şîşede kalemle mızrak arasından bahsetti, bu
vasıta senin düşmanlarınla cansız varlıklar
arasındadır.*

Der-çeşm-i 'adû perde koned ez-pey-i kûrî
Hengâm-ı nazâr-ı âteş-i tîg-i to dûhân-râ

*Senin kılıcının ateşine baktıkları zaman
düşmanın gözlerinde körlükten sonra dumanı
perde yaptı.*

Câyîst dil-i haşm-ı to der-teng fütâde
Kân-câ ne-bod râh-ı hançer-i tîr u sinân-râ

*Senin düşmanlarının gönlü darlığa düşmüş bir
yerdir, o yerde kaş ve okların hançerlerine yol
olmaz.*

Ger hük-m-i to imdâd koned bâd-ı sebük-seyr
Çûn kâh rübâyed zi-zemîn kûh-ı girân-râ

*Eğer senin hükümün şiddetli rüzgâra yardım
ederse, ağır dağları yerden saman gibi
kaldırabilir.*

Ez-yârî hük-m-i to tüvâned ki siyeh-gûş

*Karakulak senin hükümünün gücünden,
kükremiş aslanın pençesini galalayabilir.*

Minķâr be-ser-i pençe koned şîr-i jiyân-râ
Ne-giriht zi-haçer dil-i haşmet çi gürîzed
Çûn çâre ne-bâşed zedem tîğ-i feşân-râ

Ez-güleş iķbâl-i to yek gûşe şümâred
Rıdvân be-nazar sâht gülzâr-ı cinân-râ

Mî büred kemân-ı ecel-i h'îş 'adû lîk
Şemşîr-i to çûn dîd yakın kerd gümân-râ

*Seni düşmanlarının gönlü haçerden kaçmadı,
ne kaçtı? Çare olmadığı için kılıcı Bileyi
taşına vurdum.*

*Onun gülünden Rıdvan senin talihini bir yerde
saysaydı, onun gülünden Cennetin gül
bahçesini düşünürdü.*

*Düşman kendi ecelinin kemanını götürdü
lakin, senin kılıcını gördüğü için sanıya itimat
etti.*

5-b

Şâhâ menem ân bülbül-i güyâ ki be-medhet
Hengâm-ı sühan tâze konem gülşen-i cân-râ

Nazm-ı ter-i rengîn-i me-râ bîn ki der-în devr
Ne-şükûfte gülî bihter ez-în bâğ-ı cihân-râ

Der-şî'r hayâlât-ı men ez-'âlem-i kıuds est
Ne-güşâde em ez-herze be-taklîd zebân-râ

Taḥsîn konedem Ḥazret-i Selmân zi-reh-i luṭf
Der-cennet eger bişneved îñ şerḥ u beyân-râ

Gûyed ki be-luṭf-ı sühan-ı Tâli'î im-rûz
Nisbet ne-tüvân kerd kelâm-ı digerân-râ

Tâ ez-pey-i riḥlet koned eyyâm-ı işâret
Her sâl be-ebırû-yı meh-i nev ramâzân-râ

Her rûz te-râ 'ıyd-ı diger bâd ki her rûz
'İydist be-iķbâl-i to ebnâ-yi zamân-râ

Ber her dü cihân ḥükm-i namâz anek Ḥudâvend
Maḥkûm-ı to kerdest hemîn-râ u hemân-râ

*Ey şah! Senin medhini söyleyen o bülbül
benim, canın gül bahçesini söz zamanında
taze yapıyorum.*

*Benim renkli güzel şiirimi gör, bu devirde
dünya bağında bundan güzel bir gül açılmadı.*

*Şiirdeki hayallerim kutlu alemdeendir, saçma
taklitlerle dilimi açmadım.*

*Eğer cennette bu şerh ve beyanı işitirse,
Selman Efendiyi lütuḫ yolundan taktir ederim.*

*Tâli'î'nin sözlerinin lütuḫ ile başkalarının
sözlerini bugün karşılaştırmak mümkün
değildir, dedi.*

*Öldükten sonra zaman her sene o yeni ay
üzerinde Ramazan'ı işaret eder.*

*Sana her gün başka bir bayram olsun ki senin
talihinle çağdaşlarına her gün bayramdır.*

*Allah her iki cihan üzerine namaz hükmüne
öyle ve böyle seni mahkum etti.*

5

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Çîst ân cevher ki mî tâbed çu ḥürşîd ez-şafâ
Nîst la'l ammâ çu la'leş der-dil-i sengest câ

Mî cehed ez-seng çûn dîvâne-gân her sû velî
Mî ḥored çûb îñ beved divâne-râ ârî devâ

*Safadan güneş gibi parlayan o cevher nedir?
Yakut değil ama onun kırmızı dudağı gibi sert
gönüllerde yeri vardır.*

*Taştan her tarafa deliler gibi sıçradı, lakin
sopayı yedi bu deliye ilaç oldu.*

Bûde bâd âver dem-sâz u muşâhib bâ-Ĥalîl
Bâ-Kelîm âvürde ammâ der-miyân sırr-ı Ĥudâ

Der-ney-sitân ger fütêd çûn şîr nâ-gâheş güzêr
Ez-deheş ĥîzed buĥâr u âyed ez-neyhâ şadâ

Geh reved ber taĥt u dâred germ-i meclis-râ müdâm
Gâh der-gülĥen nişîned çûn gedâî ney-i nevâ

Ez-puset her zemâneş dûd ber-ser mî reved
Hest maĥrûrî mizâc u mî koned germî be-mâ

Germ rev hadî-i rûşen-dil ki ez-sûz-ı derûn
Ĥaste sâzed ez-pey vâşıl şüden her ĥâm-râ

6-a

Ez-ĥarâret bes ki her dem bâ-laĥîfân me-koned
Germ-ĥûyî gül ‘araĥ mî rîzed ez-şerm u ĥayâ

Ĥale-i pûlâd bûde menzil-i aşleş velî
Nîst der-ma’ mûre îñ dem ĥâlî ez-vey ĥîç câ

Kerde rûşen sırr-ı tevĥîd ez-dıraĥt ammâ ĥasâr
Mande zed dil-i sûĥt der-vaĥt-i ser-i sâlhâ

Der-ĥabî’ at ĥuşkî dâred zi-sûz-ı dil velî
Âb mî-dâred ziyâneş rûşenest îñ mâcerâ

‘Ûd-sûz o ‘anber-efşânîst diger ĥ’âhî ‘ayân
Nâm-ı o rûşen tüvân dâñisten ez-ĥalb-i şitâ

Lem’a-i berĥîst pindârî ki ez-şemşîr-i şâh
Mî cehed mânend-i âteş-i ez-dehân-ı ejdehâ

Şâh-ı Şîrân-şâh-ı ‘adil kâneş tîgeş be-ĥâk
Rîĥt âb-rûyî ĥaşm u dâd ber-bâd-ı fenâ

Ez-hevâ-yi luĥf-ı o ger dem zened bâd-ı şimâl
Sâzed âteş-râ reyâĥîn ĥâk-râ âb-ı beĥâ

Çûn dem-i bâd-ı semûm âteş-feşân kereded be-ĥâk
Âb-ı bârân ger ser-i ez-tîgeş üfted ber-semâ

Âb-ı çeşm-i ĥaşm cûşed çûn cehed ber-ĥâk-râ
Zîr-i râneş âteş ez-na’l-i semend be-o pâ

Halil’e dostluk özelliği ve Musa’ya Allah ile konuşma vasfı getirdi.

Eğer sazlığa düşerse aslan gibi ansızın geçer ,ağızından buhar sızrar ve kamışlardan sesler gelir.

Bazen tahta yürür ve devamlı meclisi sıcak tutar, Bazen dilenci gibi neyin sesi külhanda oturur.

Derisinden her zaman başa dumanlar çıkar, kızgın mizaçlıdır ve bize öfkelenir.

Hidayete ulaşmış gönlü aydınlık olanlara sıcaklık gelir ve içteki ateşten her tecrübeye ulaştıktan sonra hasta yaptı.

Çok harareten dolayı her zaman hoşluklar yapmaz, sıcakkanlı gül utanç ve hayadan yaş döktü.

Onun asıl menzili çelikten kale idi, lakin bu zamanda şehirde ondan başka hiç yer yoktur.

Tevhidin sırrını ağaçtan aydınlattı ama senenin başında yanmış gönle kalıcı zarar verdi.

Gönlün ateşinden tabiatı kuruluk tuttu, lakin bu macera onun zararına su tutarak canlandırdı.

Onun ismi kışın ortasından aydınlatmayı bilebilir, başka açıklama istersen öd ağacı yakan ve anber saçandır.

Şahın kılıcından, ejderhanın ağızından çıkan ateşler gibi alevler sıçradığında, şimşek parıltısı sanılır.

Adaletli aslanlar şahının kılıcı toprağa düşmanın yüz suyunu döktü ve yok etti.

Eğer kuzey rüzgârları onun lütfunun isteğinden bahsederlerse, Ab-ı beka topraktaki fesleğenleri ateş yapar.

Sam yelinin toprağa ateş saçtığı zamanlar gibi onun kılıcının başından göğe yağmur suyu düşer.

Düşmanın gözyaşları toprağa sıçrayacakmış gibi kaynadı; o ayağa atın nalından ateş sürdü.

Ebr eger ez-ḥâk-i râh-ı o be-cûyed âb-rû
Bâd sâzed zi-âteş-i berkeş be-yek sâ'at hebâ

Bulut eğer onun yolunun toprağından yüzüsu ararsa, Rüzgâr onun şimşeginin ateşinden bir saat heba eder.

Der-basîṭ-i ḥâk bâd ez-itmâm-ı lütf-ı o
Âb u âteş-râ tüvâned sâht bâ-hem âşnâ

Rüzgâr onun lütfunun tamamından yeryüzünde, su ve ateşi bir arada yapabilir.

Âb kereded berḳ-i âteş-bâr u ber-ḥâk-ı o fütêd
Ger resâned bâd der-kûşîş zi-tîğ-i o şadâ

Eğer onun kılıcından ses gayret içinde rüzgâra ulaşırsa, ateş yağdıran şimşek su yapar ve onun toprağına düşer.

Dem-be-dem bînî kez âb-ı tîğ-i âteş-bâr-ı o
Ḥâk-ı ḥaşmeş-râ dehed eyyâm-ı ber-bâd-ı fenâ

Zaman zaman onun ateş yağdıran kılıcının suyunun düşmanın toprağına yokluk verdiğini gör.

Ḥâk-i ber-bâd u ber-âb âteş revân gâlib şod
Ger dehed üftâdehân-râ lütf-ı o neşv u nemâ

Eğer onun lütfü düşmüşleri yetiştirip büyütürse, perişan toprağı ve suya ateş akıtıp üstün olur.

Ḥâk-i reh ber ser koned çûn bâd u rîzed âb-ı çeşm
Zi-âteş-i dil her geh ez-ḥâk-i dereş kereded cüdâ

Rüzgâr gibi yolun toprağına başa getirdi ve gözyaşı döktü; gönlün ateşinden her zaman onun kapsının toprağına ayrı yapar.

6-b

Ebr-i lütfêş ger feşâned âb ber-ḥâk-i çemen
Âteş gül ber fûrû zed der-vey ez-bâd-ı şabâ

Onun lütuf bulutu eğer çemenin toprağına su serperse, ateş saba rüzgârından gülü aşağı vurur.

Feyz-i bâd-ı nev-bahâr 'adl-i o peydâ koned
Zi-âteş âb-ı Ḥızır ez-ḥâk-i siyeh her dem güyâ

İlkbahar rüzgârının bolluğı onun adaletini ortaya çıkarıyor, Ab-ı Hızır her zaman siyah topraktan ateşi söyler.

Unşur-ı zât-ı şerîfeş der-cihân mâyende bâd
Tâ ki başed ḥâk u bâd u âb u âteş-râ beḳâ

Onun şerefli kişiliğinin unsurları cihanda ateş, toprak, su ve rüzgâr bitinceye kadar kalıcı olsun.

6

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ey güşâde ez-to ebvâb-ı tarab ber şeyḥ u şâb
Kem ne ez-kaşr-ı Firdevs ber-în der-hiç bâb³⁰

Ey ihtiyar ve gençlere sevinç kapıları senden açılan! Hiçbir kapın Cennet sarayından aşağı değildir.

Der-miyân-ı havz aks-i şemse et şâm u şabâḥ
Mî fütêd çûn pertev-i hûrşîd u meh ber-rûy-i âb

Senin resminin yansıması havuzun ortasında sabah akşam, ay ve güneş ışıkları gibi suyun üzerine düşer.

Ḥâk-i dîvâr-ı te-râ rûzî ki mî kereded gül
Güft âb-ı zindegî Yâ-leytenî küntü türâb

Bir gün senin duvarının toprağına gül yapan Ab-ı zindegî, "keşke ben de toprak yaratılsaydım" dedi.

³⁰ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Der-miyân-ı âb her sâ'at zi-beher dâdenet
Çeşm be-güşâyem eger ez-mâ ne-bâşî der-ħicâb

*Her saat suyun ortasında seni her bir
görüştten, eğer bizden utanma olmazsa göz
açarım.*

Şûret-i nakşîst dil-keş der-miyân-ı âb u kes
Nakş ez-în bihter ter u ber-âb ez-rây-ı şavab

*Suyun ortasında gönü çeken nakşedilmiş
surettir ve kimse doğrusu bundan daha
canlısını yapamaz.*

Bâ-vücûd âb-gûn câmet be-mînâ-yı felek
Der-nümâyeş çeşme-i ħûrşîd başed çûn serâb

*Senin bardağın gökyüzü ile mavi renkli oldu;
güneşin parıltısı onu gösterirken serab gibi
oldu.*

Der-emân çûn keştî-i Nûhî zi-seyl-i ħâdişât
Ger heme 'âlem zi-ıfân ser ser kereded

*Eğer bütün alem tufandan baştan başa harap
olursa, aman içinde sel hadiselerinden
Nuh'un gemisi gibi yapar.*

Ez-berâ-yi fereş u nûr-ı mecliset der-ħor bod
Mermer-i şâfî zi-mâh u şem' rûşen ez-şihâb

*Işığından dolayı o, senin meclisinin nuruna
layık oldu, saf mermer ay ve mumun
kıvılcımından aydınlık oldu.*

Der-miyân-ı âbî vü şeh çûn ħarâmet sûy-ı to
Âyed ez-rûy-ı şeref der-burc-ı âbî aftâb

*Suyun içinde ve şah gibi senin tarafına
salınarak Güneş sulu burclar içinde şeref
yüzünden geldi.*

Şâh-ı Şirân-şâh-ı 'âdil ân-geh başed nüh felek
Ber ser-i baħr-i Muħît himmet-i o çûn ħabâb

*Adaletli şahlar şahının gayretinin
okyanusunda dokuz gök su kabarcıkları gibi
oldu.*

Ber-ser-i dîvân-ı şâhân nâm-ı o ħadîm yâft
Der-ezel zân sân ki ber âyât-ı ħaħħ ümm-ül-kitâb

*Şahlar divanının başında onun adı kadim
buldu, Allah'ın ayetlerinden Fatıha suresinde
o addan ezelden beri bulunur.*

7-a

Ger zi-iksîr-i hevâyeş ħâk yâbed be-rehest
Ez-lefâfet der-ten-i 'âlem revân kereded cevâb

*Eğer onun havasının iksirinden toprak yolu
bulursa, lefâfetten cevab alemin teninde hayat
bulur.*

Ĥaber-i nesîm ez-zülf-i ħûbân der-zemân-ı 'adl-i o
Kes taşarruf mî ne-kerd ez-ħiç câ yek rîşte-i tâb

*Onun adaletli döneminde güzellerin
saçlarından rüzgârın haberini, hiçbir yerden
tek bir kılına sahip olmadı.*

Âteş-i tîgeş eger zi-ħalb-ı a'dâ be-güzerd
Ez-dil-i düşmen birûn âyed revân bûy-i kebâb

*Onun kılıcının ateşi eger düşmanların
kalbinden geçerse, düşmanın gönünden dışarı
kebab kokusu gelir.*

Peşşe ger yâbed zi-'adleş terbiyet-i behr-i ħişâş
Ez-gînâ keb bâz cûyed dem-be-dem ħûn-ı zebâb

*Sivrisinek eger onun adaletinden her bir
kıssasın terbiyesini bulursa, bolluktan zaman
zaman ağız içinde kara sinek kanı arar.*

Der-yâl-i temmeteş pervâz ħîred ez-şeref
Çûn ħümâ kereded ħümâyûn fâl u Ferruħ pey-i
'azâb

*Onun tamamlanmış kuvvetinin içinde şereften
uçtu, Padişah Hüma kuşu gibi azabın
ardından uğurlu ve kutlu yaptı.*

Hindû-yi derbân-ı o âred zi-ğâl-i râz-ı be-pây
Menîş-i divân-ı o gûyed 'atâ-i rû-râ cevâb

*Onun kapıcısının beni, sağlam sırların
çözümünü getirdi, onun divanının yüceliği
yüzün başışına cevap söyledi.*

Devlet-i bîdâr-ı o çûn şod zamân-ı 'âfiyet
Fitne-râ dîger ne-bîned kes u ger bîned be-ğ'âb

*Onun açık talihi sağlık garantisi gibi oldu,
kimse başka fitne görmedi ve eğer gördüyse
uykuyladır.*

Ey hüsn-i halkî ki şemşîr-i to der-meydân-ı rezm
Âfet-i cân-ı 'adû âmed çû tîğ-i bû-yi türâb

*Ey insanların güzeli! Senin kılıcın savaş
meydanında, toprak kokan kılıç gibi düşmanın
can belası oldu.*

Âteş-i dûzah na'îm-i huld kerd dîger fütêd
Sâye-i luğf-ı to fûrû ebr ser ehl-i 'azâb

*Senin lütfunun gölgesi cehennem ateşini sekiz
cennetten biri yaptı, diğerlerini bir bulut
olarak azap çekenler üzerine indirdi.*

Peşşe kez bâz-dârân-ı to yâbed terbiyet
Ez-berâ-yi şayd kerdên hamle âred ber 'uğâb³¹

*Senin doğancılardan terbiye bulan
sivrisinek, avlanmak için kartalın üzerine
hamle yaptı.*

Ez-ğurûş-ı düşmanân hayl-i te-râ âsîb nîst
Şi'r-i merdân-râ çî gam başed zi-âvâz-ı kilâb

*Düşmanın çoşmasından senin orduna zarar
yoktur, Köpeklerin sesinden yiğitlerin
aslanına ne gam olacak?*

Ber-semend-i devletet çûn dîd çarğ-ı seyr güft
Zîn cüvân hergiz ne-yâred bih kesî pâ der-rikâb

*Felek senin devletinin atını gördüğü için, bu
gençten hiçbir vakit iyi kimse önüne ayak
koyamaz.*

Zerre ger yâbed ez-rây-i münîret terbiyet
Âftâb-ı 'âlem-ârâ-râ ne-yâred der-ğisâb

*Eğer senin nurlandıran fikirlerinden bir zerre
terbiye bulsaydı, Dünyayı aydınlatan güneş
hesap yapmazdı.*

7

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

7-b

Bâz gül be-şükûft u âmed gonçe bîrûn ez-nîğâb
Âb-râ peydâ şod ez-pâkî revân ber ser-i ħabâb³²

*Yine gül açıldı ve gonca örtüsünden dışarı
çıktı; Suya temizlikten hava kabarcıkları
meydana geldi.*

Ħacle-beste zi-ağlas-ı gül ebr ber-taht-ı çemen
Lâle-râ ber-kef nihâde ez-şafağ-ı gerdûn ħizâb

*Tomurcuk gülün ortasından bağlanan bulutlar
çemenin tahtı üzerine feleğin şafağından
Lalenin avucuna kına koydu.*

Nev-civânân-râ dem-â-dem mî resîd peygâm-ı sûr
Yâd ârend pîrân her dem ez-'ahd-i şebâb

*Genç delikanlılara zaman zaman düğün
haberi ulaşır, yaşlılar her zaman gençlik
zamanlarını hatırlarlar.*

Ez-dem-i Mûsâ revâc tâze mî yâbed zi-pîr
Resm-i İbrâhîm peygamber be-âyen şavâb

*Musa döneminde gençler yaşlılar tarafından
rağbet bulurdu, İbrahim peygamberin kanunu
doğru gelir.*

³¹ Bu beyit vezin bakımından kusurludur.

³² Bu beyit vezin bakımından kusurludur.

Ârî ârî gevher-i âl Hâfîl-ullah-râ
Hest vaqt-i sünnet ez-beher sürûr şeyh u şâbb³³

Evet evet İbrahim (a.s.)'ın parlak cevherine sünnet vaktinde sevinçten ihtiyar ve genç vardır.

Ger nemî âred pey îñ (...)³⁴ ez-beher cüst
Taşt ber-hâkister-i gerdûn be-fark-ı âftâb

Eğer bu asker gibi her bir aramadan sonra gelmezse, Leğen güneşin farkını feleğin küllü üzerine getirir.

Hâdim-i bâg-ı cinân zîn sûr eger âgeh şodî
Behr-i şerbet sâhîti gülhâ-yi cennet-râ gülâb

Eğer cennetin hizmetçileri bu düğünden haberdar olsaydı, Şerbet için cennetin güllerini gülsuyu yaparlardı.

Merhem-i kâfûr-i şubh er bod der-dest-i mihr
Ârdeş ez-hakka gerdûn âyen şitâb

Eğer Kafur'dan yapılma merhem sabah güneşin elinde olursa, doğrusu felek onun ununu çabuk getirir.

Zühre ber-vech-i kinâyet dūş ber evc-i felek
H'ând îñ ebyât-râ ber-nagme-i çeng u rebâb

Zühre dün gece kinaye sebebiyle feleğin zirvesinde, bu beyitleri çeng ve rebab nağmeleri üzerine okudu.

Der-çemen berk-i gül-i sûrî 'ayân geşt ez-hicâb
Sâbîk ez-beher mübârek-bâd mî âred şehâb

Çemende kırmızı güllerin yaprakları örtülerinden ortaya çıktılar, Bulut gibi uçuşan her bir böcek kutlu olsun dedi.

Şâh-ı sebz-i neyşeker-râ berkî ez-ser ger fütâd
Bîşter kerdîdeş ez-rûy-i tarâvet âb u tâb

Eğer şeker kamışının yeşil dalından bir yaprak düşerse tazelik yüzünden letafeti daha çok yapar.

Hüsrev-i nisân be-âyin şeh-i ferruḥ bisyâr
Dâd tıfl-ı goncehâ-râ zi-aṭlas u kemhâ be-şebâb

Nisanın padişahının ayini kutlu şaha renkli ve taze kumaşlardan gonca gibi çocuklardan çok verdi.

Ber-ser-i gül sâye-bân zed ebr u şod şahn-ı çemen
Çûn neşât-ı bezm-i sûr-ı pâd-şâh-ı kâm-yâb

Bulut gülün başına gölgelik yaptı ve bahtiyar padişahın düğün törenindeki sevinç gibi çemenin ortasında oldu.

Şâh-ı Şîrân-şâh kez sîm u zer hûrşîd u mâh
Çetr u kaşr nî kuşûreş-râ bod derḥor-ı kıbâb

Ey aslanlar şahının şahı! Gümüş ve altın ay ve güneşe, kusursuz olan çadır ve sarayı dama layık yaptı.

8-a

Ber-ser-i şâhân-ı Hümâyûn Keyî şodî zıll hümây
Ger ne ez-şâhîn-i o kerdî sa'âdet iktisâb

Büyük kutlu şahların başına devlet kuşunun gölgesi olur, yoksa onun şahininden devlet kazanırdı.

Ez-giriftârî zi-dâm-ı 'ankebût perde-i ten
Fâriğ-ül-bâlest der-eyyâm-ı 'adl-i o zübâb

Onun adaletli devrinde, örümcek ağının esirliğinden teni örtülü olan sineğin başı dinç gönüllü rahattır.

Mâl-i merdüm ḥorde kûlzüm der-zemân-ı 'adl-i o
Telḥ-kâmî mî keşed zân-rûy dâred ıztırâb³⁵

Onun adaletli zamanında denizin insanların malını yutması ümitsizlik getirdi, o yüzden onu ıztırıp tuttu.

³³ Bu beyit vezin bakımından kusurludur.

³⁴ Buradaki kelime okunamadı.

³⁵ Bu mısra vezin bakımından kusurludur.

Der-ten hâk-i pâ bânhâ revân kereded eger
Sâye-i ebr-i bahâr luḫfeş üfted ber-serâb

*Eğer bahar bulutunun gölgesi senin lütfunla
serap üstüne düşerse, toprak olan bedende
çölleri dolaşır.*

Ey ser-efrâzî ki zıll-ı sâye-bân-ı himmetet
Hest dâim ber-ser in ḫayme-i zerrin-ṭınâb

*Ey üstün ve şerefli olan! Senin gayretinin
gölgesi, bu ipleri altından yapıma çadırın
başında daima vardır.*

Berḫ-i şemşîret-râ âverd gûyâ der-zamîr
Zehre ebr-i siyeh-dil zân sebep kerdîd âb

*Zühre senin kılıcının şimşegini sanki kendi
üzerine çekmiş, o yüzden kötü yürekli bulutları
su yaptı.*

Ez-berâ-yi Fars ḫadr-i to bestend ez-ezel
Nuḫre-i ḫunûk-i çarḫ-râ ez-sîm u zer zîn u rikâb

*Farslar ezelden beri senin kadrini
bağladıkları için, feleğin serin, erimiş
gümüşün bu altın ve gümüşten öndedir.*

Zi-ihtimâm-ı bâz-dârân-ı to künceşk-i za'îf
Kebk-râ sâzed ḫalâş ez-çeng-i şâhin u 'uḫâb

*Senin doğancılarının gayretli çalışmalarından
zaif bir serçe, kartal ve şahin pençelerinden
bir güvercini kurtarabilir.*

Bâşed ez-baḫt-ı siyeh-i ḫaşm-ı te-râ rûy-i necât
Ez-sefidî ger nişân yâbend ber-bâl-i 'azâb

*Eğer azap kolu üzerinde beyazlıktan bir iz
bulurlarsa, bu senin düşmanının kara
bahından kurtuluş sebebi olur.*

Tâ be-resm sünnet-i pîşîniyân beher temeyyüz
Hest resm-i ḫoten sûrî der-miyân-ı şeyḫ u şâbb³⁶

*Evvel zaman adamların sünnetlerinin törenine
kadar her bir farklılık göstermelerinde, ihtiyar
ve gençlerin arasında msik geleneği vardır.*

Her zamân der-ḫânedân-ı devlet-i şâh-ı cihân
Müjde-i sûr-ı diger bâde-l-yevmü'l-iḫtisâb

*Her zaman cihan şahının devletinin hanedanı,
başka sevinçli müjdeler hesap günü kadar
olsun.*

Ferruḫ u sa'd u ḫümâyûn bâd in sûr u sürûr
Ber-cenâb-ı şâh u ber-şeh-zâde-i 'âlî-cenâb

*Bu düğün ve eğlence şah hazretlerine ve
cömert şehzadeye kutlu, uğurlu ve mübarek
olsun.*

8

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Ey ki ez-sünbül-i mûy-i to serem pür-sevdâst
Her ser-i mûy-ı men-i âşüfte ân zülf devâst

*Ey senin saçlarının sümbüllerinden çok sevdalı
olan! Ben perişanın saçının her teline o saç
devadır.*

Mî keşed şekl-i te-râ merdüm-i çeşmem ver nî
Pîş-i o ez-müje çendîn ḫalem-i mûy çirâst

*Gözümün bebeği senin şeklini çizdi, yoksa
onun önündeki kirpiklerden böyle kıl kalemler
ne içindir?*

Me-gîr mûy ṭama' nîst dil-teng-i me-râ
Cüz-i dehân-ı to u ân hem zi-naẓar nâ-peydâst

*Saç tutma, benim dar gönlüme senin ağzından
başka açgözlülük yoktur ve o da gözle
görünmeyendir.*

³⁶ Bu beyit vezin bakımından kusurludur.

8-b

Mî-revî cânib-i ân zülf-i perişân küstâh
Ey şabâ mûy-be-mû 'uzr-i te-râ h̃âhem h̃âst

Dâred ân turre-i tarrâr ser kec-bâzî
Sebeb înest ki yek mûy be-rû ne-bod râst

H̃âst zân ruḥ ḥaṭṭ-ı müşgîn u dil-i miskîn-râ
Mû keşân cânib-i ḥod be-rû beher vech ki ḥarest

Mûy-i jülîde-i Mecnûn u ten-i lâgar-i o
Ger be-şûret nigerî şekl-i men bî-ser u pâst

Bâd-ı der-zülf-i to bî-ḥadd u giriftâr be-mând
Gâlibâ şilsile ez-mûy-i to ber-pây-i şabâst

Ser zed ân turre vü şad gûne belâ peydâ şod
Mû-be-mû ey dil-i âşüfte nazar kon çî belâst

Men ki vâ-beste-i be-yek-mû ne-bodem eknûn
Der-ser-i ez-sünbül-i mûy-i to hezârüm sevdâst

Şemme büred şabâ ez-ser-i zülfet der-çîn
Nâfe-râ mûy ber-endâm zi-ğayret berḥâst

Çeşm ez-'aks-i ḥaṭṭet mûyîne ḥânest ammâ
Cüz-i ḥayâl-i to kesî-râ ne der-încâ mâvâst

Pertev-i rûy-i to der-mecmâ'-i ḥûbân şem'est
Girih-i mûy-i to der-devr-i kamer nâfe güşâst

Şubḥ ez-ḥâk-i deret müşk feşânest şabâ
Şâm ez-nûkhet-i mûy-i to hevâ-i gâliyâst

Târ-ı mûy-ı ser-i zülf-i to ruḥ çûn meh-râ
Z'iltifât-i nazar-ı Ḥazret-i Sulṭân-ârâst

Hûşe-i sünbül mûy-i to zi-rûy-i teşbîh
Sâye-i perçem tavḳ-i şeh-i ḥûrşîd-livâst

Şâh-ı Şirân-şeh-i 'âdil ki der-eṭvâr-ı kelâm
Ḥâtır-ı mûy-şikâfeş heme dem gayb nümâst

Der-şeb-i târ zi-yek mîl bih bîned mû-râ
Dîde-i her ki zi-kuḥl-ı kadem-i o bînâst

Ey saba rüzgârı! Küstahça o dağmık saçların tarafına gidiyorsun; senin özürünü birer birer istiyorum.

O yankesici alın saçı oyunda hile yaptı, bir telin yüze doğru olmaması bu sebeptendir.

O yanaktan beni ve miskin gönlü istedi, saç her bir aptallığından yüze kendi tarafına çekti.

Mecnun'un karmakarışık saçı ve sıska vücudu eğer benim şeklime resim olarak baksaydı aciz kalırdı.

Rüzgâr senin sınırsız saçların içinde esir kaldı, galiba senin saçından zincir saba rüzgârının ayağındadır.

O saç lülesi baş çıkardı ve yüz türlü bela ortaya çıktı; Ey perişan gönül! İnceden inceye bak ne beladır.

Bir saça bağlı olmayan ben, şimdi senin saçının uçları içinde bin kere sevdalıyım.

Saba rüzgârı, senin saçlarının ucundan kıvrımlar içinde koku götürdü, saç teli misk kokusunu vücuda kıskançlıktan yükseltti.

Göz senin yüzündeki hatların yansımından yapılmış handır ama, senin hayalinden başka kimseye burada yer yoktur.

Senin yüzünün ışıkları güzellerin meclisinde mumdur, senin saçının düğümü fitne devrinde misk açandır.

Saba rüzgârı sabah senin kapının toprağından misk saçandır; akşam senin saçının kokusundan aktar isteğinde olandır.

Senin saç tellerinin ucu yanağı, Sultan Hazretlerinin iltifatıyla ayı süslemesi gibi süsleyendir.

Senin saçının başağı perçemin gölgesine benzediğinden, sancağı güneş olan şahın halkasıdır.

Adaletli şahlar şahı konuşma hali içinde her zaman kılı kırk yaran zihni gizliyi gösterir.

Onun ayağından sürme çekilen her göz, karanlık gecede bir mil uzaklıktan saç telini iyi görür.

Ey ki bed-ḥāh-ı te-râ ez-eşer-i baht-ı siyeh
Ber-ser âvîhte şemşîr be-mûyî zi-hevâst

*Ey senin kötülüğünü isteyenleri, siyah bahtın
eserinden başa asan! Kılıç saçın bir teliyle
havadadır*

9-a

Dâim ez-ṭâli' âşüfte çû mâr-ı Dahhâk
Mûy-i ber-gerden-i haşmet sebab-i renc u 'anâst

*Senin düşmanlarının boynundaki saçlar,
daima perişan talihten dolayı Dahhak'ın
yılanı gibi, zahmet ve sıkıntı sebebidir.*

Gâh-ı taḥrîr-i senâ-yi to ne-yâyed zi-edeb
Hâme-râ mû be-zebân bîn ki edeb tâ-be-kucâst

*Senin övgünü edepten yazılmadığı vakitler,
kıl kalemî dile getirir, gör edep nereye
kadardır.*

Ḳâf zi-aḥkem-i to ger zânek be-mûyî bended
Zi-âfet-i şarşar-ı maşşer ne-tüvâned berhâst

*Kaf Dağı eğer senin hükmünden bir saç teliyle
bağlanırsa, maşşerin şiddetli rüzgârlarının
yarattığı afetten kalamaz.*

Zi-ihtimâm-ı to be-yek-mûy tüvâned âvîht
Kûh-râ dest-i ḳazâ gerçi ḳaviyy-ül-bercâst

*Senin gayretli çalışmandan, her ne kadar gücü
kuvveti yerinde olsa da bir dağ, kaza elinden
tek bir saç teline asılabilir.*

Rişte-i 'ömr-i ḥasûd-ı to be-mûyî mâned
Ki be-endek keşîş ḳat'eş ez-âsîb-i nefâst

*Seni çekemeyenlerin ömür ipliği bir saç teline
kaldı, az çekme ile nefis beladan
kurtarılabilir.*

Ger beher mûy şod ḥaşm-ı to ejderhâyî
Ḳadd-i rümh-i to be-def'eş çû 'aşâ-yi Mûsâ'st

*Eğer senin düşmanlarının her bir saç teli bir
ejderha olursa, senin mızrağının boyu
Musa'nın asası gibi onları defeder.*

Şehriyâ-râ her yek-mû zi-tenet rence mebâd
Zân ki zâtet sebab-i 'âfiyet-i ḥalk-ı ḥudâst

*Ey zamanın hükümdarı! Senin zatın Allah'ın
yarattığı insanların sağlığına sebeptir, o
yüzden senin teninin tek teline bir hastalık
olmasın.*

Şârṭ-ı ânest ki zât-ı to be-şihhat bâşed
Ver çû mû ḥaşm-ı te-râ daḳḳ bod ez-ḡuşşa
ḥaberest

*Eğer senin düşmanın kederden saç teli gibi
vurulursa kederden haberdir; bunun şartı
senin zatının sıhhatli olmasıdır.*

Ân-geh ber-merkeb şihhat ne-tüvâned didet
Mûy-i yâl düvüm-i esb er bürdeş ḥarc-ı sezâst

*Eğer iki atın boynundaki saçları uygun madde
götürürse, o zaman o binekte sıhhati
bulamazsın.*

Ger şod ber-ten-i zühhâd zebânî her mûy
Şihhat-ı zât-ı to ez-ḥaḳḳ ṭalebîden evlâst

*Eğer zahidlerin tenlerine her saç zebani
olsaydı, senin zatının sıhhatini Allah'tan talep
etmek daha uygundur.*

Ne-resed mûrçe mûy-i miyân-râ âzâr
Der-zemân-ı to ta'yîn kîn sebab-i ṭûl-i beḳâst³⁷

*Senin zamanında küçük karıncanın belindeki
kıla zarar ulaşmadı, bu senin hükmünün
sonsuzca kadar olmasına sebeptir.*

Allah'ül-ḥamd ki ez-zât-ı şerîf-i to marâz
Dûr geşt u ne-tüvânest ser-i mûy-i kâst

*Allaha hamd olsun ki senin şerefli zatından
hastalık uzak oldu ve bir saç teli eksik olmadı.*

³⁷ Bu beyit vezin bakımından kusurludur.

Hüsrevâ mûy-i maḥâsin-i Ekrem geşt sefid
Dil cevânest zebânem be-süḥan-ı ḥod güyâst

Ey padişah! Şeref sahibinin sakalının kılları beyaz oldu, gönül gençtir, dilim kendi sözünü söyler.

‘Acebî nîst eger mûy-be-mû ‘arza konem
Ḥâcet-i ḥîş be-dân gûne ki resm-i şî’rest

Eğer kendi ihtiyaçlarımı birer birer bildirirsem tuhaf değildir, bil ki bu tür şiirlerin usulü böyledir.

Bâd mî âyed u çûn mûy be-ḥod mî pîçem
Çûn ne pîçem ki ḥazân âmed u be-men zi-ḳâfâst

Rüzgâr geldi ve saçları kendime doladım, toplamadığım için sonbahar geldi ve bana geriden geldiler.

Kûh ḥâhed şod ez-în pes zi-felek ḳaḳûm pûşîden
Dûr ne-bod Ekrem-i mûyîne bâşed der-ḥâst

Dağ bundan sonra felekten kürek giyecek, kıldan yapma sakalın istekte bulunması uzak değildir.

Tâ beved ḥalk-ı cihânâ sebeb-i dil-germî
Ḥil’at-ı mûyîne k’o mûcib-i def’-i ser-i mâst

Cihanın halkına ümit sebebi oluncaya kadar kıldan yapılmı kaftanı başımızdan savmak icap eder.

9-b

Ber-ten-i ḥaşm-ı to peyveste çû ḥançer bâdâ
Muy-ül-Ṭây u sincâb ki der-zîr-i ḳabâst

Kaftanın altındaki sincap ve uzun tüyleri senin düşmanın tenine hançer gibi ulaşsın.

9

Mef’ûlü / Mefâ’îlü / Mefâ’îlü / Fe’ûlün

Nevrûz şod u bâd-ı şabâ hem-dem-i cânest
Cân hem-dem-i o bâd ki ‘Îsâ zemânest

Nevruz oldu ve saba rüzgârı canın yoldaşdır, can onun yoldaşı olsun ki İsa zamanıdır

Nevrûz-ı mübârek-ruḥ u ‘îd-i ramazân-râ
Bâ-yek-diger emsâl çû sa’deyn-i ḳırânest

Kutsal çehreli Nevruz ve Ramazan bayramının başka bir örneği sa’deyn-i kıran’dır.

Âmed şeb-i Nevrûz u ‘ayân geşt ‘îd
Nevrûz-ı ba’îd âmed u ‘îd-i digerânest

Nevruz gecesi geldi ve bayram aşikar oldu, uzak Nevruz geldi ve başka bir bayramdır.

Cân yâft cihân ez-neses-i bâd be-yek-dem
Ahaff nefes-i bâd-ı şabâ cân-ı cihânest

Can rüzgârın nefesinden bir an cihanı buldu, daha hafif saba rüzgârının nefesi cihanın canıdır.

Der-zîr-i zemîn nâmiye-râ rûḥ ki bahşed
Cer-i âb ki o der-beden ḥâk-i revânest

Yerin altında can bitkileri bahşeder, su çatlağı bir beden içinde can veren topraktır.

Tâ ceng koned bâ-sipeh u leşker-i sermâ
Ez-ḳavs u ḳuzâḥ der-ketef ebr-i kemânest

Kış asker ve orduları ile savaşmıca kadar, yağmur kuşağından omuzda yay şeklinde bulutlar olur.

Ḥükm-i şeh-i Nevrûz be-imdâd-ı reyâḥîn
Ez-pend-i divân-ı ḳazâ bâz revânest

Nevruz şahının hükmü fesleğenlerin yardımına kaza meclisinin nasihatinden daha canlıdır.

Âverd nişân lâle vü ta’zîm-i nişân kerd
Vâlâ eş ez-în vâsîṭâ vâsıl-ı be-nîşânest

Lale nişan getirdi ve nişana saygı gösterdi, onun yüceliği bu sebeple hedefe ulaşandır.

er meyve eş âmed zi-şükûfe ‘acebî nîst
Miskîn çi koned der-sefereş bâr-ı gîrânest

Eğer onun meyveleri çiçelten gelirse tuhaf değildir, Miskin onun seferinde ne yapsın ağır yüküdür.

Ez-berg haber zi-âmeden-i meyve pürsîm
Âncâ ki ‘ayânest çi hâcet be-beyânest

Meyvenin yetişmesi haberini yapraktan sordum, orası bellidir, açıklamaya ne gerek var.

Mânend-i fevâkih be-şandûk nihendeş
Ez-şâh-ı şecer meyve-i sîr-âb nihânest

O kalmış meyveleri sandığa koyar, ağacın dallarında taze meyveleri gizlidir.

Şod bâğ besân-ı felek u şeb zi-şükûfe
Seyyâre-i rahşende zi-her şâh ‘ayânest

Bağ felek gibi oldu ve gece çiçekten, parlayan gezegen her daldan meydandadır.

Ger ra’d zened tabl beşâret-i şeb-i Nevrûz
Emsâl pey-i müjde ‘îd-i ramazânest

Eğer davul gök gibi gülerse Nevruz gecesinin müjdesidir, müjdeden sonraki örnek ramazan bayramıdır.

Âheng-i be-Nevrûz koned der-şifat-ı ‘îd
Ger muṭrib-i meclis be-nevâ ḳâ’ide dânest

Eğer meclisin şarkıcısı makamların kaidelerini biliyorsa, Nevruz ahengini bayramın sıfatları içinde yapar.

10-a

Mânende-i tüccâr zi-yek-sâle reh âmed
Nergis ki ḳumâşeş heme vâlâ-i dükkânest

Tüccar gibi tek bir seneden yol geldi, Nergisin bütün kumaşları dükkânın yüksek yerindedir.

Bî-nîl u baḳḳam sûsen u gül-reng ne-rîzêd
Ân-kes ki çünîn reng-rîz u reng-rizânest

Böylesine ressam ve sonbahar olan o kimsenin, mavi ve kırmızı renkleri susam çiçeğine dökmez.

Her lâle ki Nevrûz zi-hârâ beder âyed
Bâ-dâğ-ı gülâmî-i şehen-şâh-ı zamânest

Nevruz’da mermerden çıkan her lale zamanın şahlar şahının kölelik yarası iledir.

Tâ der nazar-ı şâh keşed mevsîm-i Nevrûz
Der-dest-i felek-râ zi-meh-i ‘îd-i gemânest

Şahın nazarında Nevruz mevsimi çekilene kadar, feleğin elindeki bayram ayından sanılır.

Ser-sebz-i Nevrûz u bahâr u feraḳ-ı ‘îd
Ez-devlet-i Şîrân-şeh-i Cemşîd-nişânest

Bahar ve Nevruz’un yeşilliği ve bayramın ferahlatıcı özelliği şahlar şahı Cemşidin devletine işarettir

Şâhî ki müşerref zi-gubâr-ı süm-i esbeş
Tâc-ı ser-i Keyvân u ser-tâc-ı Keyânest

Onun atının tırnağının tozundan şerefendirilen bir şah Zuhal yıldızının başındaki tac ve hükümdarın baş tacıdır.

Yebân-ı siyeh u leşkereş ez-mihr felek dîd
Bâ-o felek ez-mihr nazar kon be-çi yebânest

Felek onun askerlerini ve siyah çölü güneşten gördü, o feleğe güneşten bak nasıl çöldür.

Ey şîr-i şîkârî ki be-hengâm-ı dilrî
Ez-sehm-i to ḥûn der-ciger seyr-i yebânest

Ey yırtıcı aslan! Yiğitlik anında senin korkundan kan ciğerde çölü gezer.

Ez-âb nişânest haftân-ı ḥâşîl-ı ejder
Vez tâb-ı ḥüsâm-ı to esedrâ yereḳânest

Ejderden yapılma deri kaftan sudan işarettir ve senin keskin kılıcının parlaklığı aslanlara sarılık hastalığı verir.

Her dil ki zi-sermâye-i mihr-i to gamî nîst
Sevdâst be-rû gâlib u der-'ayn ziyânest

Senin güneşinin sermayesinden gamlı olmayan her gönül o üstün yüze sevdalıdır ve gözde eksiktir.

Gerdûn çû be-bîned be-hevâ ebr-i siyeh-râ
Ez-maṭbaḥ agnâm-ı to dâned ki duḥânest

Felek siyah bulutları havada gördüğü için senin koyunlarının mutfağından çıkan duman bildi.

Cevzâ eger ez-sebze-i gerdûn 'alef âred
Ez-beher semend-i to reheş kâh-keşânest

Eğer ikizler burcu feleğin yeşilliğinden saman getirirse senin her bir atının yolu Samanyolu olur.

Ez-'avn-i to gîred eşer mu'ciz-i Mûsâ
Çûbî ki zi-beher kelime der-dest-i şebânest

Musa'nın mucizesi senin yardımından izler taşır, bir odun her bir sözden çobanın elindedir.

Veẗ luṭf-ı to yâbed şıfat-ı lâle vü reyḥân
Âteş ki ber efrûḥte der-deyr-i muḡânest

Ve reyhan ile lale senin lütfundan sıfatlarını bulur, Ateş Mecusi mabedinde alevlenir.

Şâhâ menem ân bülbül-i gûyâ ki bâ-ḥalâş
Evşâf-ı gül-i ḥalḡ-ı to'em derd-i zebânest

Ey şah! Dilin derdinden kurtularak senin halkının güllerinin vasfını söyleyen o bülbül benim.

Âvürde em ez-bâḡ-ı süḥân ân gül-i rengîn
Der-medḥ-ı tok' obih zi-gül bâḡ-ı cinânest

Bu renkli gülleri söz bağından getirdim, senin övgünde o güllerden iyisi cennetin bağıdır.

Ber-dâšte ez-ḥâk-i rehem der-ser perî
Luṭf-ı to ez-ân tab'-ı men imrûz cevânest

Senin lütuflarını periler benim yolumun toprağından başa kaldırdılar, o yüzden benim tabiatım bugün gençtir.

10-b

Ânrâ ki bînedem be-süḥân-ı şâ'ir-i nâmîst
Bâḡî süḥânân heme hezl u hezeyânest

Ünlü şairlerin sözlerinde gördüm ki onlar içinde kalıcı olan sözlerin hepsi alaylı ve saçma sapan konuşmalardır.

Tâ nevbet-i 'ıdest pey-i riḥlet-i rûze
Tâ Nükhet-i Nevrûz-ı 'alî zi-gam-ı ḥazânest

Oruç geçtikten sonra bayram sırasındır, yüce Nevruzun kokusu güzün gamındandır.

Nevrûz-ı mübârek bod u 'ıd-i hümâyûn
Ber-zât-ı tok' ovâşıta-i emn u emânest

Mübarek Nevruz oldu ve kutlu bayram senin zatına rahatlık ve emniyet vasıtasıdır.

10

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

Ebr-i behâr âmed u dürrhâ nişâr kerd
Deryâ-yi dilet gevher-i ḥod âşikâr kerd

Bahar bulutu geldi ve inciler saçtı, senin gönlünün denizi kendi cevherini ortaya çıkardı.

Be-nişest sâr-ı ber ser-i şâḡ u giryet ebr
Zân nâlhâ-yi zâr ki ber-şâḡ şâr kerd

Bulut dalın başına oturdu ve ağladı, o yakarışların inlemesinden dala gözyaşı döktü.

Tâ tıfl-ı gonce-râ be-güşâyed dil ez-ferâh
Ber-ser-i çeng-i çarh nesîmeş suvâr kerd

Ĥâhed be-bâg-ı âteş gül-râ zi-hâr ter
Rûşen zemâne ez-dem-i bâd-ı behâr kerd

Selân hest âb-keş-i ebr-râ şabâ
Çûn üştürân râh-ı harem ber-qaţâr kerd

Her mürğ der-çemen be-nevâ âmed u nuĥust
Âheng-i raqş-ı dost-feşânî ĥasar kerd

Ân-râ ki hest kuvvet-i reftâr hem-çû âb
Ĥâhed hevâ-yı bâg u leb-i cûy-bâr kerd

Sâķî-i devr ez-ĥum-ı gerdûn zi-rûy-i dest
Der-câm-ı la'l-i lâle mey hoş-güvâr kerd

Şâfi-i dilest u pâk-i derûn-ı âb ez-ân sebeb
Feyz-i ĥayât dâd beher câ güzâr kerd

Vaqt-i seĥer çû bülbül ĥoş-ĥân be-ţaraf-ı bâg
İkrâr ber-sa'âdet-i şeh şad hezâr kerd

Nevrûz âmed u şeref kesb ĥarrî
Ez-feyz-i luţf-ı Ĥüsrev ferrûĥ bisyâr kerd

Şâh-ı sipihr-kevkebe Şirân-şeh ânek çarĥ
Ez-rûy-i mihr ĥidmet-i o bende-vâr kerd

11-a

Ez-'aks-i nücûm 'ilm u mâhrâ teys
Gerdûn sevâd-ı leyl u beyâz-ı nehâr kerd

Îz u esâs-ı devlet-i o-râ be-iĥtirâm
Pes ez-bînâ-yı kevn u mekân üstüvâr kerd

Ez-mihr u mâh u müştêrî vü Zühre âsmân
Behr-i gubâr-ı merkeb-i o çeşm çâr kerd

Şod şayd-ı nesr-i tâir çarĥ ânçi vâķi'est
Bâzeş zi-rûy-i dest çû yel şikâr kerd

Gerd-i semend-i o be-hevâ reft gâh-ı seyr
Der-çeşm-i mihr ser meh felek zân gubâr kerd

Ey Ĥüsrevî ki yâri baĥt-ı to der-ezel
Erbâb-ı mülk-râ zi-şeref baĥtiyâr kerd

*Gönül ferahlıktan küçük goncaı açana kadar
onun rüzgârı feleğın pençesinin başına konu.*

*Ateş bağma dikenden güle tazelik geldi,
zamanın aydınlığını bahar rüzgârının
nefesinden yaptı.*

*Saba rüzgârı, develerin kutsal mekanların
yolunda oluşturduğu dizi, gibi su çeken
bulutları salladı.*

*Her kuş çemende sese geldi ve birincisi
dostluk saçan raksın ahengine zarar verdi.*

*Su gibi hareket etme gücü olan, bağın
havasını ve nehir kıyısı ister.*

*Devrin sakisi feleğın küpünden lale kırmızısı
kadehten şarabı lezzetli yaptı.*

*Her yere yaşama feyzi veren saf gönüllülüktür,
suyun içindeki saflık o yüzdendir.*

*Seher vakti bülbül gibi bağın tarafına gazel
okuyan, şahın saadetına yüz bin defa söyledi.*

*Nevruz geldi ve sıcaklık şeref kazandı,
Ĥüsrev'in lütuflarının bolluğundan çok
mübarek, kutlu yaptı.*

*Bahtı açık olan aslanlar şahı işte felekte,
güneşin yüzünden onun hizmetini köle gibi
yaptı.*

*Felek kayan yıldızın yansımından ilim ve
oğlak aya gecenin karartısını ve gündüzün
beyazını yaptı.*

*Onun devletinin temeli ve işaretine hürmet ile
onların temelini, yapısını sağlam yaptı.*

*Gökyüzü Zühre, Müştêri, ay ve güneşten onun
bineklerinin tozlarından pay almak için
gözünü dört açtı.*

*Felek kartal burcuna girdi o şey gerçektir,
onun doğanı elden yiğit gibi avlandı.*

*Onun atının kaldırdığı tozlar dolaşma
vaktinde havaya kalktı, o yüzden felek güneşin
gözünde ayın üstüne toz yaptı.*

*Ey biricik padişah! Dostluk ezelde senin
bahtındır, mülk sahiplerini şereften mesut
ettin.*

‘İzzet ne-yâft hiç ne-pezed hüdâ u halk
Ân-râ ki dest-i redd-i to der-dehr h̄âr kerd

Ahter-şinâs-ı dehr pey-i feth-i mülk ü dîn
Rûy-i to dîd u rûz-ı nikû ihtiyâr kerd

Ƙadr-i cinân ne-dâşet zer-i sürh-i âftâb
Çarheş zi-nağd-i mihr-i to şâhib-i ‘ayâr kerd

Târ koned u mâr-ı sinânet beher taraf
Bed-h̄âh-râ be-rûz-ı vegâ târ u mâr kerd

Şâh-ı dirâht ‘ömr-i hasûd-ı te-râ kazâ
Der-hem tengest u siyeh-i dâr-ül-bevâr kerd

Râzi ne-şod hüdâ vü halâyık ez-ân kes
Ko ber-ñilâf-ı hükm u rızâ-yı to kâr kerd

Bâ-leşker-i nücûm zi-sehm-i to âftâb
Be-giriht rûz u şâm felek-râ hişâr kerd

Tâ merkeb-i to ber-küre hâk-i pâ nihâd
Ber-âsmân zi-ğadr-ı zemîn iftiğâr kerd

Der-leşker u sipâh-ı ‘adû ez-pey-i harâç
Tîğ-i to h̄âst cân tålebed ser şümâr kerd

Tîr-i to güft rûz-ı vegâ haşm-râ be-mîr
Der-câneş îñ hadîş hemân lağz-kâr kerd

Şâhâ semen-i medh-i to gerdûn zi-nazm-ı men
Der-gûş-ı rûzgâr der-şâh-vâr kerd

11-b

H̄âhem hezâr dâne dürr-i ez-medh-i şeh henûz
Der-ğas u dâmen-i felek u rûzgâr kerd

Pürem velî zi-luğf-ı cevânî tab’-ı men
Be-tüvân yağîn ez-în sühan-ı âb-dâr kerd

Devlet niger ki der-ser pür-i me-râ felek
Meddâh-ı âstân-ı şeh-i kâm-kâr kerd

Tâ der-nişest ‘arşa-i îñ sebz-i merg-zâr
Be-tüvân hikâyet-i çemen u lâle-zâr kerd

*Senin geri çevirdiğin el dünyada hakir oldu,
Efendi hiç pişirmediginde halk ona değer
vermez.*

*Dünyanın münnecimi, din ve ülkenin fethinden
sonra senin yüzünü gördü ve güzel günler
gördü, seçti.*

*Güneş kızılığının altını cennetin kadrini
tutmadı, onun feleği senin güneşinin
nakdinden ayar sahibi oldu.*

*Seni mızrağının yılanı her tarafı karanlık yaptı
ve kötülüğünü isteyenleri savaş gününde
perişan yaptı.*

*Ağacın dalı senin ömrünü kıskandı, Kaza onu
darlık ve cehennem siyahlığı ile donattı.*

*Senin hoşnutluğunu ve hükmüne karşı olmayı
iş edinen o kimseden Allah ve yarattıkları razı
olmaz.*

*Güneş senin korkundan yıldızlardan oluşan
askerlerle gece gündüz feleği tutup köle yaptı.*

*Senin bineklerin kürrenin üzerine ayağın
toprağı koyduğundan, göğe yerin kadrinden
iftihar etti.*

*Verginin ardından düşmanın ordu ve askerleri
içinde senin kılıcın, canının istediği başları
saydı.*

*Senin kılıcın savaş günü komutana düşmanı
söyledi, onların canında bu söze göz ucuyla
baktı.*

*Ey şah! Senin övgüün yasemini, feleği benim
şiiimden zamanın kulaklarında şaha layık
yaptı.*

*Zamanın ve feleğin eteği ve çerçöpü içinde,
şahın mehdinden bin tane inci isterim.*

*Benim tabiatım gençlik lütfundan doludur,
lakin sağlam bilgi bu taze sözden olabilir.*

*Felek baktı ki başımızda devlet çoktur, bizi
mutlu şahın eşiğindeki meddahlardan yaptı.*

*Bu çayırılığın yeşili toprağa oturuncaya kadar,
lale bahçesinin ve çemenin hikâyesi
yapılabilir.*

Sâl-ı nevet mübârek u Nevruz sa'd bâd
K'enfâs-ı 'adl-i to meded-i nev-behâr kerd

*Yeni yılın mübarek ve Nevruz kutlu olsun,
senin adaletli nefeslerin ilkbahara yardım
etsin.*

11

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ez-sehm-i kavş bâd-ı hazân mî-dehed haber
Ver-ne çenâr-ı beher çi mî efkend ser

*Yayın korkusundan sonbahar rüzgârları haber
veriyor, yoksa her bir çınar ağacı niçin başa
düşsün.*

Ez-bes ki rîht zer şecer ez-himmet-i bülend
Âverd bâğ berg zi-mestân be-hem diger

*Ağaç yüksek gayretten çokça altın döktü,
yapraklar sarhoşlardan başkalarıyla beraber
getirdi.*

Eşcâr dâştend pes ez-meyve berg çend
Ân nîz hem yâd-ı hevâ mî reved zi-ser

*Ağaçlar meyveden çok yaprak tuttular, o da
baştan havanın hatırlanışını götürdü.*

Ger şod dıraht müflis u 'uryân çi gam çû bâz
Bergeş dehed felek zi-ser u âverd mîr

*Eğer ağaç iflas edip çıplak olursa gam olur
mu? Çünkü yine felek onun yaprağını verir ve
başa getirir.*

Hûn şod enâr-râ be-kerd hânde mî zened
Bâlâ-yi dâr bâ-dil-i pür-hûn zihî ciger

*Ağacın uzunluğu ciğerin tarafına kanla
dolmuş gönül ile gülümseyen nara vurarak
kan yaptı.*

Der-bâğ-ı nâr mey-i hoş ez-ânest gâlibâ
Kez tab'-ı be-harâret şafâ büred beder

*Galiba Nar bahçesinde güzel şarap ondandır,
hararetili yaradılıştan safrayı dışarı götürür.*

Be-niger çi-güne ez-ser ta'accül mî pered
Berg ez-firâz-ı şâh çû günceşk tîz per

*Baştan nasıl acele ile uçtuğuna bak, yaprak
dalın başından serçe gibi süratli uçar.*

Dâred hevâ-yi faqr dırahtân ez-ân sebab
Endâht vâşlehâ vü şod ez-nev kılme ser

*Ağaçlar fakirlik isteğini tuttular, o yüzden
hırkalarını çıkardılar ve yeniden baş
çıkardılar.*

Tecrîd geşte end dırahtân ez-ân sebab
Her dem semâ' vü hâlet-sân-ı mest bîşter

*Ağaçlar soyundular, o sebepten her zaman
nağme ve sarhoşu andıran halleri çaktır.*

Çûn kâğıd-ı nüviste büred bâd der-hevâ
Berg-i dıraht-râ heme çûn mürğ-i nâme-ber

*Rüzgâr ağaç yapraklarını mektup götüren kuş
gibi havada yazılmış kağıd gibi götürdü.*

12-a

Bâd-ı hazân muhaşşıl-ı tündest beher ân
Zerhâ-yi sikke-dâr fûrûd âred ez-şecer

*Sonbahar rüzgârı muhasebeci altınlarının
ağaçtan aşağı gelen her bir öfkeli vergi
memuru gibidir.*

Bâğ ez-hazân-ı hadîse eymin bod müdâm
Ger bâşed iltifât zi-şâh-ı mülk-sîr

*Eğer bağ mülke doymuş şahtan iltifat görürse,
sonbahar olayından devamlı güvende olur.*

Şâh-ı sipihr-kevekbe Şîrân-şeh ânek hest
Tâbân zi-nûr-ı devlet-i o lem'a-i zafer

*Yıldızların şahı olan ayı aslanlar şahının
devletinin nurundan zafer parıltıları ile işte
böyle parıldar.*

Şemşîr-i o kilîd-i der-i fetḥ u nusretest
Be-güşâ-yi çeşm u ez-ser taḥkîk der niger

Mihr-i diger be-dîd şod der-dil-i felek
Ger ber-semâ zi-na'l-i semendeş reved şerer

Ḥûrşîd kerd merkeb-i o-râ be-ser büred
Ḥoş-hâlet-i kesî ki çünîn mî büred be-ser

Yâbed çû âftâb şeref ger koned zi-mihr
Ber-hâk-ı âstân-ı refî'eş kamer mühr

Der-kâr u bâr-ı mülk be-fermân u hükm-i o
Râzî şod қаzâ vü muvâfîk bod қader

Ey Ḥüsrevî ki der-dil saḥt 'adû bod
Be-'aks-i sinân u tîğ-i to kel-nefs-i fi'l-ḥacer

Ver güm koned sitâre reh-i ḥâne-i seref
Be-güşâ-yi çeşm luṭf u revâneş be-râh-ber

Rây-i to sûy-i evc-i sa'âdet bod delîl
Muḥtâc eger şevend kevâkib ber-â-ber

Ne-girift fâl-i nîk 'adû-yi to der-ṭarîk
Çendâneк zed zi-dest ḥavâdiş ber-â-ber

Ger reh koned ber-sîne bed-kîş ez-dileş
Şâḥ-ı nihâl-i rümḥ-i to âred be-râh-ber

Çendân girîst ḥaşm-ı to der-reh ki merdeş
Tersed zi-âb-ı dîde-i giryân be-râh-ber

Dâred ten-i 'adû zi-leked-kûb ḥâdişât
Zân sân-ı nişânḥa ki zi-her sû be-râh bür

Ger kûh ser keşed zi-to der-dem-i şikâfdeş
Gerdûn be-tîğ u ḥançer-i ḥûrşîd tâ kemer

12-b

Rûzî ki pür-dilân-ı zi-dü cânib-i cevr-i 'adû berķ
Ârend ḥamle der-şaff-ı meydân be-yek-diger

Rîzed besân қаtre-i bârân zi-her ṭaraf
Ez-çeşmehâ-yi çeşm zerre ḥûn ber me-güzer

Onun kılıcı fetihde kilit ve yardımcıdır, göz aç ve baştan doğru olup olmadığına bak.

Eğer onun atının nalından göğe kıvılcımlar giderse, feleğin gönlünde başka ne güneşler olur gör.

Güneş onun atını başa götürdü, böyle başa götürmek bir kimsenin sevincidir.

Eğer ay onun yüce eşiğinin toprağına güneşten mühür vurursa, güneş ışığı gibi şeref bulur.

Mülkler kazanmada onun hükmünün fermanına kaza razı oldu ve kader yerinde oldu.

Ey biricik Hüsrev! Senin kılıcının ve mızrağının yansısıyla gönülde düşmanın taş gönülleirni kırdılar.

Eğer talih israf evinin yolunu kaybederse gözünü aç, onun camı ve lütufları rehberledir.

Eğer yıldızlar beraber muhtaç olurlarsa, Senin görüşün sa'adetin en yüksek noktası tarafına delil olur.

Senin düşmanların her nekadardan elden aynı haberleri verseler de, yolda güzel fal tutamadılar.

Eğer onun gönlünden kötü mezhepli, sineye yol yaparsa, senin mızrağının fidanının dalı rehber olur.

Senin dümanınun yiğitleri yolda o kadar ağladı ki ağlayan gözün yaşından rehber islandı.

Düşmanın teni ayak altında çiğnenmiş hadiselerden tuttu, o nişanlar gibi her taraftan yola götürdü.

Eğer onu yarma vaktinde dağ sana baş çekerse, felek güneşin hançer ve oklarından yöriñgeye kadar çeker.

Şimşek düşman zulmüne iki taraftan geldiği gün, o yiğitler meydandaki saflar arasında bir başkasıyla hamle yaptılar.

Her taraftan yağmur damlası çokça döküldü, gönlün çeşmesinden bir zerre kan çıkmadı.

Ez-sehm-i tîr u âteş-i şemşîr-i âb-dâr
Der-taht-ı âsmân pezed hiç cânver

Kerded be-şekl-i hâne-i zenbûr haşm-râ
Der-ten zirih zi-âmeden-i tîr-i tîz pür

Ândem çi cây-i haşm ki mirrîh u leşkereş
Ez-râh-ı keh-keşân be-gürîzend ser-be-ser

Bed-kîş ser be-bâzed devr-i münhezim şevd
Rû der-hişâr âred u gîred reh-i meferr

Bâzâr-ı fitne tîz şevd ez-sinân u tîğ
Vez şeh'r 'âfiyet ne-dehed hiç-kes haber

Âhîr-bîn-i fetih-i to zînân ki vâki'est
Âyed birûn zi-çal'a vü gîred reh-i maşarr

Sûyeş eger kesî haber-i 'âfiyet büred
Güyed felek ki hest dürûg in haber-ber

Tâ pâsbân-ı çal'a-i gerdûn bod zi-ğall
Tâ ber-felek zi-leşker-i encüm bod eser

Bâdâ muhassir ez-eşer-i fetih-i leşkeret
Her çal'a ki hest der-eşraf-ı baîr-ver

Fetih-i nevet mübarek u zînân hezâr fetih
Bâdâ be-ihtimâm-ı to der-gerdîş-i kamer

*Sulu kılıcın ateşinden ve okun korkusundan
göğün tahtında hiçbir canlı pişmedi.*

*Çok süratli okların gelişinden düşmana tende
arı kovarı şeklinde zırh yapıldı.*

*O zaman düşmanın yeri nasıldır? Mars ve
onun askerleri Samanyolundan büsbütün
kaçtılar.*

*Kötü mezhepliler baş kaldırdı ve mağlup oldu,
kalede yüz çıkardı ve kaçma yolunu tuttu.*

*Kılıç ve mızraktan fitne pazarı çabuk oldu ve
kimse şehirden sağlık haberi vermedi.*

*Senin fethinin sonucunu görenlerden
oluşanlar, kaleden dışarı çıktılar ve
karargahın yolunu tuttular.*

*Eğer onun tarafına bir kimse sağlık haberi
götürürse, felek bu haberciye yalan söylüyor
der.*

*Felek kalesinin bekçisi Zühal yıldızı oldu,
felekte yıldız askerlerden iz oldu.*

*Etrafı denizlerle çevrili olan her kale senin
askerlerinin fetih izlerinden hasara uğrasın.*

*Yeni fethin mübarek ve ayın dönüşü içinde
senin gayretli çalışmalarınla bundan binlerce
fetih olsun.*

12

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ber-tenem yek-mûy eger gâfil zi-dil-ber mî şevd
Mûy hâr u hâr nîş u nîş hançer mî şevd

Tâb-ı rûyet şem'-i meclis-râ eger bahşed fürûg
Şem' nâr u nâr nûr u nûr ahter mî şevd

Çûn zülâl-i hîzır eger hâhed lebet mey-râ helâl
Bâde âb u âb şehd u şehd şekker mî şevd

*Eğer tenimde tek bir kıl sevgiliden gafil olursa
kıl diken ve diken iğne ve iğne hançer olur.*

*Senin yüzünün parlaklığı eğer meclisin
mumuna ışık bahşederse, mum nar, nar nur ve
nur yıldız olur.*

*Hîzır'ın tatlı suyu gibi eğer senin dudağının
şarabı helal olursa, şarab su, su bal ve bal
şeker olur.*

13-a

'Aks-i zülfi ser-keşet çûn mî-füted der-çeşm-i
men
Dîde ebr u ebr eşk u eşk ahter mî şevd

*Sivri uçlu saçının yansıması benim gözüme
düştüğü için göz bulut, bulut gözyaşı ve
gözyaşı yıldız oldu.*

Ez-berâ-yi halka-yı gûş-i to der-devr-i felek
Zühre mâh u mâh mihr u mihr zer mî şevd

Ger çû halk şeh koned zülfet muattar-ı bâg-râ
Dürd 'ıtr u ıtr 'ûd u 'ûd 'anber mî şevd

Şâh-ı Şîrân-şeh ki rûz âftâb-ı ez-mihr-i o
Sâye ebr u ebr çetr u çetr efsür mî şevd

Huṭbe-i şâhî eger h'ând be-nâmeş Cibril
Sidre taht u taht 'arş u 'arş minber mî şevd

Hükmeş er h'âhed pey-i teskîn keştî der-bihâr
Seng kûh u kuh kâf u kâf lenger mî şevd

Muṭribân-ı bezm-i o-râ ez-berâ-yi dâire
Sîm mâh u mâh çarḥ u çarḥ çenber mî şevd

Sûy-i mülk-i 'âfiyet-i ebrâr-râ der-'ahd-i o
Fikr 'aql u 'aql rây u rây reh-ber mî şevd

Ez-pey-i bezm-i cevânân-ı çemen der-devr-i o
Lâle ke's u ke's câm u câm 'abher mî şevd

Beher zînet ber-der-i devlet-serâ-yi bezm-i o
Hâk hışt u hışt ferş u ferş mermer mî şevd

Şît-i 'adleş çûn dehed sükkân-ı keştîrâ müdde
Âb mevc u mevc evc u evc ma'ber mî şevd

Tâ büred hâk-i vücûd-ı düşmeneş-râ her taraf
Nâle âh u âh bâd u bâd şarşar mî şevd

Şu'le ger ber-sehâb üfted zi-'aks-i hançereş
Şu'le berḥ u berḥ tîg u tîg cevher mî şevd

Ey ki çûn ber-sebze üfted sâye-i a'lâm-ı to
Sebze berg u berg şâh u şâh 'ar'ar mî şevd

Ver be-çeşm-i kûh tîget pertev endâzed zi-luṭf
Çeşm 'ayn u 'ayn mihr u mihr cevher mî şevd

Ez-ten-i haşm-ı to ber-perrâneş der-devr-i çarḥ
Târ mâr u mâr rümḥ u rümḥ ejder mî şevd

*Senin kulağındaki küpe için feleğin çevresinde
Zühre ay, ay güneş ve güneş altın oldu.*

*Eğer halkın şaha yaptığı gibi senin saçın
bağın kokusuna yaparsa, tortu güzel koku,
güzel koku öd ağacı ve öd ağacı misk olur.*

*Aslanlar şahının şahının güneşinin
ışıklarından gündüz gölge bulut, bulut çadır
ve çadır tac oldu.*

*Şahlık hutbesini eğer Cebrail onun namına
okursa sidre taht, taht dokuzuncu gök ve
dokuzuncu gök minber olur.*

*onun hükmü denizlerde gemiyi uğurladıktan
sonra isterse, taş dağ, dağ Kaf ve Kaf gemi
halatı olur.*

*Zilli tef için onun meclisinin çalgıcılarına
gümüş ay, ay felek ve felek çenber olur.*

*Onun zamanında hayır sahiplerinin sıhhatli
mülklerinin tarafına fikir akıl, akıl düşünce ve
düşünce rehber oldu.*

*Onun devrinde çemendeki gençlerin meclisleri
ardından La'le kadeh, kadeh bardak ve
bardak nergis olur.*

*Onun meclisinin devlet süsleyen her bir süsü
üzerine, toprak kerpiç, kerpiç döşeme ve
döşeme mermer olur.*

*Onun adaletinin şöhreti geminin sakinlerine
zaman verdiği için su dalga, dalga dönence ve
dönence geçit oldu.*

*Onun düşmanlarının vücudundaki toprağı her
tarafa götürünceye kadar, nale ah, ah rüzgâr
ve rüzgâr kasırga oldu.*

*Eğer onun hançerinin yansımasından bulutun
üzerine parıltılar düşerse, parıltı şimşek,
şimşek kılıç ve kılıç cevher olur.*

*Ey sancağının gölgesi sebzeler üzerine düşen!
Sebze yaprak, yaprak dal ve dal dağ servisi
olur.*

*Senin kılıcın dağın gözüne eğer lütuftan ışık
atarsa, göz kaynak, kaynak güneş ve güneş
cevrer olur.*

*Senin düşmanının teninden, feleğin dönüşünde
uçan varlıklar üzerine iplik yılan, yılan mızrak
ve mızrak ejder olur.*

13-b

Düşmen-i âşüfte et-râ ber-beden beher elem
Mûy hâr u hâr hayt u hayt nişter mî şevd

Tâ zi-te'şîr-i umûr-ı rûzgâr u devr-i çarh
Kûh seng u seng rîg u rîg ağber mî şevd

Rûzgâret bâd-ı tâbî' kez sehâb-ı 'adl-i to
Çeşme rûd u rûd baħr u baħr Kevşer mî şevd.

*Senin perişan düşmanına her bir elemden
beden üzerine kıl diken, diken iplik ve iplik
neşter olur.*

*Feleğin dönmesinden ve zamanın işlerinin
tesirinden dağ taş, taş kum ve kum toz oldu.*

*Senin zamanının tabi rûzgârları senin
adaletinin bulutundan, pınar nehir, nehir
deniz ve deniz Kevser oldu.*

13**Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün****(Fa'lün)**

Zehî binâ-yi to çûn saķf-ı âsmân ma'mur
Esâs-ı kaşr-ı cinân-râ be-nisbet-i to kuşur

Pey-i 'imâret-i dîvâr-ı to be-ħürmet dâd
Felek be-dest-i kaza hışt u seng çûn müzdür

Çünanek nûr dehed mâh-râ be-'âriye mihr
Bâ-âftâb felek şemse-i to baħşed nûr

Zi-'aks-i câm-ı to bî-nûr şem'-i ber-dîvâr
Nuķuş-râ be-tüvân dîd der-şeb-i deycûr

Pey-i teferrüc-i dîvâr kerde ser-bâlâ
Felek be-sûy-i to nezzâre mî koned ez-dûr

Bih bînem câm-ı to bâde ez-hezâr ħarn zi-çarh
Eger 'uruc koned mâh-ı nev resid be-mürûr

Cenb-i gûşe-i eyvân-ı 'âlf-i to felek
Nemî koned şîfat-ı kaşr-ı Kayşer u Fağfûr

Hevâ-yi to zi-leţâfet be-mevsim-i germâ
Büred muħabbet-i âb ez-ţabî'at-ı maħrûr

Sürûd-ı bezm-i ħarab-ħane-i felek înest
Ki ez-meclis-i to kem mebâd 'ayş u sürûr

Bisân-ı şayd-ı ħarem cümle fâriğ-ül-bâl'end
Be-kerd bâm-ı to ez-âfet-i zemâne ħuyûr

Zi-'öd u 'anber şubħ ez-berâ-yi meclis-i to
Felek ber-âteş-i ħûr mî nihed zi-mihr be-ħûr

*Senin binalarının göğün tavanı gibi bayındır
olması ne tuhaftır; Cennet köşkünün temeli
seninkine göre kusurludur.*

*Felek senin duvarının inşası için kazanın
eliyle tuğla ve taşı amele gibi ħürmetle verdi.*

*Nasıl güneş aya ödünç olarak ışık veriyorsa,
senin şemsen güneş ışığıyla feleğe ışık verdi.*

*Senin kadehinin yansımından duvar
üzerindeki ışsız mum karanlık gecede
resimleri görebilir.*

*Yüce felek duvaru gezdikten sonra, senin
tarafına uzaktan bakış attı.*

*Eğer hilal yükselip zamanla ulaşırsa, feleğin
yüz karnından senin kadehini iyi görebilirim.*

*Felek senin yüce köşkünün köşesi tarafına Çin
ve Bizans imparatorlarının saraylarının
sıfatlarını yapmadı.*

*Senin havan letafetten sıcak mevsimde, kurak
doğadan suyun sevgisini götürdü.*

*Feleğin sevinç evinin meclisinin şarkısı budur,
senin meclisinden eğlence ve sevinç eksik
olmasın.*

*Yasak avlanma gibi bütün başı dinç gönlü
rahat olan kuşlar, zamanın afetlerinden senin
damına sığındılar.*

*Felek senin meclisin için sabah misk ve öd
ağacından güneşin ateşine yiyecek yaydı.*

Şehr hâk-i deret bûsed u ber-în râzî est
Ki hesteş ân kıadr ez-ıudret-i Ğudâ-i maıdıûr

Şehir senin kapının toprağını öptü ve buna razıdır, bu kader Allah'ın takdirinin kudretinden vardır.

14-a

Zi-manzar-ı to 'ayân ez-pey nazar-ı bâğıst
Ki sâkinân-ı felek-râst sâheş manzûr

Senin çehrenden başa baktıktan sonra belli olur, onun beğenilen alanları feleğin sakinleri içindir.

Çi bâğ-i be-mülk-i behîstest tâze ez-reh-i luıf
Be-havz-ı dil-keş-i o teşne-i âb-ı Kevser u hûr

Cennet mülkünün bağı lütuftan nasıl taze ise, onun gönül çeken havuzu güneş ve Kevser suyuna susamışlardır.

Tarâvet-i gül ez-în bâğ u hânehâ bâdâ
Be-ferr-i devlet-i şâh-ı muzaffer-i Mansûr

Gülün tazeliği bu bağ ve evlerden Allah'ın yardımıyla zafer kazanmış şahın devletinin ışığı ile olsun.

Şeh-i zemâne Ğudâ-vend-i mülk-i Şîrân-şeh
Ki hest ez-pey fermân-ı o felek ma'mûr

Zamanın şahı, devletin padişahı aslanlar şahının ormanı ardından felek bayındır olur.

Hemîn-râyet Mansûr-ı o zafer-i mansûb
Zi-feth leşker-i cüzzâr-ı o 'adû küsûr

Onun yardımıyla olan zaferde onun kasab askerleri fetihten düşmanı parçaladılar.

Cenb-i şevket-i kıadr u şekve-i Ğükmeş nîst
Felek be-sâbit u seyyâr-ı h'îştan mağrûr

Onun hükmünden ve değerinin büyüklüğünden yana şikayet yoktur, felek kendi yıldız ve gezegenleriyle gururlanır.

Zi-câm-ı bâde-i luıfeş kesî ki ser-Ğoş şod
Zi-devr-i gerdiş-i gerdûn diger ne-şod maĞmûr

Onun lütuf şarabının kadehinden sarhoş olan bir kimse, feleğin kendi etrafında dönmesinden başka sersem olmaz.

Eyâ şehî ki zi-Ğayl-i to yek nefer çû reved
Ceng-i leşker-i a'dâ konend cümle nüfûr

Ey şah! Senin ordundan tek bir nefer gittiği için savaşan düşman askerlerinin hepsi kaçtılar.

Felek 'adû-yı te-râ mî dehed be-devr-i kamer
Zi-đarb-ı Ğancer-i Behrâm-ı süm-taleb Ğûr

Felek senin düşmanına fitne devrinde Bahrem Gur'un hançerinin darbesinden verdi.

Kesi ki mühr-i to ver zed çî bâk ez-în dâred
Ki çarĞ ber-ser kemînest u rüzgâr-ı Ğayûr

Eğer senin mührün bir kimseye vurursa bundan ne korkutur? Felek başın üzerine pusuya yatmış ve zaman gayret içindedir.

Muıf'-ı emr-i to şod âsmân u ger ne-şevd
'Aceb ki Ğükme-i to daĞleş be-zabı-ı umûr

Gök senin emrine boyun eğdi ve eğer eğmeseydi, senin hükmünün onun fikrini zabtetmesi tuhaf olurdu.

Naıfz-i Ğükme-i to herkes girift gerd zi-cül
Ğilaf-meşreb aşĞâb u mezheb-i cumhûr

Senin hükmüne karşı olan herkes çuldan toz tutar, muhalif yaradılış sahipleri ve halkın mezhebinden olurlar.

Şehâ zi-ba'd-ı şenâ bende 'arz h'âhed kerd
Zi-Ğâl-i Ğ'îş-i muĞakkar Ğikâyetî be-Ğuzûr

Ey şah! Övgüden sonra köle, hakarete uğramış kendi halinden bir hikâyeyi huzurla arz etmek istedi.

Me-râ zi-tâli'-ı nîkû be-cânib-i Şîrvân
Pây-bûs-ı to âverd baĞt ez-reh-i dûr

Bana güzel talihten Şirvan tarafına, uzak yoldan senin ayak öpücülerini talih getirdi.

Ber-âstân-ı to herkes ki râh yâft çû men
Zi-hâk-ı reh-i felekeş nîz ber girift zârûr

*Senin eşiğine benim gibi yol bulan herkes,
onun feleğinin yolunun toprağından dahi
tutması zorunluluktur.*

‘Aceb ne-bâşed eger ber-tarîka-i aşhâb
Me-râ hem ez-keremet meblağ şevad destûr

*Eğer bana ashabın tarikatı üzerine senin
kereminden destur para olursa tuhaf değildir.*

Hemîşe tâ ki bod kaşr-ı zer nigâr-ı felek
Müzeyyen ez-meh u rûşen zi-tâb-ı şû’le münûr

*Daima feleğin resmi altın köşk oluncaya
kadar, aydan süslenir ve karıncanın alevinin
ışığından parlalar.*

Esâs-ı Ka’be kıadr-i to bâd der-‘âlem
Çû kaşr-ı cennet Firdevs-i dil-keş u ma’mûr.

*Kâbe’nin temeli âlemde senin kaderin olsun
cennet köşkü gibi, gönül çekici cennet ve
bayındır olsun.*

14

Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün

Sabâh-ı ‘îd eger ruhsâr-ı ân meh der-nazar bâşed
Bod her rûze mâ-râ ‘îd tâ devr-i kamer başed

*Bayram sabahı eğer o ayın yanağını görürsek,
Fîne devrine kadar bize hergün bayram olur.*

Be-bînem rûz-ı ‘îdeş der güzer güfitem be-şad
âyen
Nikû fâlî zi-dem bâşed ki ahter der güzer bâşed

*Onun bayram günü geçtiğini gördüğünde, yüz
demirle güzel talih zamandan oldu, yıldız geçti
dedim.*

Dil ez-zülf-i to ger bîned be-ebrûyet ‘aceb ne-bod
Ki şâm-ı ‘îd merdüm-râ be-mâh-ı nev nazar bâşed

*Eğer gönül senin saçlarından kaşlarla
görürse tuhaf olmaz, bayram gecesi hilal
insanlara bakış atar.*

Nikâb ez-ruh çû berdârî vü leb der-ğande be-
güşây
Ki-râ pervâ-yı rûz-ı ‘îd u helvâ-yı şeker baş ed

*Yanaktan örtüyü kaldırdığı ve dudak gülme
içinde açıldığı için, kime şeker helvası ve
bayram günü korkusu olur?*

Şeb-i Kıdirest u rûz-ı ‘îd zülf u mâh-ı ruhsâret
Küdamîn rûz u şeb-râ der-cihân kıadr in kıadr
bâşed

*Senin yüzünün ayı ve saçın bayram günü ve
kadir gecesidir; dünyada hangi gece ve günün
değeri bu kadardır?*

Felek-râ şâm-ı ‘îd ey dil hayâl ger şeh bîn der-ser
Ki hâhed mâh-ı nev çûn ebrû-yı ân sîm-ber bâşed

*Ey gönül! Eğer şah bayram gecesi feleği başta
hayal ederse, hilal o gümüş göğüsünün
kaşları gibi olmak ister.*

Zi-nîkû Tâli’î der-devr-i rûyeş ehl-i bîneş-râ
Neşât-ı ‘îd ez-yümn-i şeh Cemşid fer bâşed

*Ey Tâli’î! Onun yüzünün etrafında güzellikten
görelere, bayram sevinci Cemşid Şahın
bereketinden haşmetli olur.*

Kazâ ez-mâh-ı nev dâred kemân-ı çarh u mî-
hâhed
Ki rûz-ı ‘îd pîş-i şeh keşed ruşşat eger bâşed

*Feleğin kemani hilalden kaza tuttu ve eğer izin
olursa bayram günü şahın önünde çekmek
istedi.*

Sipîhr-i saltanat-ı Şîrân-şeh-i ‘âdil ki fermâneş
Münâsib bâ-kazâ âyed muvafîk bâ-kader bâşed

*Adaletli aslanlar şahının saltanatının talihinin
fermanı kazaya münasip geldi ve kadere
uygun oldu.*

Çû rûh-ullah dehed ihyâ-yi emvât-ı cihân der-dem
Nesîm halk-ı o ger hem-dem-i bâd-ı seher bâşed

Hız. İsanın cihandaki ölümlere can vermesi gibi, eğer onun halkı seher yoluna dost olursa sabah rüzgârının nefesini verir.

Nihâl-i kadreş ân nañl-ı ser-efrâzest kez rif'at
Sipihreş berg-i sebz u encüm-i sa'deş semer bâşed

Onun kadrinin fidanı o dik başlı fidandır, onun talihi yeşil yapraklı feleğinden ve uğurlu yıldızdan meyve oldu.

Çû müzdûrân-ı felek-râ rûz u şeb ber-âstân-ı o
Zi-beher ferş-i devlet-hâne hışt-i sîm u zer bâşed

Develet evinin döşemelerinin her birinden feleğin amele işi gibi gece gündüz onun eşiğinin üzerine gümüş ve altın tuğla oldu.

15-a

Çû âb u bâd-ı şubh ez-şark tâ garb-ı cihân şâyed
Ki fermân-ı hümayûneş revân bañr u berr bâşed

Sabah rüzgârı ve suyun dünyanın batısından doğusuna kadar yaraşması gibi onun kutlu fermanı deniz ve kara üzerinde akar.

Be-divân-hâne be-resend vezîrâneş çû nişîmend
'Añâ rev der-şaff-ı zîr u felek bîrûn der bâşed

Onun vezirleri salona ulaştıklarında oturdular, başışlar yer ve göğün safları içinde dışarı çıktı.

Zi-beher zînet u zîb-i kemerhâ-yi gulâmâneş
Felek-râ ez-meh u hûrşîd kurş-ı sîm u zer bâşed

Onun kölelerinin kemerlerindeki süs ve bezeklerin her birinden, güneş ve aydan feleğe altın para oldu.

Eyâ şâhî ki râyât meh u hûrşîd-i tâbân-râ
Zi-rif'at sâye-i çetr-i to ber-bâlâ-yi ser bâşed

Ey şah! Senin çadırının gölgesinin yüceliğinden parlak güneş ve ayın üstüne sancak oldu.

Be-hadd-i sîne vü semen çû âyed hançeret bîned
Ki zañm-ı nîze bisyârî vü tîr ez-hadd beder bâşed

Sinenin kenarına senin hançerin geldiğinde, mızrak yarasının çok olduğunu ve okun ucunun dışarı çıktığını gör.

Tünük âbî est şemşîret be-gâyet şâf u bes rûşen
Velîkin çûn be-pîş âyed 'adû-râ tâ kemer bâşed

Senin kılıcın oldukça saf ve çok parlak, su rengindedir, lakin öne çıktığında düşmana kemere kadar olur.

Der-ân-dem kez kaza şemşîr der-kalb-i 'adû
merdüm
Ecel-râ pîş-vâ kereded belâ-râ râh-ber bâşed

Kılıç kaza ile düşmanın kalbine girdiğinde insan ecele klavuzluk yapar, belaya rehber olur.

Zemîn-râ reh neverdân ez-leked-kûb ân-çünân
sâzend
Kez-ân esb püşt-i gâv u mâhî-râ haber başed

Yolcuları zemine çifte yemekten öyle yapan o atlardan öküzün ve balığın sırtına haber olur.

Çû şîrân-ı dilâver der- ney-sitân dem-be-dem her
sû
Dilîrân nîzehâ ber-dest her yek cilve-ger bâşed

Yiğit aslanlar gibi kamışlık içinde zaman zaman her taraf, ellerinde mızrak ile yiğitler bir bir görünür.

Zi-tâb-ı tîğ âteş-bâr u berç-i nîze meydân-geh
Nümüdâr-ı sañar kereded kıyâmet-râ eşer bâşed

Ateş yağdıran kılıcın parlaklığı ve mızrağın şimşeğinden meydanda cehennemi görünür kıldı, kıyamete alamet oldu.

Ecel-râ tîz kereded ân-çünân bâzâr ez-şemşîr
Ki der-devr-i felek mirîh-râ ser der hatîr bâşed

Kılıçtan pazarda öylece ölümü çabuk gerçekleşti, feleğin çevresinde mars hatırın başında olur.

Ĥord bed-kîş ân-dem tîr u gürz-i gâv ser-râ hem
Zi-beher ĥorden ĥûn-ı ‘adû cû’-ül-ķabr bâşed

Kötü huylu ok ve başa da öküz gürzü yediği vakit, her bir yiyište düşmanın kanı mezar açlığı duydu.

Ecel der-şahn-ı meydân ân zemân ez-kâse-i serhâ
Keşed ĥânî ki der-vey tu’me her cân-ver bâşed

Ecel meydanın ortasında kafa taslarından pınar çektiği zaman, onda her lokma canlı oldu.

Peder-râ ân-dem ne-yâyed yâd ez-ĥayret
Be-ser-râ hem zi-bîm-i cân çi pervâ-yı beder
bâşed

Başta can korkusu olduğu vakit çocuk babasını hatırlayamaz, can korkusundan başka diğer korkular nasıl olsun?

Be-pîş-i tîğ eger düşmen ser der keşed şad pey
Teneş âĥir be-zîr-i pây-i merkeb pey-siper bâşed

Eğer düşman kılıcın önüne baş çıkarırsa, onun teninde yüz iz olur, sonra eşeklerin ayakları altında çiğnenir.

Zi-naşb-ı ĥayl-ı cerrâret ki der-pây-i ‘alem bâşed
‘Adû-râ ger pîş âyed te-râ fetĥ-i zafer bâşed

Senin dilencilerden oluşan ordunun tayininden, düşman sancağın ayağı altında olur, eğer öne gelirse zaferin fethi olur.

15-b

Şaff-ı yâğı şevded mağlûb u hem-sâyân-ı yek-dil-râ
Su’al ger bod ez-yek-diger eyn-el mefer bâşed

Düşman safları ve müttefik komşuları mağlup oldu ve eğer sual olursa her bir başkasından nereye kaçılabilir olur.

Be-devr-i çarĥ tâ ez-beher mâh-ı ‘îd merdüm-râ
Nemâz-ı şâm der-her şehir ber gerdûn nazar bâşed

Feleğin dönmesinden bayram ayına kadar, insanlara akşam namazı vaktinde bütün ay feleğe bakılır.

Mübârek bâd ‘îd u mâh u sâlet zân ki merdüm-râ
Der-eyyâm-ı to her rûz ez-ķarab-ı ‘îd-i diger bâşed

Yılın, ayın ve bayramın mübarek olsun, çünkü senin zamanında her gün insanlara başka bayramların şenliği olur.

15

Mef’ûlü / Fâ’ilâtü/ Mefâ’ilü / Fâ’ilün

Âmed behâr u şod zi-çemen âşikâr gül
Be-şiküft beher bülbül ney-i dil hezâr gül

Bahar geldi ve gül çemenden ortaya çıktı; bülbülün gönül neyinden bin gül açıldı.

Ebr âb dâde bod reyâĥîn-i bâğ-râ
Şebnem çeked u geşt zi-her âb-dâr gül

Bulut bağın reyhanlarına su verdi, Çiğ tanesi damladı ve her bir tazeden gül oldu.

Her gevherî ki mî fütêd ez-jâle der-çemen
Hengâm-ı şubĥ mî konedeş gûş-vâr-ı gül

Çemende çiğ tanesinden düşen her bir cevheri, seher vakti gülün küpesi yaptı.

Şod sürĥ rûz ĥûn-ı ĥod u ĥande mî zened
Manşûr vaķt geşt ber âmed be-dâr-ı gül

Gün kendi kanından kırmızı oldu ve gülümsedi, Allah’ın yardımı olduğunda gül ağacı çıktı.

Ne-bod ‘aceb eger be-güşâdeş dil ez-ferâh
Yâkût u la’l dâred u zer der-ħişâr-ı gül

Eğer gönül ferahlıktan onu açarsa tuhaf olmaz, gülin kalesinde altın, yakut ve inci tuttu.

Gûyâ seher be-bâğ hınnâ-yı lâle best
Ber-dest-i ħîştên çû cevânân nigâr-ı gül

Sanki seher bağa, kendi eli üzerine gülin resmini çizen gençler gibi lalenin kımasını bağlamış.

Bâ-şâvt-ı bülbül u leb-i âbeş hoş o fütâd
Zân kerd kûşe-i çemenî ihtiyâr gül

O, bülbülün sesi ve onun sulu dudağı ile hoş düştü, gül ondan çimenin bir köşesini seçti.

Tâ ruh nümûd bülbül-i âşüfte-râ be-bâğ
Yek-sâl dâdeş ez-ser nâz intizâr gül

Gül perişan bülbüle yanağını gösterinceye kadar, bağda nazın başından bir yıl beklekti.

Gerdûn zi-lâle şu’le efrûht der güzer
Tâ vaqt-i şubh der-çemen âred güzâr gül

Gül sabah vakti çemende çıkıncaya kadar, felek laleden geçerken alevler saçtı.

Şahn-ı çemen çû bâğ-ı felek be-ser-geşt-i derest
Raşşende çûn nücûm derd-i şâm-ı târ gül

Çemenin ortası dünya gibi başı döndür, gül karanlık gecenin derdi ile yıldız gibi parladı.

Ne-bod ‘aceb eger zer-i ħod-râ dehed revâc
Ez-nağd-ı nâm-ı Ĥüsrev u Ferrûh bisyâr gül

Eğer gül kendi altınına, Ferruh ve Ĥüsrev’in isminden çok değer verirse tuhaf olmaz.

Şâh-ı sipihr-kevkebe-i Şîrân-şeh ageh yâft
Ez-yümn-ı feyz-i meclis-i o i’tibâr gül

Zamanın şahı, Aslanlar şahının yıldızından haber, gül onun meclisinin bereketinden itibar oldu.

16-a

Bâ-ḫb hulq-ı o ger ez-luḫf dem zened
Der-bâğ ez-tegreg şod seng-sâr gül

Eğer onun tabiatının güzel kokusuyla lütuftan bahşederse, Gül bağda dolu tarafından taşta tutulur.

Tâ ħall koned felek pey elkâb u nâm-ı o
Be-nihâde ber-ḫabağ zer şâhib-‘ayâr gül

Felek onun namını ve lakabının anlamını çözene kadar, gül tabağa altın koydu ve ayar sahibi oldu.

Afyon dehed ħalâvet-i şehd er koned zi-luḫf
Ez-luḫf ebr-i ma’deleştik’okenâr-ı gül

Eğer lütuftan afyon verirse, onun adalet bulutu lütuftan gülin kenarına, balın tatlılığını yapar.

Vaqt-i seher zi-luḫf mesîm hevâ-yi o set
Müşgîn nefes çû nâfe müşg-i Tetâr gül

Seher vakti lütuftan rüzgâr onun isteğidir, gülin misk kokusu Tatar miski gibi kokar.

Der-faşl-ı dey be-menzil-i yalâğ be-şükûfd
Ez-feyz-i luḫf-ı o be-leb-i çeşme-sâr gül

Kış mevsiminde yalağın tarafına, onun lütfunun bolluğundan gül açılır.

Ey Ĥüsrevî ki der-çemen ez-ħâr-ı âb-dâr
Ez-beher katli-i ħaşm-ı to şod nîze-dâr gül

Ey biricik padişah! Gül çemende taze dikenlerden senin her bir düşmanın katli için mızraklı oldu.

Ger beher pâ-y-bûs-i to dîr âmed ez-çemen
Ma’zûr dâred kef-i pâ dâşet ħâr-ı gül

Eğer senin ayak öpücülerinin her biri çemende uzun olarak çıkarsa, gülin dikenini ayacağın altını mazur görür.

Ĥürşîd u Müştêrî vü meh u Zühre ber-felek
Ez-gülşen-i cemâl-i to âmed çeħâr gül

Güneş, Mars, Ay ve Zühre felek üzerine senin yüzünün gül bahçesinden dört gül olarak getirdi.

Üfted revân zi-gönçe peykân-ı âb-dâr
Der-çeşm-i düşmen-i to dem-i kâr-zâr gül

*Gül savaş zamanı senin düşmanının
gözlerinden, sulu kirpikleri goncadan
düşürdü.*

Bâd-ı behâr-ı luğf-i to ger ber-sağar vezed
Dûzağ şod çû gülşen-i Firdevs u nâr gül

*Eğer senin lütuflarının bahar rüzgârı
cehennem üzerine düşerse, cehennem cennetin
gül bahçesi gibi ve gül cehennem gibi olur.*

Ger ‘aks-i tîğ-i kahr-ı to üfted be-gülistân
Âteş şod zi-tâb u ber âred şerâr gül

*Eğer senin kızgın kılıcının yansıması gül
bahçesine düşerse, parlaklığından ateş olur ve
gül kıvılcım çıkarır.*

Şâhâ semen-i medh-i to dâred zi-rûy-i dest
Ez-beher ân gazel varağ-ı zer nigâr gül

*Ey şah! Gül her biri altın varaklara süslenen
bu gazellerde, senin övgünün kıymetini el
üsütünde tuttu.*

Ey kâmet-i to serv-i revân ‘izâr-ı gül
Âvürde serv-i kadd-i to ez-luğf-bâr gül

*Ey boyu yürüten servi yanağı gül olan! Senin
servi boyunun üstünde lütuf yağdıran gül
yetiştir.*

Der-bâğ reng reng ber âmed zi-infi’âl
Ârî be-devr-i rûy-i to şod şerm-sâr gül

*Gül bağ içinde gücenmekten renk renk çıktı,
evet senin yüzünün çevresine kızardı.*

Pinhân çirâst der-pes dîvâr-ı bâğ eger
Şermende nîst ez-ruğ-ı rengîn-i yâr gül

*Eğer gül sevgilinin renkli yanağından utanmış
değilse, bağın duvarının ardında gizlenmesi
ne içindir?*

Ba’d ez-ecel be-hâk-i men er be-güzerî be-nâz
Rûyed zi-‘aks-i rûy-i to em ez-mezâr gül

*Eğer ölümden sonra benim toprağımdan naz
ile geçerse, mezarımda senin yüzünün
yansımasından gül yetişir.*

Ez-‘aks-i mâh-rûy-i to şod sürh-rû bâğ
Çûn hâdimân-ı şâh-ı felek içdâr gül

*Gül feleğin şahının hizmetçileri gibi geçindiği
için, senin ay yüzünün yansımasından bağ
kırmızı yüzlü oldu.*

16-b

Şâhâ zi-bâğ-ı nazm be-medh u şenâ-yı to
Avürde em tuhf-e men-i dil-figâr gül

*Ey şah! Ben gönlü yaralı, gülü şiir bağından
senin övgün için hediye olarak getirdim.*

Gül-deste îst şûret-i ser-mest-i men kezo
Bihter firişte der-çemen-i rûzgâr gül

*Ben sarhoşun sureti gül demetidir, gül ondan
daha çok zamanın bahçesine göndermiştir.*

Tâ hoş bod hemîşe tab’-ı cevân u ser
Âteş be-mevsim-i dey u faşl-ı behâr gül

*Gençlik tabiatı daima hoş olur ve kış mevsimi
ateşin başında ve gül bahar mevsiminde olur.*

Bî-berg u bâr bâd ‘adû-yı to her hâzân
Tâ her behâr tâze koned berg u bâr gül

*Her bahar gül yaprak ve meyveleri taze
yapıncaya kadar, senin düşmanların her güz
azıksız olsun.*

16

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ser ber âverd çû haţt-ı leb-i dil-ber sebze
Yâft çûn Hızır hayât-ı diger ez-ser sebze

Felek ez-şebnem u ez-jâle çünân kerd nişâr
Ki şod ez-gevher-i sîrâb tüvânger-i sebze

Râst gûyî ki zi-her kaţre be-nûk-ı elmâs
Mî koned süft be-şan'ât dür u gevher-i sebze

Nâzük âmed beden-i berg-i şükûfe zân-rû
Zîr-i pehlû eş fütâdest çû bister sebze

Ez-pey Rûşen-i dide-i hod nergis-i şûh
Gâh der-âb revân bîned u geh der-sebze

Hest der-lâle-sitân râst to gûyî çû Halil
Be-selâmet zi-tef u tâbiş-i Âzer sebze

Ser ber âverde zi-hâk ez-peyi rıhlet be-niger
Ki be-te'vîl haber dâd zi-mahşer sebze

Sebz pûsist ki ez-lâle be-dest âvürde
Der-çemen beher be-hûr-ı âteş u micmer sebze

'Aks endâhte vü der-nazar-ı mâ peydâst
Ber-ruh âyine âb çû cevher-i sebze

Gül eger bahş koned zer be-ser ne-bod dür
Zânek o mîr şâh âmed u leşker sebze

Zed be-şahrâ 'alem-i sebz pey-i feth-i behâr
Çûn sipah u çeşm-i şâh-ı muzaffer sebze

17-a

Sebz çûn mezra'-ı eflâk bod tâ dem-i haşr
Şâh-ı Şîrân-şeh eger luţf koned ber-sebze

Sebzeler sevgilinin dudağının üstündeki ince
tüyler gibi baş çıkardı; Hızır başka hayatlar
bulduğu gibi sebzenin üstünde buldu

Felek şebnem ve çiğ tanesinden öylece serpti,
suya kanmış cevherlerden bitki zenginliği oldu.

Doğru söyle, her bir damladan elmasın ucu ile
yeşil renkli cevher ve incileri hünerli bir
şekilde deldi.

Çiçeğin yaprağının bedeni nazik geldi o
yüzden, yeşillik hasta gibi böğrünün altına
düştü.

Oynak nergis kendi gözünün açılmasından
sonra, bazen su içinde, bazen de yeşillikler
içinde can buldu.

Doğru söylüyorsun lale bahçesinde Halil gibi
Azer'in ışık ve ısısından kurtulan yeşillik
vardır.

Öldükten sonra topraktan topraktan baş
çıkarmasına bak, Sebze sözü çevirerek
mahşerden haber verdi.

Çemende ateş ve tütsü kablalarının her biri,
sebzeleri ele alınmış laleyi soldurur.

Su yeşillğin özü gibi, can aynasına
yansımalarını vurmakta ve gözümüzde ortaya
çıkarmaktadır.

Gül eğer başa altın bahşederse uzak değildir, o
yüzden o bey, padişah ve askerler yeşillik gibi
geldi.

Baharın fethinin ardından yeşil renkli sancak,
zafer kazanan şahın gözü ve ordusu gibi çöle
vurdu.

Eğer aslanlar şahının şahı yeşillığe lütuf
ederse, yeşillik kıyamete kadar göğün tarlası
gibi olur.

Bî-hevâ-yi çemen mu'addileş der-şahrâ
Ber ne-yâred zikr beyân zemîn-i ser-sebze

Ey Şehî kez eşer-i 'adl-i to der-ğalb-i temmuz
Ser keşed ber-çemen-i târem-i aħzar sebze

Zîr-i naħl-ı çemen kadr-i to ân târem-i sebze
Âbhânest ki der-pây-i şanevber sebze

Hest şahrâ-yi zemîn u çemen-i gerdûn-râ
Zi-ebr-i el tâf-ı to lâyıķ-ı gül u der-ğor-ı sebze

Zi-ihtimâm-ı to der-eyyâm-ı hevâ-yi bâhûr
Ne-pezi red hâlel ez-tâb u tef-i hûr sebze

Çûb-ı Huşk ez-eşer-i 'adl-i to ger behre büred
Gül ber âyed zi-ser-i dârû zi-sebz sebze

Ebr-i el tâf-ı to der-mevsim-i dey rûfend
Ez-dil yeşm gül-i sürh u zi-mermer sebze

Sûy-ı şahrâ nazâr efken zi-her luğ-ı behâr
Tâ dehed hâşşiyet mihr-i kiyâ ser sebze

Ez-behâr-ı keremet nâmiye ger feyz büred
Ber-ser âyed zi-dırağt gül-i aħmer sebze

Hîş-râ çûn ruğ bed-hâh-ı to ber mî ared
Gâh gâh ez-pey-i ân mî şevred aşfer sebze

Sebze-i 'âfiyet ez-reh-güzeret mî rûid
Hem-çû zîr-i kadem-i Hızır hem-ser-i sebze

Bî-rızâ-yi to eger şîr hîrâmed der-deşt
Hâr kereded beste pây-i gazenfer sebze

Tâ şod pîş-i rû hayl-i to der-kisvet sebz
Çûn Hızır şod zi-pey feth-i muşavver sebze

Cümle perverde-i ebr-i kerem-i sultânend
Der-çemen ger gül u reyhân bod diger sebze

Zerd kerdîd zi-tâb-ı hûr u hâhed mâlid
Zir-i mâyet dem-i reften ruğ çûn zer sebze

Onun adalet bahçesinin havası olmadan çölde
yemyeşil zeminin zikrini yapamazsın.

Ey şah! Temmuzun ortasında senin adaletinin
eserinden, sebzeler gökyüzünün çemeninde
baş çıkardı.

Senin kadrin, bu yeşil kubbe çemenin
fidanının altında, sanavberin ayakları altındaki
sebzeler gibi su deposudur.

Senin lütuflarının bulutundan feleğin bahçesi
ve yerin çölüne layık gül ve uygun sebze
vardır.

Senin gayretli çalışmalarından çok sıcak
havalarda, sebzeler güneşin ısı ve hararetinden
bozulmaz.

Eğer kuru odun senin adaletinden nasibini
alır, ağacın başından gül ve yeşillikten sebze
çıkarmaz.

Senin lütuflarının bulutu, kış mevsiminde
gönülden yeşil taş, kırmızı güller ve
mermerden sebze yeşertti.

Büyük hükümdarın güneşi yeşillik üstüne etki
edene kadar, baharın her lütfundan çölün
tarafına bak.

Senin ihsanlarının baharından eğer bitkiler
verimliliği götürürse, Kırmızı güller ağaçtan
yeşil olarak yetişir.

Senin kötülüğünü isteyenler zaman zaman yüz
gösterdikleri için onun ardından yeşillikler
sararır oldu.

Sağlıklı sebzeler senin güzergâhından aynı
Hızır'ın ayaklarının altındakine eşit sebzeler
yetişir.

Eğer senin rızan olmadan aslan çölde
dolaşırsa, sebzeler iri aslanın ayağına bağlanıp
diken yaparlar.

Senin ordunun önünde sebzeler kıyafetler
içinde oluncaya kadar, sebzeler tasvir edilmiş
fethin ardından Hızır gibi oldu.

Eğer çemende gül ve reyhan başka sebze
olursa, hepsi sultanın insanların bulutundan
beslenir.

Sebze güneşin ışığından sarardı ve
süpürülecek; gitme vaktinde senin gücünün
altında yanak altın gibi oldu.

17-b

Hızır eger dem zi-vâlâ-yi to zedî be-nümûdî
Ber-leb Çeşme-i hayvân be-Sikender sebz

Be-ser-i hancer elmas tûvâned ber koned
Ez-pey-i hüküm-i to çeşm ez-ser ‘anber sebze

Tâ dehed rûy-i zemîn-râ be-hevâ-dârî ebr
Ez-pey rişlet-i vey zînet u zîver sebze

Sebze-zâr-ı çemen-i devlet-i şeh hürrem bâd
Ki ne-restest ez-în sebze nikû ber-sebze

Eğer Hızır senin yüceliğinden bahsederse
sebzele İskender’in dudağı üzerine Ab-ı
Hayat gibi gösterir.

Senin hükümünün ardından göz misk kokulu
sebzele başından, hançerin ucuyla elmas
kesebilir.

Bulut havalı bir şekilde yeryüzüne verinceye
kadar, sebze ölümden sonra süs ve bezek
verir.

Şahın devletinin tarlasındaki yeşillikler taze
olsun, bu sebzelerden güzel sebze yeşermesin.

17

Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün
(Fâ’ilâtün) (Fa’lün)

Ey zi-rûy-i to çerâğ-ı meh-i tâbân rûşen
Şûret-i hüsn-i to der-âyine-i cân rûşen

Dûş der-giry-e-i me-râ zülf-i to âmed hayâl
Zâhîrest in ki ne-bâşed şeb-i bârân rûşen

Mî nümâyed çû meh ez’ayn-ı letâfet der-âb
‘Aks-i ruhsâr-ı to der-dîde-i giryân rûşen

Çû Hızır ger talebend âb-ı hayât ez-reh-i luğf
Be-tüvân yâft der-ân çâh-ı zenehdân-ı rûşen

Çün meh-i çâr-deh ruhsâr-ı te-râ be-tüvân dîd
Der-dil şeb zağm-ı zülf-i perîşân rûşen

Der-sühân ‘ıkd-ı Süreyyâ be-nümâyed zi-şafağ
Hoğkâ-i la’l-i to ez-rüste-i dendân-ı rûşen

Üstühânâ-yi tenem bî-to zi-tâb u tef-i âh
Hem-çû hâşâk şod ez-âteş-i sûzân rûşen

Âftâb-ı ruhet ez-evc-i şeref mî tâbed
Hem-çû mâh-ı ‘alem-i sâye-rizân rûşen

*Ey senin yüzünden parlak ayın çırası
aydınlanan! Senin güzel suretin can aynasında
aydınlıktır.*

*Dün gece ağlarken senin saçın hayalime geldi,
yağmurlu gecelerin aydınlık olmadığı açıktır.*

*Senin yanağının yansımaları ağlayan gözlerde,
aynı letafetten suda gösterdiği gibi,
aydınlıktır.*

*Eğer Hızır gibi lütuf yolundan Ab-ı Hayat
taleb ederlerse, bu parlak çene çukurunda
bulabilirler.*

*Senin yüzün dolunayda görüldüğü gibi,
gönülde gece perişan saçların yarısı
aydınlıktır.*

*Söz içinde Ülker yıldızı kümesi şafakta, senin
hokkayı andıran dudaklarını, parlak dişlerin
arasında gösterir.*

*Bedenimin kemikleri sensiz ahın ısı ve
hararetinden, aynı yanmış ateşten parlak olan
çalı çırpı gibi oldu.*

*Senin yanağının güneşi, şerefin yüceliğinden
aynı gölgeler döken sancığının ayı gibi
parlıyor.*

Bâ-men-i dil-şüde der-bend-i cefâyî h'âhem
Şâht in nükte nîzed u şeh-i Şîrvân rûşen

*Ben gönlü gitmiş aşık ile eziyet çeken esir
olamk istedim; bu nükteyi parlak kıldı ve
Şîrvân şahını aydınlattı.*

Şâh-ı Şîrân-şeh-i 'âdil ki ser-efrâzî-i o
Şod zi-hûrşîd be-şad hüccet u be-rehân rûşen

*Adaletli aslanlar şahının şanı, yüz delil ve yol
ile güneşten parlak oldu.*

18-a

Ânek bî-mûcib pervâne-i hükmeş ne-şod
Şem'-i hûrşîd ber-in manzar-ı evvân rûşen

*Güneşin mumu bu aydınlık sofanın manzarası
üzerine, sebatsız, onun hükmünün pervanesi
olmadı.*

Mî koned nüh tabak çarh-i gerdûn-râ şubh
Beher bâver çi o ezpey-i seylân rûşen

*Sabah, her bir inanç nasıl sellerden sonra
aydınlattıysa, göğün dönüşünü dokuz tabaka
yaptı.*

Cevher-i tîgeş eger 'aks be-deryâ fikend
Der nümâyed zi-şadef-i der-dil 'ummân rûşen

*Eğer onun kılıcının cevheri, yansımasını
denize atarsa, gönldeki sadeften okyanusu
aydınlık gösterir.*

Ey şehî kez eşer-i mihr-i to bâşed tâ haşr
Dil her zerre çû hûrşîd-i dırâhşân rûşen

*Ey şah! Senin güneşinin izinden, gönlün her
zerresi kıyamete kadar parlak güneş gibi
parlak olacak.*

Çi 'aceb kez şeref-i nâm-ı to der-sikke zeden
Çû ruh âyine kerded dil-nedân rûşen

*Senin namının şerefini altına parada
basmalarına şaşılır mı? Ayna can gibi gönül
bilinmeyi aydınlattı.*

Şu'le-i tîg-i to ber-şîr ger üfted kerded
Ez-sehîhâr-ı nefis şîr-nistân rûşen

*Senin kılıcının parlıtı eğer aslanın üzerine
düşerse, Cevherinin büyüünden aslanlar
ülkesi aydınlık olur.*

Kubbe-i çetr-i hümâyûn-ı to pesk' o hûrşîd
Be-rüyâ-i diger ez-in künbed-i gerdân rûşen

*Seb büyük padişahın çadırının kubbesinden
sonra güneş, başka umutlarla bu gökyüzünü
aydınlattı.*

Ger 'aîd red koned şükr-i to sâzend be-rev
Şad güneş-i ehl-i kalem ber-ser-i dîvân rûşen

*Eğer bağışını red ederse, senin şükrünü
yapıyorlar, git eli kalem tutanların yüz
günahını divanın baştan aydınlattı.*

La'l eger terîst ez-rây-i to yâbed kerded
Der-şeb ez-pertev-i o kûh-ı Bedehşân rûşen

*Eğer inci ıslaksa senin düşüncenden buldu,
gecede o bedehşan dağının ışıklarından
parlak olur.*

Ber-dil-i haşm-ı to der-rûz-ı vegâ be-nümâyed
Çehre-i merg zi-âyîne-i peykân-ı rûşen

*Savaş gününde senin düşmanının gönlüne
ölümün çehresi, parlak okarın aynasından
gösterir.*

Şu'le-i hançer-i to der-dil-i târîk-i 'âdû
Çûn çerâgî şüde der-küşe-i zindân rûşen

*Senin hançerinin kıvılcıkları, düşmanlarının
karanlık gönüllerinde, zindan köşesinde yanan
bir mum gibi oldu.*

Tîg çûn âb-ı to ger şu'le keşed ber-zulmât
Be-nümâyed zi-şafâ çeşme-i hayvân rûşen

*Eğer kılıç senin suyun gibi karanlıklar üzerine
kıvılcıklar saçarsa, Çeşme-i Hayvan safadan
parlak belirir.*

Lâle ger şu'le-dâr-ı to bod der-şeb-i târ
Kerded ez-âteş-i o kâh u sâye-bân rûşen

Pâd-şâhâ menem ân kez sühânem ber-şu'arâ
Der-ma'nâ şüde şad nükte-i pinhân rûşen

Dil şâfest me-râ verne sühân-râ zi-kucâ
Bî-tekellûf be-tüvân güft ez-nisyân rûşen

Der-ğazel nisbet-i şî'rem be-Kemâlest u me-râ
Der-ķasâid şüde mâhiyyet-i Selmân rûşen

Çîre-i nazm ez-ân-rûy fûrûğî dâred
Ki be-ma'nâ dil-i men geşt ez-nisyân rûşen

18-b

Ṭâli'î der-sühân efrûht çerâğî ki zi-luṭf
Kerded ez-pertev-i o cân-ı sühân-dân rûşen

Ger zi-seyr-i felek u aḥter bî-mihr ne-mâned
Pertev-i meş'al-i Tebrîz u Ḥorâsân rûşen

Şubḥ îşân zi-ķazâ gerçi fûrû best nefis
Bâd ḥûrşîd-i to der-gerdiş-i devrân rûşen

Tâ-be-pîş-i nazar-ı ehl-i şafâ peyveste
Bod vâcib şevved ez-şûret imkân rûşen

Bod çûn âyîne şubḥ-ı ezel tâ bâyed
Dil-i dâna-yı to ez-pertev-i 'irfân rûşen

18

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Güft bâ-mâ sühân ez-bâde-i ḥum-râ şîşe
Kerd râz-ı dil-i ḥod zâhir u peydâ şîşe

Ser be-gûş-ı ķadeḥ u câm ez-ân mî âred
Ki koned sırr-ı mey-i la'l hüveydâ şîşe

Mî-dehed âb be-merdüm zi-ser dest müdâm
Mî-koned zi-me'ze nîz çû saķķâ şîşe

Ber-felek reng-i şafaķ dîdem u âvürdem yâd
Zân zemânî ki bod pür mey-i ḥam-râ şîşe

*Lale eğer karanlık gecede senden alevlenirse,
onun ateşinden dağ ve çadır aydınlık olur.*

*Ey padişah! Sözleri, şairleri mana konusunda
yüz gizli nükteyi aydınlatan benim.*

*Gönlüm temizdir, yoksa sözleri nereden
sıkıntısız unutmadan parlak söyleyebilirdim.*

*Gazelde şiirime ölçü Kemal'dir ve beni
kasidelerde Selman aydınlattı.*

*Mana ile benim gönlüm unutmaktan aydınlık
oldu, o yüzden şiirdeki üstünlük ışık tuttu.*

*Ṭâli'î söz söylemede bir mum yaktı, lütuftan
onun ışıklarından söz bilen canı aydınlattı.*

*Eğer feleğin seyrinden ve yıldızlardan
güneşsiz kalmazlarsa, Horasan ve Tebrizi
kendi ışıkları aydınlattır.*

*Sabah vakti onlar kazadan her ne kadar nefsi
az bağlarsa da, senin güneşin devranın
dönmesinde aydınlattı olsun.*

*Sefa ehlinin önüne varıncaya kadar suretten
mümkün olan aydınlık vacip oldu.*

*Ezel sabahı gelinceye kadar, senin bilgin
gönlün ilmin ışığından ayna gibi parlak olsun.*

*Şişe saf şaraptan bizimle söz söyledi, kendi
gönlünün sırlarını açıkladı ve ortaya koydu.*

*Şişe kırmızı şarabın sırrını açıklamak için
başını cam ve kadehin kulağına getiriyor.*

*Devamlı elin üstünden insanlara su veriyor,
şişe aynı saka gibi mezeden de yapıyor.*

*Felekte şafağın rengini gördüm ve şişenin saf
şarabla dolu olduğu zamanları hatırlarım.*

Mest pâk u be-mey-i la'l şafâyî dâred
Şâf ez-ânest besân-ı dil-i dâna şîşe

Câm u sâgar be-şafâyend velî ma'lûmest
Ki füzûn âmede der-meşreb ez-ânhâ şîşe

Ez-dil u tâb'-ı harîfân heme der-mahmûrî
Be-mey-i la'l büred zahmet-i sevdâ şîşe

Râstî-râ şıfat-ı ümmet-i 'Îsâ dâred
Hûy ez-ân rûy be-mey kerde çû tersâ şîşe

Hest der-meclis ezo nûr u şafâyî peydâ
Pâk dâred çû dil ez-derd-i şahbâ şîşe

Mî-dehed der-ser-i perî be-nazar-ı merdüm-râ
'Ayne haşşiyet-i dîde-i bînâ şîşe

19-a

Ser-i hod pîş-i kadeh âred u mahmûrân-râ
Be-mey rûh fezâ mî koned îmâ şîşe

Sırr-ı âb-ı Hızır u sâgar-ı Cem h'âhed kerd
Fâş der-bezm-i şeh-i memleket-ârâ şîşe

Şâh-ı Şîrân-şeh cem-i câm ki der-meclis-i o
Meh be-mihr âverd ez-künbed-i mînâ şîşe

Bâde ez-hâşşiyet-i lutfiş eger feyz büred
Dem tûvâned zed ez-i' câz-ı Mesîhâ şîşe

Zi-iltifâteş çi 'aceb ger zi-pey revnak-ı şer'
Koned ez-bâde-i gül-reng teb-râ şîşe

Ger koned kahr zi-pey zağm u cerâhat şad bâr
Çarh-ı mînâ şikend der-reh-i a'dâ şîşe

Ey Şehî kez eşer-i hıfz-ı to der-rûy-i zemîn
Ne-şikend girifted ez-çarh-ı muallâ şîşe

Ber-leb-i tâk-i felek dest-i kazâ be-nihâde
Ez-berâ-yi mey-i huddâm-ı to şad câ şîşe

Gâh pîş-i kadeh u câm şadâyî dâred
Hest ez-şıdık der-evşâf-ı to gûyâ şîşe

*Sarhoş kırmızı ve saf şarabla safa buldu,
saflık bilgin gönül gibi şişedendir.*

*Cam ve kadeh safa vericidir, lakin şişenin
onlardan bu huyda fazla olduğu malumdur.*

*Dostların tabiat ve gönlünden her yer
mahmurluk içindedir; Şişe sevdanın zahmetini
saf şarabla götürdü.*

*Doğrusu Hz. İsa'nın ümmetinin sıfatlarını
tuttu, şişe o yüzden rahip gibi şarapla huy
tuttu.*

*Şişe şarabın derdinden gönül gibi saf oldu,
onur ve safadan mecliste peyda olur.*

*Şişe aynı gören gözün etkisini perinin başında
insanın gözüne veriyor.*

*Şişe kendi başını kadehin önüne getirerek,
sarhoşlara şarabla ruhu arttırmayı ima etti.*

*Şişe memleketleri süsleyen şahın meclisinde,
Hızır'ın suyunun ve Cem'İN kadehinin sırrını
açıklamak istedi.*

*Aslanlar şahının şahı meclisinde şişe Cemin
kadehini, ay ve güneş olarak gökyüzünden
getirdi.*

*Eğer şarab onun lütfunun tesirinden feyz
götürürse, şişe Hz. İsa'nın mucizesinden
bahsedebilir.*

*Eğer şişe onun iltifatından şeri parlaklığın
ardından gülrenkli şrabtan hararet yaparsa
şaşılır mı?*

*Eğer yaraların ardından sinirlenirse, gökyüzü
yüz defa düşmanların yolunda şişe kırar.*

*Ey şah! Senin muhafazanın eserinden
yeryüzünde, şişe yüce gökten tuttu kırılmadı.*

*Şişe senin hizmetçilerinin şrapları için
gökyüzünün kenarına kaza elini yüz yere
koydu.*

*Şişe senin vasıfların içinde doğruluk varmış
gibi, bazen cam ve kadehin önünde ses çıkarır.*

Mî koned der-kağeğ u sâgar-ı zer âb-ı heyât
Ez-kef sâķî-i bezm-i to müheyyâ şîşe

*Senin meclisinin Sakisi şisedeki köpükten altın
kadeh ve bardakta Ab-ı Hayat hazırladı.*

Be-zend pehlû vü bâşed be-selâmet tâ cısr
Ez-tûlâ-yi to bâ-âhen u hârâ şîşe

*Şişe mermer demir ile senin dostluğundan
yana vurdu ve köprüye kadar selametle oldu.*

Gerne beher mey-i bezm-i to bod ân bihter
Ki bod der-‘adem âbâd çû ‘anķâ şîşe

*Şişe anka kuşu gibi yokluk içinde bayındır
oldu, yoksa senin meclisindeki şarapların her
biri ondan fazla olurdu.*

H‘âhem ân şî‘r be-bezm-i to be-muṭrib âmûḥt
Ger pür ez-bâde bod der-nażar-ı mâ şîşe

*Eğer gözümüzde şaraptan çok şişe olursa, bu
şiiiri senin meclisinde çalgıcılara öğreteceğim.*

Hest der-dîde sirişk-i men-i şeydâ şîşe
Ez-ḥabâbest be-bîn ber-ser-i deryâ şîşe

*Gözde ben divanenin gözyaşları içinde şişe
vardır, denizin üstünde kabarcıklar vardır
bak.*

Dil zi-tâķ-ı ḥam-ı ebrûy-ı to üftâd u şikest
Be-şikend çû nük bî-fütâd zi-bâlâ şîşe

*yüksekten sivri bir şey üstüne düşüp kırılan
şişe gibi, gönül senin kaşlarının kıvrımından
düştü ve kırıldı.*

19-b

‘Aks-i ḥaṭṭ-ı siyehet der-dil-i ḥod mî-ḥ‘âhem
Dârem er beher mürekkeb çû müheyyâ şîşe

*Eğer her bir mürekkebi şişe gibi hazır
tatarsam, snein siyah hatlarının yansımaları
gönümde isteirm.*

Dil çû be-şikest gam ez-sîne nî-âyed bîrûn
Zâhir ânest ki reftiş be-keff-i pâ şîşe

*Gönül kırıldığı için gam sineden dışarı
gelemedi, şişenin ayak tabanıyla gittiği
ortadadır.*

Tâli‘î ‘aks-i ḥûy-i ‘ârız-ı ân meh be-nażar
Çûn gül-âb âmed be-çeşm-i men şeydâ şîşe

*Tâli‘î o ayın yanığının huyunun yansımalarına
bak, şişe ben divanenin gözüne gülsuyu gibi
geldi.*

Tâ ḥorem bâde-i gül-gûn be-to ḥ‘âhem âverd
Be-edeb ez-nażar-ı Ḥazret-i Dârâ şîşe

*Gül renkli şarabı içene kadar sana Dara
hazretlerinin önünden edeble şişe getireceğim.*

Pâd-şâhâ zi-pey bâde-i bezmet âverd
Sâķî ṭab‘-ı men dil-şüde ‘ameden şîşe

*Ey padişah! Saki senin meclisinin şarabından
sonra ben aşığın tabiatına kasten şişe getirdi.*

Şâf çûn şîşe bod nażm-ı men u rûşen-ter
Nîst zîn şîşe şâfi şüde kıt‘a şîşe

*Benim şiirim şişe gibi saf ve daha parlak oldu,
kıta olan bu şiseden saf şişe yoktur.*

Tâ kî üstâd-ı sebük-dest be-şan‘at sâzed
Beher izhâr-ı hüner pâk u muşaffâ şîşe

*Eli çabuk üstad sanatını icra edene kadar, şişe
her bir hüneri açıklamada saf ve temizdir.*

Bâd der-devr-i ķamer her felek ez-beher şeref
Ez-pey-i bezm-i ḥümâyûn-ı to yektâ şîşe

*Ay devrinde her felek, her bir şereften sen
padişahın meclisinden sonra birer şişe olsun.*

19

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ân-râ ki nûr-ı şem' tin-râ be-ser şeved
Rûşen-i dileş be-mihr şeh-i nâm-ver şeved

Sultân Mehemmed ân şeh-i 'âdil ki ez-şeref
Ez-kemâ-yi devlet-i o hâk zer şeved

Pâkize gevherî ki zi-'ayn-ı şafâ vü luţf
Vâkıf-ı dileş zi-sırr-ı kazâ vü kader şeved

Gerdî ki âverd zi-süm-i merkebeş şabâ
Ez-'ayn-ı luţf mûcib-i nûr-ı başar şeved

Gâh nüvişten ez-şükr-i şeker medh-i o
Çûn kâm nî dehân kalem pür-şükr şeved

Bâd ez-ğavâşş mu' ciz-i 'Îsâ haber dehed
Ger luţf-i o Mehemmed nesîm-i şehër şeved

20-a

Gûyed felek be-ser şevem ez-beher hîdmeteş
Peyveste devletî bodeş ger be-ser şeved

Çendân ğarp nîst ki nûr-ı sa'âdeteş
Ger ber-semâ reved zi-şeref mâh u hûr şeved

Rûz-ı vilâdeteş ki felek h'âst ez-şeref
Yek-dâne gevherî be-cihân müştehir şeved

Der-dest dâşet çarh Sütrlâb-ı mâh-râ
Tâ zi-irtifâ'-ı tâlî'-i o bâ-ğaber şeved

Gerdûn çû dîd cânib-i o ez-sıhhat güft
Çûn cedd-i hod mürebbî ehl-i hüner şeved

Şâh-ı nihâl-i devlet-i o bâd tâ zi-luţf
Zi-ebr-i kerem bâğ-ı cihân bâr-ver şeved

Bîned felek ki kışsa-i Dârâ u Cem-i diger
Bâ-irtifâ'-ı devlet-i o muhtaşar şeved

Âşâr-ı pâd-şâhî vü envâr-ı devleteş
Zâhir zi-rûy-i mertebe der-bağr u berr şeved

Pîş-i hudâ vü halk bod şâhib-i i'tibâr
Herkes ki ez-'inâyet-i o mu'teber şeved

*Mumun ışığı başına burc olan kimse,
gönlünün ışığından güneş ile namlı olur.*

*O adaletli Şah Sultan Mehemmed'in
şerefinden, devleti gibi toprak altın oldu.*

*Safa ve lütfun kendisi saf cevherlerdir, onun
gönlüne vakıf olma kaza ve kaderin sırrından
olur.*

*Saba rüzgârının, onun eşeklerinin tırnağından
getirdiği toz, lütuf gibi göz nuru oldu.*

*Bazen şekerin şükriünden onun medhini
yazarlar, damak ağızda olmadığı için kalem
şükür ile doldu.*

*Eğer o Mehemmed'in lütfu seher rüzgârı
olursa, Rüzgâr İsa'nın mucizesinin duasından
haber verir.*

*Felek onun her bir hizmetinden başta olayım
dedi, eğer başta olursa devlete ulaşmış olur.*

*Onun saadatinin ışığında kaç kişi
boğulmamıştır? Eğer şereften sermaye doğru
giderse ay ve güneş de olur.*

*Onun doğum günü felek şereften, bir tane
cevherle cihanda meşhur olamk istedi.*

*Onun talihinin yüksekliğinden haberdar olana
kadar, Felek güneş terazisini elde aya tuttu.*

*Felek onun tarafını gördüğü için, kendi soyu
gibi hüner sahiplerini besleyen oldu.*

*Onun devletinin fidanının dalları, ihsan
bulutlarından dünya bağına lütuftan meyveli
olsun.*

*Feleği gör ki Dara ve diğer Cem'in hikâyeleri
onun devletinin yüceliği ile kısaltılmış oldu.*

*Onun devletinin ışıkları ve padişahlığının
eserleri, mertebe yüzünden denizde ve karada
ortaya çıktı.*

*Onun lütuflarına almış olan herkes Allah ve
halkın önünde itibar sahibi olur.*

Şâyed eger be-cây-i şükûfe zi-luţf-ı o
Seyyârâhâ-i bedîd zi-şâh-ı şecer şevêd

Ber-âsmân eger güzêred hâk-i râh-ı o
Şad rif' ateş ziyâde ez-în reh-güzêr şevêd

Ey dâver-i zemâne ki her rûz âftâb
Ez-nûr-ı devletet zi-şeref-i behre-ber şevêd

Her çend nîk u bed zi-havâşş beşer beved
Key hâtır-ı münîr-i to ma'îl beşer şevêd

Bâşed çû kalb nâ-sere derd-i ser bî-'ayâr
Ân-râ ki naqd-i mihr-i to ez-dil beder şevêd

Bed-h'âh-râ zi-tîr-i to ne-bod haber velî
Nâ-gâh be-güzêred zi-dileş tâ haber şevêd

Ez-ţâli'-i ref'-i to ger behre büred
'Ahd zi-hâl-i laţf çû devr-i kamer şevêd

Şâhâ semen-i medh-i to ez-şî'r-i Tâli'î
Ne-bod 'aceb ki gûş-ı felek pür-güher şevêd

20-b

Dârem ümid ânek güherhâ-yi nazm-ı men
Maqbûl-ı hâtır-ı Şeh Cemşid-i fer şevêd

Ez-mâl-i şâh kem ne-şod ez-ñizâne hem
İmsâl ger vazife-i men püser şevêd

Her rûz tâ zi-beher şeref nûr-ı âftâb
Ez-şarq tâ be-ğarb-ı cihân cilve-ger şevêd

Hûrşîd-i devlet-i to ilâhî ki der-cihân
Her rûz u her-râ sebeb-i zîb u fer şevêd

20

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Der-çemen berg-i tarab sâht müheyyâ nergis
Bâ-kef âverd gül u sâğar-ı şahbâ nergis

*Şayed eğer çiçeğin yerine onun lütfundan
gezenler görünürse, ağacın dalından olur.*

*Eğer onun yolunun toprağı gökten geçerse,
onun yüz rütbesinden fazlası bu güzergâhtan
olur.*

*Ey zamanın adil hükümdarı! Güneş ışığı her
gün, senin devletinin ışığından faydalanma
şerefine ulaşır.*

*Her ne kadar iyi ve kötü durumlar insana olsa
da, senin parlak zihnin ne zaman insana
meyilli oldu?*

*Senin sevginin gönlünden dışarı çıktığı bir
kimse, değersiz para gibi olur ve başındaki
dertler sayısız olur.*

*Senin okundan kötülük isteyenlere haber
olmadı, lakin haberleri oluncaya kadar
ansızın onların gönlünden geçti.*

*Eğer senin yücelten tarihinden payını alırsa,
devran güzel durumdan ay devri gibi olur.*

*Ey şah! Senin övgünün kıymeti Tâli'î'nin
şürinden feleğin kulağı cevher ile dolarsa
tuhaf olmaz.*

*Ümid ediyorum ki benim şürimin cevherleri
Cemşid Şah'ın gönli tarafından kabul görür.*

*Eğer bu yıl benim vazifemi bir çocuk yapsa
şahın malından ve hazinesinden azalma
olmaz.*

*Her gün her bir şereften güneşin ışığı
dünyanın doğusundan batısına kadar tecelli
eder.*

*Ey Allah'ım! Senin devletinin güneşi cihanda,
her gün parlaklık ve süs sebebi oldu.*

*Nergis çemende şenlik yapraklarını hazırladı,
gülü köpük ile ve şarap kadehini getirdi.*

Mâ cünîn teşne yek cü'ra vez keşret-i mey
Ber-leb-i âb ne-dâred haber ez-mâ nergis

Kûşe-i bâğ u leb-i âb u şarâb vez rûyem
Dâred înhâ heme der-devr müheyyâ nergis

Gerçi pürest zemânî ne-nihed sâğar-ı mey
Şod meger müteakķıd millet-i tersâ nergis

Hâric-i millet eger nîst çi-râ der-destâr
Vaşle-i zer düzde hem-çû Yehûdâ nergis

Der-ser-i mey şüde bîmâr meger ber-leb-i âb
Mest der-ğ'âb şüde yâfe sermâ nergis

Ser be-tekrâr fûrû Bürde vü çûn muntîkân
Kâse-i bâde nihâde ber-eczâ nergis

Ber-leb-i âb hord bâde ez-ân çûn lâle
Nîst hûnîn-ciger ez-zahmet-i sevdâ nergis

Beste ber-tâc saķar lâṭ zi-şeş (پرسالو)³⁸
'Aķd-i destâr pesendîde vü zîbâ nergis

Ber-'aşâ tekye-zede der-çemen demî ne-kerd
Beher hıfz reme sebze çû Mûsâ nergis

Çû hazân-râ çemen nîst zer 'ayn-ül-mâl
Çûb ber-keff zi-çi âmed be-teķâzâ nergis

21-a

Çeşm der-Yûsuf gül dûhte vü be-girifte
Ber-ser dest turuncî çû Zelîhâ nergis

Ser-fürû Bürde vü meşğûl şüde pîndârî
Mî güşâyed zi-ser fikr-i mu'ammâ nergis

Hem-çû Câdû ki bod ber ser-i Çâh-ı Bâbil
Ber-ferâz nî hord sâhte mâvâ nergis

Meyl ez-ân-râ be-kef âvürde ki der-dîde keşed
Kuĥl-ı ağber zi-ğubâr reh-i Dârâ nergis

Câm-ı mey der-pes şeş perde ez-ân Bürde ki mest
Vâķıf ez-men'-i şeh-i memleket-ârâ nergis

Biz öyle susamışken şarabın çokluğundan ve tek yudum suyun haberini nergis dudağımıza vermedi.

Bağın köşesi ve suyun kenarı ve şarap, nergis bunların hepsini yüzümden devrinde hazırlamış.

Her ne kadar çok olsada zamanda şarap kadehi koymadı, meğer nergis Hristiyan milletine inanmış.

Eğer dinin dışında değilse, Nergis niçin elde mendil, Yehuda gibi altın kaftanı çalmış.

Nergis soğukta suyun kenarında şarabın etkisiyle gözünü kapatmış, sarhoşluk uykusuna yatmış.

Nergis yine başını aşağı götürdü ve hatipler gibi şarap kadehini parçalara ayırdı.

Nergis suyun kenarında şarap içti, o yüzden lale gibi sevdanın zahmetinden ciğeri kanlı değildir.

Nergis tacın üstüne cehennemden Lat putundan altı güzel ve hoş mendil bağlamış.

Nergis Musa gibi yeşilliği muhafaza ederken, çemende bir an değneğe dayanmadı.

Sonbahara çemen olmadığı gibi altının kendi malı yoktur, Nergisi sararak odun ayağa niçin geldi?

Nergis Zeliha gibi elinde bir turunc ile gözü Yusuf'ta gül dikti ve tuttu.

Nergis başını aşağı götürdü ve böbürlenme ile meşgul oldu, anlaşılmayan fikirlerle baştan açtı.

Nergis Cadı gibi Babil kuyusunun başına, yukarda kendine yurt edindi.

Nergis Dara'nın yolunun toprağından çok tozlu sürmeyi göze çekti, o yüzden ayağın tabanına meyil getiriyor.

Nergis şarab kadehini altı perde içinde götürüp sarhoş olduktan sonra, memleketleri süsleyen şahın yasağından haberi oldu.

³⁸ Burdaki kelime okunamadı.

Hük-m-i Sultân hüsn-i halk Mehemmed Hânest
Çi ‘aceb ger koned ez-bâde teber-râ nergis

*Halkın güzel sultanı Mehmed Hanın
hükümdür, eğer Nergisi şaraptan
uzaklaştırırsa şaşılır mı?*

Nev-bahâr-ı çemen-i pâd-şâhî kez reh-i luţf
Gülşen-i devlet-i o-râst Şüreyyâ nergis

*Nergis padişahın çemeninin ilkbaharıdır,
Ülker yıldızı lütuf yolundan onun devletinin
gül bahçesidir.*

Tâc baĥş ki be-devr-i keff cûdeş der-bâĥ
Dâred ez-beher tarab câm-ı muţallâ nergis

*Onun cömertliğinden elin çevresine tac
bahşetti, Nergis her bir sevinçten bağda
yaldızlı kadeh tuttu.*

Eger ez-cûy-i bahâr-ı keremeş âb ĥord
Be-güzerând ser ez-în ĥubbe-i ĥadrâ nergis

*Eğer onun ihsan baharının nehrinden su
içerse, Nergis bu yeşil türbeden başını çevirir.*

Ve-z-ı-ye-k mîl keşed ĥâk-i reheş-râ der-çeşm
Yâbed ez-‘ayn-ı şeref dîde-i bînâ nergis

*Nergis bir mil uzaklıktan onun yolunun
toprağını göze çekti, aynı şerefien gören
gözleri buldu.*

Der-kütüb-ĥâne-i o kâĥıd-ı rengîn u sefid
Be-ser u çeşm büred beher muĥavvâ nergis

*Nergis onun kütüphanesindeki beyaz ve renkli
kağıtlardan oluşan mukavvaları başına ve
gözüne götürdü.*

Tâ nişâr adem-i şâh koned der-gülşen
Tabaĥ-ı zer be-keff istâde şikâ nergis

*Nergis ayakta avucunun içiyle altın tabakları
gül bahçesinde şahın ayağına serpinceye
kadar şikayette bulundu.*

Der-çemen ĥâtıreş ez-‘aks-i tabâyi’ cûyed
Revîd ez-ĥâr be-cây-i gül-i ĥamm-râ nergis

*Nergisin gönlü çemende tabiatların
yansımasından arardı, hararetili gülün yerine
dikenden kaçtı.*

Ey şehî kez eşer-i luţf-ı to der-ĥalb-i temmûz
Ser zened lâle-şıfat ez-dil-i ĥârâ nergis

*Ey şah! Senin lütfunun etkisinden temmuzun
ortasında lale renkli nergisler ateşli gönülden
baş çıkardı.*

Gülşen-i devlet u iĥbâl-i to bâĥîst ki hest
Berg-i be-sereş felek u Zühre-i zehrâ nergis

*Senin baht ve devletinin gül bahçesi, Nergisin
başındaki yaprağa felek ve parlak Zühresi
olan bir bağıdır.*

Ger muţî’ gül-i halk-ı to ne-bâşed imrûz
Ne-resd tâze vü ser sebz be-ferdâ nergis

*Nergis eğer bugün senin halkının gülüne
boyun eğmezse, yarın başına yeşil ve tazelik
gelmez.*

21-b

Çeşm-i ânest çemen-râ ki zi-dem-i serd-i dey
Koned der-keff-i ‘adl-i to pervâ nergis

*Çemeni kışın soğuk nefesinden korkutan onun
gözleridir; Nergis senin adaletinin pençesinde
korkuya kapıldı.*

‘Aks-i câm-ı to çû ber-çarĥ-ı zücâcî üfted
Çûn kevâkib dehed ez-ĥârüm-i mînâ nergis

*Senin kadehinin yansıması sırçadan yapılmış
feleğe düştüğü için, Nergis yıldızlar gibi mavi
kubbeden göründü.*

Veger ez-sâĥî-i bezm-i to ĥimâyet yâbed
Be-şikend şahn-ı felek-râ be-ser-i pâ nergis

*Eğer Nergis senin meclisinin sakisinden
himaye bulursa, baştan ayağa feleğin ortasını
kırar.*

Râst gûyî ki be-engüşt birûn âvürde
Çûn muhibbân-ı to çeşm ez-ser-i a'dâ nergis

Doğrusunu söylemek gerekirse, Nergis senin dostların gibi, gözü düşmanların başından parmağıyla dışarı getirdi.

Nev-bahar-ı keremet ger ne-dehed zînet bâğ
Ser zi-esfel ne-keşed cânib-i a'lâ nergis

Eğer senin kereminin ilkbaharı bağa süs vermezse, Nergis başını aşağıdan yukarıya kaldırmaz.

Hem-çû kûrân-ı ser-i reh-güzeret der-gülşen
Dest berdâste ez-beher temennâ nergis

Nergis aynı senin yolunun başındaki körler gibi, çemende her bir istekten el kaldırmış.

Tâ zi-'adleş ne-şod nâmiye-râ neşv u nemâ
Ser ne-yâred beder ez-ħiss-i heyûlâ nergis

Onun adaletinden bitkilere yetişip büyüme olmayınca kadar, Nergis değersiz maddelerin duygusundan başını dışarı kaldırmadı.

Ez-fezâ-yi çemen-i gülşen-i luğf-ı to bod
Bâğ-bân-ı felek ez-beher Mesîhâ nergis

Nergis senin lütuflarının gül bahçesinin yeşil sahasından, İsa nefesli olmasının sonucu feleğin bahçıvanı oldu.

Zân devât u kalem âvürde ki ber-dîde keşed
În ğazel-râ zi-pey medh-i to imlâ nergis

Nergis bu gazeli senin medhinin ardından göze çektiği o kalem ve divitten yazıya getirdi.

Çeşm-i maħmûr-ı to ger 'işve koned bâ-nergis
Efkend câm-ı mey ez-şevk be-şahrâ nergis

Senin humarlı gözün eğer Nergis ile işve yaparsa, Şarab kadehi şevkten çölde kırılır.

Ber-lebet çûn ki resed sâgar-ı mey pindârî
Ber-leb çeşme-i hayvân şüde peydâ nergis

Ey Nergis! Senin dudağın üzerine, şarap kadehi böbürlenerek ulaştığı için, dudağın üzerine Çeşme-i Hayvan peyda oldu.

Zer çi bâşed çû to ber-țaraf-ı gülistân güzerî
Zîr-i pây-i to keşed dîde-i şehlâ nergis

Altın nedir? Sen gül bahçesi tarafına geçtiğin için, Nergis senin ayağının altını ela göze çekti.

Tâ be-gülşen güzerî ez-pey âyin-i çemen
Ber-ser dest ketân dâred u vâlâ nergis

Nergis çardağa geldikten sonra, gül bahçesine geçinceye kadar, keteni elin üstünde ve yukarda tuttu.

Mânde ez-çeşm-i to der-'ayn hacâlet ârî
Ser ez-ân-rû ne-koned cânib-i bâlâ nergis

Nergis senin gözünden utanma içinde kaldı, o yüzden başını yukarı kaldırmadı.

Gerne ez-çeşm-i to bîned nazârî der-büstân
Dîde büred u zed u ne-âyed be-temâşâ nergis

Nergis gözünü götürdü ve izlemeye gelmedi, Yoksa senin gözünden bostanda görürdü.

Ĥüsrevâ ez-çemen-i gülşen-i quds âvürdem
Der-gülistân-ı senâyet men-i şeydâ nergis

Ey Hüsrev! Ben divane nergisi senin medhinin gül bahçesinden, kutlu gül bahçesinin yeşilliklerinden getirdim.

22-a

Nergis-i ravza-i şab'-ı men bî-bergest în
Ne zi-büstân-ı kes âvürde em în-câ nergis

Bu benim tabiatımın bahçesindeki nergis dalsızdır, Nergisi buraya kimsenin bahçesinden getirmedim.

Ṭâli'î-râ çû gül-i bâğ ârem der-medḥet
Rüste ez-gülşen-i dil tâze vü zîbâ nergis

Naḥl-bend-i çemen-i ḥâṭır-ı men der-büstân
Dâred envâ'-ı gül-i tâze ne tenhâ nergis

În nüḥ şî'rest ki ez-rûy-i şeref-i mertebî
Serv-i ḳaddîst ki der-ser ser-zede yektâ nergis

Tâ-be-bâğ-ı felek ez-sîne-i ḥûrşîd u nücûm
Be-şükûfd rûz gül-i aḥmer u şebhâ nergis

Gülşen be-ḳadr-i to ser-sebz-i cinân bâd kezo
Efkend sâye ber-în çarḥ-ı muallâ nergis

21

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ân-râ ki dil çû âyine-i mihr bâ-şâfâst
Baḥteş be-sûy-i medḥet şehzâde-i reh-nümâst

Sulṫân Meḥemmed ân şeh u şeh-zâde kez-şeref
Zât-ı şerîf-i o sebeb-i raḥmet-i Ḥudâst

Der-kâr-ı mülk u ḳâ'ide-i zabt-ı rûzgâr
Râyeş muvâfıḳ-ı ḳader pey rû-yi ḳazâst

Der-büstân-serâ-yi cihân beher ḥurremî
Enfâs-ı rûḥ-perver-i o hem-dem-i şabâst

Mirât-ı mâḥ u âyine-i âftâb-râ
Ez-mihr-i o be-devr-i felek pertev-i ziyâst

Ḥâhed çû âftâb-ı cihân-gîr şod zi-ḳader
Rûşen zi-şubḥ-i devlet-i o hem der-i ibtidâst

Ey Ḥızır pey huçeste ki ḥâk-i der-i te-râ
Bâ-âb-ı zindegî zi-reh-i luṫf mâcerâst

Gerd-i rehet be-dîde-i merdüm hezâr bâr
Ḥoşter zi-kuḥl-i 'ayn u bih ez-rûḥ-ı tûtiyâst

22-b

Der-bâğ-ı dehr bülbül-i destân-serâ-yi 'aḳl
Ez-feyż-i nükheth-i gül ḥalk-ı to bâ-nevâst

*Senin medhinde bağı gülünü getirdiğim için,
Tâli'î'ye gönül bahçesinden nergis güzel ve
taze yeşermiş.*

*Gönlümün çemeninin bahçivânı bostanda,
sadece nergis değil çeşitli taze gülleri var.*

*Bu, benzersiz nergisin zuhur etmesinde, servi
boylu bir rütbenin şerefi yüzünden oluşan
dokuz şiidir.*

*Feleğin bağına Yıldız ve Güneşin sinesinde
gündüz kırmızı güller ve geceleri nergis açılır.*

*Gül bahçesi senin kadrinle cennetin tazeliğine
sahip oldu, o nergisten bu yüce makama gölge
düştü.*

*Gönlü güneşin aynası gibi safa ile dolu olan
kimsenin bahtı, senin medhinin tarafına yol
gösteren şehzadedir*

*Şehzade ve şah, Sultan Mehemmed'in şerefli
kişiliği Allah'ın rahmetinin sebebidir.*

*Devlet işlerinde ve zamanı zabt etme
kaidelerinde onun fikirleri kadere söz geçiren
ve kaderin peşinde olandır.*

*Dünya bahçesindeki her bir sevinç içinde,
onun can besleyen nefesi saba rüzgârına
arkadaştır.*

*Ay ve güneşin aynalarına onun güneşinden
feleğin çevresine ışık hüzmeleridir.*

*Kaderden dünyayı tutan güneş gibi olmak
istedi, Aydınlık onun devletinin sabahundan
başlangıçtadır.*

*Ey Hızır! Kutluluğun ardından, senin kapının
toprağı hayat veren su ile lütuf yolundan akar.*

*Senin yolunun toprağı insanların gözüne yüz
defa göziin sürmesinden hoş ve sürmenin
canından güzeldir.*

*Bağda ve aklın destanını okuyan bülbülün
başında, gülün güzel kokusunun feyzinden
senin halkın zengindir.*

Çeşm-i cihân zi-dîden-i rûy-i to rûşenest
Gûş-ı felek zi-nevbet-i ‘adl-i to pür-şadâst

Cihanın gözü senin yüzünü görmekten aydınlıktır, feleğin kulağı senin adaletinin nevbetinden seslerle doludur.

Eyyâm-râ be-devlet-i ‘adl-i to revnâkest
İqbâl-râ be-hâk-i cenâb-ı to ilticâst

Zaman senin adaletli devletinle güzeldir, talih sen efendinin toprağına sığınmıştır.

Envâr-ı pâd-şâhî vü âşâr-ı saltanat
Tâbân-ı zi-cebhe-i to çû hûrşîd-i ber-hümâst

Padişahlığın ışıkları ve saltanatın eserleri, senin alnının parlaklığından güneş gibi devlet kuşu üzerinedir.

Bî-mihr-i to be-hâtır-ı ebrâr her çi bod
Cân der-tenesş kabul ne-kerd u dileş havâst

Senin sevgin olmadan dindarların gönlüne her ne olursa, can onların teninde kabul görmez ve onların gönlü yüksek tabakadadır.

Zinân ki rîht âb ruğ baır-ı dest-i to
Ger bâ-keff-i to lâf zened ebr bî-hayâst

Bunlardan dolayı senin elinin denizi yanağına su döktü, eğer bulut senin avuç içine laf atarsa edepsizdir.

Der-her mağâm râst zi-âvâze-i bülend
Gül-bâng-i devlet-i to şadâ-yı tarab-fezâst

Her doğru makamda yüksek sesten senin devletinin Gülbang’ı neşeyi arttıran seslerden oluşur.

Râyest râst-ı fikr-i şenâ-yi to ‘aql-râ
Kec fikr bâşed ânek be-kerded zerâh-ı râst

Senin övgünün fikrinin doğruluğı akla düşüncedir, doğru yoldan yapmak yanlış fikir olur.

Şâh-ı felek ki şarğ u mağrib be-hükm-i ost
Ber-âstân-ı devlet-i to kemterîn gedâst

Doğu ve Batı feleğin şahının hükmüyle, senin devletinin eşiğıne pek aciz dilencidir.

Ân-câ ki âb-ı devlet-i to seyr mî koned
Mânend na’l-i mâh-ı nevesş zîr-i dest u pâst

Senin devletinin sularının seyr edildiğı o yer, yeni ayın nalının el ve ayak altında kaldığı yerdir.

Derdîst devlet-i to ki der-nev-behâr-ı ‘ömr
Yek şemme ez-şemâim-i o hem-reh-i şabâst

Senin devletin ömrün ilkbaharında derttir; onun kokularından bir kere koklama saba rüzgârına yoldaş olmaktadır.

Çûn Ka’be âstân-ı şerîf-i te-râ eger
Hânend halk kıble-i hâcet-revâ revâst

Eğer halk senin şerefli eşiğıne Kâbe gibi okursa, ihtiyaç gören kible çare olur.

Hengâm-ı terbiyet nazar-ı himmet-i te-râ
Der-hakğ-ı muğbilân eser-i feyz kimyâst

Senin gayretinin nazarında terbiye zamanı, padişahın feyzinin eseri, kutluların hakkı içindedir.

Şâhâ se sâl şod ki zi-ferhûnde-i Tâli’î
Der-midhât-ı to tûtî tab’em sühan-râst

Ey şah! Seni medh etmede Tâli’î’nin mutluluğı üzerinden üç sene geçti, papağına benzeyen tabiatım söz söylemek içindir.

Ez-yümn-i midhatet sühanem ber-felek resîd
Medğ u şenâ-yi to zi-kucâ bîn ki tâ kucâst

Senin medhinin bereketinden gözlerim feleğe ulaştı, senin medh ve senan gör nerden nereye kadardır

Bâd ibkâ-yi ‘ömr-i to çendân ki der-cihân
Ez-hükm-i kird-gâr-ı cihân halk-râ beğâst

Senin ömrünün bakiliğı o kadar olsun ki cihanın yaratıcısı Allah’ın hükmünden halka daimi olsun.

22

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

23-a

Bâd-ı şabâ ki râyihâ-i kıuds yâr-ı ost
'Âlem-i muatṭar ez-nefes-i be-şikâr-ı ost

Âverd bâd müjde-i Nevruz u ebr-râ
Dürrhâ-yi âb-dâr zi-beher nişâr-ı ost

Ârâstend bâğ-râ çû 'ârûsân-i tâze-rûyî
Çendîn nigâr u nakş zi-gül-i ber 'izâr-ı ost

Bülbül-i bâğ ḥând hezâr âferin seḥer
Ber-Şâni'î ki in heme nakş u nigâr-ı ost

Ruhsâr-ı gül nigâr şod ez-ḥurdehâ-yi zer
Ârâyiş-i çemen zi-ruh-ı rûzgâr-ı ost

Âb revân bâğ kereded 'an-ḳarîb
Bînî ki âb u reng-i gül ez-reh-güzâr-ı ost

Nergis be-pîş-i gönçe ser endâht der-zemîn
Der-rûy-i vey ne-dîd meger şerm-sâr-ı ost

Bâd-ı şabâ şâm gül âverd u mî keşed
Bülbül hezâr nâle vü der-intizâr-ı ost

Zân-rû 'azîz şod rez-i gül kez reh-i şeref
Ḥâk-i kıdûm-ı Ḥüsrev-i 'âdil 'ayâr-ı ost

Sulṭân Meḥemmed ân şeh-i ferḥünde kez şeref
Naṭ'-ı sihr-mend 'Âli-tebâr-ı ost

Gülhâ şükûfte der-çemen-i devleteş zi-luṭf
In ḥod henûz evvel-i faşl-ı behâr-ı ost

Der-devr-i çarḥ çehre-i ḥûrşîd her şabâḥ
Ber-ḥâk-i âstân-ı felek iḳdâr-ı ost

Ez-luṭf-ı Kird-gâr beher câ ki mî reved
İḳbâl ber-yemîn u zafer ber-yesâr-ı ost

Ger ser keşed çarḥ zi-rifâ't garîb nîst
Herkes ki beher bendegî endero yâr-ı ost

*Kutsal kokular saba rüzgârının dostudur,
güzel kokulu alem onun ganimet gibi olan
nefesindedir.*

*Rüzgâr bulut ve Nevruz'un müjdesini getirdi;
parlak inciler onun her bir serpmesindedir.*

*Bağı güzel yüzlü gelinler gibi süslediler,
bunca nakş ve resim onun yanağı üstündeki
güllerdendir.*

*Bağın bülbülü seher vakti bin aferin okudu, bu
bütün nakış ve resimler onundur.*

*Gülün yanağı altın kırntılarından resim oldu,
çemenin süslenişi onun rüzgârının
yanağındandır.*

*Su yakından başa aktı, su ve gülün renginin
onun güzergâhından olduğunu gör.*

*Nergis goncanın önüne zeminden baş çıkardı,
yüzünü görmedi meğer onun utangıçlığı imiş.*

*Saba rüzgârı akşam gül getirdi ve onun
bekleyişi içinde olan bülbül bir oh çekti.*

*Şeref yolundan bağın gülü yüce oldu, adaletli
Hüsrev'in ayak bastığı toprak onun
çevikliğidir.*

*Büyüleyici tabla şereften, O kutlu şah Sultan
Mehemmed'in asilliğindedir.*

*Onun devletinin bahçesinde lütuftan gülelr
açıldı, bunun kendisi daha onun bahar
mevsiminin öncesidir.*

*Güneşin çehresi her sabah feleğin çevresinde,
feleğin eşiğinin toprağına onun kudret
vermesinden düşer.*

*Allah'ın lütfundan her nereye gitse, talih onun
sağında ve zafer onun solundadır.*

*Eğer felek yukardan başını çıkarırsa garip
değildir, onda kulu olan herkes onun
dostudur.*

23-b

Şâh-ı nihâl-i devleteş âncâst kez 'ulüv
Hûrşîd u âsmân zi-şeref-i berg u bâr-ı ost

Onun devletinin fidanının dalları orada yerededir, güneş ve gök onun kudretinin yüceliğindedir.

Der-dest-i çarh bâz sefidest zi-âftâb
Gûyâ felek zi-beher şeref bâz-dâr-ı ost

Feleğin elinde doğan, güneş ışığından beyazdır; sanki felek her bir şereften onun doğancısıdır.

Her gevherî ki ber tabak-ı lâcverd-i çarh
Hest ez-nücûm cümle zi-beher nişâr-ı ost

Feleğin mavi tabakası üzerindeki her bir cevher, onun saçtığı her bir yıldızdandır.

Hûrşîd âteşîst ki ez-na'l-i merkebeş
Hengâm-ı seyr cüste u gerdûn buhâr-ı ost

Onun eşeğinin nalından güneş ateşlidir, sıçrayarak dolaşma vaktinde felek onun buharıdır.

Ey dâverî ki sehm-i to ger dest nağzî
Behrem-râ ki kâ'la-i gerdûn hişâr-ı ost

Ey biricik Hükümdar! Senin hissen eğer elde hoş durursa, feleğin kalesi Behram'a hisar olur.

Gerdûn keşîde hân nevâl-i te-râ çünân
Ger beher zelle üns u melek ber-kenâr-ı ost

Eğer her bir insan ve melek yanılmanın kenarında olsaydı, felek öylece senin talihini çekerdi.

Der-râh 'âks-i na'l-i semend-i to ber-felek
Üftâd u şûret-i meh-i nev yâd-gâr-ı ost

Yolda senin atının nalının yansıması feleğe düştü ve hilalin şekli onun yadigarıdır.

Menzil ber-âstân-ı to kerd âsmân zi-şâder
Vîn şâder u menzilet sebep-i iftîhâr-ı ost

Gökyüzü kaderden senin eşliğini menzil tuttu ve bu kader ile senin menzilin onun iftihar sebebidir.

Der-şesder-i zemâne ber-virân-ı tîs-ı çarh
Haşmet fütâd u naşş-ı belâ der-dû-çâr-ı ost

Zamanın tavla kutusunda, feleğin taşının viranesine senin düşmanın düştü ve bela nakşına uğradı.

Câyîst kaşr-ı kader-i to kez râh-ı meretebe
Tâk u revâk-ı çarh-ı felek der-civâr-ı ost

Senin kaderinin sarayı rütbe yolundan bir yerededir, talihin saçak ve kubbesi onun civarındadır.

Şâhâ semen-i medh-i to şad dürr-i âb-dâr
Der-nazm-ı Tâli'î est ki medh-i to kâr-ı ost

Ey şah! Senin medhinin değeri, Tâli'î'nin şiirlerindeki yüz parlak incidir, seni medh etmek onun işidi.

Der-şi'r-i eş'ar-ı şu'arâ mî şevd zi-luţf
Zân-rû ki sâl u mâh şenâyet şi'âr-ı ost

Şairlerin en güzel şiirleri içinde lütuftan olanlardır, o yüzden aylar ve yıllarca senin övgün ona işaretir.

Tâ ebr der feşân be-güşâyed keff-i şahâ
K'ârâyîş-i zemîn zi-dür-i âb-dâr-ı ost

Bulut saçana kadar, cömerde avucunu aç, yerin süsü onun parlak incilerindedir.

Ferhûnde bâd maqdem-i nevrûz u nev-bâhâr
Ber-şeh ki ebr-i rahmet-i haqq sâye-dâr-ı ost.

İlkbahar ve Nevruzun gelmesi şaha kutlu olsun, Allah'ın rahmet bulutları, onun gölgesi olsun.

GAZELLER

1

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

24-b

Ey kerâmet kerde teşrîf hilâfet-i hâk-râ
Âferîde bahr-ı âdem encüm u eflâk-râ

Pertev-i hüsn-i to ber-ruhsâr-ı hûbân cilve kerd
Verne çendîn dil-rübâyî nîst âb u hâk-râ

Hikmetet hâş ez-pey kesb-i kemâl-i ma'rifet
Bâ-'anâşır âşinâyî dâde rûh-ı pâk-râ

'Aql sırr-ı nükte-i tevhid key der yâftî
Ger ne ilhâm-ı to bodî dem-be-dem idrâk-râ

Kerde icâd dü 'âlem-râ be-yek-dem ân gehî
Ber güzîde ez-dü 'âlem h'âce-i levlâk-râ

Ber-ümîd-i rahmetet bâ-şad hezârân ma'şiyet
Tâli'î dâde teşellî hâtır-ı gam-nâk-râ.

*Ey hakkın halefi şerefine ulaşmış kimse!
Yokluk denizi yıldızlar ve feleklerden
yaratılmıştır.*

*Senin büklümünün ışıkları güzellerin
yanakları üstüne tecelli etti; yoksa bu kadar
gönül alıcılık su ve toprağa yoktur*

*Marifetlerin olgunluğunu elde ettikten sonra
has hikmetler, parlak yanağa unsurlar ile
aşinalık verdi.*

*Akl tevhid nüktesinin sırrını ne zaman
bulacak? Yoksa senin ilhamını zaman zaman
idrak eder.*

*Bir zaman iki alemi yarattı ve o vakit "eğer
sen olmasaydın"ı öğreten hocayı iki alemden
seçti.*

*Tâli'î Senin rahmetinin ümidi üzerine yüz bin
isyanla, gamlı gönle teselli verdi.*

2

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ey ber-şefâ'at-i to tîma'-ı kâinât-râ
Şît-i to ber-zemîn zede 'uzzâ u lât-râ

Hâl kerde mu'cizât-ı to ber kâmalân-ı dehr
Ez-ķâf tâ be-ķâf heme müşkilât-râ

Sergeşte ki ez-reh şer'-i to rû ne-yâft
Be-güzeşt râh-ı hayr u tarîķ-i necât-râ

Ėavvâş-ı 'âql mişl-i to hergiz ne-yâfte
Pakîze gevherî şadef-i kâinat-râ

*Ey kainatın açgözlülüğü üzerine şefaati olan!
Senin heybetin, 'Uzzâ ve Lat putlarını yere
serdi.*

*Senin mucizelerin Kâf'tan Kâf'a var olan
dünyanın bütün güçlüklerini hal eder.*

*Senin şeriat yolundan yüz bulmayan şaşkın,
kurtuluş yolu ve hayır yolundan geçer.*

*İnci arayan dalgıç kainatın sadefinde senin
aklın gibi parlak cevheri asla bulamaz.*

(25a)

Ėûn sûy-i 'âşiyân figenî cism-i dâm-gîr
Ez-hâl-i Tâli'î nazar-ı iltifât-râ.

*Tâli'î'nin halinden tuzağa düşüren cisim iltifat
nazarında asilerin tarafına düştü.*

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ey zi-hûrşîd-i velayet rûşen-i eflâk-râ
Bode der-her-hâl maḥrem ḥ'âce-i levlâk-râ

Ey velilik güneşinden felekleri aydınlatan! Her hal içinde Levlak hocası gizli oldu.

Ber-türâb âmed laḳab ez-âsmânet zân sebeb
Ber-felek şâyed eger bâşed tefâḥür ḥâk-râ

Şayed eğer felekten toprağa iftihar ederse, o sebepten gökten şen lakablar gelir.

Pertev-i Ḥûrşîd-i mihr-i k'âftâb-ı devletest
Nîst der-ḥor cüz dil-i şâf u zamîr-i pâk-râ

Devletin güneşi olan senin güneşinin ışıkları, temiz ve saf gönüllerden başkalarına layık değildir.

Zerre-i buğz-ı to zühd u ṭâ't-i şad sâle-râ
An-çünân sûzed ki âteş-i ḥarmen-i ḥâşâk-râ

Sen Zühd'ün yüz yıllık ibadeti ve bir zerre buğzesi, çalı çırpılardan oluşan harmanı yakan ateş gibi yakacak.

Ṭâli'î ez-saykal-ı mihr-i to rûşen mî koned
Hem-çû âyine dem-â-dem ḥâtır-ı gam-nâk-râ.³⁹

Ṭâli'î! Senin güneşinin cilasından aynı ayna gibi gamlı gönüller aydınlık olur.

4**Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün**

Mâ vü segân-ı kûy-ı o dânîm âyin-i vefâ
Ez-ğayr n'âyed îñ hünere hem mâ vü hem yârân-ı mâ

Biz ve onun köyünün köpekleri, vefanın usulünü biliyoruz; hem biz hem de dostlarımıza başkasından bu hüner gelmedi.

Güftî ki rind u 'âşîkî münkirînem ey muḥtesib
İmrûz meydân-ı me-râ ânem ki bodem sâlhâ

Ey zabıta! Aşıklık ve rindliği inkar ediyorum diyorsun, bugün bizim meydanımızı getireli yıllar oldu.

Güftem ḥaṭâ bâşed eger tîret nî âyed ber-dilem
Güftâ be-rev dil bed mekon kez mâ nemî âyed ḥaṭâ

Eğer senin okun gönüme gelmezse hata olur dedim, git gönlü kötü yapma, bizden hata gelmez dedi.

Âhem zi-mihr-i 'ârîzet her dem ber âyed germ-ter
Ez-tâb-ı ḥod peydâ şevved ârî ḥarâret der-hevâ⁴⁰

Benim ahım senin yanağının güneşinden her zaman daha sıcak gelir, evet havada hararet kendi ışığından olur.

Pîş-i şürahî vü ḳadeḥ 'arz-ı niyâz-ı ḥ'îş kon
Himmet ṭaleb ey Ṭâli'î ez-bâṭın-ı ehl-i şafâ

Ey Ṭâli'î! Sefa ehlinden himmet talep et, sürahi ve kadehin önünde kendi niyazını efendine arzet.

³⁹ Ṭâli'î ez-saykal-ı mihr-i to: Ṭâli'î-râ saykal-ı mihr-i to İ

⁴⁰ Ârî: âhir İ

5

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

(25b)

Ez-ḥudâ ḥ'âhem ki tîr-i o koned der-sîne câ
Pey be-maḫşad mî bürem ger râst mî âred ḥudâ⁴¹

Onun okunun sinede yer yapmasını Allah'tan istedim; Eğer Allah doğru getirirse maksadın ardından giderim.

Ber-ser-i kûyeş zi-eşk u âh-ı ḥod zaḫm ḥ'ast
Sâz-kâr âmed me-râ der-'ışk in âb u hevâ

Onun köyünün başına kendi ahu ve aşkıdan yara istedi, bize aşkta bu su ve hava yapıcı geldi.

Bâd reh bîrûn ne-büred ez-ce'd-i müşkînet meger
Ez-ser-i zülf-i to zencîrest ber-pây-i şabâ⁴²

Senin perçeminden şarabı dışarı çıkarmadı, meğer senin saçlarının ucundan saba rüzgârının ayağına zincirmiş.

Çûn serem ber-reh-güzer der-zîr-i pâyet ḥâk şod
Serv-i men âheste rev yek-dem nigeḥ kon zîr-i pâ⁴³

Benim başım yolda senin ayağının altında toprak olduğu için, Benim servim yavaş yürü arada ayağın altına bakış at.

Ṭâli'î ger ğarḳa kerdî dem-be-dem der-baḫr-ı eşk
Hem-çû zâhid ter me-şev der-pîş-i merdüm ḥûş-berâ.

Eğer Ṭâli'î aşk denizinde zaman zaman boğulursan, Zahid gibi insanların önünde islak olma.

6

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fa'lün)

Teferrüc-i lebeş ey cân çû mest-i rûḥ-fezâ
Beyâ birûn çî nişînî be-ḥâne-i tenhâ⁴⁴

Ey can! Onun dudağının ferahlatıcı özelliği ruhu arttıran sarhoşluk gibidir, yalnızlık evinde ne oturuyorsun dışarı çık.

Hezâr câ şıfat-ı âyet ḥaṭṭ-ı ḥûbân
Zi-rûy ḥ'ânde em u yâd dârem ez-her câ

Bin kez, güzellerin hattının ayetlerinin sıfatını yüzden okudum ve her yerde hatırlarım.

Zi-luṭf dem mezen ey şebnem u be-rev be-nişîn
Ki bâ-vücûd sirişkem fütâde-i zi-hevâ

Ey şebnem! Lütuftan dem vurma ve git havadan vücuda düşen gözyaşlarımı götür .

Zi-bâde mî güzerând mürîd-râ zâhid
Çirâ nemî güzered ḥ'îşten hem ez-dünyâ

Zahid müridleri şarabtan geçirdi, niçin kendisi de dünyadan geçmedi?

Zi-fıkr-i ân dehen-teng Ṭâli'î bâ-dil
Süḥan zi-ğayb be-güyed eger şevved peydâ.

Ṭâli'î gönül ile, o dar ağzın fikrinden, eğer ortaya çıkarsa gizli sözler söyledi.

⁴¹ be-maksad: be-maksûd İ

⁴² zencîrest: zencîrist İ

⁴³ ber-reh-güzer: der-reh-güzer İ

⁴⁴ nişînî: nişestî İ

7

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Gül resîd u bülbül âşüfte dâred şad nevâ
Gülşen-i Şîrâz şod çûn bâğ-ı cennet dil-güşâ

Gül yetişti ve perişan bülbül yüz nağme söyledi; Şirazın bahçesi, cennet bağı gibi gönül açıcı oldu.

Bahr-ı ğubâr râh-ı o nergis nemî ħâhed be-çeşm
Kûr ğayr-ı ez-dîde-i bînâ ne-ħâhed ez-ĥudâ

O nergisin yolunun toprağının denizi göze gelmek istemedi, Körler gören gözlerden başka, Allah'tan bir şey istemezler.

Gonçe ez-luţf-ı nesîm-i şubĥ-ġâhî zinde est
Zinde-ġânî mî koned bî-çâre ez-bâd-ı hevâ⁴⁵

Gonca sabah vakti esen rüzgârın lütfu ile tazedir, canlılar çaresiz havadaki rüzgârdan yaparlar.

26-a

Zâhid ez-ĥalvet zened dem mâ zi-kûy-ı mey-fürûş

Zahidler yalnızlıktan biz o şarab satıcının köyünden dem vururuz, o nerden biz nerden içilmiş şeye yakın olduk?

Ķurb-ı meşreb key bod o ez-kucâ mâ ez-kucâ

Ṭâli'î kerd reheş-râ çûn be-dîd ez-dûr ġüft
Merĥabâ mî âverî der-çeşm-ı mâ nûr u şafâ.

Ṭâli'î uzaktan gördüğü için onun yolunu yaptı, merhaba nur ve safa getirdin gözümüze dedi.

8

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

Çeşm-ı to ez-her ġüşe dâred be-merdüm-ı cenghâ
Bâyed zi-bed mest-ı çûnîn be-ġirîĥten fersenghâ

Senin gözün, her köşeden savaş yiğitlerini tuttu; böyle sarhoşluktan kilometrelerce uzağa kaçmak gerekir.

Ez-saĥt-ı rûy-ı lâf zed la'l-ı bed-cismân bâ-lebet
Zân kûh-ı be-her kîn o dâde bed âmân senghâ

Kötü cisimli kırmızı süs taşları yüzüzlükten senin dudağına laf attı, o yüzden her bir dağdan kötü taşlar verdi.

Ger luţf-ı rûĥsâr-ı te-râ binend ġülhâ der-çemen
Bî-âb kerdend u reved ez-rûy-ı âşiyân renghâ

Eğer güller çemende senin yanağının lütfünü görürse, susuz yaparlar ve renkler yuvanın yüzünden gider.

Ĥürrem şodem ez-nâveket der-sîne çûn âmed velî
Peykân-ı o ez-ĥûn-ı dil tersim ber âred zenghâ

Sineye geldiği için senin okundan mutlu oldum, lakin onun kirpiğinin gönlün kanından pas tutmasından korkuyorum.

Ez-ceng-ı ĥûbân Ṭâli'î her dem çi tersânî me-râ
Pîş-ı men ez-şad âşitî bih-ter bod în cenghâ.

Ey Ṭâli'î! Güzellerin savaşından her zaman ne korku olacak bana? Benim önümde bu savaşlar yüz barıştan daha iyi olur.

⁴⁵ ez-bâd-ı hevâ: ez-âb-ı hevâ İ

9

Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûl

Çû âşüfte şod zülf-i o ez-şabâ
Be-bîned ez-her taraf şad belâ

Onun saçı saba rüzgârından dağmuk olduğu için, her taraftan yüz bela gör.

Tebessüm be-ân leb-i hubbân hû girift
Ki yek-dem nemî kerded ez-vey cüdâ

Tebessüm etmek o güzellerin dudağına huy edinmiş, bir an olsun ondan ayrılmıyor.

Hadengeş çû der-sîne em câ girift
Dilem güft be-nişîn me-rev hiç câ

Onun kirpikleri sinemde yer tuttuğu için, Gönliüm otur hiçbir yere gitme dedi.

Dilâ kâmeteş 'ömr u zülfeş belâst
Me-ters ez-belâ 'ömr h'âh ez-ğudâ

Ey gönül! Onun boyu ömür ve saçı beladır; beladan korkma ve Allah'tan ömür iste.

Çû âvâz-ı ney Tâli'î bişnevî
Nefes-râ nigh dâred dem-râ be-pâ.

Tâli'î neyin sesini işittiği için nefese bakış attı ve nefesi ayak altında tuttu.

10

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün**26-b**

Nişân-ı tîr-i men güftü kucâ h'âhed şoden peydâ
Hayâlet çûn resid der-dil be-o be-nümâyeş şad câ⁴⁶

Benim okumun nişanı nerde peyda olmak istersin dedi, senin hayalin gönle ulaştığı için ona yüz yer gösterdi.

Ġamet bisyâr u zülfet dem-be-dem der-hâtirem
kerded
Çû ġam bisyâr şod der-dil belî ġâlib şod sevdâ

Senin gamun çoktur ve senin saçın zaman zaman gönliümde gam yapar; gönülde gam çok olduğu için evet sevda galip oldu.

Hayâl-i tîr-i o der-ġuşhây-ı çeşm-i giryânem
Nümâyed râstî çûn nî-ki rûyed ber leb-i deryâ

Onun okunun hayali ağlayan gözlerimin köşelerinde, deniz kıyısında bir sal gibi doğru gösterdi.

Ġadeng-i yâr çûn be-ġüzeşt zûd ez-sîne-i rîşem
Dilem ġüfteş çî-râ refî me-râ be-ġüzâştî tenhâ

Yârin oku yaralı sinemden hızlıca geçtiği için, gönliüm ona neden geçtin bizi yalnız bıraktın dedi.

Belâ vü fitne ġüfem çeşm u zülf-i dil-fürûş-râ
Tebessüm kerd u ġüft ey Tâli'î dġer megû inhâ.

Gönül satan saç ve göze bela ve fitne dedim, gülümsedi ve bunlara başka şey söyleme dedi.

⁴⁶ hayâlet: hayâleş İ

11

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ey ez-gül-i rûyet me-râ der-bâg-ı cân gülzârâ
Baz âgeh-i hicrân-ı to'em be-şikest der-dil-i hârâ

*Ey senin yüzünü gülünden bana canın
bağından gül bahçeleri olan! Yine senin
ayrılığının haberi ile ateşli gönüllerde
kırdım.*

Pîş-i rûhet hûrşîd-râ ne bod fürûg zân sebeb
Ser mî zened her bâ-murad ez-reşk ber-divârâ

*Senin yanağın önünde güneşe ışık olmadı, o
yüzden her şey istekle duvarların ardından
baş çıkardı.*

Berev ez-dil efkâr-ı men yâd-ı to şabr u 'aql-râ
Ber-zağm çûn merhem resid bîrûn büred âzârâ

*Seni hatırlamak akıl ve sabra gönülden benim
efkârımı götürdü; eziyetler yaraya merhem
gibi geldi, dışarı götürdü.*

Bî-işve-i şîrîn-lebî ger bâşed şad kâm-ı dil
Telhest u 'ömr u zindegî men âzmûdem bârhâ⁴⁷

*Tatlı dudağın işvesi olmadan eğer gönül yüz
kam alırsa, ekşi olur ve ben ölü ve diriliği
defalarca denerim.*

Ez-işğ-ı to rindî güfte h'âhem güzeşt ey Tâli'î
Estağfurullah begû ber kerd ez-în güftârâ.

*Ey Tâli'î! Senin aşkıdan bir rind geçmek
istiyorum dedi, Estağfurullah söyle bundna
sözler yapsın.*

12

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Düş âteş-i dilem be-felek zed zebânâ
Seyyâre nîst zi-âh-ı menest ân nişânâ

*Dün gece gönlümün ateşi feleğe o
dillerden gezegenlerin olmaması, benim
ahımdan işarettir.*

27-a

H'âhem ki hâk-ı kûy-ı to ez-eşk gül konem
Tâ sâzem ezberâ-yi peykân-ı to hânâ

*Senin kirpiklerinden kanlar yapıncaya kadar,
Senin köyünün toprağını gözyaşından gül
yapmak istedim.*

Hûbân süvâr der-reh u men der-hayâl-i ân
Kez desteş ân çe-güne horem tâzyânâ

*Güzeller yolda süvari ve ben onun hayalinde
onun elinden ne kamçılar yedim.*

Tâ ne-güzered hayme hüsn-i to âf-tâb
Bâlây-i meh zi-zülf zedî sayebân-hâ

*Güneş senin güzelliğinin çadırından geçinceye
kadar, ay saçlarından şemsiyeler vurdu.*

Mürgân çû Tâli'î eger ez-sûz dem zenend
Sûzed zi-âteş-i dilşân âşiyânâ.

*Güneş senin güzelliğinin çadırından geçinceye
kadar, ayın yüksekliği saçlardan şemsiyeler
vurdu.*

⁴⁷ telhest u 'ömr: telhest ömr İ

13

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Dehân-i teng-i to güftem ki bâ-mâ
Dehed yek bûse güftâ nîst peydâ

*Senin dar ağzın bize bir öpücük versin dedim,
ortada bir şey yok dedi.*

Haber ez-tîr-i o der-sîne cüstem
Dilem güftâ ki hâlî reft ez-în câ

*Sinede onun okundan haber aradım, gönlüm
bu yerden kayıtsız gitmedi dedi.*

Me-gû ey dil ez-ân leb vaqt-i mestî
Çû mey hordî münâsib nîst helvâ

*Ey gönül! Mestlik vaktinde o dudaktan şarap
söyleme, şarap içtiğin için helva münasip
değildir.*

Çi da'vî mî-konî ey şem' imşeb
Be-ruhsâreş be-gûyem bâ-to ferdâ

*Ey mum! Bu gece ne idda ediyorsun? Onun
yanağına yarın seninle diye söylerim.*

Zi-zülfeş Tâli'î çûn mî-zened dem⁴⁸
Keşed ser-rişte-i kêreş be-sevdâ.

*Tâli'î onun saçlarından dem vurduğu için,
onun marifet ipinin ucunu sevdaya çekti.*

14

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün

Çendânek 'arz kerdem pîş-i niyâz-ı hõd-râ
Ez-ser birûn ne kerdî ey serv-i nâz hõd-râ

*Kendi niyazımdan önce o kadar arz ettim ki,
Ey nazlı servi! Başından dışarı atma.*

Kadd-i te-râ nişândem ber-cûy-bâr-ı dîde
Dânişte em ganîmet 'õmr-i derâz-ı hõd-râ⁴⁹

*Senin boyunu gözün nehrine nişanladım; uzun
õmrün ganimetini kendime bildim.*

Ey şem' eger derây-i yek-şeb be-halvet-i men
Rûşen konem pîşet sûz u niyâz-ı hõd-râ

*Ey mum! Eğer benim yalnızlığım bir gece
çıkarsa, kendi eritici ve ateşimle senin önünü
aydınlatırım.*

Çûn ebrû-yı to bînem âyem revân be-secde
Men nîk mî şinâsem vaqt-i namâz-ı hõd-râ

*Senin kaşlarını gördüğüm için secdeye
kapandım, ben kendi namazın vaktini iyi
bilirim.*

27-b

Ey Tâli'î çû dâni remz-i miyân-ı o-râ
Me-güşây pîş-i merdüm zinhâr râz-ı hõd-râ.

*Ey Tâli'î! Onun belinin sırrını bildiğin için,
sakın kendi sırlarını insanların önünde açma.*

15

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ger ne-bâşed hâk-i pâyet bâ-şabâ
Mî şevved şermende ez-rûy-i hevâ

*Eğer senin ayağının toprağı saba rüzgârı ile
olmazsa, hava yüzünden utangaç olur.*

⁴⁸ zi-zülfeş Tâli'î çûn mî-zened dem: zi-zülfeş mî-zened çûn Tâli'î dem İ

⁴⁹ nişândem: nişânem İ

Tiğ-i o tâ ser-cüdâ kerd ez-tenem
Ten cüdâ mî h'âhed o-râ ser-cüdâ

Güfte cây-i hadeng-i men kucâst
Hest der-dil-i bende-râ bisyâr câ

Dil be-yadeş hurremest ey cân to niz
Zikr-i ân leb kon zi-şâdî hûş-berâ

Tâli'î ez-be-her katl bî-dilân
Mî-resâned tiğ-i o her dem şadâ.

*Onun kılıcı tenimden başını çıkarıncaya
kadar, onu ten ayrı, baş ayrı istedi.*

*Benim okumun yeri nerededir dedi, kulların
gönlünde çok yer vardır.*

*Gönül onun yâdı ile mutludur, ey can! Sen de
o dudağı zikret, sevince layık ol.*

*Tâli'î! Her bir korkağın katlinden, onun kılıcı
her zaman ses ulaştırırdı.*

16

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ey sûhte ruhsâr-ı to şem'-i seherî-râ
Efzûde hattet fitne-i devr-i kamerî-râ⁵⁰

Pîş-i ruh zi-pây-i to ey hûr-ı behiştî
Dîvâne bod her ki ne-gû güft perî-râ

Âmed be-dilem tîr-i to vü zûd güzer kerd
Pervâ-yı nişesten ne-bod reh-güzerî-râ

Râzem be-heme halk 'ayân şod zi-to ey eşk
Be-güzâr diger kâ'ide-i perde-derî-râ

Ey Tâli'î-i haste be-âvâz der âred
Her nîm-şeb efgân-ı to mürğ-i seherî-râ.

*Ey yanmış! Senin yanağın seher vakti yanan
mumu, yanağındaki hatlar ay devrinin
fitnesini arttırır.*

*Ey cennet hurisi! Senin ardından yanağın
önünde, peri olduğunu söylemeyen her kes
deli oldu.*

*Senin okun gönlüme geldi ve hızlıca geçti,
yoldan geçene oturma korkusu olmadı.*

*Ey gözyaşı! Sırrım senin yüzünden bütün
halka ayan oldu, edepsizliğin diğer kaidelerini
de yerine getir.*

*Ey hasta Tâli'î! Her gece yarısı senin
fiğanların seher kuşlarını sese getiriyor.*

17

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

28-a

Âf-tâb-ı ruheş çû şod peydâ
Be-rev ey şubh dem me-zen ân-câ

Dîdem ân çeşm u dil be-zülfeş reft
Hest lâzem humâr-râ sevdâ

Ez-tef-i dil sirişk bîrûn reft
Vaqt-i germâst mevsim-i şahrâ⁵¹

*Ey sabah! Onun yanağının güneşi peyda
olduğu için, buradan dem vurma git.*

*O gözleri gördüm ve gönül saçlara gitti,
sarhoşa sevdanın mestliği lazım gelir.*

*Gözyaşı gönlün hararetinden dışarı çıktı;
sahra mevsimi sıcak zamanlardır.*

⁵⁰ hattet: gamet İ

⁵¹ sirişk: dil-teng İ

Güfte-i râst be-güzerem ey serv
Pîş-i kıaddeş beyâ be-kûyçe pâ

Ṭâli'î tîğ mî-keşed ân şûh
Tâ çi âyed zi-'ışk ber-ser-i mâ.

18

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün

Peyğâm mî firistem ân şûh-ı dil-rübâ-râ
Ey bâd-ı şubh-gâhî peyğâm ber-ğudâ-râ

Şeb çün figân ber ârem be-şinâsedem seg-i o
Dânenend merdüm ârî âvâz-ı âşinâ-râ

Ḥâk-ı reh u ħadengeş dâred şafâ vü nûrî
Ey dîde vü dil âhîr rûşen şevved şümâ-râ

Ey dil zi-ğam ne-kerdî âh ez-to şâd-mânem
Bâyed nigâh dârî peyveste ân hevâ-râ

Ey Ṭâli'î keşîdî ez-reh-güzâr-ı ħübân
Ber-sîne dâğ-ı ħasret der-dîde ħâk-i pâ-râ.

19⁵²

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Zi-şûhî mî rübâyî 'aql u dînhâ
Me-kon ey şûh dîger ân çemenhâ

Be-destân mî keşed ân şûh mâ-râ
Çi-râ ber zed dîger ne âsîfînhâ

Zi-ba'd-ı secde mâned tâ kıyâmet
Ğubâr-ı ħâk-ı kûyeş ber-ğüsñhâ

28-b

Ne-dânem 'aşk u rindî güfte çîst
Be-rev zâhid çi mî-dânî çû inhâ

Güher-hây-i sirişk-i Ṭâli'î-râ
Besî bînenend merdüm der-zemînhâ.

Ey servi! Onun boyunun önüne ayak koymak için doğru gittiğini söyle.

Ṭâli'î! O oynak güzel, bizim başımıza aşktan ne gelene kadar kılıç çekecek?

Ey sabah vakti esen rüzgâr! O gönül alan güzele haber gönderiyorum, haberim Allah'adır.

Gece figanlar çıkardığım için onun köyünün köpeklerini tanıdım, evet insanlar tanıdık sesleri bilirler.

Ey göz ve gönül! Sonunda yolun toprağı ve onun okları bize safa ve nur verdi, aydınlık oldu.

Ey gönül! Gamdan ahlar çıkarma senden memnunum, bu isteğe bakış ulaştırmak gerekir.

Ey Ṭâli'î! Sineye hasret yarasını, gözde ağağın toprağını güzellerin yolundan çekti.

Ey nazlı güzel! Nazın akıl ve dini alıyorsun, bu çemende başkasına yapma.

O güzel eliyle bize çekti, diğer kollara ne vurdu?

Secdeye vardktan sonra kıyamete kadar, onun köyünün toprağı güzellik üstüne kaldı.

Aşıklık ve rindlik nedir bilmiyorum diyorsun; yürü zahid bunlar için ne biliyorsun?

İnsanlar Ṭâli'î'nin gözyaşının cevherlerini zeminde çok gördüler.

⁵² Bu gazel İ nüshasında yoktur.

20

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ger pâ-bûs-i to rûzî dest-res bâşed me-râ
Ser-firâzî yâbem u ân mâye bes bâşed me-râ

Eğer senin ayak öpücülerin bir gün bizi ele geçirirse, baş kaldırım ve bu maya bize kalır.

Hem-nişînem bâ-seg-i kûy-ı to vü zân nîstem
Kez büzürgî piş ez-în çîzî heves bâşed me-râ

Senin köyünün köpekleri ile beraber oturup kalkıyorum ama onlardan değilim; bunların önünde büyüklükten bize bir şeye heves oldu.

Ney zi-sırr-ı 'ışk mî gûyed hikâyet dem-be-dem
Zân sebeb h'âhem ki dâîm hem-nefes bâşed me-râ

Ney senin aşkının sırrından zaman zaman hikâyeler söyler; o yüzden daima bize dost olsun isterim.

Tâ haber yâbem ze-râh-ı ân meh-i mihmel nişîn
Gûş-i peyveste be-âvâz ceres bâşed me-râ

O mihmelde oturan ayın yolundan haber bulana kadar, kulağa ulaşan ses bize çan sesi gibi gelir.

Bâ-vücûd ânek dîdem rûy-i ân hûrşîd-râ
Tâli'î dîger çî-râ pervây-i kes bâşed me-râ.

O güneşin yüzünü işte işte vücud ile gördüm; Tâli'î! Bize başka kimsenin korkusu niçin olsun.

21

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Dilem cây-i to şod ey tîr-i o be-nişîn der-în mâvâ
Eger şad gam resed der-sîne-i rîşem me-rev ez-câ

Ey onun oku! Benim gönlüm senin yerin oldu, bu yerde otur; Eğer yüz gam yaralı gönlüme gelirse yerinden gitme.

Be-mûy-i zülf-i o dil-râ harîd u ne-dehed ân-râ hem
Men-i miskîn çî-râ kerdem be-ğullâbî çünîn sevdâ

Onun saçlarının teliyle gönlü satın aldı, ve onu da vermedi; ben tembel bu kadar sevdâyı niçin çengel ile yaptım.

Meh u hûrşîd güftî rûşenî ez-rûy-i men dârend
Ne-bâşed hâcet güften meh-i men rûşenest înhâ

Ay ve Güneş benim yüzümden paraklık tuttular dedi, benim ayım bundan parlaktır demeye hâce olmadı.

Hayâl-i gamze eş âmed me-râ der-çeşm u pinhân
şod
Be-deryâ çûn fütet-sûzen nemî-kerded belî peydâ

Onun gamzesinin hayali bizim gözümüze geldi ve görünmez oldu; evet iğne denize düştüğünde görünmez olur.

Be-ğarrârî şebî be-revend dil-râ Tâli'î zân rû
Girift ân zülf-râ güftâ kucâ bürdî be-men nümâ.⁵³

Tâli'î! Saçın kıvrımıyla bir gece gönle gitti; o yüzden o saçları tuttu, benim yüzüme nerde gösterdi dedi.

⁵³ bürdî be-men nümâ: bürdî dil-i mârâ İ

22

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

29-a

Şürâhî vü kadeh dâred şafâ der-devr-i ân lebhâ
Be-devr-i bâde-i la'leş çi hoş şâfest meşrebhâ

Sürahi ve kadeh onun dudağının etrafında sefa tuttu; Onun dudağının şarabının çevresine ne hoş sefadır.

Dil u cân dūr mâned ez-kûy-ı o dil-râ sezâ dâdem
Velî cân-râ ne-güftem hiç ne-bahşîdem berân lebhâ

Can ve gönül onun köyünden uzak kaldı, gönle layık gördüm; lakin cana bu dudakları hiç bahşetmedim dedim.

Füsûn mî h'âned ân leb tâ sirişk-i mâ be-hâk üfted
'Aceb ne-bod kez-în efsûn fûrûd âyend kevkebhâ

O dudak bizim gözyaşımız toprağa düşünceye kadar sihir okudu; bu büyüden yıldızlar ağa düşerse tuhaf olmaz.

Zi-beher ânek seng-i ber-men dîvâne endâzed
Pey-i tıfılân-ı bâzî dost kerdem gird-i mektebhâ

Bunların her birinden bana taş attı; Oyun çocuklarının ardından okulun tozlarını kendime dost ettim.

Reved der-h'âb-ı hoş herkes velîkin ez-perîşânî
Men u bî-çâk zülf-i ân büt dîdârî şebhâ

Herkes hoş uykuya daldı, lakin perişanlıktan ben ve yakası yırtığa o put gibi güzelin saçları geceleri gördü.

Bahşet âstân-ı mey-kede ey Tâli'î ân bih
Kî rindân der-ser-mestî tehî sâzed kâlbhâ.⁵⁴

Ey Tâli'î! O güzel meyhanenin eşliğini bahşetti; Rindler mestlik içinde kalbleri boşuna yapar.

23⁵⁵**Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün**

Her nükte kez hadeng-i to kemend-i pîş-i mâ
Çûn fikr-i râst âmed u der-dil girift câ

Senin kirpiklerinden önümüze kemend olarak gelen her nükte, doğru fikir gibi geldi ve gönülde yer tuttu.

Her dem cefâ be-pây-i diger mî konî be-men
Müşkil ki men harîf-i to bâşem be-hiç pâ

Her zaman bana bir diğerinin ardından ceefa yapıyorsun; benim seninle dost olmam zordur.

Vey dâde va'de-i let u kerdem huşûr güft
Düşnâm eger dehem çi konî güfremeş du'â

Ve ey dayak atma ve huzur yapma vaadi söyleyen! Hakaret edersem ne yaparsın dedi, dua dedim.

Rüsvâ ez-eşk-i der-nazar-ı merdümân şodem
Ey dîde be-niger ez-to çi âmed be-rûy-i mâ

Ey göz! Senden bizim yüzümüze ne geldi bak! Gözbebeğindeki gözyaşlarından rüsva oldum.

Düşîne dâşet Tâli'î ez-gam harâretî
Çendân keşid âh ki der-yâfteş hevâ.

Tâli'î dün gece gamdan hararet tuttu; o kadar ah çekti ki havayı buldu.

⁵⁴ Bu beyit İ nüshasında yoktur

⁵⁵ Bu gazel İ nüshasında yoktur.

24⁵⁶**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

29-b

Çeşm-i men hâk-i reheş mî cûyed ez-bâd-ı şabâ
Tâ be-key ey merdümân pûşîde dârem ez-şümâ

Benim gözüm onun yolunun toprağını saba rüzgârından arıyor, Ey insanlar! Bunu sizden nezamana kadar gizli tutacağım?

Bâğbân bâ-kadd-i o mî güft ez-şimşâd u serv
Âb-ı çeşm güft inhâ râst ne-âyed pîş-i mâ

Bağcı servi ve şimşir ağacından bahsederken onun boyunu söyledi; Gözyaşı, bunlar bizim önümüze doğru gelmiyor dedi.

Ey şabâ hâk-ı reheş-râ bâ-huh-ı zerdem be-mân
Zânek ne-tüvân kerden inhâ-râ zi-yek dem-gîr cüdâ

Ey saba rüzgârı! Onun yolunun toprağını benim sararmış yüzüme bırak; işte bu yüzden bunları bir an olsun birbirinden ayıramazsın.

Bî-hadenget güftemeş dâred dil-i mecrûh derd
Hânde zed güftâ ki in-râ çîst mî-dânem devâ

Yaralı gönlü senin okların olmadan dert tuttu dedim, gülümsedi ve buna deva nedir biliyorum dedi.

Der-dil-i tenget firâvân est gam ey Tâli'î
Lîk tîreş behr-i hod peydâ tüvâned kerd câ.

Ey Tâli'î! Dar gönüllerde gam çoktur, lakin onun her bir oku, yer tutabilir.

25⁵⁷**Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün**

Çûn câm nihed ber-leb-i nûşîn-i to leb-râ
Cân tâze şevved ez-leb-i câm ehl-i tarab-râ

Kadeh senin tatlı dudağına dudak koyduğu için, Eğlence ehline kadehin dudağı canı taze yaptı.

Dâim zi-hudâ hüsni te-râ mî talebed dil
Be-nümâ ruḡ çûn mâh u sinn-i hüsni taleb-râ

Gönül daima Allah'tan senin kıvrımlarını talep ediyor, talep ettiği için güzel dişlerini ve yanağını göster.

Fikr-i ruḡet ez-dil be-büred tîr-i yek zülf
Hûrşîd belî def' koned zûlmet-i şeb-râ

Yanağının fikri saçlarının okunu gönülden götürdü; evet güneş gecenin karanlığını def etti.

Pîş-i leb-i şîrîn-i to dâim zi-hacâlet
Dil-sûhte sevdâ-zede dîdem raḡb-râ

Senin şirin dudağının önünde daima utançtan, sevdaya düşmüş yanmış gönül mülayim görünür.

Küstâḡ me-rev pîş-i seg-i o be-dilîrî
Ey Tâli'î-i ḡaste nîgeh-dâr-ı edeb-râ.

Ey hasta Tâli'î! Edep bekçisinin köpeğinin önünden yiğitçe yürüyüp küstahlık etme.

⁵⁶ Bu gazel İ nüshasında yoktur.

⁵⁷ Bu gazelin İlk iki beyiti İ nüshasında yoktur.

26

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

Derûn-ı sîne-i 'uşşâk tîret râst menzilhâ
Bod peyveste ârî râst âzâr-ı âh der-dilhâ

Sebû-yi bâde-râ ber-hâk her câ muhtesib rîzed
Ruḥ-ı zerd me-râ bînî çû kâh üftâde der-gülhâ

Me-gû ey dil ḥadîs-i 'âşîkî bâ-kes ki merdüm-râ
Besî ez-güft u gûy îñ süḥan üftâd-ı müşkilhâ

30-a

Ser-i şem' zebân âver ez-ân rû mî reved ber-bâd
Ki sûz-i ḥîş rûşen mî-koned her şeb be-maḥfilhâ

Zi-mihr-i rûy-i ân mâh misâfir çûñ felek kereded
Zi-eşk-i Tâli'î her şâm ber-seyyâre-i menzilhâ.

*Senin okun aşıkların sinesinin içine doğru
menzil tuttu, evet ahın incitmeleri gönüllerde
doğru ulaşmış oldu.*

*Zabta her yerde şarab testisini yere döktü,
bizim sararmış yanağımızı gören zaman
zaman güller içine düşer.*

*Ey gönül! Bir aşıklık hadisesini bir kimseyle
söyle, insanlara dedikodudan, bu sözü elçiyle
göndermenin zorlukları vardır.*

*Mumun başı dile geldi bu yüzden yok oldu,
kendi ateşi her gece toplantı yerini aydınlattı.*

*O ayyüzlünün güneşinden feleği misafir ettiği
için, Tâli'î'nin gözyaşından her gece menzil
sordu.*

27

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Be-kûyet râh dâdî âh-ı mâ-râ
Nefes bişnev nigeḥ-dâr îñ hevâ-râ

Te-râ bûy-i zi-zülfeş ey şabâ bes
Be-çeşm-i mâ güzâr ân ḥâk-i pâ-râ

Ḥadengeş ḥîḥed âmed der-dil-i teng
Be-rev ey cân be-o be-güzâr câ-râ⁵⁸

Gedâyî kerdem u güftâ ki düşünâm
Ger âlâyîk bod güftem gedâ-râ

Mekon ey Tâli'î hergiz ferâmûş
Be-ḥâk-ı âstân-ı o du'â-râ.

*Ah! Köyün bize yol verdi, bu isteği gör nefesi
işit.*

*Ey saba rüzgârı! Onun saçlarının kokusu sana
yeter, O ayağın toprağını bizim gözümüze
getir.*

*Onun oku dar gönle gelmek istedi; Ey can!
Götür onu yerine koy.*

*Dilencilik yaptım ve hakaret layık olursa dedi;
dilenciye dedim.*

*Ey Tâli'î! Yapma, onun eşiğinin toprağına dua
okumayı asla unutma.*

⁵⁸ hadengeş ḥîḥed âmed der-dil-i teng: hadengeş ḥîḥed der-dil-i teng İ

28

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Tâ nişân yâft zi-ḥâk-ı ḳademeş dîde-i mâ
Mî reved eşk ki ḥod-râ be-resâned ân-câ

Be-hevâ-yi ḳadd-i dil-cûy-i to teslîm şodem
Her belâyî ki resed ber ser-i men ez-bâlâ

Hâlet-i eşk ki ez-dîde-i mâ mî âyed
Bâ-to gûyem be-şarḫî ki ne-renci ez-mâ

Zülfet ez-dîde şod u eşk-i me-râ bâ-ḥod büred
Hem-çû ân ebr ki o âb büred ez-deryâ

Ṭâli'î güfemeş ez-zülf-i to şod âşüfte
Ḥande zed güft meger bâz girifteş sevdâ.

*Bizim gözümüz onun ayağının toprağını nişan
aldı, gözyaşı aktı kendini oraya ulaştırdı.*

*Senin gönül çeken boyunun hevesine teslim
oldum, yüksekte her türlü bela başıma ulaştı.*

*Bizim gözümüzden gelen gözyaşının halini,
bize kızmazsan bir şartla söylerim.*

*Saçların gözden oldu ve gözyaşımı kendiisyle
götürdü; aynı o kaş gibi o suyu denizden
götürdü.*

*Ona Ṭâli'î senin saçlarından düştü dedim,
gülümseyerek meğer yine sevdaya tutulmuş
dedi.*

29

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün**30-b**

Tîr-i to me-râ ber-ḫaraf-ı dîde-i bînâ
Peydâ şode mânende-i ney ber-leb-i deryâ⁵⁹

Ey gam ki nişân mî-ḫalebî ez-pey-i tîreş
Ger der-dilem âyî be-nümâyem be-to şad câ

Güftî ne-şodî ḥâk be-zîr-i ḳadem-i men
Şod cân u serem ḥâk-i rehet be-güzer ez-înhâ

Ger âb-ı hayât ez-to nihân geşt 'aceb nîst
Cân hem ne-şod ez-şerm-i leb-i la'l-i to peydâ

Âhî ki zi-cân-ı Ṭâli'î-i ḫaste ber âred
Der-dem resid ez-şevḳ-i leb-i o be-Mesîḫâ.

*Senin okun bizi gören göziün tarafına, deniz
kenarında bir ney gibi peyda etti.*

*Ey gam! Onun okunun ardından nişan taleb
et, eğer gönlüme gelirse sana yüz yer
gösteririm.*

*Benim ayağının altına toprak olma dedi; can
ve gönlüm bunlardan geçerek senin yolunun
toprağı oldu.*

*Eğer ab-ı hayat senden gizlenirse tuhaf olmaz;
Can da senin tatlı dudağının utancından
ortaya çıkmadı.*

*Hasta Ṭâli'î'nin canından çıkan bir ah,
zamanda o dudağın şevkinden Hz.İsa'ya
ulaştı.*

⁵⁹ bînâ: zîbâ ĩ

30

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Sâhtî gâliye kon berk-i gül-i sorî-râ
Raşam ez-müşk zedî 'ârîz-ı kâfûrî-râ

Cânib-i tîğ-i to bâşed dil-germem ârî
Dil sûy-i âb keşed merdüm-i maħrûrî-râ

Ĥâk-i râh-i to be-gülşen çû resed ez-yek seyl
Der-dem ez-dîde-i nergis be-büred kûrî-râ

Tâ bod ber-felek ez-kevkebe zühre eşer
Ne-keşend ehl-i țarab miħnet maħmûrî-râ

Țâli'î ney gül-i rûy-i to eger âh keşed
Der-çemen bâd büred berk-i gül-i sorî-râ.

Kırmızı gülün yaprağından güçlüklerle misk kokusu yap, su kabından kafuri yanağa yazı vur.

Hararetili gönlüm senin kılıcının tarafına geldi evet gönül hararetili insanları su tarafına çeker.

Senin yolunun toprağı gülbahçesine selden bir akarsu ile ulaştı, zamanında nergisin gözünden bir köre götürdü.

Yıldızlardan gökyüzüne Zühre'den eser olduğu için, Eğlence ehli mahmurlukta eziyet çekmez.

Tâli'î! Ney eğer senin yüzünün gülüne ah çekerse, rüzgâr çemene kırmızı gülün yaprağına götürür.

31

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Rehâ kon kışşa-i ders u sebağ-râ
Be-rev müftî be-gerdân în varağ-râ

31-a

Gül-âb u gül be-hem ĥ'âhî nazar kon
Zi-tâb-ı mey be-ruħsâreş 'arağ-râ

Țarîğ-i 'aşğ-râ güftî pûşem
Be-rev zâhid me-pûşân râh-ı ĥağ-râ

Çû mî ĥoned leb-i la'leş bâ-füsün
Cüdâ mî sâzed ez-pervîn-i şafağ-râ

Ĥadîş-i Țâli'î ez-ders-i 'aşğest
Beyâ mû zîd yârân în sebağ-râ.

Müftü dersin hikâyesini kurtardı ve dersin bu varağını boynuna götürdü.

Gülsuyu ve gül birlikte şarabın etkisinden onun yanağına rakıyı istiyor bak.

Aşk yolunu giyindim dedi, yürü Zahid hak yolunu giyinme.

Sihirle onun kırmızı dudağını okuduğum için, şafağı Ülker yıldızından ayrı yapıyor.

Tâli'î'nin sözü aşık dersindedir; dostlar bu derse dikkatiniz çok olsun.

32

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Hûnest der-dil ez-leb-i la'let piyâle-râ
Âteş nihâd rûy-i to der-sîne lâle-râ

*Kırmızı dudağından kadehe gönülde kandır,
senin yüziin sinede laleyi ateşe koydu.*

Ruḥṣat me-dih ki fitne ber âyed zi-her taraf
Me-güzâr cân-ı men be-ser-i ḥod külâle-râ

*Her taraftan bela gelmesine izin verme, benim
canımı kendi başına kıvrıcık saç yapma.*

Hergiz meyem nemî dehed ez-nî 'inâyetî
Ḥ'âhem keşid ez-kef-i sâkî piyâle-râ

*Şarabımı asla iyiliksiz vermedi, Sakinin
evucundan kadehi çekmek istedim.*

Dûşîne kerd bâ-men-i dil-ḥaste hem-demî
Ḥ'âhem resâned ber-felek imrûz nâle-râ

*Dün gece ben ve gönül hasta ile arkadaşlık
etti, bugün inlemelerimi göğe ulaştırmak
istiyorum.*

Dîvân-ı to risâle-i 'ışkest Tâli'î
Ez-beher 'âşıkân be-nüvîs in risâle-râ.

*Tâli'î, senin divanın aşğın mektubudur, bu
risaleyi aşıkların her biri yazdı.*

33

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Çend bâşî bâ-ğam ey cân-ı mübtelâ
'Ârız-ı ân mâh beyn u ḥuş-berâ

*Ey canı müptela olmuş olan! Oayın yanağı
akıl ve beyne ne kadar gam oluyor.*

Tîr u ḥançer mî-resed güftü zi-men
Dil nihâdem her çi âyed gû beyâ

*Benden ok ve hançer ulaştı dedi, her ne
gelirse gönül koyarım dedim.*

Bâ-ruḥet da'va koned ez-rûşenî
Şem' ammâ der ne-gîred pîş-i mâ

*Mum senin yanağınla parlaklıktan iddiaya
girdi, ama mum bizim önümüze kapı
kapatmadı.*

Âh-ı men be-her tavâf-ı kûy-i o
Mî-reved her laḥza hem-râh-ı şabâ

*Benim ahım onun köyünün her bir tavaf
edişinde, saba rüzgârıyla her an arkadaş
olarak gitti.*

8-b

Ez-hevâ-yi kâmetes ey Tâli'î
Râst mî âred ḥudâ kâr-ı te-râ.

*Ey Tâli'î! Onun boyunun hevesinden, Allah
senin işini rast getiriyor.*

34

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ḥandîd bâz gonçe vü be-şiküft-i lâleḥâ
Der-devr-i gül be-nûş çû nergis piyâleḥâ

*Nergis gülün çevrsinde şarab kadehi içtiği
için, Yine gonca güldü ve laleler açıldı.*

Ber-levh-i çehre mâned raqamhâ-yi eşk-i men
Hem-çûn haţţ-ı güvâh be-rûy-i kabâlehâ

*Benim gözyaşımın yazıları çehrenin
sayfasında, vesikaların üzerindeki şahit
yazılar gibi kaldı.*

Ez-hûn-ı küşte-gân firâk-ı to her bahâr
Hûnîn kefen zi-hâk ber âyend lâlehâ

*Her bahar senin senin ayrılığın
öldürmüşlerin kanından, laleler topraktan
kırmızı kefenli olarak çıkarlar.*

Ez-şeyh-i şehîr hâlet-i rindî ne-şod yakın
Pîr-i muğân nüvist der-în fenn-i risâlehâ

*Şehrin şeyhinden bir rindin haline bilgi olmaz,
Meyhanecilerin en yaşlısı bu risale sanatını
yazmıştır.*

Ey Tâli'î-i dil-şüde şerh-i gam-ı te-râ
Her ki kalem nüvist ber âverd nâlhâ.

*Ey aşık Tâli'î! Senin gamının şerhini kalemlerle
yazan herkes kamış kalemi çıkarır.*

35

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Eger şad tîreş âyed ber-dil-i mâ
'Aceb ne-bod ezo mî âyend inhâ

*Eğer bizim gönlümüze yüz soru gelirse, bunlar
gelirse ondan tuhaf olmaz.*

Dilem der-sîne pînân geşt ez-sehm
Velî pey mî büred tîreş in-câ

*Gönlüm çekilen oklardan sinede gizlendi,
lakin onun oku bu yere iz götürdü.*

Zi-beher dîden rûy-i to hûrşid
Zi-gerdûn mî resid imrûz u ferdâ

*Senin yüzünü gören her bir güneş, bugün ve
yarın feleğe ulaşır.*

Raķibeş refî çûn ez-hâne bîrûn
Tebessüm kerd u güftâ seg-i be-şahrâ

*Onun rakipleri evden dışarı çıktığı için,
gülümsyerek kırdaki köpekler dedi.*

Zi-ruhsâr u dehâneş Tâli'î-râ
Yâķin şod nükte-i pînân u peydâ.

*Onun yanağı ve ağzından Tâli'î'ye gizli ve
açık bir nükte yakın oldu.*

36

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

32-a

Tenem-râ ez-pey tîreş çünân pür şod reg u peyhâ
Ki ba'd-ı mürden ez-hâkem ber âyed her taraf
neyhâ

*Onun okunun ardından tenimde böyle damar
ve kuyular çok oldu, ölümden sonra
toprağımdan her tarafa ney sesleri gelir.*

Qurân mâh u pervîn-râ eger der-rûz mî-h'âhî
Bîn der-âsmân be-niger be-rûyeş katre-i hûyhâ⁶⁰

*Eğer Kur'an ay ve Ülker yıldızını gündüz
isterse, gökte onun yüzüne bak ter damlalarını
gör.*

Me-râ der-kûy-ı hod çûn dîd güftâ ez-key in-câyî
To güftem nîstî âgeh-i men in-câ bodem ez-keyhâ

*Beni kendi köyünde gördüğü için, nezamandır
buradasın dedi, nezamana kadar burada
oduğumdan haberim yok dedim.*

⁶⁰ mâh u pervîn-râ: mâh-ı pervînî-râ İ

Zi-sırr-ı ân leb-i nûşîn meger peymâne remzî güft
Ki mî cûşend der-ĥûm ez-ĥased ber cûşîn meyhâ

O tatlı dudağın sırrında meğer kadeh bahsetmiş, kıskançlıklarından kaynamış olan şarabları küplerde kaynattılar.

Nişân-ı tîr mî sâzed tenet-râ tâ bod muĥkem
Be-zen ez-rişte-i cân-ı Tâli'î ber-tîr-i o şehâ.

Okun nişanı senin vücudunu mahkum yapıyor, Ey şah Tâli'î'nin can ipliğini o okla vur.

37

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Bod kuvvet-i dil u cân tîr-i ân ebrû-yı kemân mâ-râ
Be-nimethâ-yi o perverde mağz-ı üstühân mâ-râ

O kaşı kemanın oku bize gönül ve cana kuvvet oldu; O besleyenin nimetleri bize kemik ilığıdır.

Be-vaşf-ı zülf-i o her târ-ı mûy-ı men zebânî şod
Dil u cân perestend ez-muĥabbet hem-zebân-ı mâ-râ

Onun saçının vafına benim saçımın her teli tercüman oldu; can ve gönül bizimle aynı dili konuşanlara sevgiden taptılar.

Şabâ tenhâ ne cânhâ ber ser-i kûy-ı to mî âred
Çû mûyî geşte'im ez-za'if mî âred be-cân-ı mâ-râ

Saba rüzgârı sadece senin köyünün başındaki canları getirmiyor, bizim canımıza zayıflık getirdiğinden bir kulla öldürülmüş gibiyiz.

Dil-i mâ-râ miyân-ı dil-berân büred u eger cûyem
Zi-nâz u gamze mî gûyend güm şod ez-miyân-ı mâ-râ⁶¹

Bizim gönlümüzü sevgilinin beli götürdü ve eğer bulursam, bizim aramızdan naz ve gamzeden kayboldu derler.

Ĥayâl-i ân dehân ey Tâli'î-i bestî 'aceb ne-bod
Ki kereded nüktehâ ma'lûm ez-râz-ı nihân mâ-râ.

Ey Tâli'î! O ağzın hayaline bağlanırsan tuhaf olmaz; gizli sıklardan bize bilindik nokteler yapar.

38

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

Ârâst sîb-i ân zeĥan tâğ-ı dil-i 'uşâğ-râ
Ez-sîb-i ârâyîş bod der-ĥâne ârî tâğ-râ

O çene çukuru, can atan gönlün kemerini süsledi, evet süslemeden sonra evin içinde kubbe oldu.

Ez-defter-i gül şod çemen pîş-i ruĥet şermende zân
Şîrâze kerd ez-vey cüdâ ber-bâd dâd evrâğ-râ

Çemen gülün defterinden senin yanağının önünde utangaç oldu, ondan yaprakları ayırmak için Şiraze yaptı.

Ân Türk-i sîmin-i sâğ-râ ĥâhem ki bâşem der-ĥadem
Tâ her kucâ kereded revân pîşeş nihem (...) ⁶²

Her nereye giderse onun önünde muhafızlık etmek için O gümüş baldırlı güzelin ayağının altında olmak istedim.

⁶¹ zi-nâz u gamze: zi-nâz gamzi-i ömr İ

⁶² Buradaki kelime okunamadı.

32-b

Ey dil zi-çeşmeş dîde şad luğf eknûn cev-r-keş
Mersûm-ı Türkân hordê kerden sine-i mâ siyâk-râ

Ğam mî-horî ey Tâli'î gâhî vü gâhî tîr-i o
Bisyâr dârî hordê nî şükri begû Rezzâk-râ

*Ey gönül! Onu gözlerinden yüz lütuf gördün
şimdi eziyet çek, bahsi geçen güzeller bizim
sinemizi yediler.*

*Ey Tâli'î! Bazen onun okunu bazen gam
yiyorsun; çok yemeğe sahipsın, rızık veren
Allah'a şükret.*

39

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Zi-beher küşten-i men şerbet-i laht-ı hicrân-râ
Leb çûn kand be-nümâ tâ be-şîrînî dehem cân-râ

Hadengeş-râ nemî h'âhed ki âyed ez-tenem bîrûn
Ez-ân muhkem girifte üstüñân-ı sine peykân-râ

Serem çûn vaqt-i çevgân bâ-hüsñ der-pây-i o üfted
Meger vây kûy kerd âncâ be-o be-güzâr meydân-râ

Be-piş-i ân zekân zed ez-lefâfet sipes simîn dem
Hevâ-dârân revân der vey fürû bürdend dendân-râ

Bisân-ı ney dilem nâled çû giryem ber ser-i kûyeş
Be-çeşm-i h'îş dîdem bârhâ bârân-ı nîsân-râ

Be-gûyed mâcerâ-yı ân leb-i cân-bağş-râ her dem
Eger yek-bâr-ı dîger Hızr-ı bîned âb-ı hayvân-râ⁶³

Me-şev der-bend reften ez-pey-i Türkân-ı Şîrâzî
Ganîmet dâñ ez-în pes Tâli'î hûbân-ı Şîrvân-râ.

*Beni her bir öldürüşünden ayrılık kısmının
şerbetini, dudak gösterir gibi cana şirinlikle
verdi.*

*Onun okları tenimden dışarı çıkmak istemiyor,
o yüzden kirpikleri sinedeki kemiklerle
karışmış sağlamlaşmıştır.*

*Başım oyun vakti güzellikle onun ayağına
düştüğü için, eyvah meğer o yeri köy edinmiş,
onu meydan edinmiş.*

*O çenenin önüne gümüş güzellikten dem
vurdu, dostlar onda aşağı düşenleri dışlara
götürdüler.*

*Onun köyünün başında ağladığım için,
gönlüm aynı ney gibi inledi; nisan yağmurunu
defalarca kendi gözümde gördüm.*

*Eğer Hızır ab-ı hayvan'ı bir kez daha görürse,
Her zaman, can veren o dudağın macerasını
anlatır.*

*Şirazlı güzellerin ardından kapıdan çıkan
olma, Tâli'î bundan sonra Şîrvân'ın
güzellerini ganîmet bil.*

40

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Ber-ser-i kûy-ı to çûñ 'âşık kûcâ bâşed rağîb
Zâğ tüvâned şoden kâim mağâm 'andelib⁶⁴

Dil çû şod Mecnûñ muğayyed sâheş ân leb zülf
Lâ-cerem dîvâne-râ der-bend mî dâred tağîb

*Senin köyünün başında aşık yerine rakibin
olması, karganın bülbülün yerini alması
gibidir.*

*O saç ve dudaklar gönlü yüz Mecnun gibi
bağladılar, Şüphesiz doktor deliyi bağlı tutar.*

⁶³ be-gûyed: ne-gûyed İ

⁶⁴ 'âşık kûcâ bâşed: 'âşık bâşed İ

Miḥnet efzûn şod ber leff-i o dil-i âvâre-râ
Bîşter ğam-ġin belî der-şâm mî kereded ġarîb

Cân u ser kerdem fedâ ger ḥâk-i reh ber girdem
Çûn konem herġiz be-hîçem ber nemî ġired vecîb

33-a

Ṭâli'î dâred perî mâni' ân ḥûrşîd-rû
Kerd duş rûzî ġereş bâşed dem-i âbî naşîb.

41

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ez-lebeş ḥ'âhem be-şad cân bûse kerdem taleb
În temennâ dârem u mî ḥ'âhem u-râ leb-be-leb⁶⁵

Ruḥ nümûdî çûn hayâl-i zülf ez-çeşmem be-reft
Rûy be-nümâyed belî ḥûrşîd çûn be-ġuzeşt şeb

Zülf-i müşkîn-râ çû ne-nümûdî me-deh teşvîş dil
Cân-ı men âşüfte ne-tüvân sâht kes-râ bî-sebeb

Şîşe-i mey-râ dil şâfest der-devr-i lebeş
Ey dil-i miskîn müdâm ez-bâtıneş himmet taleb

Ṭâli'î pâ-yi seget bûsîd ez-ân şod muḥterem
Lâ-cerem bâşed 'azîz ân-ko niġeh dâred edeb.

42

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ez-lebeş hoş-ter şod ân çeşm-i pür-âb
Çeşm-râ dârû beved ârî şarab

Çûn lebeş bûsem konem tîġeş heves
Dil keşed ba'd ez-'asel ârî be-âb

Her şebî ân dîde-i kevkeb-feşân
Bîned ez-mihr-i ruḡeş der-mâh-tâb

Dil zi-ḥod reft u be-ġüft u ġûy-i o est
Hem-çû ân-kesk'osühân ġüyed be-ḥ'âb

*O saçların içinde avare gönüle eziyet arttı,
Evet garipler akşamları daha çok dertli olur.*

*Eğer onun toprağına varırsam canımı başımı
feda ederim, Böylece yaptığıma rakip asla
sahip olmaz.*

*Ṭâli'î peri tuttu, o güneş yüzlü engel oldu; su
zamanı nasib olursa eğer geceyi gündüz
yapar.*

*Onun dudaklarından yüz can veren öpücük
taleb ettim; bu isteği tuttum ve onunla dudak
olmayı istedim.*

*Yanağını gösterdiği için saçlarının hayali
gözlerimden gitti; evet gece geçince güneş yüz
gösterir.*

*Misk kokulu saçını göstermediğin için gönle
karişiklik verme; benim canım kimseyi
sebebsiz perişan edemez.*

*Gönül şarap şişelerini onun dudağının
çevresine sıralamış, Ey tembel gönül! Daima
onun içinden gayret taleb et.*

*Ṭâli'î senin köpeğinin ayağını öptü ondan
muhterem oldu; şüphesiz edebi gözeten
yücelir.*

*Bu su ile dolu göz onun dudaklarından hoş
oldu; evet şarab göze ilaç olur.*

*Onun dudaklarını öptüğüm için onun oklarına
heves ettim, evet gönül baldan sonra suyu
çeker.*

*Bu yıldız saçan göz her gece, ay ışığında senin
yanağının güneşini görür.*

*Gönül onun dedikodusu ile, uykuda söz
söyleyen kimseler gibi kendinden geçti.*

⁶⁵ İn: ân î

Ṭâli'î mey mî-ḥored şâhib velî
Kû ki âred behr-i u nukl u kebâb.⁶⁶

Ṭâli'î şarap içiyor, lakin efendi o çerez ve kebabların her biri nereden geldi?

43

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

33-b

Ber-în derre nemî yâbend aşḥâb
Çi fermânest ḥayrânem der-în bâb

Sahabeler en yüksek vadide bulamadılar, bu kapıya hayranım ferman nedir?

Dilâ der-ṭavr-ı rindî hest sırrî
Ṭaleb kon ber-der-i meyḥâne der-yâb

Ey gönül! Bir rindin tavırlarında bir sır vardır; onu meyhane kapısında bulmayı talep et.

Be-tîğeş reh ne-bâşed âh-ı mâ-râ
Hevâ ârî ne-dâred râh der-âb

Ah onun kılıcı bize yol olmadı; evet hava suya yol vermez.

Ne-yâred tâb-ı meh ger şeb be-güyem
Ḥadîş-i 'ârîz-ı u-râ be-mehtâb

Ay ışığını ve ateşleri eğer akşam söylersem, onun yanağının hadisi mehtab olur.

Ez-ân-dem Ṭâli'î şod mest u ḥayran
Ki çeşm-i şûḥ-ı u-râ dîd der-ḥâb

Ṭâli'î mest ve hayran olduğu zaman, onun güzel gözlerini uyku içerisinde gördü.

44

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Vaşf-ı ruḥsâr-ı to mî güftem seḥer ki bî-ḥicâb
Şubḥ ḥandân şod zi-mihr u ḥûş-ber âmed âftâb⁶⁷

Senin yanağının vasfını seher vakti utanmadan söyledim; Sabah vakti güneşten şenlendi ve güneşi ışığı aklı mahvetti.

'Aks-i rûyeş der-derûn-ı dîde-i giryân-ı men
Mî nümâyed tâze hem-çûn berk-i gül-i ber-rûyi âb

Ağlayan gözüümün içinde onun yüzünün yansımaları, su yüzeyindeki gül yaprağı gibi görünüyordu.

Pîş-i çeşm-i şûḥ-ı o zıkr-i lebeş güften hoşest
Merdüm-i maḥmûr-râ der-ḥûr bod ârî serâb

Onun güzel gözünün önünde dudağımı zikretmek hoştur; evet humarlı insana serab uygun olur.

Seyr kon der-zülfeş ey dil 'aks-i ân ruḥ çûn nümûd
Ḥoş bod şeb-gîr kerden çûn ber âyed mâh-tâb

Ey gönül! Onun saçları içinde yer yap, o yanağın yansımaları görüldüğü için, ay ışığı görünmüş gibi şükretmesi güzel olur.

Cânib-i mey-ḥâne rev der-hây-i rahmet bâz bîn
Vaḫt-i mestî Ṭâli'î gâfil me-şev ez-ḥic bâb.

Ṭâli'î, meyhane tarafına yürü, rahmet kapılarını açma sakın; sarhoşluk vaktinde hiçbir kapıdan gafil olma.

⁶⁶ Kû ki âred beher o nukl u kebâb: Kû ki behereş âverd nukl u kebâb İ

⁶⁷ subh handân şod zi-mihr u ḥûş-ber âmed âftâb: subh âmed şod zi-mihr u ḥûş-ber âmed âf-tâb İ

45

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

'Aks-i ruhsâr-ı to der-çeşm-i pür-âb
Hest çûn ber-rûy-i deryâ âftâb

*Senin yanağının yansıması, ağlayan gözlerde,
denizin üstünde güneş ışığı gibidir.*

Şod 'adem ez-girye-i bisyâr-ı hod
Zâhid ârî berf be-güdâz der-âb

*Çok ağlamaktan kendi yok oldu, zahid evet
kar suda erir.*

Ez-lebet düşnâm hoş bâşed belî
Hâşşiyet-mendest telhî-i şarâb⁶⁸

*Dudaklarından kötü söz işitmek hoş olur, evet
şarabın acılığı tesirlidir.*

Bâ-hayâl-i ân lebem der-dîde eşk
Hest çûn ber-rûy-i câm-ı mey habâb

*O dudakların hayali ile gözlerimde gözyaşı,
şarab kadehi üzerindeki kabarcıklar gibi
vardır.*

Rûz-i gam mey cüst çeşm-i Tâli'î
Nâgeheş der-kûşe be-girift h'âb.

*Tâli'î'nin gözleri gam gününde şarab aradı,
ansızın bir köşede uykuya daldı.*

46

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

34-a

Ger tırâşî reft ez-în rû nîstem der-pîç u tâb
Rind ân bihter ki ne-bod gir müyeş hicâb

*Eğer yontulursa o yüzden kıvrım içinde
kalmam, rindlere onun saçlarından
tutmada daha fazla utanma olmaz.*

Tîğ-i u-râ cûyem u ez-dil tırâsem naşş-ı gayr
Çûn bod vaqt-i tırâş ârî bâyed cüst âb

*Onun kılıcını aradım ve gönülden diğer
nefisleri attım; evet traş vakti geldiği için
suyu aramak kaldı.*

H'îş-râ der-hem-çû vey dîdem kalender zân hoşem
Bî-gammî tagyîr bâşed mû tırâşîden be-h'âb

*Kendimi onun gibi kalender gördüğüm
için memnunum; uykuyla kilları traş etme
gamsızlığı değiştirdi.*

Şâne mûy-ı ez-rûy-ı zâhid yek-be-yek ber mî koned
Ger nihed ez-ser hayâl-i rîş ki bîned 'azâb

*Tarak zahidin yüzündeki kilları tek tek
kesti, eğer bırakırsa onun yarasının
hayalinden nasıl azab olur?*

Ber-der-i mey-hâne vü mescid kalender-vâr rev
Bî-şafâ-kârî me-bâş ey Tâli'î der-hîç bâb.⁶⁹

*Mescid ve meyhane kapısına kalenderce
git, Ey Tâli'î! Hiçbir kapıda neşesizlik
eden olma.*

⁶⁸ belî: velî İ

⁶⁹ Bu beyit İ nüshasında yoktur.

47

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Düş dîdem zülf-i ân meh-râ be-h'âb
Ger nazar-hâ-yi perîşân dâşet tâb

*Dün gece uykuda, eğer perişan bakışlar ışık
tutsaydı, o ayın saçlarını görürdüm.*

Rûy-i u-râ reşk-i meh h'ânend halk
Rûşenest îñ vech hem-çûñ âftâb

*Halk o ayın yüzüne kıskançlıklarını okudular,
bu yüz aynı güneş ışığı gibi parlaktır.*

Çeşm-i mest-i o be-sûyem be-nigerend
Ger şod bîdâr baht-ı men zi-h'âb

*Eğer bahtım uykudan uyanırsa, onun mest
gözleri benim tarafıma bakış atarlar.*

Mî nümâyed pîş-i ruhsâret zi-dûr
Çeşme-i hûrşîd-i tâbân çûñ serâb

*Işıklı güneşin parıltısı serap gibi uzaktan
senin yanağının önünü gösteriyor.*

Tâli'î ber-âstânet hâk şod
'Âşıkî ne-bod çû o 'âlî-i cenâb.

*Tâli'î senin eşiğine toprak oldu, aşta onun
kadar cömerdi olmadı.*

48

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Zi-çeşmeş mey-i cev cûyend ehl-i meşreb
Zi-şûhî mî nihed engüşt ber-leb⁷⁰

*Derviş tabiatlılar onun gözlerinden arpa
şarabı aradılar; güzellikten parmaklarını
dudaklarının kenarına koydular.*

Ğubâr-ı kûy-ı o hoş tûtiyâ hest
Zi-çeşm-i bed-nigâheş dâr yâ-Rabb

*O güzelin köyünün tozu sürmedir; Ey rabbim!
Onun kötü bakışlarını gözden uzak tut.*

Germ-mezheb ne-bâşed 'aşk u rîndî
Müselmân nîstem der-hîç mezheb

*Bir aşık ve rind sıcak tabiatlı olmaz, hiçbir
mezhepte Müslüman değilim.*

Me-cû kurb-ı vişâleş ey firîşte
Ki ne-tüvânî şoden âncâ muşarreb

*Ey melek! Onun kavuşmasına yakın olmayı
arama, oraya yaklaşamazsın.*

34-b

Dilet ey Tâli'î der-zülfeş imrûz
Nümâyed hem-çû âteş-i der-dil şeb.⁷¹

*Ey Tâli'î! Senin gönlün bugün onun saçları
içinde, akşam gönüldeki ateş gibi görünüyor.*

⁷⁰ zi-çeşmeş mey-i cev cûyend ehl-i meşreb: zi-çeşmeş mî nümâyed ehl-i meşreb İ

⁷¹ imrûz: ez-dûr İ

49

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Şod sâye-i der-zülf-i to hûrşîd-râ hicâb
Ârî nemî resed be-rûh-ı hûbet âftâb

*Senin saçlarındaki gölge güneşe perde oldu,
evet güneş senin güzel yanağına ulaşamadı.*

Handed raķîb-râ çû zi-kûyeş birûn keşem
O hurremest dâim u men mî keşem 'azâb

*Onun köyünden rakibi dışarı çektiğim için
gülümsedi, o daima şendir ve ben daima azap
çekiyorum.*

Peykân-ı o çû sürh şod zi-âteş-i dilem
Der-dîde ârem u dehemeş ez-sirişk âb

*Onun kirpikleri gönlümdeki ateşten kızardığı
için, gözyaşından onun ağzına ve gözüne
getirdim.*

Çûn dil be-sûht zülf-i to âmed be-hâtirem
Peydâ şod be-hâne belî dûd ez-kebâb

*Gönül yandıği için saçların hatrıma geldi,
evet kebaptan eve duman peyda olur.*

Mey cüst çeşm-i Tâli'î-i hâste rûz-ı gam
Ez-hâk-ı âsitân-ı to zâneş girift h'âb.

*Hasta Tâli'î'nin gözü gam günü şarap aradı,
o yüzden senin eşiğinin toprağından uyku
tuttu.*

50

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

'Aks-i ruhsâreş çû menzil sâht der-çeşm-i pür-âb
Reft güftend ez-şeref der-hâne-i hod âftâb

*Onun yanağına yansıması yaşla dolu gözleri
menzil tuttuğu için, güneş şereften kendi
evinde kayboldu gitti.*

Ger füzûn şod hem-çû vey dil-râ zi-zülfeş dûr nîst
Merdümân-râ meyl der-şeb müyesser bâşed be-h'âb

*Eğer onun saçlarından gönle onun gibi çok
fazla olursauzak değildir, insanlara geceye
meyl etmekten sonra uyku olur.*

Bes ki feyz-i ez-şoĥbet-i hâk-ı reh-i o bâd büred
Ân-çünân şod kez leţâfet mî reved ber-rûy-i âb⁷²

*Rüzgâr onun yolunun toprağına sohbetinden
çok götürdü, o kadar oldu ki letafetten suyun
yüzeyine gitti.*

Ez-ser-i kûyeş raķîbân-râ keşem her dem birûn
'Aşık-ı divâne em zân mî keşem çendîn 'azâb

*Onun köyünün başından rekipleri her zaman
dışarı çekiyorum, divane bir aşığım o yüzden
bu kadar azap çekiyorum.*

Tâli'î fikr-i lebeş kon çûn be-bûsîhâ-yi o
Zânek hoş 'Îsâ bod der-pây-i gül horden şarâb.

*Tâli'î! Onu öpmek için onun dudağına fikrini
yap, güllün ayağı altında şarab içen o kimse
güzel yaşar.*

⁷² bâd büred: büred bâd İ,A

51

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün**35-a**

Zi-ḥattet çûn kalem ey mâh her şeb
Dimâgem kered ez-sevdâ mürekkeb⁷³

Çünân şod pîş-i ruhsâr-ı to hûrşîd
Ki her rûz ez-ḥased mî gîred bend-i teb⁷⁴

Raḳîbet ger heme kered firişte
Ne-ḥâhed şod be-pîş-i mâ muḳarreb⁷⁵

Şodem şûfî velîkin câm-ı mey-râ
Be-kâm-ı ḥîş mî-ḥâhem leb-â-leb

Be-devr-i bâde-i la'leş hemîşe
Te-râ ey Tâli'î şâfest meşreb.

Ey ay! Her gece senin çizgilerinden kalem gibi, sevdadan aklımı mürekkeb tuttu.

Güneş senin yanağının önünde böyle oldu; hergün kıskançlıktan sıtmaya tutuldu.

Eğer bütün rakiplerin melek olursa, bizim önümüzde yaklaşmış olacak.

Sofu oldum lakin şarap kadehine dudak duağa vermek kendi isteğimdir.

Ey Tâli'î! daima onun dudağının şarabının etrafı sana içme yeridir.

52

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Miskîn dilem zi-zülf-i to âşüfte geşt şeb
Sevdâ eger reved be-serem în bod sebeb

Cân der-miyân-ı haber gam üftâde est lîk
Ger dest u pâ zend ber-sedd 'âḳîbet-i leb

Güftem hoşest ḳahr-ı to güftâ eger be-luḳf
Rûzî nevâz est çî bod güftemeş 'aceb

Ger lâle pîş-i rûy-ı to da'va koned mezc
Ne-âyed zi-ṭab'-ı merdüm-i şahrâ-nîşîn edeb

Bî-sa'y Tâli'î be-resid tîr-i o be-dil
Zi-ehl-i kerem belî ne-bod ḥâcet ṭaleb.⁷⁶

Tembel gönüm gece senin saçlarından perişan oldu, sevdâ eğer giderse sebebi bu olur.

Can ayrılığın ortasında gama düşmüştür lakin eğer el ve ayağa set vurulursa dudağın sonudur.

Senin kahrın hoştur dedim, eğer bir gün lütufla okşarsa ne olacak dedi, ona acaip dedim.

Eğer lale senin yüzünün önünde iddia ederse karışma, kırdâ oturan insanın tabiatından edep gelmez.

Ey Tâli'î! Onun oku gönle ulaştı, evet cömert kimselerden taleb etmeye gerek yoktur.

⁷³ Bu beyit A nüshasında yoktur.

⁷⁴ Bu beyit A nüshasında yoktur.

⁷⁵ Bu beyit A nüshasında siliktir.

⁷⁶ Be-resid: ne-resid İ

53

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Zülf-i o ser-rişte-i cânest u dil der-bend-i ost
Rişte-i cân me-râ peyvend bâ-rûy-i nikûst⁷⁷

Pîş-i çeşmeş nîst mağz-ı der-sühân-ı mâ dâm-râ
Pûç mî gûyed bürden mey bâyedeş âmed zi-pûst

'Arz-ı hâl-i hüd konem güftem be-pîşeş gâh gâh
Çûn konem kân şûh bes nâzik-mizâç u tünd-hûst

Sîne derd-i o temennâ dâred u dil nâvekeş
Her ki-râ bînî be-ğadr-ı h'ış çîzî ârzûst

Ṭâli'î hest ez-kuşûr-ı ṭâli'-i hüd der-hicâb
Ver-ne bâ-her zerre ân hûrşîd-i tâbân rû-be-rûst.

Onun saçları canın ipinin ucudur ve gönül ona bağlıdır; can ipliği beni güzel yüze ulaştırır.

Onun gözünün önünde bizim sözlerimizin amacında tuzak yoktur, boşuna söyledi onun eliyle şarap dağıtmak gerekir.

O ayın önünde zaman zaman dilekçemi yazar söylerim, yaptığım için o güzel çok nazik huylu ve seöfkeli olur.

Sine onun derdini ve gönül okunu dilek tuttu, her kimi görse kendi kaderine yakın bir şey arzu eder.

Ṭâli'î'nin kendi talihinin eksikliğinden dolayı utancı vardır; yoksa her zerresiyle o parlak güneş ile yüz yüzedir.

54

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

35-b

Rişte-i zülf-i to âşûb u belâ-râ sebep est
Zân sebep rûz-i men be-dil âşûfte-i şebest⁷⁸

Zevk-i cân bâyed eger şad çû mesîhâ bâşed
Zân şeker hânde-i pinhân ki te-râ zîr-i lebest⁷⁹

Dîde hâk-i reh-i o mî talebed âhîr yâft
Eşk hem mî reved ez-her taraf u der-şalebest

Rûy der-meclis zâhid 'aceb ez-nümâyî
Zânek der-mevsîm-i sermâ gül-i rengîn 'acebest

Ṭâli'î tâ çû şürâhî ne-şev-î mest me-yâr
Secde-i der-kûşe-i mey-hâne ki Türk-i ost.

Senin saçının ipliği kargaşa ve belaya sebeptir, Bu yüzden benim günüm gönle gecenin perişandır.

Bizim canımızın zevki eğer senin dudaklarının altındaki o gülüşün gizli şekeri Hz. İsa gibi yüz olursa, olur.

Göz onun yolunun toprağını talep etti sonra buldu, gözyaşı da talep içinde her taraftan akıyordu.

Zahid! Senin meclise gelişin tuhaf gözükiyordu, öyle ki kış mevsiminde parlak renkli güller tuhaftır.

Ṭâli'î sürahiyi buluncaya kadar sevgilinin sarhoşu olmadı, o güzel meyhane köşesinde secdededir.

⁷⁷ Dil: cân A

⁷⁸ Bu beyit A nüshasında yoktur.

⁷⁹ Bu beyit A nüshasında silinmiş durumdadır.

55

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Dîde kez hâk-ı keff-i pâ-y-i to u-râ rûşenîst
 Mî feşâned bes güherhâ-yi 'acâyib dîdenîst

*Senin ayağının çamurlu toprağından
 aydınlanan o gözün çok acayip cevherler
 saçtığı görülür.*

Güftemeş h'âhem ki rûz-i 'ıyd kurbânet şevem
 Dîd ân meh der-raķib ez-ķahr u güftâ küştenîst

*Bayram günü senin kurbanın olurum demek
 istedim, o ay rakipler içinde gördü ve
 kahırdan öldürün dedi.*

Ebr bâ-çeşm-i men giryân be-da'va rûz-i hecr
 Bî-hayyâyî ger koned ez-'inâyet ter-dâmenîst⁸⁰

*Bulut ayrılık gününde benim ağlayan
 gözlerimle iddia eder; eğer ıslak eteklilik
 ederse edepsizdir.*

Mî-dehed pendem zi-'aşķ u tevbe ez-mey şeyh-i şehz
 Dostî pîndâr u înhâ-râ velîkin düşmenîst

*Şehrin şeyhi, şarap ve aşktan tövbe etme
 konusunda bana öğütler verdi; bunlar dost
 gibidir lakin düşmandırlar.*

Ṭâli'î güfteş ki haber-i ğam ķist kuvvet-i bî-dilân
 Sûy-i o endâht tîrî güft îh hem ğord nîst.

*Ṭâli'î, Korkakların kuvvetinden ğam haberi
 nedir dedi; onun tarafına bir ok attı ve bunu
 da yeme dedi.*

56⁸¹

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

Zân ğamze dilem rîş u rakîb ez-pey kîn est
 Tîr âmede ber şayd u segeş hem kemîn est

*Gönlüm o gamzeden yaralıdır ve rakip kin
 peşindedir; Ok av üzerine geldi ve onun
 köpeğı pusudadır.*

Himmet taleb ez-eşķ-i men ğam-zede ey derd
 Zân-rû ki mücerred şüde vü hâk-nişîn est

*Ey dert! Ben gama uğramışın gözyaşlarından
 gayret taleb et; o yüzden soyutlanmış ve
 dilenci olmuştur.*

36-a

Tâ şûret-i na'l-i süm-i şeb-reng-i to ber-hâķ
 Dîdest meh-i nev ğacil ez-rûy-i zemîn est

*Senin gece renkli atının ayağındaki nalin
 şeklini toprak üzerinde gördüğünden, Hilal
 yeryüzünden utanç duydu.*

Ħursend şev ey dil be-ğam-ı 'aşķ ği hâşıl
 Ħam ğorden bisyâr naşîb-i to hemîn est

*Ey gönül! Aşkın gamıyla ne hâsıl olursa
 onunla yetin, senin nasbin çok gam yemeye
 yemin etmektir.*

Ber-Ṭâli'î-i ğaste niger vey nazar-ı luṫf
 Şarṫ-ı kerem u resm-i mürüvvet ne ķünîn est.

*Ey Hasta Ṭâli'î'ye lütuf gözüyle bakan!
 Cömertliğin şartı ve adeti böyle değildir.*

⁸⁰ ez-ĝâyet: ez-ĝâib İ

⁸¹ Bu gazel İ nüshasında yoktur.

57

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Şeh-süvâr-ı men ki serhâ-yi hâk-i cevân-gâh-ı ost
Ger hırâmân sûy-i men âyed serem der-râh-ı ost

Devlet-i vaşleş ne tenhâ bende h'âhed ez-ğudâ
Her ki bînî çûn men-i dil-ğaste devlet-h'âh-ı ost

Çûn şabâ tâ hâk-i pâyeş-râ be-bûsed dem-be-dem
Mî reved âh-ı men-i miskîn u cân hem-râh-ı ost⁸²

Zâhid ez-ğadd-i bülend-i o be-Tûbî meyl kerd
Râstî-râ in kuşûr ez-himmet-i kûtâh-ı ost⁸³

Tâli'î tâ dem zi-mihret mî-zendem her şubh-gâh
Pertev-i hûrşîd-i tâbân şule-i ez-âh-ı ost⁸⁴

Onun dolaşma yerinin toprağının başı benim at bindiğim yerdir; Eğer benim tarafıma salına salına gelirse başım onun yolundadır.

Sadece köle ona kavuşma isteğinde bulunmaz; her kim beni gönli hasta olarak görürse onun makam düşkünlüğünün sonucudur.

Saba rüzgârı onun ayağının toprağını zaman zaman öptüğü için, ben miskinim ahı gider ve can onun yoldaşı olur.

Zahid onun uzun boyundan ördek/kaz gibi şarap olmayan sürahiye meyl etti; doğrusu bu kusur onun kısa çalışmasındandır.

Tâli'î zaman senin güneşinden her sabah vakti vuruncaya kadar, parlak güneşin ışıklarının ahının şulesi olur.

58

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Çûn hadenget kâşdî ğod-râ be-mâ ne-nümûd râst
Her haber kez dil dehed ser-i to h'âhed bod râst

Sergüzeşt-i katli mâ-râ ğüft şemşîreş velî
Râz-ı dil-râ çûn ğadeng-i o kesî ne-küşûd râst

Nağl-ı bâlâ-yı te-râ ber-rûy-i Tûbâ ber keşîd
Nağl-bend şun' ez-în bih şûretî ne-nümûd râst

H'îş-râ der-sâye-i serv-ğaddet dîdem be-h'âb
Çeşm mî dârem velîkîn h'âb kereded zaved râst

Mî nümâyed kec ğadîş zi-zülf-i ân meh-râ rakîb
Yek-ser-i mû hiç-kes herğiz ezo ne-şünûd râst.

Senin okun bize kendini kasten göstermediği için senin gönle verdiği her haber doğru oldu.

Onun kılıcı bizim katlimizin serüvenini anlattı, lakin gönül sırrını o ok kadar doğru kimse atmadı.

Hurma ağacı senin uzun boyunu Tuba ağacının üzerine çekti, ağaç budayan kimsenin yaptığı şekiller bundan daha doğrusunu göstermedi.

Senin boyunu servinin gölgesinde kendine yatacak yer ararken gördüm, göz attım ama doğrudan uyku yaptı.

Rakip o ayın saçlarından yanlış hadisler gösterdi, kimse ondan tek bir kıl kadar doğrusunu asla işitmedi.

⁸² be-bûsed: be-bûsem İ

⁸³ bülend-i o butûnî: bülendest tâ be-Tûbî A

⁸⁴ Mî-zendem: mî-zend A

36-b

Fıkr-i kec mî kerd ez-zülfet dilem 'ömrî velî
Ez-hevâ-yi kâmetet şod âhireş maşşûd-ı râst

Ez-ğayâl-i sâ'id-i o Tâli'î-râ bîn zi-eşk
Sû-yi şehâ-yi sîm-ber ruhsâr kerd âlûd râst.

Gönlüm saçlarından bir ömür boyu yanlış
fikirler edindi, lakin senin boyunun
hevesinden onun sonu doğru maksat oldu.

Onun kolunun hayalinden Tâli'î'yi gör,
gözyaşından o göğsü gümüş gibi olan o şahın
tarafına doğru yanak tuttu.

59

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ber-dilem bâr ez-cefâ-yı yâr nîst
Ger resed gam gûyedeş dil bâr nîst

Râned seg-râ vey zi-kûy h'îştên
Ey raqîb ân-câ te-râ hem kâr nîst

Târ-ı zülfeş bod dūşem pîş-i çeşm
Ez-fürûğ-ı rûyeş imşeb târ nîst

Güft bisyârem nazar bâfest lîk
Şabr bâyed güftemeş bisyâr nîst

Mürğ-i rûh-ı zâhidân ey Tâli'î
Der-hevâ-yı 'âşîkî tayyâr nîst.

Sevgilinin cefasının yükü gönlüme yoktur,
Eğer onun elinden gam ulaşırsa da yük
değildir.

O köyden köpeğin sırrını istedin, Ey rakib! O
yer seninle yanı işte olan değildir.

Onun saçının teli gözün içinde düşüm oldu,
Onun yüzünün parlaklığından bu gece
karanlık yoktur.

Çok nazar dokudum dedi lakin ona çok değil
sabır lazım dedim.

Ey Tâli'î! Zahitlerin can kuşu aşıklık hevesi
içinde uçmaz.

60

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Hem-çû şem' ez-sûz dil ber-hâl-i hüd h'âhem ger nîst
Seyr-i men hergiz nemî pürsî ki ahvâl-i to çîst

Sâgar-ı mey hûn bod devr-i ez-leb-i o bende-râ
Mey-ğorem hûn-ı ciger her dem harîf-i bendegîst⁸⁵

Güftemeş be-nümâ dehân-ı hüd ki yâbem kâm-ı dil
Reft der-ğahr ez-men-i miskîn u güftâ hiç nîst

Şem' eğer dîvâne ez-rûy-i perî-rûyân ne-şod
Dûş gâhî ez-çi mî handîd u gâhî mî gîryest

Mum gibi gönliün ateşinden kendi halime
istedim, eğer olmasaydı, benim dolaşmamı hiç
onun durumu nedir diye sormazdı.

Şarap kadehi o kölenin dudağının çevresinden
kan oldu, şarap içerim her zaman ciğerin kanı
kölelik harfidir.

Ona kendi ağzını göster ki gönliün muradını
bulayım dedim; ben miskinden kahr içinde
gitti ve hiç yok dedi.

Mum eğer peri yüzlülerin yüzünden deli
olmadıysa, dün gece niçin bazen gülümsedi ve
bazen tutuldu.

⁸⁵ hûn bod: çûn bod A

Âteş dil zinde mî kerded zi-âh-ı Tâli'î
Tâ ne-pîndârî ki ne-tüvâned kesî ez-bâver nîst.

Tâli'î'nin ahundan çıkan ateşler gönlü diri yapıyor; düşünmeden inanabilen kimse yoktur.

61

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

37-a

Lebeş pürsid zi-ḥâl-i men muḥâlest
Ber âyed zân dehân kâmem ḥayâlest

Onun dudakları benim halimden senin mahallene ulaştı; o ağızdan muradım hayale geldi.

Be-püşî pür tîr-i to perr-i u
Dilem pervâz mürğ ârî be-bâlest

Senin okların onun kanadı arkasında çoktur, evet gönlüm kanadı olmadan ucan bir kuştur.

Me-râ ey muḥtesib ḥâlîst imrûz
Ki mey ḥordem te-râ bârî çî ḥâlest

Ey zabıta! Bana bugün kayıtsızdır; sana şarap içirelim bari bu ne haldir?

Perî tenhâ ne-şod şermende zân-rû
Melek-râ nîz cây-i infî'âlest

Sadece peri utanmadı o yüzden meleğe de gücenme yeridir.

Çû fâl ez-muşhaf-ı rûy-i to gîred
Ez-ân-rû Tâli'î ferḥûnde-fâlest.

Senin yüzün kitaplardan fal tuttu, o yüzden Tâli'î falı uğurlu bir kimsedir.

62

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Mûcib-i 'ayş u feraḥ nâvek-i ân dil-dârest
Men-i miḥnet-zede-râ der-dil ez-în bisyârest

Yaşama ve neşenin sebebi o gönül alan sevgilinin okudur; ben gama uğramışın gönlünde dolaşır.

Merdüm-i dîde be-kûy-ı to neyâmed çûn eşk
Çîst mâni' megereş ez-müje der-pâ ḥârest⁸⁶

Gözbebeği senin köyüne gözyaşı gibi lazım değildir; engel nedir? Meğer kirpiğin okundan ayağa düşen dikendir.

Güfte-i bâde eger mestî maḥmûr pîş-i men âr
Hest ber-bende ḥarâm ân-çi te-râ der-kârest

Şarap söyleyen eğer önüme mahmurluğun mestliğini getirirse; köleye haram olan o şey sana aşikar olur.

Hemîn dil ṭaraf-ı ḳadd-i to dâred pervâz
Mürğ-i cân nîz hevâyî şüde vü ṭayyârest

Gönül senin boyunun tarafına öylecece uçtu; Can kuşu da havada olur ve uçar.

Tâli'î vâs-ı ruḥ-ı ḥûb-ı te-râ nîkû güft
Âferîn bâd ber-ânkes ki nîkû güftârest.

Tâli'î senin güzel yanağının vasfını güzel söyledi; güzel söz söyleyen o kimseye aferin olsun.

⁸⁶ der-pâ ḥârest: pâ der-hârest İ

63

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Hadîs-i rûy-i o bülbül be-gül güft
Revân hândîd gül u zi-zevk be-şiküft

*Bülbül onun yüzünün olayını güle söyledi, gül
gitti zevkten açıldı.*

37-b

Be-fikr-i zülfeş ez-dil gam ne-reftem
Belî der-şeb ne-bâyed hâne-râ reft

*Onun saçının fikri ile gönülden gamı
atamadım, evet gecede eve gitmek gerekmedi.*

Ne-dâred dîde ez-'aks-i lebeş h'âb
Nemek der-çeşm bâşed çûn tüvân-ı hiffet

*Onun dudağının yansımasından gözü uyku
tutmadı; hafif güç gibi gözde tuz oldu.*

Be-dâdem cân ân leb-râ giriftem
Be-dest-i kes neyâyed îñ çünîn müft

*O dudakları tuttum ve can verdim; böylece
tutmak kimsenin eline geçmedi.*

Be-pîşeş güft herkes hâl-i hod-râ
Velîkin Tâli'î ân-câ du'â güft.

*Kendi halini herkesin önünde güzelce söyleyen
Tâli'î aslında o yerde dua söyledi.*

64

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tîr-i o der-sîne-i rîşem nişest
Dil ne-reft ez-câ velî âhem cüst

*Onun oku yaralı sinemde oturdu; gönül
yerinden ayrılmadı lakin ahım sıçradı.*

Ez-leţâfet h'âst tâ ne-tâbeş hüsn
Çûn ruhet şûret keşed şûret nîst

*Letafetten güzelliği buluncaya kadar istedi;
Senin yanağının çektiği resim gibisi yoktur.*

Ger be-dest âyed şebî h'âhem keşîd
Zülf-i u-râ âh eger ne-âyed be-dest

*Eğer ele geçerse bir gece onun saçına
uzanacağım; ah eğer ele geçmezse!*

Hest türet râhat-ı cân güftemeş
Mî keşî hançer be-güft ân nîzest⁸⁷

*Canın rahatı senin okundadır dedim; hançer
çekti onda değildir dedi.*

Tâli'î ber-best-i dil der-zülf-i o⁸⁸
Gayr ez-în der-'ışk çizî ber nîst.

*Tâli'î gönlün düğümü onun saçlarındadır;
bundan başkası aşta yoktur.*

⁸⁷ ân: îñ İ

⁸⁸ der-zülf: ber-zülf İ

65

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Velî ki kıadd-i to cest ez-'ulvî-yi himmet-i ost
Serî ki der-kademet hâk şod zi-rif"at-ı ost⁸⁹

To me-zed tâ"at-ı hüd çün behişt ey zâhid
Ki rind mey-kede der-intizâr rahmet-i ost

Muhabbet-i meniş âhir eser koned der-dil
Ber-în delil ki der-dil-i me-râ muhabbet-i ost

Namâz kerdem u dil niyyet-i sücûd-ı to dâset
Eger kabûl şevved tâ"atem zi-niyyet-i ost

Onun gayretinin büyük olması senin boyuna sıçramasındandır; Lakin bir baş senin ayağının altında toprak olursa onun büyüklüğüdür.

Ey zahid! Cennet için kendi ibadetini vurma; Rind meyhanede onun rahmetinin beklentisi içindedir.

Sevgi oturdu sonra gönlü esir aldı; benim gönlümdeki onun sevgisine bu bir delildir.

Namaz kıldım ve gönül senin secdene niyet etti; Eğer ibadetim kabul olursa, onun niyetindedir.

38-a

Nişân-ı muqbil-i Tâli"î bîn ki be-'aşk
Gulâm-ı küşte vü ber-âstân hıdmet-i ost.

Tâlinin bahtiyarlığının nişanını gör; aşkta öldürülmüş köle ve eşiğine onun hizmetinde olmaktadır.

66

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Bî-dilân-râ mî dehed tîg-i to ez mürden be-necât
În-çünîn bâşed belî hâşiyet-i âb-ı hayât

Der-hayâl-i zülfi o fikri lebeş h"âhîm kerd
Bâ-mürekkeb mî konend âmîht ârî nebât⁹⁰

Key bod ez-şoşbet-i zâhid rakîb-râ hâlâş
Zânek kâfir-râ zi-dûzah nîst ümmîd-i necât

Rûy-i o h"âhem revân nî haşt-ı âzâdî zi-ğam
Pîş-i "ârif vech-i naqd ârî hest ez-şad berât

Senin kılıcın gönüllere ölümden kurtuluşu verir. Evet Ab-ı hayat"ın etkisi öyle olur.

Onun saçının hayali içinde dudağını düşünmek istedim; evet bitkileri karıştırarak mürekkebi yaparlar.

Zahidin sohbetinden rakibe kurtuluş ne zaman olacak? O yüzden kafire cehennemden kurtuluş ümidi yoktur.

Onun yüzüne akmak istedim, azat edilme yazısı gamdan değil; arifin önünde peşin olarak yüz kurtuluş vardır.

⁸⁹ kadd-i to cest: cest kadd-i to İ

⁹⁰ ârî nebât: Âb-ı hayât İ

Ez-ḥayâl-i ‘aşk-ı to rindî nîstî gâfil demî
Bârekellâh Tâli’î înhâ murâdest ez-ḥayât.⁹¹

Senin aşkınun hayalinden bir rind bir an bile
gafil değildir; Allah mübarek etsin bunlar
Tâli’î’nin hayattan beklentileridir.

67

Mefâ’ilün / Fe’ilâtün / Mefâ’ilün / Fe’ilün

(Fa’lün)

Hoşest sâ’id-i sîmîn-i o ger fenn hest
Be-gîremeş men-i bî-dil eger be-yâbem dest

Eğer marifet varsa onun gümüş kolu hoştur;
eğer el bulursam onun nazını gönülsüz
bulurum.

Ġubâr-ı kûy-ı to tâ ḥîşrâ zi-rûy-i hevâ
Be-çeşm-i men zi-pâyend hiç cânibest

Senin köyünün tozlarını kendisi için hava
yüzünden, benim sağlam gözümden başka
tarafa değildir.

Be-büred şîşe-i dil-râ vü güfemeş ki kucâst
Biyâr bâz be-men dih ne-dâd u güft şikest

Gölün şişesini götürdü ve ona nerde, getir
yine bana ver dedim, vermedi kırıldı dedi.

Şabâ zi-merdüme-k-i dîde ḥîşt ber bâyed
Ġubâr-ı râh-ı te-râ çeşm-i men be-dîd u cüst

Saba rüzgârı gözbebeğinden götürmek istedi;
senin yolunun tozunu gözüm gördü ve sıçradı.

Ne-mürd pîş-i bütân Tâli’î vü mî-dâned
Ki ger günâh baḥşend şerm-sârî hest.

Tâli’î güzellerin önünde ölmedi ve bildi ki
eğer günahını başışarlarsa bunda utanç
vardır.

68

Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün

(Fâ’ilâtün)

(Fa’lün)

38-b

Bes ki peykân-ı to der-sîne-i men pinhânest
Nîst îñ sîne ki şandûk pür ez-peykânest

Benim sinemde senin oklarının çoğu
gizlenmiştir; bu sinede kirpiklerinle dolu
sandık yoktur.

Cân keşem pîş-i segân-ı to be-ḥazz-ı mest-kârî
Her çî bihter bodem der-nazar-ı yârânest

Senin köpeklerinin önüne mestliğin verdiği
hazla can çektim, her neyin daha iyisi olursam
bizim bakışımızda yoktur.

Giryê kerdem çû ser-i zülf-i to ez-dûr nümûd
Ebr çûn tîre ber âyed nazar-ı bârânest

Senin saçının uçlarını uzaktan gösterdiğin için
ağladım; Bulut bulanıkmiş gibi gözümüze
gelmiş değildir.

Dil zi-men büred be-yek gamze zeden ez-şûḥî
Cân eger nîz büred minnet-i o ber-cânest

Şuhluktan gamzesinin oklarını vurarak
gönlümü benden aldı; Eğer canı da götürürse
onun minneti canın üstünedir.

Tâli’î senin okuna layık olduğunu şuhlukla
söyledi; Eğer hükmünü emredersen sana onun
başında fermandır.

⁹¹ Bu beyitin 2. Mısrası A nüshasında yoktur.

69

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ėayr-ı derd-i to naşîb-i men ser-gerdân çîst
Hem ber-în derd be-sâzem çî konem dermân çîst

*Senin diğer dertlerin benim nasibim bunda
şasılacak şey nedir? Hem bunun üzerine dert
yaptım ne yapayım derman nedir?*

Sühan-ı rûy-i to ârem be-zebân ger pürsend
Ez-men-i dil-şüde merdüm ki begû îmân çîst

*Eğer sorarlarsa senin yüzünün sıcaklığını dile
getiririm; benden gönlümü götüren insan!
Söyle eksiklik nedir?*

Güftem ez-küşten-i men sûd çî h'âhed bürden
Güft ân şûh-ı cefâ-cû ki begû noķşân çîst

*Beni öldürmekten ne fayda götürmek
istiyorsun dedim; o şuh cefa için dedi, noksan
nedir?*

Güfte tîğ-ı me-râ ber heme kes fermânest
Ser teslîm nihâdîm diğer fermân çîst

*Benim kılıcım herkesin üzerine fermanıdır
dedi; başımı teslim ettim diğer ferman nedir?*

Der-dili Tâli'î-i hâste çî bâşed güftî
Der-dil ez-dest-i to û-râ haber-i ez-peykân çîst

*Hasta Tâli'înin gönlünde ne oldu dedi;
Gönülde senin elinden ona kirpiklerden haber
nedir?*

70

Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Ez-dest-i to mey horem şevem mest
H'âhem heme dem şarâb ez-în dest

*Senin elinden şarap içtim ve mest oldum; bu
elden her zaman şarap isterim.*

Hâk-i kademeş zi-dîde-i men
Me-güzeşt cây-i h'îş nîşest

*Onun ayağının toprağı benim gözümde
geçmedi, kendi yerine oturdu.*

Cân kayd ne-dâşet hiç ammâ
Çûn zûlf-i to dîd dil derd best

*Can hapsi hiç görmedi, ama gönül senin
saçını gördüğü için derd bağladı.*

39-a

Çeşm-i to dil-i me-râ rehâ kerd
Zân-rûy ki bod hem-çû dost

*Senin gözün gönlümüzü kurtardı, o yüzden
dost gibi oldu.*

Ber-sîne-i Tâli'î ger âyed
Şad tîr-i zi-yâr cây-i ân hest.

*Tâli'înin sinesine eğer sevgiliden yüz ok
gelirse onların yeri vardır.*

71⁹²**Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ'ilün**

Ez-bes ki hûn be-reh-güzer ez-dîdehâ güzeşt
Âmed pey nezzâre vü ez-hûn-ı mâ güzeşt

Cây-i hoşest dîde vü dil ez-pey maķâm
Tîr-i to cûn resîd çi-râ câ-be-câ güzeşt

Ser çeşme-i hayât be-çendîn hezâr luţf
Yek-dem nemî tüvâned ez-ân hâk-i pâ güzeşt

Zînân ki zülf-i o be-reh endâht dâmhâ
Müşkil eger be-rev be-tüvâned şabâ güzeşt

Ey Tâli'î kebâb şod ez-âteş-i dilet
Mürgî ki ber-ser-i to ze-rûy-i hevâ güzeşt.

Gözlerden yola kan çokça geçti; baktıktan sonra geldi ve kanımızdan geçti.

Göz hoş yerdir ve gönül makamının ardından; senin okun ulaştı neden yer yer geçiyor.

Hayat pınarı bize bunca lütuftan bir an o ayağın toprağından geçemez.

Onun saçları yola tuzaklar kurdu, bunlardan dolayı eğer saba rüzgârının geçebilmesi zordur.

Ey Tâli'î! Senin gönlünün ateşinden, gökyüzünde senin başının üstünden geçen bir kuş kebab oldu.

72

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Güft tîrem der-dilet mâvâ girift
Râst güft ân serv der-dil câ girift

Tâ key ârem zülf-i û-râ der-hayâl
Zîn perişânî me-râ sevdâ girift

Ez-ķaddet ber-âlem bâlâ güzeşt
Âh-ı men kârem ez-ân bâlâ girift

Cây-i ģod dânest hâk-i pâ-y-i o
Zân vaţan der-dîde-i bînâ girift

Tâli'î ân serv-i dil-cû ez-çi rû
Sâye-i luţf ez-ser mâvâ girift.

Benim okum senin gönlünü mesken tuttu dedi; o servi doğru söyledi, gönlümde yer tuttu.

Onun saçlarını ne zamana kadar hayale getireceğim? Bu perişanlıktan sevdaya tutulduk.

Senin boyundan üst aleme geçtim, benim ahım o yüzden işi yukarı tuttu.

Onun ayağının toprağını kendi yeri bildi; o vatandan gören göze sığındı.

Tâli'î o gönlü teselli eden servi neden gitti; lütfün gölgesinde baştan mesken tuttu.

⁹² İ nüshasında bu gazelin sadece ilk beyiti var

73⁹³

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

39-b

Güftemeş mihr u vefâyet zi-çi rû bâ-mâ nîst
 Tünd şod ân meh u güftâ ki be-rev înhâ nîst

Çîst üftâde zi-ten-i pîş-i to serhâ-yı ber-hjâk
 Mî konem şükr ki ân-câ ser-i men tenhâ nîst⁹⁴

'Aks-i tîr-i to be-çeşmem bod eymin ârî
 Mürğ-i âbî est ez-âneş haşr ez-deryâ nîst⁹⁵

Nağd-ı cân kez hayâl-i ser-i zülfeş dâdî
 Ey dil âşüfte me-şev bihter ez-în sevdâ nîst

Pür şod ez-nâvek u peykân-ı hadengeş dil-i teng
 Şükr kon Tâli'î-i haste ki gam-râ câ nîst.

Ona senin sevgi ve vefan gitti bizimle neden değil dedim; O ay öfkelenmiş ve git bunlar yok dedi.

Senin önündeki tenlerden toprak üzerine düşen başar nedir? Orada sadece benim başım yok diye şükr ettim.

Senin kılıcının yansıması benim gözümün içinde emniyette oldu, evet su kuşudur o yüzden ondan denizin hatırı yoktur.

Onun saçının hayalinin verdiği ruhtan, ey gönül! Perişan olma bundan daha fazla sevda yoktur.

Onun kirpiklerinin oklarından dar gönülde oklardan çok oldu; Ey hasta Tâli'î! Gama yer kalmadığına şükret.

74⁹⁶

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Ez-ebrû-yı to fitne me-râ der ber-â-berest
 Peyveste çeşm-i şûh te-râ fitne der-serest

Düşnâm güfte pey 'âzâr-ı men velî
 Düşnâm kez leb-i to bod şehd u şekerest

Her dem ziyâde mî şodem mihr bâ-ruhet
 Her çend bâ-minnet nazar-ı mihr kemterest

Âmed hayâl-i ân leb-i şîrîn bîne em
 Hoş-dil şodem ki der-ten-i men cân-ı dîgerest

Eşk-i te-râ zi-şevk-i ruğ-ı yâr Tâli'î
 Herkes ki dîd güft ki pâkîze gevhherest.

Benim için senin kaşların ile fitne eştir; O şuhun gözü sana başta fitne ulaştırdı.

Beni inciten kötü sözler söyledi; lakin senin dudağından gelen kötü sözler bal ve şekerdir.

Her ne kadar minnet ile sevginin nazarında daha az olsada her zaman senin yanağına daha çok sevgi gösterdim.

O şirin dudaklarının hayali gözlerimin önüne geldi; benim tenimde başka canların olmasından mutlu oldum.

Tâli'î! Sevgilinin yanağının şevkinden senin gözyaşlarını gören herkes, ne saf cevherdir dedi.

⁹³ Bu gazel İ nüshasında yoktur.

⁹⁴ Çist: hest A

⁹⁵ Tîr: tig A

⁹⁶ Bu gazel İ nüshasında yoktur.

75⁹⁷**Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün****(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

Der-dilem tîr-i o firâvânest
Lîk her yek ber-â-ber cânest

Gönlümde onun oklarından çoktur, lakin her biri canla beraberdir.

40-a

Şubh pîş-i ruhet zi-şıdk u şafâ
Hoş ber âmed zi-mihr u handânest

Sabah senin yanağının önünde safa ve temizlikten güneş hoş yükseldi ve gülümsedi.

Güfte-i der-gamem be-derd sâz
Cân-ı men sâhtem çi dermânest

Benim gamum içinde dertsiz yap dedi; benim canımı yaptım derman nedir?

Ez-dehân-ı to hürde-bînân-râ
Hâberî hest lîk nîhânest

Senin ağzından dikkatli olanlara bir haber vardır lakin gizlidir.

Tâli'î pîş-i o ne-müred ez-şevk
În dem ez-rind key pîşmânest.

Tâli şevkten onun önünde yürüme; o vakit rindden ne zamana kadar pişman olur.

76

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ez-gamze te-râ şaşd-ı cefâ bâ-dil-i tengest
Peydâst ki tîğ-i to diger ber-ser-i cengest

Senin gamzenden dar gönle cefa kasdı var; senin kılıcının başka savaşların başı olduğu ortaya çıktı.

Güftü ki mekeş âh çû bînî leb-i la'lem
Teklîf me-fermâ dil-i merdüm ne rengest

Kırmızı dudaklarımı görmek için ah çekme dedi, insanların gönlüne hüküm teklif etme fayda değildir.

Ey bülbül eger gül be-to şad işve nümâyed
Bâver me-kon u garre me-şev kân heme rengest

Ey bülbül! Eğer gül sana yüz eda gösterirse inanma ve gururlu olma bunların hepsi hiledir.

Zâned pîş-i tîr-i to dilem râst çû mürgîst
Keş menzil u mâvâ ber-ser-i şâh-ı hadengest⁹⁸

Gönlüm senin okunun önünü bir kuş gibi doğru bildi; okların şahının ucunu yurt ve mesken yap.

Sevdâ-zede Tâli'î-i haste zi-zülfeş
Tedbîr-i to âvâz-ı ney u nâle-i çengest.

Hasta Tâli'î onun saçlarından sevdaya düşmüş, senin tedbirin neyin sesi ve çngin inleyişidir.

⁹⁷ Bu gazel İ nüshasında yoktur.

⁹⁸ Ber-ser-i şâh: ber-şâh A

77

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Rûy-i to âftâb u kıddet serv-i dil-rübâst
Bişnev zi-men ki îñ sühan rûşenest verâst

Güftem ğubâr-ı na'l-ı semendet kûcâ beved
Güftâ be-çeşm-i ħ'îş bih bîn u be-dân kûcâst

Dil mî rübâyed ez-men eger tîr mî zened
Peykân-ı tîr-i ğamze-i o bîn çî dil-rübâst

Mî-ħ'âst dil zi-ğamze-i şûh-ı to tîĝ-i tîz
Şükr ħudâ ki yâft dil-i ħâste her çî ħ'âst⁹⁹

40-b

Şeb ger ħurûş-ı ân seĝk'oâyedet be-ĝuş
Ey Tâli'î me-ters ki âvâz-ı âşâst.

78

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Eşk ğüyend ez-pey ħâk-ı reh-i sîmîn-berîst
Mâ be-çeşm-i ħ'îşten dîdem nîkû gevherîst

Be-her pây-endâz-ı o dârend her dem tuĥfehâ
Mî resed ân serv u mâ-râ tîr hem cân u serîst

Tîĝ-râ âyine çûn sâzî pesend üfted te-râ
Zânek 'aks-i her müje ber-rûy-i tîĝet cevherest

Tîr-i o der-sîne mî âyed be-cây-i ħ'îşten
Der-dilem me-nişîn berev ey ğam ki cây-i dîĝerîst

Ger koned ânek zülf-i o dilet şeb bâk nîst
Tâli'î her şu'le-i âh-ı to û-râ rehberîst.

Senin yüziün güneş ışıĝı ve senin boyun gönül alan servidir; benden işittiĝin bu söz onu aydınlatır.

Senin güzel atının nalının tozu nerededir deidm; kendi göziünü iyi gör ve nerde olduğunu bil dedi.

Eğer ok vurursa gönlü benden alır, onun yanbakışının oku ne gönül alıcıdır gör.

Senin güzel gamzenden gönül keskin kılıcı istedi; Şükürle rolsun ki hasta gönül her ne istediye buldu.

Eğer gece senin gelmeni işiten köpek havlarsa, Ey Tâli'î! Yeme sesi olduğundan korkma.

Gözyaşı o gümüş tenlinin yolunun topraĝının ardından söyledi, biz kendi göziümüzü gördük güzel cevherdir.

Onun her bir adım atışı her zaman hediyeler taşır; o servi bize ulaştı, oku da baş ve göz üstünedir.

Ayna kılıcı seni silahlandırıyor gibi yapıyor o yüzden her kirpiĝin yansımaları senin okunun üzerine bir cevherdir.

Onun oku sinede kendi yerine geldi, Ey gam! Gönlüme oturma, başka yere git.

Eğer o kimse senin gönlüne onun saçını gece yaparsa dert deĝil; Tâli'î, senin ahının her sulesi ona yol gösterendir.

⁹⁹ şûh-ı to: şûh A

79

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ez-der-i mey-hâne 'âşık menzil-i bihter ne-yâft
În sühan-râ bârhâ güftüm u zâhid der ne-yâft

Aşık, meyhane kapısında daha iyi menzil bulmadı; bu sözü defalarca söyledim ve zahid kapıyı bulmadı.

Dil be-tîr-i gâmze vü peykân-ı o râzî ne-şod
Tâ zi-dest-i yâr zaḥm-ı tîg hem ber-ser ne-yâft

Gönül, sevgilinin elinden okun yarasını başta da buluncaya kadar, onun kirpik ve yanbakışının oklarına boyun eğmedi.

Sa'y-ı der-ḳatlem nümûd u gâmze eş ne-âmed be-yâd
Ḥ'âst tâ ḥûn me-râ rîzed velî hançer ne-yâft

Beni katletmeye çalışması gösterdi ve onun gamzesi akla gelmedi; kan bize kadar dökülsün lakin hançer bulmasını istedi.

Yâft çûn ruḥsâr-ı zerdem-râ be-ḥâk-ı râh-ı ḥod
Ḥande zed güftâ kesî der-ḥâk ez-în bih zer ne-yâft

Sararmış yanağımı kendi yolunun toprağında bulduğu için gülererek, kimse toprakta bundan güzel altın bulmadı, dedi.

Nâvekeş naḥl-ı murâd âmed bâg-ı dil velî
Ṭâli'î zân naḥl-ı dil-cû gayr-ı peykân ber ne-yâft.

Onun oku gönül bağındaki dilek ağacına geldi, lakin Ṭâli'î o gönül arayan fidandan başka ok bulmadı.

80

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

41-a

Der-gamet ḥûn-ı dil ez-dîde revân dem-be-demest
Ḥâşilem bî-leb-i la'let heme dem derd u gamest

Senin gamında gönlün kanı gözden zaman zaman akar, senin kırmızı dudağın olmadan varlığım her zaman dert ve gamdır.

Ez-hevâ-yi ḳadd u ebrû-yi to der-mektab-i 'aşḳ
Sâlehâ şod sebaḳem sûre-i nûn ve'l-ḳalemest

Senin kaşımın ve boyunun hevesinden aşk mektebinde senelerce dersim "Nun, kalem ve yazdığı şeyler hakkı için" olmuştur.

Dûş pâ-yi ez-ser-i men ber ne-girift ân seg gû
Ser-i men ḥâk-ı reh-i merdüm şâbit-ḳademest¹⁰⁰

Dün gece o köpek, baştan ayağa bana karışma dedi; başım insanların yolunun toprağında devamlıdır.

Güft şad tîr-i cefâ ber-cigeret ḥ'âhem zed
Güftem înhâ zi-to ey serv-i gül-endâm kemest

Yüz cefa okunu senin ciğerine vurmak istiyorum dedi; Ey gül boylu servi! Bunlar senden azdır dedim.

Ṭâli'î beste ḥayâl u sinet bâ-dil-i teng
Ḥoş ḥayâlest dirîgâ ki vücûdeş 'ademest.

Ṭâli'î, senin sineni dar gönül ile hayal etti; hoş hayaldir yazık ki onun vücudu yoktur.

¹⁰⁰ seg gû: seg-i kûy İ

81

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-çemen hândân gül ez-câm-ı şarâb-ı bî-gıŝŝest
Sâkiyâ der dih mey-i rengîn ki vaqt-i gül hoş est

Âb mî nâled be-bâg ez-ğayet âşüftegî
Çûn koned miskîn dileş ez- 'aks-i gül ber-âteş est

Ruğ me-gerdân ey dil ez-tîreş rehâ kon tâ be-nâz
Efgend her tîr kân bed-kîş-râ dürer keş est

Ez-dileş çûn yâd kerdem rûy-i zerdem ber fürûht
Ez-mehekk cevher koned peydâ zerî kân bî-gıŝŝest

Ṭâli'î der-hırka yek-dem nîst bî-yâd-ı lebet
Bâde-i gül-reng mî nûşed velî şûfi-veşest.

Çemende saf şarabın kadehinden açıldı, Ey saki! Renkli şarabı ver ki gül vakti hoş olur.

Onun gönlü, ateşli güllerin yansımından miskin yaptığı için; Su aşiftelik maksadından bağda inledi.

Ey gönül! Onun Okundan yüz çevirme, nazlanıncaya kadar kurtar; Her ok kötü mezhepliye inci gibi düşer.

Onun gönlünü hatırladığım için, sararmış yüzümü sattı; mehenk taşından cevher peyda etti ki o saf altındır.

Tâli'î, hırka içinde biran olsun senin dudağımı hatırlamadan edemiyor; gül renkli şarap içiyor lakin sofu gibidir.

82

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Dil zi-peykân-ı hadeng-i gamze eş efkâr nîst
Ger resîd şad tîr dîger mûcib-i âzâr nîst

Çûn murâd ez-zindegânî nîst haber-i rindî vü 'aşk
Ba'd-ez-în ger zinde bâşem gayr ez-nîm-kâr nîst¹⁰¹

Turre-i ber-mâh-ı ruğet meşhûr şod ber-kec rûy
Râstî der-hiç şehri ân-çünîn tarrâr nîst

Gönül onun gamzesinin kirpiklerinin okundan yaranmaz; Eğer yüz ok ulaşırsa lazım olan diğer şeyleri incitmez.

Bana kinayeli söz söylediği için aşk ve rindlik haberi değildir; Bundan sonra eğer zinde olursam bundan başka yarım işim olmaz.

Senin ay gibi olan yanağının üzerindeki saç kıvrımları eğri yüzde meşhur oldu; Doğrusu hiçbir şehirde böyle yankesici yoktur.

41-b

Güfte-i bisyâr zed ey dil be-men tîr-i cefâ
Râst mî gûyî velî înhâ ezo bisyâr nîst

Şerh-i hâl-i hod be-o güftü be-gûyem Ṭâli'î
O nikû mî dâned înrâ hâcet güftâr nîst.

Ey gönül! Ondan bana cefa oku çoktur dedi; doğru söyledi lakin bunlardan onda çok yoktur.

Tâli'î kendi halinin şerhini kötü söyledi, O iyisini bilir buna söz söylemeye lüzum yoktur.

¹⁰¹ Ba'd-ez-în ger zinde bâşem gayr ez-nîm-kâr nîst: Ba'd-ez-în tâ zinde bâşem gayr ez-nîm-kâr nîst İ

83

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ez-rûy-i to mâh der-ħicâbest
În vech me-râ çû âftâbest

Senin yüzünden ay utanç içindedir; bu yüzden bana güneş gibisin.

Der-fikr-i ruħ u leb-i to güfem
Vaqt-i gül u mevsim-i şarâbest

Senin dudağının ve yanağının fikri içinde gül vakti ve şarab mevsimidir dedim.

Bûsî zi-dehân-ı o giriften
Âsân ne-tüvân ki teng-yâbest

Onun ağzından tutup öpmek, darlığından dolayı kolay değildir.

Nezdîk resîde em be-mestî
Ey 'aql be-rev ki vaqt-i ħ'âbest

Mestliğe yaklaştım; Ey akıl! Git, uyku vaktidir.

Ger bûse be-Ṭâli'î ne-dâdî
Düşnâm be-dih ki der-ħesâbest.

Eğer Tâli'î'ye öpücük vermezse, hakaret versin, o da hesaptadır.

84

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ey muħtesib ez-dest-i to mey-ħâne ħarâbest
Dârîm 'azâb ez-to be-rev în çî âzâbest

Ey zabita! Senin elinden meyhane haraptır; senden azap tattım, git bu ne azaptır?

Ez-dîdenet ey zâhid efsürde-i melûlîm
Luṭfî kon u der-şavma'a-nişîn ki şevâbest

Ey zahid! Seni görmekten sıkıntım arttı; İbadete dalmışa lütufta bulunki sevaptır.

Nergis heme dem ârzû-yi çeşm-i to dâred
Mânende-i bîmâr ki der-ħasret-i ħ'âbest

Nergis her zaman senin gözünün arzusunu tuttu; hasta gibi uykunun hasreti içindedir.

Ĥûy kerde ruħeş der-ħâm-ı ân zülfi-perîşân
Âmiħt gûyî ki be-hem müşk u gülâbest

O perişan saçın kıvrımları içinde onun yanağını huy edindi; gül suyu ve misk ile karıştırdığını söyle.

Ez-Ṭâli'î-i ħaste ħisâbî ne-giriftî
Ârî be-ser-i kûy-ı to o der-çî ħisâbest.

Hasta Tâli'î'den hesap tutmadı; evet o senin köyünün başında neyin hesabın içindedir?

85

Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün

42-a

Bürem secde-i o 'ibâdet hemîn est
Me-râ pîş-i ebrû eş 'âdet hemîn est

Onun secdesini böyle ibadet oalrak götürdüm; bana onun kaşının öyle bir adettir.

Bürî nâm-ı men gâh gâhî be-düşnâm
Zi-yâd-ı men ârî murâdet hemîn est

Kötü sözlerle zaman zaman namımı götürdün; Beni hatırlamaktan senin muradın budur.

Ġulâm-i ĥodem h'ânde-i Allah u ekber
 Kâbûl-i to geştem sa'âdet hemîn est

Ṭabîb est tîĝ-i to kanderet hicr
 Me-râ ber-ser âmed iyâdet hemîn est

Beyâ bişnev ez-Ṭâli'î in ğazel-râ
 Ki der-ders-i 'aşk istifâde hemîn est.

Ezan okuyan kendimin kuluyum; senin tarafından kabul görüldüm saadet budur.

Ayrılık içinde senin kılıcın doktordur; bize başa geldi, ziyaret böyledir.

Tâli'î'den bu gazeli çok işitmek, aşk dersi içinde böyle faydalanmaktadır.

86

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Dil çeşm-i to miyân-râ zi-pey ceng nîsbet
 Hiç 'âķıl ne-koned 'arbede bâ-merdüm-i mest

Dest-i ber-dil nihem ân-dem ki keşed zâhid âh
 Mî bürem derdem sermâ be-sûy-i âteş-i dest¹⁰²

Der-dilem tîr-i to be-şikest be-şan'at-ı û-râ
 Ĥ'âhem ez-rişte-i cân pey zûd bâ-hem peyvest

Pîş-i ebrû-yi to ez-sehm-i kemân ğuŝ girift
 Tîr çûn ğamze-i ĥûn-rîz-i te-râ dîd be-cüst

Ġüfte-i Ṭâli'î-i dil-şüde ne-nümûd kucâst
 Nîst ez-yâd-ı to ğâfil nefî her câst.

Gönlümü savaŝın ardından meydanda baĝıŝlamıŝ deĝilim; insanlar içinde arbede olduğunu hiç akıl etmedi.

Zahid ah çektiĝi zaman elimi vicdanıma koyarım; elimi soĝuk zamanlarda ateşin tarafına götürürüm.

Onun oku gönlümde kırıldı; onun hünerine can ipliĝi çabuk ulaşsın istedim.

Senin kaşlarının önünde yayın korkusundan kulak tuttu; ok senin kan döken gamzen gibi aradı, gördü.

Gönlü gitmiş aşık Tâli'î nerededir gösterme dedi; seni hatırlamaktan gafile olmayan onun oku her yerdedir.

87

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Ġüftem ey ŝûĥ kâmet-i to belâst
 Râst ğüftem zer-i fitnet peydâst

Ey şuh! senin boyun beladır dedim; doĝru söyledim, senin fitnen altın peyda eder.

42-b

Key niŝined be-çeşm-i men ğüftem
 Ĥâk-i râh-ı to der-zemân berĥâst

Senin ayaĝının tozu zamanda yükselip benim gözümüne nerden oturdu dedim.

¹⁰² Keşed: koned A

Ân-çi ez-men be-gûş-ı yâr resid
Ber-ser-i kûy-ı o hemîşe du'âst

*Benden sevgilinin kulağına ulaşan o şey, onun
köyünün başına daima duadır.*

Dil u cân h'âstî zi-men be-dehem
Cân-ı men ger te-râ gâraž înhâst

*Can ve gönül benden karışıklık istedi; Eğer
canım sana kin tutarsa bunlardandır.*

Ṭâli'î güfte kucâ bâşed
Her kucâ hest der-du'â-yi şümâst.

*Ṭâli'î nerde oldu dedi; her nerede varsa sizin
duanızdadır.*

88

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Hadengeş-râ ki ez-râhat nişân dâşt
Be-dil ger cây kerdem cây-i ân dâşt

*Onun oku senin yolundan nişan aldı, Eğer
gönülde yer tutarsam onun yerini tutarım.*

Dehâneş-râ be-mâ ne-nümûd hergiz
Çi sırrest îñ çirâ yâ-Rabb nihân dâşt

*Onun ağzını bize hiçbir zaman göstermedi; Ya
Rabb! Bunu niçin gizli tuttu, sır nedir?*

Nemî dânem kucâ şod nâle-i men
Seher-bârî hevâ-yı âsmân dâşt

*Benim inleyişlerim nerde oldu bilmiyorum;
seher yağdıran göğün hevesini tuttu.*

Dil güm kerde râzân yâftem men
Ki ez-tîr-i hadeng-i o nişân dâşt

*Gönül sırları gizledi ben buldum; onun
kirpiğinin okundan nişan aldı.*

Sirişk-i Ṭâli'î dâim der-ân kûy
Hevâ-yi hâk-i bûsiş âstân dâşt.

*Ṭâli'î'nin gözyaşları daima o köyde, toprağı
öpme arzusu ile eşığı tuttu.*

89

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Pîş-i to âftâb bî-nûrest
Nisbet-i mâh bâ-ruhet dûrest

*Senin önünde güneş nirsuzdur, senin
yanağımla ayı karşılaştırmak uzaktır.*

Her ki mâned ez-behişt-i kûy-i to dūr
Ne-nigerem sûy-i o eger hûrest

*Onun köyünün cennetinden uzak kalan
kimseye, melek de olsa onun yüzüne bakmam.*

Ne-koned bâ-ruhet nazar-bâzî
Nergis-i haste-dil meger kûrest

*Senin yanağına bakış atmadı, meğer gönli
hasta olan nergis körmüş.*

Me-keşem sûy-i halvet ey zâhid
To bih ez-mey nemî konem zorest

*Ey zahid! Yalnızlığın tarafını çekmiyorum;
seni şarabtan daha zor yapamam.*

43-a

Ṭâli'î dest-i o çi bûse dehî
Ser-i yâyeş ne-bih ki destûrest.

Ṭâli'î! Onun eli ne öpücük verdi; onun yayının başı iyi destur değildir.

90

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ey eşk reften ez-ser-i ân kûy müşkilest
Me-güzer ez-în maḳâm fûrûd âgeh sırr-ı lebest

Ey gözyaşı! O köyün başından gitmek zordur; bu makamdan aşağı geçme ve o dudağın sırrını bil.

Rûy çû zer zi- 'âşık eger başedet murâd
Evvel zi-men cûy ki ân vech ḥâşilest

Yüz, eğer altın gibi aşktan muradını bulursa; önce benden bulsun ki bu yönü hasıl olsun.

Der-sîne derd-i 'ışk koned ḳaşd-ı cân u dil
Tenhâ ne derd nâvek-i o nîz dâhilest

Aşk derdi sinede can ve gönle kast etti; sadece onun okunun derdi değil, oku da dahildir.

Tersem hemîşe ez-to çû dil bürde zi-men
Tersân bod her âyne herkes ki bî-dilest

Benden gönlümü aldığın için senden daima korkuyorum; bundan korkan her kimse korkaktır.

Der-pîş-i ehl-i menîş eger sihr mî koned¹⁰³
Nergis be-devr-i çeşm-i to ḥaḳḳâ ki bâtılest

Eğer kerem sahiplerinin önünde sihir yaparsa; Nergis senin gözünün çevresine doğrusu batıldır.

Güftem ki Ṭâli'î ne-koned tevbe ez-şarâb
Der-devr-i çeşm-i mest-i to güftâ ki 'âkılest.

Ṭâli'î! Şaraptan tövbe etme dedim; senin mest gözünün çevresinde akıl vardır dedi.

91

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Güftemeş cüz-i zaḥm-ı tîret ber-dil-i ğam-nâk nîst
Kerd dil-dârî me-râ ân şûḥ u güftâ bâk nîst

Gamlı gönül üzerine senin okunun yarasından başka dert yoktur dedim; O güzel beni teselli etti ve dert değil dedi.

Be-güzer ey nergis zi-ḥod bînî bih pîş-i çeşm-i o
Sûy-i o bîn çeşm-i ḥod dârî kerret evrâk nîst

Ey nergis! O gözün önünde iyice gör kendinden geç; onun tarafını kendi gözünün ortasına tuttu.

Ez-ser-i kûy-i to dâred behre-i herkes velî
Merdüm-i çeşm-i me-râ der-dest ğayr-ı ḥâk nîst

Senin köyünün başından herkese fayda dokundu lakin her zaman benim gözüme topraktan başka elde bir şey yoktur.

Üstüḥ'ânâ-yı za'îf ez-tâb-ı dil ḥ'ânend be-sûḥt
Zânek âteş-râ muḥâbâ bâḥş u ḥâşâk nîst

Zayıfların kemikleri gönlün ateşinden yanmayı okudular; işte o ateşten korku ver ve çöp olmasın.

¹⁰³ Der-pîş-i ehl-i menîş eger sihr mî koned: Der-pîş-i çeşm ehl-i hîred sihr mî koned İ

Key şod çûn Tâli'î ez-lezzet-i cân bâ-ḥaber
Her ki-râ çûn şîşe-i mey dil be-ân leb-i pâk nîst.

Tâli'î canın lezzetinden ne zaman haberdar oldu; her kimin gönlü için şarap şişesi o dudak kadar parlak değildir.

92

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

43-b

Bâ-gedâ-yı ḥod me-râ güftî 'inâyet kemterest
Ger nemî dâned kesî dîger gedâ-râ bâverest

Kendi dilencisi ile bana yardımı daha azdır dedi; bilmeyen biri diğer dilencilere inanacak.

Hürmet-i mey-râ nemî dâned ehl-i şavma'a
Zâhidân kemter şinâsend ân-çi mâ-râ der-serest

İbadete çekilmiş olanlar şaraba hürmet etmesini bilmezler; zahidler bizim başımızın üstünde olan o şeyi daha az bilirler.

Sebze-i nev-reste ân leb-râ be-büred dâr-ı nebât
Hızr-ı ḥaṭ kerd leb-i nûşîn-i o cân-perverest

Ayva tüyleri o dudağı bitkilerin ağacına götürdü; Hızır o gönül alan tatlı dudağın hattını çekti.

Eşk-i 'âşık güfte dâred der-în reh temmetî
Dîdemeş men hem be-çeşm-i ḥîş şad reh gevhherest

Aşığın gözyaşları bu yoldan tövbe et dedi; ben kendi gözümü de yüz defa gördüm cevherdir.

Ez-to ger yek tîr 'âşık-râ murâd-ı dil bod
Tâli'î-râ her zemân der-dil murâd-ı dîgerest.

Eğer senden bir ok aşığa gönlün muradı olursa, Tâli'î'ye her zaman gönülde başka murad olur.

93

Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ül

Ḥadeng-i to der-sîne em âmedest
Ezo şükr dârem cây-i ḥodest

Senin okun benim sineme geldi, o yüzden şükrettim kendi yerindedir.

Eger ber-serem tîg ḥîhî keşîd
Be-keş kân murâd-ı devlet-i sermedest

Eğer başıma ok çekmek isterse, çeksin ki o ebedi saadettir.

Der-în kûy nîkûset güftî raqîb
Me-ko cân-ı men pîş-i merdüm be-dest¹⁰⁴

Bu köyde rakib iyidir dedi; canımı insanların önünde ele koyma.

Te-râ güft ḫaşd-ı küšten konem
Me-râ ḥod zi-mestî hemîn maḫşadest

Seni öldürme kastında bulundum dedi; bana kendi sarhoşluğumdan maksad böyledir.

Sirişk-i to ey Tâli'î der-nâzar
Be-ḥâk-i reh-i o nikû âmedest.

Ey Tâli'î! Senin gözündeki gözyaşları, onun yolunun toprağına iyi geldi.

¹⁰⁴ me-ko: be-gû ĩ

94

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Güfte rûy nümâyem büstânem cânê
 Ger ber-în vech büstânî dil u cân kırbânê

Senin canın çiçek bahçesinde yüz gösterdi dedi; eğer gül bahçesi bu şekilde olursa can ve gönül kurban olur.

Geşt âyine-i cân der-ten hâkî rûşen
 Bes ki endâht zi-dil 'aks be-rû peykânê

Parlak toprak tenin içinde canın aynasını açar; yeter kikirpikler gönülden yansımını götürsün.

Men' dâim zi-reh-i 'ışk koned zâhid-i huşk
 Ey dil-i ğam-zede ez-reh ne-büred şeytânê

Cimri zahidin aşkın zerresini yapması yasaktır. Ey tasalı gönül! Şeytan seni yoldan götürmesin.

44-a

Güft fermân-ı menest ânek be-tîget be-keşend
 Güfemeş hest revân ber ser-i men fermânê

İşte sana çekilen oklarbenim fermanımdır dedi; senin fermanının başım üzerindedir dedim.

Ṭâli'î nevbet-i ân şod ki perî-ruhsârân
 Fâl ğirend be-meclis heme ez-dîvânê.

Ṭâli'î o peri yanaklıların növeti oldu; hepsi delilikten mecliste fal açtılar.

95

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Ez-bes ki bâ-ğayâl-i lebet dîde hû girift
 İn eşk-i hûn girifte-i men reng-i o girift

Göz senin dudağının hayalini çoktan huy edindi; Bu beni tutan kanlı gözyaşı onun rengini tuttu.

Mî güft bâ-leb-i to şürâhî zi-mey sühan
 Sâkî zi-rûy-i dest-i ez-âneş gelû girift

Senin dudağımla şaraptan sürahi söyledim, onun elinin yüzünden sakinin boğazı tutuldu.

Mî perverend merdüm-i çeşmem çü tûtiyâ
 Kerdî ki dîde-i men ez-ân hâk-i kû girift

Eğer benim gözüme o topraktan tutarsa, göz bebeğimi gözün sürmesi gibi beslerim.

Her geh ki çîn-i zülfi te-râ bâd ber feşând
 Hod-râ dil-şikeste be-yek târ-ı mû girift

Rüzgâr senin saçının kıvrımlarını zaman zaman dağıtır; Gönülü kırılmışın kendisi tek bir kila tutunmuş.

Ey Ṭâli'î-i dil-şüde ân meh çü âftâb
 Be-girift mülk-i Çîn u be-vech-i nikû girift.

Ey aşık Ṭâli'î! O ay güneş gibi, çin ülkesini tuttu ve bu yönüyle iyi tuttu.

96

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Kesi küşten der-reh-i 'ışk-ı to cân pervered nîst
Minnet-i tîğet şehîd-i 'aşk-râ ber gerdeneş

Ânek mî pûşed nazar ez-dîden rûy-i nikû
Nigerem der-'aşk-ı û-râ ger heme çeşm-i menest¹⁰⁵

Dil mücerred şod velî dâred hayâl-i ân müje
Çûn tüvân kerden hicâb-ı râh-ı 'Îsâ sûzenest

Beste em der-dil hayâl-i ân leb-i şîrîn u mest
'İşk-bâzî şîve-i men tâ me-râ cân-ı der-tenest¹⁰⁶

Ṭâlî'î evkât-râ der-'ışk u rindî be-güzerân
Zânek bî-'ışk u muhabbet 'ömr zâyî' kerden est.

*Senin aşkın derdini çeken bir kimse canını
besleyemez; senin okunun eziyeti aşkın
şehidine dönmüştür.*

*O güzel yüzü görmekten bakışımı gizledim;
eğer bütün gözler benim olursa onun aşkı
içinde bakarım.*

*Gönül yalnız oldu lakino kirpiğin hayalini
tuttu; çünkü o İsa'nın yolunun toprağını
yapabilen iğnedir.*

*O şirin ve mest dudağın hayalini gönülde
bağladım; Yalancı aşkı benim nazıma kadar
tenin içinde candır.*

*Ṭâlî'î aşk ve rindlik içindeki vakitler geçicidir;
o yüzden aşk ve sevgisiz ömür ziyan edilmiştir.*

97

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

44-b

Tîr-i ân şûh devlet-i digerest
Çi tüvân kerd lîk der güzerest

Güftemeş çîst ber-der-i to raqîb
Güft ez-silk-i âdemî bederest

Ez-pey cüsten dehân-ı to reft
Cân-ı 'âşık ki gâyb-i ez-nazarest

Pîş-i tîr-i to ez-ser şod dil
'Acebî nîst hâbs der-ciger est

Ṭâlî'î muhterem şod ez-rindî
Şeref-i merd ârî ez-ser est.

*O güzelin oku diğer saadetlerdendir; ne güç
yaptı lakin geçti.*

*Senin kapının önünderakip yoktur dedim;
İnsanoğlunun ipliği dışarıdadır dedi.*

*Aşığın görünmeyen canı, senin ağzını
bulduktan sonra gitti.*

*Senin okundan önce gönül baştasn oldu;
ciğerde hapsolması tuhaf değildir.*

*Muhterem Ṭâlî'î rindlikten oldu; şeref
pislikten başta gelir.*

¹⁰⁵ nigerem: münkirem İ

¹⁰⁶ me-râ cân-ı der-tenest: me-râ der-cân-ı tenest İ

98

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Pîş-i to melek-râ ne-tüvân güft ki zîbâst
Gûyend perî hoş bod ân nîz ne peydâst

Senin önünde meleğe güzeldir diyemedi; Peri hoş olur o da ortada yoktur dediler.

Ber-rûy-i nikû ânek ne-dâred nazar ey dil
Kaṭ'-ı nazar ez-vey kon eger dîde-i bînâst

Ey gönül! O güzel yüze bakış atma, eğer gözün görüyorsa ondan bakışını kes.

Çișmân-ı to çûn 'arbeye cûyend be-merdüm
Şad fitne vü âşûb ber âyed zi-çep u râst

Senin bedeninin her zaman arbeye aradığı için, sağdan ve soldan yüz fitne geldi.

Bâ-eşk-i men-i ḥaste zened baḥr dem ez-der
Ey dîde nazar kon ki çihâ der-dil deryâst

Ben hastanın gözyaşları ile içinden zamanın haberini verdi; Ey göz! Gönlün içinde ne denizler olduğuna bak.

Güftem ki dil-i Ṭâli'î-i ḥaste ki güm şod
Der-zülf be-cû güft ki-râ in serv sevdâst.

Hasta Tâli'î'nin gönlü kayboldu dedim; Bu servi kime sevdalanmıştır, saçların içinde ara dedi.

99

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün

Ez-sîne reft cânem pîş-i to der-fiğânest
Dâred zi-ğam şikâyet dil nîz hem be-cânest

Senin önünde canım figanlar içinde sineden gitti; gönül de can da gamdan şikâyet etti.

45-a

Tîret nişâned dil-râ der-sîne em be-temkîn
Şad bâr eger şâyed tîr-i to dil nişânest

Senin okun sinemde ağırbaşlılıkla gönlü nişan aldı; eğer yüz defa nişan alırsa yaraşır.

Bîdâd ez-râķibân bisyâr reft ammâ
Güften ber-to ne-tüvân bîdâd-ı dîgerânest

Rakiplerden çok zulüm gitti ama; sana diğer eziyetleri söyleyemediler.

Der-vaşf-ı ân miyân şod her mûy-i men zebânî
Dâim der-in ḥikâyet dil nîz be-hem zebânest

O belin vafında her telim dile geldi; daima bu hikâyede gönül de dil ile beraber oldu.

Dil-râ miyânet ez-men be-girift u kerd gâyib
Ey Ṭâli'î çi cûyî gâyib çû ez-miyânest.

Senin belin gönlümü benden tuttu ve kaybetti; Ey Tâli'î! Gaipten bel için ne arıyorsun.

100

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Der-sîne-i mâ nâvek-i dil-dûz-ı te-râ câst
'Ömrîst ki bâ-tîr-i to dârîm dil râst

Senin gönül çalan oklarına sinemizde yer vardır; Senin okunla doğru tuttuğum ömürdür.

Şem' ez-ruḥ-ı o şeb taleb kişten ḥod kerd
Güft ân meh-i dil-cû ki büred va'de-i be-ferdâst

Ḥûbân heme ez-şerm ruḥeş sürḥ ber âyend
Ey gül me-kon inkâr ki der-rûy-i to peydâst

Ey bâd me-bür ḥâk-i reheş cânib-i nergis
Be-nümây be-merdüm ki ğaraz-ı dîde-i bînâst

Tîrî zi-to ger Ṭâli'î-i ḥaste taleb kerd
'Aybeş me-kon ey şûḥ-i cefâ-cû dileş ân ḥ'âbest.¹⁰⁷

101

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Çûn eşk ḥaḳḳ ḥâk-i kef-i pâ-yi to be-şınâḥt
Ĝaltân şod u ḥod-râ be-ser-i kûy-ı to endâḥt

Dîĝer me-rev ez-reh-güzer-i çeşm-i men ey eşk
Der-ḥâne-i merdüm ne-tüvân râh-güzer sâḥt

Gülgûn-ı sirişkem be-şabâ ez-reh ta'cîl
Der âmeden kûy-ı to ḥ'âhed be-kerd tâḥt

Çûn mûm ki ez-şule-i âteş be-güdâzed
Der-sîne dil ez-pertev-i ruḥsâr-ı to be-güdâḥt

45-b

Ez-Ṭâli'î-i dil-şüde bişnev süḥan-ı 'ışk
Zân rûy ki der-ṭarz-ı ğazel ṭarḥ-ı nev endâḥt.

102

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Güfte bodî ki devâ behr-i dilet nâvek-i mâst
Nîstî der-pey-i dermân-ı dil ân-râ çî devâst

Râst güftem be-dil-i rîş-i men âmed türet
Mî konem fikr velî ḥîç nemî âyed râst

Mum onun yanağından gece taleb etti kendi yaptı; O gönül arayan ay yarın için verilmiş sözleri götürdü dedi.

Bütün güzellerin utançtan yanaklarına kırmızılık geldi; Ey gül! Senin yüzünde de peyda oldu inkar etme.

Ey rüzgâr! Onun yolunun tarafını kimseye her zaman gösterme, bu gören gözün garazı olur.

Eğer hasta Tâli'î senden bir ok taleb ederse, ey cefa arayan güzel! O ayıbı etme, onun gönlü uykudadır.

Gözyaşı hakkı senin ayak tabanındaki topraktan bildiği için, kendini senin köyünün başına attı.

Ey gözyaşı! Benim gözümün güzergâhından başka yere gitme; gözbebeğinin içinde güzergâh yapamazsın.

Gül renkli gözyaşım saba rüzgârı ile birlikte acele yoluyla, Senin köyüne gelip taht kurmak istedi.

Ateşin şulesinden eriyen mum gibi, sinede gönül senin yanağının ışığından eridi.

Aşık Tâli'î'den aşkın sözlerini işit; o yüzden ğazel tarzında yeni şekiller ortaya koydu.

Senin gönlüne deva olacak her bir eşy bizim okumuzdur dedi; gönlün dermanı ardında yoktur buna deva nedir?

Senin okun benim gönlüme doğru geldi dedim; fikrimi söyledim lakin hiç doğru gelmedi.

¹⁰⁷ Tîrî: Tîr İ

Cân girift ez-men u ez-hâk-ı rehem dûr ne-kerd
Mâl eger reft gamî nîst çû hürmet-bercâst¹⁰⁸

*Can benden tuttu ve toprağımın yolundan
uzak yapmadı; eğer mal giderse gam değil
çünkü hürmet daha munasıptır.*

Nâ-murâdî keş u cevır u sitem ez-men güftî
Ez-to ey şûh-ı cefâ-pîşe murâdem înhâst

*Muradına eremedi eziyet çekti ve benden
sitem söyledi; Ey gaddar güzel! Senden
muradım bunlardır.*

Ṭâli'î mî resid ân şûh be-kaşd-ı dil u cân
Zülf-i o şaf-zede ez-devr-i siyâhî peydâst.

*Ṭâli'î o güzel can ve gönül kâsdına ulaştı; onu
saçları sıraya girdi, karanlık bir dönem peyda
oldu.*

103

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Zülf-i to esâs-ı şeb rûy sâht
Zân rûy kemend ber-meh endâht

*Senin saçların gecenin esasını yüze yaptı; o
yüzden ayın üzerine kemend attı.*

Ġam sâht me-râ be-'aşk-ı meşhûr
Be-niger ki me-râ gam-ı to çûn sâht

*Gam bana meşhur aşkla hile yaptı; senin
gamın bana ne yaptı gör.*

Gûyed heme kes me-râ seg-i o
Herkes ki me-râ be-dîd be-şinâht

*Herkes bana onun köpeğini söyledi; beni
gören herkes tanıdı.*

Tâb-ı ruḥ-ı o be-dîde-i men
Âteş zed u sîm-i eşk be-güdâht¹⁰⁹

*Onun yanağımın ışığı benim gözüme ateş
vurdu ve gözyaşımın gümüşünü eritti.*

Güftem ki be-Ṭâli'î perdâz
Der-kaḥr şod ez-men u çî perdâht.¹¹⁰

*Ṭâli'î'ye hazırlan dedim; bana sinirlendi ve ne
hazırlığı dedi.*

104

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

46-a

Bâ-men-i miskîn kerem kon güfemeş ez-her çî hest
Tîğ zed güftâ be-rev ḥâlî hemîn dârem be-dest

*Her ne varsa ben miskine kerem et dedim;
Kılıcı vurdu, git böyle alırım elime dedi.*

Bâ-şabâ kerd reheş ger dîd bisyârî velî
Çûn be-çeşm-i men resîd âḥîr be-cây-i ḥod nişest¹¹¹

*Eğer daha çok görürse diye saba rüzgârı ile
onun yolunu tuttu, lakin sonra benim gözüme
ulaştığı için kendi yerine oturdu.*

¹⁰⁸ Devlet İ

¹⁰⁹ sîm-i eşk: sîm u eşk İ

¹¹⁰ perdâz: be-perdâz İ

¹¹¹ Bâ-sabâ kerd reheş ger dîd bisyârî velî: Bâ-sabâ hâk-i reheş ger dîd bisyârî velî İ

Ne-şikend der-dîde-i giryân-ı mâ tîr to zaved
Çûb çûn der-âb mâned dîr mî yâbed şikest

Kâkül-i müşkîn-i o dilhâ besî der-dîde bod
Çûn şod âgeh yâr be-girifteş be-dest-i ħod hest

Bend şod der-ħalka-yı ân zülf âh-ı Tâli'î
Bâd hem bâ-ân-cân cüstî zi-dâm-ı o ne-cüst.

Senin vurduğun ok bizim ağlayan gözümüzde kırılmadı; ağaç uzun süre suda kaldığı için kırılmış gibi görünür.

Onun misk kokulu saçları gönüllerde çok oldu, sevgili haberi olduğunda kendi eline aldı.

Tâli'î'nin ahı o saçların halkaları arasında düğüm oldu; rüzgâr da o can ile aradı, onun tuzağından bulamadı.

105

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-ħayâlem dūş zülf-i o güzeşt
Ber-men-i bîmâr-ı şeb nîkû güzeşt

Sîne em ez-bes ki cây-i teng bod
Tîr-i o âmed be-yek pehlû güzeşt

Ez-ħam u çeşm-i mâh-ı nev remzî nümûd
Her gehî kez pîş-i ân ebrû güzeşt

Güft dil kez zülf-i ân meh be-güzerem
Lîk ne-tüvânîst ez-yek-mû güzeşt

Derd dîden ez-ħayâl-i çeşm-i o
Tâli'î eşk-i to ez-âhû güzeşt.

Dün gece onun saçları hayalimden geçti; ben gecenin hastası üzerinden güzel geçti.

Sinem o kadar dar bir yer oldu ki, onun okları geldi bir yandan geçti.

Hilal, her ne zaman o kaşın önünden geçse, göz ve kıvrımlardan bir sır gösterir.

Gönül o ayın saçlarından geçerim dedi; lakin tek bir kıldan geçemez.

Onun gözünü hayalinden dert gördü, Tâli'î senin gözyaşın ahudan geçti.

106

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Zân leb-i nûşîn dilem tâ yâft kût
Zinde şod cânem be-ħayy-i lâ-yemût

Tâ meges ber şekkereş pervâz kerd
Küşte em ez-ğam çû târ-ı 'ankebût

Dil-i kavî ez-ħorden-i gâmhâ-yi ost
Lâ-cerem kuvvet-i bedîd âyed zi-ķût

46-b

Güft zâhid kışşa-i 'arş-ı mecîd
Nîk dâim güfemeş evvel-i şübût

Tâli'î her geh ki gûyed derd-i dil
Leb be-dendân mî kerd ya'nî sükût.

Gönlüm o dudaktan azık bulmak için içti; zinde olan canım ölümsüz canlılardan oldu.

Onun şekerinin üstüne sinek uçtuğu için; örümcek ağtı gibi gamdan çektim.

Kuvvetli gönül onun gamlarını yedi, şüphesiz meşhur güç gıdadan gelir.

Zahid Allah katından kussalar söyledi; ona sabit olan evvel şeyleri daima güzel söylerim.

Tâli'î her zaman gönlün derdini her söylediğinde, dudak dişleri tutar yani sessizlik olur.

107¹¹²**Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün**

Düşnâm-ı men ne-güftü vü in kışsa güft-nîst
Ey cân be-gû ki her çi to güftü şefeteyn-nîst

Hâşâk u hâk der-reheş ey dîde ez-müje
Ger be-nigerî fütâde be-dânî ki reft-nîst

Âhîr dehân güşâyed u hândân şod çü gül
Her gonçe-i lafîf ki bînî şüküft-nîst

Şeb iltifât kerd u be-men dîd bî-hicâb
Güftem raķîb haķķa meger güft haķķ-nîst

Her çend sırr-ı 'ışk ne-güftend ber-mullâ
Ey dil me-dâr bâk o be-gû ânçi güft-nîst

Güftem be-ser-i mey-kede sırr-ı ezel be-gû
Tâ bişnevem zi-ķavl-ı to güftâ sefet-nîst

Ey Tâli'î-i haste bâ-elmâs her müje
Ez-eşk-i âb-dâr-ı to derhâ-yı süfte-nîst.

*Benim hakaretlerimi ve bu kıssayı söylemedi;
Ey can! Senin her söylediğin iki dudak
arasında değildir de.*

*Ey göz! Kirpiklerden onun yolunda çalı çırpı
ve toprak, eğer biçareye bakmazsa bilir ki
bitmez.*

*Açıldığını görmediğin her nazik gonca, sonra
ağzını açar ve gül gibi açılır.*

*Gece iltifat etti ve beni perdesiz gördü; rakibe
doğru dedim meğer ondan doğrusu yokmuş.*

*Her ne kadar aşkın sırrını mullaya söyleseler
de, ey gönül! Korkma ve o söylenmeyen şeyi
söyle.*

*Meyhanenin başındaki ezeli sırrı güzelce söyle
dedim; Senin sözünü işitinceye kadar iki
dudak arasında olmaz dedi.*

*Ey hasta Tâli'î! Yakınlık gösteren her kirpik,
senin sulu gösyaşından delinmiş inci değildir.*

108

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Lebeş tersândem fikrem ez-ânest
Me-râ der-'ışk-ı ân meh bîm-i cânest

Kemer-râ der-miyân-ı o çü dîdem
Yaķînem şod ki remzî der-miyânest

Me-bür ey eşk hâk-i râh-ı o-râ
Zi-çeşm-i mâ ki haķķ-ı merdümânest

Dehâneş büred dil-râ yâ miyâneş
Ne-dânem der-miyân in dânest

*Onun dudakları beni korkuttu, fikrim
ondandır; o ayın aşkı bana canın korkusudur.*

*Onun belinde kemeri gördüğüm için kesin
bildim ki belinde bir sır vardır.*

*Ey gözyaşı! Onun yolunun toprağını bizim
gözümüzden götürme, göz bebeğinin hakkıdır.*

*Ey onun beli! Gönlü onun ağzına götür, belin
içindeki bilmiyorum bu bilir.*

¹¹² İ nüshasında 6. Beyit yoktur.

47-a

Be-kûyet Tâli'î âmed u dîde
Çû eşk înek be-ḥâk-ı âstânest.

*Tâli'î senin köyüne geldi ve gördü, işte
gözyaşı eşiğinin toprağına karışmıştır.*

109

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Leb-i o meyl-i süḥan dâred u dil ḥayrânest
Ḥayret-i dil 'acebî nîst süḥan der-cânest

*Onun dudağı söze meyletti ve gönül
hayrandır; gönlün şaşkınlığı tuhaf değildir,
söz canın içindedir.*

Ez-berâ-yi seg-i kûyeş zi-naşîb-i ezeli
Serem üftâde be-ḥâk-ı der-i o yeksânest¹¹³

*Onun köyünün köpeği için ezeli nasipten,
başım o hükümdarın kapısının toprağına
düştü.*

Der-dem-i girye rakîbem ne-dehed pîş-i to bâr
Çi şod ger to me-râ bâred mey bârânest¹¹⁴

*Ağlama vaktinde rakibim senin önüne
gelmeye izin vermedi; Ne olur eğer sen bana
yağarsan şarab yağmur olur.*

Ey şadef lâf be-ân sîm nâ be-gûş zedî
Kâr dârem be-to tâ derd-i minnet-i rindânest¹¹⁵

*Ey sadef! Bizim lafımıza kulak verme,
rindlerin eziyetinin derdine kadar seni iş
bildim.*

Tâli'î ḥükm-i to bûsîd u nihâdeş ber-ser
Zâhirest î ki te-râ ber-ser-i o fermânest.

*Tâli'î senin hükmünü kokladı ve onun başının
üstüne koydu; bu açıktır ki sana on un başını
üstü fermandır.*

110

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Dil te-râ 'ömr-i câvdân dânist
Ez-to şod zinde mî tüvân dânist

*Gönül sana ebedi ömrü verdi; senden canlı
olmayı güç bildi.*

Heme kes sırr-ı gayb mî cûyed
Kemeret ḥâhed ez-miyân dânist

*Herkes kayıp sırrınıyor, senin kemerini
belden bilmek istiyor.*

Pîş-i herkes ki güfitem ez-dil râst
Vaşf-ı ḳadd-i te-râ revân dânist

*Herkesin önünde gönülden doğruyu söyledim
ki, senin boyunun vasfını geçici can bildim.*

¹¹³ ḥâk-ı der-i o: ḥâk-ı reh-i o ĩ

¹¹⁴ ger to me-râ bâred mey bârânest: ger konî lutf me-râ bâred mey bârânest ĩ

¹¹⁵ Be-ân: ber-ân ĩ

Güfte hiç-kes me-râ dâned
Kes çi dâned nemî tüvân dânist

Ṭâli'î yâr dânedet seg-i ḥod
Ân-çi hestî te-râ ḥubbân dânist.

Hiç kimsenin sözü beni bilmedi; kim ne bilirse bilemez.

Ṭâli'î! Sevgili seni kendi köpeği bildi; o varolan şey seni sevgi ile bildi.

111

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

47-b

Nâvek-i o râhat-ı cân u dil ğam perverest
Ser fedâ-yi tîğ-i o kerdîd u minnet ber-serest

Behr-i cân-ı mâ belâyî bod ḥaṭṭ-ı sebz-i o
Zülf-i müşkîneş ber âmed ân belâ-yi dîgerest

Pîş-i çeşm-i mâ ḥoşest ân 'arız-ı rengîn-i o
Çûn zi-tâb-ı mey 'araḫ ber-vey nişîned ḥûb-terest

Dîn-i men 'aşket u mezheb dîden rûy-i nikû
Her ki münkir şod be-dînem der-ṭarîḫat-ı kâfirest

Ber-ser-i kûy-ı to eşk-i Ṭâli'î tâ şod muḫîm
Her ki dîd ez-devr-i o-râ güft nîkû gevherest.

Onun oku can ve gönlün rahatını gamla besliyor; başı onun okuna feda etti ve minnet başın üzerinedir.

Bizim her canımıza onun yanağında çıkan ince tüyler bela oldu; Onun misk kokulu saçı geldi, o başka bir beladır.

Bizim gözümüzün önünde onun renkli yanağı güzeldir; şarabın tesirinden rakı gibi onun üzerine serbest huy oturdu.

Benim dinim senin aşkın ve mezhebim güzel yüzünü görmektir; benim dinimi her inkar eden kafir mezhebindedir.

Senin köyünün başında Ṭâli'î'nin gözyaşları ikamet eder; onun etrafında gören herkes güzel cevherdir dedi.

112

Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün

Miyân-ı to güftem ki râz-ı nihânest
Dürûğî ne-güftem sülhan der-miyânest

Me-râ ez-to şad tîr eger ber-dil âyed
'Aceb nîst luṭf-ı şümâ pîş-i ez-ânest

Dil u cân be-kûyet fedâ geşt u eknûn
Serî dârem ân nîz ber-âstânest

Çû âhî be-gül-zâr-ı serv-i çemen-râ
Mî-endâz ez-pâ ki o hem cevânest

Be-yâd-ı to çûn Ṭâli'î her ki mî rev
Me-gû mürde eş zinde-i câvdânest.

Onun beli gizli bir sırdır dedim; yalan söylemedim söz onun belindedir.

Bana senden yüz ok eğer gönle gelirse, tuhaf olmaz; sizin lütfunuz ondan öncedir.

Can ve gönlü senin köyüne feda ettim ve şimdi o oka sadık bir şekilde baş tutuyorum.

Naz ve eda ile yürüyen servilerin bahçesine bir ah gibi o genç de kendini ayaktan attı.

Seni hatırlamakla Ṭâli'î gibi gidien her kimsenin ölü olduğunu söyleme sonuna kadar canlıdır.

113

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-naẓar imrûz bâzem rûy-i ost
Şâd bâş ey dil ki ân rûz-ı nikûst

Sîb eger bâ-ân zeķan da'va koned
H'âhemeş kenden revân zîn cerem pûst

Mest cûyed ğamze eş ân çeşm-râ
Ĝamze-i ân şûh ârî fitne cûst

*Bugün yine onun yüzü bakışlardadır; Ey gönül
mutlu ol ki bu güzel bir gündür.*

*Dudak eğer o çeneyi dava ederse, bu
günahtan gizlenmek ister ve gider.*

*Onun gamzesi o gözde mestlik aradı, evet o
güzelin gamzesi fitne aradı.*

48-a

Ey seg-i kûyeş me-şev düşmen be-mâ
Mâ ber-ân der-ħod te-râ dârîm dost

Rûy zer-i Tâli'î-râ dîd u ğüft
Ez-kucâ peydâ şodî bâz ân çi rûst.

*Ey onun köyünün köpeği! Bize düşman olma,
biz onun üzerine seni kendimize dost bildik.*

*Tâli'î'yi sararmış yüzünü gördü ve nerden
peyda oldu bu ne yüzdür dedi.*

114¹¹⁶**Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün**

Peyveste be-hâk-i deret ân dil-şüde reh dâşt
Maħrûm şod ez-kûy-ı to yâ-Rabb çi güneh dâşt

Tâ bâd-ı şabâ âverd ez-kûy-ı to gerdî
Dâim dil-i âşüfte-i men çeşm be-reh dâşt

Ger eşk tüvâned be-ser-i kûy-ı to âmed
Der-dîde be-zoreş ne-tüvânîm nîgeh-dâşt

Mî sûht şeb ez-âteş-i dil şem' be-meclis
Miskîn çi koned tâb ez-ân rûy ħû-yı bih dâşt

Üftâd-ı dil-i Tâli'î nî ser u pâ dûr
Ez-zülf-i to yâ-Rabb çi belâ baħt-ı siyeh dâşt.

*Bu aşık senin kapının toprağına ulaşım yol
tuttu, senin köyünden mahrum kaldı, ya Rabb
ne günah işledi?*

*Saba rüzgârı senin köyünden toz toprak
getirdiği için, benim perişan gönlümün gözü
daima yolu tuttu.*

*Eğer gözyaşı senin köyünün başına gelip
muktedir olursa, gözde onun zoruyla bakış
atmaya muktedir olamayız.*

*Meclisin mumu gece gönlün ateşinden yandı;
miskin ne yapsın, ışık o yüzden güzel huy
edindi.*

*Tâli'î'nin düşkün gönlü baştan ve ayaktan
uzak değildir; senin saçlarından ya Rabb! Ne
bela tuttu.*

¹¹⁶ Bu gazel İ nüshasında yoktur.

115

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Nâvek-i gamze-i o-râ ki be-cân dârem dost
Reft ez-sîne-i mecrûh u dilem der-pey-i ost

*Onun gamzesinin okunu cana dost tuttum;
yaralı sineden gitti ve gönlüm onun
peşindedir.*

Misk çûn çîn-i ser-i zülf-i te-râ dîd ez-dûr
Kerd miskînî vü der-dem beder âmed ez-pûst

*Misk senin saçının başındaki kıvrımları
uzaktan gördüğü için; miskinlik etti ve
zamanla saklandığı yerden çıktı.*

Çeşm u ebrû-yı to şad fitne eger engîrend
Ne-tüvân güft ki bâlâ-yi dü çeşmet ebrûst

*Senin kaşın ve gözüün eğer yüz fitne koparırsa;
senin iki gözüünün üstünde kaşın var
diyemezsin.*

Hem-çû âyine şod şâf-dil ez-pertev-i 'aşk
Her geh bâ-ân meh-i tâbân zi-muhabbet yek-rûst

*O parlak ya ile sevgiden dost olan her
kimsenin, Aşkın ışığından kalbi aynı ayna gibi
temiz olur.*

Ger resid cevr u cefâyî ne-tüvân bod melûl
Hoş bod her çi resid Tâli'î-i haste zi-dost.

*Eğer cevr u ceffa ulaşırsa bezmiş olamaz,
Hasta Tâli'î! Dostan ne gelirse gelsin hoş
olur.*

116

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**48-b**

Ber-serem zed zaḥm-ı derdem tîg-râ çûn ber girift
Ez-berâ-yi katl-ı men ân şûh ceng ez-ser girift

*Oku elde ettiği için derdimin acısı başıma
vurdu; o şuh benim katlim için savaşa yeniden
başladı.*

Şem' pîş-i o süḥan mî-güft dûş ez-sûz-ı dil
Şoḥbet bes germ u ḥalvet bod zân-rû der girift

*Mum dün gece onun önünde gönlün ateşinden
söz söylemedi, sohbet çok sıcak ve hamamın
sıcak bölmesi o yüzden tutuştu.*

Tâ-be-key der-şehr bâşem ğarka-i baḥr-ı sirişk
Hem-çû Mecnûn bâyedem dîger tarîk ber girift

*Ne zaman kadar şehirde gözyaşı denizinde
boğulan olacağım? Mecnun gibi diğer yolları
elde etmek gerekir.*

Reft dûş ân tünd-ḥû ez-şoḥbet u güftâ dîger
Ba'd-ez-în ülfet ne-ġirem bâ-kes-i dîger girift

*Dün gece o hızlı yiyen sohbet etti ve
diğerlerine, bundan sonra başkasını tutan
kimseye bakmayacağım dedi.*

Ber nîgerem dil zi-mihr-i 'âşık bî-cân güft
Tâli'î-râ dîd ḥançer bod pîşeş ber girift.

*Gönlün aşığın sevgisinden cansız söylediğini
gördüm; Tâli'î'yi gören hançeri önünde
taşıdı.*

117

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Nergis ez-çeşmet bih bîmârî nemî mâyed 'ilâc
Mey-i ziyân mî-dâred şen çûn za'f dâred der-mizâc

Şûfî zerrâk der-mey-ḥâne bâzârî ne-yâft
Key bod der-şehr kâr-ı rûstâyî-râ revâc

Ez-leţâfet der-dilem 'aks-i leb-i mey-gûn-ı o
Mî nümâyed çûn şarâb-ı la'l der-câm-ı zücâc

Nîst rindân-râ selâm ez-zâhid-i ḥod-bîn-i tama'
Pâdişâhân ez-dih-i virân kucâ ḥ'âhend bâc

Mî keşîdem vey raķibeş-râ tebessüm kerd u güft
Nîst çendîn Tâli'î zahmet keşîden ihtiyâc.

Nergis senin gözünden hastalığa daha iyi ilaç bulmadı; ziyan edilmiş şaraba cilve yaptı çünkü onun mizacında zayıflık vardı.

Rızk veren Allah meyhanede sofiyi orta malı olarak bulmadı; Ne zaman şehirde köylü işine revaç oldu?

Onun şarap renkli dudağının yansıması gönlümde letafetten, cam kadehte kırmızı şarab gibi gösteriyor.

Aç gözlü kendini beğenmiş zahidlerden rindlere selam yoktur; Padişahlar viran köylerden nezaman vergi topladılar?

Şarab çektim ve o rakiplerirne tebessüm etti ve Tâli'î bunca zahmet çekmene lüzum yoktu dedi.

118

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Me-râ ki dîden rûy-i nikûst 'ayn-ı şalâḥ
Ruḥ-ı to dîdem u güftem mübârekest şabâḥ

49-a

Şalâḥ-ı men mey-i gül-reng bâşed ey sâķî
Be-yâr bâde-i şâfi ki âr dem-i be-şalâḥ

Ḥayâl-i sâgar-ı mey keşîdest der-çeşmem
Ki mest-i merdümek-i dîde-i meneş mullâḥ

Ḥadîş-i to bih zi-rindân-ı şehr ey zâhid
Medâr-ı bâver ez-ân-rû ki mî konend mizâc

Güşâde şod der-i 'işret be-Tâli'î âḥir
Zi-bes ki ber-der-i mey-ḥâne güft yâ-Fettâḥ.

Güzel yüzü görmek bize gözün iyileşmesidir; senin yanacağını gördüm ve ve bu sabah mübarektir dedim.

Ey saki! Benim iyileşmem gül renkli şaraptan oldu, geçen sene saf şarabı iyileşme zamanını getirdi.

Gözlerimde şarap kadehini mecliste sırayla sunma hayali var; gözbebeğinin mestliği aynı mulla gibidir.

Ey zahid! Senin sözün altından güzel şehir bilmedi; inancının sebebi huy edinmelerinden dolaydır.

Meyhane kapısı Tâli'î'ye işret içinde çok açıldı, sonra onun üzerine ya Fettah dedi.

119

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ey zi-zaḥm-ı ḥaṇçeret dil-râ fütûḥ
Mî perdâz beher tûret mürġ-i rûḥ

Tövbe be-şikestî be-devr-i la'l-i to
Beher mey ḥorden eger bodî naşûḥ

Muḥtesib ger şîşe-i mey be-şikend
Be-şikenem farakeş be-ḥükmü'l-cürûḥ

Ṭâli'î-râ beher def'-i seyl-i gam
Keştî mey der-ḥorest u 'ömr-i nûḥ.

Ey senin hañçerinin yarasından gönle ferahlık
gelen! Her bir okun can kuşu olup uçtu.

Eğer her bir şarap içişinde bozulması imkansız
olursa, Senin dudağının çevresine tövbesini
bozar.

Zabita eğer şarap şişesini kırarsa, yaralama
hükmüyle onun başını kırarım.

Ṭâli'î'ye her bir gam selini defetmek; şarap
gemisine ve Nuh'un ömrüne uygundur.

120

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Geşt müjġânem be-ḥûn-ı dil zi-rûy-i yâr-ı sürḥ
Hem zi-'aks-i gül nümâyed ġâḥ ġâḥî ḥâr-ı sürḥ

Vey şodem bâ-çeşm-i giryân sûy-i bâzâr ez-ġameş
Şod zi-ḥûn-âb-ı sirişkem ser-be-ser bâzâr-ı sürḥ

Güftemeş der-devr-i çeşmet nîst nergis-i sürḥ-rûy
Güft ne-bod herġiz ârî çehre-i bîmâr-ı sürḥ

Zed me-râ ber-sîne tîr u geşt peykâneş revân
Zi-âteş-i dil der-derûn-ı sîne efgâr-ı sürḥ

Sevgilinin yüzünden kirpiklerim gönlün
kanından kırmızı oldu; gülün yansımasından
da zaman zaman kırmızı dikenler gösterdi.

Ve ey! Onun gamundan Pazar tarafına
ağlayan gözlerle oldum; Pazar baştan başa
kanlı su gibi olan gözyaşımınla kırmızı oldu.

Ona Senin gözünüün çevresinde kimseden
kırmızı yüz yoktur dedim; Evet kırmızı
hastanın çehresi hiç olmadı dedi.

Bana sinenin üzerine ok vurdu ve kirpiklerini
gönderdi; gönlün ateşinden sinenin içinde
kırmızı düşünceler gitti.

49-b

Tîġ-i o güftâ ki ḥ'âhem rîḥt ḥûn-ı Ṭâli'î
Nîk fikrî kerd rûyeş bâd-ez-în güftâr-ı sürḥ.

Onun oku Ṭâli'î'nin kanını dökmek istiyorum
dedi; kırmızı sözler bundan sonra onun güzel
yüzünü fikir edinecek.

121

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Demî ki çeşm-i to bâ-merdümân 'itâb koned
Hezâr ḥâne beher kûşe-i ḥarâb koned

Senin gözlerin birden insanları azarladı; Bin
hanenin her birini harap köşe yaptı.

Devr-i rakîb zi-ğod cûn niğâb-ı be-güşâyî
Ki seg hemîşe be-hengâm-ı şubh h'âb koned

Eger ferîşte-i rahmet be-vağt-i cân dâden
Haber-i hadîs-i to gûyed me-râ 'azâb koned

Zi-'aks-i ân leb-i mey-gûn bi aynihî dil-i men
Çû şîşe îst ki der-vey kesî şarâb koned

Zi-gamze eş ne-şodî küşte Tâli'î zîn cürm
Kesî be-tig-i te-râ ger keşed şevâb koned.

Rakibin etrafında kendi örtüsünü açtığı için köpeklere daima sabah vakti uyku yapıyor.

Eğer esirgeyen melekler vaktinde can verirse, senin hadisin haberini bize söylendiğinde azap yapar.

O şarap renkli dudakların yansımasından benim gönlüm aynı, onda kimselerin şarap yaptığı şîşe gibidir.

Tâli'î onun gamzesinden ölmedi, bu günahattan bir kişi eğer senin okunu çekerse sevap işler.

122

Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Bâ-derd-i to dil şifâ ne-dâred
Miskîn çi koned devâ ne-dâred

Ger dâşt sitem revâ-yı rakîbet
Ġam nîst hudâ ne-dâred¹¹⁷

Der-kûy-ı to bes hoşest âhem
Cennet bih ez-în hevâ ne-dâred

Der-sîne-i men zi-bes ki be-nişest
Tîret ġam u ġuşşa câ ne-dâred¹¹⁸

Ey Tâli'î şikeste ez-zâhid
Kem ġuy ki tavr-ı mâ ne-dâred.¹¹⁹

Senin derdinle gönül şifa tutmadı; miskin ne yaptıysa deva olmadı.

Eğer sitem ederse senin rakibine layıktır; gam değildir sahibi tutmaz.

Senin köyünde benim ahım çok hoştur; Cennet bundan güzel istek tutmadı.

Benim sinemde çoktan oturan senin okun gam ve keder yer tutmadı.

Ey Tâli'î! Sofudan mağlup oldun, az söylemek bizim tarzımızı tutmadı.

123

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

50-a

Ez-reh-i mey-ğâne men'em muhtesib nâğâh kerd
Her ki be-şenîdîn sühân ġüftâ bed u pür âh kerd¹²⁰

Zabita meyhane yolundna beni men etmeyi ansızın yaptı; bu sözü işiten herkes çok kötü dedi ve ah etti.

¹¹⁷ hudâ ne-dâred: hudâ revâ ne-dâred Ġ

¹¹⁸ ki be-nişest: ki pür şod Ġ

¹¹⁹ Kem ġuy ki: Hû kem guy ki Ġ

¹²⁰ be-şenîd: be-şünûd Ġ

‘Ayš ħ̃âhî kerd güft ân-dem ki ħûn-rîzem te-râ
‘Ayš-ı nağdest ân ki pîş-i ez-küştem âgâh kerd

Dil-i bed zi-vey ħ̃âst ber bâyed ez-ân leb bûse
Zülf-i o pîş-i zeķan be-girifteş u der-çâh kerd

Bes ki ħûbân rûy be-nihâdend pîşeş ber-zemîn
Âstâneş-râ felek pür âftâb u mâh kerd ¹²¹

Âh ger dâred hevâ-yi ħâk-i kûyeş Tâli’î
Der-nefes mî bâyed o-râ bâ-şabâ hem-râh kerd.

124

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün

Tîğ-i o endîşe-i mestî me-râ ez-yâd büred
Âb eger ünsiyet ħ̃âhed ħâne ez-bünyâd büred

Vaķt-i ķatl-i ân ħamze büred ez-men ķarâr u şabr u ħûş
Keşî-râ her ķi bâ-ħod bod ezo cellâd büred

Kerd sûy-i ħamze eş mâyil me-râ sa’y-i rakîb
Âhû-yi ser-geşte-râ seg cânib-i şayyâd büred

Şerĥ-i ħâl ez-men ķi mî pürsî ki der-dil her ķi bod
Ĥayret-i nezzâre-i rûyeş heme ez-yâd büred ¹²²

Tâli’î-râ âh-ı o ger be-rev ez-kûyet birün
Nîst çendânî ‘aceb ħâşâk-ı reh-râ bâd büred.

125

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün

Berg-i ‘işret ĥiç rindî-râ kem ez-nergis me-bâd
Çend maĥmûrî keşem yâ-Rabb kesî müflis me-bâd

Zâhid şad sâle ez-rindân rumûz-ı ‘aşķ-râ
Der nemî yâbed be-‘ömrî kes çünîn bî-ĥiss me-bâd

*Sana celladım dediği zaman yaşamak istedi;
yaşama peşindedir ki ben öldürmeden önce
haberi oldu.*

*Gönül o dudaktan öpmesi gerektiğini ondan
istedi; onun saçları çenesinin önünde tuttu ve
çukurda yaptı.*

*Çoğu güzeller yüz gizlediler, onun önünde
zeminde felek onun eşiğine çok güneş ve ay
yaptı.*

*Ah eğer Tâli’î onun köyünün toprağına heves
ederse; nefes içinde ona saba rüzgârı ile
yoldaş olması gerekir.*

*Onun oku mest düşüncelerle beni ahtırdan
götürdü; Su eğer arkadaşlık istiyorsa evi
mamurluktan götürsün.*

*O ħamze öldürme vaktinde benden akıl, karar
ve sabrı götürdü; sabır çekene onunla ne
beraber olursa olsun cellatı götürür.*

*Rakib beni onun ħamzesinin tarafına
götürmeye çabalıyordu; Köpek başı dönmüş
ahuyı avcının tarafına götürdü.*

*Benden ĥalın açıklaması nedir diye sordu,
gönülde her ne olduysa, onun yönüne
bakanların hayreti hepsini hatırdan götürdü.*

*Onun aĥı Tâli’î’ye eğer senin köyünden dışarı
giderse, rüzgârın yoldaki çalı çırpıları
götürmesinde bu kadar şaşılacak şey yoktur.*

*Bir rinde içki hazırlığı nergisten ĥiç
azalmasın; Ya Rabb! ne kadar mahmurluk
çektim kimse züğürtlük çekmesin.*

*Zahid aşķın remizlerini rindlerden yüz yıl
bulmadı; bir ömür boyu kimse böyle hissiz
olmasın.*

¹²¹ ber-zemîn: der-sücûd A

¹²² Rûyeş: rûyet A

Kerem dâred bâde-i gül-reng şohbet-râ müdâm
Ân harîf-i huceste yek-dem dûr-ı ez-meclis me-bâd

50-b

Ez-fürûğ-ı ‘ârız-ı sâkî vü çeşm-i mest-i o
Gülşen-i ‘ayş-ı harîfân bî-gül u nergis me-bâd

Her kesî h’âhed refîk-i rûz-ı tenhâyî velî
Tâli’î-râ haber-i segân-ı kûy-ı o mûnis me-bâd.

126

Mefâ’ilün / Fe’ilâtün / Mefâ’ilün / Fe’ilün

(Fa’lün)

Mezîd la’l-i leb-i h’îş çûn der-âyine dîd
Çû dîd der-leb-i h’od lezzet-i nebât mezîd

Keşîdem âh o güzer kerd nâle em zi-felek
Bîn ki çûn güzerânîd bende vech keşîd¹²³

Resid be-gûş-ı to güftem hadîs-i men câyî
Çi sûd sa’y-ı men ammâ çû hiç câ ne-resîd

Sühân-ı diger me-şinev hiç güftemeş zi-raķîb
Hadîs-i men be-şenîd ân perî-ruḥ u ne-şenîd

Ruḥ-ı to rûz-ı nîkû bod Tâli’î-râ lîk
Çû dûr mâned zi-rûy-ı to rûz-ı nîk ne-dîd.

127

Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün

(Fâ’ilâtün)

(Fa’lün)

Be-güşâ bend-i kabâ güftem u be-nişîn be-murâd
Zed ber-â-ber o girih ez-ķahr u zi-şûhî ne-güşâd

Eşkem üftâd be-hâk-i ķademet pîş-ı ez-ser
Dâşt tedbîr-i temîmâne ez-ân pîş üftâd¹²⁴

*Gül renkli şarap devamlı sohbe kerem etti;
O herif kutlu bir an meclisin çevresinde
olmasın.*

*Sakinin yanağının ışığından ve onun sarhoş
gözünden, dostların eğlencesinin gül bahçesi
gül ve nergissiz olmasın.*

*Her kes yalnız gün dostu ister lakin Tâli’î’ye
onun köyünün köpeklerinin haberi yoldaş
olmasın.*

*Kendi dudağının kırmızılığının arttığını
aynada gördüğü için; Büyük bitkilerin
lezzetini kendi dudaklarında gördü.*

*Ah çektim ve inleyişlerim felekten geçti;
köleler bu yönden geçtiği için ne yaptı gör.*

*Benim hadisemi söyledim bir yerde senin
kulağına ulaştı; benim gayretim hiçbir yere
ulaşmaması ne şenliktir.*

*Ona hiç rakipten diğer sözleri işit demedim. O
peri yanaklı benim sözümü işitti ve işitmedi.*

*Senin yanağın Tâli’î’ye güzel bir gün oldu,
lakin senin yüzünden uzak kaldığı için güzel
günü görmedi.*

¹²³ Bin: bih bin İ

¹²⁴ kademet: kademeş İ

Cevr-i men ger be-keşî güft te-râ dâd dehem
Lîk düşnâm-ı men o-râ be-zebân bod ne dâd

Güft eger rûz-ı firâket ne-resid va'de-i vaşl
Çi şod hâl-i dilet güftemeş ân-rûz me-bâd

Tîr-i o mî talebed Tâli'î-i haste dilet
Ver-ne der âmeden ez-beher çi dâred feryâd.

128

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ'ilün

51-a

Râz-ı dilem zi-dîde-i niger çûn be-rev fütâd
Ber-çeşm-i h'îş nîst der-în devr-i i'timâd

Gül lâf zed be-rûy-i to pîş-i nesîm-i şubh
Bî-çâre dâd ez-sebükî h'îş-râ yâd

Haber-i eşk-i men ne-güft kesî hâl-i dil be-yâr
În tîr hem çi fâyide çûn ber-zemîn fütâd¹²⁵

Hâl-i segân-ı h'îş pürsîd yek-be-yek
Yâ-Rabb çi şod ki ez-men-i bî-dil niger u yâd

Güftî zi-'aşk tevbe konem Tâli'î velî
Ma'lûm mî şevêd ki ne-güftî bâ-'itiqâd.

129

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Eşk gâltân şod u ber-hâk-i reheş kerd sücûd
'Âkıbet dîde-i men gevher-i hod-râ be-nümûd

H'âst tâ şu'le keşed pîş-i ruhet dü ser-i çerâğ
Dâd ruhsâr-ı to tâbî ki be-ser refteş dûd

Dehen-i teng u leb-i la'l güftem çi hoşest
Hande zed güft te-râ çîst ez-înhâ maqşûd

*Eğer benim eziyetimi çekersen sana ağzımı
veririm dedi; lakin benim hakaretlerim onu
dile getirdi, vermedi.*

*Eğer senin ayrılık gününde kavuşma vadesi
ulaşmazsa, ona senin gönlünün hali ne olur
dedim, o gün olmasın.*

*Ey hasta Tâli'î! Senin gönlün onun okunu
taleb etti; eğer içeri girmediyse her bir feryadı
niçin ediyorsun.*

*Gönlümün sırrı bakan gözlerden düştüğü için,
bu güven devrinde kendi gözüne yoktur.*

*Gül senin yüzüne sabah rüzgârının önünde laf
attı, zavallı hafiflikten kendine anma verdi.*

*Benim gözyaşımın haberini kimse sevgiliye
gönlün halini söylemedi, Bu ok da nadasa
bırakılmış toprak için ne fayda sağlayacak?*

*Kendi köpeklerinin halini tek tek sordu, Ya
Rabb! Ben korkağı hatırlayıp baksa ne olur?*

*Tâli'î aşktan tövbe edeceğim dedi, lakin belli
oldu ki inanarak söylememiş.*

*Gözyaşı yuvarlandı gitti onun yolunun
toprağına secde etti; sonunda benim gözüm
cevherini gösterdi.*

*Mumun iki başı senin yanağının önünü
aydınlatmak istedi; senin yanağının üstüne
doğal olarak dumanlar çıktı.*

*Dar ağız ve kırmızı dudaklar ne kadar hoştur
dedim; gülümsedi ve senin bunlardan
maksadın nedir dedi.*

¹²⁵ İn: Ân İ

Zân heme va'de ki kerd ân dehen-teng be-men
Leb fûrû lebet to gûyî ki meger hîç ne-bod

Yâr bâ-derd-i dil kes çû nemî perdâzed
Tâli'î nâle vü feryâd nemî dâred sûd.

130

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Eşk zîn gûne eger der-nazar-ı mâ bâşed
Ba'd-ez-în niger-i mâ der-tek deryâ bâşed

51-b

Der-dil-i teng-i me-râ tîr-i to bisyâr nişest
Ĝam beyâ gû be-nişîn nîz eger câ bâşed

Muhtesib dest ber ârî zi-pey-i derre zeden
Çi ber âyed diger ez-dest-i to peydâ şod

Mî reved nâle-i men ber-ser-i kûyeş şebhâ
Ey dil-i ĝam-zede me-güzâr ki tenhâ bâşed

Güftemeş Tâli'î-i ĝam-zede dil h'âhed güft
Ez-dehânet sühânî güft ki gûyâ bâşed.

131

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Nâvekeş âmed güzer ez-sîne efgâr kerd
Râhat âverd evvel o âhîr me-râ âzâr kerd

İnfi'âlî dâşt ez-rûyeş gül-i rengîn-i bâĝ
H'îş-râ pînân ez-ân-rû der-pîş-i dîvâr kerd

Dîr şod bîdâr çeşm-i o zi-feryâdem belî
Zûd ne-tüvân mest-râ ez-h'âb hoş medâr kerd¹²⁶

*O dar ağızın bana verdiği vadelerin hepsinden,
sen dudağının altından meğer hiçbiri olmamış
dedin.*

*Sevgili! Gönül derdiyle kimse uçmadığı için,
Tâli'î'nin nâle ve feryadları fayda etmedi.*

*Eğer gözyaşı bu yanaktan bizim bakımımızda
olursa, bundan sonra bakımımız sadece denize
olur.*

*Benim dar gönlümde onun oku çok oturdu,
eğer yer olursa gama da oturmasını söyle.*

*Zabita derenin vadisinin izinden sonra el
çıkardı, ne çıkarırsan diğerleri senin elinden
peyda olur.*

*Benim inleyişlerim geceleri onun köynün
başına gider, Ey dertli gönül! Yapma ki yalnız
oldu.*

*Gama uğramış Tâli'î'ye gönül söylemek ister
dedim; senin ağızından bir sözyle ki söyleyen
olsun dedi.*

*Onun oku geldi sineden geçmeyi düşündü;
önce rahat verdi sonra incitti.*

*Bağın renkli gülleri onun yüzünden tesir
altında kaldı, o yüzden kendilerini duvarın
önünde gizlediler.*

*Onun gözü benim feryadımdan uzun müddet
uyanık kaldı, evet meste uykudan çabuk
kalkmaya yardım etmek hoş olmadı.*

¹²⁶ez-h'âb hoş medâr kerd: ez-h'âb be-bidâr kerd İ

Tâ dilem be-şikest gam ez-sîne ne-tüvâneş reft
Pârehâ-yi şîşe pâyeş-râ meger efgâr kerd

Ṭâli'î kerdîd sûy-i hûb-rûyân der-nâmâz
Dûr ne-bod luṭf ṭab'-i h'îş-râ izhâr kerd.

132

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Âhî ki zi-mihret dil-i gam-nak ber âverd
Hûrşîd-şîfat şu'le zi-eflâk ber âverd

Ez-dîde-i men 'aks-i hayâl-i haṭṭ-ı sebzet
Çûn sebze zer-i ez-hâne-i nem-nâk ber âverd

Her câ be-zemîn hûn-ı şeydân-ı gamet rîht
Bâ-dâğ-ı derûn lâle ser ez-hâk ber âverd

Şad bâr men-i dil-şüde-râ hem-reh-i ḥod bâd
Gerd-i ser-i kûy-ı to çû hâşâk ber âverd

52-a

Ruhsâr-ı te-râ Ṭâli'î-i dil-şüde çûn dîd
Âvâze-i 'ışk ez-nazar-ı pâk ber âverd.

133

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fa'lün)

Keşîdem âh-ı ciger-sûz u ber-şehr resîd
Bih bîn ki ney-i to dil-i derd-mend-i men çi keşîd

Pây-bûs-i to mî âmedend ehl-i niyâz
Sirişk-i men zi-heme der güzeşt u pîş devîd

Be-fikr-i kâmet-i Ṭûbâ-yı diger me-rev ey dil
Beyâ ki râyet mansûr pâd-şâh resîd

Ber âmed ân haṭṭ-ı sebz ey sirişk bîrûn rev
Hoşest seyr-i behr gûşe çû sebze dîd

*Gönlüm kırılana kadar gam sineden gidemedi;
Meğer şişenin parçaları onun ayağını yara yapmış.*

*Ṭâli'î eğer namazda güzel yüzlülerin tarafını
görürse, lütuf uzak olmaz, kendi huyunu açıkladı.*

*Dertli gönlün senin güneşinden çıkardığı bir
ah, feleklerden güneş sıfatlı şuleler çıkardı.*

*Benim gözümde senin yanağındaki ince
tüylerin hayali aksettiği için nemli evin
başından yeşillik yetişti.*

*Yerin her yerine senin gamunun delilerinin
kanı dökülmüştür; gönlün yarası ile toprağın
başından laleler çıktı.*

*Rüzgâr kendi yoldaşı ben aşığı yüz defa, senin
köyünün başındaki toprağı çöp gibi çıkardı.*

*Aşık Ṭâli'î senin yanağını gördüğü için, aşkın
sesi saf bakıştan çıktı.*

*Acıklı ahlar çektim ve şehre ulaştı; senin
yokluğun benim dertli gönlüme neler yaptı iyi
gör.*

*Senin ayak öpücülerin ve niyaz ehli geldiler,
benim gözyaşım hepsinden geçti ve gitti.*

*Senin boyunun fikri ile diğer güzellikler
gitmesin, ey gönül! Ayak Allahın yardımıyla
doğrudan galip gelmiş padişaha ulaştı.*

*Ey gözyaşı! O yanakta çıkan ince tüyler geldi
dışarı çık; yeşillik gördüğünde her yeri
seyretmek hoştur.*

Girift gevher-i sîr-âb kûş u miskîn şod
Çû nazm-ı Tâli'î-i dil-şikeste-râ be-şenîd.

Taze suya kanmış cevheri tuttu çalıştı ve gönlü kırılmış Tâli'î'nin nazmını duyduğu için miskin oldu.

134

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Eşk-i men âverd ber-hâk-ı ser-i kûyeş sücûd
Gevher-i pâkest ez-ân hâşşiyet-i hod-râ nümûd

Gözyaşım onun köyünün başındaki toprağa secde getirdi, halis cevherdir, ondan kendi tesirini gösterdi.

Ez-ser-i zülfeş me-kon ey dil dem reften şitâb
Zânkı şeb ne-tüvân güzeştan ez-reh-i târik zûd

Ey gönül! Onun saçlarının ucundan dem vurma; acele et git çünkü gece ince yoldan hızlıca geçemezsin.

Ez-dil-germem hayâl-i zülf-i o ser zed belî
Ez-ser-i âteş 'aceb ne-bod eger berhâst dûd

Öfkelendiğimden onun saçının hayali zuhur etti, evet eğer ateşin başından duman yükselirse şaşılmamalıdır.

Nîst zo şâdî naşîb-i men velîkin gâh gâh
Mî resed ez-vey gamî der-'aşk-ı ân hem-ber ne-bod

Benim nasibimden mutlusu yoktur, lakin zaman zaman ondan o aşkın gamına beraber ulaşır.

Himmet-i 'âlîst eşk-i Tâli'î-râ ez-ân sebeb
Cüz be-hâk-i kûy-i o câyî nemî âyed fûrûd.

Tâli'î'nin gözyaşı büyük gayret gösterdi, o sebepten onun köyünün toprağından başka yere gelmedi.

135

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fa'lün)

52-b

Me-râ hikâyet-i Tûbâ çû ber-zebân güzered
Hayâl-i kıdd-i to ber-hatrem revân güzered

Bana Tuba'nın hikayesi dile geldiği için, Senin boyunun hayali hatırma geldi.

Be-pîş-i rûy-i to meh-râ nemî resid da'vâ
Giriftem ânek ser-i o zi-âsmân güzered

Sen ayın yüzünün önünde iddia ulaşmadı, onun başını tuttum gökten geçti.

Zi-âb-ı Hızır ne-gûyend u çeşme-i Kevşer
Der-ândemî ki sühan zân leb u dehân güzered

Ab-ı Hızır'a Kevser çeşmesi dediler; o zaman içinde söz o dudak ve ağızdan geçti.

Yâr gâh-ı to çûn reh ne-dâd baht-ı me-râ
Sirişkem âyed u ber-hâk-ı âstân güzered

Ey sevgili! Bazen sen bahtıma yol vermediğin için, gözyaşım geldi ve eşığının toprağından geçti.

Be-pîş-i men çû rehî güft revân me-güzer
Çi-güne Tâli'î-i haste-dil zi-cân güzered.

Benim önüme bayağı geçme dediği için, ne şekilde gönlü hasta olan Tâli'î canından geçer.

136

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Çû tîğ ber-kef-i ân şûh-ı fitne-ger bâşed
Kimesne kâr-ı men ez-‘ışk-ı Türk ser bâşed

O güzelin elinin içinde kılıç olduğu için fitne olursa eğer, benim işim güzellerin aşkında başta olur.

Be-rûy-ı hûb-ı to güftem zi-tâb bâde nişest
Hezâr kıatre-i ‘arâk güft hûb-ter bâşed

Senin güzel yüzüne şarabın etkisinden oturdu dedim; Bir Damal rakı daha daha güzel olur dedi.

Çünîn ki şem’ şod imşeb zi-‘ânızet der-tâb
Ganîmetest eger zinde tâ seher bâşed

Mum bu akşam senin yanığından böyle ışıklar içinde kaldı; Eğer seher vaktine kadar diri olursa ganimettir.

Nişân-ı sehm-i sa’âdet be-sîne yâbed dil
Demî ki nâvek-i ân şûh der güzêr bâşed

Gönül saadet payının izini, o güzelin oku birden geçince, sinede buldu.

Zi-çeşm-i rûşen-i hüd Tâli’î melûl şod
Hâyâl-i rûy-ı to ger dûreş ez-nazar bâşed.

Senin yüzünün hayali eğer onun etrafına bakarsa, Kendi parlak yüzünden Tâli’î melul olur.

137

Mef’ülü / Fâ’ilâtün / Mef’ülü / Fâ’ilâtün**(Müstef’ilün / Fe’ülün / Müstef’ilün / Fe’ülün)**

Der-küşten-i rakîbet dâim şitâb bâşed
Kâr-ı çünîn mübârek beher şavâb bâşed¹²⁷

Eğer senin rakiplerini öldüreceklerse çabuk olsun; böyle mübarek işlerin her biri doğru davranış olur.

Âmed hayâl-i zülfet der-sîne dil zi-hod reft
Çün şeb der âyed ârî hengâm-ı h’âb bâşed¹²⁸

Senin saçının hayali geldi, sinede gönül kendinden geçti; evet gece geldiği için uyku vakti geldi.

Der-kîş-i derd-mendân bî-‘ışk-ı Türk mî-rev
Tâ haşr-ı mürdegân-râ ez-vey ‘azâb bâşed

Dert sahipleri dert çekerken güzellerin aşkları gitmez; ölümlerin toplanmalarına kadar o azaptan olur.

53-a

Dâim zi-fikr-i ân leb ez-giryê der-humârem
Derd-i ser âred arî der-mey cevâb bâşed

Daima dudağının fikrinden sersemliğimdeki gözyaşım sıkıntı getirir, tutat şaraba cevab olur.

Şod Tâli’î be-rûyet hayrân hîbbânek-i dîger
Der-dîgerî ne bîned ger âftâb bâşed.

Tâli’î! senin yüzüne diğer güzeller hayran oldu; diğerleri içinde eüer güneş de olsa göremezsin.

¹²⁷ Rakîbet: rakîbem İ

¹²⁸ Şeb der âyed ârî: şeb-i derâz âyed İ

138

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Sirişk-i mâ be-ḥâk üftâd çend
Nazar kon cânib-i üftâde çend

*Bizim gözyaşımız toprağa düştü, aşığın
yönüne birkaç bakış at.*

Şodem ḥ'âr ez-to tâ üftâde em dûr
Me-bâdâ der-cihân seg-i bî-ḥudâvend

*Senden uzak düştüğüm için hakir oldum,
cihanda sahipsiz köpek olmasın.*

Dilem cüst ez-sevâd-ı zülfi-â an mâh
Çû 'ayyârî ki şeb be-gürîzed ez-bend

*Gönlüm o ayın saçlarının etrafından, kurnaz
olduğu için gece düğümünden kaçıyı buldu.*

Ḳanâ'at mî koned dil bâ-dehâneş
Be-ḥiç ez-vey bîn çûn geşt ḥarr-ı bend

*Gönül onun ağzı ile kanaat etti; hilenin
hararetini çektiği için ondan hiç gördün mü?*

Seg-i o ḥ'işten-râ ger ne-gûyî
Te-râ ey Ṭâli'î her dem çi gûyend.

*Onun köpeği kendisine yer söylemezse, Ey
Ṭâli'î! Sana her zaman ne söylesin.*

139

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

Bâd kerd reh te-râ âverd
Tûtiyâ reft u sürme tîr be-kerd

*Kibirlemek sana, sürmenin ay üzerine yaptığı
oku getirdi.*

Der-şaf-ı 'âşıkân zi-şimşîret
Zaḥm-kârî resid beher ser-i merd¹²⁹

*Aşıkların arasında senin kılıcından her bir
adama yaralayıcılık ulaştı.*

Be-nazar perverend ḳadd-i te-râ
Her ki sûy-i to dîd cân perverend

*Senin tarafını gören her kes can besleyip senin
boyuna baktı.*

Ber-ruḥ çûn rizem sirişk revân
Cûy-i âbest u her taraf gül-i zerd

*Yanağa korkudan gözyaşı aktığı için su
nehirdir ve her taraf ne güzel güldür.*

Ṭâli'î reft o cân be-pîş büred
Ḥande zed güft âmed o âverd.

*Ṭâli'î gitti ve onun önüne canını götürdü;
gülümsedi ve gel getir dedi.*

¹²⁹ Saf-ı 'âşıkân: safâ-yı âşıkân İ

140

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

53-b

Güft fermâyet âzâr u çünîn mî bâyed
 Ey dil ân şûh bih bîn bâz çi mî fermâyed

Gevher-i la'l-i nişâre-yi hûbân kerden
 Merd-i meyhâst ki ez-dîde-i mâ mî âyed

Serv-i men mî reved u ez-pey-i hâk-i kademeş
 Her kucâ pây nihed dîde-i men mî yâbed

Dil-i bîmâr-ı me-râ bî-hodî ez-mey-i o list
 Haste-râ tâ ne-büred h'âb nemî âsâyed

Tâli'î büred dilet-râ deheneş lîk ezo
 Ne-tüvân yâft nişân-ı hod eger ne-nümâyed.

Senin fermanın incitti ve böyle gerekti; Ey gönül o güzel ne emretti iyi gör.

Güzellerin kırmızı dudağından saçıkları cevherler bizim gözümüzden gelen şarap yiğididir.

Ben kendim servinin ayağının toprağı ardından yürüdüm; her nereye ayak koysa benim gözümü buldu.

Bizim hasta gönlümüz kendinde olmadan onun şarabından içti; hasataya uyku götürmeyene kadar rahat etmedi.

Tâli'î onun ağzı senin gönlünü götürdü, lakin eğer göstermezse ondan kendi nişanını bulamazsın.

141

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-dilem âverd tîret râhat u zahmet keşîd
 Nâle-i men güft zıkr-i hayr-i o her câ resîd

Men ki dârem câm-ı mey ber-keff zi-beher ihtirâm
 Ger bih bînem muhtesib-râ pîş-i o h'âhem keşîd

Yâr çün sâkî şod u ez-gamze 'âşık me-keşîd
 Men zi-hırş-ı bâde h'âhem sâhten hod-râ şehîd

Pîş-i zülfeş bâz mî mâned sirişkem ez-şâbb
 Çün bod târîk şeb ârî be-reh ne-tüvân devîd¹³⁰

Senin okun gönlüme rahat getirdi ve zahmet etti, benim inlemelerim onun iyiliğinin her yere ulaştığını söyledi.

Ben her bir saygıdan avucumun içinde şarap kadehini tuttum; eğer onun önünde zabıtayı görürsem çekeceğim.

Sevgili saki gibi oldu ve gamzelerden aşığa çekmedi; ben şarabın arzusundan kendimi şehit edeceğim.

Onun saçları önünde gözyaşım yine gençlikten kaldı; evet gece karanlık olduğu için yolda koşamazsın.

¹³⁰ A nüshasında bu beyitin yerinde şu beyit vardır:
 Dîderâ güftem ki târîkî zi-mahmûrî resed
 Muhtesib bâver ne-kerd ân tâ be-çeşm-i hod büred.

Muṭrib-i hoş ḥ̄ân eger gûyed zi-şî'r-i Ṭâli'î
Bûy-i derd u 'aşk mî âyed ezo bâyed şenîd.

*Güzel söyleyen Şarkıcı eğer Tâli'î'nin
şürinden okursa, ondan aşk ve dert kokusu
gelir, dinlemek gerekir.*

142

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Raḳîb âvâre geşt u ez-sefer ân şeh-süvâr âmed
Zi-mestân reft u gülşen-râ nevîd-i nev-bahâr âmed

*Rakip seslendi ve o yiğit binici seferden
döndü; mestlerden gitti ve gül bahçesine
ilkbaharın müjdesi geldi.*

Be-sûy-i mâ koned güftem güzer ân aḫter-i devlet
Be-gâyet fâl-i nîkû bod u aḫter der güzâr âmed¹³¹

*O talih yıldızı bizim tarafımızdan geçsin
dedim; falın sonu güzel oldu ve yıldız yaptı
geldi.*

54-a

Dilem ez-sîne reft u şod zi-şevk-i tîğ-i o ḥurrem
Bi-ḥamd-üllah ki be-rûy-i âb ğurbet sâz-kâr âmed

*Gönlüm sineden çıktı ve onun okunun
şevkinden mutlu oldu, Allah'a şükürler olsun
ki suyun üzerine gurbet uygun geldi.*

Eger ber gerden-i men bod 'ömrî bâr-ı ser lîkin
Me-râ beher nişâr râh-ı o eknûn be-kâr âmed

*Eğer boynuma bir ömür başın yük olursa,
bana onun yoluna dağıttığım her bir şey
şimdi işe yarar.*

Segân-ı kûy-ı ḥod-râ çûn şümürdî ez-reh-i 'izzet
Ġanîmet bod kân-câ Ṭâli'î hem der-şümâr âmed.

*Kendi köyünün köpeklerini izzet yolundan
saydığı için; Tâli'î'ye o yer hesapta olan bir
ganîmet oldu.*

143

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Dil be-zülf-i to giriftâr-ı belâ mî mâned
Zülf-râ ger ne-güşây dil-i mâ mî mâned

*Gönül senin saçınla bela tutkunu kaldı, eğer
gönlümüzü açmazsa saçlarda kalır.*

Tâ ne-yâyed be-to ḥûşîd ber-â-ber âhem
Ebr mî kereded u ber-rûy-i hevâ mî mâned

*Güneş seni ahımla beraber bulmayıncaya
kadar, bulut yaptı ve havada kaldı.*

Mî reved nâvek-i o ez-dil rîşem cânrâ
Çîst der-sîne zi-hem-râh çîrâ mî mâned

*Onun oku gönülden geldi canı dokudu; sinede
yoldaşlık nedir, niçin kaldı?*

¹³¹ Güzer: güzâr İ

Dûr çûn mânem ezo nâle ber ârem her dem
Çûn segîk' ozi-ħudâ-vend cüdâ mî mâned

Ṭâli'î-râ be-ser-i kûy-ı ħod âşüfte çû dîd
Güft bîned bâ-în şekl ki-râ mî mâned.¹³²

144

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Yâ-Rabb ki neyâyed zi-ķazâ tîr-i te-râ bûd
Gûyâ dil-i âzürde-i men nîk der âmed¹³³

Çûn zinde tüvân bod ki ber ħâk-ı der-i yâr
Dil reft be-güft men u cân mî-reved ez-ħod

Vey muħtesibem güft çi 'ayş ez-heme bihter
Güftem men-i maħmûr ki mey ħorden bî-ħadd¹³⁴

Bâ-şüret-i ebrû-yı to şimşâd ķaddet râst
Mâned elifî-râ ki bod ber-ser-i o med

Ey Ṭâli'î ez-çeşm-i raķîb ân gül-i sîr-âb
Pûşîde ruħ u nîst der-în meh nazâr-ı bed.

145

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

54-b

Zi-câm-ı mey ki feyzeş ķismet pîr-i muġân başed
Ne-bâşed sûd zâhid-râ eger bâşed ziyân bâşed

Ne-mâned ez-dil nişân cüz-i ķatre-i ħûn der-derûn-ı men
Ĥadengeş mî resid dil nîst ger bâşed nişân bâşed

Be-kûyet dil firistem güftemeş yâ rûħ-râ ķâşd
Kesî ger ħ'âhed âmed güft pîş-i men revân bâşed

Ondan uzak kaldığım için, sahibinden ayrı kalmış bir köpek gibi her zaman inlemeler çıkardım.

Ṭâli'î'yi kendi köyünün başında perişan olarak gördüğü için, bu şekilde kime kaldı gör dedi.

Ya Rabb! Senin okun kazadan gelmiş olamaz; Ben kırılmışın gönlü ile güzel nağmeler söyle.

Sevgilinin kapsının toprağına zinde olabildiği için, gönül benim avucumdan gitti ve can kendinden geçti.

O zabıta bana, hepsi içinde en eğlencelisi hangisidir dedi; ben mestin sınırsız şarap içmesidir dedim.

Ey Ṭâli'î! Rakibin gözlerinden o taze gül, yanağı örttü ve o ay içinde kötü nazar yoktur.

Ey Ṭâli'î! Rakibin gözlerinden o taze gül, yanağı örttü ve o ay içinde kötü nazar yoktur.

Onun feyzinden şarap şişesi olan pîr-i muġân'dan zahide fayda olmaz eğer olursa ziyân olur.

Benim içimde kan damlasının haberi, gönülden iz kalmadı, onun oku gönle ulaşmış değil eğer olsaydı iz olurdu.

Senin köyüne gönül sattım dedim ya cana kast edecek olan varsa eğer dedi benim önüme düşsün.

¹³² Bâ-în: ber-în İ

¹³³ Men: mâ İ

¹³⁴ Bihter: hoşter İ

Hayâl-i tîri o âmed velî h'âhed güzeşt ez-cân
Gam ez-dil reft u mî-gûyed ki bâz âhem ez-ân bâşed

Onun okunun hayali geldi lakin candan geçmek istedi; gam gönülden gitti ve yine ahım bundan oldu dedi.

Ne-yâred Tâli'î endâhten der-şâ'ir-i kes-râ
Eger âyed birûn ez-'uhde-i hod pehlevân bâşed.

Şairlikte Tâli'î'nin kimseyi yola atmaya gücü yetmedi, eğer gelseydi, vazifesi pelivanlık olurdu.

146

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Girih her geh ki der-kâr-ı dil üftâd
Keşîd ez-ğamze tîr ân şûh u be-güşâd

Gönül işinde her düğüm düştüğü zaman, o güzel gamzeden ok çeker ve açar.

Çi mî-h'âhî rakîbem güft ez-vey
Eger düşnâm ne-dehed güftemeş dâd

Benim rakibim onun avucundan ne istiyor? Ona eğer kötü söz vermediysen ver dedim.

Ne şehâ pîş-i to feryâdem âmed
Dil-i bî-çâre hem âmed be-feryâd

Ey şah! Senin önüne feryadım gelmiş değil, çaresiz gönül de feryada başladı.

Pey-i dîvâr-ı ten ey dîde eşkem
Pürest ân-câ nemî bâyed firistâd¹³⁵

Ey göz! Gözyaşım beden duvarının ardında çoktur, oraya göndermek gerekmez.

Zi-meclis Tâli'î bisyâr berhâst
Velî der-pây-i sâkî ser-hoş üftâd.

Tâli'î mecliste ayağa çok kalkardı; lakin sakinin ayakları altında sarhoş düştü.

147

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Dem-i küşten zi-âhem hançer-i cellâd be-güdâzed
Beli zi-âteş 'aceb ne-bod eger pûlâd be-güdâzed¹³⁶

Öldüren ahım birden celladın hançerini eritti. Evet eğer ateş çeliği eritirse tuhaf olmaz.

Be-yâd-ı la'l-i şîrîn cây-i ân dâred ki her sâ'at
Zi-sûz-ı sîne seng-i türbet-i Ferhâd be-güdâzed

O yerde her saat senin tatlı dudaklarını hatırlamaktan sinedeki ateşlerden Ferhad'ın türbesinin taşı eridi.

55-a

Dil-i sûzân zi-âhem mî güdâzed dem-be-dem der bür
Çû şem'ik'obe-vâkt-i sûhten ez-bâd be-güdâzed

Ateşli yanık gönül ahımdan zaman zaman eriyor, bir mum gibi yanma vaktinde rüzgârdan eriyor.

¹³⁵ Eşkem: eşkem men İ

¹³⁶ Beli zi-âteş 'aceb ne-bod: beli ne-bod 'aceb zi-âteş İ
Cellâd: pûlâd A

Miyân-ı tâb-ı gam ger reg güşâyendem ‘aceb ne-bod
Ger ez-germî hûnem nişter-i faşşâd be-güdâzed

Gam hararetinin ortasında eğer damar açarsam tuhaf değil; Eğer kanımın sıcaklığından cerrahın neşteri ererse tuhaf olmaz.

Miyân-ı be-to meh gam Tâli’î-i haste-râ tâ-key
Gam-ı ‘aşket zi-tâb-ı âteş bî-dâd be-güdâzed.

Senin belinden hasta Tâli’î’ye ne zamana kadar gam olacak? Senin aşkın gamı ateşin hararetinden zulmü eritti.

148

Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Fe’ülün

Dil-i tengem zi-şâdî mî güşâyed
Eger tîret be-o nîkû der âyed

Eğer senin okun ona iyi gelirse, dar gönlüm mutluluktan açılır.

Hadenget ez-berây-i sîne-i rîş
Çû âyed der-tenem dil mî rübâyed¹³⁷

Senin okun sine için tenime geldiğinde gönlü aldı.

Keşîdem âh u güftem âteş-i dil
Nihânest ez-to güftâ mî nümâyed

Ah çektim ve gönlün ateşi ondan gizlidir dedim; göster dedi.

Dem-â-dem mî resed hâk-i reh-i yâr
Fedâyeş eşk-i men her çend âyed

Nefes nefese sevgilinin toprağına ulaşan gözyaşlarım, her ne kadar gelirse ona fedadır.

Dilet-râ Tâli’î ger best-i zülfeş
Çû bînî rûy-i o dil mî güşâyed.¹³⁸

Tâli’î! Eğer senin gönlünü onun saçlarına bağlarsa, onun yüzünü görmek için gönlünü aç.

149

Mefâ’ilün / Fe’ilâtün / Mefâ’ilün / Fe’ilün

(Fa’lün)

Şevem gubâr-ı reh ândem ki ber-zemîn güzered
Bod ki ber ser u çeşm-i men hazîn güzered

Yolun tozu olduğum vakit zemine geçti, başım ve gözüme hüznü geçti.

Be-nâz güft zi-pîş-i to be-güzerem rûzî
Hoşest ‘ömr-i men-i haste ger çünîn güzered

Senin önünden bir gün nazlanmadan geçirim dedi; eğer böyle geçerse, ben hastanın ömrü güzel olur.

Zi-berk-i gül resed âzâr ân keff-i pâ-râ
Çi-gûne rence ne-kerded ki ber zemîn güzered

Gülün yaprağından o ayak tabanına zarar geldi; nasıl bir hastalık yaptıysa yere geçti.

Zi-dîn güzeştem u güftem me-râ mekeş lîkin
‘Aceb ki ez-ser-i men tîg-i o ber-în güzered

Dinden geçtim ve beni çekme dedim lakin, tuhaftır ki onun oku bunun üzerine başımdan geçti.

¹³⁷ Hadenget: hadengeş İ

¹³⁸ rûy-i o dil: rûy dil İ

Zi-cân-ı Tâli'î-i haste dem-be-dem be-felek
Der-ârzû-yi ruhet âh-ı âteşin güzered.

*Hasta Tâli'î'nin canından feleğe daima, senin
yanağının arzusu içinde ateşli ahlar ulaşır.*

150

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

55-b

Rûyet tarâvet-i gül-i sîr-âb mî büred
La'let halâvet-i şeker-i nâb mî büred

*Senin yüzün canlı gülün tazeliğini, senin
dudağın saf şekerin şirinliğini götürdü.*

Vâsıl şoden be-ğâk-ı deret hoş sa'âdetest
Muğbil kesî ki sa'y-i der-în bâb mî büred

*Senin kapının toprağına erişmek hoş saadettir,
öpülmüş bir kimse bu kapıda çalışmayı
götürür.*

Ğam-râ be-bî-dilân me-kon ey 'aşk rehberi
Gû hod nişân be-ğâne-yi aħbâb mî büred

*Ey aşk rehberi! Korkaklara gamu güzel
yapma, kendi nişanını dost hanesine götür.*

Dâred dilem hemîşe temennâ-yı tîğ-i to
Peyveste teşne ârzû-yı âb mî büred¹³⁹

*Gönlüm daima senin kılıcının temennisini
tutar, susamış daima su arzusu götürür.*

Güftî be-Tâli'î ki bih bînî me-râ be-ğ'âb
Ez-zevk in hadîş me-râ ħ'âb mî büred.¹⁴⁰

*Tâli'î'ye beni uykuda iyi gör dedi; bu söz
zevkten uykuyu benden götürdü.*

151

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Tîreş âmed be-dil u râhat-ı cân bâ-vey bod
Nâvek-i ħamze-i ân şûħ-ı mübârek pey bod

*Onun oku gönle geldi ve canın rahatı onunla
oldu, o güzelin gamzesinin oku mübarek
ayağa oldu.*

Güftem ân dil ki me-râ bod be-şad ħasret u dâğ
Ber bodî zi-men-i ħam-zede güftâ key bod¹⁴¹

*O gönül bana yüz hasret ve yara oldu dedim,
ben gama uğramışa nezaman oldu dedi.*

Ĥâk-i râh-ı to ez-ândem ki be-büred ez-nağarem
Her kucâ refî şabâ âh-ı meneş der-pey bod

*Senin yolunun toprağı benim gözümden
götürdüğü o andan beri, Saba rüzgârı her
nereye gittiyse ahım onun izinde oldu.*

Düş der ne-bürem be-feryâd-ı dilem kes ne-resîd
Ânek bâ-nâle-i men zo dem yârî nî bod

*Dün gece gönlümiün feryadını kimseye
ulaştırmadım, benim inlediğim o zamanda
bana yardım olmadı.*

¹³⁹ To: dost A

¹⁴⁰ Ez-zevk: ez-şevk A

¹⁴¹ Ber bodî zi-men-i ħam-zede: ber bod u ân zi-men-i ħam-zede Ī

Ṭâli'î nâvek-i ân şûh ta'cîl temâm
Reft ez-sîne-i mecrûh u dilem bâ-vey ne-bod.

*Ṭâli'î! O güzelin oku acele ettirdi, yaralı
sineden gitti ve gönüm onunla oldu.*

152

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Nüvîstî nâm-ı men güftem kerem bod
Zi-şûhî güft kân sehv-i kalem bod

*Benim namıma yazılanlar kerem oldu dedim;
şuhuktan o yanlışlıkla oldu dedi.*

Dehân-i teng-i o yek bûse ez-men
Teķabül kereded ammâ der-'adem bod

*Onun dar ağızı benim bir öpücüğümlle öpüldü
ama yok oldu.*

56-a

Cefâ bisyâr kereded men be-rûyeş
Hemîn güftem ki înhâ ez-to güm bod

*Onun yüzü bana çok ceza çektirdi, bunu bile
söyledim senden bunlar çok oldu.*

Dilem bîrûn ne-büred ez-zülf-i o râh
Ki şeb târîk u reh pür-pîç u ham bod

*Gönüm onun saçlarından dışarıya yol
götürmedi, karanlık gece ve yol birbirine pek
dolaşmıştı.*

Pâ-bûs-i to her vaķtî ki âmed
Sirişk-i Ṭâli'î ser der-ķadem bod.

*Ayak öpücülerin her geldiklerinde, Ṭâli'î'nin
gözyaşları ayak altında idi.*

153¹⁴²**Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün**

Eşk ez-nazar üftâd çû kerdem zi-gamet yâd
Be-niger ki me-râ der-gam-ı 'aşķ-ı to çi üftâd

*Senin gamından olduğu için gözyaşı gözden
düştü; bana senin aşķının gamında ne düştü
gör.*

Şad cân-ı ekrem ba'de-l-ecel der-beden âyed
Ez-behr-i to h'âhem heme-râ tuhfe firistâd

*Yüz çok cömert can, ecelden sonra bedene
geldi, senin için her birini hediye olarak
göndereceğim.*

Hengâm-ı 'azîmet be-ser-i kûy-ı to âhem
Ez-gâyet ta'cîl sebķ mî büred ez-bâd

*Ahım snein köyünün başına gitme vaktinde,
acele etmesi sonucu rüzgârdan ileri geçti.*

Yâd-ı to bod mûcib-i hursendî dilhâ
Ey u ây ber-ankes ki to o-râ ne-konî yâd

*Gönüllere seni hatırlamak kanaat sebebi oldu,
sen o kimseyi hatırlama.*

Ez-ħançer-i o Ṭâli'î-i ħaste ne-tersîd
Ĥakkâ ki misâleş ne-tüvân sâht zi-pûlâd.

*Hasta Ṭâli'î onun hançerinden korkmadı;
doğrusu onun benzerini çelikten yapmak kolay
değildir.*

¹⁴² İ nüshasında sadece 1. Beyit var.

154

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Der-pây-i to ey serv-i revân hâk tüvân bod
Ber-râh-ı to üftâde çû hâşâk tüvân bod

Çûn lâle vü gül der-gam-ı ruhsâr-ı to dâîm
Bâ-dâğ-ı dil u cân şad çâk tüvân bod

Mey mî güzerând heme-râ ez-gam u nâmûs
Der-bâğ-ı cinân mu'tekid tâk tüvân bod

Ger giryevand reh-i dil-i mâst murâdet
Bâ-çeşm-i ter u hâtır-ı gam-nâk tüvân bod

Çûn Tâli'î-i dil-şüde der-'ışk ser efrâz
Ez-hâtır-ı şâf u nazar-ı pâk tüvân bod.

Ey yürüyen servi! Senin ayağının altında toprak güç idi; senin yoluna düşmüşler çalı çırpı gücünde idi.

Lale ve gül daima senin yanağının gamında olduğu için, can ve gönül yarası ile yüz parça oldular.

Şarap hepsini gam ve namustan geçirdi, cenette olduğuna inanılan üzüm asmaları güç oldu.

Eğer ağlarsa senin muradın bizim gönlümüz olur; ıslak gözler ve dertli gönüller güç idi.

Aşk Tâli'î aşk içinde başını yukarı kaldırdığı için, saf gönüllerden ve temiz bakışların yanında güç oldu.

155

Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûl

56-b

Demî ger dilem ez-to hurrem beved
Me-râ hâşıl ez-'ömr ân-dem beved

Dehed lâle bâ-dâğ-ı dil her kucâ
Zi-hûn-ı şehîdân zemîn nem beved

Sefîd-i be-çeşm fikâr-ı menest
Çû ân neş'e kez beher merhem beved

Rağîbet 'azab kerd u der-hâne reft
Bimân kez hased der-cehennem beved

Zi-mey ber gül-i rûy-i o Tâli'î
'Arağ zîr-i ân zülf şebnem beved.

Eğer birden gönlüm senden şen olursa, bana ömürden hasıl olan o an olur.

Lale gönül yarasının her neresine vursa, şehidlerin kanından zemin nem oldu.

Merhem olan o her bir penbeliklerden benim yarama göz için beyazdır.

Senin rakibin azap çektirdi ve eve gitti, hased cehennemde olur kal.

Tâli'î! onun yüzünün gülüne şaraptan, ter o saçların altında çiğ tanesi oldu.

156

Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mef'ûlü / Mefâ'ilün

Dil mühr-i seg-i kûyet der-sîne besî dâred
Ârî be-cihân her kes yârî kec dâred

Zed şubh-dem yârî bâ-âh-ı seher-gâhem
Zân-rûy ber âmed hoş-gû hem-nefesî dâred

Dil nâvek-i o h̄âhed cân tuhfe-i derdeş-râ
Ârî çi tüvân kerden her-kes hevesî dâred

Rind der-mey-ğâne çûn lâle ber âyed hoş
Bâ-câm-ı mey-i gül-gûn tâ dest-resî dâred¹⁴³

Ey Tâli'î-i haste şehâne to mî sûzî
Şem'-i ruheş ez-her sû pervâne besî dâred.

*Gönül senin köyünün köpeğinin mührünü
sinede çok tuttu; Evet herkes dünyada
dostluğu eğri tuttu.*

*Seher vakti çektiğim ahlar ile sabah vakti
dostlu vurdu, o yüzden hoş söyleyen bir
arkadaş tuttu.*

*Gönül onun okunu, can onun derdinin
hediyesini istdi; evet ne güçlük çektiler herkes
heves etti.*

*Rind meyhanede lale gibi hoş göründü, gül
renkli şarab kadehi ile eli erene kadar tuttu.*

*Ey hasta Tâli'î! Sen şahane yakıyorsun, onun
yanağının mumu her taraftan pek çok pervane
tuttu.*

157

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-dilem nişest u fermâneş revân ber-cân beved
Cân fedâ-yi muqaddes sâzem eger fermân beved¹⁴⁴

Âh-ı âteş-bâr vaqt-i girye-i efzûn şod belî
Şu'lehâ-yi berç ekser der-dem-i bârân beved

57-a

Hoş behârî dârem ez-'aşket ki der-bâğ-ı dilem
Nâveket şâh-ı gülest u gönçe eş peykân beved¹⁴⁵

Şod dil-i dervîşem bisyârî tîr-i to şâd
'Ayş-ı dervîşest ârî kût çûn erzân beved

Tâli'î dâred be-ıavr-ı şî'r-i ma'nîhâ-yi hâş
Lâ-cerem her çîst-i o bihter zi-yek dîvân beved.

*Gönlüme oturdu ve onun fermanı cana geldi;
eğer buyurursa canı feda ederim.*

*Ateş yağdıran ahlar çok ağladığında olur, evet
şimşeklerin alevleri en çok yağmur vaktinde
olur.*

*Gönül bahçemde senin aşkıdan güzel bir
bahar tuttum; senin okun gülin fidanıdır ve
onun ucu gülin goncasıdır.*

*Derviş gönlüm senin okunla çok mutlu oldu,
evet gıdanın ucuz olması dervişin
mutluluğudur.*

*Tâli'î kendine özgü manalarla şiir tarzı tuttu;
şüphesiz onun her bir şeyi bir divandan daha
iyi oldu.*

¹⁴³ Ber âyed: ber âmed A

¹⁴⁴ İ nüshasında 1.beyit yok

¹⁴⁵ Gülest: dilest A

158

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Bâ-vücûd-ı anek çeşmem mî perîd
Hâk-i pâ-y-i to be-o nîkû resîd¹⁴⁶

Câm-ı mey sâķî leb-a-leb mî-dehed
Reftem ez-ħod âh çûn ħ'âhem keşîd

Ger zened der-pîş-i dendân-ı to lâf
Eşkem ez-gayret be-rû ħ'âhed devîd¹⁴⁷

Ez-dehânem güfte-i remîzî be-gû
Men nemî dânem be-gûyed her ki dîd

Mî-dehed düşnâm eger gûyî du'â
Tâli'î güft u ez-ân ħod şenîd.

*Gözümün gözyaşları olmasına rağmen, senin
ayağının toprağı uçarak ona iyi ulaştı.*

*Saki ile şarab kadehi dudak dudağa verdiler,
ah çektiğim için kendimden geçtim.*

*Eğer senin dişlerinin önünde laf vururlarsa,
gözyaşım kıskançlıktan sıçrayarak başka yere
gider.*

*Ağzımdan remizli sözler söyle; ben kimin
gördüğünü söylemeyi bilmiyorum.*

*Eğer dua söylerse kötü sözler verir; Tâli'î
söyledi ve onlardan kendi işitti.*

159

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Sabâĥ-ı 'ıyd çûn rûy-i to mâ-râ der-nażar bâşed
Şevem ħurbân-i kîş-i 'ışķ u ân 'ıyd-ı dîger bâşed

Dilem ez-nâvekeş ħ'âhed ħaber gîred velî tersim
Ki nâgeh be-güzered ez-sîne tâ o-râ ħaber bâşed

Dem-i kısmet zi-ĥak-i âstâneş çeşm-i merdüm-râ
Naşîbî ger dehed bâd-ı şabâ ĥaķķ-el-nażar bâşed

Be-şîrîn-kârî zân şûĥ eger 'ıydî taleb dârem
Murâdem zân leb-i cân-baĥş ĥalvâ-yi şeker bâşed

Zi-nîkû Tâli'î der-devr-i ruĥsâr-ı to merdüm-râ
Neşât-ı 'ıyd ez-yümn-i Şeh Cemşîd fer bâşed.

*Senin yüzün bayram sabahı gibi bize bakış
attı; aşk mezhebinin kurbanı olurum vr o
başka bayram olur.*

*Gönlüm onun okundan haber almak istedi,
lakin korkarım vakitli vakitsiz sineden geçer,
ona haber oluncaya kadar.*

*Onun eşiğinin toprağından insanların gözüne
kısmet olduğunda, Eğer sabah rüzgârı nasib
ederse, göziün hakkı olur.*

*Hoş muamele eden o güzele eğer bir bayram
taleb edersen, o can bahşeden dudaktan
isteğim şeker helvası olur.*

*Tâli'î'nin güzelliğinden senin yanağının
çevresinde insanlara, bayram sevinci,
yenmenden Şah Cemşid şanı oldu.*

¹⁴⁶Hâk-i pâ-y-i to be-o: hâk-i pâ-y be-o İ

¹⁴⁷Ger: eger İ

160

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

57-b

Ûametet Őve-i reftâr çû bünyâd koned
Serv-râ bende-i ĥod sâzed u azâd koned

*Senin boyun yürüyüşteki edayı dağıttığı için,
Serviyi kendi kölesi yaptı ve azad etti.*

Zîr-i tîġet ne-keşem âh ki kes der-tek âb
Ne-tüvâned ber âred dem u feryâd koned

*Senin kılıcın altında ah çekmem; Suyun içinde
olan bir kimsenin nefes almaya gücü yetmez
ve feryad edemez.*

Rind der-vey kes eger tevbe koned der-mestî
BâvereŐ kon be-ser-i ĥum çû Őasem yâd koned

*Rind eğer sarhoşlukla mestken o kiŐide tövbe
ederse, yemin ettiği için küplerin başına inan.*

Bâ-dileş ġamze yekî Şod cefâ-kârî âh
ÛaŐd-ı ĥûnem ger ez-ân ĥançer-i pûlâd koned

*Ah eğer kanıma kasdı o çelik hançerden
yaparsa, Onun gönli ile gamzesi birlik olup
cefa çektirirler.*

Tâli'î ger ne-bod tab'-ı te-râ meyl-i sūĥan
Der-ġazel-i Őarĥ-ı nev imrûz ki bünyâd koned.

*Tâli'î! Eğer senin huyun söze meyilli olmasa,
bugün yeni süslü gazellerde saçar mıydın?*

161

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Mî-konî 'arbede ġüftem be-men ġam pervered
Tünd Şod ân meh u ġüftâ ki çî mî bâyed kerd

*Benimle arbede yapma dedim, gam besledi; o
ay sinirlendi ve ne yapmam lazım dedi.*

Rişte-i cân-ı men ez-reşk be-ĥod mey-i bî-ĥadd
Ey kemer meyl-i miyâneş me-kon u ġird me-kerd¹⁴⁸

*Benim can ipliğim kıskançlıktan kendine
sınırsız Şarap verdi; Ey kemer! Onun beline
meyl etme ve etrafına dolanma.*

Her ki der-kûy-ı to Şod ĥâk ber âmed çî Şod
Men-i üftâde eger tîr ber âyem çûn kerd

*Ben düşmüşe eğer ok gelirse, senin köyünde
toprak olarak çıksa ne olur.*

Hest çûn sebzi-i nev-reste-i laġîf ân ĥaġġ-ı sebz
Leb-i Şîrîn-i to ġûyâ nebâteş pervered

*O yanakta çıkmış yeni tüylerle yeni yetişmiş
sebzeler gibi hoŐluk vardır; senin tatlı
dudağın bitkiler gibi besleyicidir.*

Tâli'î beher nişâr-ı ġadem-i meh-rûyân
Ĥiç vechî diġeret nîst be-ġayr-ı ez-ruh-ı zerd.

*Tâli'î! Güzellerin her bir adım atışı, başka
solgun yanaklardan, senin yüzün hiç yoktur.*

¹⁴⁸ Ez-reşk: eşk Ĭ

162

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Cân-ı men ez-hidmetet dûrest u miñnet mî-keşîd
Bî-to ne-tüvân zîsten hâtır be-hıdmet mî-keşîd

Mî keşem seccâde ber kerden ki rehn mî konem
Beher râhat bâşed ârî her ki zahmet mî-keşîd¹⁴⁹

58-a

Mî-revem şad bâr tâ hâlvat-nişîn kerdem velî
Sûy-i hüd pür harâbâtem be-himmet mî-keşed

Der-ezel bodem muhib-i rûy-i hûb u tâ ebed
Cânib-i hûbân dilem-râ ân muhabbet mî-keşed

Ṭâli'î der- 'âlem-i rindî ber gam-ı muhtesib
Duhter-i rez-râ çû mî bîned be-halvet mî-keşed.

Benim canım senin hizmetinden uzaktır ve mihnet çekmiyor; sensiz yaşayamıyorum, senin hadiseni hatırlamıyorum.

Rehin etmek için seccade çektim; evet zahmet çektiklerimden her biri rahat oldu.

Yalnızlıkta oturan olduğum için yüz defa gittim lakin kendi tarafında çok viraneyim, eziyet çektim.

Ezelden ebri güzel yüzlerin seveni oldum ve ebediyete kadar güzelelrin tarafı gönlimü o sevgi çekti.

Ṭâli'î! Rindlik aleminde zabitanın gamına, şarabı gördüğü için yalnızlık çekiyor.

163

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Her câ ki sühan zân dehen-i teng ber âyed
Der-şahn-ı çemen gonçe be-şad reng ber âyed

Der-zıkr-i lebet cân u dilem ser-i cengend
Ne-bod 'aceb er der-ser-i mey ceng ber âyed

Kerd âteş-i âhem be-dil saht-ı to te'sîr
Ârî çi 'aceb lâle ger ez-seng ber âyed¹⁵⁰

Âhenk ser-i kûy-ı to ân-dem ki koned âh
Ez-sîne-i mecrûh be-âhenk ber âyed

Ey Ṭâli'î-i dil-şüde ez-şevk-i dehâneş
Feryâd-ı to dâim zi-dil-i teng ber âyed.¹⁵¹

O dar ağzın sözü her yerde yükseldi, bahçenin ortasında gonca yüz reng ile hasıl oldu.

Senin dudağının zikrinde can ve gönüm kavga istediler; Eğer şarab için savaş çıkarsa tuhaf olmaz.

Senin şiddetine doyduğu için ahım gönülden ateşler çıkardı; evet lalenin taştan çıkması ne tuhaftır.

İşte senin köyünün başında ah çektiği o vakit, yaralı sineden okun ucuyla çıktı, yükseldi.

Ey aşık Ṭâli'î! Onun ağzının şevkinden, senin feryadın daima dar gönülden yükselir.

¹⁴⁹ bâşed ârî her: bâşed her İ

¹⁵⁰ Kerd: ger İ

¹⁵¹ Feryâd-ı to dâim: feryâd dâim İ

164

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

Bâzet ân meh h'ând u pîş-i hod feşând
Ey dil-i âvâre nîket bâz h'ând

Mâned dil der-mihnet u men der-gamem
O çi gam dâred me-râ ger dil be-mâned

Âmed u bî-vech küstâhî nümûd
Hatt be-kerd 'ânzet o-râ ki h'ând

Eşk zi-kemîn me-râ der-dîde dil
Çûn nigîn la'l-i der-hâtem feşând

Tâli'î gül-gûn-ı eşk-i h'îş-râ
Ber-ser-i kûyet besî h'âhed revând.

O ay senin doğanını çağırdı ve kendi önüne düşürdü; Ey avare gönül! Senin güzelliğini yine çağırdı.

Ben gamın içinde ve gönül mihnet içinde kaldı, Eğer gönle kalsa o bana ne gam tutar.

Geldi ve sebepsiz küstahlık gösterdi; senin yanağın yazı yaptı ki onu okusun.

Gözyaşı kinden bana gözde gönül, yüzük gibi mühürlü dudağa saçtı.

Tâli'î! Gül rengindeki kendi gözyaşı, senin köyünün başına çok akacak.

165

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)****58-b**

Hayâl-i yâr çû der-dîde-i pür-âb der âyed
Zehî hayâl ki dîger be-dîde-i h'âb der âyed

Çi-gûne hâk-i niger der-serem pây-i semendet
Be-'azm seyr çû pây-i to der-riqâb der âyed

Hayâl-i gayr-i to ger pâ nihed be-hâne-i çeşm
Zi-rişk giryê konem tâ be-hâne âb der âyed

Be-devr-i çeşm-i to peymâne der-hayâl-i gürîzest
'Aceb ne-bâşed eger der-hum-ı şarâb der âyed

Çû Tâli'î nazar ez-mihr-i bâ-cemâl-i to dâred
Çi-gûne der-nazareş mâh u âftâb der âyed.

Sevgilinin hayali yaşlı gözlere geldiği gibi, ne tuhaf hayaldi; diğer uykulu gözlere de geldi.

Senin güzel atının ayağı benim başımda toprağa nasıl bakar? Pir azmiyle senin ayağının önüne geldi.

Eğer senin diğer hayallerin gözün evine ayak koymazsa, eve su gelinceye kadar kıskançlıktan ağlarım.

Kadeh Senin gözünün çevresine kaçma hayalindedir; Eğer şarap testisinin içine girerse şaşırılmamalıdır.

Tâli'î senin yüzünün güneşine baktığımda, onun gözlerine nasıl ay ve güneş girdi.

166

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-dilem şad bâr tîr-i vey resîd
Nâ-güzeşte dîgerî ez-pey resîd

Hâk-i kûyeş der-naazar mî âyedem
Bâz pürs ey dil ki ez-reh key resîd

'İşk-ı te-râ âvâze bisyârest lîk
În şadâ der-gûş-ı mâ ez-ney resîd¹⁵²

Der-humârem ân leb âmed der-hayâl
Ġam me-ğor ey dil ki înek mî resîd

Tâli'î der-sîne-i mecrûh-ı mâ
Râhat ez-peykân-ı o şad pey resîd.

Gönlüme yüz defa onun oku ulaştı, ulaştıktan sonra dieğrleri geçmedi.

Onun köyünün toprağı göze getirdim; Ey gönül! Git sorguya çek, yoldan ne zaman gelecek?

Senin aşkına ses çoktur, lakin bu ses kulağımıza neyden ulaştı.

Humarlığında o dudak hayale geldi; ey gönül! Gam yeme işte ulaştı.

Tâli'î! Bizim yaralı sinemize, rahatlık onun yüz okundan sonra ulaştı.

167

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Güftemeş la'l-i to bâ-cevher-i cân mî mâned
Zîr-i leb ħande zed u güft be-ân mî mâned

Dehen-i teng-i to der-vağt-i tekellüm be-nümûd
Tâ ne-gûyî ki meger hîç nihân mî mâned¹⁵³

59-a

Rûh be-ğadd-i to hem-reh ne-tüvâned reften
Ger koned da'va reftâr-ı revân mî mâned

Ġaybest ez-naazar u zindeğî ez-vey dârem
Vân perî-çehre ta'yîn şod ki ħıbbân mî mâned

Tâli'î nazm-ı to rengîn zi-hayâlât-ı ħodest
Süħanânet ne be-şî'r-i dîgerân mî mâned.

Ona, senin dudağın canın cevheri ile kalıyor dedim; dudak altında gülümsedi ve onunla kalıyor dedi.

Senin dar ağzın konuştuğunda gözüktü, yerene kadar meğer gizli hiçbirşey kalmamış.

Can senin boyunla arkadaşlık edemedi; Eğer dua ederse yürüyüşteki eda kalır.

Gözden uzaktır ve ondan canlılığı tuttum; peri yüzlüler ayrıldılar sevgililer kaldı bil.

Tâli'î! Senin şiirin kendi renkli hayalerindedir. Sözler başkalarının şiirlerine kalan sözlerden değildir.

¹⁵² 'İşk-ı te-râ: 'İşk-râ İ

¹⁵³ Meger: dîger İ

168

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

Meh-i çâbü-k-süvâr zi-merkeb cûn fûrûd âyed
Pey ta'zîm-i o hûrşîd ez-gerdûn fûrûd âyed

Füsûn mî-h'ând ân leb tâ sirişkem ber zemîn üfted
'Aceb ne-bod eger kevkeb ber-în efsûn fûrûd âyed

Be-mihr-i rûy-i Leylî cân-ı Şîrîn dâd ne-bod dûr
Ki nûr ez-âsmân ber-türbet-i Mecnûn fûrûd âyed

Eger âgeh zi-dâg-ı lâlê kereded ebr-i deryâ-yı dil
Be-cây-i kaçre-i bârân zi-çeşmeş hûn fûrûd âyed

Zi-şevk-i 'ârız-ı yâr o leb-i şîrîn-i o her dem
Sirişk-i Tâli'î ez-dîde eş gül-gûn fûrûd âyed.

Ata iyi binen ay eşekten aşağı indiği için, ona saygı gösterdikten sonra güneş alçaldı.

O dudaklar büyü yaptığı için gözyaşlarım yere düştü, eğer yıldızlar bu büyüden aşağı inerse şaşılmamalıdır.

Leylanın yüzünün güneşine tatlı canını vermekten uzak durmadı; gökten Mecnun'un türbesine nur indi.

Eğer gönül denizinin bulutu lalenin yarısından haberdar olursa, yağmur damlası yerine onun gözünden kan iner.

Sevgilinin yanağının ışığından ve onun şirin dudağından her zaman Tâli'î'nin gözyaşları gözünden gül renkli olarak iner.

169

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

Dârem rûh cûn zer zi-gam-ı sîm-berî çend
În vech me-râ bod bih ez-sîm o zerî çend¹⁵⁴

Sûy-i to nazar ger ne-konem pîş-i rakîbân
'Aybî ne-bod hest der-încâ nazârî çend¹⁵⁵

Hem rindem u hem 'âşık u hem münkir-i zahid
El-minnetü li-İllah ki dârem hüneri çend

Bestend der-i meykedhâ ber ruh-ı rindân
Be-güşây Hudâyâ diğêr ez-ğayb derî çend

Hiştend gül u lâlê be-dâg-ı to zi-ğasret
Çû Tâli'î-i dil-şüde hûnîn-cigerî çend

O göğsü gümüş gibi olanın gamından altın gibi yanağım oldu, bu yüzden bana altın ve gümüşten güzel oldu.

Rakipleirn önünde eğer senin tarafına bakmazsam ayıp olmaz; gören o kadar bakış var.

Hem rindim, hem aşık ve hem zahidi inkar edenim, minnet ancak allahadır o kadar hüner sahibiyim.

Rindlerin yanağına meyhane kapılarına bağlandılar; Ey allahım o görünmeyen diğer kapıları aç.

Gönlü gitmiş aşık Tâli'î'nin o kadar içi kan ağlıyor, o kadar üzgün ki gül ve lale senin yarana hasretten oldular.

¹⁵⁴ Zi-gam: gam İ

¹⁵⁵ Pîş-i rakibân: sûy-i rakibân İ

170

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

59-b

Meh-râ çû ruhet müşkil eger der nazâr âyed
Her çend ki der devr-i felek gird ber âyed

Ĥâk-i kademeş mî resed ey eşk birûn ây
Ez-dîde-i men me-rev mî kon ki der âyed

Der-sîne-i men nâvek-i o reh-güzerî sâht
Şâdî be-dil-i haste ez-ân reh-güzer âyed

Be-şikest ser-i zülf-i to çûn ber kemeret zed
Mânende-i ân-kes ki sereş ber kemer âyed

Tîgeş egeret va'de-i küşten dehed ez-mihr
Ey Tâli'î-i dil-şüde âhîr be-ser âyed.

*Eğer senin yanağın gibi aya bakmaya zorluk
gelirse, feleğin çevresinde o kadar toz çıkar.*

*Ey gözyaşı! Onun ayağının toprığına
ulaşıyorsun dışarı gel; benim gözümde dışarı
çıkma girmeyi dene.*

*Onun oku benim sinemde yol yaptı; o yoldan
hasta gönle sevinç geldi.*

*Senin saçlarının ucu senin kemerine değdiği
başı kemere gelen o kimse gibi, için kırıldı.*

*Ey aşık Tâli'î! Eğer onun oku sana öldürme
vadesini güneşten verirse, sonunda başa gelir.*

171

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Her zemân ez-gamze eş der-sîne hançer mî reved
Rû nemî ger dânem ez-tîgeş eger ser mî reved¹⁵⁶

Cânib-i ĥâk-i ser-i kûyeş ta'cîl temâm
Bâ-şabâ gül-gûn-ı eşk-i men ber-â-ber mî reved

Geşt yegân rûy-i zerd-i men be-ĥâk-i kûy-ı o
Râst güftend în sülhan zer-i Pehlevî zer mî reved

Zân şodem ez-gam men âşüfte-i sevdâyî mizâc
Kez ĥayâl-i zülf-i o dûdem be-ser ber mî reved

Mî feşâned dânehâ-yi eşk merdüm-i Tâli'î
Ber-zebân çûn nâm-ı ân pâkîzi-gevher mî reved

*Onun gamzesinden sineye her zaman hançer
gelir; eğer baş giderse, onun okundna yüz
çevirmem.*

*Onun köyünün başındaki toprağın tarafına
acele etti, saba rüzgârı ile gül renkli gözyaşım
berbaer gitti.*

*Benim sararmış yüzüm onun köyünün
toprağıyla bir oldu, doğru söyledi, bu söz
Pehlevi altınından sarı geldi.*

*O mizaçtan benim gamımdan sevda düşkünü
oldum; ondan onun saçının hayali gamı baş
üstüne getirdi.*

*Tâli'î'nin göz bebeği gözyaşı taneleri saçtı,
Dile onun adı saf cevher gibi geldi.*

¹⁵⁶ Her zemân ez-gamze eş der-sîne: Her zemân der-sîne em zân gamze Ĥ

172

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Miyâneş-râ çû dîdem dil be-fikr-i ân dehân güm şod
Dilem-râ bâz dâd ân leb velî cân der miyân güm şod

Onun belini gördüğüm için gönülde o ağzın fikri kayboldu, o dudak gönlüme geri verdi lakin can beldedir.

Güşâd ebrû vü der-dil nâvek-i ân gamze şod gâyib
Kemân-râ sâht bâlâ büred tîr ez-beher ân güm şod

Kaşlarını çattı ve gönülde o gamzenin oku kayboldu; yayı zorlukla yukarı çıkardı, onun nasibinden ok kayboldu.

60-a

Keşîd ez-sîne em tîr u hayâl-i gamze mâned âncâ
Ber âmed nâvek u peykân-ı o der-üstühân güm şod

Sinemden ok çektı ve o yerde gamzenin hayali kaldı, onun kirpik ve okları kemiklerden çıktı, kayboldu.

Be-müjgân çeşm-i men zân hâk-i pâyeş-râ zened ber-
hem
Ki çendîn gevhereş âncâ be-hâk-i âstân güm şod

Benim gözüm kirpiklere o ayağın toprağından vurdu, onun bu kadar cevheri o yerde onun eşığının toprağındadır.

Hayâl-i gamze-i o Tâli'î-râ der-dil-i sûzân
Çû sûzen der miyân-ı âteş üftâd u revân şod.

Onun gamzesinin hayali Tâli'î'ye ateşli gönülde, iğnenin ateşin ortasına düşmesi gibi gitti.

173

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Reft âh tâ be-kerd reheş çûn şabâ resed
Dâred hevâ-yi hâk-i dereş tâ kucâ resed

Saba rüzgârı ulaştığı için ah gitti onun yolunu tuttu; nereye kadar ulaşırsa, onun kapısının toprağının hevesini tuttu.

Âb-ı hayât mî-dehed ez-şevk-i cân o mest
Der cüst u cüy ânek be-ân hâk-i pâ resed

Gönül neşesinden ve mestlikten ab-ı hayat verdi; araştırıp sormada o ayağın toprağına ulaştı.

Mâlem çû dîde pîş-i to ber-hâk-i her müje
Seyl şod çeşmem u zo tûtiyâ resed

Göz senin önünde onun toprağına sürdüğü için, gözyaşım sel oldu ve ondan sürme oldu.

Gûyem du'a-yi cân-ı to ez-dûr çûn konem
Pîşet nemî resem meğer âncâ du'a resed

Senin canının duasını uzaktan söylediğim için, senin önüne ulaşamadım, ancak dua ulaştı.

Dil-râ çîn-i turre-yi ân nâzenîn me-bend
Ey Tâli'î-i haste me-bâdeş haţâ resed.

O şmarığm alnundaki saç kıvrımlarını gönle bağlama; Ey hasta Tâli'î! Olmasın sakın, hata ulaşır.

174

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Raķibeş çün me-râ çend be-şad ferseng be-gürized
Bisân leşker-i yâġî ki rûz-ı ceng be-gürized

Eger tîr-i te-râ gûyem ki yek-dem der-dilem be-nişîn
Şikâfed sîne-râ vü ez-men-i dil-teng be-gürized

Çünîn kez ġamze-i nâvek-i şikârî mî-keşidem
Zi-pîş-i çeşm-i o âhû be-şad ferseng be-gürized

Ber-ân der-ġîş-râ ġâhem ber-yârî velî tersim
Seg-i kûy-ı to çün çend me-râ ez-nük be-gürized

Me-kon ey bî-vefâ bâ-Ṭâli'î beder bî-mihrî
Ki ân seg nîst kez kûyet be-darb-ı nük be-gürized.

Onun rakiplerinin yüzlerce kilometrelik mesafeye kaçması bana, savaş günü düşman askerinin kaçması gibidir.

Eğer senin okuna bir an gönlümde otur dersem, sineyi yarar ve ben dar gönüllüden kaçar.

Bunun gibi avcı oklarını gamzeden çektiğim vakit, onun gözünün önünden ahu yüzlerce kilometrelik mesafeye kaçar.

Onun üzerine kendimi dost olarak istedim lakin korkarım ki senin köyünün köpeği bana okun temreninden kovalıyor.

O köpek senin köyünde değil, okun darbesinden kaçmıştır; Ey vefasız Tâliyi dışarda güneşsiz yapma.

175

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

60-b

Çeşm-i merdüm ġîre der dîden zi-rûy-ı o bod
ġîre kereded dîdehâ çün âftâb ez-rû bod

Ez-ġadeng-i ġamze eş çizî nemî dârem dirîġ
Çün keşem cân pîş-i o dil nîz der-pehlû bod

Ĥâk-i pâyeş çün be-çeşm âyed revân kereded sirişk
Eşk mî âyed belî der-dîde çün dârû bod

Ĥüfte der-kûy-ı men ġiştend nî-gûyân besî
Cân-ı men her câ tûy-ı âncâ besî nîkû bod

Bâ-raķîbân ġû girift ân meh ber ġâm-ı Ṭâli'î
Ĥûb-rûyî ân-çünîn ġafîstîk'obed-ġû bod.

İnsan gözünün şaşkın gören kısmı onun yüzünden oldu; güneş yüzden olduğu için görenler şaşkınlık geçirdi.

Onun gamzesinin okundan bir şey tutmadım yazık! Böğürümde olduğu için onun önünde can çektim.

Onun ayağının toprağı göze geldiği için gözyaşı aktı, gözyaşı geldi evet göze ilaç gibi oldu.

Benim köyümde çok söylenmeyi bırak dedi; benim canım o yerin her tarafında çok iyi oldu.

O ay rakiplerle Tâli'î'nin gamı üzerine huy edindi; kötü huylu güzel yüzlüler böyle gizlidir.

176

Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûl

Serem-râ eger zîr-i pâ mî koned
 Ƙadem dârî bâ-gedâ mî koned

Raƙîb ez-segeş çûn besî kemterest
 Ne-dânem büzürgî çirâ mî koned

Ğubâr-ı reh-i yâr-râ çeşm-i men
 Gedâyî zi-bâd-ı şabâ mî koned

Me-keş âh ey dil zi-sûz-ı derûn
 Ki germî eşer der-hevâ mî koned

Be-vaşf-ı meh-rûy-i o Ʀâli'î
 Sühan-râ müvecceh edâ mî koned.

*Eğer başımı ayak altına alırsa, yoksul dilenci
 ile adım atmış olur.*

*Rakib onun köpeğinden çok daha aşağıda
 olduğu için, neden büyük tasladığını
 bilmiyorum.*

*Benim gözüm sevgilinin yolunun tozunu saba
 rüzgârından dilendi.*

*Ey gönül! Gönüldeki ateşten ah çekme;
 sıcaklığı havada iz bırakıyor.*

*Tâli'î, O ay yüzünün vasfıyla, sözü uygun eda
 ile yaptı.*

177

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Ez-sîne ger hadeng-i to âsân birûn reved
 Ez-dil 'aceb ki lezzet-i peykân birûn reved

Reftend 'aql u cân u dilem ez-ƙafâ-yi yâr
 Çûn leşkerî ki ez-pey sulţân birûn reved

61-a

Hengâm-ı girye derd-i to ez-dil ne-reft u kes
 Ez-ğâne çûn be-mevsîm-i bârân birûn reved

Düşvâr bod reften cân ez-tenem kunûn
 Ez-reh-güzâr-ı tîr-i to âsân birûn reved¹⁵⁷

Peykân-ı o zi-sîne birûn reft o Ʀâli'î
 Şod çûn kesî ki ez-bedeneş cân birûn reved.

*Eğer senin okun sineden kolayca dışarı
 çıkarsa, gönülden kirpiklerin lezzeti de tuhaf
 bir şekilde çıkar.*

*Sultanın ardından dışarı çıkan askerler gibi,
 Aklım canım ve gönlüm sevgilinin başından
 gitti.*

*Senin derdin ağlama mevsiminde gönülden
 gitmez ve kimse evden yağmur mevsiminde
 dışarı çıkmaz.*

*Canın tenimden gitmesi zor oldu; şimdi senin
 okunun yolundan kolayca dışarı çıktı.*

*Onun kirpikleri sineden gitti; Tâli'î
 bedeninden canı çıkmış kimse gibi oldu.*

¹⁵⁷ Bod: ne-bod İ

178¹⁵⁸**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Çeşm-i merdüm hîre der dîden zi-rûy-ı o bod
Hîre kerded dîdehâ çün âftâb ez-rû bod

Ez-ğadeng-i ğamze eş çizî nemî dârem dirîğ
Çün keşem cân pîş-i o dil nîz der-pehlû bod

Hâk-i pâyeş çün be-çeşm âyed revân kerded sirişk
Eşk mî âyed belî der-dîde çün dârû bod

Güfte der-kûy-ı men hiştet nî-gûyân besî
Cân-ı men her câ tûy-ı âncâ besî nîkû bod

Bâ-rağîbân hû girift ân meh ber-ğâm-ı Tâli'î
Hûb-rûyî ân-çünîn hafîstk'obed-hû bod.

İnsan gözüniün şaşkın gören kısmı onun yüzünden oldu; güneş yüzden olduğu için görenler şaşkınlık geçirdi.

Onun gamzesinin okundan bir şey tutmadım yazık! Böğürümde olduğu için onun önünde can çektim.

Onun ayağının toprağı göze geldiği için gözyaşı aktı, gözyaşı geldi evet göze ilaç gibi oldu.

Benim köyümde çok söylenmeyi bırak dedi; benim canım o yerin her tarafında çok iyi oldu.

O ay rakiplerle Tâli'î'nin gamı üzerine huy edindi; kötü huylu güzel yüzlüler böyle gizlidir.

179

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Sirişkem dem-be-dem der-hâk-i kûy-i yâr mî üfted
Be-kûy-ı 'ışk merdüm-râ ez-în bisyâr mî üfted

Dil-i miskîn ki der pergâr-ı haţtet nuqaţ-vâr âmed
Nigâheş dâr nîkû ver-ne ez-pergâr mî üfted

Eger nakkaş-ı Çîn der-şüret-i hüsn-i to mî bîned
Zi-hayrânîş kâr ez-dest u dest ez-kâr mî üfted¹⁵⁹

Zi-girye çâr divâr-ı tenem bâ-hâk yek-sân şod
Dem-i bârân 'aceb ne-bod eger divâr mî üfted

Me-rev ey Tâli'î der şeh'r bâ-âh o figân-ı dîger
Ki âteş ez-dem-i germ-i to der-bâzâr mî üfted.

Gözyaşım zaman zaman sevgilinin köyünün toprağına düştü, aşk köyünde insanlara bundan çok düştü.

Miskin gönül senin yüzünüün pergelinde noktalar gibi geldi; bakışı iyi tuttu, yoksa pergelden düşüyordu.

Eğer nakkaş senin güzel yüzündeki kıvrımları görürse hayranlıktan işleri ellerinden ve elleri işlerinden düşer.

Ağlamaktan tenimin duvarını yıkmaya sürüklüyor; yağmur vaktinde eğer duvar yıkılırsa tuhaf olmaz.

Ey Tâli'î! Şehirde ah ve ve başka figanlarla yürüme, ateş senin sıcak nefesinden bazara düşer.

¹⁵⁸ Bu gazel T nüshasında 175. Gazel ile aynıdır ve İ nüshasında tekrar edilmemiştir.

¹⁵⁹ U dest ez-kâr mî üfted: u kâr ez-kâr mî üfted İ

180

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün**61-b**

Ruḥeş pinhân zi-çeşm-i mâ ne-bâşed
Velî hiç ân dehân peydâ ne-bâşed

Be-rev nâşih zi-pîş-i âb-ı çeşmem
Te-râ güfthem günah-ı mâ ne-bâşed

Zi-bes kez nâvekeş pür şod dil-i men
Ġamî ger âyed o-râ câ ne-bâşed

Çû zâhid dem ber âred rûḥ pûşân
Ki gül der-mevsîm-i sermâ ne-bâşed

Zi-zülfeş Tâli'î tâ çend gûyî
Kesî-râ in heme sevdâ ne-bâşed.

*Onun yanağı bizim gözümüzden gizlenmedi,
kakin o ağız hiç peyda olmadı.*

*Ey nasihat eden! Benim gözyaşımın önünden
git, sana dedim, günah benden gitti.*

*Gönümde onun oklarından o kadar çok oldu
ki eğer gam gelirse ona yer kalmaz.*

*Zahidin yanağından örtüyü çıkardığı zaman,
kış mevsiminde gülin olmaması gibidir.*

*Tâli'î onun saçlarından daha ne kadar
söyleyeceksin; kimseye bunların hepsi sevda
olmadı.*

181

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Eşk der-kûyeş dem-â-dem mî reved
Çîst eşk ey dîde ser hem mî reved

Bes ki der-nem mâned ez-bârân-ı eşk
Perde-yi çeşm-i men ez-hem mî reved

În heme reh kez zemîn tâ âsmân
Hest âh-ı men be-yek-dem mî reved

Râh peydâ mî koned der sîne em
Tîr-i o zân reh-güzer gam mî reved

Tâli'î çûn bâ-segân-ı kûy-ı o
Mî-şevved hem-reh muazzam mî reved.

*Gözyaşı zaman zaman onun köyüne gider; ey
göz! Gözyaşı nedir? Baş da gidiyor.*

*Gözyaşı yağmurundan çok ıslandı; benim
gözümün perdesi de gitti.*

*Yerden göğe kadar bu bütünü yolalrdan bir
zaman geçmiş ahım vardır.*

*Onun oku sinemde yol peyda etti, o yoldan
gam geçiyor.*

*Tâli'î onun köyünün köpekleri ile yoldaş
olduğu için büyüklüğü gitti.*

182

Mef'ülü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Gerd-i reheş be-çeşm hevâ ḥâh mî resed
Der yâbeş ey sirişk ki ez-râh mî resed

*Onun yolunun tozu göze ulaşmayı heves etti;
Ey gözyaşı! dikakt et ona yoldan geldi.*

Âgeh zi-‘ışk şod dil u tîret be-o resid
Peyveste feyz ber-dil âgâh mî resed

*Okun ona ulaştı ve gönül aşktan haberdar
oldu; gönle feyz ve bilgi ulaştı.*

62-a

Tâ hâl-i dil be-pîş-i to gûyed zi-dest-i hicr
Âmed sirişk o ez-pey o âh mî resed

*Gönlün hali iyi oluncaya kadar ayrılık elinden
senin önünde söyledi; gözyaşı geldi ve
ardından ah ulaştı.*

Güftî nemî resed be-kesî hâk-i pâ-y-i o
Ey dîde çeşm dâr ki nâgâh mî resed¹⁶⁰

*Onun ayağının toprağı kimseye ulaşmadı
dedi; Ey göz! Birden ulaşacağını ümit et.*

Ey Tâli’î-i dil-şüde cân-râ be-pîş-i bâz
Be-firist zânki kevkebe-i şâh mî resed.

*Ey aşık Tâli’î! Canı doğanın önüne yolla;
çünkü şahın yıldızı ulaştı.*

183

Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün

(Fâ’ilâtün)

(Fa’lün)

Haţţ be-gird-i ruĥ-ı ân mâh-likâ peydâ şod
Her taraf şaf zede niger çi belâ peydâ şod

*O ay yüzünün yanağında yuvarlak çizgiler
peyda oldu; ne bela ortaya çıktığını anlamak
için her tarafta saf kurdular.*

Hâl u haţţ-ı gird-i meh-rûy-i to her kes ki be-dîd
Güft der-devr-i şamer bîn ki çihâ peydâ şod

*Senin ay yüzündeki yuvarlak çizgi ve benleri
gören herkes, ay devrinde neler oldu gör dedi.*

Yâftend ez-ser-i kûy-ı to beher kes çîzî
Hâk-ı reh bod ki der-dîde-i mâ peydâ şod

*Herkes senin köyünün başında bir şey buldu;
yolun toprağı olan toz bizim gözümüzde peyda
oldu.*

Şabr u ârâm be-reft ez-dil-i tengem şad şükr
Kez berây-i ğam dâned veh-i to câ peydâ şod

*Yüzlerce şükür olsun, benim dar gönlümden
sabr ve karar gitti; senin gam vereb ahun için
yer peyda oldu.*

Tâli’î-râ ser-i kûy-ı ĥod ân meh çû dîd
Güft in güm-şüde dîĝer zi-kucâ peydâ şod.

*O ay Tâli’î’yi kendi köyünün başında gördüğü
için, bu diĝer kaybolmuşlar nerden peyda
oldu dedi.*

¹⁶⁰ Pây-i o: kûy-i o ĩ

184

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Dîde bâ-rûy-i to sûy-i meh-i tâbân kerdîd
Şod melûl ez-ħod u ez-dîde pîşmân kerdîd

*Göz senin yüzünle parlak ayın tarafını yaptı;
melul oldu ve gözden pişman oldu.*

Ġamze et dîd raķîb u zi-cefâ dest be-dâşet
Kâfir ez-tîĝ be-tersîd u müselmân kerdîd

*Rakip senin gamzeni gördü ve cefadan otorite
sahibi oldu; kafir kılıçtan korktu ve Müslüman
oldu.*

Pîş-i o ğûy şîfat-ı derdem çevĝân-bâzî
Ser-i men bod ki ser-i mâ ser-i meydân kerdîd¹⁶¹

*Onun önünde derdimin vasfını sopa sallayan
olarak söyledi; benim başımı meydanın başına
koydu.*

Bâd ber-silsile-i zülf-i to be-güzeş u zi-reşk
Mû-be-mûy men-i âşüfte perîşân kerdîd

*Rüzgâr senin saçının zincirine geçti ve
kıskaçlıktan, inceden inceye ben aşüfteyi
perişan etti.*

Ṭâli'î çûn ruħ-ı o der dil-i men 'aks endâht
Rûşen ez-pertev-i o âyine-i cân kerdîd.

*Ey Ṭâli'î! Onun yanağı benim gönlümde
aksettiği için, can aynasının alevlerinden
parlak yaptı.*

185

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün**62-b**

Eger der-sîne tîr-i yâr bâşed
Me-ters ey dil ez-în bisyâr bâşed

*Eğer sinede sevgilinin oku olursa, Ey gönül!
Korkma bundan çok olur.*

Sûħan ğû ğüftemeş bâ-men diger ğüft
Nemî ğûyem sûħan bî-kâr bâşed

*Benimle konuş dedim başkasına söyledi; söz
söylemedim faydasız olur.*

Dilem-râ berev u nîkû dâred ân meh
Kirâ hergiz çünîn dil-dâr bâşed

*O ay gönlümü götürdü ve güzel yaptı. Kime
daima böyle sevgili oldu?*

Be-çeşmem bâ-ħayâl-i rûy-i o eşk
Bod âbî ki der ğül-zâr bâşed

*Gözüme onun yüzünün hayali ile gözyaşı, ğül
bahçesinde su renginde oldu.*

Me-rev ey Ṭâli'î nezdîk-i zâhid
Me-kon kârî ki dûr-ı ez-kâr bâşed.

*Ey Ṭâli'î! Zahidin yakınına gitme, iş yapma
işten uzak ol.*

¹⁶¹ Mâ: tâ A

186

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Çûn haber yâbem zi-tîreş hâtirem bî-gam şevd
Müjde-i râhat çû yâbed dil revân hurrem şevd¹⁶²

Hûn-ı men çûn rîht der-kûy-ı to efşânem sirişk
Dâne be-tüvân kâştên ârî zemîn çûn nem şevd

Gûyed ez-luţf leb-i can-bahş-ı o her dem sühan
Bâ-Mesîhâ âh-ı men ger ber-felek hem-dem şevd

Cüz-i dehânet kısmet-i dil nîst çûn güm şod sirişk
Lâ-cerem tengî bod sâl ki bârân kem şevd

Belî sirişk-i Tâli'î hum şod çeşmeş her müje
Sûzenî ko-râ ne-bâşed âb ârî hum şevd.

Onun okundan haber bulduğum için zihnim gamsız oldu; Rahat müjdesi bulduğu için gönül şenlendi.

Senin köyünde kanım döküldüğü için gözyaşu saçtım; Evet yer nemli olduğu zaman tohum ekilebilir.

Hız. İsa ile benim ahım eğer feleğe dost olursa. Onun can veren dudağı her zaman lütuftan söz söyler.

Gözyaşı azaldığı için senin ağzından başka gönlün kısmeti yoktur; şüphesiz yağmurun az olduğu yıl kıtlık olur.

Evet Tâli'î'nin gözyaşına onun gözünden her kirpik küp oldu; ona yakıcılık olmadı evet su küp oldu.

187

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Dil ki der-fikr-i ruhet zân hatt-ı müşgîn kerd yâd
Bâ-kesî mâned ki pîş-i şem' mî-h'and sevâd¹⁶³

Güfemeş tersim ki çûn bînî diğêr sûy rakîb
H'ânîş nezdîk-i hod hândîd u güftâ dûr bâd

63-a

Tîğ ber-farķem ne-zed ân bî-vefâ miskîn serem
Bârhâ beher şefâ'at gerçi der-pâyeş fütâd

Tîr-i o be-şikâft dil-râ zi-ten hâkî güzeşt
Reft ân kez vey dil-i men' yâftî gâhî güşâd

Tâli'î rindest u 'âşîk men' ne-tüvân kerdeneş
Ger ber-rûy-i hûb u câm-ı bâde dâred i'tikâd.

Gönül senin yanağının fikri içinde yanağındaki beni andı; mumun önünde okuyup yazmak için bir kimse ile kaldı.

Rakibin diğêr yönlerini de gördüğüm için korkuyorum dedim; Kendi yanına çağırdı, gülümseyerek uzak olsun dedi.

O miskin sözünde durup kılıcı başıma vurmadi; Gerçi defalarca şefaatt etti, ama onun ayağına düştü.

Onun oku gönlü yardı ve bedenden toprağa geçti; o gidince gönlüm ara sıra açılma fırsatı buldu.

Tâli'î eğer güzel yüze ve şarab kadehine gönülden bağlanırsa, aşıklık ve rindliği boynundan atamaz.

¹⁶² Hurrem: gam A

¹⁶³ der-fikr: ez-fikr A

188

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Semend-i devlet-i ân mâh çûn zi-râh resîd
Sürûd ehl-i ıtarab dem-be-dem be-mâh resîd

Ğubâr-ı hâk-i reheş-râ be-çeşm-i men bînend
Ki dîde fahr be-o kerd çûn zi-râh resîd

Zi-bârgâh-ı çemen dur bod Hüsrev gül
Şikefte şod çemen u gül be-bârgâh resîd

Sürûd-ı mürğ-i seher în terâne bod ki güft
Beyâ ki râyet manşûr-ı pâdşâh resîd

Be-gûş-ı men ne-resed güft Tâli'î âhet
Dilem zi-sîne ber âverd nâle-i âh resîd.

*O ayın devletinin atı yoldan geldiği için,
eğlence ehli zaman zaman şarkı söyleyerek
aya ulaşır.*

*Onun yolunun toprğai benim gözüme oturdu;
göz yoldan ulaştığı için onunla öğündü.*

*Padişahın otağından gül ve hançer uzak oldu;
çardak açıldı ve gül otağa ulaştı.*

*Seher bülbülünün, Allah'ın yardımıyla galip
gelen padişahın ayağına ulaşmak için
söylediği şarkı, bu şarkı idi dedi.*

*Tâli'î! Senin ahın kulağıma ulaşmadı dedi;
gönlüm sineden çıktı ahın inlemesi ulaştı.*

189

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Çû beher şu'bede-bâzî felek esâs nihâd
Be-rûy-i ma'reke ez-mâh u mihr ıtarab nihâd

Be-tâk u manzar-ı çarh ilticâ mübâreke kazâ
Der-în serâ be-tufeyl-i to în esâs nihâd

Zi-dehr tâ ne resed afet-i te-râ şebhâ
Hezâr şu'le gerdûn zi-beher pâs nihâd

Be-hırka bâde kerret dâd pür dîr be-nûş
Ki der-miyân-ı be-to în nükte der-libâs nihâd

Müdâm Tâli'î-i haste der mağall-ı hammar
Kadeh be-dest-i to rindî-i mağal-şinâs nihâd.

*Feleğin her bir hokkabazlığı için rahat
bıraktı; Ona savaş meydanında ay ve güneşten
kadeh koydu.*

*Bu sarayda sen tıfıla bu esası koydu, feleğin
nazarına ve bina kemerine sığınmak kazanın
gereğidir.*

*Felekten geceleri senin afetine ulaşmayınca
kadar, feleğe her birinden binlerce şule saçtı.*

*Hırka ile defalarca şarab çok uzun süre içti;
senin belinde bu nükteyi elbise içine koydu.*

*Hasta Tâli'î! Daima meyhane mahalinde,
kadehi sen mahali bilen rindin eline koydu.*

190

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün**63-b**

Ger rû ne-mâlem ber-zemîn pîş-i meh-i dil-cûy-i ħod
Der-âyine çûn be-nigerem şerm âyedem ez-rûy-i ħod

Kendi gönlünü arayan o ayın önüne eğer yüz sürmezsem; aynaya baktığımda kendi yüzümden utanırım.

Dâred be-tîreş ülfet-i miskîn dil-i mecrûh ez-ân
Her geh ki ħâhem yâbemeş be-nişeste der-pehlûy-ı
ħod¹⁶⁴

Yaralı gönül onun okuyla tembelliğe alıştı; o yüzden her zaman kendi bağrımda oturmuş olarak onu bulmak istiyorum.

Âzâr cân-ı men me-kon be-nümây zülf u ħal-râ
Ger ħatl-i men ħâhed dilet fermâ be-yek hindû-yi ħod

Ben ve saçını göstererek benim gönlümü incitme; Eğer senin gönlün katlimi istiyorsa bir benim gelsin.

Ser şod ħubâr-ı reh-güzer cân nîz ħâk-i âstân
Ger nîst bâver-i cân-ı men be-niger be-ħâk-i kûy-ı ħod

Can da eşiğin toprağını yolun tozuyla yağurdu karıştırdı; eğer benim canıma inancı yoksa kendi köyünün toprağına baksın.

Güftî bâ-füsûn Tâli'î rüsâ-yi merdüm çûn şevd
Ey nûr-ı çeşm-i men ber-în ez-nergis-i câdû-yı ħod

Tâli'î insanların gözünde itibarsız olduğu için sihirle söz söyledi; Ey gözümün nuru! Kendi cadılığını inatçılığından sor.

191

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Dil kebâbest ki bâ-sûz-ı derûn hoş bâşed
Ne-koned nâle eger ber ser-i âteş bâşed

Gönlün içinde ateş ile olan kebab hoştur; eğer ateşin başında olursan inleme.

Der-ser-i zülf-i to tâ fitne vü âşûb bod
Mû-be-mûy men-i âşüfte müşevveş bâşed

Senin saçının ucundan fitne ve kargaşa oluncaya kadar; ben perişan inceden inceye karmakarışık oldum.

Ne-tüvâned ki nigeĥ-dâşt be-şad zencîreş
Dil ki divâne-yi ân ħûr-ı perî-veş bâşed

Onun yüz zincirini gözetmedi, gönül o peri gibi çok güzel hurinin divanesi oldu.

Ger keşem zülf çû zencîr-i te-râ nîst 'aceb
'Âşık-ı dil-şüde peyveste belâ-keş bâşed

Eğer senin saçını zincir gibi çekersem tuhaf olmaz, aşıklar daima bela çeken olur.

Tâli'î derĥor-ı tîġest be-şûĥî güftî
Her çî ez-dest-i to âyed be-serem hoş bâşed.

Küstahça Tâli'î senin okuna layıktır dedi; Senin elinden her ne gelirse başıma iyi olur.

¹⁶⁴ be-tîreş ülfet-i miskîn: be-tîreş miskîn A

192

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Yâr der küşten-i 'uşşâk ta'allül ne-koned
 Der koned 'âşık-ı bî-çâre tehemmül ne-koned

Cânem ez-hasret-i yek-bûse be-leb mî âyed
 Âh eger ân leb-i cân-bağış tekabül ne-koned

64-a

İltimâsî zi-pey küşten-i hod h'âhem kerd
 Hoş bod ger şünûd yâr u tegâfûl koned¹⁶⁵

Ez-hevâ-yi gül-i ruhsâr-ı to her şeb tâ rûz
 Nâlehâ mî-konem ez-şevk ki bülbül ne-koned

Bâ-hayâl u minnet-i 'aşk nihân mî verzed
 Tâli'î bihter ez-în hîç tağayyül ne-koned.

Sevgili aşıkları öldürmek için, bahane aramadı; yaptığında aşık çaresiz tahammül etmedi.

Ah eğer o can veren dudak karşı olmasaydı, Canım tek bir öpücüğün hasretinden dudağa gelirdi.

Öldürdükten sonra kendim arka çıkacağım, eğer sevgili iştir ve iş edinmezse hoş olur.

Senin gül yanağının arzusundan her gece sabaha kadar inliyorum ki bülbül yapmaz.

Eğer aşkın minnet ve hayali ile gizli yaparsa, Tâli'î bundan daha hiç hayal etmez.

193

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Pîş-i ebrûyet hilâl 'îd-i hod-râ mî nümûd
 Zâhirân der-ser-i hayâlî dâşt ammâ dûr bod

Ger ber âmed hağt-ı be-gird ân leb-i şîrîn çi gam
 Her ki dâred rağbet halvâ nemî zîşed zi-dûd

Bâde ber yâd-ı leb-i şîrîn-i sâkî mî-keşed
 Ânek mihr rûze-râ şebhâ haber-i mâ mî güşûd

Pîş-i ebrûyet meh-i nev lâf zed zân ber-felek
 Secde mî âred kezo âmed kemîhâ der-vücutd

Rûz-ı 'îd ez-nâle-i çeng u şürâhî Tâli'î
 Muhtesib ger men' fermâyed nemî bâyed şünûd.

Kaşlarının önünde hilal kendi bayramını gösterdi, görünürde başta hayal tuttu ama uzak oldu.

Eğer yuvarlak ayva tüyleri çıkarsa, o tatlı dudağa gam mı olur? Helvaya rağbet eden dumandan yaşayamaz.

Şarab sakinin tatlı dudağını hatıra getirdi; İşte güneş güne geceleri bizim haberimizi açıyor.

Hilal senin kaşlarının önünde öğündü, ondan feleğe secde getirdi, bu yüzden vücutta noksanlıklar meydana geldi.

Bayram günü çengin inleyişinden ve Tâli'î'nin sürahisinden zabita eğer yasak koyarsa iştirmesi gerekmez.

¹⁶⁵ Koned: ne-koned İ

194

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Zi-vaşf-ı ân dehân ber-dem hadîsî ber-zebân-ı hod
Lebeş bûsî be-men bahşîd u âsûdem zi-cân-ı hod

Meger küstâh mî kereded be-gird-i gül-ruhân ân bih
Ki ne-güzârend hûbâneş ez-în pes der-miyân-ı hod

Be-kûyet rûy âvürdem zi-beher secde ruhsat deh
Bîn rûy-i me-râ âhîr be-hâk-i âstân-ı hod¹⁶⁶

Ruşeş-râ dîdem u be-güzeşt ez-cânem hadeng-i o
Çû mürgîk' ohevâ gîred şabâh ez-âşiyân-ı hod

Sirişk-i Tâli'î ez-dîde-i merdüm lâle-gûn âyed
Hemîn sürh-rûyî bes zi-çeşm-i hûn-feşân-ı hod.¹⁶⁷

195

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

64-b

Cân u dil refted ez-ten dîde çûn rûy-i to dîd
Lâ-cerem der-hâne ne-nişinend merdüm rûz-ı 'îd

'Aks-i ebrûyet revân ez-dîde gâîb şod belî
Zûd kereded mâh-ı nev ez-çeşm-i merdüm nâ-bedîd

Ne-şinevem düşünâm-ı o çûn tîg râned ber-serem
Ser çû bâşed zîr-i âb ârî sühân ne-tüvân şenîd

Tîg ber-kes güfemeş ey şûh kez gam mî keşem
İntizâr-ı küşten-i hod güft mî bâyed keşîd

Ğamze-i ân şûh herkes-râ be-nevbet mî keşed
Ğam me-hor ey Tâli'î nevbet be-mâ h'âhed resîd.

O ağzım vasfından kendi diline bir söz oluşturdu; Onun dudakları bana bir öpücük bağısladı ve ben canımdan rahatlığı buldum.

Meğer o güzel gülyüzlülere küstahlık yapmış, onun güzelleri bundan kendi bellerine koymamışlar.

Senin köyüne yüz sürdüm, her bir secdeye izin ver; benim yüzümü, sonra kendi eşliğinin toprağını gör.

Sabah kendi yuvalarını arzu eden kuşlar gibi onun oku canımdan geçti ve yüzünü gördüm.

Tâli'î'nin gözyaşları gözbebeğimden lale renkli olarak geldi; tıpkı bunun yüze kanlı gözlerden kırmızı saçıldı.

Göz senin yüzünü gördüğü için can ve gönül tenden gitti; şüphesiz bayram günü insanlar evde oturmazlar.

Senin kaşının yansıması gözden kayboldu evet hilal acele edip insanların gözünden kayboldu.

Başıma kılıç sürdüğü için onun hakaretlerini işitmedim, Evet baş suyun altında olduğu için sözleri işitmez.

Ey güzel! Kılıcı olan kimseye ondan gam çekiyorum dedim. Sen şimdi bekle kendiminkini çekmem lazım dedi.

O şuhun gamzeleri herkese sırayla çekiliyor, Ey Tâli'î! Gam yeme, sıra bize de ulaşacak.

¹⁶⁶ Bîn: be-bîn İ

¹⁶⁷ Âyed: üfted İ

196

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Tâ ez-dehân-ı teng-i to kârem be-kâm şod
Mey bî-leb-i to ber-men-i bî-dil hâram şod

Rûşen zi-mihr-i rûy-i to şod mâh-ı çâr-deh
Zân-rûy hoş ber âmed u kâreş temâm şod

Mey bâ-leb-i to h'âst ki da'va koned zi-luţf
Âhîr zi-infi'âl be-tersîd u hâm şod

Zülfeş bîn u dûr zi-fikr-i ruheş me-bâş
Fikr-i çerâg u şem' kon ey dil ki şâm şod¹⁶⁸

Ez-Ṭâli'î pürs ki âzâd u ferd kîst
Ân kez berâ-yi hîdmet-i hûbân gulâm şod.

Senin dar ağzından maksadıma ulaşmıcaya kadar, şarab değil senin dudağın ben korkağa haram oldu.

Dolunay senin yüzünün güneşinden aydınlık oldu, o yüzden güzel çıktı ve işi tamam oldu.

Bizim şarabımız senin dudağını dava etmek istedi; lütuftan sonra darılmaktan korktu ve kıvrıldı.

Onun saçlarını gör ve onun yanağının fikrinden uzak olma, Ey gönül! Mum ve çıranın fikrini edin akşam oldu.

Ṭâli'î'den hür ve serbest kişi kimmiş sor; güzelin hizmeti için köle olan o kimsedir.

197

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Resîd bâd-ı seher râz-ı gönçe-râ be-güşâd
Be-'andelîb-i çemen güft gül mübârek bâd

Be-güş-ı o ne-resed nâle vü edâ ger h'âhem
Fiğân zi-sîne ber ârem meger resed feryâd

65-a

Zi-muşhaf-ı rûh-ı o dûş sûre-i Yûsuf
Be-h'âb h'ândem u şâdem ki rûz dârem yâd¹⁶⁹

Zi-şevk sebzi-i haţt-ı to Hızır şod hurrem
Be-yâd-ı la'l-i lebet âb-ı zindegî cân dâd

Be-pîş-i rûy-i to vü eşk-i Ṭâli'î der-bâğ
Yâd reft gül o şebnem ez-hevâ üftâd.¹⁷⁰

Seher yeli goncanın sırrını açmaya geldi; Çemenin bülbülüne gül mübarek olsun dedi.

Eğer istersem onun kulağına ses ve inlemeler ulaşmaz; sineden fiğan çıkardım meğer feryad ulaşmış.

Dün gece onun yanağının kitabından Yusuf Suresini uykuda okudum ve gündüzü hatırlayıp mutlu oldum.

Senin yanağındaki ayva tüylerinin şevkenden Hızır mutlu oldu, senin dudağının kırmızılığını hatırladığından ab-ı hayat can verdi.

Ṭâli'î'nin gözyaşı senin yüzünün önünde ve bağ içinde unutuldu, gül ve şebnem havadan düştü.

¹⁶⁸ Bîn: be-bîn İ

¹⁶⁹ h'ândem u şâdem: h'ândem şâdem İ

¹⁷⁰ Yâd: be-yâd İ

198

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

Der-devr-i la'leş ger dilem câmî temennâ mî koned
Zâhid me-kon bî-tâkî devr-i îñ teğâzâ mî-koned

*Eğer gönlüm onun dudağının etrafında bir
kadeh dilerse, zahid yapma bina kemeri
yapmaz, bunun etrafında başa kakar.*

Bâ-ân heme sengîn dilî be-giryest ber-efgân-ı men
Feryâd-ı mazlumân eşer der-seng-i hârâ mî-koned

*Mazlumların feryadı sert taşlarda iz bırakıyor,
benim figanlarım o bütün taşlarla gönlü
ağlatıyor.*

Gîred be-bâzî dest-i men vângâh pâ-mâlem koned
Ber-men zi-şûhî her zemân cevrî ez-în pâ mî koned

*Elimi oyunla tuttu sonra ayak altında çiğnedi,
bana güzelden her zaman bu ayaktan eziyet
yapılıyor.*

Sâzend cem'-i dil-şüde der-'ışk dîn u dil fedâ
Ger çeşm-i kâfir kîş-i o meylî be-dînhâ mî koned

*Eğer kafirin gözü onun dinine meyl ederse,
Aşıkların hepsi aşkta din ve gönlü feda
ederler.*

Ez-cevreş âb-ı çeşm-i mâ ber-hâk şod her sû revân
Bâz ân sitem-cû Tâli'î be-niger çi bâ-mâ mî koned.¹⁷¹

*Onun eziyetinden gözümüün suyu toprak
oldu, her tarafa gitti; yine o sitem arayan
Tâli'î bak bize ne yaptı.*

199

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Zi-kûyeş nâle em ger bâz mâned
Sirişkem mî reved tâ mî devând¹⁷²

*Onun köyünden inleyişlerim eğer yine kalırsa,
gözyaşım koşarak gider.*

Be-mânem güfte pâ ber-âstâneş
Raķîb revîye yâ-Rabb ne-mânem

*Ayak onun eşiğinde kaldım dedi, Ya Rabb!
Rakibin durumunda kalmayayım.*

Naşîbî dâred ez-hâk-i reşeş eşk
Be-kûy-i o naşîbeş mî devând

*Gözyaşı onun yolunun toprağından payını
aldı, onun köyüne onun nasibine koştular.*

Bih ez-hûrşîd u meh dânistem o-râ
Bih ez-men hiç-kes o-râ ne-dâned

*Onu ay ve güneşten güzel bildim, ona benden
iyi kimse vermedi.*

Sirişk-i lâle-gûn ez-şevk-i la'leş
Te-râ ey Tâli'î der-hûn nişâned.

*Ey Tâli'î! Lale renkli gözyaşı onun dudağının
şevkinden seni kan içinde oturttu.*

¹⁷¹ Sitem-cû: sitem-ger İ

¹⁷² Devând: tüvâned İ, A

200

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

65-b

Çû 'aks-i ân lebem der-dîde hem-çû âb mî kereded
Be-çeşmem mest merdüm ez-şarâb-ı nâb mî kereded

Zi-fikr-i ebrûyet dâned dilem kûy-i te-râ ârî
Be-her dem kıble-i zâhir ekşer ez-mihrâb mî kereded

Zi-'aks-i 'ârîzeş ger dil reved der-zülf-i o her sû
'Aceb ne-bod şebî hûbest u der-mehtâb mî kereded

Dilem pîş-i ruheş reft ez-hod u h'âhed melâlet yâft
Ki merdüm rûz çûn nergis-i melûl ez-h'âb mî kereded

Hâyâl-i tîr-i o ey Tâli'î der-çeşm ger yâft
Cevher-i gâyibestk'odâim be-rûy-i âb mî kereded.

O dudaklarımın yansıması gözde su gibi yaptığı için, benim gözüme saf şaraptan sarhoş insan yaptı.

Senin kaşlarının fikrinden gönlüm senin köyünü bildi, evet her zaman görünen belli kibleyi en çok mihraptan yaptı.

Eğer gönül onun yanağının yansımasından onun saçının her tarafına giderse tuhaf değil; gece güzeldir ve ay ışığında yapar.

Gönlüm onun yanağının önünde kendinden geçti ve sıkıntı buldu; gözbebeği melul nergis gibi uykuda yapıyor.

Ey Tâli'î! Onun okunun hayali eğer gözde bulursa, daima su yüzeyinde yapan kayıp cevherdir.

201

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Eşk-i mâ be-güzeşt ez-müjgân u der-kûyet fütâd
Der-reh-i hacc ber-ser-i hâr-ı muğaylân pâ nihâd

Güfte h'âhem be-düşnâmet ez-în bes yâd kerd
Mî revem înek me-râ bisyâr h'âhî kerd yâd

Bârâhâ be-nümûd ruhsâr u me-râ düşnâm güft
'İd şod şad bâr çeşmem gâyr-ı ez-în 'îdî ne-dâd¹⁷³

Güftemeş hayret-i der-dil çûn hadeng-i o resîd
Cân revân kerdîd u güftâ mî revem hayr bâd

'Ârîzeş-râ bîn u sevdâ-yi ser-i zülfeş me-kon
Tâli'î zân-rû ki âncâ mî reved serhâ yâd.¹⁷⁴

Bizim gözyaşımız kirpiklerden geçti ve senin köyüne düştü; hac yolunda deve dikeninin ucuna ayak koydu.

Senin hakaretlerini bundan çok hatırladığımı söylemek istedim; İşte gidiyorum, beni çok yad etti.

Defalarca yanak gösterdi ve bana hakaret etti, yüz defa bayram oldu; bundan başka bir bayram vermedi.

Gönüldeki hayret onun oku ulaştığı içindir dedim; can gitti ve gidiyorum hayırlı olsun dedi.

Onun yanağını gör ve onun saçlarının teline sevdalanma, Tâli'î o yüzden o yer başları hatırdan götürdü.

¹⁷³ Güft: dâd A

Çeşmem: u sîm A

¹⁷⁴ zân-rû ki âncâ: zân-rû âncâ İ

202

Müftei'ilün / Mefâ'ilün / Müftei'ilün / Mefâ'ilün

Çeşm-i to dil be-sâhîrî büred u henüz mî-büred
Zülf-i to dîn zi-kâfirî büred u henüz mî-büred

Senin gözün gönlü büyücülük ile götürdü ve henüz götürdü; Senin saçın dini kafirden götürdü ve henüz götürdü.

Pertev-i şem-i 'arîzet ez-reh-i luğf bârhâ
Revnağ-ı mâh u müştêrî büred u henüz mî-büred

Senin yanağının mumunun ışıkları lütuf yolundan defalarca mars ve ayın parlaklığını götürdü henüz götürdü.

66-a

Hûr u melek sirişt-i men ez-reh-i âdemî kerîf
Dil zi-firişte vü perî büred u henüz mî-büred

Huriler ben melek tabiatlıyı insan yolundan götürdü; gönül sağlığı melek ve perilerden götürdü ve henüz götürdü.

Nağd-ı sirişk-i h'îş-râ der-reh-i yâr sâlhâ
Dîde zi-pâk gevherî büred u henüz mî-büred

Kendi gözyaşını senelerce yarin yolunda, göz saflıktan kuyumcuya götürdü ve henüz götürdü.

Ṭâli'î şikeste dil pür şod u zi-şâ'irân
Gûy be-ṭavr-ı şâ'irî büred u henüz mî-büred.

Ṭâli'î kırılmış gönüller çoğaldı ve şairlerden bir şair tavrıyla söz götürdü ve henüz götürdü.

203

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)**

Hâk-i rehest ki merdüm der-intizâr-ı o bîned
Be-nümâ be-ehl-i bineş tâ tûtiyâ ne-cûyend

Gözbebeklerinin bekelyişinde oldukları yolun toprğadır; sürmeyi aramayana kadar görenlere göster.

Hûrşîd u meh be-da'vî güftend hûnî-i to
Zîn güfte-i şeker-bâr dâim sefid-rûyend

Güneş ve ay sen katile iddia söylediler, bundan dolayı beyaz yüzlüler daima şeker yağdıran sözler söylediler.

Bod ârzû-yi zülfet peyveste-i cân u dil-râ
'Ömrîst kân dû miskîn der-bend ârzûyend

Senin saçının arzusu can ve gönle ulaşmış idi; iki miskin bir ömür boyu çıkış yolu arzuladılar.

Der-gâret-i dil u dîn hested nîk ârî
În dil-berân-ı bed-hû beher hemîn ne-gûyend

Gönül ve dinde yağma çoktur, evet bu kötü huylu sevgililerin her biri aynı söylemediler.

Hod-râ eger ne-gûyî beher şeref-i seg-i o
Ey Ṭâli'î to hod gû merdüm te-râ çî gûyend.

Ey Ṭâli'î! Eğer onun köpeğinin şerefinden söylemezsen, sen kendin söyle insanlar sana ne söyler.

204

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

Ḳadr-i ömr-i derâz eger dâyend
Ḳadd-i o-râ be-dîde be-niṣânîd¹⁷⁵

Mest-i üftâde em be-ḥâk-i reheṣ
Ey ḥarîfân me-râ mürrḥâ bîned

Pîṣ-i rûyeṣ ḥikâyet-i Yûsuf
Tâ-be-key çend kıṣṣa mî-ḥ'ând

Yâr şâyed ki ḥâl-i men dâned
Ey raḳîbân şümâ çî mî-dânîd

'Âşıkî gerçi kâr-ı ser-bâzest
Ṭâli'î-râ ez-în tersâyend.

*Eğer uzun ömrün kadrini tutarlarsa, onun
boyunu göze nişan tut.*

*Onun yolunun toprağına düşmüş bir mestim,
Ey dostlar! Beni acılar gördü.*

*Onun yüzünün önünde Yusuf'un hikayesini
anlatana kadar, kaç hikaye okurlardı.*

*Ey rakipler! Şayed sevgili benim halimi
biliyorsa, siz ne biliyorsunuz.*

*Aşıklık her nekadardır yiğitlik karı ise de
Ṭâli'î'yi bundan korkutur.*

205

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

66-b

Mî-koned ser taleb o ḥâk-i ḳadem mî sâzed
Bîn ki merkeb meç-i pâ ber ser-i men mî tâzed

Ne-konem güft be-gûy ser 'âşık-bâzî
Me-şinev ey dil ki ez-înhâ ne-koned mî-bâzed

Dârû-yı çeşm zi-ḥâk-i reh-i o sâḥt ṭabîb
Çeşm-i giryân-ı me-râ tîr hemân mî sâzed¹⁷⁶

Eşk ez-merdüm-i çeşmem şüde der-dîde-i melûl
Ḥ'îšten-râ be-ser-i kûy-ı to mî endâzed

Ṭâli'î dîn-i to 'aşk âmed u mezheb-i rindî
Dil-i dervîş-i to peyveste be-dîn mî nâzed.

*Baş taleb etti ve ayağın toprağı yaptı, gör eşek
ayak bileğı benim başıma hamle yaptı.*

*Çok aşık oyunu oynamadım sözünü söylese;
Ey gönül! Bunların yaptığı oyunları duyma.*

*Doktor gözün ilacını onun yolunun
toprağından yaptı; Bizim ağlayan gözlerimizi
de süzme yağ yaptı.*

*Gözyaşı benim gözbeğimden melul göze
gitmiş, kendini senin köyünün başına atmış.*

*Ṭâli'î! Senin dinin ve rindin mezhebi aşktır,
senin dervîş gönlün dine ulaştı.*

¹⁷⁵ Eger: ger İ

¹⁷⁶ Hemân: hemû İ

206

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Ne-nâlem gerçi ân meh hancer-i bîdâd mî bended
Ki evvel gamze eş ber-dil reh-i feryâd mî bended

Hadîş-i derd-i hod güftem girift ân bî-vefâ der-dil
Sühânâ-yi men ârî naşş-ı der-pûlâd mî bended

Dil kûh er bod rengîn me-gû kân-ı la'l u yâkûtest
Ki hûneş der-dil ez-cân kenden Ferhâd mî bended

Me-râ çûn fitne hûn rîzed çeşm-i o koned nisbet
Çû şâkirdî ki kâr-ı hîş ber-üstâd mî bended

Be-yâd-ı kâmet u rûyeş çû âyed Tâli'î der-bâğ
Be-dîde âb der-pây-i gül u şimşâd mî bended.

O ay her nekadar eziyet hançerini bağlasa da inlemedim; önceden onun gamzesi gönle feryad yolu bağladı.

Kendi derdimin sözünü söyledim o vefasız gönülde tuttu; Benim sözlerim evet çeliğin nakşında bağlıdır.

Eğer gönül dağ olursa yüzük kaşının yakut ve değerli taşların kaynağı olduğunu söyleme, onun kanı gönülde candan kazar Ferhad'ı bağlar.

Bir talebenin kendi işini üstadına bağlaması gibi, onun gözü fitne kan döktüğü için bize nisbet yaptı.

Tâli'î! Bağda onun yüzü ve boyu hatıra geldiği için, su gözü gül ve şimşir ağacının ayağına bağladı.

207

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tiğ best ân şûh-ı diger hükm ez-pey hûn âverd
Zinde mî kerdem İlahî zod bîrûn âverd

Tuħfe bisyârest mehrâ beher hâk-i pây-i o
Çûn pâyed şubh encüm-râ be-gerdûn âverd

67-a

Gamze-i ân şûh mî âred çeşmem dem-be-dem
Rûz-ı rûşen âb u mey tersim bî-hûn âverd

Behr-i rûy-ı men şabâ mî âred ez-hâk-i reheş
Tuħfe ammâ ne-dânem der-nażar çûn âverd

Tâli'î der-vaşf-ı rûyeş pîş-i yârân ba'd-ı ez-în
Güfte-i hod-râ be-kağıdhâ-yi gül-gûn âverd.

Başka bir güzel kılıç bağladı, hükmü ardından kan getirdi, İlahi bir şekilde beni canlandırdı ve tez dışarı getirdi.

Onun ayağının toprağından aya hediye çoktur, Sabah devam etsin diye yıldızları feleğe getirdi.

O şuhun gamzesi zaman zaman gözüme geliyor, aydınlık günde suyun kansızlık getirmesinden korkuyorum.

Saba rüzgârı onun yolunun toprağından benim yüzümün nasibini getirdi, göze getirdiği için o kadar hediyeyi bilmiyorum.

Tâli'î onun yüzünün vafında sevgililerin önünde, bundan sonra kendi sözünü gül renkli kağıtlara getirdi.

208

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Zülf-i siyehet dûş belâ-yi dil-i mâ bod
İmrûz perişânem ezo îñ çî belâ bod

Şeb dâşt gubârî dilem ez-zülf-i to likîn
Der-dâde zi-şem'-i ruḥ-ı to nûr u şafâ bod

Ey dil nefesî âh u demî bâde keşîdî
Feyz-i to zi-ḥaşşiyet-i îñ âb u hevâ bod

Ez-beher ṭavâf-ı ser-i kûy-ı to hemîşe
Âh-ı men-i dil-sûḥte hem-râh-ı şabâ bod

Be-nümûd dil-i Ṭâli'î-i ḥaste be-merdüm
Ebrû-yı to îñ şîşe meger kıble-nümâ bod.

*Senin siyah saçın dün gece bizim gönlümüzün
belası oldu, Bugün ondan perişanım bu ne
bela oldu.*

*Senin saçından gönlüm gece toz tuttu. Gözde
senin yanağının mumundan nur ve safa oldu.*

*Ey gönül! Bir an ah ve bir an şarab
çekiyorsun, senin feyzin bu su ve havanın
tesirinden oldu.*

*Senin köyünün etrafını her bir tavaf etmede
daima ben gönlü yanmışın ahı sabah rüzgârı
ile yoldaş olur.*

*Hasta Tâli'î'nin gönlü her zaman senin
kaşlarını gösterir, meğer bu şişe pusula
olmuş.*

209

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Güft pîşem ser-i 'âşık be-zemîn mî bâyed
Rûy ber-ḥâk nihâdem ki çünîn mî bâyed

Me-kon ez-ḥâk-ı deret eşk-i me-râ yek-dem dûr
Ber-ser-i kûy-ı to îñ ḥâk-nîşîn mî bâyed

Ġam firist ez-pey dil çûn zede şad nâvek
Râḥatem hest besî ez-to hemîn mî bâyed

Tâ rehî der-ḳadem-i cümle ḥûbân ey eşk
Seyr kerden be-heme rûy-i zemîn mî bâyed

Ṭâli'î 'aks-i ruḥeş der-ḥâm-ı ân zülf bîn
Beher nezzâre kert şûret-i çîn mî bâyed.

*Aştğın başı önümde zeminde olmalı dedi,
yüzümü toprağa koydum böyle olması
gerekliydi.*

*Senin kapının toprağından benim gözyaşımı
bir an bile uzak yapma, senin köyünün başına
bu fakir gereklidir.*

*Yüz ok vurduğu için gönlün ardından gam
gönderdi, senden çok huzurum var, böylesi
gereklidir.*

*Ey gözyaşı! Bütün güzellerin ayaklarını
dokuyana kadar ye yüzünün tamamını
seyretmek gerekir.*

*Tâli'î onun yanağının yansımını o saçların
kvrımlarında gör, her bir bakışı tertiple
dizmen gerekir.*

210

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

67-b

Güftü ki tîr-i men zi-dilet bî-ḥaber reved
Dârem gamî me-bâd ki ez-dil beder reved

Pâyem be-reh nemî reved ez-za'f-ı dil diger
Nezdîk şod ki der-reh-i 'ışk-ı to ser reved

Hâk-i reh-i to dîdem u der-dîde em sirişk
Âmed zi-râh-ı şevk me-bâd ez-nazar reved

Der-sîne sâht ḥancer-i o reh-güzer me-râ
Cân çûn reved zi-sîne ez-în reh-güzer reved

Dâred ḥayâl-i mey-kede ez-şevk Tâli'î
Ḥâhed murâd yâft eger nîk der reved.

Benim okum senin gönlünden habersiz gitti dedi; gamı tuttum sakın gönülden dışarı çıkmasın.

Ayaklarım gönlün zayıflığından yolda gidemedi başkası yakın oldu, senin aşkın yolunda baş gitti.

Senin yolunun toprağını gördüm ve gözümden gözyaşı geldi; şevk yolunda sakın gözden gitmesin.

Onun hançeri sinede bana yol yaptı, can sineden gittiğinde bu yoldan gitti.

Tâli'î şevkten meyhanenin hayalini tuttu eğer içeri girerse muradını bulacak.

211

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tîr-i men cân ez-tenet güftü ki âsân mî büred
Dil ḡanîmet mî şümâred ez-to ger cân mî büred

Mî firistî ger be-pîş-i gül nişân-ı bendegî
Mî cehed bâd-ı şabâ ez-cân u fermân mî büred

Cân ki şod kurbân-ı tîgeş bâz mî yâbed ḥayât
Dest beher zaḥm-ı dîger ger be-kurbân mî büred

Ger be-bâğ ez-ḥâk-i kûyeş mî resâned tuḥfe
Bâğbân beher teberrük-i gül be-dâmân mî büred

Tâli'î her geh ki mî bended ḥayâl-i şâ'irî
Der-leḥâfet âb u reng ez-şî'r-i Selmân mî büred.

Benim okum senin teninden canını kolay götürdü dedi; eğer canı götürürse gönül senden ganimet sayar.

Eğer güzel gülün önüne kölelik nişanını gönderirse, saba rüzgârı sıçrar candan ferman götürür.

Eğer diğer yaraların her biri kurbana fayda götürürse, Senin kılıcının kurbanı olan can yine hayat bulur.

Eğer senin köyünün toprağından bağa hediyeler ulaşırsa, bağcı mübarek saydığı her gülü dağın eteğine götürür.

Tâli'î her zaman şairlik hayalini kurar, suyun letafetine ve Selman'ın şiirinden taz götürdü.

212

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Dil dîd ez-nev ân ruḡ u ḡod-râ şehîd kerd
Şod şâdmân dü bâre ki Nevrûz 'îd kerd

Nevrûz u 'îd bende-i ruḡsâr-ı o şodend
În-râ laḡab-ı mübârek u ân-râ sa'îd kerd

68-a

Bâ-ebrû-yı to lâf zed ez-mâh-ı nev felek
Kec bod in ḡayâl ki der-ser bedîd kerd¹⁷⁷

Dil-râ be-zühd bod meh-rû zeh ülfetî
Nevrûz-ı ferrûḡ âmed u ülfet be-'îd kerd

Ḥalvâ-yi 'îd kerdî ez-leb-i be-Ṭâli'î
Ḥ'âhed zi-şevk pîş-i to ḡod-râ şehîd kerd.

Gönül o yanağı yeniden gördü ve kendini şehid etti; Bizler ikinci defa şad olduk, Nevruz'u bayram yaptı.

Nevruz ve bayram onun yanağının kölesi oldular, Bunu mübarek lakab ve onu mutlu yaptı.

Felek yeni aydan senin kaşlarınla övündü, eğri olan bu hayali başta görünür yaptı.

Ne güzel dostlukla ay yüzünün gönlü zühd oldu; Kutlu Nevruz geldi ve bayramla dostluk etti.

Ṭâli'î'ye dudaklarından bayram helvası yaptı; şevkten kendini senin önünde şehit etmek istedi.

213

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Şabâ her geh güzer ez-zülf-i o kerd
Ḡubâr-ı kûy-ı o-râ müşk-bû kerd

Zi-şûḡî bârhâ ân çeşm-i câdû
Dilem-râ kerd hem-pâ rû nikû kerd

Zi-ḡûn güftâ konem şad cevz vâ-nih
Hemân dem çeşm-i mâ-râ cüst u cû kerd

Be-o meh kerd da'vâ 'anâ beyâne
Velî şermende şod çûn rû-be-rû kerd

Be-devr-i la'l-i o câm-ı mey-i nâb
Zi-sâḡî Ṭâli'î pür ârzû kerd.

Saba rüzgârı onun saçlarından her zaman geçer, onun köyünün tozunu misk kokulu yapar.

O cadının gözü şuhluktan defalarca gönlümü yoldaş yaptı yüzü güzel yaptı.

Kandan yüz eziyet yapacağım, geri bırakacağım dedi; aynı zamanda bizim gözümüzü araştırdı.

Aynı onu dava etmesi güçlükle anlatılabilir, lakin yüzyüze yaptığı için utangaç oldu.

Ṭâli'î sakiden o saf kırmızı şarab kadehinin çevresini çok arzu etti.

¹⁷⁷ Kec: kesr İ

214

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Dil dîd rûy-i yâr u be-zülfeş güzâr kerd
Rûz-ı nikû zi-beher sefer ihtiyâr kerd

Gönül sevgilinin yüzünü gördü ve onun saçlarına geçiş yaptı, güzel günde her sefer katlandı.

Serhâ ki dîd ber-reh-i hod yek-be-yek şümürd
Mî-h'âst tâ ki cân talebed ser şümâr kerd¹⁷⁸

Kendi yolunda gördüğü başları bir bir saydı, can taleb edene kadar başları saymak istedi.

Ez-bes ki tîr ber-dil-i âzürde zed me-râ
Şad bârem ez-'inâyet-i hod şerm-sâr kerd

Benim incinmiş gönlüme o kadar çok ok vurduki yüz defa kendi lütfundan utangaç oldu.

Dîdem raqîb-râ be-reh u güftemeş be-mîr
Der-câneş îñ şad hadîs hemân be-ħaṭṭ kâr kerd

Rakibi yolda gördüm ve ona öl dedim; onun canında bu yüz hadisi hemen hat işi yapalım.

Bisyâr fikr kerd be-âzâr-ı men velî
Âḥîr kerem nümûd ve ḳabl-el-iḥtişâr kerd¹⁷⁹

Çoğu benim kırılmamı düşündü, lakin sonuncusu kerem gösterdi ve kısaltmadan önce yaptı.

68-b

Ne-şümürd bende Tâli'î-i dil-şikeste-râ
'Ömrî egerçî hidmet-i o bende-vâr kerd.

Her ne kadar ömrünü ona kullukla geçirdiyse de, gönlü kırılmış Tâli'î'yi kul olarak saymadı.

215

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Eşk-i sürhem der-gam-ı ân la'l-i mey-gûn mî çeked
Bî-to çeşmem hâletî dâred kezo hûn mî-çeked

Kırmızı renkli gözyaşlarım o şarap renkli dudağının gamında damladı; Sensiz gözüm bir hal aldı, ondan kan damladı.

Mî-resâned müjde-i rahmet zi-feyz-i 'âşîḳî
Ez-hevâ her ḳatre kân ber-ḥâk-i Mecnûn mî-çeked

Aşıklık feyzinden yağmur müjdesi ulaştı, havadan her damlası Mecnun'un toprağına damladı.

Ez-dem bisyâr zâhid eşkem üfted bîşter
Berf çûn bâred firâvân hâne efzûn mî-çeked

Zahid! Gözyaşım zamanından daha çok düştü; kar yağdığı için pek çok haneden fazla damladı.

Mî-şevêd der-vaşf-ı ḥâl-i o sevâd dîdhâ
Ez-ser-i kilkim siyâhî zi-verâḳ çûn mî-çeked

Onun beninin vasfında etrafı görenler oldu, okuyup yazarlar oldu.

'Ârîzeş ḥûy kered mî rûyed gül-i bâğ-ı behîşter
Ḳâtre-i ber-ḥâk zân rûy-i gül-gûn mî-çeked

Eğer o gül renkli yüzden toprağına damla damlarsa, Onun yanağı cennet bağıının gülü gibi yetismeyi huy edinir.

¹⁷⁸ Ser: îñ A

¹⁷⁹ Bu beyit A nüshasında yoktur.

Lâle zân-rû mî dehed ez-hâk der-faşl-ı behâr
Ger şafağ her sâl hûn-ı dil zi-gerdûn mî-çeked

Mî-şevêd âb-ı revân âlûde-i hûn-ı ciger
Ger sirişk-i Tâli'î ber-rûy-i Ceyhûn mî-çeked.

*Eğer her yıl şafak vakti gönlün kanı semadan
damlarsa, lale o yüzden bahar mevsiminde
topraktan çıkar.*

*Eğer Tâli'î'nin gözyaşları Ceyhun'un üzerine
damlarsa, akarsu ciğerin kanına bulanmış
olur.*

216

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ân meh ki çeşm-i men-i dil-ğaste güzer kerd
Mâhîst ki ez-menzil-i hüd 'azm-ı sefer kerd

Güftâ ne-konem cevr-i digêr ber dil-i rîşet
Şad bâr be-güft ân meh bî-mihr-i digêr kerd

Her gâh ki hâk-i reh-i o-râ be-şabâ dîd
Çeşm-i men-i bî-dil taleb-i haqq-ı nazar kerd

Peykân-ı hadeng-i to vü hâk-i keff-i pâyet
Çîzîst ki ne-tüvân zi-dil u dîde beder kerd

Ey Tâli'î ez-âh u figân-ı to dileş süht
Derd-i dil u feryâd-ı to der-seng eşer kerd.

*O ay ben hasta gönüllünün gözünden geçiş
yaptı; kendi menzilinden sefer yapmaya azm
eden bir balıktır.*

*Senin yaralı gönlüne başka eziyet yapmadım
dedi; o ay yüz kere diğer şefkatsizler yaptı
dedi.*

*Onun yolunun toprağını saba rüzgârıyla her
gördüğünde, benim gözüüm korkarak göz
hakkını talep etti.*

*Senin kirpiklerinin okları ve ayağının çamurlu
toprağı öyle bir şeydir ki gönül ve gözden
dışarı çıkmaz.*

*Ey Tâli'î! Senin ahun ve figanından onun
gönlü yandı, gönlün derdi ve senin feryadın
taştta iz bıraktı.*

217

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

69-a

Tîr-i ân ebrû-yı kemân dil-râ feşân-ı h'îş kerd
Râst çûn mürğî ki meyl-i âşiyân-ı h'îş kerd

Zikr-i la'l-i h'îş güft ân şûh u şad cân tâze şod
Her hikâyet kez leb-i şekker-feşân-ı h'îş kerd

Merdüm-i çeşm-i hubân bîn-râ pey-i mâ bûs-i o
Dîde-i men hem-reh-i eşk-i revân-ı h'îş kerd¹⁸⁰

*O kaşları keman gibi olan güzel, oklarını
gönle kendi saçtı; kendi yuvasına meyl eden
bir kuş gibi doğru yaptı.*

*O güzel kendi dudağının hatırlanışını söyledi
ve yüz can canlandı; her hikayeyi şeker
dağitan kendi dudağından yaptı.*

*Gözüüm akan gözyaşını kendine arkadaş yaptı;
sevgililerin göz bebeğini bizim onu
öpüşümüzden sonra gör.*

¹⁸⁰ Hibbân bîn-râ: hibbân-râ bîn î

Zîr-i pâyeş h'îş-râ mî efgnem her dem zi-şevk
Nisbet-i men tâ be-hâk-i âstân-i h'îş kerd¹⁸¹

Ṭâli'î ez-gâyet mestî cây-i câm-ı mey
La'l-i sâķî-râ girift u şaşd-ı cân-ı h'îş kerd.

Onun ayağının altına kendimi şevkten her zaman düşürüyorum, beni kendi eşliğinin toprağına atıncaya kadar inatla bunu yaptım.

Ṭâli'î mestlik maksadından şarap kadehinin yerini, sakinin dudağını tuttu ve kendi canına kast etti.

218

Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûl

Sirişkem be-ân hâk-i pâ mî-reved
Be-ta'accil ver-ne kucâ mî-reved¹⁸²

Gehî eşk u gâhî reved hûn zi-çeşm
Nazar kon ki încâ çihâ mî-reved

Ġubâr-ı reheş-râ kerâmet bih bîn
Ki her dem be-rûy-i hevâ mî-reved

Be-kûyeş revânîd ey cân u dil
Velî eşk pîş-i ez-şümâ mî-reved¹⁸³

Reved Ṭâli'î cânib-i mey-kede
Hezâr âferîn müntehâ mî-reved.

Gözyaşım o ayağın toprağına aktı, yoksa aceleyle nereye gider?

Bazen gözyaşı ve bazen kan gözden aktı. Bak burada neler akıyor.

Onun yolunun tozunu ağırla iyi gör, her zaman havaya gidiyor.

Ey can ve gönül! Onun köyüne yürüyen lakin gözyaşı sizden önce gitti.

Ṭâli'î meyhane tarafına gitti; binlerce aferin sonuna kadar gitti.

219

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Hâk-i reheş zi-dîde-i bînâ nemî reved
Hoş devletest kez nazar-ı mâ nemî reved

Derd-i to cây der-dil-i bî-çâre sâķt
Ger şad hezâr gam resed ez-câ nemî reved

69-b

Ġüftü ħadeng-i men ne-reved ez-dilet birûn
În zevķ hergiz ez-dil-i şeydâ nemî reved

Onun yolunun toprağı gören gözden gitmiyor; bizim gözümüzden gitmemesi hoş saadettir.

Senin derdin çaresiz gönülde yer yaptı, Eğer yüz bin gam ulaşırsa yerinden gitmez.

Benim okum senin gönlünden dışarı gitmedi dedi; Bu zevk deli gönlünden asla gitmedi.

¹⁸¹ Nisbet-i men tâ: Tâ me-râ nisbet A

¹⁸² Be-ân: ber-ân İ

¹⁸³ İ nüshasında 4. Beyitten sonra şu beyit vardır:

Figân-ı men ez-dil be-gerdûn resîd

Bih bînî kez kucâ tâ be-key mî-reved.

Bâ-ḥ'îş mî büred dil u şabr u karar-râ
Cânem be-ḥâkî kûy-i to tenhâ nemî reved

Îmân-ı yümn best u şehâdet ki Tâli'î
Belî güft u gûy-ı 'ışk zi-dünyâ nemî reved.

*Gönül, sabır ve kararı tek başına götürdü,
canım senin köyünün toprağını yalnız
götürmedi.*

*Tâli'î'nin şehadeti ve bereket inancı çoktur;
evet dünyadan aşkın dedikodusu gitmedi.*

220

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Mâh-ı rûşen zi- 'ârız-ı o şod
Ḥûnî-i meh ziyâde zân-rû şod

Bâ-raḳîb ez-berâ-yi küşten-i men
Ân perî ḥû girift u bed-ḥû şod¹⁸⁴

Güfemeş dil zi-nergis sûht
Geşt bîmâr güft nîkû şod¹⁸⁵

Ân miyân çû mûy-râ dîdem
Zân muḳayyed dilem be-yek-mû şod¹⁸⁶

Derdem tîğ-i ost âb-ı hayât
Tâli'î zinde ez-dem-i o şod.

*Parlak ay onun yanağından oldu, ayın kan
dökücülüğü katilliği o yüzden oldu.*

*O peri beni öldürmek için rakible huy edindi
ve kötü huylu oldu.*

*Gönül nergisden yana hasta oldu dedim, güzel
oldu dedi.*

*O kıl gibi olan beli gördüm, o yüzden gönlüm
tek kula bağlı oldu.*

*Tâli'î! Ab-ı hayat'ın diriliği onun nefesinden
oldu.*

221

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Her geh o hoş-dil nemî kereded be-derd
Dûr bâş ez-vey be-kerd o me-kerd

Hest o yektâ çû serv ammâ çû gül
Ki libâs-ı sürḥ pûşed gâh zerd

Her kesî çîzî şevded der- 'âşîkî
Bende ḥ'âhed hem şoden der- 'ışk ferd

Kerd meştî kâş ber ḥîzed zi-râh
Tâ reved ḥâk vücûd-ı mâ be-kerd

*Onu memnun edemeyen her kes ondan uzak
olsun.*

*O servi gibi eşsizdir, lakin gül gibi kırmızı
elbise giyer, bazen de sarı giyer.*

*Aşkılda herkese bir şey oldu, köle de aşkta
bir fert olmak istedi.*

*Keşke mestlik yapsaydı, topraktan sıçrayarak,
vücudumuza gelene kadar torapık yapsaydı.*

¹⁸⁴ Küşten: mürden İ, A

¹⁸⁵ Bîmâr: bîmâre İ

¹⁸⁶ Zân: dil A

Ṭâli'î sermâye-i meştî-i 'ışk
Derd bâşed nâle kem-ter kon zi-derd.

*Ṭâli'î! Aşk sarhoşluğunun sermayesi derd
oldu, deritten inlemeleri azalt.*

222

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

70-a

Şeb mehtâb eger 'aks-i ruḥeş ber-âsmân üfted
Be-çarḥ âyed meh u der-pây-i ân serv-i revân üfted

*Eğer ay ışığı gece yanağının yansımaya
gökten düşerse, ay feleğe gelir ve o yürüyen
servinin ayağına düşer.*

Çû bended zülf-i müşgîn-râ beher mû ez-perişânî
Girih-i 'uşşâk-râ fi'l-ḥâl ber-reghâ-yi cân üfted

*Siyah saçlarını perişan saçın her bir teliyle
bağladığı için, aşıkların düğümü derhal can
damarına düştü.*

Zi-hicrân mâcerâ-yı eşk-i mâ kez dîde dûr üfted
Kesî dâned ki o devr-i ez-miyân-ı merdümân üfted

*Ayrıktan bizim gözyaşımızın macerası
gözden uzak düştü, insanların arasına düşen o
kimse bildi.*

Sirişk üftâd ber-ḥâk-i deret tîg-i cefâ berkeş
Ki ser hem nîz mî-ḥâhed be-ḥâk-i âstân üfted

*Gözyaşı senin kapının toprağına düştü, cefa
kılıcını çekti; Baş da eşiğinin toprağına
düşmek istedi.*

Be-güft u gûy ân mûy miyân-ı bârîk-bînân-râ
Zi-şî'r-i Ṭâli'î bes nâzikhâ der-miyân üfted.

*O saç telinin dedikodusu ince bele oturttu,
Ṭâli'î'nin şairinde çok nazikler bele düştü.*

223

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Tîr-i ân şûḥ dil-rübâ bâşed
Ger ne ber-dîl resed ḥaṭâ bâşed

*O şuhun oku gönül kapan oldu, gönle
ulaşmadıysa hata olur.*

Ne-dehem pîş-i ḥîş cây-i raḳîb
Eger ân-câ bod belâ bâşed

*Rakibin yerini kendi önüme koymadım, eğer
burası olursa bela olur.*

Tîr-i o reft ez-dil-i tengem
Güft ân-câ kesî çî-râ bâşed

*Onun oku dar gönlümden geçti gitti, orada
neden biri oldu dedi.*

Hest der-sîne tîr-i o bisyâr
Der-dil-i ḥaste tâ çihâ bâşed

*Sinede onun okundan çok var, hasta gönülde
daha neler var.*

Ṭâli'î tîr-i o me-keş ez-dil
Be-güzâreş hemîşe tâ bâşed.

*Ṭâli'î! Onun okunu gönlülden çekme, daima
oluncaya kadar onu yap.*

224

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Bes ki 'aks-i haṭṭ-ı o ber varaḡ-ı dîde fütâd
Ṭıfl eşk-i men sevdâ-zede âmûḥt sevâd

Kârem üftâd be-kûyeş zi-pey ḡatl-i raḡîb
Mî konem ḡuşîş bî-ḡod çî konem kâr üftâd

70-b

'Âşîḡân-râst murâd-ı dil u cân nâvek-i o
Be-resânî heme-râ zevêd îlahî be-mûrâd

Âḡ kerdem be-serem seng zed ân şâḡ-ı ümîd
Meyve üfted zi-ser-i şâḡ çû tünd âyed bâd

Cevr-i ân dem ki be-uşşâḡ ferâmûş konî
Ṭâli'î-râ me-ḡüzâr ey meh-i bî-mihr zi-yâd.

*Onun çizgilerinin yansıması gözün kağıdına
çok düştü, Ben aşığı göz yaşları okuma
yazmayı çocuklara öğretti.*

*Rakibin katli ardından onun köyüne işim
düştü, gayret ediyorum, ne yapayım iş düştü.*

*Onun oku aşıklara can ve gönlin arzusudur;
Allah hepsini muradına ulaştırdı.*

*Ah çektim o ümit fidanı götürdü taşa vurdu,
Rüzgâr sert geldiği için o dalın başından
meyve düştü.*

*Ey vefasız ay! Tâli'î'ye aşıkları unutarak
yaptığın eziyeti unutma.*

225

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Ṭarîḡ-i meşreb-i rind-âne zâhid-râ kucâ bâşed
Ne-bâşed mey naşîb-i o eger bâşed belâ bâşed

Seret-râ vaḡt-i küşten ḡüfte ez-în cüdâ sâzem
Be-küş ger luṭf-ı dîger mî nümâyî ân cüdâ bâşed

Behâ-yi ḡâk-i pâyeş-râ ki âvürdem be-çeşm-i ḡod
Eger ḡûn-ı me-râ ber-ḡâk rîzed ḡûn-behâ bâşed

Çû ârem secde der-kûyeş du'â-yi cân-ı o ḡüyem
Namâz ârî çû be-ḡüzâred hengâm-ı du'â bâşed¹⁸⁷

Gedâyî kerdem u ḡüftâ ki ḡâhed bod der-küyem
Eger Cemşîd âyed Ṭâli'î ḡüftem gedâ bâşed.¹⁸⁸

*Rindlerin huyunun usulü Zahide nerde oldu?
Şarap onun nasibi olmadı olursa bela olur.*

*Eğer başka lütuflar göstereceksen öldür o ayrı
olur; öldürme vaktinde başını bundan ayrı
yaparım dedi.*

*Onun ayağının toprağının değerini kendi
gözümeye getirdim, Eğer kanımı toprağa
dökerse diyet olur.*

*Onun köyünde secde getirdiğim için onun
canının duasını söyledim; evet namaz kılındığı
için dua zamanı oldu.*

*Dilencilik yaptım ve köyümde olsun dedi, eğer
Cemşid gelirse Tâli'î dilenci oldu derim.*

¹⁸⁷ İ nüshasında 4. Beyitten sonra şu beyit vardır:

Çi bâşed ger reved cân ez-ten ḡâk-i me-râ bîrûn
Gayrem ger nişân-ı tîr-i oder-dil be-câ bâşed.

¹⁸⁸ Gedâ: du'â İ

226

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Be-şekl-i kıadd-i to der-bâğ serv ser ber zed
Zi-beher ehl-i nazâr fitne ez-zemîn ser zed

Çû dîd şekl-i to şûret-nigâr der-hâne
Kâlem keşîd zi-dîvâr u zud ber-der zed

Zi-beher dîde serv-kâddet be-Ṭâli'-i sa'd
Çenâr niçe ber âverd u der-çemen ber zed

Be-pîş-i rûy-i to gül-râ girift hûn ki şabâ
Zi-hâr ber-reg-i o vaqt-i şubh neşter zed

Hayâl-i rûy-i to ez-dil be-dîde-i nem-nâk
Resîd u geşt ser âmed kadem çû ber-ter zed

Bağda senin boyunun şekline servi baş çıkardı, bakanların her birinden fitne zeminden çıktı.

Ressam senin şeklini gördüğü için evde duvardan kalem çaktı ve acele ile kapı çaldı.

Senin servi boyun her bir gözden kutlu talihli nice çınar çıkardı ve çemende budadı.

Saba rüzgârı senin yüzünün önünde gülü huy edindi; sabah vakti dikenden onun damarına neşter vurdu.

Senin yüzünün hayali gönülden ıslak göze ulaştı ve ayağa başını getirdiği için taze oldu.

61-a

Pey sevâd-ı hâttet Ṭâli'î revân zi-müje
Beyâz-ı dîde-i hod-râ dû-reviye muntazar zed

Seher ebr zer-i hûrşîd u sîm-i meh sikke
Be-nâm-ı Hâzret-i Şîran-şeh-i muzaffer zed.

Ṭâli'î, senin satırlarını okuyup yazdıktan sonra kirpikten gitti, kendi gözünün beyazlığını iki durumda yağmur vurdu.

Seher güneşin altınını ve ayın gümüşünü Şîranşeh hazretlerinin adıyla muzaffer etti.

227

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Sirişkem tâ zi-şevk-i la'l-i o hem-reng-i hûn bâşed
Zi-âb-ı çeşm-i men her gül ki rûid lâle-gün bâşed

Dilem kûh-ı gamest ez-hecr ammâ ger hadeng-i o
Ne-yâyed der-derûn-ı sîne Kûh-ı Bî-sütün bâşed

Demî zâhid bod ez-şoḥbeteş efsürde-ter bârî
Zi-mestân çûn dehed bâd-ı hunük sermâ-füzûn bâşed

Eger zülf resen-i bâzeş zi-'ârız ber-zeķan üfted
Çû Hârûtestk'oder-Çâh-ı Bâbil ser-nigûn bâşed

Gözyaşım onun dudağının şeklinden kan ile aynı renkten oldu, benim gözümün yaşından her gül böyle renkli olarak yeşerdi.

Gönlüm ayrılıktan gam dağdır ama eğer onun oku sineye gelmezse dağ direk olur.

Zahidin nefesi onun sohbetinden daha soğuk geldi, sarhoşlardan serin rüzgâr verdiği için çok sağık oldu.

Eğer onun oyun ipi gibi olan saçları yanaktan çene çukuruna düşerse, Babil kuyusunda baş aşağı olmuş Harut gibi olur.

Şevem divâne ân sâ'at ki ân meh-râ perî-h'ânem
Perî-h'ânê egerçi ez-pey def'-i cünûn bâşed

Sirişk-i Tâli'î şod lâle-gûn ez-pertev-i la'leş
Belî rengîn bod âbî ki âlûde be-hûn bâşed.

*Bir peri her ne kadar delileri def ettikten
sonra olsa da, o ayı büyücü olarak gördüğüm
o saat divane oldum.*

*Tâli'î'nin gözyaşları onun dudağının
parıltısından lale renkli oldu, evet kana
bulaşan sudaki varlıklar renkli oldu.*

228

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Ṭurre tâ ber-kemer-i nâzük-i o mî pîçed
Rîşte-i cân-ı men ez-reşk çû mû pîçed

Şâdmân mî-şevem ez-küşten-i ḥod der-dem-i қatı
Ger ṭınâb-ı seg-i ḥ'îşem be-gelû mî pîçed

Müşğ tenhâ ne zi-zülf-i to şode sevdâyî
Nâf-ı âhû hem ez-endîşe-i o mî pîçed

Şem'-râ pîş-i ruḥet tâb süḥan güften nîst
Derd-i men ver-ne zebâneş zi-çî rû mî pîçed

Vaşf-ı ruḥsâr-ı to dil sâde beyân kerd velî
Der-ḥayâl-ı zer-i zülf-i to ne-gû mî pîçed

*Saç lüleleri onun anzik kemerine kadar
kırıldı, can ipliğim kıskançlıktan kıl gibi
kırıldı.*

*Eğer kendi canının ipini boğazına kıvrırsa,
öldürme vaktinde kendimi öldürmektne mutlu
olurum.*

*Misk sadece senin saçlarından sevdaya
düşmedi, ahularımın göbeği onun
endişesinden büklüm oldu.*

*Senin yanağının önünde muma ışık söz
söylemiş değil, benim derdim onun dilinden
değilse hangi yüzden kırıldı.*

*Gönül senin yanağının vaşfını sade bildirdi
lakin senin saçının uçlarının hayaline
kırıldığını söylemedi*

71-b

Şad çû yâḳût be-da'va ḥaṭṭ eger be-nümâyed
Pîş-i çîn-i ḥaṭṭ-ı la'l-i to fûrû mî pîçed

Tâli'î-râ be-ḥoşî şâ'ir mey ger ne-dehed
Mî-koned 'arbede vü dest sebû mî pîçed.

*Eğer ayva tüylerin yüz yakut gibi iddia
gösterirse, senin dudağının büklümü önünde
aşağı kıvrırdı.*

*Eğer şair Tâli'î'ye güzellikle şarap vermezse,
arbede çıkar ve eli testiye doladı.*

229

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

Dilem germest u yek-dem nîst kez vey ten nemî sûzed
Be-dâğ-ı lâle-ruhsârân kesî çûn men nemî sûzed

Zi-eşk-i hîştên çûn merdümân-ı dîde-i der-âbem
Ez-ânem zi-âteş-i dil câmhâ der-ten nemî sûzed

Pey nezzâre herkes çeşm dâred ber-felek imşeb
'Aceb ger mâh-râ ez-âh-ı men hırmen nemî-sûzed

Çû gül geşt çemen kerdî be-rûyet lâle 'âşık şod
Be-'ameden ver-ne çendîn dâğ der-gülşen nemî-sûzed

Zi-tâb-ı âteş ruhsâr-ı o ey Tâli'î der-bezm
Güdâyeş şem'k'oşeb tâ dem-i mürden nemî-sûzed.

Lale yanaklı kimselerin yarası beni yakmdığı için, Gönüm gamlıdır ve bir an o tenden yanmadı.

Yaşlı gözümün gözbebekleri kendi gözyaşından, gönümdeki ateşlerden tendeki kadehleri yakmadı.

Bu gece baktıktan sonra herkes feleğe göz tuttu, Eğer benim ahımdan ayın harmanı yanmazsa tuhaftır.

Gül çemende gezdiği için lale senin yüzüne aşık oldu, yoksa bilerek bu kadar yarayı gül bahçesinde yakmazdı.

Ey Tâli'î! Mecliste onun yanağı ateşin hararetinden eridi, mum gece sönme vakti gelinceye kadar yanmadı.

230

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Pîr-i muğân be-rûy-i harîfân güşâd der
Zâhid pâ be-meyked gûsâr der niger

Dârem gamî nühuft zi-dest-i cefâ-yi yâr
Şad tîr eger zened ne-reved ez-dilem beder

Der-dil hezâr reh-güzerem ez-ğadeng-i ost
Ammâ ne-reft gam zi-dil ez-hîç reh-güzer

Güftem ki dil büred haber zi-men be-gûy yâr
Medhûş bod ezber-i men reft bî-ğâber

Ĥâk-i rehet be-ser büred ez-şevk Tâli'î
Be-niger ber-âstân-ı to çûn mî büred be-ser.

Meyhaneci heriflerin yüzüne kapıyı açtı, zahid meyhaneye bakışlar içinde içmek için ayak bastı.

Sevgilinin cefasını elinden gizli gam tuttum, eğer yüz ok vurursa gönümden dışarı gitmez.

Gönülde bin yolum onun okundadır, lakin gam gönülden hiçbir yoldan gitmedi.

Gönle benden sevgiliye haber götür söyle dedim, korktu sinemden habersiz gitti.

Tâli'î'yi şevkten senin yolunun toprağını başa götürdü, senin eşiğine bak çünkü başa götürdü.

231

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
72-a

Şod zi- 'aks-i sebzi-i haţţ-ı to çeşmem eşk-bâr
Dem-be-dem bârân çeked ârî zi-ebr-i bahâr¹⁸⁹

Dil be-kûyeş reft u tîr-i gamze ħord ez-her taraf
Ber-şikârî tîr mî âyed sây der güzer

Ey şabâ gerd-i reheş der-çeşmem âverdi velî
Bîşter zîn çeşm dârem gird-i girdârî be-yâr¹⁹⁰

Tâ koned ez-gamze şaydem cân u dil efğân koned
Resm bâşed na're u feryâd der-rûz-ı şikâr

Ṭâli'î ger gül be-rûyeş dem zened ez-nâzükî
Ebr sâzed der-gülistân ez-tegregeş seng-sâr.

*Gözüm senin yanağında yeni çıkan tüylerden
gözyaşı döken oldu, evet bahar bulutlarından
daima yağmur damlar.*

*Gönül onun köyüne gitti ve her taraftan gamze
oku yedi; avın üstüne ok geldi sürttü geçti.*

*Ey saba rüzgârı! Onun yolunun toprağını
gözümde getirdin lakin bu gözden sevgiliyi adet
edindim.*

*Gamzesinden beni avlayana kadar can ve
gönül fiğan etti, av gününde feryad ve
naralarım resim oldu.*

*Ṭâli'î eğer gül naziklikten onun yüzüne dem
vurursa, bulutlar gül bahçesinde onun buz
parçalarından taş yağdırır.*

232

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Devr-i ez-ruĥ-ı to şod müje-i eşk-bâr ter
Merdüm ne-dîde tîg ez-în âb-dâr ter

Ber-reh nişân-ı pâ-yi segeş ez-sirişk-i mâst
Mâned nişân-ı pâ çû bod reh-güzâr ter

Ĥûy kerd zîr-i zülf ruĥ u tâze şod haţtes
Çûn şebnemî ki kerd dârû be-sebzi-zâr-ı ter¹⁹¹

Ez-şevk-i haţţ-ı sebze-i o dürr-i eşk-i mâ
Zân-gûne katre zed ki şod ebr-i behâr ter

Eş'âr-i Ṭâli'î heme zânest âb-dâr
Ko-râ dimâg şod zi-mey-i ĥoş-güvâr ter.

*Gözyaşı yağdıran kirpik senin yanağının
etrafından taze oldu, insanlar bu oktan daha
sulusunu görmedi.*

*Yolda onun köpeğinin ayağının izi bizim
gözyaşımızdadır, yol ıslak olduğundan ayağın
izi kaldı.*

*Taze yeşilliği ilaç yapan bir çiğ tanesi gibi,
Yanak saçın altını huy edindi ve tüyleri taze
oldu.*

*Bizim gözyaşımızın incisi onun yanağında
çıkan ayva tüylerinin şevkinden o yanağa
damla vurdu, bahar bulutu gibi ıslak oldu.*

*Ṭâli'î'nin şiirlerinin hepsi nüktelidir, ona
güzel tatlı şaraptan akıl oldu.*

¹⁸⁹ Bahâr: nev-bahâr A

¹⁹⁰ Bîşter: Pîşter A

¹⁹¹ kerd dârû be-sebzi-zâr-ı ter: kereded ezo sebzi-zâr-ı ter A

233

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Ne bînem güfte sÿ-i to diger
Çi mî gÿyî diger ey şÿh be-niger

Bâ-be-rÿyet felek-râ ez-meh-i nev
Ûayâl-i bod kec be-nihâd ez-ser¹⁹²

72-b

Dilem pîş-i dehâneş reft cân güft
Maħal tengest ez-în-câ zevêd be-gÿzer¹⁹³

Be-rÿyet mâh zed bî-vech lâf
Hemân bihter ki nâyed der ber-â-ber¹⁹⁴

Gÿzeştem Tâli'î güftü zi-rindî
Nemî-dârend ân-râ ez-to bâver.¹⁹⁵

*Başkasının senin tarafına söz söylediğini
görmedim, Ey güzel! Diğerleri ne söylüyor
bak.*

*Dolunaydan feleğe senin yüzünle, başa
koyduğu hayali eğri oldu.*

*Gönlüm onun ağzının önüne gitti ve can
söyledi. Yer dardır o yerden geç.*

*Ay sebbsiz senin yüzüne laf vurdu, ancak
daha iyi eşitlik gelmedi.*

*Tâli'î rindlikten geçtim dedi, senden buna
inanmadılar.*

234

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ânçi dîdem men miħnet-zede ez-rÿy-i to dÿr
Ger resem pîş-i to yek-rÿz be-gÿyem be-ħuzÿr

Der-dil-i teng ĥayâl-i ĥatt-ı ân şÿh me-râ
Âmed ân gÿne ki der-ħâne-i ĥod âyed mÿr

Zâhid ez-ħalvet-i târik eger reft be-ħâk
Sehî bod ki üftâd çünîn gÿr-be-gÿr

Râst şod tÿr-i to zâneş heme kes dâred dost
Ne-bod kes çünîn ĥaşşiyet ez-dilhâ dÿr

Pîş-i o şem'-şifat ger ser u cân der yâzî
Tâli'î ber-ser-i ĥâk-i to fÿrÿd âyed nÿr.

*Ben eziyete uğramış senin yüzünden o şeyi
uzakta gördüm, eğer bir gün senin önüne
ulaşırsam huzurla söylerim.*

*O güzelin yanağındaki ayva tüylerinin hayali
dar gönlümüze, yuvasına gelen karınca gibi
geldi.*

*Zahid eğer halvet yolundan toprağa giderse,
böyle mezardan mezara düşmesi doğru olur.*

*Senin okun doğru oldu o yüzden herkesi dost
tuttu, kimse gönülden bu kadar uzakta tesirli
olmadı.*

*Eğer o mum yüzünü önünde baş ve can
uzanursa, Tâli'î senin toprağına nur iner.*

¹⁹² Kec: kesr İ

¹⁹³ Reft cân güft: reft u cân güft İ

¹⁹⁴ Hemân: hod ân İ

¹⁹⁵ Gÿzeştem Tâli'î güftü zi-rindî: Me-güftü Tâli'î kez mî gÿzeştem A

235

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ey te-râ ez-şeker u kıand dehân-ı şîrîn-ter
Leb-i şîrîn-i to şad bâr zi-cân şîrîn-ter

*Ey seni şekerden daha tatlı ağız olan, senin
tatlı dudağın yüz defa candan tatlıdır.*

Çûn resânî leb-i nûşîn be-leb-i kûze-i âb
Kerded ez-şerbet-i kıand âb-ı revân şîrîn-ter

*Su testisinin dudağına tatlı dudak ulaştığı için
akarsudan daha tatlı şeker şerbeti yaptı.*

Be-zebânet sühân her-çi reved h'âhed bod
Sühânânet heme şîrîn u zebân-ı şîrîn-ter

*Senin diline her ne söz gelirse, sözlerinin
hepsi tatlı ve daha tatlı dil olur.*

Ne-konem vaşf-ı şeker pîş-i leb-i şîrînet
Ki şeker-ğande-i to hest ez-ân şîrîn-ter¹⁹⁶

*Senin tatlı dudağının önünde şekerin vasfını
söylemedim, senin tatlı gülüşün ondan daha
tatlıdır.*

Ṭâli'î vaşf-ı nebât-ı leb-i la'let tâ güft
Sühâneş hest zi-şî'r-i digerân şîrîn-ter.

*Ṭâli'î senin kırmızı dudağının nöbet şekerinin
vasfını söylediğinden, onun sözleri
başkalarının şiiirlerinde tatlı oldu.*

236

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün**73-a**

Her dem şod sirişk-i men ez-ğam ziyâde-ter
Üftâde o be-ğâk u men ez-vey fütâde-ter

*Her zaman benim gözyaşım gamdan daha
fazla oldu, o toprağına düştü ve ben ondan daha
düşkünüm.*

Der-râh intizâr-ı gubâr-ı semend-i o
Merdüm-i me-râst dîde-i giryân güşâde-ter

*Yolda onun atının uçurduğu tozlar bizim
gözbebeğimizdir, ağlayan gözler daha
açıktır.*

Âyine-i dilem ki çû hûrşîd sâde bod
În dem zi-âb 'ârız-ı o çeşt sâde-ter

*Gönül aynam güneş gibi sade oldu, o vakit
onun yanağı sudan daha saf oldu.*

Der-hidmet-i gubâr-ı rehet istâde eşk
Der-eşk hest merdüm-i çeşm istâde-ter¹⁹⁷

*Gözyaşı senin yolunun tozunun hizmetinde
durmuş, gözyaşında gözbebeğinden daha fazla
dayanıklık vardır.*

Ey Ṭâli'î-i haste zi-seyl-i sirişk-i to
Ter geşt ebr şad reh u deryâ ziyâde-ter.¹⁹⁸

*Ey hasta Ṭâli'î! Senin gözyaşının selinden,
bulutlar yüz yol ve denizden daha fazla
ıslandı.*

¹⁹⁶ Ne-konem: ne-güftem İ

¹⁹⁷ Eşk: est A

¹⁹⁸ To:mâ A

237

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Serem ger mî-reved der-kâr-ı dil-dâr
Men-i bî-dil be-o dârem ser u kâr¹⁹⁹

Be-pîşeş cân keşîdem güft ân şûh
Nemî-ğ'âhem berâ-yi ħod nigeħ-der²⁰⁰

Ne-şod ey muħtesib mey-ħâne vîrân
Be-rev zîn ħussa ser mî-zen be-dîvâr

Me-gû bihter zi-rindî mest-kârî
Be-rev zâhid ki ân dûrest ez-kâr²⁰¹

Zi-tîġeş Tâli'î-i bî-kâr eger cüst
Ne-bâyed serzeniş kerden bî-kâr.²⁰²

*Sevgilinin içinde eğer başım giderse, ben
gönülsüz onun başta ve iş tutarım.*

*O güzel onun önünde güzel can çektiğimi
söyledi; Kendim için koruyucu istemiyorum.*

*Ey zabıta! Meyhane viran olmasın, git bu
kederden başını duvara vur.*

*Mestlikte rindden daha iyi olduğunu söyleme,
zahid yürü git bu işten uzak dur.*

*İşsiz Tâli'î eğer onun oklarından bulursa,
işsizi kınamak gerekmez.*

238

Mef'ülü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Güftem raķıb mî-koned ez-kûy-ı to sefer
Ĥandîd yâr u güft ki fi'n-nârü-s-saķar

Ger cân taleb koned zi-men ân serv-i lâle-reng
Sâzem revân fedâ-yi reh-i o cism u ser

73-b

Ėayr-ı ez-ġubâr-ı râh-ı semend-i to çeşm-i men
Mînet nemî büred ġiger ez-ħîç reh-ġüzer

Ez-her çi dîd dîde nî-âverd himmetem
Ĥaber-i ħâk-i âstân-ı te-râ dîde der-nażar

Zâhid ze-râh-ı 'aşķ geret men' mî koned
Ey Tâli'î-i dil-şüde ez-reh me-rev beder.

*Rakibe onun köyüne sefer etme dedim; Sevgili
gülümsedi ve "fi'n-nârü-s sakar" dedi.*

*Eğer o lale renkli servi benden can taleb
ederse, başımı ve bedenimi onun yoluna feda
ederim.*

*Artık benim gözüm senin atının yolunun
tozundan başka hiçbir yoldan minnet
götürmüyor.*

*Göz her ne gördüyse gayretimi getirmedi,
senin eşiğindeki toprağın çatlağı gözde gördü.*

*Eğer zahid seni aşķın yolundan men etmeye
kalkarsa, Ey aşķ Tâli'î! Yoldan dışarı gitme.*

¹⁹⁹ Ser u kâr: ser-kâr İ

²⁰⁰ nigeħ-der: nigeħ-dâr A

²⁰¹ Ân: în A

²⁰² Kerden: kerdeş İ, A

239

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Güfemeş mî mîrem ez-ğam dest-gîr
Zîr-i leb hândân şod u güftâ be-mîr

Tîr-i o ez-dil be-reft u mî reved
Kâmeteş hem râst ez-bîm çû tîr

Güft miskîn-ter be-hâk-i kûy-ı men
Ez-faķîrân kîst güftem îñ faķîr

Bî-to ne-tüvânem zemânî zinde bod
Çûñ konem çûñ mest ez-cân nâ-gürîz²⁰³

Ṭâli'î ger şeb dilet düzdîde end
Hiç fikrî nîst zülfeş-râ be-gîr.

Elimi gamdan tut ölüyorum dedim; Dudak altından güldü ve öl dedi.

Onun oku gönülden çıktı ve gitti, onun boyu hem doğru hem de korkudan çıkan ok gibidir.

Fikirlerden benim köyümün toprağına en acizi olan kimdir dedi, bu fakirdir dedim.

Sensiz bir an canlı olamıyorum, çaresiz candan mest gibi yapıyorum, duramıyorum.

Ṭâli'î eğer gece senin gönlünü çalarlarsa, hiç şüphesiz onun saçlarını tut.

240

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Lâle der-devr-i leb-i la'î-i to gîred sâğar
Be-niger ân sûhte-dil-râ ki çi dâred der-ser

Nâvek-i gamze-i o mî güzered ez-sîne
Me-nişîn der-dilem ey gam be-rev ez-râh-güzer

Eşğ eger reft zi-hâk-i reh-i o hoşnûdem
Ki zemânî ne-şod o gâyibem ez-pîş-i nazâr

Men hod ez-âteş-i dil sûhte em şem'-şifat
Der-men-i sûhte âteş çi zenî bâr-ı diger

Ṭâli'î mest şod u tiğ-i te-râ mî cûyed
Geşt rûşen ki ne-dâred zi-ser-i hîş haber.

Lale senin kırmızı dudağının çevresinde kadeh tuttu, o gönlü yanmışın başta ne tuttuğına bak.

Onun yanbakışının okları sineden geçti, ey gam gönlümde oturma, yoldan geç.

Eğer gözyaşı onun yolunun toprağından geçerse memnun olurum, göz önünde değilim onun zamanı olmadı.

Ben kendim gönlün ateşinden yanmışım işit halimi, ben yanmışa ateş başka ne versin?

Ṭâli'î mest oldu ve senin okunu aradı, aydınlık oldu, kendi başından haber vermedi.

²⁰³ Mest: nîst A

241

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

74-a

Der-sîne-i men tîr-i o menzîl nemî sâzed diger
Ey dil çanâ'at kon berân ko-râ bih bînî der-güzer²⁰⁴

Onun okları benim sinemde başka menzil yapmadı; Ey gönül! Ölümü iyi gör ki buna kanaat et.

Âmed gubâr-ı kûy-ı o der-çeşm u gâltân şod sirişk
Der-dîde çûn dârû resed ârî reved âb ez-nazar

Onun köyünün tozu göze geldi ve gözyaşı yuvarlandı, evet göze ilaç gibi geldiği için gözden yaş aktı.

Ey eşk çûn dîdem ruheş refî revân ez-cism-i men
Bâdâ mezâret âferîn rûz-ı nikû kerdî sefer²⁰⁵

Ey gözyaşı! Onun yanağını gördüğüm için bedenimden akıp gittin, ne güzel! Güzel günde senin mezarına sefer yapan olsun.

Ez-zülf-i yâr u gamze eş miskîn dil-i âşüfte-râ
Tîğ-i be-mûy âvîhte peyveste ber-bâlâ-yı ser

Sevgilinin saçlarından ve onun gamzesinden zavallı perişan gönle, saç teline sarılmış bir ok başın üstüne ulaştı.

Güftî be-tîret mî-zenem ey Tâli'î şükr-âne çîst
Cân peşkeş sâzem revân ger râst bâşed îh haber.

Ey Tâli'î! Seni okla vuruyorum ki şükran alameti nedir, dedi; Eğer bu haber doğruysa canımı hediye yapar götürürüm.

242

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tâft ser-i zülf ez-ruhân-ı sîm-ber
Nîst cem'iyet der-ân bergeşte ser

O göğüsleri gümüş gibi olan sevgilinin yanaklarından saçlarının ucu büküldü, o başı tere dönmüşte toplanma yoktur.

Hâk-i pâyem güft nûr-ı dîdhâst
Ân-çünîn âmed me-râ hem der-nazar

Ayağımın tozu gözlerin nurudur dedi, onun için bana da göze geldi.

Rûy-i zerd-i mâst pîşeş ber-zemîn
Pîş-i o bâ-hâk yek-sânest zer

Onun önünde bizim sararmış gözümüz yeredir, Onun önünde altın toprakla yerle birdir.

Zân miyân hâşıl ne-dâred hiç-kes
Her ne mî kereded be-gird-i o meger

O belden kimse hasıl olmadı, meğer onun etrafı hüzn yapıyormuş.

Ger resî rûzî be-nîkû şüretî
Tâli'î der-şüret-i nîkû niger.

Eğer bir gün güzel bir şekilde gelirse, Tâli'î güzel bir biçimde bakar.

²⁰⁴ Berân: ber-în A

²⁰⁵ ez-cism-i men: ez-dîde em A

243

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Eşk-i men çûn be-güzered ez-dîde dûr ez-rûy-i yâr
Her müje kereded çeşmem hem-çû tîğ-i âb-dâr²⁰⁶

Ger füzûd ez-sebzi-i hâtt lutf-ı ân leb dûr nîst
Haramest mey pîş kereded çûn resed faşl-ı bahâr²⁰⁷

74-b

Nâvekeş ez-sîne reft ey dil nîkû dârî nigâh
Zahm-ı o-râ ger 'azîzî mânde încâ yâd-gâr²⁰⁸

Güfemeş düşnâm-ı to reft ez-dilem der-ğahr şod
Dâd düşnâm-ı diger güftâ ki îr-râ yâd dâr

Ṭâli'î ger be-güzerî rûzî be-kûy-ı mey-fürûş
Der kerd kon hırkâ-râ zinhâr pîş-ı men me-yâr.

Gözyaşım sevgilinin yüzünden uzaktan geçti;
her bir kirpik gözümüzü kılıç gibi sulu yaptı.

Eğer o dudağın lütfü, ayva tüylerinden artarsa
uzak değildir; bahar mevsimi geldiği için
önünde şarap içmek haramdır.

Onun oku sineden gitti, ey gönül! İyi bak, eğer
büyüklük kalmışsa o yerde onun yarasını
hatırlar.

Senin hakaretlerin gönlümden gidince
kahroldum dedim; başka hakaretler verdi,
bunları hatırla dedi.

Ṭâli'î! eğer birgün şarap satanın köyüne
gidersen, hırkayı çıkarmadan asla huzuruma
gelme.

244

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ân dü ruğ herkes ki dâred der-nazar
Bih bod her rûzeş ez-rûz-ı diger

Kîst güftî 'âşık-ı ruhsâr-ı men
În teğâfûl tâ-be-key der-men niger

Dîde-i men-i mest cây-i o be-rev
Ey sirişk ez-ğane-i merdüm be-der

Ey rakîb ez-tîğ-i o gâfil me-şev
Zânk mî bînem seret-râ der-nazar

Ṭâli'î âşüfte-i rûy-i to şod
Bâyedeş kerdin çû zülf-i Türk ser.

*O iki yanağı gören herkesin, o günü diğer
günlerden güzel oldu.*

*Benim yanağımın aşığı diyen kimdir? Bu
anlamamaazlıktan gelme hali ne zamana
kadar bana bakacak.*

*Ben mestin gözü onun yerine gitti, Ey gözyaşı!
Gözbeğinin evinden dışarı çık.*

*Ey rakip, onun okundan gafil olma, ondan
senin başını tehlikede görüyorum.*

*Ṭâli'î senin yüzünün perişanı oldu, onun iki eli
ile güzleın saçını baştan yaptı.*

²⁰⁶ Çeşmem: be-çeşmem A

²⁰⁷ Haramest: hürmet A

²⁰⁸ Ger: kez A

245

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Hâk-i râh-i to ki der dîde-i mâ yâft güzer
Geşt ez-devlet-i pâ-bûs-i to maķbûl-i nazâr

Senin yolunun toprağı bizim gözümüzde geçit buldu; senin ayağının saadetinden göz hoş karşılanan oldu.

Güfte ber ser-i kûyeş sühan ez-ser-bâzî
Ey dil ân nîk hâdîsît be-gû bâ-zâr bür

Ey gönül! Yiğitlikten onun köyünün başına söz söyle, bu senin güzel sözünü inleyerek götürmesini söyle.

Geh zi-mey be-güzerem u gâh şevem rind ârî
Nîst hâlî be-cihân hîç-kes ez-'ayb u hüner

Bazen şaraptan geçiyorum ve bazen rind oluyorum evet hüner ve ayıptan kimse dünyada yalnız değildir.

Mâ sezâ-vâr 'itâbîm beher hâl velî
şad güneş dîd zi-mâ ân meh u baķşîd diger

Biz uygun bir şekilde her hali ayıpladık, lakin o ay bizden yüz suç gördü ve bağışladı.

Ṭâli'î mest şod u tiğ-i te-râ mî talebed
Geşt rûşen ki ne-dâred zi-ser-i h'îş haber.²⁰⁹

Ṭâli'î mest oldu ve senin okunu istedi, aydınlık parlak oldu, kendi başından haber vermedi.

246

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

75-a

Çûn nîst cüz-i hûn-ı ciger zân leb me-râ reng-i diger
Her dem zi-hecr-i la'li-o ber-dil zenem seng-i diger

Çiğerin kanından o dudağın haberi olmadığından rengi bana her zaman onun dudağının ayrılığından başka taşları gönlüme vuruyorum.

Yek-reh be-vaķt-i âřî güftâ be-h'âhem küštenet
O ber-ser-i şulheşt o men der-şasret-i ceng-i diger

Bir an yemek vakti seni öldüreceğim dedi; o barışın başındadır ve ben başka ilaçların hasretindeyim.

Haclet zi-tûret mî bürem tâ-key ber âyed dem-be-dem
Ber-rûy peykâneş zi-hûn-ı der-sîne em zi-nük-i diger

Daima çıkıncaya kadar senin okundan hayret ediyorum; onun kirpikleri yüze, benim sinemdeki kandan başka temrenler götürür.

Dûr-ı ez-to giryem rûz-ı ğam çendânki kûh u seng-râ
Seylâb-ı eşk-i men büred her laķze ferseng-i diger²¹⁰

Gam günü her ne kadar dağ ve taşa senden uzakta ağlasam, gözyaşımın seli her an başka mesafelere götürür.

Bî-ğonçe-i handân-ı o çûn gül ger girîbân mî derem
Merdüm-i besân-ı Ṭâli'î ez-ğuşşa dil-teng-i diger.

Onun gülen goncası olmadan eğer gül gibi belimi yırtarsam, Ṭâli'î gibi insanlar kederden başka dar gönüllü olur.

²⁰⁹ zi-ser-i h'îş haber: haber ez-h'îş diger İ

²¹⁰ kûh u sengrâ: seng u kûhrâ A

247

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

Mî-reft dilem sîne girifteş ki resed tîr
Tîr-i to nî-âmed ʔaraf-ı sîne-i dil-gîr

Çûn zülf güşâdî şitâb ez-pey şaydem
Zân-rû ki kesî şeb ne-reved ez-pey naḥçîr

Ez-beher der-ḥâne-i cân u dil-i 'uşşâḳ
Der me-reved ser ünsiyet-i bih ez-zülf-i to zaḥîr²¹¹

Tîr-i to be-reft ez-dil-i rîş vez pey-i o
Ez-pîş-i nazar mî-revedem ḳadd-i to çûn tîr

Ey Ṭâli'î-i dil-şüde der-şî'r ne-dârend
Erbâb-ı süḥan ber-ser-i dîvân-ı to taḳrîr.

*Ok geldi sineyi tuttu, gönlüm gitti; senin okun
gönlü tutan sinenin tarafına gitti.*

*Beni avladıktan sonra, aceleyle saçını açması
gibi, kimse gece avın ardından gitmez.*

*Aşıkların gönül ve can evlerinin her birinden,
senin saçlarından iyi alışmış başa başa iş
ağrısı gitmedi.*

*Senin okun yaralı gönülden gitti ve onun
ardından senin boyununu ok gibi göz önünden
getirdim.*

*Ey aşık Tâli'î! Söz sahipleri senin divanının
başında, yanında şiirdeki sağlamlığa sahip
olamadılar.*

248

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ez-ḥayâl-i gamze eş çûn eşk rîzem her seḥer
Be-güzered yek nîze dârem âb ez-bâlâ-yı ser

Nâm-ı ḥod kerdem seg-i kûyet zi-beher iḥtirâm
Ger ḥilâf-ı îñ süḥan gûyem diger nâmem me-bür

75-b

Ger şabâ ez-ḥâk-i kûy-i o resâned tuḥfe
Çeşm-i ân dârem ki ez-gird-i reh âred der-naḫar

Tîr-i o-râ der-dil u cân sâ'î güftem be-bâş
Tünd şod güftâ ez-neyhâ râstî dârem güzêr

Ṭâli'î ger lâf zed ez-'aşḳ u rindî 'ayb nîst
Mî koned herkes be-ḳadr-i ḥîşten 'arz-ı hüner.

*Her seher vakti, onun gamzesinin hayalinden
gözyaşı döktüğüm için, başın üstünden su bir
mızrak gibi geçti.*

*Her bir saygıdan kendi adımı senin köyünün
köpeği yaptım; Eğer bu sözün zıddını
söylersen diğer ünvanlarımı götürme.*

*Eğer saba rüzgârı onun köyünün toprağından
hediyeler getirirse, onun gözüne sahip olurum,
yolun toprağından göze gelir.*

*Onun okuna gönül ve canın içinde haber olsun
dedim; sinirlendi ve inlemelerden tutup
geçerim dedi.*

*Tâli'î eğer rind ve aşktan bahsederse ayıp
değildir. Kendi değerini herkes marifet
göstererek yapar.*

²¹¹ 'uşşâḳ: gam-nâk İ

249

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Beyâ tâ çend bâşî ez-nazar dûr
Ne-dâred çeşm-i merdüm bî-rahat nûr²¹²

*Ayak daha ne kadar gözden uzak olacak,
gözbebeği nerden rahatsız olmadı.*

Be-hâk-ı âstânet meyl dârem
Çû âh-ı hod velî âh ez-reh dûr²¹³

*Senin eşiğinin toprağına kendi ahım gibi meyl
ettim, lakin yoldan uzak oldum.*

Kemân ez-beher katlı-i men keşîdî
Çi-râ ey bî-vefâ kerdî çünîn rûz²¹⁴

*Ey vefasız! Benim katlim için çektiğin her bir
keman, niçin bugün böyle yapıyorsun.*

Dilem mânend zi-'aks-i ân hatt-ı şûh
Mağâmî-râ ki bâşed hâne-i mûr

*Gönlüm o güzelin yanağındaki ayva tüylerinin
yansımından kaldı, onun yeri karınca yuvası
oldu.*

Sûhan-râ Tâli'î tavr-ı hüsn güft
Be-hüsn-i nazm ez-ân-rû geşt meşhûr.

*Tâli'î sözü güzel bir şekilde söyledi, şiirin
güzelliğinden meşhur oldu.*

250

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-hużûr-ı eşk dil ber-hâk-i kûyeş sedd-i şabûr
Mî-reved cân hem ki âncâ bîned o-râ der-hużûr

*Gönül gözyaşının huzurunda onun köyünün
toprağına sevinç perdesi götürdü, can da onu
huzur içinde orda görünce gitti.*

Cân güft reftem be-nezdîkeş ki endâzem revân
Her kucâ bâşed işâret tünd şod güftâ ki dûr

*Can, her nerde işaret olursa onun yanına
gider atarım dedi; sinirlendi ve uzak dedi.*

Dûş çûn der-meclis âmed ez-fürûğ-ı rûy-i hod
Şem'-râ pervâne kerd u mâh-râ bahşîd nûr

*Dün gece meclise geldiğinde kendi yüzünün
parıltısından muma pervane yaptı ve aya nur
bağışladı.*

Güftemeş h'âhed zarûr ez-hâk-i pâyet dîde feyz
Mî-dehed bâd-ı şabâ güftâ eger bâşed zarûr

*Ona senin ayağının toprağından yüze feyz
zarur olsun dedim; saba rüzgârı değdi ve eğer
zarur olursa dedi.*

Ey ki güftâ der-behişt ez-beher nigân kaşrhâst
Hest ammâ Tâli'î-râ nîst der-himmet kuşûr.

*Ey cennette iyilerin her birine köşk vardır
diyen! Var ama himmette Tâli'î'de kusur
yoktur.*

²¹² bî-rahat: mî-refî İ

²¹³ âh ez-reh dûr: ez-âstân dûr A

²¹⁴ Rûz: dûr İ

251

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

76-a

Hûb-ter şod zi-ħaṭṭ-ı sebz leb-i dil-keş-i yâr
 Bâde hoş-ter şod ârî çû resed faşl-ı behâr

Serv eger kıadr ne-dâned kıadd-i dil-cûy-i te-râ
 'Aceb ez-ker şod ez-'ömr-i ħod o berħor-dâr²¹⁵

Eşk-i sürĥ ez-müje âvîht me-râ pîş-i ruĥet
 Nev-bahârest belî gonçe ber âyed ez-ĥâr

Be-hevâ-dârî ĥâk-i ser-i kûy-i to sirişk
 Sâlhâ reft u demî bâz ne-mâned ez-reftâr

Ṭâli'î kâr-ı cüz 'âşık u rindî nîst
 Mey ĥor u rûy-i nikû bîn çi nişînî bî-kâr.

Sevgilinin gönül çeken dudağı yanakta çıkan ayva tüylerinden daha güzel oldu, Evet bahar mevsimi geldiği için şarap daha güzel oldu.

Ey servi! Eğer senin gönül çeken boyunun kadrini bilmezlerse, o faydalı ömründen sağırlıktan tuhaf olur.

Senin yanağının önünde bana kırmızı gözyaşları kirpikten asıldı, Evet ilkbahardır, gonca dikenden çıktı.

Gözyaşı senin köyünün başındaki toprağı havaya kaldırdı; senelerce gitti ve bir an yürümekten geri kalmadı.

Ṭâli'î! aşk ve rindlikten başka iş yoktur. Şarap iç ve güzel yüzler gör, niye işsiz oturuyorsun?

252

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Be-himmet râst kereded ez-ķaddeş kâr
 Ĥayâlî bestem ey dil himmetî dâr

Çû ķaddeş güfte ey serv ĥod-râ
 Velîkî râst âyed în be-güftâr

Sirişkem-râ be-ĥâk-i âstânet
 Be-güftem dîde bâşî güft bisyâr

Zi-derdet ber-dil-i men bârhâ bod
 Velî în bâr efzûnest şad bâr

Vefâ u Mihr pîndârî ki dâred
 Be-rev ey Ṭâli'î înhâ pîndâr.

Onun boyundan çabalamakla doğru iş yaptı, ey gönül! Bir hayal bağladım, çaba göster.

Onun boyu, kendine ey servi dedi; lakin bu söz doğru geldi.

Senin eşiğinin toprağına benim gözyaşımı gör dedim; çok dedi.

Senin derdinden gönlüme yükler oldu, lakin bu yük yüz defa fazladır.

Mihr ve vefa böbürlendiler; Ey Ṭâli'î! Git, bunlar böbürlendiler.

²¹⁵ Aceb ez-ker şod ez-'ömr-i ħod o berħor-dâr: yâ-Rabb ez-ömr-i cevân ne-şod berħor-dâr İ, A

253

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ger bod tîğ-i te-râ ez-men-i bîmâr haber
Dem-be-dem âyedem ez-beher 'iyâdet ber-ser

Tâ-be-key germ şevî ber-men-i bîmâr ey büt
Sûhîfî cân-ı me-râ ez-ser-i hûnem be-güzer

76-b

Nâle em der-teb-i gam hem-dem hoş bod velî
Eşk mî-reft beher vech dem-â-dem zi-nazar

Ber-serem çûn seg-i kûyet be-'iyâdet âmed
Ez-ruh-ı zerd giriftem qademeş-râ der-zer²¹⁶

Bî-to şod Tâli'î-i dil-şüde bîmâr u ne-mürd
Tâ ne-mîred ne-reved ez-dileş in guşsa beder.

254

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Me-râ âzâr fermûdî diger bâr
Me-fermâ ân-çünîn hoş nîst âzâr

Hadengeş-râ nikû dâr ey dil-i rîş
Ki o-râ yâd h'âhî kerd bisyâr

Ne-dârî hiç bîm ez-tîgeş ey dil
Nî-fütâdet be-o gûyâ ser u kâr

Rakîbet tâbed halk-ı hudâ güft
Hudâ vü halk ez-o şüstend bîzâr²¹⁷

Giriften ân zeqân-râ vaqt-i bûse
Hoşest ey Tâli'î o-râ be-dest âr.²¹⁸

*Eğer o benden sana hastalık haberi olursa,
zaman zaman başına hatır sormaya gelirim.*

*Ey put gibi güzel olan sevgili! Ben hastaya ne
zaman kerem buyuracaksın, can yandı bana
benim kanımdan geç.*

*İnleyişlerim gamın harareti içinde hoş
arkadaş oldu; lakin gözyaşı zaman zaman
gözden her bir tarafa aktı.*

*Senin köyünün köpeği başıma hasta ziyaretine
geldiği için, sarı yanaklardan tuttum altın
içindeki ayağına koydum.*

*Aşık Tâli'î sensiz hasta oldu ve ölmedi;
ölmeyinceye kadar bu keder onun gönlünden
dışarı çıkmaz.*

*Beni incitmeyi başka sefer emretti, böyle
buyurma hoş değildir.*

*Ey yaralı gönül! Onun okunu iyi tut, onu çok
hatırlayacaksın.*

*Ey gönül! Onun okundan hiç korkma, ona iş
ve başa düşmemesini söyle.*

*Senin rakibin Allah'ın halkını aydınlat dedi;
Allah ve halk ondan bıkmıştır.*

*Öpme vaktinde o çene çukurunu tutmak
hoştur, Ey Tâli'î! Onu eline getir.*

²¹⁶ seg-i kûyet: seg A

²¹⁷ Tâbed: tâ be-dem İ

²¹⁸ Âr: dâr İ

255

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Rûz-ı 'îd ân-kes ki bes rûy-i to endâzed nazar
Bâşedeş 'îd-i diger her rûz-ı der-dervr-i çamer²¹⁹

*Bayram günü senin yüzüne bakış atan o
kimseye ay devrindeki her gün başka bir
bayram olur.*

Bûse-i zân leb be-rûy-i zerd key hâşıl şod
Lâ-cerem ne-tüvân harîden cân-ı şîrîn-râ be-zer

*O dudaktan öpmek sararmış yüze ne zaman
hasıl oldu? Şüphesiz tatlı canı altın ile satın
alamazsın.*

Çûn be-yâd-ı çeşm-i şûheş cân dehem ez-hâk-i men
Ser ber âred nergîs u kered revân şâhib-nazar²²⁰

*Senin gözünü hatırladığım için can verdim,
toprğamdan nergis çıktı ve görüşü kuvvetli
olarak gitti.*

Rûz-ı hicrân tîğ-i o ger va'de-i katlem dehed
Gam me-ğor ey dil çû mî-dânî mî âyed ber²²¹

*Ayrılık günü eğer onun kılıcı beni öldürme
sözü verirse, Ey gönül gam yeme, üzerine
geleceğini biliyorsun.*

Ger şabâh-ı 'îd ruhsâr-ı to bîned Tâli'î
Tâ bod bih bâşedeş her rûz ez-rûz-ı diger.

*Eğer Tâli'î bayram sabahı senin yanağını
görürse, iyi olana kadar, onun her günü diğer
günden iyi olacak.*

256

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

77-a

Me-rîz ey dîde hûn der-'ışk bisyâr
Nefs be-şünûdem hod-râ nîgeh-dâr

*Ey göz! Aşkta fazla kan dökme, kendimi
gözetlerken nefesimi işittim.*

Nişân-ı tîr-i o der-sîne dârem
Miyân-ı 'âşıkân mestem nişân dâr

*Onun okunun izini sinede tuttum; Aşıkların
arasında mestliğim iz bıraktı.*

Dil-i âşüfte-râ der-çîn-i zülfeş
Şinâsem ger bih bînem der-şeb-i târ

*Perişan gönlü onun saçlarının kıvrımları
içinde, eğer karanlık gecede iyi görürsem
tanırım.*

Dem-â-dem mî zened ez-reşk-i rûyet
Zi-ğasret-i şûret-i çîn ser be-dîvâr

*Bazen Senin yüzünün kıskançlığından,
kıvrımların şeklinin hasretinden başı
duvarlara vururum*

Be-zülfeş beste ey Tâli'î dil
'Aceb der-dâm-ı o geştî giriftâr.

*Ey Tâli'î! Gönül onun saçına bağlıdır; tuhaf,
onun tuzağına tutulmuş öldürüyor.*

²¹⁹ bes rûy-i to: ber-rûy-i to A

²²⁰ ez-hâk-i men: ber-o hâk İ,
nergîs u kered revân: ez-gilem nergis şod İ

²²¹ ber: be-ser A

257

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ez-cân güzerem çûn nigerem der-ruḥ-ı dil-ber
Ver tîğ keşed ber-ser-i men be-güzerem ez-ser

Nâ-reste hayâl-i ḥaṭṭ-ı zîbâ-yi to ey şûḥ
Der-âyine rûy-i to peydâst çû cevher

Bâ-ḥâk-i rehet hest ber-â-ber ruḥ-ı zerdem
Zer hest belî pîş-i to bâ-ḥâk ber-â-ber

Der-pây-i to çeşm u ruḥ-ı ḥûbân ki secde
Çûn nergis u gül rîḥte der-pây-i şanevber

Deryâ şüde çeşm-i men u peykân-ı ḥadengeş
Ey Tâli'î-i ḥaste derd-i mest çû lenger.

Sevgilinin yanağına baktığım için canımdan geçtim; ve eğer kılıç çekerse başıma, başımdan geçerim.

Ey güzel! Senin güzel hattının hayali ermedi, ayanda senin yüzün cevher gibi göründü.

Senin yolunun toprağıyla benim sararmış yanağıma eşittir; evet senin önünde toprak ile altın denktir.

Nergis ve gülün çam fıstığı ağacının altında yetiştiği gibi, güzellerin yanağı ve gözü senin ayağın altında secde eder.

Ey Tâli'î! Benim gözüm deniz ve onun kirpikleri, mestlik derdi içinde bir gemi idi.

258

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tâ ne-yâyî ez-ḥicâb-ı ḥod beder
Key şevî der-âşîkî şâhib-nazar

Ger ḥaber ḥâḥî ez-o bişnev zi-men
Ġayr-râ be-güzâr ez-ḥod çû ḥaber²²²

77-b

Ber-der-i mey-ḥâne feyz-i ḥaḫḫ besîst
Zâhid eger münkîrî zîn der güzer

‘Andelîb ez-şavt-ı o dâred nişân
Gül zi-‘aks-i rûy-i o şod cilve-ger

Zülf-i o bâ-ehl-i meşreb Tâli'î
Hest reghâ-yi cân nezdîk-ter.

Kendi perdesinden dışarı çıkmayınca kadar, aşıklıkda her zaman tecrübeli olacak.

Eğer ondan haber istersen, benden işit; kendinden başkalarına haber yapma.

Meyhane kapısında doğruluk ilmi yoktur; eğer zahid bunu inkarda ısrar ederse ölsün.

Bülbül onun sesinden nişan tuttu, gül onun yüzünün yansımından tecelli etti.

Tâli'î! Onun saçı eğlence ehli ile can damarından daha yakındır.

²²² Çû: çî Ġ

259

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Ber-ân der-hâne mî sâzed dilem bâz
Be-rev ey cân to bâ-o nîz der-sâz

Be-pâyeş dîde-râ endâz ey eşk
Ciger ber küş be-rev ħod-râ mî-endâz

Şadâ-yı cân u dil âmed zi-zülfeş
Sûy-i her ħalka çûn zencîr âvâz

Be-'âşık nâz dâred gamze-i o
Niyâz âr ey dil-i miskîn be-ân nâz²²³

Dilet-râ Tâli'î der-zülf-i o bend
Hem-âncâ beste be-güzâreş me-cû bâz.

Gönlüm o evin üzerine oyun yaptı, ey can git sen onunla da yaptı.

Ey gözyaşı! Gözü onun ayağına at, ciğeri ölüme götür kendini at.

Can ve gönlün sesi onun saçlarından geldi, zincir gibi her halkanın tarafından ses geldi.

Onun gamzesi aşığa naz yaptı, Ey tembel gönül! O naz ile ihtiyacımı gide, o naza dua et.

Tâli'î! Senin gönlünü onun saçlarına bağla, aynı zamanda bağlayarak onu hicvet.

260

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Çû kerdî ceng beher katlem âğâz
Şodem ez-şevk-i şemşîret ser endâz

Me-râ destâr-ı şeyhî pîş-i rindân
Belâ bod ez-ser-i ħod kerdemeş bâz

Ger ey şüfî reh-i mey-hâne dâni
Be-rev âncâ muşalla-râ bî-endâz²²⁴

Çünân nezdîk şod rûz-ı visâleş
Ki Sultân-ı cihân-râ feth-i Şîrâz

Me-nâl ey Tâli'î der-çeng-i hicrân
Çû ney tâ çend mî âyî be-âvâz.

Her bir katlim için savaşa başladığı için, senin kılıcının şevkinden başımı attım.

Bana Şeyh'in sarığı rindlerin önünde bela oldu, kendi başından oyun yaptı.

Ey sofî! Eğer meyhanenin yolunu biliyorsun, git ordan musallaya at.

Şirazi fetheden Cihanın Sultanı'na kavuşma gününde cennet yakın oldu.

Ey Tâli'î! Ayrılığın çenginde, sese gelen ney gibi, inleme.

²²³ Be-ân: ber-ân İ

²²⁴ Berek âncâ musallarâ: musallarâ be-rev âncâ İ

261

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

58-a

Müşk-râ 'arz me-kon bâ-ser-i ân zülf-i derâz
 Be-rev ey âhû-yi ser-geşte be-şahrâ endâz

Ey başı dönmüş şaşkın ceylan! O uzun saçların ucuyla miski sunma git çöle at.

Dil-i men ez-ḥam-ı zülfet ne-koned meyl-i hevâ
 Mürğ ârî şeb-i târîk ne-gîred pervâz

Benim gönlüm senin saçının kıvrımından havaya meyl etmedi, evet kuşlar karanlık gecede uçmazlar.

Güfemeş pîş-i to yek laḥza fedâ mî sâzem
 Dil u cân-râ be-niger güft ki yek-laḥza sâz²²⁵

Senin önünde bir anımı feda etsem dedim, can ve gönle baktı, birden yap dedi.

Âverem secde be-pîş-i to çû ruḥ nümâyî
 Şubḥ-i şâdık çû dehed hest belî vaḳt-i namâz

Yüz gösterdiğin için senin önünde secde getiriyorum, evet tan yeri ağardığı için namaz vaktidir.

Ṭâli'î şî'r-i to ez-luḫf şod 'âlem-gîr
 Zi-istimâm nazar-ı pâd-şeh-i bende-nevâz.

Ṭâli'î, kölesini hoş eden padişahın huzurunda kulak verdiği için, senin şiirin lütuftan bütün aleme yayıldı.

262

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Seg-i kûyet rakîb-râ vey rûz
 Dîd u güfteş ki zinde-i to henûz

Senin köpeğin rakibi o gün gördü ve senin diriliğin şimdilik dedi.

Tâ be-zülf u ruhet dilem ne-resîd
 Rûz-râ şeb ne-güft u şeb-râ rûz

Gönlüm senin saçına ve yanağına ulaşmayıncaya kadar, gündüzü geceye, geceyi gündüze söylemez.

Dilem ez-sîne tâ birûn ne-reved
 Der-derûn-ı meneş be-tîr be-dûz

Gönlüm sineden dışarı çıkmayıncaya kadar, o benim içimde ok ile dikecek.

Şem'-râ rûşenî zi-rûy-i to bod
 Düş ez-ân-rûy bod rûşen sûz

Muma aydınlık senin yüzünden oldu; dün gece o yüzden yanıp aydınlık oldu.

Der-cevânî Ṭâli'î mey nûş
 Zânki zühdest kâr-ı pîr âmûz.

Ṭâli'î gençlikte şarap içti, işte bunu öğretmek için yaşlılıkta kendini ibadete vermiştir.

²²⁵ Sâz: be-sâz A

263

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Pîş-i o der-secde hâl-i hüd be-ḥâhem güft bâz
Sehv bâşed ger sühan gûyend merdüm der-namâz

Beste şod bâ-ḥâk-i pâyeş çeşm-i giryânem belî
Çûn resed der-dîde dârû çeşm ne-tüvân kerd bâz

58-b

Zülf der-pâ efgenî gâhî ki pîş âyed raķîb
Çûn resed faşl-ı zibistân şeb şod ârî derâz²²⁶

Der-demî sâzed vaţan der-sîne efkâr-ı men
Nîst dermân ey dil-i miskîn be-rev be-o be-sâz

Ṭâli'î mî-dâned ez-sırr-ı miyâneş nükte
Şad hezârân âferîn ber-vey ki hest ez-ehl-i râz.²²⁷

264

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ber dâşte tîr pey şayd-ı dilem bâz
Âzâr-ı dil-i men me-kon ey şûḥ bî-endâz

Âvâz zed ez-dûr me-râ dûş seg-i o
Bâşed pes ez-nîm-i heme şeb gûş be-âvâz²²⁸

Şad bâr me-râ küşt u şodem zinde ez-ân leb
Ümmid-i ḥayâtest eger mey keşidem bâz

Ey şûḥ be-mürdem çû bih bînî zi-girişme
Çeşm-i to zi-her kûşe der-fitne koned bâz

Tâ şod be-ḳaddet Ṭâli'î-i dil-şüde mâyil
Ez-himmet-i 'âlî şode der-'işḳ ser-efrâz.

*Onun önünde secde durumunda kendi halimi
tekrar söylemek istedim; eğer namazda
insanlar söz söylerlerse hata olur.*

*Ağlayan gözüm onun ayağının toprığıyla
bağlandı; evet göze ilaç ulaştığı için göz
oyanayamadı.*

*Rakip önüne geldiğinde saçları ayaklar altına
düşürdü; evet kış mevsimi geldiğinde geceler
uzun olur.*

*Efkârım sinede yurt yaptığı zaman derman
yoktur, Ey tembel gönül! Git onunla yap.*

*Ṭâli'î onun belindeki sırdan nükteyi bildi, yüz
binlerce aferin ona, gizemli kimselerdendir.*

*Yine gönlümü avladıktan sonra oku kaldırdın;
Ey şuh! Benim gönlümü incitme.*

*Dün gece onun köpeği bana uzaktan havladı,
bütün gece yarısından sonra sesi kulağımda
oldu.*

*Yüz defa beni öldürdü ve o dudaktan diri
oldum; eğer tekrar öldürülürsem yaşam ümidi
olur.*

*Ey güzel! Cilveden ölüyorum iyi gör; senin
gözün yine her köşeden fitne çıkardı.*

*Aşık Ṭâli'î senin boyuna meyilli olduğu
sürece, yüksek gayretten aşta cesur olur.*

²²⁶ Resed: şod A

²²⁷ ez-sırr: ez-beher A

²²⁸ Pes: bes A

265

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Güfte-i cân be-ıışmet ba'd-ez ecel der güfteş
Cân-ı men dârem be-ğâk-i pâ-y-i to mürden heves

Nî hemî gûyed be-râh-ı 'ıışk rev bişnev ez-o
Zânek îmân-ı tarîkat bâşed istâd-ı nefes

Reft feryâdem be-kûyeş ey sirişk ez-pey be-rev
Bâz gû derd-i dilem ân-câ be-feryâdem be-res

Cevâbhâ-yi tîr-i o-râ der-derûn-ı ħ'îšten
Cem' kerdem tâ zi-beher mürğ-i dil sâzem kafes

Ez-ğayâl-i kâmet-i dil-cûy-i o ey Tâli'î
Çûn ħadîs râst mî gûyî me-ters ez-ğiç-kes.

*Can öfkeyle ecelden sonra diyecekelerini
söyledi; canını senin ayağının toprağına atma
hevesi öldürdü.*

*Aşk yoluna söylemekteydi, git ondan işit;
ondan tarikatın imanı, nefsi ayakta tutma olur.*

*Ey gözyaşı! Feryadım onun köyüne gitti;
ardından git gönlümün derdini tekrar söyle,
oraya feryadımı ulaştır.*

*Onun okunun cevaplarını kendi içimde
topladım; her bir gönül kuşu için kafes
yaptım.*

*Ey Tâli'î! Onun gönül arayan boyunun
hayalinden doğru söz söylediğin için kimseden
korkma.*

266

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

79-a

Cevher-i la'l-i lebeş-râ mî koned cân iltimâs
Şad hezârân âferîn ber-'âşık-ı cevher şinâs

Kûşe-i mey-ğâne-râ rind-i sebû-keş dîd u güft
Kaşr-ı cennet hoş bod ammâ ne-dâred în esâs

Mî-şevved feryâd-ı dil der-zülf-i o her dem füzûn
Der-şeb-i târîk ârî bîşter dârend pâs

Nâvek-i müjgân u tîr-i ħamze-i o ħâzır end
Ey dil-i miskîn taleb kon her çî dârî iltimâs

Câme-râ ez-beher mî güftî gerd kerden nikûset
Tâli'î tâ çend mî gûyî süğân-râ der-libâs.

*Can onun kırmızı dudağının ceherini kayırdı,
yüz binlerce âferin aşığı, cevheri biliyor.*

*Meyhane köşesine şarap testisi çeken rindi
gördü ve cennet bahçesi hoş olur lakin bu
gerçeğı vermez, dedi.*

*Gönlün feryadı onun saçları içinde her zaman
fazlasıyla oldu; evet karanlık gecede daha çok
koruma tutulur.*

*Ey tembel gönül! Her ne kayırırsantaleb et.
Onun gamzesinin okları ve kirpiklerinin okları
hazırlar.*

*Herbir elbiseyi toz yapmak iyidir deidn, Tâli'î
elbise içinde bu sözü daha ne kadar
söyleyeceksin.*

267

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Der-ğameş ney râst nâlîden heves
Dem-i hüzn ey dil beyâ bişnev nefes

Vey rakîbeş bod ber der güft yâr
Kîst bîrûn güftem ey cân hiç-kes

Ey dil-i âzürde ber-hâk-i dereş
Nâle tâ-key mî-konî feryâd bes

Eşk pîşeş mî resed ey dil to nîz
Sa'y kon der- 'âşîkî bâ-o be-res

Pîş-i men güftâ çi dârî Tâli'î
Güftemeş ey şûh cân dâden heves.

Onun gamında inlemeye heves etmek doğru değil, Ey gönül! Sıkıntı sıkıntı zamanı nefesini işit.

Ey can! İçerdeki kimdir dedim, O sevgiliye, hiç kimse olduğunu, onun rakibi olduğunu söyledi.

Ey incinmiş gönül! Onun kapısının toprağına nezamana kadar inleyeceksin, feryat ettiğin yeter.

Gözyaşı onun önüne gitti, Ey gönül! Sen de aşıkta gayret et ona ulaş.

Tâli'î benim önüme ne verdi dedi; Ey güzel! Can vermeye heves etti dedim.

268

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Pîş-i to ger hiç koned dem zeden heves
Ne-güzâredeş lebet ki ber âyed ezo nefes

Mürgîst nâvek-i to ki o-râ çeşm-i h'îş
Dârem nigâh u ez-müjehâ sâzem kafes

79-b

Ger şerh-i hicr-i ân meh maħmil nişîn konem
Nâled zi-derd bâ-heme âhen-dilî ceres

Güftî ki kerd kaçd-ı to der-kûyeş ey rakîb
Ma'lûm şod ki îñ ne-koned haber-i to hiç-kes

Ey Tâli'î-i dil-şüde tâ-key zi-seyl-i eşk
Bâşed ten ter ez-to der-âb hem-çû has.

Senin önünde eğer heves etmekten bahsederse, senin dudağını düşleme, ondan nefes çıkar.

Senin okun bir kuştur, onu kendi gözümle gördüm ve kirpiklerden ona kafes yaptım.

Eğer o ayın ayrılığının şerhini mihmel yaparsam, Demir yürekli bütün çanlar dertten inler.

Ey rakip! Onun köyünde sana kast etmiş dedi; hiç kimse seni bundan haberdar etmediği ortaya çıktı.

Ey aşık Tâli'î! Beden gözyaşı selinden ne vakte kadar senden sudaki yosun gibi yaş olacak?

269

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Her ki der-ışık bod yâr-i gam-ı dil-dâreş
Tâ bod zinde ne-bâşed gam-ı dîger yâreş

Düş dîdem ki rakîb-i to ber âmed ber dâr
Ger îşâret bod eknûn be-keşem bîdâreş

Hâst cân bâr-ı gam-ı 'aşk-ı to der-tâb şodî
Cân-ı men ger günehî kerd be-bahş in bâreş²²⁹

Dil be-hâk-i der-i o niyyet-i reften dâred
Ey gam ez-sîne be-rev cây-i dîger be-güzâreş

Ger be-hâk-i ser-i kûyeş be-resed ez-pey-i eşk
Tâli'î çeşm-i to be-rehem be-zenî zinhâreş.

Aşkta sevgilinin gamını çeken kimse, canlı olduğu sürece onun sevgilisine başka gam olmaz.

Dün gece senin rakibini ağaca çıkarken gördüm; Eğer işaret olursa şimdi onun uyandırıcı çekerim.

Can senin aşkının gamunun yükünün harareti içinde olmak istedi; canım eğer bir günah işlediyse, bu sefer affet.

Gönül onun kapısının toprağına gitme niyeti tuttu. Ey gam! Sineden çık, kendine başka yer yap.

Eğer onun köyünün başındaki toprağı gözyaşının ardından ulaşırsa, Tâli'î senin gözün de sakın vurmasın.

270

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Me-cû cüz-i nâvek-i o ey dil-i rîş
Ki ne-tüvân hord gayr-ı ez-kısmet-i h'îş

Zi-hubân-ı şâdmânî vü gam-ı dil
Be-ğadr-ı h'îştin dârem kem u bîş

Hâdengeş mî-resed ber-dil-i pâsî
Be-rev yek kûşe ey gam dûr ez-pîş²³⁰

Ez-ân hûn mî-reved merdüm zi-çeşm
Ki ber-reghâ-yi cân zed gamze eş nîş

Zi-zühd endîşe bisyâr kerdî
Be-rev ey Tâli'î dîger mî-endîş.

Ey yaralı gönül! Onun okunun haberini arama; kendi hizmetinden başkasını yiyemezsin.

Şen güzellerden ve gönliün gamundan kendi değerimi az ve çok yaptım.

Onun okları gönle ulaşıp dağıldı, ey gam bir köşeye git, önünden uzak dur. İğne gibi gamzelerini vurdu, can damarlarını kesti; O kanlardan gözbebeği gözden çıktı.

Zühdlükten çok endişe yaptı, düşündü; Ey Tâli'î! Git başka şeyler düşün.

²²⁹ Bâreş: yâreş İ

²³⁰ Berev yek kûşe ey gam: berev ey gam be-yek sû

271

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)

80-a

Dârem ser irâdet bâ-ḥâk-i reh-güzâreş
 Kerdem çe-gûne çeşm ez-tîğ-i âb-dâreş

Der-cüsten-i ḥadengeş ey dil me-rev zi-sîne
 Pey güm kon ki âḥîren nîst reh-güzâreş

Ger tîğ-i gamze râned ber kaçd-ı în kimesne
 Ey dil 'aceb ne-dârî hest în kimesne kâreş

Der-baḥr-ı dîde eşkem ğarḫ u merdüm-i çeşm
 Ez-'ayn miḥribânî âverd ber-kenâreş

Maḥmûr Ṭâli'î-râ güftî be-ḥalvet ârem
 Zâhid mürüvvetî kon câyî çünîn me-yâreş.

*Başımı irademle onun yolunun toprağına
 tuttum, oklardan göz nasıl sulu oldu?*

*Ey gönül! Onun oklarını aramak için sineden
 gitme, izini kaybeder sonra onun yolu yoktur.*

*Eğer gamzesinin oklarını bu kişiye kasten
 sürerse, Ey gönül! Şaşırma, bu kimsenin
 onunla işi var.*

*Gözümün denizinde gözyaşım boğuldu ve
 gözümün bebeği gözden kıyıya şefkatle getirdi.*

*Mestlik Ṭâli'î'yi تنها yere getirdi; Zahid
 insanlık yap, böyle yere el uzatamaz.*

272

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Cân-ı men hest be-fermân-ı leb-i ḥandâneş
 Ne-reved cân zi-tenem tâ ne-resed fermâneş

Yâr berḥâst zi-pîş-i nazarem ey dîde
 Şûle zed âteş-i dil luḫ nümâ be-nişâneş

Ger raḫîb-i to berân der-pey dermân âyed
 Maşlaḫat nîst icâzet zi-to ber-dermâneş

Ger dehed zülf-i semen-i to şeb-i vuşlat derdest
 Bûse ey dil ez-ân leb ṭaleb u bestâneş

Ṭâli'î der-ten-i ḥâkî be-nümâyed rûşen
 Şûret-i cân-ı to der âyine bîġâneş.

*Canım o güler yüzünüün dudağının fermanı ile
 vardır. Onun fermanı ulaşmayıncaya kadar
 can tenimden gitmez.*

*Ey göz, sevgili gözümün önünde yükseldi,
 gönlün ateşi perilti vurdu, iziyle lütuf gösterdi.*

*Eğer senin rakibin o izin üzerine derman
 gelirse, senden onun dermanına iş ruhsatı
 olmasın.*

*Eğer kavuşma gecesinde senin yasemen
 saçlarını verirsen derttir, Ey gönül! O
 dudaktan öpmeyi talep et ve ondan çoktur.*

*Ṭâli'î tende toprak rengi aydınlık gösteriyor,
 senin canının sureti aynada yabancı
 gösteriyor.*

273

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Dilâ huzûr zi- 'aşkest bâ-to güftem fâş
Me-kon zi- 'aql hikâyet huzûr-ı hod-râ bâş

Ey gönül! Huzur aşktandır, sana parça söyledim; aklından hikaye yapma, uydurma, kendi huzuruna olsun.

Be-pîş-i rûy-i to dâred hayâl-i şûret-i çîn
Zehî taşavvûr-ı bâtlı ki mî koned naqqâş

Güzel senin yüzünün önünde kıvrımların şeklini resim yapmayı hayal etti, ne tuhaf nakkaş, bunu boşuna zihinde canlandırdı.

80-b

Dehân-ı teng-i to remzî zi-gayb mî-dânest
Be-vaqt-i hânde lebet kerd sırr-ı o-râ fâş

Senin dar ağzın gaipten işaretleri biliyor, gülme vaktinde senin dudakların onun sırrını ifşa ediyor.

Zi-dîde gevher-i eşkem be-ser şevved gâltân
Be-gûy yâr yetîm-âne mî reved şâbâş

Gözyaşımın ceheri gözden yuvarlanarak sona erdi, sevgiliye söyle, aferin kimsesiz bir şekilde gitti.

Qabûl-ı hâtır-ı rindân çû Tâli'î kereded
Be-gûy mey-kede herkes ki nîk kerd ma' âş.

Tâli'î rindlerin hatırımı kabul ettiği için, maaşımı iyi yapan herkese meyhanede söyle.

274

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Kâr-ı 'ışk âmed dilâ hüşyâr bâş
Yek-zemân gâfil me-şev der-kâr bâş

Ey gönül! Uyanık ol, aşk işi geldi; bir an gafil olma işinde gücünde ol.

Bâr-ı hod ez-gerdenem ber dâr zûd
Hâk şev ey ser be-kûy-ı yâr bâş

Kendi yükümü boynumdan çabuk çıkardım; ey baş! sevgilinin köyüne toprak ol.

Bûse güftü h'âhemet dâden zi-leb
Nîk güftü hem ber-în güftâr bâş²³¹

Öp dedi istiyorsan dudaktan verdi; güzel söyledi hem bu sözün üzerine olsun.

Lâf âzâdî me-zen ey serv-i nâz
Bende-i ân kâmet u refâtâr bâş

Ey dalları yana sarkan servi! Serbestlikten laf vurma, o boyun ve yürüyüşün kölesi ol.

Tâli'î der-meclis-i şâh-ı cihân
Dost-kâmî pür-hor u hüşyâr bâş.

Tâli'î, cihan şahının meclisinde, dostun arzusuna göre çok yiyen ve uyanık ol.

²³¹ Bûse güftü h'âhemet dâden zi-leb: Bûse güftü h'âhem ez-la'l-i lebeş İ

275

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Zi-mey hâlet hoşest ey rind ev bâş
Me-ters ez-muhtesib mey nûş u hoş bâş

Be-bâyeş der feşân ey dîde her dem
Ki kereded pîş-i merdüm gevheret fâş

Ne-h'âhem ber-to zed güftî diger tîr
Be-rev ey şûh der-fikr-i diger bâş

Çünân şekli ki ân serv-i revân-râst
Taşavvûr key tûvâned kerd naqqâş

Me-bâş Ey Tâli'î der- 'ışk hâmuş
Sûhan gû zân leb u dendân der-pâş.

Ey rind! Şaraptans nein halin hoştur, o olsun, zabitadan kork, şarap iç ve hoş ol.

Ey göz! Her zaman, senin cevherlerini gözbebeğinin önünde açıp saçman gerekir.

Başka ok vurmak istemiyorum sana dedi; Ey güzel! Git başka fikir içinde ol düşüncesini değiştir.

Nakkaş tasavvur edinceye kadar Böyle bir şekil o yürüten servi içindir.

Ey Tâli'î! Aşkta sessiz olma, söz söyle; o dudaktan ve dişlerden saç.

276

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

81-a

Tâ tîr-i te-râ yâfte em der-ciger-i h'îş
Ez-sehm-i çünânem ki ne-dârem haber-i h'îş

Hâk-i ser-i kûyet be-rûh-ı zerd harîdem
Bodem men-i sevdâ-zede şarrâf-ı zer-i h'îş

Fermâ ki be-ser cânib-i men ây ve gerne
Men âmedem âncâ ne-tüvânem be-ser-i h'îş²³²

Hûn giryem u zân gamze-i kâtil ne-gürîzem
Ez-tîğ ne-tersem be-nümâyem ciger-i h'îş

Ey Tâli'î-i dil-şüde nî Türk-i 'alâîk
Râhet ne-dehed pür harâbât ber-h'îş.

Kendi ciğerimde senin okunu buluncaya kadar, yüreğimin korkusundan kendi haberimi veremem.

Senin köyünün başındaki toprağı altın yanakla satın aldım, Kendi altınımın sarrafi olarak ben sevdalandım.

Emrin baş üstünde benim tarafıma gelsin yoksa ben kendi başıma o yere gelemem.

Kan ağlarım ve o öldüren gamzelerden kaçmam; kılıçtan korkmam, kendi ciğerimi gösteririm.

Ey aşık Tâli'î! İlgileri terk etme, meyhanenin yolunu kendi yolun üzerine verme.

²³² Âmedem: âmeden A

277

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Zi-men cân h'âst kıdd-i dil-sitâneş
Ber efşânem eger bînem revâneş

Zemân-ı hüsn-i ân mâhest ey dil
Çi bâşed cân fedâ kon der-zemâneş

Der-eşk-i me-râ ger h'âhed ân şûh
Ber-hem tuhfe be-firistem be-câneş

Nişân âverd ez-hâk-i reheş bâd
Bîn ey dil çeşm-i hüd nişâneş

Ruşeş-râ Tâli'î dîger be-hûrşîd
Me-kon nisbet ez-în bihter berâneş

O sevgilinin boyu benden can istedi, eğer onun yürüyüşünü görürsem saçırım.

Ey gönül! O ayın güzel zamanıdır, onun zamanında canını feda et ne olacak?

O sevgili eğer benim gözyaşımda isterse, o güzellere hediye de gönderirim.

Rüzgâr onun yolunun toprağından iz getirdi. Ey gönül! Onun izini kendi gözünde gör.

Tâli'î onun yanağını başka güneşle kıyaslama, bundan daha iyi sürmez.

278

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Eger târi fütet der-çeng-i ez-zülf-i perişâneş
Me-keş ey dil ki peyvendet-i bâ-ser-rişte-i cânêş²³³

Nesîm-i şubh-dem bâ-gönce-i dil-teng-i der-büstân
Hâdîşî zân dehân güft u be-yek-dem sâht-i handâneş

Eğer onun perişan saçlarından pençeye karanlık düşerse; Ey gönül! Çekme, onun can ipliğinin ucununun vefsizliğidir.

Sabah rüzgârı gül bahçesinde gönül kıran goncayla o ağızdan bir söz söyledi ve o bir gülümsedi.

81-b

Demî kez sîne hûn âlûd tîr-i o bîrûn âyed
Be-âb-ı dîde h'âhem şüst hûn ez-rûy-i peykâneş

Hâtt-ı sebzet çû ser ber zed 'ayân şod cevher-i ân leb
Revâ bâşed eger h'ânend merdüm cevher-i cânêş

Be-renced Tâli'î ger dîr kereded küşte der-kûyet
Çû h'âhî küştenêş bârf be-keş tîg-i mercâneş.

Onun oku içeriye geldiği vakit sineden kan bulaştı, Onun kirpiklerinin yüzünden kanı gözyaşıyla silmek istedim.

Senin yanağındaki tüyler başını çıkardığı için, o dudağın cevheri ortaya çıktı, eğer insanlar onun canının cevherini okurlarsa uygundur.

Tâli'î! Eğer senin köyünde geç öldürürsen alınır, onu öldürmeni istediği için, hiç olmazsa onun mercan kılıcını çek.

²³³ Me-keş: me-kon İ, be-keş A
der-çeng ez-zülf: ez-çeng der-zülf A

279

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Zi-tâb-ı mey 'arağ tâ dîd ber-ruhsâr-ı rengîneş
Müneccim der-zamîr âmed hayâl-i mâh u pervîneş²³⁴

Gehî h'ând seg-i h'îşem gehî hâk-i kadem yâ-Rabb
Ki bâ-men mûcib-i luğf u 'inâyet çîst çendîneş

Be-fıkr-i zülf-i o her dil ki mâyil şod çî cây bîned
Be-şad zencîr hem ne-tüvân keşîden cânib-i dîneş

Be-zülfeş şad dil âşüfte ez-miskin bod likîn
Ne-bâşed yek-ser-i mû raħm ber-dilhâ-yi miskîneş

Dem ez-vaşf-ı hağğ u hâl-i to mî-zed Tâli'î zân-rû
Cihân me-gîr mu'atğar geşt ez-enfâs müşkîneş.

*Şarabın etkisinden, onun renkli yanağına
rakıyı görünceye kadar, münnecime Pervin ve
ayın hayali deruna geldi.*

*Yâ Rabb! Bazen ayağın toprğai bazen kendi
köpeğimi çağırıyorum; Onun bana bunca
iyiliğine sebep nedir?*

*Onun saçlarının fikrine heves eden her gönül
ne yer görür, yüz zincir de onun mezhebinin
tarafına çekemez.*

*Onun saçlarına yüz gönül miskten perişan
oldu, lakin o yembel gönüllerle bir kılıc ucu
kadar rahmet olmadı.*

*Tâli'î seninin beninin ve yanağındaki tüylerin
vasfındandem vurdu, o yüzden cihanı güzel
kokular tutmadı.*

280

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Çeşm be-güşâd o revân geşte şodem ez-nâreş
Nîşestem zînde dirîğâ ki bih bînem bâreş²³⁵

Cân be-teng âmede bod ez-ten u mî-reft revân
Na're zed dil ki be-gîred girift âvâzeş

Dûrem ez-hâk-i deret kez be-nümâyed ta'acîl
Ez-pey küşten-i men tîr-i to dûr endâzeş

Düş nâm-ı seg-i kûy-ı to be-'izzet güftem
Ger bih binem diğer îm-rûz be-güyem bâzeş

Tâli'î çeşm-i to bî-hâk-i reheş târîkest
Hest îñ nûkte-i nihân ber-heme rûşen sâreş.

*Göz açtım ve onun ateşinden öldüm, ah yazık
canlı oturdum, onun yükünü, kederini iyi
göreyim.*

*Can tenden darlığa geldi ve çekti gitti; gönül
haykırdı, onun sesini tuttu.*

*Senin kapının toprağından uzağım; acele et
beni öldürdükten sonra, senin okunu uzağa at.*

*Dün gece senin köyünün köpeğini hürmetle
söyledim, Eğer iyi görürsem başkasını bugün
onu tekrar söylerim.*

*Tâli'î senin gözün onun yolunun toprağı
olmadan karanlıktır, bu gizli sırda bütün
mekanları aydınlatacak bir delil vardır.*

²³⁴ der-zamîr: der-hayâl İ

²³⁵ Bâreş: bâzeş İ

281

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

82-a

Ne-resîd âh-ı dil-i haste be-şimşâd-ı kıaddeş
 Ba'd-ez-în nâle eger sa'y koned mî resedeş

Ger resed dîde be-hâk-i kıademet 'âşık-râ
 Be-raķîbân nümâ tâ ne resîd çeşm-i bedeş

Çi kıadr-i tîr-i to güfitem be-dil-i haste resîd
 Güft ey dil-şüde her çend ki bâşed residesş

Dîde-râ eşk be-hâk-i ser-i kûy-ı to ne-büred
 H'âb çûn dîd melûlet ez-ân mî büredeş

Nâle-râ Tâli'î-i haste nihân mî dâred
 Lîk ber-hâk-i ser-i kûy-ı to dil mî keşedeş.

*Hasta gönliün ahı onun şimşir ağacı gibi olan
 boyuna ulaşmadı, bundan sonra eğer nale
 çabalarsa ona ulaşır.*

*Eğer göz senin ayağının toprağına ulaşırsa,
 aşığı rakiplere göster, kötü gözler ulaşmasın.*

*Senin okunun değeri için ne söylesem hasta
 gönle ulaşır, Ey aşık! Her ne kadar olursa
 gelsin dedi.*

*Gözyaşı gözü senin köyünün başındaki
 toprağına götürmedi; uyku senin melul bakışını
 gördüğü için onu ordan götürdü.*

*Hasta Tâli'î inlemelerini gizli tuttu; lakin
 senin köyünün başındaki toprağına gönül çekti.*

282

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ez-lebet güfitem tüvân âsûd fâş
 Hânde zed güftâ be-rev âsude bâş

Mî-horî ey dil gam-ı rûy-i nikû
 Nîk peydâ kerde vech ma'âş

Pây-i o ber rûy ne-tüvânem nihâd
 Ger tüvânem rû nihem ber-hâk-i pâ eş²³⁶

Zân dehân ey dil çû dâni nükte
 Ser nige-hâr u me-kon zinhâr fâş

Cüz sevâd haţı-ı hûbân Tâli'î
 Her çîst ez-şafha-i dil ber-terâş.

*Senin dudaklarından açıkça huzur bulabildim
 dedim; gülümsedi git rahat ol dedi.*

*Ey gönül! Güzel yüzün gamını yiyorsun, maaş
 yüzü güzel olarak ortaya çıkardı.*

*Onun ayağını yüze koyamam, Eğer
 yapabilsem yüzümü onun ayağına koyarım.*

*Ey gönül! O ağızdan nükteyi bildiğin için, başı
 gözet ve asla ifşa etme.*

*Tâli'î güzellerin hattını cüz olarak okudu,
 gönül sayfasından her ne varsa yonttu.*

²³⁶ ber-hâk-i pâ eş: ber-hâk bâş A

283

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ey hadengeş der-dil-i vîrâne bâş
Çend bîrûn mî revî der-hâne bâş

Nûr eger başşî zi-rûy-i hod be-mâh
Şem'-i meclis-râ be-gû pervâne bâş

82-b

Bâ-men-i segeş raķîb çûn segeş
Âşînâ ger nîst gû bîgâne bâş²³⁷

Kâr-ı Mecnûn'est ey dil 'âşîķî
Yâd gîr în nûkte-râ dîvâne bâş

Ṭâli'î mey-hânehâ ma'mûr bâd
Ḥalvet-i zühhâd gû virâne bâş.

*Ey onun oku! Gönülde uzunca kal, ne kadar
dışarı gidersen evde ol.*

*Eğer kendi yüzünden aya nur bahşederse,
meclisin mumuna söyle pervane olsun.*

*Ben onun köpeğini, eğer onun köpeği rakip
tanımazsa, söyle uyanık olsun.*

*Ey gönül! Aşıklık Mecnun'un işidir, bu nükteyi
hatırında tut divane ol.*

*Ṭâli'î! Meyhaneler bayındır hale gelsin,
zahidlerin yalnzılığı söyle uzun olsun.*

284

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Dâd ez-zerdî ruhem-râ bâde-i aḥmer ḥalâş
Ârî ârî hûb-ter bâşed çû kereded zer ḥalâş

Himmet-i pîr-i muġân dâd istiġnâ zi-ḥalk
Yâftem ez-devlet-i rindî zi-şûr ser ḥalâş

Yâftî der-'âşîķî ey dil ḥalâş ez-nâm u neng
Gûş rindî zen ki yâbî neyyir ez-în bihter ḥalâş

Key bod ez-kîne-i 'âşîķ raķîbeş-râ ferâġ
Ârî ez-dûzaḡ ne-ḡâhed yâften kâfir ḥalâş

Güft u gûy muḥtesib-râ hest âyin-i ḥammâr
Ṭâli'î mey nûş tâ yâbî zerre ser ḥalâş.

*Kırmızı şarabı yanağıma verdi, sararmaktan
kurtuldu; Evet evet altını kurtarırsa daha
güzel olur.*

*Meyhanecinin gayreti halktan tokgözlülük
verdi; Rindlik saadetinden, baş kılıçtan
kurtuluşu buldu.*

*Ey gönül! Aşıklıkta nam ve oklardan kurtuluşu
buldun, Rindin kulağıma çalın ki bundan
daha iyi kurtuluşu bulsun.*

*Ne zaman aşktan öc alma konusunda rakibe
vazgeçme olacak; Evet kafir cehennemden
kurtuluş bulmayı istemez.*

*Zabıtaya Meyhanecinin eğlence yaptığı
dedikodusu yapıldı; Ṭâli'î! Kurtuluş
buluncaya kadar şarap iç.*

²³⁷ Bâ-men-i segeş: Bâ-men-i miskîn A

285

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Secde bâşed 'âşıkân-râ pîş-i rûy-i yâr farz
Ey dil ân mihrâb-ebrû-râ bîn me-güzer farz

Beher pürs sûy-i çeşm nâ-tüvâneş reft dil
Ber-müselmân hest ârî pürseş şümâr farz

Hest ber ehl-i şafâ geşten be-gird-i kûy-ı yâr
Çûn tavâf-ı ka'be ber-İslâmiyân nâ-çâr farz

'Âşıkân dârend der-ğatl-i rağîbân istemâm
Mümîn-râ hest ârî küşten-i küffâr farz

Ṭâli'î ger nâm-ı o gûyed dem-â-dem dûr nîst
'Âşıkân-râ çûn şehâdet bâşed ân güftâr-ı farz.

Sevgilinin yüzünün önünde aşıklara secde etmek farzdır; Ey gönül! O mihrap gibi olan kaşları görmeyi farz yapma.

Her bir soru gönlü gözü tarafına götürmeye gücü yetmedi; evet farzları say sorusu Müslümanlıkta vardır.

Kabe'yi tavaf etmenin Müslümanlara mutlak farz olması gibi, safa ehline sevgilinin köyünün toprağını tavaf etmek vardır.

Aşıklar rakiblerin katlinde beni ziyaret ettiler, evet müminlere kafirleri öldürmek farzı vardır.

Ṭâli'î onun ismini eğer bazen söylerse, uzak değildir; Aşıklara bu farz olan sözü şehadet olur.

286

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

83-a

Der-i mey-kede ez-ser-i muğân çû nazarî feyż
Rind-âne çâdem zen ki güşâdest der-i feyż

Der-gülşen dil âb feşân zi-ebr-i muğabbet
Tâ şâh-ı ümid-i to ber âred şemer-i feyż

Ez-'âlem tecrîd zened dem çû Mesîhâ
Ân-râ ki zi-rûh-ül-ğuds âyed haber-i feyż

Tâ der-reh-i tecrîd ne-mânî çâdem ez-şıdğ
Hergîz pezî pey be-ser reh-güzer-i feyż

Çûn Ṭâli'î ân-kes ki ne-dâred nazar pâk
Hergîz ne-resed ber-dil u câneş eşer-i feyż.

Meyhanede tarikat başkanı ilme iltifat ettiğinde, Rinde yaraşır adım at, kapı feyzinden açılsın.

Gönül gül bahçesinde, sevgi bulutundan su saçtı, senin ümit fidanını bolluk getirinceye kadar saydı.

Hız. İsa gibi zamanı alemde soyutladı, o kimseye ilmin haberi kutsal ruhtan geldi.

Tecrid yolunda doğruluktan iz kalmayınca kadar, asla ilim yolunun izini başa götüremezsin.

Ṭâli'î'nin temiz bakış atmadığı o kimsenin gönül ve canına feyzin izi asla ulaşmaz.

287

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tâ zi-rûy-i luṭf yâḳût-ı lebet be-nümûd ḥaṭṭ
Beher taḥsîn ez-ḳalem âmed şadâ der-vaḳt-i ḳaṭṭ

Ḥaṭṭ-ı la'let güfemeş mâned ḥaṭṭ yâḳût-râ
Ḥande zed güftâ çı şod bisyâr mâned ḥaṭṭ-be-ḥaṭṭ

Çûn raḳîbet-râ be-dîdem ger ne-konem küştenîst
Sehv kerdem ber-ḥudâ ne-bod revâ sehv u ğalaṭ

Ḥîz ey sâḳî ki mî-gûyed ḥurûs-ı şubḥ ḥayr
Der-ḳadeḥ ḥûn-ı kebûter rîz bâz ez-ḥalḳ-ı baṭ

Ḥâl-i müşgîn ber-ruḥeş pehlû-yı ḥaṭṭ derḥor bod
Zi-niyet-i diğer bod ḥaṭṭ-râ yaḳînet ez-ḳaṭ

Ân dü leb-râ Ṭâli'î çûn der-tebessüm dîd u güft
Zîr u bâlâ la'l u yâḳûtest u gevher-i dürr vasat.

Senin yakut dudağın yüzünden hatları gösterinceye kadar, yontma devrinde kalemden beğenip takdir eden sesler geldi.

Senin dudağının üstünde çıkan tüyler yakuta saf kurdular dedim; gülümseyerek, ne olur çok kaldıysa dedi.

Eğer rakibini görüp öldürmezsem, Allah'ın önünde utanırım, yanlış yapmak uygun olmaz.

Ey saki! Sıçra, sabah horozu hayırlı söyledi, kadehe kazın boğazından güvercin kanı yine dök.

Misk kokulu ben onun yanağına yeni çıkan tüylerin tarafına layık oldu; Başka niyetten yeni çıkan tüyleri kesmedeki sağlam bilginden oldu.

Ṭâli'î o iki dudağı tebessüm ederken gördü ve yakut ve incinin altında ve üstündedir ve incinin ceheridir dedi.

288

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

Efrûḥt şem'-i rûy-i to çûn gül şebî bâğ
Tâ şubḥ lâle-râ heme şeb dâşt ber-çerâğ

83-b

Fıkr-i leb-i to kerdem u zülfet zi-yâd reft
Sevdâ birûn büred mey-i gül-reng ez-dimâğ

Bülbül ḥadîs-i rûy-i to mî güft şubḥ-dem
Ḥürşîd hoş ber âmed u be-şüküft gül-i bâğ

Der-kûy-ı ḥod raḳîb-i siyeh-rûy-râ hemân
Ân bih ki der-çemen ne-bod âşiyân-ı zâğ

Çûn lâle sūḥt bî-gül-i rûy-i to Ṭâli'î
Zân-rû eş hergiz ez-dil-i pür-ḥûn ne-reft dâğ.

Bağdaki gül gibi bir gece senin yüzünün mumu yandı, her gece sabaha kadar laleleri muma tuttu.

Senin dudağının fikrini edindim ve saçların hatırdan gitti; gül renkli şarap sevdayı beyinden dışarı götürdü.

Sabah vakti bülbül senin yüzünün olayını söyledi; güneş güzel çıktı ve bağdaki güller açıldı.

Kendi köyünde siyah yüzlü rakibi o güzelin olmadı, çemende karga yuvasında olmadı.

Ṭâli'î! Lale senin yüzünü gülü olmadan yandığı için, onun yüzünden asla kanla dolu gönülden sevgiliye gitti.

289

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Gül seher-geh h'âhed âmed s'ûy-i bâğ
Lâle zân der râh mî-dâred çerâğ

Tâ ki hod-râ efgend der-pây-i serv
Âb ez-her s'û revân şod s'ûy-i bâğ

'Âşık-ı ruhsâr-ı gül şod der-çemen
Lâle zân-rû der-ser mî s'ûht dâğ

Şebnem ez-ruhsâr-ı gül vaqt-i seher
Mî dirahşed hem-çû dürr şeb çerâğ

Der-dimâğ-ı Tâli'î fikr-i meyest
Muhtesib yâ-Rabb çi dâred der-dimâğ.

*Seher vakti gül bağına tarafına gelmek istedi;
lale ondan yolda mum tuttu.*

*Su, servinin ayağına kendini düşürene kadar,
her taraftan bağına tarafına çıktı.*

*Çemende gül yanağın aşığı oldu, o yüzden lale
başında yara yaktı, kendini dağladı.*

*Seher vakti çiğ tanesi gülin yanağından gitti,
mum gece inci gibi parladı.*

*Tâli'î'nin beyinde şarap düşüncesi vardır;
Ya Rabb! akılda zabitanın ne işi var.*

290

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Men ki ser-hoş ber-der-i mey-hâne âyem der-tavaf
Meşrebem pâkest u dârem dil be-mey çûn şîşe şâf

Ḳışsa-yı katl-i me-râ ey dil be-gû bâ-tîğ-i o
Tâ-be-key pûşîde mî-dârî birûn â ez-ğilâf²³⁸

Ey dil-i teng ân dehân-râ me-gîr mû güfte
În hikâyet-râ ser-i mûyî nemî-gûyî hilâf

Çeşmet âred ceng ber-dil çûn zi-müjgân şaf keşî
Ber-pâyî lâzım âyed ceng der-rûz-ı meşâf²³⁹

Tâli'î ez-dîdenet şod mest u bî-hod d'ûr nîst
Sâkiyâ der-meclis gâhî mî dârî mu'âf.²⁴⁰

*Ben meyhane kapısında dolanan bir
sarhoşum, yaradılışım temizdir ve saf şişe gibi
gönlümü şaraba tuttum.*

*Ey gönül! Benim katlimin hikâyesini onun
kılıcı ile söyle; nezamana kadar gizli
tutacaksın, kılıfdan dışarı gelsin.*

*Ey dar gönül! O ağzı yırtma dedi, bu hikayeyi
kıl ucuyla söyleme yalandır.*

*Senin gözün kirpiklerden saf kurarak gönül
üzerine savaşa geldi; savaş gününde ayakta
olmak gerekir.*

*Ey saki! Mecliste ayrı tuttuğun vakit, Tâli'î
senin gözünden mest oldu ve kendinden uzak
değildir.*

²³⁸ Â: âr İ, A

²³⁹ Ber-pâyî: ber-sipâhî A

²⁴⁰ gâhî mî dârî: gâhî eger dârî A

291

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

84-a

Eşk gâyib şüde ber-hâk-i dereş vaqt-i tavâf
Zûd peydâ koneş ey dîde zemîn-râ be-şikâf

Hâk-i der-dîde-i mâ ez-kağemet geşt 'azîz
Ver-ne maşbûl-ı nazarhâ ne-tüvân şod be-güzâf

Düş ez-telh-i mey bî-ğodî ger kerdem
Dârem eknûn ħarîfân çû şürâhî dil-i şâf²⁴¹

Mî rübûdem zi-lebeş bûse-pâyî ez-şevk
Tünd şod ân meh u güftâ ki nigeğ-dâr inşâf²⁴²

Ṭâli'î-râ nağd-ı sâye-i rahmet bür ser
Meger ân-rûz ki tîğ-i to ber âyed zi-ğılâf.

Tavaf vaktinde gözyaşı onun kapısının toprağında kayboldu; Ey göz! Zemini yarıp çabuk ortaya çıkar.

Bizim gözümüzdeki toprak senin ayağından büyük oldu; yoksa gözlere kabul olamazdı.

Dün gece eğer şarabın acılığında kendimden geçmiş olsaydım, şimdi saf gönüllü dostlar gibi sürahiye tutardım.

Onun dudaklarından şevkin ardından öpme yerini kaptım; o ay sinirlendi ve insaf gözet dedi.

Ṭâli'î'yi rahmet gölgesinin nakdı başa götürdü; meğer o gün senin kılıcın kılıftan çıkmış.

292

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Güfte ħâk-i pâyi-mâst laţîf
Zâhîrest ân çî ħâcet ta'rîf

Ĥalvetest ey rakîb şoĥbet eger
Ĥidmetî mî konî be-kon taĥfîf

Câme-râ der-gird konem be-şarâb
Beher rindî ki âverd teşrîf

Ne-tüvânem keşîd maĥmûrî
Mî keşem câm-ı bâde kîst ħarîf

Ṭâli'î sîb-i ân zeneĥdân-râ
Be-kef âver ki meyve îst laţîf.

Güzel ayağımızın toprağıdır dedi; tarife ne gerek var, bu açıktır.

Ey rakib! Eğer onun hizmetini yapıyorsun sohbet et, yalnızlığını hafifletir.

Elbiseyi çıkardım şaraba verdim, her bir rind, israf getirdi.

Mahmurluğu çekemedim, şarab kadehini çektim dost kimdir?

Ṭâli'î! O çenenin elmasını avucuna getir ki güzel meyvedir.

²⁴¹ Ĥarîfân: be- ħarîfân A

²⁴² Tünd şod ân meh u güftâ ki: hande zed zîr-i leb u güft A

293

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ķand-râ ger ne-bod yâd-ı to şîrîn be-mezâķ
Ķû nebâteş be-keş an-gâh be-zen hûb be-sâķ

Der-dil-i germ-i men ez-dîde derâyî ârî
Geh yeylâķ nişînî vü gehî der-ķışlâķ²⁴³

64-b

Dil ki der-fikr-i lebet bod be-ebrû bür velî
Mest çûn şîşe-i pür mey ki bod ber-leb-i řâķ

Hâne-i dîde-i ĥod-râ be-tekellüf zedem âb
Merd mî kon zerre luş ķadem nih be-vişâķ

Bî-ĥayâl-i leb-i şîrîn-i to ger şehd ĥord
Tâli'î dem-be-demeş telĥ nümâyed be-mezâķ.

Eğer şekeri sen Şirinin hatırlanışında kardeş olarak anmazlarsa, o vakit onu onun bitkileri gibi çek, güzel sopa vur.

Benim ateşli gönlümde gözden çıktı; bazen yaylada ve bazen kışlada oturur.

Gönül senin dudağının fikri içinde kaşları götürdü, lakin şarab dolu şîşe gibi kubbeye benzeyen dudağın mestliğidir.

Kendi gözümün hanesine külfetle su vurdum, Adam! Bir iyilik yap adım at.

Sen tatlı dudağının hayali olmadan eğer bal yerse, Tâli'î! Tadı zaman zaman acı gösterir.

294

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Çeşm-i şayyâd-ı to ez-kûşe çû be-güşâd ĥadeng
Âhû-yı dil-şüde be-girîĥt ez-o şad ferseng

Rişte-i zülf be-ķatlem şaraf-ı ebrû bür
Zânek nî zeh ne-güzârend kemân der-dem-i ceng²⁴⁴

Der-çemen güft ĥadîşî zi-dehânet bülbül
Ķonçe be-şenîd u ber âmed zi-ĥased reng-be-reng

Dil ki ez-'işve-i la'l-i to tüvâned cân büred
Sâĥt cânîst ki o-râ ne-tüvân küşt be-seng²⁴⁵

Senin avcı gözün telaştan okunu açtığı için, Aşık ahu ondan yüz ferseng uzağa gitti.

Saçın uçları, katlimi kaşın tarafına götürdü, o yüzden savaş zamanı kemani beğenmediler.

Bülbül çemende senin ağzından bir söz söyledi, gonca işitti ve kıskançlıktan reng reng oldu.

Gönül senin dudağının işvesinden canı götürebildi, katı candır onu taşla öldüremezsin.

²⁴³ Yeylâķ: be-yeylâķ İ, A

²⁴⁴ Nî: bî A

²⁴⁵ La'l-i to: la'let İ

Ṭâli'î ger ne-büred nâm-ı to ân şûh-ı mezc
'Acebî nîst ki ez-nâm-ı to mî-dâred neng.

295

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ser zed zi-dileş âh zi-sûz-ı men-i dil-teng
Ârî çî 'aceb lâle ber âyed eger ez-seng²⁴⁶

Cüz-i gûne-i la'l-i ne-bod eşk-i me-râ hiç
Der-'ışk-ı to ey mâh bîn çûn şode yek-reng

Güftî ki be-yek bûse bod ceng-i me-râ şulh
H'âhem zi-to her rûz men-i dil-şüde şad ceng

Tâ kâr-ı to kereded be-nevâ der-reh-i 'uşşâk
Ey dil be-hevâ-yi kıadd-i o râst kon âhenk

Ey Ṭâli'î-i gamm-zede der-ḥatt-ı Şîrâz
Feryâd-ı to tâ çend ber âyed zi-dil-i teng.²⁴⁷

296

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

85-a

Ber dâr tûg-i tîr u bî-gış kon serem be-ḥâk
Âbî be-dih ki mî şevem ez-teşnegî helâk

'Âşık zi-girye pîş-i to pâk-i ez-güneh şevved
Ârî çû mî-şevved heme çîzî be-âb-i pâk

Renced rakîb çûn dil-i 'âşık be-o be-dest
Hem-çûn segî ki mî şevved ez-seng ḥaşm-nâk

Bâ-ḥâk-i âstân-ı to şad cûy-i âb eger
Bâşed pey namaz teyemmüm konem be-ḥâk

Devr-i ez-ruḥet çû lâle vü gül Ṭâli'î be-bâg
Bâ-dâg-ı dil güzeşt u girîbân çâk çâk.

*Ṭâli'î! Eğer O karıştıran şuh! Senin namını
götürmezse tuhaf olmaz; senin namından
şöhret sahibi olmuştur.*

*Ben dar gönüllünün ateşi onun gönlünden ah
çıkardı; evet eğer lale taştan çıkarsa şaşılır
mu?*

*Ey ay! Senin aşkın içinde gözyaşım, kırmızı
renkten başka bir renkte olmadı, iyi gör.*

*Benim savaşıma bir öpükle barış olur dedi;
ben aşık her gün senden yüz savaş isterim.*

*Aşıkların yolunda senin için ses getirinceye
kadar, Ey gönül! Onun boyunun arzusuyla
doğru sesler çıkar.*

*Ey gama uğramış Ṭâli'î! Senin feryadın daha
nekadar dar gönülden Şiraz yoluna gelecek.*

*Kılıç ve okunu kaldırı ve başımı toprağa
samimice götür, Bir su ver, susuzluktan
ölüyorum.*

*Aşık senin önünde ağlamaktan günahlarından
arındı; Evet her şey temiz su ile oldu.*

*Taştan öfkelenen bir köpek gibi, o aşığın
gönlünü eline aldığı için rakip incindi.*

*Eğer senin eşiğinin toprağıyla yüz akarsuyu
olursa, namazın ardından toprağa teyemmüm
ederim.*

*Ṭâli'î senin yanağının etrafından, lale ve gül
bağa gönül yarası ile gittikleri için, yakaları
parça parçadır.*

²⁴⁶ Ârî çî 'aceb lâle ber âyed eger ez-seng: ârî 'acebî nîst ger âteş cüdâ zi-seng A

²⁴⁷ Gamm-zede: dil-şüde İ

297

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Sirişkem pîş-i yâr üftâd ber-hâk
Hezârân âferîn ber-gevher-i pâk

Tenem der-baħr-ı eşk ez-âh üftâd
Zi-bâd ârî fütâd der-âb hâşâk

Hayâl-i hâtteş ez-çeşm em 'ayân şod
Dehed sebze belî ez-cây-i nem-nâk

Şabâ ger devr-i ez-kûyeş nî-fütâd
Çî üftâdeş ki ber-ser mî-koned hâk

Dilet ey Tâli'î germest u h'âhed
Fütâd ez-âh-ı to âteş der-eflâk.²⁴⁸

*Gözyaşım sevgilinin önünde toprağa düştü,
saf cevhere binlerce kez aferin.*

*Tenim ahtan gözyaşı denizine düştü, evet çalı
çırpı rüzgârdan suya düştü.*

*Senin hattının hayali gözümde ortaya çıktı,
evet ıslak yerler sebze verir.*

*Saba rüzgârı eğer senin köyünün çevresinden
başa ne düşürürse toprak yapar.*

*Ey Tâli'î! Senin gönlün, senin ahından sıcaktır
ve göklerden ateş olarak düşmek istiyor.*

298

Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Düşnâm ne-dâd u zed me-râ seng
Hâlvâ ne-koned bahş der-ceng²⁴⁹

'Ayyârî-i zülf-i o be-mürdem
Ma'lûm şod ez-libâs-ı şeb-reng

85-b

Dil nâle-künân ber-zülf-i o reft
Her gâh ki râst kerd âheng

Sengî ki zedî be-h'îş dârem
Ber-hâk-i dereş ne âyem bî-seng²⁵⁰

Devr-i ez-dehenet be-sân gonçe
Şod Tâli'î şikeste dil-teng.

*Bana hakaret vermedi ve taş attı, savaşta
helva bahş etmedi.*

*Onun saçının dolandırıcılığından öldüğüm,
siyah elbiseden belli oldu.*

*Doğru ses çıkardığı her vakit, gönül inleyerek
onun saçlarına gitti.*

*Vurduğu taşı kendime aldım, onun kapısının
toprağında taşsız değilim.*

*Tâli'î'nin dar gönlü gonca gibi senin ağzının
çevresinden açıldı.*

²⁴⁸ der-eflâk: ber-eflâk A

²⁴⁹ Ne-koned: ne-konend İ

²⁵⁰ Dereş: deret İ

299

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Her ki bâ-yârî ne-dâred meyl hâtır muttaşıl
 'Ömr zâyî mî-koned ger bâşedeş şad kâm-ı dil

'Ayb ne-bod ger nigerîm der-reh-i ân şeh-süvâr
 Zânki mî tersim süm-i esbeş beyâ lâyed be-gül

Zîkr-i 'ışk-ı to 'âşıkî der-şavma'a güm mî reved
 Şohbet-i zâhid 'aceb ne-bod eger bâşed hamî²⁵¹

'Âr mî-dâred zi-hûnem gamze-i ân bî-vefâ
 Ver-ne men şad bâr kerdem hûn hûd o-râ be-haml

Vaqt-i dâden cân nişâr o ne-kerdî Tâli'î
 Câ-y-i ân dâred ki bâşî zîn güneh dânim hacil.

Bir sevgili ile devamlı meyl edip hatırlamayan biri, yüz gönül muradı eğer olsa da ömrünü zayi eder.

Eğer o yiğit binicinin yoluna bakarsam ayıp olmaz, Zira onun atının turnağı güle inleyecek diye korkuyorum.

Senin aşkının zikrini bir aşık ibadet içinde kaybetti, Eğer zahidin sohbeti vade üzerine olursa tuhaf değil.

O vefasızın gamzesi benim kanımdan utanç duydu, yoksa ben yüz defa kendimi kanatırdım.

Tâli'î gördüğü zaman can saçtığını, ona yapmadı onun yerini tuttu, bu günahıtan utandığını biliyorum.

300

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Zülf be-nümûdî vü zân ebrû ne-dâdem cüz hayâl
 Der-nazarhâ şâm-ı 'îd ârî za'îf âyed hilâl

Güfte ez-kâkulem âşüfte hâlîyâ zi-zülf
 Hâl-i men înest bârî zîn dev bîrûn nîst hâl

Güftemeş 'îdî eger h'âhem miyân-ı merdümân
 Zân leb-i şîrîn çi h'âhî dâd güftâ infi'âl

Der-hayâl-i ân dehân ger qur'a endâzed dilem
 Dûr ne-bod beher gayib merdümân gîrend fâl

Fîkr-i ân leb kon miyâneş-râ mî-âver der-zamîr
 Bâde nûş ey Tâli'î tâ çend be-pey der-hayâl.

Saçlarını gösterdi ve ben o kaşlardan başka hayal görmedim; evet bayram akşamı hilal gözlere zayıf gelir.

Saçlarımdan şimdi perişandır dedi; saçlardan benim halim budur bari bundan hal dışarı olmasın.

Bir bayram eğer insanların arasında o tatlı dudaktan istersem ne verceksen dedim; darılma dedi.

Eğer o ağzın hayali içinde gönlim kura atarsa, her bir kayıp insan fal açmaktan uzak durmaz.

O dudağın fikrini edin, onun belini düşünme; Ey Tâli'î! Hayale getirdiğin sürece şarap iç.

²⁵¹ Bâşed: ne-bod İ
 'ışk-ı to 'âşıkî: 'ışk-ı u 'âşıkî

301

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

86-a

Bî-ḥayâl-i 'aşk u fikr-i mey neyem der-hiç ḥâl
Men çünînem muḥtesib yâ-Rabb çi dâred der-ḥayâl

Şarabın fikri ve aşkın hayali olmadan hiçbir halde değilim, ya Rabb! Zabitanın hayalde işi ne?

Nâm-ı ân leb mî büred ez-dil-i me-râ yâd-ı raḳîb
Bâde-i gül-reng ârî mî-koned def'-i melâl

O dudakların namı, rakibin hatırlanmasını gönlümden götürdü; evet gül renkli şarap kederi def eder.

Yâ be-küş güfem me-râ yâ bûse deh ḥandîd u güft
În gehî bâşed ve-lîkin ân ne-dâred iḥtimâl

Ya öldür beni ya öpücük ver dedim; gülümseyerek bu an olacak dedi lakin ihtimal vermedi.

Men beher ḥâl-i du'â gûyem te-râ ez-cân u dil
Ḥâl-i men hergîz nemî pürsî to yâ-Rabb çîst ḥâl²⁵²

Ben her halde sana can ve gönülden dua söylüyorum, benim halimi hiç sormuyorsun, ya Rabb bu ne haldir?

Ṭâli'î ṭab'-ı ḥayâl-engîz dârî der-süḥan
Bârek-Allah nîk peydâ kerde ṭavr-ı kemâl.²⁵³

Ṭâli'î hayal koparan tabiatını sözde tuttu; Allah mübarek etsin, mükemmel tavrı güzel peyda etti.

302

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Me-şev ez-nâvek-i men güft gâfil
Ne-ḥâhed reftenem ân hergîz ez-dil

Benim okumdan gafil olma dedi, bu gönülden hiç gitmesin istedim.

Fürûd âmed be-kûy-ı o sirişkem
Misâfir-râ güzer ne-bod zi-menzîl

Gözyaşım onun köyüne alçaldı, menzilden misafiri geçirmedim.

Me-gû ey dil be-zâhid nükte-i 'aşk
Süḥan zâyil me-kon çün nîst ḳâbil

Ey gönül! Zahide aşk nüktelerini söyleme, sözünü zayi etme, çünkü kabul etmez.

Be-miḥrâb-ı dü ebrû-yı to hergiz
Ne-yâred ḳible-râ kes der-muḳâbil

Senin iki kaşının mihrabına asla kimse kible getirmediğine göre karşılaşmadım.

Süḥan ez-zühd u taḳvâ çend gûyî
Te-râ ey Ṭâli'î zînhâ çi ḥâşıl.

Ey Ṭâli'î! Zühd ve takvadan daha ne kadar söz söyleyeceksin? Sana bunlardan ne hasıl oluyor?

²⁵² du'â gûyem te-râ: te-râ gûyem du'â İ
ez-cân u dil: ez-cân velî A

²⁵³ dârî: dâdî A

303

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Eşk eger ber-ser-i kûy-ı to nî-füted maqbûl
Der-heme rûy-i zemîneş ne-koned hâk qabûl

Güftem ey şûh be-bâzî be-küş im-rûz me-râ
Dîd sây-i diger u küşt be-bâzî meşgûl

86-b

Hâk der-dîde-i men dâşt nişân ez-küyet
Ver-ne der-hâne-i merdüm zi-çi rû kerd nüzûl

Zâhidâ tevbe zi-rindî ne-bod şîve-i 'aql
Sûhan-ı mâ be-tüvânîst mezc ez-ma'kûl

Çeşm yek-dem be-heme rûy-i to ger ne-güşâyed
Kerded ez-dîde-i hod Tâli'î-i haste melûl.

Eğer gözyaşı senin köyünün başına düşmezse kabul edilir; onun bütün yeryüzüne toprak yapmadığı kabul.

Ey şuh! Beni tekrar bugün öldür dedim; başkasının tarafını gördü ve bir defa öldürmekle meşgul oldu.

Toprak senin köyünden benim gözümü nişan aldı, yoksa ne için gözbebeğin hanesinde konaklardı.

Ey zahid! Bir rinde tövbe et demek akıl söyleyişi değil; bizim sözümüz mantıkla karşılaştırılmıştır.

Göz bir an senin yüzüne hepsini eğer aşmazsa, hasta Tâli'î kendi gözünden kederli olur.

304

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ez-dehâneş kâm-ı dil kerdem su'âl
Hande zed güftâ çi dârî der-hayâl

Hâl-i men âşüfte geşt ez-zülf-i o
Tâ şodem 'âşık me-râ înest hâl

Yâd-ı ân leb mî-konem rûz-i firâk
Bâde mî nûşem pey def'-i melâl

Secde ârem pîş-i ebrûyeş zi-şevk
Zânk ne-tüvân bod kem-ter ez-hilâl

Hâk-i râh-ı o çi mâl-i ber-çemen
Tâli'î rû pîş-i o ber-hâk mâl.

Onun ağzından gönlin muradını sordum, gülümseyerek ne hayal ediyorsun dedi.

Benim halim onun saçlarından perişan oldu, aşık olana kadar bana hal budur.

Ayrılık günü o dudağı hatırladım, kederi def etmek için şarap içiyorum.

Şevkten onun kaşlarının önünde secde getirdim, ondan dolayı hilalden daha az olmadı.

Onun yolunun toprağını çemene ne süpürüyorsun? Tâli'î! Yüzünü onun önünde toprağa sür.

305

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Zinde bâşem hayâl-i to çû dûrem zi-vişâl
Bî-to em zinde men-i dil-şüde ammâ be-hayâl

Ser-i mey-hâne be-men güft te-râ h'âhem mâned
Ber-der-i mey-kede yâ-Rabb ki be-mâned şad sâl²⁵⁴

'Âşık u rindem u ger emr koned zâhid-i şeh
Ki me-hor bâde-i gül-reng zehî emr-i muhâll

Hâlem âşüfte şod ez-şüret-i zi-pây-i to dûr
Bâ-to güftem men-i sevdâ-zede dil sûret-i hâl²⁵⁵

Tâli'î nâvek-i o reft u nemî âyed bâz
Der-dil-i riş-i to cân-râ be-firist ez-dünbâl.²⁵⁶

Sana kavuşmaktan uzak olduğum için senin hayalinle diri oluyorum; sensiz ben aşık canlıyım ama hayal ile.

Meyhanenin başında bana seninle kalmak istiyorum dedi; Ya Rabb! Meyhane kapısında yüz yıl kaldı.

Aşık ve rindim ve eğer zahid şehre emir verirse, gül renkli şarap içmeyin diye, mümkün olmayan emir olur.

Senin ayağının görünüşünden uzakta halim perişan oldu; ben sevdaya uğramış, sana gönlün halinin nasıl olduğunu söyledim.

Tâli'î! Onun oku gitti ve geri gelmedi, senin yaralı gönlünde canı geri gönderdi.

306

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün**87-a**

Ber-în şâdem ki her sâ'at gam-ı ân nâzenîn dârem
Men ez-'ömr-i girâmî der-cihân hâşıl hemîn dârem

Zi-şeyh u muhtesib vaqt-i hicâbî dâstem eknûn
Şodem dîvâne vü 'âşık çi fikr-i ân u ân dârem

Be-vaqt-i secde şod be-şâyenem ber-hâk-i der-kûyeş
Nişân-ı ta'ât-i maqbûl înek ber-çemen dârem²⁵⁷

Karâr u şabr u dil refted u ser ber-âstâneş mâned
Hemînest ân-çî men tâ mî restî ber-zemîn dârem²⁵⁸

Her saat o cilvelinin gamunu tutuyorum, bundan mutluyum; ben muterem ömürden cihanda aynı hasıl oldum.

Şeyh ve Zabıttadan saklanma vaktindeyim şimdi; aşık ve deli oldum, niye onun ve bunun fikrini tutayım.

Secde vaktine, onun köyünde toprağın başına onlarsızım; Kabul görülmüş ibadetin nişanını bu şekilde çemende tutuyorum.

Karar, sabır ve gönül gitti ve baş onun eşiğinde kaldı; kurtulana kadar ben de o şey gibi zeminde kaldım.

²⁵⁴ be-men: me-râ A

²⁵⁵ Hâlem: dilem A

²⁵⁶ Der-dil: ez-dil İ

²⁵⁷ secde şod be-şâyenem: secde be-şâyenem A

²⁵⁸ men tâ mî restî ber-zemîn dârem: men zi-mestî ber-hüsn dârem A

Cüz-i fikr-i dehâneş hiç ne-âyed der-hayâl-i men
Beyâ Tâli'î be-niger çi zihn-i hürde-bîn dârem.²⁵⁹

*Onun ağzının fikrinden başka hayalime
hiçbirşey gelmiyor, Ey Tâli'î! Bak, zihni
nükteden nasıl tutuyorum.*

307

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tuħfe ez-kûyeş gubâr-ı reh-güzer âvürde em
Âñçi dârem pîş-i merdüm der-naẓar âvürde em

*Onun köyünden hediye olarak yolun tozunu
getirdim; İnsanın önüne tuttuğum o şeyi göze
getirdim.*

Cân u ser ħ'âhed zi-men înek zi-şevk-i tîğ-i o
Cân fedâyeş sâzem ser pîş-ter âvürde em²⁶⁰

*Can ve baş onun kılıcının şevkinden işte bunu
istedi; Canı feda ederim, başı daha önceden
getirmiştım.*

Eşk-i rengîn-i me-râ bîn kez hayâl-i la'l-i o
Der-naẓar her dem be-şad ħûn-ı ciger âvürde em

*Onun kırmızı dudağının hayalinden, benim
renkli gözyaşımı gör; her zaman yüz ciğerin
kanıyla göze getiriyorum.*

Dîde mâlîdem be-ĥâk-ı reh-güzâreş bârhâ
Rûşenî der-çeşm-i ĥod zân reh-güzer âvürde em²⁶¹

*Gözü defalarca onun yolunun toprağıyla
süpürdüm; kendi gözümdeki parlaklığı o
yoldan getirdim.*

Herkesî beher nişâr naĥdemeş vechî keşed
Tâli'î men nîz ruhsâr çû zer âvürde em.²⁶²

*Tâli'î! Onun nakdini saçan her bir kimse gibi,
ben de yanağı altın gibi getirdim.*

308

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Her geh ki ser be-ĥidmet-i ân sîm-ber bürem
Cân nîz tuħfe sâzem u ân-câ be-ser bürem

*O gümüş göğüsünün hizmetine başımı
götürdüğüm her vakit, canı da hediye yaptım
ve o yeri başa götürdüm.*

Ĥ'âhem ki cân bürem beder ĥâne çîst
Bâşed zi-baħr-ı miħnet u ĥam cân beder bürem

*Canı evden dışarı götürmek istersem ne olur?
Gam ve eziyet denizinden canı dışarı
götürdüm.*

Ger tîğ ber keşed be-bürem der-zemân zi-şevk
Cân-râ be-pîş-i tîğes u ser pîş-ter bürem

*Eğer kılıç çekerse, şevkten zamanında canımı
güzelce onun kılıcının önüne ve başımı daha
önce götürürüm.*

²⁵⁹ Zihn: fikr İ

Cüz: be-cüz A

Beyâ Tâli'î: Beyâ ey Tâli'î A

²⁶⁰ fedâyeş sâzem: fedâ mî sâzem A

²⁶¹ der-çeşm-i ĥod: der-çeşm-i men A

²⁶² Nisâr: nişân İ

Keşed: keşîd A

Zi-nisân ki baħr-ı dürr bürem ez-âb-ı dâde şod
Ĥayrân şod Ĥalk Ĥû bîmend dürr bürem

Güftü ki Tâli'î ber büred meyve-i murâd
Ârî zi-naħl-i Ĥadd-i to bâşed eger bürem.

*Gözün yaşından olan denize nisanda inciler
götürdüm. İnci götürdüğümü gören halk
hayran kaldı.*

*Tâli'î! Muradının meyvesini götürkazandı
dedi; evet eğer götürürsem senin boyunun
fidanından olur.*

309

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Giryê kerdem dūr-ı ezo be-güzeşt ez-ser-i âb-ı çeşm
Şod tenem Ĥûn her dem âb-ı nihân der-âb-ı çeşm

Ĥûn rakıb-i rû-siyeh ter mî-şevêd ân bih ki mâ
Ber-ser-i ân kû nî-feşânîm dîger âb-ı çeşm

Ez-men-i bî-dil nihâl-i Ĥâmeteş ser mî keşîd
Giryê kerdem âĤireş âverd dürr ber-âb-ı çeşm

Merdümem der-dâde mî kereded Ĥayâl-i ebrûyeş
SâĤtem keşîf men-i giryân revân ber-âb-ı çeşm

SûĤtî ez-âteş-i dil dem-be-dem ey Tâli'î
Rûz-ı hicrân ger şodî yek Ĥatre kem-ter.²⁶³

*Ondan uzakta ağladım, gözyaşımın başından
geçen tenim sular içinde kaldı.*

*Rakip yolu ıslattığı için o güzele, biz o köyün
başına başka gözyaşı dökmedik.*

*Ben korkaktan onun boyunun taze fidanı baş
çektî. Sonra ağladım gözyaşım inci getirdi.*

*Gözbebeğim gözün içinde o kaşların hayalini
edindi; kendimi öldürdüm, gözyaşı aktı gitti.*

*Ey Tâli'î! Eğer ayrılık günü bir damla daha az
olursa, daima gönülün ateşinden yan.*

310

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ĥand zi-râz-ı ân leb ne-Ĥâhed bod kâm
Mey Ĥayâl dâred ammâ mest-i Ĥâm

Ez-mu'ammâ-yı dehân-ı teng-i o
Her ki şod âgâh peydâ kerd nâm

MuĤrib ez-mestî zi-cây-i Ĥîş
Refte vü dîger nemî yâbed maĤâm

Mâh-râ zân-rûy mî bîmend Ĥalk
Ko ber ruşsâr-ı to mî mâned temâm

Tâli'î dil sûy-i şâm-ı zülf-i o
Ger reved Ĥâhed resîden tâ şâm.

*Şeker o dudağın sırrından kam almak istedi;
şarap hayal etti ama ham şaraptır.*

*Onun dar ağzındaki bilmecedem, bilgili olan
nam sahibi olur.*

*Şarkıcı sarhoşluktan kendi yerinden gitti ve
başka bir makam bulmadı.*

*Halk ayı o yüzen gördü, ondan senin yanağına
uygun kaldılar.*

*Tâli'î! Gönül onun saçının kokusunun tarafına
eğer gitmek isterse; akşama kadar ulaşır.*

²⁶³ Kem-ter: kem-ter âb İ

311

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün**88-a**

Güm mî şevd zi-tâb-ı dilem eşk dem-be-dem
Kerded hevâ çü germ şod âb-ı çeşme kem

Her dem hayâl-i sebzi-i haţtet be-çeşm-i men
Mânend Hızır ber-ser-i deryâ zened kadem

Der-sîne cân zi-âh-ı dilem mî-koned hazer
Ârî revend dūr çü âteş keşed 'alem²⁶⁴

Rûy-i me-râ vü hâk-i rehet-râ be-hem hoşest
Zân-rû nemî şevend cüdâ yek-zemân zi-hem

Güftü be-tîğ-i tîz zenem Tâli'î te-râ
Men 'âşıkem be-rûy-i to zînhâ me-râ çî gam.

*Gözyaşı zaman zaman gönlümün ışığından
kaybolur; sıcak olduğu için gözün çeşmesi
kaybolmak istedi.*

*Her zaman senin yanağında çıkan ayva
tüylerinin hayali gözümde, Hızır'ın deniz
üzerinde yürümesi gibidir.*

*Can sinede gönlümün ahından sakındı, evet
nişana ateş ettiği için uzağa gitti.*

*Benim yüzüm ve senin yolunun toprağından
hoşnuttur. O yüzden bir an bile ayrı
olmadılar.*

*Tâli'î sana keskin kılıçla vururum dedi; ben
senin yüzüne aşığım bunlardan bana ne gam
olur?*

312

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Düş ez-şevk-i to mî-reft be-gerdün âhem
Nâle güftâ nefesî bâş ki men hem-râhem

Bende et küştem u hâhem zi-ğudâ dü leb vişâl
Şâh-ı hüsnî to vü men bende-i devlet-hâhem

Yâd mî âredem ân şûh be-düşnâm u hoşem
Âh ez-ândem ki ferâmûş koned nâgâh²⁶⁵

Ne-bod hâne-i târîk me-râ her şeb nûr
Ger ne ez-şevk-i ruĥet şu'le ber âred âhem

Tâli'î mî konedem men' rakîb ez-reh-i 'ışk
Himmetî dâr ki şeytân ne-büred ez-âhem.

*Dün gece senin sevincinden ahım cihana
ulaştı; nale, ona bir nefesi ile yoldaşım dedi.*

*Senin köleni öldürdüm ve sahibinden iki
dudağa ulaşmayı istedim. Senin kıvrımlarının
şahi ve ben devlet isteyen bir köleyim.*

*Ah ansızın unuttuğu o zaman, O şuhun
hakaretlerini hatırladım ve hoş oldum.*

*Bana her gece karanlık evde nur olmadı,
yoksa senin yanağının şevkinden ahım şuleler
çıkardı.*

*Tâli'î! Rakibi aşk yolundan men ettim, gayret
et, şeytan yolundan götürmesin.*

²⁶⁴ âteş keşed 'alem: deryâ zend 'alem A

²⁶⁵ be-düşnâm u hoşem: be-düşnâm hoşem A

313

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)**

Cüz-i 'aşkı vü rindî kesb u hüner ne-dânem
 'Ayibem me-kon ki kâr-ı zîn hûb-ter ne-dânem

Güftü ki rû me-gerdân zîn âstân ilâhî
 Rûyem zi-ķıble kerded hâķķ-ı to ger ne-dânem

88-b

Yâ câm-ı bâde nûşem yâ rûy-i hûb bînem
 İnest şîşe-i men kâr-ı diger ne-dânem

Hûr u melek be-hûbî güftü çû men ne-bâşed
 Men âdemî ne-bâşem ger in ķadr ne-dânem

Hâk-i reh-i to geştem çûn Tâli'î çî-gûne
 Her devletî ki dârem zîn reh-güzer ne-dânem.

Rindlik ve aşıklıktan başkahiünerim yok, beni ayıplama, bundan daha iyi iş biliyorum.

Allah'ım bu eşikten yüzünü çevirme dedi; eğer bilmesem yüzümü kbleden senin yoluna çevirirdim.

Ya şarap kadaehi içirim, ya güzel yüzü görürüm; benim şişem budur başka iş bilmem.

Huri ve melekler uykuyla, benim gibi olmasın dediler; eğer bu kadarını bilmiyorsam ben adam değilim.

Senin yolunun toprağı oldum, Tâli'î gibi nice devlete eriştim, bu yoldan tutmadım.

314

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Güft rûz-ı ecel ez-hâk-i rehet ber gîrem
 Men-i bîmâr hõd ez-beher hemîn mî mîrem

Bûse cüstem zi-lebeş ceng ber âmed ammâ
 'Âķıbet şulh ber-in şod ki kenârî gîrem

Meyl kerdem ki revem cânib-i o tîr keşîd
 Çûn revem çûnki nîgeh-dâşte ez-yek tîrem

'Âşık-ı dil-şüde-râ geşte şoden taķdîrest
 H'âhed ân şûh belâ keşet ber-in taķdîrem

Tâli'î terk-i cevânân-ı perî-ruh ne-konem
 Gerçi mişnet-zede vü zâr u nizâr u pürem.²⁶⁶

Ecel günü senin yolunun toprağından tutuyorum dedi; ben hasta kendim, aynı her biri gibi ölüyorum.

Onun dudaklarından öpücük aradım savaş çıktı, lakin kenara çekildim, bunun üzerine sonuç barış oldu.

Onun tarafına gitmeye meyl ettim, ok çekti; gittiğim için bir okumdan bakış attı.

Aşığı takdir ettiler; o şuh bu takdir üzerine bela çekmek istedi.

Tâli'î, her ne kadar eziyet çeken, inleyen, acizliklerle dolu olsam da, peri yanaklı gençleri terk edemiyorum.

²⁶⁶ Zâr: h'âr ĩ

315

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Mî-reved eşk u haclethâ zi-merdüm mî bürem
Tâçhâ ber-ser resed dîger zi-seyr-i âhterem²⁶⁷

Ûâmeteş cân-ı menest u ez-naazar mî pervered
Sûy-i o mî bînem u ez-şevk-i cân mî perverem²⁶⁸

Mî-keşed şemşîr u mî râned bengem dem-be-dem
Rû nemî gerdânem ez-vey her çî âyed ber-serem

Gâh zülfeş pîş-i çeşm âyed me-râ gâhî kâddeş
Her dem ez-vey pîş mî âyed belâ-yi dîgerem

Mî-feşâned eşk u mî-gûyed dem-â-dem Tâli'î
'Âşık-ı deryâ-dilem peydâst înek gevherem.

*Gözyaşı aktı, gözbeğimden utanmaları
götürdü; Taçlar başa geldi, başka yıldızların
altındayım.*

*Onun boyu benim canımdır ve gözden
beslenir; onun tarafını gördüm ve canın
şevkinden beslendim.*

*Bazen kılıç çeker ve esrar otu sürerim, her ne
gelirse başıma ondan yüz çeviremem.*

*Gözümün önüne bazen onun saçları bazen de
onun boyu gelir, her zaman ondan önüme
başka belalar gelir.*

*Tâli'î birden söylediğinde bazen gözyaşı
saçardı; gönlümün deryasında aşık peyda
olur, işte cevherim budur.*

316

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

89-a

Mî kerd rakîb-i to zi-nezdîk tekellüm
Güftem çî segî güft ki nezdîk be-mürdem

Güftâ zi-deret bâ-leb-i pür-ğânde der âyem
Hoş hâlet ândem ki der âyed bih tebessüm

Ey dil çû be-yâbî pey-i o-râ ne-keşî âh
Tâ bâd nî-âyed be-reh u pey ne-konî güm²⁶⁹

Ber-her müje ez-şedd-i eşkem resed âzâr
Kes ħ'âr me-bâdâ beder ħâne-i merdüm

Güftâ çî konem bâ-to eger nâle ber ârî
Ey Tâli'î-i dil-şüde güftem ki teraħħum.

*Senin rakibin yakından konuşma yaptı; bir
köpek ne söyler dedi, yakınında öleyim.*

*Senin kapından gülme ile dolu dudaklarla
çıkıyorum dedi; güzel tebessümün çıktığı o an
hoş durumdur.*

*Ey gönül! Bulduğunda onun ardına ah çekme,
rüzgâr yola gelmeyinceye kadar, izini
kaybetme.*

*Gözyaşımın sıkıca bağlamasından her kirpiğe
incinme ulaştı; kimse gözbebeğinden dışarı
düşkün olmasın.*

*Eğer nale gelirse, seninle ne yapayım dedi; Ey
aşık Tâli'î! Harareten terle dedim.*

²⁶⁷ resed dîger seyr: resed zi-seyr A

²⁶⁸ Perverem: bürem İ

²⁶⁹ Ne-konî: ne-koned İ

317

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ber-ser-i kûy-ı to tâ qadr-i cefâ dâniſte îm
Ez-to her cevri ki mî âyed vefâ dâniſte îm

Senin köyünün başına cefanın değerini bilene kadar, senden gelen her eziyeti vefa oalrak bilirim.

Lezzet-i düſnâm-ı men güftî nemî-dâned keſî
În hikâyet dîgerî-râ gû ki mâ dâniſte îm

Kimse benim hakaretlerimin lezzetini bilmiyor dedi; Bu hikayeyi başkasına söyle, biz biliyoruz.

Her kirâ h'ârî konî rûy-i sühan-ı bâ-mâ bod
Cevr u bîdâd-ı te-râ bîn tâ kucâ dâniſte îm

Her kimi düşkün yaparsa bizim sözümüzün yüzünden olur, senin zulüm ve eziyetini gör nereye kadar biliyorum.

Sırr-ı 'ıſk u nükte-i rindî murâdest ez-ğayât
Ey faqih-i ſehr be-niger mâ çihâ dâniſte îm

Aşkın sırrı ve rindliğin nüktesi hayatın arzusudur, Ey şehrin fakihî! Bak biz neler biliyoruz.

Ŧâli'î cüz-i haſret ez-ğûbân nî-âyed kıſmetet
Sâlhâ ſod Ŧâli' u baht-ı te-râ dâniſte îm.

Ŧâli'î! Güzellerden senin kısmetine hasretten başkası gelmedi, seneler oldu talih ve kısmetini biliyorum.

318

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Çû lâle ber-keff ez-ân-rû eyâğ mî gîrem
Ki terk-i 'aql-ı müſevveſ dimâğ mî gîrem

Lale el içini kestiğinden ſarap kadehi tutuyorum, karışık aklı tarkettim, akıllandım.

Be-fikr-i zülf-i to her dem zi-rûyet ârem yâd
Şeb-i derâz dem-â-dem çerâğ mî gîrem

Senin saçının fikriyle her zaman senin yüzünü hatırlarım; uzun geceleri daima mum tutarım.

89-b

Be-dâğ-ı 'ıſk girift ân nigâr-şûhem u güft
Ki în gulâm menest u be-dâğ mî gîrem

O put gibi olan güzel aşk yarasını tuttu ve bu köle benim ve yarasını tutuyorum dedi.

Ŧadeh be-dest çû nergis bî aynihî merdüm
Be-devr-i çeſm-i to ber-ğaraf-ı bâğ mî gîrem

Kadeh elde, gözbebeği aynı nergis gibi, senin gözünün etrafına, bağın tarafına tutuyorum..

Çû lâf-ı 'aşk zedî Ŧâli'î me-gûy diger
Ki hâne-i ber-ser-i kûy ferâğ mî gîrem.

Ŧâli'î aşktan bahsettiği için başka söyleme, köyün başındaki hanede dinleniyorum.

319

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ânhâ ki gamet mî koned ey şûh be-cânem
Yek-rûz be-gûyem be-to ger zînde be-mânem

Güftem be-resânem be-to câyî sühân-ı h'îş
Bâşed sühân-ı h'îş be-câyî be-resânem

Der-dil güzerânem heme dem fikr-i lebet-râ
'Omrîst ki der- 'ayş u țarab mî güzerânem

Ey eşk be-hâk-ı reh-i o ger ne-revî zûd
Endâzemet ez-dîde vü ber-hâk nişânem

Zülfeş zi-to der-tâb şod u geşt perişân
Ey Tâli'î-i hâste sebeb çîst ne-dânem.

Ey şuh! Onlar senin gamının canıma yaptıklarıdır, eğer canlı kalırsam birgün sana söylerim.

Kendi sözümlün yerine sana gönderecem dedim, kendi sözüm oldu bir yere ulaştırdım.

Her vakit senin dudağının fikrini gönülde geçiriyorum, ömrü yeme içme içerisinde geçiriyorum.

Ey gözyaşı! Onun yolunun toprağına eğer çabuk gitmezsem gözden atarım ve seni toprağına nişanlarım.

Onun saçları senden ıstık içinde oldu ve perişan oldu; Ey hasta Tâli'î! Sebeb nedir bilmiyorum.

320

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Der-devr-i ruhet cân zi-gam-ı âşk ne-bürdîm
Ber-hâk-ı ser-i kûy-ı to rind-âne sipûrdîm

Tâ ez-ser hûn rîhten mâ be-güdeştî
Bî-hasret-i tîğ-i to dem-i âb ne-hordîm

Cân zînde şod zân leb-i to bîn dem-i güftâr
Bâ-mâ sühânî kon zi-reh-i luțf ki mürdîm

Şûfî sühân ez-rişte-i tesbiħ besî güft
Der-meclîs-i rindân u çîzî ne-şümürdîm.

Zâhid zi-ser-i şavma'a her çend sühân güft
Ey Tâli'î-i dil-şüde mâ râh ne-bürdîm.

Senin yanağının çevresinde canı aşkın gamından götürmedim; Rinde yakışırçasına senin köyünü toprağına teslim ettim.

Biz baştan kan dökünceye kadar geçti, senin kılıcının hasreti olmadan su vakti, su içmedim.

Senin dudağından can zinde oldu, söz vakti lütuf yolundan bizimle bir söz söyle ölüyorum.

Sofu tespihin ipinde söz söylediğin yeter; Rindlerin meclisinde bir şey bile saymadım.

Zahid ibadete çekilmenin başından her ne kadar söz söylediyse de, Ey aşık Tâli'î! Biz yol götürmedik.

321

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün**90-a**

Çûn nî zi-sûz-ı sîne eger dem ber âverem
Âhî keşem ki dûd zi-'âlem ber âverem

H'âhem derûn-ı dîde keşîden bisân-ı mül
Peykân-ı o çû ez-dil-i pür gam ber âverem

Gûyem ki ber nî-âverem ez-sûz-ı sîne âh
Bâzem reved zi-yâd u hemân dem ber âverem

H'âhem zi-merdüm-i seg-i hüd h'ânîm müdâm
Tâ nâm der-ķabîle-i âdem ber âverem

Dâred hâtır zi-seyl-i sirişk-i to Tâli'î
Divâr her ser ây ki muhkem ber âverem.

*Eğer sinenin ateşi olmadan nefesçikarırsam,
ah çekerim, dumanı alemlerden çıkarırım.*

*Onun kirpiklerini gam dolu gönülden
çıkardığım için, gözün içine şarap gibi çekmek
istiyorum.*

*Ahı sinenin ateşinden çıkarmıyorum dedim;
tekrar hatırdan giderim ve hemen nefes alırım.*

*Ademin kabilesinde nam salıncaya kadar,
devamlı kendi köpeğimin gözbebeğinden
okumak isterim.*

*Tâli'î senin gözyaşının selinden duvarın her
bir yanını sağlamlaştırmakhatra geldi.*

322

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ger tîğ ber keşî zi-to hâşâ ki ser keşîm
Kerden pey nezzâre-i tîğ-i to ber keşîm

Ger âşikâr mî ne-tüvân hord ba'd-ez-în
Gîrîm be-hâne-i hammad-ı to der keşîm

Her dem keşend pîş-i to dürrhâ-yi eşk u mâ
Ârîm cân be-tuħfe vü ser pîş-ter keşîm²⁷⁰

Der-reh be-nâz be-güzered u ne-nigered du'â
Tâ çend âh u nâle ez-în reh-güzer keşîm

Ber-rehem tuħfe-i hâk-i rehet-râ çû Tâli'î
Ârîm o dîde-râ zi-şeref der-nazar keşîm.

*Eğer kılıç çekerse senden haşa baş çekerim,
senin kılıcına baktıktan sonra çekerim.*

*Eğer açıkça içemezsem bundan sonra, tutarım
senin humarlı hanene çekerim.*

*Her zaman senin önüne gözyaşının incilerini
çektik ve biz canı hediye, başı daha evvel
çektik.*

*Yoldan nazlanarak geçti ve duaya bakmadı;
bu yoldan daha ne kadar ah ve nale
çekeceğim.*

*Yoldan nazlanarak geçti ve duaya bakmadı;
bu yoldan daha ne kadar ah ve nale
çekeceğim.*

²⁷⁰ Eşk u mâ:eşk-i men İ

323

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)

Dil bod ez-to hurrem der ber me-râ vü cân hem
 Âmed gam-ı to eknûn hurrem şodem ez-ân hem

Gâh ez-raqîb nâlem gâh ez-segân-ı kûyet
 Düşmen belâ-yı men şod yârân-ı mihr-bân hem

90-b

Zînân ki sûht hûrşîd ez-şûlehâ-yi âhem
 Müşkil eger nî-füted âteş der-âsmân hem

Ân baht gû ki gâhî h'ânî ne-büred h'îşem
 Yâ nâm-ı men ber ârî yek-rûz be-zebân hem²⁷¹

Ey Tâli'î çi tersî ger reft dil zi-destet
 Der-ıavr-ı 'ışk-bâzî dil çîst belki cân hem.²⁷²

*Gönül senden şen oldu ve can da senin
 gamından geldi, şimdi ondan da şen oldum.*

*Bazen rakipten bazen senin köyünün itlerinden
 inlerim. Düşman benim ve şefkatli dostların
 belası oldu.*

*Ahımın parılısından güneş yandı, bu yüzden
 eğer gökte ateş düşmezse zordur.*

*O talih bazen kendimi okuyup, götürmüyorum
 dedi; bir gün ya benim adımla dilinden de
 çıkarırsa?*

*Ey Tâli'î! Eğer gönül senin elinden gider diye
 ne korkarsın? Aşıklık tavrı içinde gönül oyunu
 içinde nedir? Belki can da gider.*

324

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Güftem hevâ-yi gül çü nesîm-i şabâ konem
 Ammâ be-pîş-i rûy-i to gül-râ çi vâ-konem

Bî-gâne zed çile-i Bağdâd ey sirişk
 Rûzî resânemet be-vey u âşînâ konem

Güftî ki to bih kon zi-mey u terk-i 'aşk gîr
 Dîvâne estîm men ez-înhâ çi-râ konem

Ez-dürd-i bâde hest gubârî be-ıatîrem
 Gû şîşe-i şarâb ki bâ-o şafâ konem

Ey Tâli'î-i dil-şüde gû 'ömr-i câvdân
 Kez beher cân-ı derâz-i hûbân du'â konem.²⁷³

*Sabah rüzgârı gibi gülün arzusunu edindim
 dedim; Lakin güzel senin yüzünün önünde niye
 tekrar yapayım?*

*Ey gözyaşı! Bağdad çilesini hatırla, birgün
 sana ulaştır ve onu tanırım.*

*Şaraptan sen güzel yap ve aşkı terk et dedi;
 Ben deliyim bunlardan niçin yapayım?*

*Şarabın tortusundan hatırıma tozdan bir şey
 vardır; Şarab şişesi söyle, onunla sefa
 yapayım.*

*Ey aşık Tâli'î! Ebedi ömrü söyle, güzellerin
 uzun canlarının her birine dua ediyorum.*

²⁷¹ h'ânî ne-büred h'îşem: h'ânîm ey meh be-pîş-i h'îşem İ
 nâm-ı men: nâm İ

²⁷² zi-destet: dested A

²⁷³ Kez: tâ beher İ

325

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ger tîr-i te-râ câ ne-bod der-dil-i tengem
Ber-dîde zen ey şûh-ı cefâ-cûy hadengem²⁷⁴

Der-'ışk-ı to ez-serzenîšem nîst girânî
Sad bâr zedî ey meh-i bed-mihr be-sengem²⁷⁵

Geh zerd şevêd çehre em ez-tâb u gehî sürh
'İşk-ı to ber âverd çünîn reng-be-reng

Hûrşîd rûh-ı men zirih mühr be-kerdîd
Bâ-sâye-i h'îş ez-sîtem-i çarh be-cengem

Ey Tâli'î-i dil-şüde ne-nümûd dehân-râ
Ân dil-ber-i Şîrâzî vü âverd be-tengem.

Eğer senin okuna dar gönlümde yer olmazsa,
Ey şuh! Göze at, kirpiklerim cefa arıyor.

Senin aşkında yakınma çok değildir; Ey iyilik
etmeyen ay! Gaganın ucuyla yüz defa vur.

Kırmızı zamanlar ve ışıktan benim payım
sararmak oldu, senin aşkın böyle rengareng
çıkardı.

Güneş benim yanağımı zırh olarak alıkoydu;
kendi sığınağı ile feleğin eziyetinden savaştı.

Ey aşık Tâli'î! O Şirazlı sevgili ağzını açmadı
ve bana darlık getirdi.

326

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

91-a

Ey zi-rûy-i to çerâğ-ı meh-i tâbân rûşen
Şûret-i hüsn-i to der-âyîne-i cân rûşen

Dûş der-girye-i me-râ zülf-i to âmed hayâl
Zâhirest in ki ne-bâşed şeb-i bârân rûşen

Mî nümâyed çû meh ez-'ayn leţâfet der-âb
'Aks-i ruşsâr-ı to der-dîde-i giryân rûşen

Çûn Hızır ger talebend âb-ı hayât ez-reh-i luţf
Be-tüvân yâft derân çâh-ı zenehdân rûşen

Üstühânâ-i tenem bî-to zi-tâb u tef-i âh
Hem-çû hâşâk şod ez-âteş-i sûzân rûşen.

*Ey senin yüzünden parlak ayın mumu
aydınlanan! Senin kıvrımlarının şekli, can
aynasında aydınlanır.*

*Dün gece ağladığımda senin saçın hayale
geldi, yağmur gecesi olmadığı açıktır.*

*Ay suda gözden letafet gösterdiği gibi, senin
yanağının aksi ağlayan gözlerle aydınlandı.*

*Eğer lütf yolundan Hızır gibi ab-ı hayatı
taleb ederlerse, o çene çukurunda bulabilirler.*

*Sensiz bedenimin kemikleri ahın hararetinden
ve parlaklığından, yakıcı ateşten yanan çalı
çırpı aydınlık oldu.*

²⁷⁴ Cefâ-cûy: cefâ-keş A²⁷⁵ meh-i bed-mihr: bed-mihr İ

327

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Me-rev ez-çeşm-i men ey eşk çendîn
Sühân bîşnev be-cây-i h'îş be-nişîn

Ez-ân leb tâ me-râ maħrûm kerdî
Ṭam' ber kende em ez-cân-ı şîrîn

Ger ez-dil reft ey ğam nâvek-i o
Beyâ incâ to hoş be-nişîn be-temkîn

Dil-i miskîn be-zülfet güftem ey şûh
Perîşânest da'im güft miskîn

Be-dîn-i 'aşk ân-ko âşinâ nîst
Bod ey Ṭâli'î bîġâne ez-dîn.²⁷⁶

*Ey gözyaşı! Benim gözümden bu kadar akma,
söz dinle, yerinde otur.*

*O dudaktan beni mahrum bıraktığından beri,
tatlı canımdan tama ediyorum.*

*Ey gam eğer onun oku gönülden giderse, sen
bu yere gir, temkinli olarak, güzelce otur.*

*Ey cilveli güzel! Miskin gönlü senin saçınla
söyledim; miskin daima perişandır dedi.*

*Ey Tâli'î! Aşk mezhebinin aşına olmayan
kimse, dine yabancı olur.*

328

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Me-yâ güftî birûn bâ-çeşm-i pür-hûn
Nemî âyem zi-fermân-ı to birûn

Zi-çeşm rîht hûn ber-vey güzer kon
Me-keş şemşîr ber-men be-güzer hûn

91-b

Füzûd ez-âh-ı zâhid eşkem ârî
Zi-berf âb-ı revân mî kereded eفزûn

Be-tîgem hük-m-i küşten ger koned yâr
Ne-tâbem ser ze-fermân-ı hümâyûn

Be-bâyed Ṭâli'î der-vaşf-ı ân ruḥ
Nüvisten şî'r ber-evrâk-ı gül-gûn.

*Kanla dolu gözlerle dışarı gelme dedi, senin
emrinden, dışarı çıkmıyorum.*

*Gözden kan dök, onun üzerinden geç; bana
kılıç çekme, kandan geç.*

*Zahidin ahlarından, gözyaşım çoğaldı; evet
akarsular kardan taşar.*

*Sevgili eğer kılıcımla ölüm hükmünü verirse,
kutlu fermanı başımı bükmem.*

*Tâli'î o yanağım vasfından, şîri gülnekli
sayfalara yazmalıdır.*

²⁷⁶ Be-dîn-i 'aşk ân-ko: be-dîn-i 'aşk u gam ân-ko İ

329

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Eşk-i men çûn bîned ân mâh ez-niķâb âyed birûn
Vaķt-i bârân nîz gâhî âftâb âyed birûn

Âbhân-ı giryem zi-şevķ-i tîĝ-i o ba'd-ez-ecel
Kez derûn-ı hûk-i men âvâz-ı âb âyed birûn

Eşk-i rengînem be-sûy-ı baħr eger âred güzâr
Lâle-i hûnîn zi-deryâ çûn ĥabâb âyed birûn

Sâlhâ der-ĥasret-i ânem ki ba'd-ez-şad selâm
Ez-leb-i şeker-feşâneş yek cevâb âyed birûn

Ṭâli'î dâred ĥayâl ânek ĝûyed sırr-ı 'aşķ
Sâķiyâ câmî be-dâreş kez ĥicâb âyed birûn.

*Gözyaşımı gördüğü için o ay örtüsünden
dışarı çıktı; yağmur vakti de bazen güneş
dışarı çıkar.*

*Ecelden sonra onun kılıcının şevkinden
gözyaşımın deposu, benim toprağımın içine,
suyun sesini dışarı getirdi.*

*Renkli gözyaşım eğer deniz tarafına geçerse,
kanlı laleler su kabarcıkları gibi çıkar.*

*Yıllardır onun hasretindeyim, yüz selamdan
sonra, onun şeker dağıtan dudaklarından tek
cevap dışarı geldi.*

*Ṭâli'î hayal etti, aşkın sırrını işte söyledi; Ey
saki! Bir kadeh tut, perdesinden dışarı çıksın.*

330

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Vey be-gül geşt çemen şod ân nigâr-ı nâzenîn
Serv dîd ân ķâmet u berĥâst âzâd ez-zemîn²⁷⁷

'Işķ mî verzem be-rûy-i hûb u ân dîn-i menest
Der-müselmânî me-râ ne-tüvân şoden nîger ber-în

Tâ çi destân dâred ân sâ'id nemî-dânem ki hest
Bî-dilân-râ cân be-vaķt-i dîdeneş der-âstîn

Ez-zemîn çûn ser ber âred pîş-i ruĥsâreş zi-şerm
Lâle-râ ger dâĝ-ı sevdâyeş ne-bâşed ber çîn

Ṭâli'î geşt ez-hevâ-yi ķadd-i hûbân ser-ferâz
Himmet-i 'âlî ve ṭab'-ı müstaķîmeş-râ bih bîn.

*O nazlı resim gibi güzel olan sevgili! Çemenin
açılmış o gülü oldu, servi o boyu gördü,
zeminden serbestçe yükseldi.*

*Güzel yüze aşķ egzersizi yapıyorum ve bu
benim dinimdir; Müslümanlıkta bana buna
bakmak mümkün olmadı.*

*Ellerini ta o kola kadar niçin tuttun
bilmiyorum. Can korkanları cübbenin içinde
gördüğünde vardı.*

*Lale utançtan eğer onun sevdasının yarası
kivrımların üzerine olmazsa, Onun yanağının
önünde zeminden baş çıkar.*

*Ṭâli'î güzellerin boyunun arzusundan şanlı
oldu, büyük gayretini ve temiz tabiatını iyi
gör.*

²⁷⁷ Şod: reft A

331

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün
(Fa'lün)

92-a

Zi-hâl-i dil dehed îñ eşk-i hûn girifte nişân
Çihâ be-rûy-i men âmed zi-çeşm-i eşk-feşân

*Gönlün halinden bu kanlı gözyaşı nişan tuttu;
yüzüme yer geldi, gözden gözyaşı saçtı.*

Me-ko ki ez-ruḥ-ı men sûy-i âftâb niger
Ki âftâb tûy der miyân-ı mâh u şân

*Benim yanağımdan güneşin tarafına bakma,
Güneş, ay ve onların ortasındadır.*

Me-bâş münkîr-i rindân-ı şehr ey Şûfî
Ki ser-i mey-kede dâred nazâr be-derd keşân

*Ey sofî! Şehrin rindlerini inkar etme; Dert
çekenler, meyhane kapısına bakış attılar.*

Leb-i to hâşşiyet-i âb-ı zindegî dâred
Me-râ ki teşne-lebem kaçre ez-o çeşân

*Senin dudağın ban ab-ı hayatın tesirini verdi,
ondan bir damla tatmaya susamışım.*

Hadîş-i râst be-gû Tâli'î zi-nâvek-i o
Raḳîb eger ne-koned fehm der-dileş be-nişîn.²⁷⁸

*Tâli'î! Onun oklarından doğru sözler söyle.
Eğer rakip anlamazsa, onun derindi hedef al.*

332

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Mî koned bâ-men tekellüm ân dehen
Bişnevîd ez-ğayib mî âyed sūḥan

*O ağız benimle konuştu, gaipten gelen sözleri
işitti.*

Ey şabâ ez-âstân-ı o me-bür
Ḥâk-râ be-güzâr behr-i rûy-i men

*Ey saba rüzgârı! Toprağı onun eşiğinden
götürme; benim yüzümün payını ayır.*

Men ne-güftem nâle-râ ez-dil be-rev
Der-firâkeş mî-reved ez-ḥîştin

*Ben inleyişe gönülden git demedim; onun
ayrılığında kendinden gitti.*

O me-râ dūşnâm güft u men du'â
Ez-sūḥan peydâ şod ârî sūḥan

*O bana hakaretler söyledi ve ben dua
söyledim, evet söz sözü açtı.*

Tâli'î her dem ber âr ez-sûz-ı dil
Âh eger dârî mecâl dem zeden.

*Tâli'î! Her zaman gönlün ateşinden ah çıkar.
Eğer gücün yeterse bahset.*

²⁷⁸ Zi-nâvek-i o: zi-kâmet-i o A

333

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

Der- 'aşk âsân-key bod lâf-ı hevâ-dârî zeden
Evvel zi-cân bâyed güzeşt ânki dem ez-yârî zeden

Zînân ki kerd ebrû-yı o ber zeh-i gümân ez-güşhâ
H'âhed be-yâbî ber-dilem tîr-i cefâ-kârî zeden

Ber-âstâneş eşk-i men refte be-şad hûn-ı ciger
Ârî qadem der-kûy-ı o bâyed be-düşvârî zeden

Ân turre der-râh-ı hîred zînân eger dâm efgend
H'âhed reh şad pârşâ her dem be-tarrârî zeden

Der- 'aşk âhir Tâli'î berdâr çûn Manşûr şod
O-râ resed ber- 'âşıkân gül-bang-i ser-dârî zeden.

Aşkta havalı laf vurmak kolay oldu. Sevgiliden bahsetmek evvel candan geçmek gerekir.

Gönlümü bulmak ve cefa çektiren oklardan vurmak istedi; bu yüzden onun kaşları, kulaktan duyma şeyleri yaptı.

Gözyaşım onun eşğine yüz ciğer kanı ile gitti; evet onun köyüne zorlukla ayak basmak gerekir.

O saç buklesi akıl yolunda eğer bunlardan tuzağa düşerse, zahid her zaman dolandırıcılıkla yüz yol yapmak gerekir.

Tâli'î aşkta sonunda Allah'ın yardımıyla üstün gelip Mansur gibi oldu; ona komutandan aşıklara yüksek sesle dua ulaştı.

334

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Mî-konî şad cevr u men dârem gedâ-yi pîş-i ez-ân
Bîşter kon luğ der-ħağğ-ı gedâ-yi h'îş ez-ân

Fikr-i katlem çûn ey şûh âgâhem me-sâz
Tâ men-i dil-ħaste ez-şâdî ne-mîrem pîş-i ez-ân²⁷⁹

Nâveket der-sîne-i mâ mûcib-i âsûdegîst
Dîde em bisyâr râħathâ-yi men-i dil-rîş ez-ân

Ârîzeş-râ mihr u meh h'ânend ez-hûbî velî
Her çi mî gûyend men dânistem ân-râ pîş-i ez-ân

Tâli'î hûrşîd u meh h'ânend rûyeş-râ be-ħüsn
Rûşenîst îñ vech men dânistem o-râ pîş-i ez-ân.

Yüz eziyet etti ve ben onun önünde dilencilik ettim, kendi kölen hakkında ondan daha çok lütuf yap.

Ey cilveli güzel! Katlimi düşündüğünde, ben gönlü hastata ki onun önünde mutluluktan ölmeyinceye kadar, beni haberdar etme.

Senin okun sinemizde rahatlık kaynağıdır, Ben gönlü yaralı ondan çok rahatlıklar gördüm.

Ay ve güneş onun yanağını güzellikten okudular, lakin her ne söylerlerse ben onun o mutluluğunu biliyorum.

Tâli'î! Ay ve güneş onun yüzünü güzellikle okudular. Ben onu, onun önünde o yüzden aydınlık olarak biliyorum.

²⁷⁹ Çûn ey: çûn konî ey A

335

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ġamze-i şûh-ı to dâred ser-i miskî keşten
Küşte h'âhem şoden âhir çi konem miskîn-i men

Sen şuhun gamzesi miskinın başını tuttu. Ben miskin sonra ölmek istedim, ne yapayım.

Der-dilem hest ki gûyem sühân-ı hüd ammâ
Tersim ân gamze-i şûhem ne-güzâred sühân

Gönlümde kendi sözümü söyleme vardır ama o güzelin gamzesinin söz yapmasından korkuyorum.

Hest ber-tîğ-i to haţfı u men ân-râ ez-şevk
Ĥar zi-cân mî konem u mî-fikenem der gerden

Senin kılıcının üstünde el yazısı var ve ben şevk ile candan hararet yaparak onu boyundan attım.

Güfte reft raķıb-i men u şod dost-ı te-râ
Ber-ser-i kûy-ı to ân bih ki ne-bâşed düşmen

Benim rakibim gitti seninle dost oldu dedi, o güzel senin köyünün başına düşman olmadı.

Şem' bâ-rûy-i to zed lâf şebî zân-rû kerd
Şad güneh-i Tâli'î-i dil-şüde be-rûy-i rûşen.

Bir gece mum senin yüziine laf attı, o yüzden aşık Tâli'î'nin yüz günahı parlak yüzle yaptı.

336

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)****93-a**

Ber-reh üftâde çû hâk-i ser-i ân kû bâşem
Tâ bod 'ömr-i diger der-ķadem-i o bâşem

O köyün başına toprak olduğum için yola düştim; Başka bir ömür oluncaya kadar onun ayağında olacağım.

Seg-i kûy-ı to çû ber-hâk nihed pehlû-râ
Dârem ümmîd ki men nîz bih pehlû bâşem

Senin köyünün köpeği toprağa böğriünü koyduğu için, ben de iyi böğürlü olacağım ümidini tuttum.

În heme bed ki raķıb-i to me-râ mî gûyed
Çi tefâvüt men eger pîş-i to mî-gû bâşem

Bu bütün, kötülükleri senin rakibin bana söyledi; Eğer senin önünde olursam ne farkım var dedim.

Bâ-ĥadeng-i to vü hâk-i ser-i kûyet heme 'ömr
Tâ bod cân be-tenem yek-dil u yek-rû bâşem

Senin okunla ve senin köyünün başındaki toprağa bütün ömür can tenimde olduğu sürece gönüldaş ve sadık olacağım.

Tâli'î tîr keşîd ân meh u ez-gamze-i o
Ne-bürem cân be-tek pâ eger âhû bâşem.

Tâli'î! O ay yüzlü ok çekti ve eğer ahu olursam, onun gamzesinden tek bir adımla can götürürüm.

337

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)**

Güftî te-râ bahşem kâm ez-dehân-ı şîrîn
Ger hiç nîst cânâ bârî zebân-ı şîrîn

Sana tatlı ağızdan muradını bahş ediyorum dedi. Ey can! Eğer hiç yoksa tatlı dil bari olsun.

Düşvâr mî nümâyed Türk-i leb-i to güften
Dil-ber nemî tüvân koned âsân zi-cân-ı Şîrîn

Senin dudağının güzelliği zor gösteriyor dedi, sevgili gönül tatlı candan kolay yapamaz.

Dârem zi-sırr-ı ân leb remzî beyâ u bişnev
Tâ ber-to 'arze dârem şad dâstân-ı Şîrîn

O dudağın sırrından bir nükte bildim; onsuz tatlı hikayeyi sana sununcaya kadar yüz kere işit.

Ferhâd-râ be-cennet şad kaşr eger bahşend
Bâşed henûz meyleş ber-âstân-ı Şîrîn

Eğer Ferhad'a cennete yüz saray bahş ederlerse, Şirin'in eşliğine daha meyl olur.

Ey Tâli'î keşîdî bâ-în şeker-feşânî
Bisyâr telh-kâmî zîn dil-berân-ı şîrîn.

Ey Tâli'î! Bu şeker saçan ile tatlı güzellerden çok muradına erememe, ümitsizlik çektin.

338

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ger ser u cân h'âhed ân serv-i revân
Ser nihem fermân bürem o-râ be-cân

Eğer o yürüyen servi can ve başı isterse, başımı fermana koyar, ona can ile götürürüm.

Ġamze ez-ebrûy-i o şod tîr-i ceng
Tîr mî pürred be-püşti-i kemân

Onun kaşlarından yan bakış, savaş oku oldu, güzel kemanın ardından ok uçurdu.

93-b

Cân u ser güfitem be-mânem der-rehet
Ġande zed güftâ ki inhâ-râ be-mân

Can ve başım senin yolunda kaldı dedim; güldü ve bunlarla kal dedi.

Ġamze-râ dâde nişân-ı katl-i men
Kes be-şûhî an-çünîn ne-dehed nişân

Benim katlimin emrini gamzeye verdi, kimse suhluktan böyle nişan vermedi.

Şod mücerred Tâli'î zân âh-ı o
Hem-dem-i 'Îsâ bod ber-âsmân.

Tâli'î onun o ahlardan yalnız oldu, göğşe İsa'nın arkadaşı oldu.

339

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Ser-i zülf-i to dil mî düzded ez-men
Be-düzdü yek-şebeş h'âhem giriftem

Şabâ hâk-i reşeş-râ h'âhed endâht
Zi-bâlâ bâz dâr ey dîde dâmen

Çû rîzem ez-hayâl-i tîğ-i o eşk
Ber âyed âb-ı çeşmem tâ be-gerdûn

Be-ân leb mî konî ey bâde da'vî
Te-râ h'âhem be-kâm-ı h'îş dîden

Ne-mürdî Tâli'î der-pây-i ân şûh
Be-h'âhî 'âkıbet zîn guşsa mürden.

*Senin saçının uçları gönlümü benden çaldı,
onun bir gecesini hırsızlıkla tutmak istiyorum.*

*Saba rüzgârı onun yolunun toprağını atacak.
Ey göz! Yüksekten dağın eteğine geri tut.*

*Onun kılıcının hayalinden gözyaşı döktüğüm
için, feleğe kadar gözümün yaşı çikti.*

*Ey şarap! O dudaklarla iddiaya gir, kendi
muradını sende görmek istiyorum.*

*Tâli'î! O şuhun ayakları altında ölme, sonun
bu kederden ölüm olacak.*

340

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ez-dilem dâred nişânî tîr-i ân ebrû-yı kemân
Bârâ pürsîdem ez-vey râst mî-güyed nişân

Mûy eger güftem miyânet-râ me-rev der-tâb ez-în
Nîst ey serv seh-i yek-mû tefâvüt der-miyân

'Aks-i mâh-ı 'ârîzet ger şu'le ber gerden keşed
Şubh-dem peydâ şevad mihr-i diger der-âsmân

Çûn fütâdem der-reşeş tîreş nî-âyed ber-tenem
Mürğ ber-rûy-i zemîn kem gîred ârî âşiyân

Tâli'î güftem ki bûsî zân dehân h'âhed girift
Zîr-i leb handân şod u güftâ ne-h'âhed büred cân.²⁸⁰

*Onun keman gibi olan kaşlarının oku
gönlümden nişan aldı, ondan defalarca
sordum, doğru hedefi söyledi.*

*Eğer saç kılı senin beline gitmezse ışıktan
bundan değildir derim; Ey servi! Bir kılın
gölgesi ile bel arasında fark yoktur.*

*Senin yanağının ayının yansıması eğer boyuna
parıltı çekerse, sabah vakti gökte başka bir
güneş peyda olur.*

*Onun yoluna düştüğüm için, onun oku tenime
gelmedi. Evet kuş yeryüzünü az mesken tutar.*

*Tâli'î! O ağızdan tutup öpmek istiyorum
dedim; dudağının altından güldü ve canını
götürmek istiyordum dedi.*

²⁸⁰ h'âhed: h'âhî A

341

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)

94-a

Ey şem' pîş-i rûyeş ez-âh u nâle-i men
 H'âhî yâd reften güftîm bâ-to rûşen

Ez-dil ğam-ı girân-râ ân ğamze çûn koned kem
 Key kuh-râ tüvâned kenden kesi be-sûzen

Ger şod dil-i raķîbet ez-eşk-i mâ me-güzer
 Ne-bod 'aceb ki ğîred ez-âb-ı reng-i âhen

Zînân ki şem' dâred sûz ez-ruĥ-ı to imşeb
 Rûşen şod ki ferdâ râzi bod be-mürden

Güftem ki resp-i hûbân 'âşık keşîst güftâ
 Ey Tâli'î ne-dâned in-râ kesî bih ez-men.

Ey mum! Onun yüzünün önünde benim nale ve ahımdan, snei aydınlatmayı aklından çıkar dedim.

O gamze gönülden çok gamu az yaptığı için, yanma vaktinde dağı ne zamana kadar kazıyabilirsin?

Eğer Senin rakibinin gönlü gözyaşımızdan geçmezse tuhaf değildir. Demir renkli sudan tutar.

Bu akşam mum Senin yanağından alev aldığından aydınlık oldu, yarın sönmeye razı oldu.

Güzellerin resmini açık çizsin dedim. Ey Tâli'î! Bunu benden iyi kimse bilemez dedi.

342

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Be-kûyeş eşk hengâm-ı devîden
 Be-ĥâk u ĥûn be-ġaltes tâ resîden

Ĥaber ĥ'âhed zi-mürĝ-i tîreş âmed
 Ve gerne çîst çeşmem-râ perîden

Raķîb-râ bed u nîk-i zâhid
 Tüvânem güft ne-tüvânem şenîden

Çi bâşed âh ey cân hest der-dil
 Ĥadeng-i o nemî bâyed keşîden

Çi rûz ez-rûzhâ ey Tâli'î güft
 Te-râ be-güfteleş rûy-i to dîden

Gözyaşın sıçrama vaktinde onun köyüne ulaşmıca kadar, kan ve toprak ile yuvarlandı.

Onun okunun kuşundan haber gelecek, yoksa niçin gözüme doğru uçsun?

Rakibe zahidin iyisini ve kötüsünü söyleyebilirim işitemem.

Ey can! Ah gönüldedir ne olacak? Onun oklarını çekmek gerekmez.

Ey Tâli'î! Günlerden hangi gün dedi; ona güzel dedim, Senin yüzünü gördüğüm gündür.

343

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Hoşest şûret-i çevgân-ı te-râ zi-zülf nümûden
Ki gûy çîn-i tüvânî zi-âftâb rübûden

Senin sopanın biçimini saçını göstermekten hoştur, gevşek kıvrımların güneşten kapıldığını söyledi.

Hadîş-i çeşme-i hayvân ki mî konend rivâyet
Hikâyetîst ki mî bâyed ez-leb-i to şünûden

Ab-ı hayatın olayını rivayet ederler ki, senin dudağından işitilmesi gereken hikayedir.

94-b

Muşavvirî ki te-râ dîd der ber-â-ber rûyet
Be-güft şûret-i çîn-râ haţâst çire güşûden

Senin yüzünle seni denk gören ressama, kıvrımların şekline hata olur, ona hisse aç de.

Ṭarîḳ-i mezheb-i 'ışḳ u nişân-ı 'âlem-i hoşest²⁸¹
Zi-to girişme u nâz u zi-mâ niyâz nümûden

Senden cilve ve naz, bizden dua göstermek, aşk mezhebinin yolu ve güzel alemin belirtisidir.

Be-şadaḳa-i sürhem Ṭâli'î tüvân be-ferâgat
Şarâb ḥorden u dâim muḳîm-i mey-kede boden

Ṭâli'î, daima şarap içerek, meyhanede ikamet ederek, benim kırmızılığımın sadakasından vazgeçebilir.

344

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Dilem tâ dûr ne-tüvâned şod ez-ten
Be-tîreş dûhtî der-sîne-i men²⁸²

Gönlüm, tenden uzaklaştırmayınca kadar, onun okunu benim sinemde diker.

Müdâm ez-ḥırḳa vü tesbîḥ gûyî
Çihâ üftâdet ey zâhid be-gerden

Ey zahid! Devamlı hırka ve tesbihten söylüyordun, boyundan yere düşürdün.

Şürâhî ger sühan gûyed be-mestî
Çi şod cânîst o-râ tîr-i der-ten

Sürahi eğer mestlikten söz söylerse ne olacak? Tende ki ok ona candır.

Zi-rûyet şeb ḥıbbân der-tâb şod şem'
Ki vaḳt-i şubḥ râzî şod be-mürden

Senin yüzünden, güzeller gece ışıktı oldu, mum sabah vakti sönmeye razı oldu.

Te-râ ey Ṭâli'î peykân-ı tîreş
Derûn-ı sîne çûn cânib-i der-ten.

Ey Ṭâli'î! Onun yanbakışının okları sana, sinenin içinde tenin tarafındadır.

²⁸¹ Hoşest: hûnîst İ

²⁸² Der-sîne: ber-sîne İ

345

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Ber âyed cânem ez-şâdî çû bîned yâr sûy-i men
Hemîn dârem heves yâ-Rabb ber âyed ez-rûy-i men

Be-kûyeş vaqt-i cân dâden to çi kerdem u güftem
Bi-Ĥamdi lillah dem-i mürden ne-keşet ez-ķıble rûy-i
men

Şevem âşüfte-i to ber ĥîştên pîçem eger nâgeh
Zi-fikr-i zülf-i o fâriğ şod yek târ-ı mûy-ı men

Eger bî-yâd-ı tîğet âb nûşem der-dem-i küştên
Girih kereded ĥudâ-vend âb ģired der-gelû-yi men

Zi-âhem şule mî hîzed dem-i âteş feşân dârem
Be-ğû ey Tâli'î in dem kesî ne-âyed be-sûy-i men.

*Sevgili benim tarafımı görsün diye canım çıktı,
Ya Rabb! Aynı hevesi tuttum, benim yüzümden
çıksın.*

*Onun köyüne can verdiğim vakit sana ne
yaptım ve Allah'a şükürler olsun, ölüm vakti
yüzümü kbleden çevirmedi dedim.*

*Senin aynen olurum, eğer ansızın kendime
dolarsam, onun saçının fikrinden saçımın tek
teli vazgeçer.*

*Eğer ölüm vaktinde senin kılıcını yad etmeden
su içersen, Allah düğüm yapar, boğazımda su
kalır.*

*Ahımdan parıltılar sıçradı, ateş saçtığım
zaman, Ey Tâli'î! Bu zamanı söyle, benim
tarafıma kimse gelmedi.*

346

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

95-a

Cefâ nemî koned ân şûĥ u ez-cefâ betereŧ in
Me-râ nemî küşed ân ģamze küştên digeret in

Ģubâr-ı râĥ-ı te-râ mî sûtûd dîde revân kerd
Şabâ tekellûf bisyâr u güft der-nazar est in

Ĥayâl-i rûy-i to bestem bes ez-ĥikâyet-i zülfet
Şeb-i derâz güzeşt u nişâne-i seherest in

Güzeşt nâvek-i ân şûĥ zûd ez-dil-i tengem
Ne-kerd hiç tevakkûf çirâ ki reh-güzeret in

Zi-men'-i muĥtesib u zaĥmet-i ĥumâr be-rencî
Şarâb-ı la'l keş ey Tâli'î çi derd-i serest in.

*O şuh cefa yapmadı ve bu cefadan beterdir; o
gamzen beni öldürmedi, bu başkasını öldürdü.*

*Senin yolunun toprağını övdü, göz aktı, saba
rüzgârı çok zahmetli iş gördü ve bu senin
gözündedir dedi.*

*Senin saçının hikayesinden, senin yüzünün
hayalini çok bağıladım, uzun geceler geçti, bu
seher vaktine işarettir.*

*O şuhun oku dar gönlümden aceleyle geçti,
niçin hiç durmadın? Bu senin yolundur.*

*Zabitanın yasağından ve humarlığın
zahmetinden alınıyorsun, Ey Tâli'î! Kırmızı
şarabı çek, bunu niçin başına dert ediyorsun?*

347

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Be-düzdî ez-lebeş dil h'âhed âsân
Büred yek-bûse ammâ çûn büred cân

Be-gû ey şûh güfitem âşikârâ
Dehânet-râ çi kerdî güft nihân

Şabâ-râ güfitem ez-zülfeş haber çîst
Sühan hem kerdî mî güyed perîşân

Eger âyed me-râ fermân-ı küşten
Zi-çîst baht hem âyed be-fermân

Dilet-râ Tâli'î ger mî-dehed bâz
Taleb kon ez-lebeş bûsî vü büstân.

*Onun dudaklarından, gönül hırsızlıkla,
kolayca bir öpücükle götürmek sitedi, ama canı
götürdü.*

*Ey şuh! Açıkça söyle ağzına ne oldu dedim,
sırdır dedi.*

*Saba rüzgârına onun saçlarından haber nedir
dedim. Sözü kısa kesti, perişan dedi.*

*Eğer bana ölüm fermanı gelirse, neden baht
da fermana gelsin?*

*Tâli'î! Eğer senin gönlüne oyun verirse, onun
dudaklarından öpmeyi talep et.*

348

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

Der-ârzûy-i hâk-i rehet çeşme-i hayvân
Galtân be-zemîn kereded u ez-şevk dehed cân

Her gâh ki der-sîne dilem tîr-i te-râ yâft
Ruhsâreş hod dîd der-âyine bî-gân

95-b

Ez-hâk-i deret dürr-i sirişkem ne-şod güm
Tâ ez-felek âyed ber-zemîn çatre-i bârân

İmkân-ı halâşî bod ez-zülf-i to güfitem
Miskîn-i dil-i sevdâ-zede-râ güft çi imkân

Ey Tâli'î ez-beher laţîfân sühan-senc
Be-firist zi-Şîrâz gâzel sûy-i Horâsân.

*Ab-ı hayat senin yolunun toprağının arzusu
içinde yere yuvarlandı, ve şevkten can verdi.*

*Gönlüm sinede senin okunu her bulduğunda,
aynada kendi yüzünü yabancı gördü.*

*Gökten yere yağmur damlası gelene kadar
gözyaşımın incisi, senin kapımın toprağından
kaybolmadı.*

*Senin saçlarından kurtulma imkanı oldu
dedim, gönlü sevdaya düşmüş miskine ne
imkanı dedi.*

*Ey Tâli'î! Düşünerek söz söyleyen güzellerin
her birinden, Şîraz'dan Horasan tarafına
gazel gönder.*

349

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Çeşm-i o dâred nazar ber-hûn-ı merdüm rîhten
Bâz ez-her gûşe h'âhed fitne engîhten

Bâ-hayâl-i zülf-i o der-dîde mî ârem sirişk
Resm bâşed endek âbî der-mürekkeb rîhten

Ger be-tîr-i gamze-i çeşmeş ez-înân efgend
Âhû-yı sergeşte ne-tüvâned ezo be-girîhten

'Aks-i ân leb çûn be-çeşm âyed ne-h'âhem girye kerd
Âb-ı nîkû nîst ârî bâ-şarâb âmîhten²⁸³

Rişte-i tesbîh-râ zâhid çû dest-âviz kerd
Tâli'î h'âhed girift ez-gerdeneş âvîhten.

*Onun gözü bakış attı, gözbebeğinin kanını
döktü, Yine her taraftan fitne çıkarmak istedi.*

*Onun saçının hayali ile gözden gözyaşı
getirdim, mürekkebe az su dökerek resim oldu.*

*Eğer onun gözünü yan bakışının oku
bunlardan düşürürse, başı dönmüş ceylan
ondan kaçamaz.*

*O dudakların yansıması göze geldiği için
ağlamak istemedim, saf su yoktur evet şarapla
karıştırılmıştır.*

*Zahid tespihin ipini bahane yaptığı için, Tâli'î
onun çevresine sarılmak istedi.*

350

Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ül

Eger ez-lebeş bûse h'âhem revân
Şod tünd u ez-men bür çend be-cân

Der-ân gamze-i hayrân çünân keşt tîr
Ki ez-hayreteş bâz mânde dehân²⁸⁴

Ser-i kûyeş ey eşk cây-i hoşest
Revân bâş hod-râ be-âncâ resân

Çünân be-dil mî büred tîr-i o
Ki çûn pürsîş râst gûyed nişân

Zi-şevk-i ser-i kûy-ı o Tâli'î
Ne-gû ref tîr-âh-ı to ber-âsmân.

*Eğer onun dudaklarından öpmek istersem,
hızlıca gider ve benden kasten can alır.*

*O şaşkın gamzede güzeller ok çekti, onun
hayretinden ağız geri kaldı.*

*Ey gözyaşı! Onun köyünü başı hoş yerdir. O
yere ulaşan kendinden geçer.*

*Sorduğunda doğru cevap verdiği için
güzeller onun okunu gönlün ardına götürdü.*

*Tâli'î onun köyünün başının şevkinden, senin
ahın göğe çıksın demedi.*

²⁸³ Âb-ı nîkû nîst ârî: âb ârî nîkû ne-bod İ

²⁸⁴ çünân keşt tîr: çünânest tîr A

351

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

96-a

Pîş-i raķîbân mey me-ħor ey cân-ı men bişnev zi-men²⁸⁵
Leb-ber-leb sâgar-i mine âteş me-zen der-cân-ı men

Ey canım! Rakiplerin önünde şarap içme, benden işit; Cam kadehe dudak dudağa ve canıma ateş vurma.

Bâ-rûy-i o Ğûrşîd eger ez-tâb cân da'vî koned
Ey şubħ kûteh kon nefes bârî to âncâ dem me-zen²⁸⁶

Güneş eğer onun yüzü ile ışıktan can dava ederse, Ey saba rüzgârı! Nefesi kısa yap, bari sen oraya dem vurma.

Şad nükte-yi rengîn şabâ ez-ğonçe mî-gûyed velî
Pîş-i dehân-ı teng-i to key mî-resed o-râ sūhan

Saba rüzgârı yüz çeşit nükteyi goncadan söyledi lakin senin dar ağzının önüne ona söz ne zaman ulaşacak.

Pîş-i leb-i şîrîn-i to ger kand küstâhî koned
Hem-çûn nebâteş çûb-zen zîn cürm anki ser şiken

Senin tatlı dudağının önünde eğer şeker küstahlık ederse, Onun bitkilerinin kafa kırıp bu suçtan haberdar olması gibidir

Ğüftî raķîb-i ħîş-râ sengî be-zen ber-Ṭâli'î
Cânâ çû çîzî mî-konî bârî be-dest-i ħîşten.

Kendi rakibine bir taş alıp Ṭâli'î'ye vur dedi, Ey sevgili! Bir şey yapıyorsun bari kendi elinle yap.

352

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Şem'-i meclis şubħ-dem geşt ez-miyân-ı mâ nihân
Râstî bî-o şafâyî nîst mâ-râ der-miyân

Meclisin mumu, sabah vakti ortadan kayboldu, doğrusu bize ortada onsuz safa yoktur.

Şîve-i rindî güzeşten bâşed ez'-alem naħüst
Ser-i mâ be-niger ki çûn rind-âne ber güzeşt ez-cihân

Rindiliğin edası ilk alemden geçti, Bizim başımıza bak, rinde yakıştırmasına candan geçelim.

Tâ melâik-râ ħaber sâzed zi-sûz-ı derd-i men
Nâle her dem mî reved ez-dil be-sûy-i âsmân

Benim derdimin ateşinden ta meleklere haber yapıncaya kadar, inlemem her zaman gönülden göğün tarafına gidecek.

Ger figân-ı men nemî âyed 'aceb ne-bod ki hest
Âteş-i dil-i tünd çûn şem'em nemî-sûzed zebân

Eğer figanım gelmezse tuhaf değil, mumun dili yakmakta olduğu için sert dilin ateşi vardır.

Dürr-i eşk-i Ṭâli'î-râ gerne bînî dūr nîst
Zânek der-zîr-i zemîn çûn genc-i Kârûn şod nihân.²⁸⁷

Ṭâli'î'nin gözyaşının incisini görmemişse uzak değil, çünkü yerin altında Karun'nun hazinesi gizlidir.

²⁸⁵ Zi-men: sühan İ

²⁸⁶ Nefes: nazar A

²⁸⁷ Ṭâli'î-râ: Ṭâli'î ki İ

353

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Sâhtem âşüfte zülfeş-râ zi-âh-1 ħîşten
Tâ çi âyed çeşm ez-baht-1 siyâh-1 ħîşten

Ĥâk-i râheş reh-i çeşm âverd u tîreş pey-i be-dil
Âferîn bâdâ ki dânistend râh-1 ħîşten

96-b

Rûz bahtem ger şod şad bâr târîk ez-ğameş
Bâz rûşen sâzemeş ez-berk-i âh-1 ħîşten

Gâh ârâyed şaf ez-müjgân ve gâh ez-ĥâl u ĥatt
Mî-koned sulţân-1 men 'arz-1 siyâh-1 ħîşten

Ṭâli'î ħîâhed seg-i kûy-1 te-râ dâim nikû
Her ki bînî hest ârî nîk-ĥîâh-1 ħîşten.

*Kendi siyah bahtımdan göze ne gelirse,
ahımdan onun saçını perişan edeceğim.*

*Onun yolunun toprağını göziün yoluna getirdi
ve onun okunu gönlün ardından, kendi
yollarını bilmeleri ne güzel oldu.*

*Eğer yüz bahtımdan yüz defa onun gamından
karanlık olursa, kendi ahımın şimşeginden
onu geri aydınlatırım.*

*Bazen kirpiklerden safları süslüyor ve bazen
ben ve hatlarından ben sultana, kendi
siyahlığında arz ediyor.*

*Ṭâli'î senin köyünün köpeğin daima iyi olsun
istedi; Evet her gören kendi iyiliğini düşündü
sanır.*

354

Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ül

Ne tenhâst ber-sîne ez-ğam nişân
Zi-dâğ-1 to dâred dilem hem nişân

Ĥayâl-i dehânet dil-bende-râ
Çû ber mûm bâşed zi-ĥâtem nişân

Nişân-1 gamet ber-dil-i 'âlimist
Kesî çûn to ne-dehed be-'alem nişân

Zi-ĥûn-1 ciger mî-dehed eşk-i men
Zi-hecr-i leb-i o dem-â-dem nişân

Be-ceng-i raĥîbân-1 o Ṭâli'î
Beyâ tâ çi dârî zi-Rüstem nişân.

*Sinemde sadece gamdan iz yoktur, senin
yarandan gönlümde iz bıraktı.*

*Senin ağzının hayali sevgiliye mumun
başında, mühürden bir iz gibi oldu.*

*Senin gamunun izi alimlerin gönlündedir, seni
kimseye alemnin nişan vermedi.*

*Onun dudağının ayrılığından bazen ciğerin
kanından gözyaşıma nişan verir.*

*Ṭâli'î, onun rakiplerinin savaşı, Rüstem'den
ne kadar nişan tutar, verir.*

355

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Eşk gammâzest dem-i gûyed zi-râz-ı dil sühan
Dîde bî-vecheş çirâ mî âverd ber rûy-i men

Der-beden cânîst mey ey dil zi-fikr-i ân dü-leb
Yek-zemân gâfil me-şev tâ bâşedem cân der-beden²⁸⁸

Pîş-i tîr-i o ten u cân bes dilîr mî-koned
Cân nemî tersed meger rahmî koned ber-ğîştin

Der-çemen bâ-ğakka-i la'l-i to dem mî-zed enâr
Zed şabâ silî be-rû pür-ğûn şodeş der-dem-i demen

Şod nihân der-ğak-i kûyeş dürr-i eşk-i merdümân
Ger resed çeşm-i to âncâ Tâli'î berhem me-zen.

*Gözyaşı gönlün sırlarından söz söylediğinde
ıfıracıdır, göz sebepsiz neden onu yüziime
getirdi.*

*Ey gönül! O iki dudağın fikrinden şarap
bedende candır, bedende can buluncaya kadar
bir an gafil olma.*

*Can ve ten onun oklarının önünde çok yığılık
yaptılar, can korkmadı meğer kendi tenine
merhamet etmiş.*

*Nar çemende senin dudağınla iddadan
bahsetti, saba rüzgârı doğma vaktinde yüzüne
tokat vurdu, kanla doldu.*

*Gözbebeğinden çıkan gözyaşların incisi onun
köyünün toprağında gizlendi; Tâli'î! eğer
senin gözün o yere ulaşırsa, karıştırma.*

356

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün**97-a**

Dil-râ be-büred mûy-i miyânet zi-men revân
Âh ez-dil-i şikeste ki gâyb şod ez-miyân

Hükm-i to hest revân ber-zülâl-i Hızır
Âb-ı hayât yâbem eger mî-dehed nişân²⁸⁹

Güftem be-mân ki rûy be-mânem be-pây-i to
Güftâ murâd çîst ez-în güftenet be-mân

Güftâ eger hadeng-i men âyed be-sûy-i to
Dil-râ fedâ kon ez-pey-i o güftemeş be-cân

Ey Tâli'î figân-ı dilet ne-şinevem zi-za'f
Ger mî konî hûrûş kesî nîst hem-zebân.

*Senin kıl gibi ince olan belin gönlümü benden
götürdü; ah kırık gönülden, beldne kayboldu.*

*Senin hükmün Hızır'ın tatlı suyu üzerine gitti;
eğer nişan verirse ab-ı hayatı bulurum.*

*Senin ayağına yüz sürüp kalayım dedim, bana
söylediğin bu sözden muradın nedir dedi.*

*Eğer okum senin tarafına gelirse, gönlü feda
et dedi,, onun ardından canı da dedim.*

*Ey Tâli'î! Zayıfluktan senin gönlünün fiğanını
işitmiyorum; Eğer gürültü ederse, aynı dili
konuşacak kimse olmaz.*

²⁸⁸ mey ey dil zi-fikr: ân dilrâ ez-fikr İ

²⁸⁹ Hükm-i to: hükm-i leb-i to İ

357

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Gevher-i eşkem ki çeşm rûşen âmed cây-i o
Çûn resed h'âhed devîden tâ be-bûsed pây-i o

Nâvekeş cân-râ müşerref kerd çûn âmed velî
Tâ be-reft ez-sîne em peydâst der-dil cây-i o

Beher def'-i çeşm-i bed ger zülf der-pâ efgend
Dûr ne-bod zânk tomârîst hem-bâlâ-yi o

Nâfe ger dâned ki küstâhest bâ-zülfet şabâ
Râst kereded ez-gâzab her mûy ber-a'zâ-yi o

Ṭâli'î her zerre-râ ez-mihr-i ruhsâr-ı to dîd
Şad hezârân âferîn ber-dîde-i bînâ-yı o.

Onun yeri gözde parlak olan gözyaşımın cevheri, onun ayağını öpmek için ulaşınca kadar sıçradı.

Onun oku geldiği için canı şereflendirdi, lakin sinemden çıkıncaya kadar, onun yeri gönülde peyda oldu.

Her bir kötü gözü def etmede eğer saç ayağa düşerse uzak değildir, onun üstünde yığımla vardır.

Saba rüzgârı, eğer miskin senin saçına küstahlık ettiğini öğrenirse, öfkeden her saçının kılını onun organlarına doğru yapar.

Ṭâli'î her zerreyi senin yanağının güneşinden gördü. Onun gören gözüne yüz binlerce aferin.

358

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ey şabâ tâ-key taşarruf mî-konî der-zülf-i o
Bâz h'âhem cüsten in-râ ez-to âhir mû-be-mû

Ez-ruheş âyine mî cûyed şafaî dem-be-dem
Zûd yâbed rûşenâî çûn be-rû âverd rû

97-b

Bârâ güftü me-ḥor der-vaqt-i maḥmûrî şarâb
Mûcib-i derd-i serest ey muḥtesib çendîn me-gû

Der-ḥayâl-i tîg-i ân meh dem ne-yârestem zeden
Çûn kesî kez nâgehâneş âb gîred der-gelû

Ṭâli'î her nükte-i rengîn ki ez-rûy-i to güft
Yek-be-yek şâbit tüvâned kerd ber-vech-i nikû.

Ey saba rüzgârı! Daha ne kadar onun saçlarına sahip olacaksın, sonra bunu tekrar senden inceden inceye soracağım.

Ayna onun yanağından zaman zaman parlak olmayı aradı, yüz yüze geldiği için aydınlığı çabuk oldu.

Defalarca mahmurluk anında şarap içme dedi; Ey zabıta! Böyle söyleme, baştaki derdin gereğidir.

O ayın kılıcının hayal içinde boğazına ansızın su kalan bir kimse gibi, nefes almaya gücüm yetmedi.

Ṭâli'î her süslü nükteyi senin yüzünden söyledi, tek tek, güzel yönden sabit edebildi.

359

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Gerden be-nihâdîm be-tîğ-i sitem-i o
Yek-dem ser-i mâ dûr me-bâd ez-ğadem-i o

Nisbet meh-i nev bâ-ğam-ı ebrûy-i to dâred
Şartest ki der-şehr ne-gûyend kem-i o

Şemşîr-i to dâred ser hûn rîhten men
În mertebe yâ-Rabb ki be-yâbem zi-dem-i o

Yek-dem ne-tüvânem ki be-bâşem pes ez-în şâd
Zînân ki dilem hûy girift be-ğam-ı o

Kerdîd 'adem Tâli'î-i haste ve-lîkin
Pîş-i to müsâvîst vücûd u adem-i o.

*Onun zulüm kılıcına boynumu koydum,
başımız bir an olsun, onun ayağından uzak
olmasın.*

*Hilal, senin kaşlarının kıvrımlarıyla kıyas
yaptı, onun eksikliğini şehirde söylememek
şarttır.*

*Senin kılıcın baş tuttu, bendne kan tuttu, Ya
Rabbi bu mertebeyi onun zamanından
bulayım.*

*Bundan sonra bir an olsun mutlu olamam,
bugünden gönliim onun gamını tuttu.*

*Hasta Tâli'î'yi yok ettiler, lakin senin önünde
onun varlığı ve yokluğu eşittir.*

360

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Her geh gûyed haţţ berân rûy-i nikû
Âyet-i rahmet bod rahmet be-rû

Tîğ-i o ser der nemî âred be-men
Pîş-i o her çend mî gîrem gelû

Rû-be-rû güftem ruşeş-râ mihr u mâh
Tünd şod güftâ diger inhâ me-gû

Tâ ne bînî rûy-i o ey dil me-rev
Bâyed ez-beher sefer rûz-ı nikû

'Aks-i tîğ-i o be-çeşm-i Tâli'î
Hem-çû âb rûşenest ey dil be-cû.

*O gözle yüze her hatt söylediğinde, rahmet
eayeti yüze rahmet verdi.*

*Onun önünde her ne kadar boynumu tutsam
da onun kılıcı bana baş çıkarmadı.*

*Onun yanağına yüz yüze güneş ve ay dedim;
öfkeleni ve bunu başkasına söyleme dedi.*

*Ey gönül! Onun yüzünü görmeyinceye kadar
gitme, her bir seferden güzel gün gerekir.*

*Onun kılıcının yansıması Tâli'î'nin gözüne su
gibi parlak ve saftır; Ey gönül! Ara.*

361

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü / Fâ'ilün

98-a

Zülfet ki hest sâye-nişîn âftâb ezo
Dâred dilem beher ser-i mû pîç u tâb ezo

Ez-tâb-ı mey nişeste 'arağ ân-çünîn hoşest
Bâ-'ârîzet ki mî çeked ez-luţf âb ezo

Çeşmet be-ğâb nâz şod ez'ayn-ı ser-ğoş
Düzdîd luţf der-ser-mestî şarâb ezo

Zülf-i te-râst tâb o ne-dâred dil hazîn
Hâsıl be-ğayr-ı tefriğa yek rişte tâb ezo

Âhî ki Tâli'î zi-dil-i germ ber keşîd
Âmed zi-sûz-ı 'aşğ-ı to bûy-ı kebâb ezo.

*Senin saçına güneşten sığınan vardır, gönlüm
her bir teli tuttu, ondan sıkıntı, endişe vardır.*

*Şarabın etkisinden rakıya oturmak öyle hoştur
ki senin yanağınla, suyun lütfü damladı.*

*Senin gözün uykuyla aynı sarhoş gibi naz
yaptı, şarap ondan sarhoşlukla lütf çaldı.*

*Işık senin saçlarındadır ve gönlü kadar tutmaz;
ondaki tek bir tel, ayrılıp başkasına hasıl oldu.*

*Tâli'î'nin hararetli gönlünden çektiği ahlak,
senin aşkın ateşinden kebab kokusu getirdi.*

362

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Zıkr-i meh kerdem besî der-kûy-ı o
Mî keşem şermend ki ez-rûy-ı o

Dil zi-tenhâyî çirâ kereded melûl
Nâveket çün hest der-pehlû-yı o

Râst mî âred hudâ kâr-ı me-râ
Ez-ğayâl-i kâmet-i dil-cûy-ı o

Bes ki bodem bâ-seg-i kûyeş refîğ
Der-vefâ-dârî giriftem hûy-ı o

Ser-ferâzî dâşt ömrî ârzû
Tâli'î zân geşt hâk-i kûy-ı o.

*Onun köyünde çok defa ayı zikrettim, onun
yüzünden utanıyorum.*

*Senin okun, onun böğründe olduğundan,
gönül niçin yalnızlıktan kederli oldu.*

*Onun gönül arayan boyunun hayalinden,
bizim işimizi Allah rast getirdi.*

*Onun köyünün köpeğiyle çok arkadaşlık ettim;
vefa göstermekte onun huyunu tuttum.*

*Şanlı olmayı bir ömür arzu ettiğinden, Tâli'î o
yüzden onun köyünün toprağı oldu.*

363

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Dem ne-yâred zed kıadeh pîş-i leb-i mey-gûn-ı o
Der-şürâhî dem ber âred derdemeş gîred gelû

Eşk-i men der cüst u cüy-i o tea'ccül temâm
Mî reved her dem 'aceb ne-bod eger üfted be-rû

Onun şarap renkli dudağının önünde kadehten dem vuramadı; sürahiden söz açıldığında derdim boğazımda kaldı.

Gözyaşım onu arayıp sormada acele ederek her zaman akıp gider, eğer yüze düşerse tuhaf değil.

98-b

Gonçe ez-sırr-ı dehânet hiç âgâhî ne-yâft
Gül nişânî dâred ez-rûy-i to nîkû büred bû

Kâm mî cüyed ez-ân leb sâğar-ı mey dem-be-dem
Leb-be-leb mî-h'âhem o-râ tâ be-rîzem hûn-ı o

Her geh şod der-'âşıkî çûn Tâli'î-i bârîk-bîn
Kışşa-i zülf u miyâneş-râ be-dâned mû-be-mû.

Gonca senin ağzının sırrından hiçbir haber bulmadı. Gül senin yüzünden nişan tuttu, güzel koku götürdü.

Şarap kadehi zaman zaman o dudaktan meram aradı, onun kanını dökene kadar, onu dudak dudağa istiyorum.

Zeki Tâli'î her zaman aşıklık içinde olduğu için, onun belinin ve saçının kıssasını inceden inceye biliyor.

364

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Dilem der-sîne câyî şod nihân ez-bîm-i ceng-i o
Ki ne-tüvâned kesî pey büred âncâ cüz-i hadeng-i o

Ez-ân der-sîne-i germem dem-â-dem mî füted âteş
Ki ber-dil daghâ dârem zi-rûy-i lâle-reng-i o

Revân ân gamze kaçd-ı cân koned çûn be-nigerem sûeş
Çihâ tâ ber-serem âyed zi-tîğ-i tîr-i ceng-i o²⁹⁰

Zi-tâb-ı zülf-i müşkîneş dilem çûn 'ûd mî sûzed
Nemî-dânem kucâ üftâd ân müşkîn be-çeng-i o

Sirişk-i Tâli'î ber-hâk ez-cevr-i rakîb üftâd
Dirigâ der-zemîn h'âhed fûrû refften zeng-i o.

Gönlümün yeri, onun savaşının korkusundan gizli oldu, Onun okundan başka oraya kimse ayak götürmedi.

O lale renklinin yüzünden gönle yaralar tutuyorum; o yüzden hararetili sinemde bazen ateş düşüyor.

Onun tarafına baktığım için o gamze cana kast etti. Onun savaş oklarının kılıcından başıma kadar neler geldi.

Onun misk kokulu saçının ışığından gönlüm öd ağacı gibi yandı; o misk onun pençesine nereden düştü bilmiyorum.

Tâli'î'nin gözyaşı, rakibin eziyetinden toprağa düştü; ah yazık! Onun zili yerin dibine çökmek istedi.

²⁹⁰ Ân gamze: ez-gamze İ

365

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Ez-ân-rû nâm-ı ħod kerdem seg-i o
Ki mî mâned zi-merdüm nâm-ı nikû

Dilem-râ ger be-cûyed kâmet-i yâr
'Aceb ne-bod ki hest ân serv-i dil-cû

Ġubâr-ı kûy-ı o yâ-Rabb kucâ şod
Ki çeşm-i men nemî yâbed be-dârû

Meh ez-evc-i felek rû mî nümâyed
Be-pîş-i ân-çünîn rûyî zehî rû

Te-râ ey Tâli'î der-dil ne-güncîned
Be-cüz-i fikr-i miyân-ı yâr yek-mû.

Güzel namlar insanlardan kalır; o yüzden kendi adımı onun köpeği yaptım.

Sevgilinin boyu gönlümü eğer ararsa tuhaf değil, o gönül arayan servi vardır.

Ya Rabb! Onun köyünün tozu nerde kaldı, gözüm ilaç bulmadı.

Ay feleğin zirvesinden yüz gösterdi; onun önünde öylece yüz yüze verdi

Ey Tâli'î! Sana gönülde, sevgilinin belinin fikrinden başka tek bir kıl bile yerleşmez.

366

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

99-a

Çû mîrem nâm-ı men ħ'âhed güzeşten ber-zebân-ı o
Be-ħ'âhem müred ez-în şâdî be-ħâk-i âstân-ı o

Dehân çün gonçe best u zîr-i leb ehl-i nażar-râ güft
Geh güm şod ħurde herkes geh mî bîned ez-ân o

Nişân-ı tîr-i o mî bod dâ'îm ber-dil-i rîşem
Be-reft ez-sîne ve eknûn nemî yâbem nişân-ı o

Ġubâr-ı kûy-ı o der-çeşm-i giryân ħayf mî-dânem
Berâ-yi sûd-ı ħod ârî nemî ħ'âhem ziyân-ı o

Zebân be-güşâd u güft ân meh ki'âşık-râ dehem düşnâm
Şünûdem Tâli'î şad bâreş ân ez-zebân-ı o.

Öldüğüm için adım onun diline geçecek, bu mutluluktan onun eşiğinin toprağına ölmek istiyorum.

Ağzımı gonca gibi kapadı ve dudak altından bakanlara: bazen nükte herkese kaybolur, bazen ondan onu görür dedi.

Onun okunun hedefi daima benim yaralı gönlüm oluyordu; sineden gitti ve şimdi onun izini bulamıyorum.

Onun köyünün tozu ağlayan gözlerde intikam biliyorum, evet kendi menfaatim için onun yok olmasını istemiyorum.

O ay dilini açtı ve aşığa hakaret veriyorum dedi; Tâli'î! bunu o dilden yüz defa işittim.

367

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)

Ey zi-dehân u zülf-i to mîm yekî vü dâl dü
 Ve zi-ruḥ-ı ḥûb u ebrûyet mihr yekî hilâl dü

Sûy-i to çûn nazâr konem nâşîḥ u müddeî me-râ
 Pend dehend u bâşedem 'ayş yekî melâl dü

Vaḫt-i sefer zi-pîş-i to hest men-i şikeste-râ
 Reften u bâz âmeden hecr yekî vü visâl dü

Evvel-i şeb be-vaḫt-i ḥ'âb ez-dehen u miyân-ı to
 Der-naẓarem 'ayân bîn ḥ'âb yekî ḥayâl dü

Der-dil-i Tâli'î bod tîr-i to her taraf 'ayân
 Hest hemîşe cân-ı men mürğ yekî vü bâl dü.

*Ey senin saçından ve ağzından, mim bir ve dal
 iki ve güzel yanağından ve kaşlarından güneş
 bir hilal iki.*

*Senin tarafına baktığım için nasihat eden ve
 iddia edenler bana nasihat ve Hind'den
 bahsetmelerinden bir mutlu oldum, iki
 kederlendim.*

*Sefer vaktinde senin önünden ben kırılmışa,
 gidip geri gelmek, ayrılık bir ve kavuşma iki.*

*Evvelki gece uyku vaktinde senin belinden ve
 ağzından gözümde gör uyku bir, hayal iki.*

*Tâli'î'nin gönlünde senin okunla her taraf
 açık oldu, daima canım, kuş bir ve kanat iki.*

368

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Dil-ber-i ṭakye-dûz ânek zi-ruḥsâr-ı nikû
 Nîst bâzâr-ı kes imrûz be-endâze-i o

Ger şod pîş-i ruheş kâlibem ez-rûḥ-ı teḥî
 Ez-ṭabânce men-i dil-ḥaste ne-gerdânem rû

99-b

Pîş-i dükkân-ı to ez-şevḫ keşîdem âhî
 Tâb zed der-nefes ebrîşem u şod germ-i utû

Bâ-heme ḥil'at-ı ḥûbî ser-i ân ḥayyât
 Ger be-o lâf zenend üfted şân-ı neciyy be-rû

Tâli'î der-şifat-ı ân şanem-i ṭâkye-dûz
 Ger reved ser ne-koned terk-i süḥan me-gîr mû.

*Takke diken sevgili iştecik güzel yanaktan,
 bugün o ölçüde kimsenin pazarı yoktur.*

*Eğer onun yanağının önünde vücudum boş
 ruhtan olursa, ben gönlü hasta avuç içinden
 yüzümü çevirmem.*

*Senin dükkanının önünde sevinçten bir ah
 çektim, nefeste ipeği büktü ve ütü sıcaklığı
 oldu.*

*Güzel kaftanların hepsi ile o terzinin başına,
 eğer ona laf vururlarsa, sırdaşın şanı yüze
 düşer.*

*Tâli'î o put gibi güzel olan sevgilinin sıfatları
 arasında takkeci eğer başa gelirse, sözü terk
 edip saç telini tutma.*

369

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Her sürme ki ez-ḥâk-i reheş dîde ḥarîde
Dâned ki çi miḳdâr ber âyed çû keşîde

Râḥat zi-ḥadeng-i to resîdest beher câ
Kerdest besî tecrübe ân-râ dil u dîde

Güftem çû be-dil tîr-i to nezdîk resed cân
Âyed be-lebem güft ki nezdîk resîde

Der-çeşm-i raḳîb-i to nazar ez-pey-i 'ibret
Endâḥte şûret-ger u fi-l-ḥâl keşîde

Şîrînî düšnâm-ı to dâred zi-leṭâfet
Âvâze besî Tâli'î-i ḥaste şenîde.

Onun yolun toprağından göze aldığı her sürmeyi, çekmek için nekadar miktar geleceğini bilir.

Senin oklarından her bir yere rahat ulaşmıştır; gönül ve göz onu çok tecrübe ettiler.

Senin okun gönle yaklaştığı için canım dudağıma geldi dedim, yakına ulaşmış dedi.

Senin rakibinin gözüne ibretten sonra bak, ressamlık atmış ve şimdi çekmiş.

Senin hakaretlerin letafetten şirinlik tuttu; Hasta Tâli'î çok ses işitmiş.

370²⁹¹**Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün**

Be-düšnâm-ı ez-leb-i şîrîn dil u cân-râ ḥayâtî dih
Belâ-gerdân cân-ı ḥod beder u nişân zi-gâhî dih²⁹²

Çû dil mesken be-zülfet kerd ez-ân leb bûse ger ḥ'âhed
Be-ḥaṭṭ-ı müşk-bâr-ı ḥ'îş miskîn-râ berâtî dih

Ġamet şâdî fezâyed der-dil u men sâḥt maḥzûnem
Ġamî be-firist behr-i men me-râ ez-ġam necâtî dih

Be-püşṭ keşem âsân nümâyed zinde kerdem hem
Be-keş anki be-yek-dem küşte-i ḥod-râ ḥayâtî dih²⁹³

Bürîd ez-cân ṭam' der-'ışḳ miskîn-i Tâli'î o-râ
Ümîd-i zindeġ zân leb be-endeḳ iltifâtî dih.

Tatlı dudağından hakaretlerle gönül ve cana bir hayat ver, bela çeviren can kendini dışarı attı ve zamandan nişan verir.

Gönül saçını mesken edindiği için o dudaktan eğer öpmek isterse, misk yağdıran hattım miskine rütbe olarak ver.

Senin gamın gönülde mutluluğu artırır, ben çok hüznüyüm, benim payımdan bir gam gönder, bana gamdan kurtuluş ver.

Kolay gösteren ve canlı yaparı sırtıma çektim, kendi ölmüşlerine hayat veren onu çek.

Miskin Tâli'î, ona aşta candan tama eksildi, o dudaktan canlı olma ümidi olarak biraz iltifat et.

²⁹¹ A nüshasında ilk beyit, T ve İ nüshalarında olmayan şu beyittir:

Şem' bâ-rûy-i to da'vî der-miyân mî âverd
Ber-ser-i hod tîg ez-dest zebân mî âverd.

²⁹² 1. Mısra A nüshasında yoktur.

²⁹³ Kerdem: kerden A

371

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

100-a

Zâhidâ inkâr-ı rindî hâk-sârî kerde
Geşte mağrûr-ı pindârî ki kârî kerde

*Ey zahid! Rindliği inkarı fakirlik yapar,
gururlu oldun ki işini yapıyorsun.*

Güfte ger mî-keşed ân meh te-râ rûz-ı nikûset
Ey müneccim râstî nîk ihtiyârî kerde

*Eğer o ay sana çekerse güzel gündür, Ey
müneccim! Doğrusu güzel seçim yaptı.*

Ez-dil u cân ey hadeng-i o nişânî râst gû
Gâh u bî-gâh ân tarafhâ çûn güzârî kerde

*Ey onun oku! Vakitli vakitsiz o taraflara terk
ettiği için can ve gönülden hedefi doğru söyle.*

Mürğ-i cânem-râ be-tîr-i gamze kerdî şayd-ı hod
Bârekallah cân-ı men nîkû şikârî kerde

*Gamzesinin okuyla canımın kuşunu kendi avı
yaptı, Allah mübarek etsin, canımı iyi avladı.*

Bâ-vücûd nev-bahâr 'ârîzeş ey Tâli'î
Şerm bâdest ger nazâr der-sebze-zârî kerde.

*Ey Tâli'î! Onun yanağı ilkbaharı meydana
getirdi; eğer çimenlikte bakış atarsa utanç
olur.*

372

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Tâ dil dem ez-muhabbet-i ân mâh-rû zede
Der-sîne her çi yâfte âteş dırev zede

*O ay yüzlü! Gönle sevgiden dem vurana
kadar, sinede her ne bulursa ateş biçer.*

Gül pîş-i 'ârîz-ı to zi-hod refte ez-hayâ
Ebr-i bahâr âb ez-âneş be-rû zede

*Gül senin yanağının önünde kendinden geçti;
utançtan bahar bulutları ondan yüzüne su
vurdu.*

Û'âhem zeden be-mey-kede ber fark-ı muhtesib
Her sengk'obe-sâgar u câm u sebû zede

*Meyhanede Zabitaya fark etmeden vurmak
istediğim her taş, kadeh ve testiye vurdu.*

Der-sîne câ girifte vü der-dil nişeste râst
Ez-gamze her hadeng ki ân tünd-hû zede

*O sert huylunun gamzeden vurduğu her ok,
sinede yer tuttu ve gönle oturdu, doğrudur.*

Der-'aşk Tâli'î zi-pey-i küšten-i rakîb
Fikr-i savâb kerde derâ-yi nikû zede.

*Tâli'î aşta rakibi öldürdükten sonra, doğru
fikirler edindi, durmadan iyi şeyler söyledi.*

373

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Be-reft ân serv güftâ ey hevâ-ğ̃âh
Çi ħ̃âhî kerd bî-men güfemeş âh

Dilem-râ ħ̃âhed u düşnâm gûyed
Çi bâşed her çi gûyed hest dil-ğ̃âh

100-b

Be-ğ̃âk-i râh-ı yâret mâlem ey çeşm
Te-râ âhir be-yârem ber-ser-i râh

Dü mâhest ân dü 'arız ez-leğ̃âfet
Çi sûd ammâ nemî bînem beher mâh

Zi-şî'r-i Tâli'î der-'âlem üftâd
Sadâ-yı 'âşîkî çün nevbet-i şâh.

O servi gitti ve Ey dost! Benden ne istiyorsun dedi; ona ah dedim.

Gönlüme geldi ve hakaretler söyledi, ne olacak her ne söylerse gönül isteğidir.

Ey göz! Seni sevgilinin yolunun toprağıyla süpürürüm, sonra yolun başına sahip olursun.

O iki yanak letafetten iki aydır, ne fayda lakin her bir ayı göremiyorum.

Tâli'î'nin şiirlerinden aleme aşıklığın sesleri, Şah sırası neveti gibi düştü

374

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Be-mâh-ı rûy-i to kerdem şabâğ̃-ı 'îd nigâh
Hoşem ki ber-men ez-ân-rû mübârekest în mâh

Be-gûy mey-kede zîn bes çünân revem be-edeb
Ki hiç-kes ne-tüvâned girift ber-men râh

Be-pîş-i ebrûy-i o beher mâh-ı nev mürdem
Zi-infi'âl be-bâlâ nemî koned nigâh

Meh-i şiyâm sefer kereded rind mey-kede güft
Girift hoş seferî fî-eman-illâh

Dileş çû âyine şâfest u ħâtreş nâzik
Be-kûy-ı o me-rev ey Tâli'î be-nâle vü âh.

Bayram sabahı senin yüzünün ayına baktım, mutluyum, o yüzden bu ay bana mübarektir.

Meyhaneye bundan çok edebimle öyle gidiyorum de, kimse beni yoldan tutamaz.

Güzel, onun kaşlarının önünde her bir hilal için öldüm. Gücenmekten üstüne bakış atamadım.

Rind oruç ayında meyhaneye gitti, Allah'ın muhafazası altında hoş yolculuk tuttu.

Onun gönlü ayna gibi parlak ve onun yüreği naziktir. Ey Tâli'î! Ah ve nale ile onun köyüne gitme.

375

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Zehî rûyi to çeşmem-râ nazar-gâh
Sirişkem-râ ser-i kûyet güzer-gâh

Be-ğaddet ney-i şeker der-bend da' vî est
Be-zen ez-ğamze-i tîgeş ber-kemer-gâh

Nümûdî rû vü 'aks-i zülfet ez-çeşm
Nihân şod çûn şeb ez-nûr seher-gâh

Ne-dânem kez çi bâb ân mâh-ı bed-mihr
Me-râ bî-cürm mî râned zi-dergâh

Zedend ey Tâli'î beher hayâleş
Zi-müjgân merdüm-i çeşm-i to ħargâh.

Ne güzel, yüzün gözüme bakılan yer, köyünün başı gözyaşıma geçilen yerdir.

Senin boyunla şeker kamışı iddiaya girdiler. Onun kılıcının gamzesinden beline vur.

Yüz gösterdi ve senin saçlarının aksinden, seher vakti nurdan gecenin kaybolması gibi, gözden kayboldu.

O insanıyetsiz aya ne yaraşır bilmiyorum, beni suçsuz yere dergahdan kovdu.

Ey Tâli'î! Onun her bir hayali, kirpiklerden senin gözbebeğini çadırda vurdular.

376

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

101-a

Pîş-i ħûbân yek sücûd ez-tâ'at-ı şad sâle bih
Ey dil ân mihrâb-ı ebrû bîn u rû ber-ħâk nih²⁹⁴

Âh-ı men der-zülf-i o pîşed u reh-i bîrûn ne-büred
Turre-yi tarrâr-ı o berbâd mî bended girih

Dil be-zülfeş reft tâ zân ħamze başed der-emân
Tîr dîd ez-her taraf zân-rûy mî pûşed zirih

Şod seg-i kûyet be-men yâr rakîbet düşmen est²⁹⁵
Seg henûz ez-vey zi-rûy-i merdüm-i şad bâr bih

Tâli'î-râ çûn giriftî mest güftü küştenî
Nîk peydâ kerde zinhâr ez-desteş me-dih.

Güzellerin önünde bir kere secde etmek, yüz yıllık ibadetten iyidir. Ey gönül! O kaşların miharabını gör ve toprağa yüzünü koy.

Ahım onun saçları içinde kıvrıldı ve dışarının yolunu götürmedi, onun yankesici saç lülesi düğümü fena bağlamış.

Gönül onun saçlarına gitti, o gamzeden yardım olana kadar, her taraftan ok gördü, o yüzden zırh giydi.

Senin köyünün köpeği bana dost ve rakip oldu; köpek şimdi düşmandır, bir insanın sarı yüzlü olmasından yüz defa iyidir.

Tâli'î'yi, mestlik tuttuğu için öldür dedi; güzel ortaya çıkardı, sakın onun elinden verme.

²⁹⁴ ber-ħâk: der-ħâk A

²⁹⁵ Düşmenest: düşmenem İ

377

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Ḳaddet-râ serv-i pindârî ne-dîde
Ki çendîn h'îşten-râ ber keşîde

Gururlu servi senin boyunu görmesin, böylece kendini çeker, öldürür.

Ḳabûleş girifted dürr-i sirişkem
Nişâr râh-ı o sâzem be-dîde

Gözyaşımın incisi onun kabulünü gördü; gözü onun yoluna saçacağım.

Kenâre mî-koned çeşm-i siyâheş
Zi-merdüm hem-çû âhûy-ı remîde

Onun siyah gözü, gözbebeğinden ürkmüş ahu gibi kenara çekildi.

Dilem dânistem remzî ez-dehâneş
Kez-ân vâkıf ne-şod hiç âferîde

Gönlüm onun ağzından nükteyi bildi, hiçbir mahluk ona vakıf olmadı.

Sirişk-i Ṭâli'î-râ ger be-h'ânî
Bî-âyed ber-ser-i küyet devîde.

Eğer Ṭâli'î'nin gözyaşını davet edersen, gelmeden senin köyünün başına koşar.

378

Mef'ülü / Fâ'ilâtün / Mef'ülü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ülün / Müstef'ilün / Fe'ülün)**

Tîr-i to bî-dilân-râ her dem resed be-sîne
Yâd âr nîz gâhî ez-bende-i kemîne²⁹⁶

Senin okun her zaman gönülsüzlerin sinesine ulaşır, bazen de değersiz kölelerini aklına getir.

Der-dil hayâl-i zülfet şebhâ qarâr gîred
Bâşed mürekkeb ârî gâhî der-âb-gîne²⁹⁷

Senin saçının hayali geceleri gönülde karar tuttu; evet bazen şişede mürekkeb olur.

101-b

Ne-bod gubâr ez-ân leb der-sîne-i câm-ı mey-râ
Şâfî derûn ne-dâred der-dil nigâh-ı kîne²⁹⁸

Şarap kadehinin sinesine o dudaktan toz olmadı, sadece içinde tutmadı, gönülde de kirli bakışı tuttu.

Güftem qarîn-i ân leb cân beher bûse şod
Ḥandîd o güft ârî dânistem ez-çarîne²⁹⁹

O dudağa yakın olan her bir can öptü dedim; gülümsedi ve evet biliyorum karışık meseledir dedi.

Ger Ṭâli'î ne-bended leb-râ zi-âh her-dem
Şad şûle zi-âteş-i dil ser ber zend zi-sîne.

Eğer Ṭâli'î, dudağa bağlanmasaydı, ahtan her zaman, yüz parıltı gönlün ateşinden sinede başını çıkarırdı.

²⁹⁶ Tîr-i to bî-dilân-râ her dem resed be-sîne: Her lahz bî-dilân-râ tîret resed A

²⁹⁷ Der-dil hayâl-i zülfet şebhâ karâ gîred: Dil der-hayâl-i zülfet şebhâ karâ gîred

²⁹⁸ Ez-ân: ân A

²⁹⁹ Cân: dil A

379

Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Ey sũhte ez-ruḥ-ı to lâle
Ḥûn mî ḥord ez-lebet piyâle

Ârem zer-i çehre-râ be-her vech
Pîş-i to eger bod ḥavâle

Ber-ḥâk nişeste eşk ammâ³⁰⁰
Bisyâr ber âmedest nâle

Ber-‘ârız-ı ost ḥaṭṭ-ı müşgîn
Ez-beher gulâmîm kibâle

Ez-defter-i Ṭâli'î nüvîsend
Der-ḥâlet-i ‘işḫ şad risâle.

Ey yanmış! Senin yanağından lale kan dudaklarından kadeh içti.

Eğer senin önünde, görmeyi engelleyecek bir şey olursa, her taraftan yüzün sarısını getiririm.

Gözyaşı toprağa oturmuş, ama çok nâle geldi.

Her bir köleliğimden sanat olarak, ben onun yanağı üstündedir.

Ṭâli'î'nin defterinden aşk hali içinde yüz risale yazdılar.

380

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)**

Her şeb menem zi-hicrân ḥûnîn ciger nişeste
Hem-şoḥbet-i segânet bîrûn der nişeste

Ez-âb-ı zindegânî ber duḥtîm dîde
Tâ ḥâk-i âstânet ber-çeşm zi-nişeste

Âmed nişestem u dâred ber-çîre-i ḥâk-i ân kû
Be-niger ki ber-çîneş kerd sefer nişeste

Tîr-i to ḥâhed âmed u zi-beher dîden-i o
Dil der-derûn-ı sîne ber-reh-güzer nişeste³⁰¹

Ḥâk-i reh-i to dâred ülfet be-nûr-ı dîde
Peyveste Ṭâli'î râzân der-naẓar nişeste.

Her gece ayrılıktan kanlı ciğere nem oturdu, senin köpeklerinin arkadaşları dışarıda oturuyor.

Senin eşiğinin toprağı göze oturmıncaya kadar. Ab-ı hayattan göziün hatmini götürdü.

Gelip oturdum ve o köyiün toprağından payımı tuttum, gör ki, kıvrımlarına sefer etti oturdu.

Senin okun gelecek ve onu her görenin gönli sinede yolda oturacak.

Senin yolunun toprağı göziün nuruyla dostluk etti; Ṭâli'î'ye ulaştı, o yüzden gözde oturuyor.

³⁰⁰ Ammâ: mâ Ĭ

³⁰¹ Zi-beher: ez-beher Ĭ

381

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

102-a

Nev-bahâr âmed u şod şahñ-ı gülistân tâze
Geşt bülbül be-ser serv-i bülend âvâze

İlkbahar geldi ve gülbahçesinin ortası taze oldu; bülbül uzun servinin başına seslenen oldu.

Der-çemen îñ heme evrâķ-ı perîşân zi-çi rûset
Ger zi-mecmu'a-i gül bâz şod şîrâze

Eğer gül mecmuasından tekrar şiraze olduysa, Çemende bu bütün perişan yapraklar ne yüzden oldu?

Mî cehed eşk zi-mülk-i dilem ey merdüm-i çeşm
Me-güzârîd ki bîrûn reved ez-dervâze

Gözyaşı gönlüme mülkienden sıçradı, Ey gözümün bebeği, yapma kapıdan dışarı çık.

Men zi-endâzi-i hîdmet ne-nihem pâý birûn
Gerçi luţf-ı to bod bî-hadd u bî-endâze

Her ne kadar senin lütfun sınırsız ve aşırı olsa da, Ben hizmet derecesinden ayağımı dışarı atmam.

Gûş kon îñ gâzel ez-Ṭâli'î bî-ser u pâ
Zânki ebyât-ı nevest u sühanân tâze.

Ṭâli'î'den bu gazeli düzensiz dinle, onlar ki yeni beyitlerdir ve yeni sözlerdir.

382

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Minnet zi-to dârem ki nümûdî ruh çûn mâh
Dîdem meh-i ruhsâr-ı to el-minnetü li-llah

Ay gibi yanağımı gösterdiğin için senden minnet tuttum, senin yanağının ayını gördüm, minnet ancak Allah'adır.

Zâhid zi-reh-i mey-kede men'em koned ammâ
Men nîstem ân kez sühan âvürdem ez-râh

Zahid meyhanenin yolundan beni men etti, ama yoldan söz getiren o kişi ben değilim.

Meh geşt hevâ-dâr to der da'vî-i hûbî
Zülf-i to 'aceb nîst ki gîred taraf-ı mâh

Ay güzellik iddiasında senden havalı olsun; senin saçın ayın tarafını tutarsa tuhaf olmaz.

Sûy-i zeķaneş ey dil-i miskîn me-rev ez-zülf
Der-şeb ne-tüvân kerd dilîr ber-çâh

Ey miskin gönül! Saçlardan onun çene çukuruna gitme, gecede kuyu üzerine yiğitlik yapamazsın.

Ey Ṭâli'î-i sühte-dil kuĥl-i sa'âdet
Der-dîde keşîdîm zi-hâk-i ķadem şâh.

Ey gönül yanmış Ṭâli'î! Saadet güllünü şahın ayağının toprağından göze çektim.

383

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

Her ki ber-tîğ-i o nazâr kerde
Der-dem ez-şevk terk-i ser kerde

Güfte şad pey ki bâ-to cevru u cefâ
Ne-konem dîger u dîger kerde

102-b

Tâ be-şekl-i kıddet ber âmed serv
Ez-zemîn fitne ser beder kerde

Hûn besî lâle-râ be-da'vî-i hûsn
Ruḥ-ı hûb-ı to der-ciger kerde

Ṭâli'î tâ be-bûsed ân keff-i pâ
Hîş-râ hâk-i reh-güzer kerde.

Onun kılıcına bakan kimse, o anda şevkten başını terk eder.

Seninle eziyet ve cefadan yüz işaret söyledi. Başka yapmam dedi ve başka da yaptı.

Servi senin boyunun şekli ile çıktığı için zeminden fitne baş çıkardı.

Kan çokça laleyi güzellik davası ile ciğerde senin güzel yanağından yaptı.

Tâli'î! O ayağın tabanını öpünceye kadar, kendini yolun toprağı yap.

384

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Me-râ ez-himmet-i 'âlî bod fikr-i kıdd-i ân meh
Ḥadîs ez-kâmet-i Ṭûbâ nemî-gûyem süḥan-ı kûteh³⁰²

Zi-bes kez bî-ḥodî tîğ-i te-râ her dem belâ güfthem
Men-i dil-ḥaste-râ ber ser-i belâyî mî-resed nâgeh

Reved âsân be-zülfeş dil çû şod 'aks-i ruḥş peydâ
Bod âsân belî şeb-gîr kerden çûn ber âyed meh

Dilem ez-zülf-i müşgînet esîr-i ân zeneḥdân şod
Şeb-i târîk bod üftâd miskîn nâgehân der-çeh

Te-râ eger ez-der-i mey-ḥâne şad reh-i men' fermâyed
Be-ḳavl-ı zâhid-i ḥod-bîn me-rev ey Ṭâli'î ez-reh.

Bana yüksek gayretten o ayın boyunun fikri oldu. Tuba ağacının boyundan hadisi kısa kısa sözlerle söylemiyorum.

Çoğu kez kendinde olmadan senin kılıcına her zaman bela okudum; ben gönlü hastayı ansızın belanın başı ulaştı.

Onun yanağının yansıması peyda olduğu için gönül onun saçına kolay gitti; evet ay çıktığı için gece ibadet etmek kolay olur.

Gönlüm senin misk kokulu saçından o çene çukuruna esir oldu, Karanlık gecede miskin ansızın kuyuya düştü.

Eğer sana çeşitli yollarla yüz defa meyhane kapısından men olman emredilirse; Ey Tâli'î! Yoldan kendini beğenmiş zahidin sözüyle yürüme.

³⁰² Hadîs: sühan İ

385

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

Ey dil ez-peykân-ı o âsûde
Sâlhâ ez-vey be-rahât bode

*Ey gönül! O kaygısızın kirpiklerinden,
senelerce ondan rahat olur.*

Ez-dehânet hiç-kes âgeh ne-şod
Hiç bâreş çûn be-kes ne-nümûde

*Kimseye hiçbir defa göstermediğin için, hiç
kimse senin ağzından haberdar olmadı.*

Güfte fermûdem âzâr-ı dilet
Bârek-Allah-ı mûntehâ fermûde

*Senin gönlünü incitme emri verdim dedi;
Allah mübarek etsin, nihayeti tavsiye etti.*

Ey gam ez-hâl-i dilem pürsî haber
Men çi mî-dânem to âncâ bode

*Ey gam! Gönlümün halinden haber
soruyorsun; ben ne bileyim sen o yerdesin.*

Dîde kerde reşeş-râ der-nażar
Tâli'î tâ çeşm-râ be-güşûde.

*Tâli'î gözünü açıncaya kadar, yüz onun
yolunu göze getirdi.*

386

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)****103-a**

Dîde ez-tîr-i o ne-tersîde
Sühânî râst güftem ez-dîde

*Göz onun okundan korkmuyor, gözden doğru
söz söyledim.*

Dil be-düzdîde ez-men u her dem
Nażarî mî koned be-düz dîde

*Benden gönlümü çaldı ve her zaman, gizlice
bakış attı.*

Ser ne-pîçidem ez-to zülfeş güft
Sühânî güft lîk pîçîde

*Onun saçları senden yüz çevirmedim dedi; bir
söz söyledi lakin çevirmiş.*

Güft perîde em güneş-kârî
Kaşd-ı cân mî koned perîde

*Bir günahkar uçtum dedi, uçmuş olan canın
kaldığını yaptı.*

Tâli'î hiç bed ne-hâhed dîd
Zânek çeşm ez-raķîb pûşîde.

*Tâli'î hiç kötü görmek istemedi, o yüzden
gözünü rakipten sakladı.*

387

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Der-dil hayâl-i nâvek-i o tâ der âmede
Dil-râ resîde rahât u cân hoş ber âmede

Tîgeş belâst ey dil-i miskîn nezzâre kon
Kez 'âşîkî me-râ çi belâ ber-ser âmede

Şod dîde huşk ez-tef-i âhem garîb nîst
Ger eşk-i men be-hâk-i rehet kem-ter âmede³⁰³

'Aks-i leb-i to der dil-i pür-hûn fütâde est
Hem-çûn şarâb-ı la'l ki der-sâgar âmede

Âmed be-bezm Tâli'î-i haste sâkiyâ
Câm püreş be-dâr çû ez-der der âmede.

*Onun okunun hayali gönüle girdiğinden beri,
gönle rahat ulaştı ve cana rahat geldi.*

*Ey miskin gönül! Onun oku beladır; aşkıktan
bana başıma ne bela gelmiş bak.*

*Eğer gözyaşım senin yolunun toprağını daha
az gelmişse, ahımın sıcaklığından göz
kurumuştur, garip değildir.*

*Senin dudağının yansıması, bardağa dökülmüş
kırmızı şarap gibi kanla dolu gönle düşmüştür.*

*Ey saki! Hasta Tâli'î meclise geldi; kadehleri
doldur çünkü kapıdan girdi.*

388

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Neyâmed cânib-i mey-hâne ez-râh
Kerem fermûd zâhid bârek-Allah

Ez-ân rûzî ki dîdem ân dü ruḥ-râ
Ziyâdet mî şevd mihrem beher mâh

103-b

Hevâ-yi kûy-ı ân meh sâz-kârest
Menem der-kûy-ı o ez-cân hevâ-ḥ'âh

Şabâḥ u şâm mî gûyem du'âst
To nîzem yâd mî kon gâh u bî-gâh

Zi-mestî Tâli'î râh-ı ḥarâbât
Nemî-dâned ḥudâ be-nümâyedeş râh.

*Meyhane tarafına yoldan gelmedi; Allah
mübarek etsin, lutf etmiş.*

*O iki yanağı gördüğüm günden beri, her bir
güneşten ayım fazla oldu.*

*O ayın köyünün havası uygundur; onun
köyünde candan dost benim.*

*Sabah akşam senin duanı söylüyorum, sen de
vakitli vakitsiz beni hatırla.*

*Tâli'î mestlikten meyhanenin yolunu bilemedi;
Allah ona yol gösterdi.*

³⁰³ Rehet: deret İ

389

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Dûr mânedest zi-hâk-i ser-i kûyet dîde
Lîk eşk âmede şad bâr u zemîn bûsîde

Sâhte ez-şeref-i devlet-i pâ-bûsî to hâk
Câ be-çeşm-i men o maqbûl-ı nazar kerdîde

Dâd düšnâm be-bâzî vü çünân pindâred
Ki men-i ğam-zede-i dil-râ meger âmürzîde

Girye em pîş-i ruhet dîd meclis şebhâ
Şem' ber-hâl-i men-i sûhte-dil hândîde

Sûhan-ı Tâli'î-i dil-şüde-râ h'âr me-dâr
Zânek ez-bâĝ-ı lefâfet gül-i rengîn be-çîde.

Göz senin köyünü başındaki topraktan uzak kaldı; lakin gözyaşı yüz defa geldi ve yeri öptü.

Senin ayağını öpme devletinin şerefinden toprak gözüme yer yapmış ve göz tarafından kabul edilmiştir.

Yine hakaret etti ve öylece ben gama uğramışın meğer onu affedeceğimi zan etmiş.

Senin yanağının önünde ağladım gece meclisi gördü, ben gönlü yanmışın haline mum güldü.

Aşık Tâli'î'nin sözlerini hakir tutmadı; o yüzden letafet bağından renkli güller toplanmış.

390

Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Der-pîş-i hodem nemî-dehed râh
Pîş-i geh-i revem zi-dest-i o âh

Güftü ki dü 'ârızem dü mâhend
Be-güzâr ki be-nigerem beher mâh

Der-kûy-ı to h'âhem âh-ı hod-râ
Ber-hâk-i der-i to em hevâ-h'âh

Sırr-ı dehânet kesî çi dâned
Ez-râz-ı to kes ne-geşt âĝâh

Der-sîne-i Tâli'î hadenget
Reh kerd u be-reft cân ez-ân râh.

Kendi önümde yol vermedim; ah! Onun elinden gittiğim vakit.

İki yanağım iki aydır dedi; her bir aya bakış atmamı sağladı.

Senin köyünde kendi ahımı istiyorum, senin kapının toprağına dostum.

Senin ağzının sırrından kim ne biliyor? Kimse senin sırrından bilgi sahibi olmadı.

Senin okun Tâli'î'nin sinesinde yol açtı ve can o yoldan gitti.

391

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)****104-a**

Çû terk-i çeşm-i to ez-bâde-i ser-girân hufte
Hezâr fitne beher gûşe nihân hufte

Be-tavaf-ı kûy-ı to âyem şebî ki devlet-i men
Bod çû baht-ı to bî-dâr u pâs-bân hufte

Rübûdem ez-leb-i o bûse vaqt-i h'âb rakîb
Bürend mîve çû bîmend bâg-bân hufte

Derûn-ı sîne-i me-râ hest şebhâ
Hâdeng-i yâr çû mürgî der-âşiyân hufte

Dü dest zîr-i ser ez-şevk Tâli'î her şeb
Be-pehlû-yı seg-i kûyet ber-âstân hufte

*Başı ağrıtan şaraptan senin gözünü terk edip
uyuduğu için, binlerce fitne her bir köşede
gizlenerek uyumuş.*

*Bir gece senin köyünü dolaşmaya geldim, bu
benim devletim oldu, gönlü senin bahtın açık
ve bekçin uyumuştur.*

*Rakibin uyuduğu vakitte onun dudaklarından
öpücük kaptım, bağcının uyuduğunu görenler
meyveleri götürürler.*

*Geceleri benim sinemin içinde bir yolcu var,
sevgilinin oku yuvasında uyumuş bir kuş
gibidir.*

*Tâli'î her gece şevkten iki eli başın altında,
senin köyünün köpeğinin böğüründe yattıyor.*

392

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Râh büred ey dil be-kûy-ı yâr âh
Ger to hem dârî heves înest râh

Her çi h'âhî zûd yâbî ey rakîb
Ez-Hudâ yek-bâr merg-i h'od be-h'âh

'Aks-i rûyeş tâ be-çeşm-i mâ fütâd
Merdümân der-âb mî bîmend mâh

Hâk-i râheş-râ nikû bîned şabâ
Mî koned o-râ çeşm-i men nigâh

Tâli'î şemşîr-i o âyîne est
Vaqt-i katl-i h'od me-keş zinhâr âh.

*Ey gönül! Sevgilinin köyüne ah ile yol götür;
eğer sen de heves ediyorsan yol budur.*

*Ey rakip! Her ne istersen çabuk bulasın, işsiz
Allahtan kendi bölümünü iste.*

*Senin yüzünün yansıması gözümüze
düştüğünden beri, insanlar suda ayı
görüyorlar.*

*Saba rüzgârı onun yolunun toprağını güzel
gördü, gözüm ona bakış attı.*

*Tâli'î! Onun kılıcı aynadır, kendi katlinin
vaktinde sakın ah çekme.*

393

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Ez-mûy-ı miyân-ı to ne-şod hîç dil âgâh
Ser rişte gayîbest be-ân kes ne-büred râh

Ĥûbân be-heme rûy-i to kerdend nezzâre
Ârî nazar-ı ĥûb besî bod der-în mâh³⁰⁴

104-b

Ez-beher ĥayâlet zi-müje merdüm-i dîde
Der kerd serâ perde çeşmem zede ĥargâh

Âhem be-ser-i kûy-ı to her rûz revân bod
İmrûz za'yıfem çi konem ger ne-reved âh

Bihter zi-reh-i 'âşķ târîķ-i be-Ĥudâ nîst
Ey Tâli'î-i dil-şüde bîrûn me-rev ez-râh.

*Senin belinin kılından gönül hiç haberdar
olmadı, yol götürmeyen o kimse telin ucunda
kaybolmuştur.*

*Bütün güzeller senin yüziine bakış attılar, evet
bu ayda güzellerin bakışı çok olur.*

*Senin her bir hayalin kirpiklerden
gözbebeğine girdi; gözüme büyük padişah
çadırı kurdu.*

*Ahım hergün senin köyünün başına gelir,
bugün zayıfım, eğer ah gelmezse ne yapayım.*

*Allah yolunda aşķ yolundan daha iyisi yoktur,
Ey aşķ Tâli'î! Yoldan dışarı çıkma.*

394

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Her ki püşt-i be-ĥâk der mürde
Cân zi-çeng-i ecel beder bürde

Ĥâk-i râhet be-ser büred 'âşķ
Rûzgârî çünîn be-ser bürde

La'l-i sîrâb-râ be-devr-i lebet
Ĥûn şod ez-reşk der-kemer kerde

Ne-koned ser-zenîş eşer be-raķîb
Hest çûn gende-i beter ĥorde

Cân be-pîş-i lebet fedâ kerdin
Çi bod Tâli'î meger mürde.

*Toprağın ardında ölmüş olan kimse, canı ecel
senedinden dışarı götürmüştür.*

*Senin yolunun toprağını aşķ başına götürdü.
Bir zaman böylece başı götürmüş.*

*İçkiye kanan süs incisi kemerde, senin
dudağının çevresine olan kıskançlığından kan
yaptı.*

*Rakibe daha fena çürümüş yemek gibi kınama
etki yapmadı.*

*Canı güzelce senin dudağının önünde feda
ederse ne olur? Meğr Tâli'î ölmüş.*

³⁰⁴ Mâh: râh Ī

395

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Tâ kerd lebet sebze-i sîrâb demîde
Hatt-ı leb-i la'l-i to be-yâkût resîde

Âvîhte zân turre beher mû dil-i 'âşık
Zülfet zi-gîrânî-i dil-i mâst hamîde³⁰⁵

Ez-eşk pâ âbile dâred zi-pey-i ân
Sûy-i to ne-kerdîd revân merdüm-i dîde

Çûn eşk güzeşt ez-müje âzürde şod ârî
Tıflest u zi-şûhî be-ser-i hâr devîde

Gûyend ki ez-nâle keşed 'âşık-ı bî-sabr
Bisyâr sitem Tâli'î-i haste keşîde.

Senin dudağın suya kanmış sebzeleri yeşertene kadar, senin kırmızı dudağının üstündeki tüyler yakuta ulaşır.

Aşığın gönlü o buklelerden her bir saç teline asılmamıştır; senin saçın gönlümüzün ağırlığından kıvrılmıştır.

Gözyaşından ayak sivilce tuttu, onun ardından, gözün bebeği senin tarafına akıtmadı.

Gözyaşı kirpikten geçtiği için incindi evet ufaktır ve şuhluktan dikenin başına koşar.

Aşık sabırsız nale çekti, inledi dediler, Hasta Tâli'î çok sitem çekti.

396

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)**

105-a

Âh ez-dil-i rakîbet peydâ koned şerâre
Âteş bidîd kereded ârî zi-seng-i hâre

Hest âşinâ-yı eşkem mî-cûyedeş zi-her sû
Feryâd ez-ân ber âred deryâ ez-her kenâre

Ser beste em zi-müjgân ber-çeşm-i hüd devr-i to meh
Ey nûr-ı dîde yek-reh be-niger bih bîn dü bâre

'Aks-i ruheş be-dîde üftâd u merdüm-i çeşm
Der-âb kerd meh-râ çûn kudekân nezzâre

Ġam bod Tâli'î-râ der-dil zi-hecr lîkin
Bürdeş birûn hâdenget ez-sîne pâre pâre.

Senin rakibinin gönlünden ah kıvılcım ortaya çıkardı; Evet mermer taşından ateş ortaya çıktı.

Gözyaşımı tanyan, her taraftan onu arar, denizden her bir yana feryad çıktı.

Sen ayın etrafında kendi gözümü kirpiklerden gizliyorum. Ey gözün nuru! Biran bak ikinci kez iyi gör.

Onun yanağının yansıması göze düştü ve gözün bebeği, çocukça baktığı için ayı suda yaptı.

Tâli'î'ye gönülde ayrılıktan gam oldu, lakin senin okun sineden parça parça dışarı götürdü.

³⁰⁵ beher mû dil: beher dil Ġ

397

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Güftî sühan u geşt 'ayân sırr-ı ilâhî
Ber-ğayîb lebet gâh-ı sühan dâde güvâhî

*Söz söyledi ve ilahi sır ortaya çıktı, senin
dudağın şahitlik sözü verdiğinde kayboldu.*

Düş ez-pey-i hâl u haqq-ı o reft ta'acîl
Miskîn-dil-i âşüfte siyâhî-be-siyâhî

*Dün gece onun yüzündeki çizgi ve benlerinden
sonra çabuk gitti, Tembel gönül siyahlıktan
siyahlığa düştü.*

Çeşm-i to be-her dem heves-i 'arbede dâred
Ekser heme ber-ceng bod meyl-i sipâhî

*Senin gözün her zaman arbedeye heves
tutuyor, bütün savaşlarda şaha meyl olur.*

Ez-bes ki be-kâhîd meh ez-hasret-i rüyet
Dâred beden-i kâste vü çîre gâhî

*Çoğu kez ay senin gözünün hasretinden
eksilir; eksilmiş bedeni tuttu ve üstün tutma
vakti geldi.*

Ez-Ṭâli'î-i dil-şüde h'âhî ser u cân hem
Fermân büred u pîş keşed her çî to h'âhî.

*Aşık Ṭâli'î'den hem can hem de başı
istiyorum; Sen her ne istersen ferman götür ve
önüne çek.*

398

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Dil ki ez-sırr-ı şehîd-i 'aşk dâred âgehî
Key zi-tîr-i ân kemân-ebîrû koned pehlû tehî

*Aşk şehidinin sırrından bir haber alan gönül,
ne zaman o kaşları kemanın oklarından böğrü
boş bırakacak?*

Ez-ham-ı zülfeş halâşî nîst hiç âşüfte-râ
Ey şabâ ez-dâm-ı o bârî to nîkû mî cehî

*Düşküne onun saçlarının kıvrımından hiç
kurtuluş yoktur; Ey saba rüzgârı! Onun
tuzağından bari sen iyi sıçra.*

85-b

Nâvekeş ez-sîne h'âhed reft ey cân hoş bod
Bihter ez-vey kes nemî yâbî zi-beher hem-rehî

*Onun oku sineden gitmek istedi; Ey can! Hoş
ol, her bir arkadaştan ondan daha iyisini
kimse bulamadı.*

Pîş-i bâlâ-yı bülendet zîkr-i Ṭûbâ key konem
Himmet-i şâhib-dilân ârî ne-dâred kûtehî

*Senin yüksek boyunun önünde, Tuba ağacının
zîkrini ne zaman yaptım? Evet gönül
sahiplerinin gayretini kısa tutma.*

Ter şeved dîvân-ı hem-kârân dem-â-dem Ṭâli'î
Defter-i eş'âr-ı hod-râ ger to bâlâ-ter nihî.

*Ṭâli'î! Eğer sen kendi şiir defterinden daha
üste koyarsan bazen meslektaşların divanları
hoş olur.*

399

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün**(Fa'lün)**

Nişân-ı tîr-i ĥod ber-sîne-i rîşem 'ayân kerdî
Meyân-ı 'âşıkân-ı ĥod me-râ nikû nişân kerdî³⁰⁶

*Kendi okunun izini yaralı sinemde açık etti.
Kendi aşıklarının belini bana güzel nişan yaptı.*

Zi-ĥatl-i men ne şehâ yek ġaraz bodet dem-i küşten
Me-râ küştî vü tîġ-i ĥîş-râ nîz imtiĥân kerdî

*Ey şah! Benim katlimden bir garazın olmasın,
öldürme vakti beni öldür ve kendi kılıcını da imtihan et.*

Zi-l' alet câm-ı mey mî-ĥâst naĥl ez-şevĥ der-meclis
Resânîdî lebeş ber-leb-i nebâteş der-dehân kerdî

*Mecliste şevkten, şarap kadehine senin
dudaklarından nakletmek istedim; Onun
dudakları bitkiden topraġa ulaştı, ağızda yaptı.*

Dil-tengem be-şekker-ĥande mî şod zân dehân ĥurrem
Zi-nâz o ġamze-i ân-râ hem be-zîr-i leb nihân kerdî

*Dar gönlüm sevgilinin tatlı gülüşü ile o
ağızdan mutlu oldu, onun gamzesi ve nazından
da dudağın altında gizli oldu.*

Zi-sûz-ı sîne em ĥûrşîd-râ ĥâĥî ĥaber dâden
Ve-ġernî ez-ĥi rû ey âĥ meyl-i âsmân kerdî

*Sinemin ateşinden güneşe haber vermek
istiyorsun, yoksa ey ah! Niçin göġe meyl
ediyorsun?*

Nümûdî 'ârîz u ez-şevĥ eşk-i men revân kerdîd
Hezâret âferîn ey çeşm-i men nî-keş revân kerdîd

*Yanağımı gösterdi ve sevinçten gözyaşım aktı;
ey gözüm! Binlerce aferin sana, akmadın.*

Ĥayâl-engîzî ĥab'-ı to şod ey Tâli'î zâĥir
Ki bes endîşe-i bârîk ez-ân mûy-i miyân kerdî.

*Ey Tâli'î! Belli ki hayalperestlik senin tabiatın
olmuş. O kıl gibi ince olan belden çok hoş
düşünceler ediyorsun.*

400

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün**(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)**

Reftî vü bî-to mâ-râ ĥoş nîst zindeġânî
Bâ-mâ nikû ne-reftî der-'âlem-i cevânî

*Sen gittin ve sensiz bize hayat hoş deġil,
gençlik aleminde bize güzel gitmedin.*

Şebĥâ segân-ı kûyet der-ĥâb-ı nâz refte
Men tâ seĥer nişeste ez-beher pâs-bânî

*Senin köyünün köpekleri geceleri naz
uykusuna gittiler; ben sabaha kadar her bir
bekçilikten oturdum.*

Ân ĥadd-i nâz-perver ez-pîş-i mâ revân reft
Hergîz kesî ne-dîde servî bedîn revânî

*O naz eden boyu bizim önümüzden geçti, Hiç
kimse servinin bununla gittiğini görmemiştir.*

³⁰⁶ Ber-sîne: der-sîne İ

106-a

Der-güft u gûy-ı ân leb dâred zi-şevk her dem
Şad mâcerâ sirişkem ber-âb-ı zindegânî

Şad nükte Tâli'î-râ mefhûm ez-ân dehân şod
Hergîz çû o ne-dîdem der tavır-ı hurde-dânî.

*Gözyaşım her zaman o dudağın dedikodusu
içinde şevkten ab-ı hayat üzerine yüz macera
tuttu, aktı geçti.*

*Tâli'î'ye, Asla onu nükteden bir tarzda
görmediğim halde, o ağızdan yüz nükte
anlaşılmış oldu.*

401**Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün**

Güftem ki keşem şad reh der-dîde nemî-konî
Hâk-i ser-i kûyet-râ güftâ egeriş bîni³⁰⁷

Dil hest besî sâde ey eşk be-kûy-ı o
Dem zen zi-reveş dâim zân-rû ki to rengînî

Der-pîş-i to herkes-râ habîrist be-ğadd-i hod
Dârem men-i bî-dil hem dervîşî vü miskînî

Zân turre-i çîn-der-çîn ruhsâr-ı te-râ rûşen
Der-şâm tüvân dîden çûn âyine-i çînî

Kerd reh-i hod dâned dâim seg-i ân kûyet
Ey Tâli'î-i haste ber-hâk-i reheş âhenî.³⁰⁸

*Senin köyünün toprağını göze çekerek yüz yol
yapıyorum dedim; eğer onu görürsen dedi.*

*Ey gözyaşı! Onun köyü ile gönle çok sadelik
vardır, daima akmaktan söz ediyorsun o
yüzden renklisin.*

*Senin önünde herkes kendi değerini biliyor,
ben korkak da dervişlik ve miskinliği tuttum.*

*Akşam vakti çini aynayı görebilmek gibi, o
kıvrım içinde kıvrım saç buklesinden senin
yanağını aydınlık yaptı.*

*Senin o köyünün köpeği daima kendi yolunu
bildi; Ey hasta Tâli'î! Onun yolunun
toprağına demirden götür.*

402**Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün**

Dilem der-bend-i zülf-i mâh-rûyî
Der üftâd u muqayyed şod be-mûyî

Be-rûyeş lâf zed âyine ez-ğüsñ
Çû o hergiz ne-dîdem saht-rûyî

Be-pîş-i rûy-i o ey gül zi-ğübî
Ne-dârî behre gayr-ı ez-reng u bûyî

*Gönlüm bir ay yüzünün saçının vadisine
düştü ve bir saç teline bağlandı.*

*Onu asla sert yüzü olarak görmedim diye
ayna onun yüzüne güzellikten laf vurdu.*

*Ey gül! Onun yüzünün önünde güzellikten,
renk ve kokudan başka pay alma.*

³⁰⁷ Kûyetrâ: kûyeşrâ Ī

³⁰⁸ Âhenî: bîni Ī

Ne bîned rûz-ı bed herkes ki yek rûz
Koned nezzâre der-rûy-i nikûyî

Be-rindân Tâli'î kerem-i to şod
Be-gerden bâyedeş kerden sebûyî.

*Güzel bir yüze bakan herkes bir gün olsun
kötü gün görmez.*

*Tâli'î! Senin keremin rindlere oldu,
boyunlarına testi yapmaları gerekir.*

403

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün

(Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün)

106-b

Ey eşk çend hod-râ bâ-merdümân nümâyî
Vez hîregî dem-â-dem der-çeşm-i men derâyî

Pîş ez-to nâle ez-to h'âhed ber âmed ey cân
Me-güzâr gûşîşî kon başed be-o ber âyî³⁰⁹

Güftî çû mî güşâyem çeşm ez-to mî bürem dil
Dil mî bürî vü cân hem tâ çeşm mî-güşâyî

Reftend vaqt-i küşten der-kûy-ı o dil u cân
Ey nâle bâz mândî ez-hem-rehân kucâyî

Ey Tâli'î be-zülfeş tâ-key şevî muqayyed
Kâm ez-lebeş taleb kon der-bend-i o çirâyî.

*Ey gözyaşı! Kendini gözbebeği ile ne kadar
gösteriyorsun ve sersemlikten bazen
gözümde geliyorsun.*

*Ey cân! Senin önünde nale tenden çıkmak
istedi; gayret etmedi ki o kendisi çıkar.*

*Göz açtığım için senden gönül götürdüm dedi;
Göz açıncaya kadar, gönlü ve canı da
götürdü.*

*Ölüm vakti, can ve gönül onun köyüne gittiler;
Ey nale! Yoldaşlarından geri kaldın,
nerdesin?*

*Ey Tâli'î! Onun saçlarına ne zamana kadar
bağlı olacaksın? Onun dudaklarından
muradını talep et, onun esirliği ne içindir?*

404

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Be-gerd ân leb-i mey-gûn ber âmed hıtt-ı zengârî
Çi hıtt kez cân-ı şîrînem ber âmed dûd ne-dârî

Zi-tîr-i ân kemân-ebrû ne-küşî gûşe gîr ey dil
Ne-tersîdî zi-hem o hemîn başed ciger dârî

Zi-'ayn-ı bî-hodî nergis be-çeşmet lâf zed ârî
Sûhan âşüfte mî âyed zi-merdüm vaqt-i bîmârî

*Pas tutmuş hatlardan o şarab renkli dudaklara
toz geldi; tatlı canıma gam tutmayan hatlardan
ne çıkar?*

*Ey gönül! O yay gibi olan kaşların okundan
öldürmeden kenara çekil, hem ondan korkma
hemen ciğerini tut.*

*Nergis kendinde olmayan bir halde senin
gözüne laf vurdu; evet hastalık vaktinde
insanlardan söz perişan çıkar.*

³⁰⁹ Bâşed: şâyed î

Dilet her çend pür-hûn şod zi-eşk-i lâle-gûn ey çeşm
Pûş îñ harem-râ her dem be-rûy-i men çi mî ârî

Men ez-zühd-i riyâ çûn Tâli'î ger âr mî dârem
Çi şod ez-şîve-i rindî bi-ğamdi lillah nîm ârî.

Ey göz! Lale renkli gözyaşlarından her ne kadar snein gönlüne kan dolarsa, her zaman bu hareme gizler, benim yüzüme ne getirir?

Ben eğer Tâli'î gibi riyakar zühdten utanç duyarsam ne olur? Allah'a şükürler olsun, rindliğin edasından hürüm.

405

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fa'lün)

Be-kûy-ı o be-rev ey âftâb beher gedâyî
Ger ez-deret ne-güzârend derîçe derâyî

Demî ki ez-nazar-ı mâ be-refî tîr u güftüm
Ki ger zi-dîde be-refî çi gam ki der-dil mâyî

Me-râ ne-küşî dem-i mîrem ez-berây-i to güftem
Be-ğande güft der-în hayretem ki zînde çirâyî

Muhabbetî geret ey çeşm bâ-ğubâr-ı rehes hest
Be-gûş u der-pey ân bâş kez şabâ ber bâyî

Be-rûy-i Tâli'î-i haste ey sirişk me-nih pâ
Zârûretîst ki ğod-râ be-merdümân be-nümâyî.

Ey güneş! Onun köyüne git, her bir dilenci senin kapından eğer geçmezlerse, pencereden gelir.

Ok gözümüzden geçtiğinde, eğer gözden geçerse gönülde ne gam kalır dedim.

Öldüğümde beni öldürme dedim, gülerek senin için dedi; buna şairdim, hayat ne içindir?

Ey göz! Onun yolunun toprağı ile eğer sevgin varsa dinle ve o saba rüzgârının ardında olman gerekir.

Ey gözyaşı! Hasta Tâli'î'nin yüzüne ayak basma, kendini insanlara göstermek zorundasın.

406

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Tîğ-i ân hûrşîd-rû dâred be-nîkûyî serî
Lâ-cerem bed key koned ân kes ki dâred cevherî

'Âşıkânet seng-dil ğânend u yârân-ı bî-vefâ
Ger zemen bâver nemî-dârî be-pürs ez-digerî

Key tüvâned der hevâ-yi 'âşîkî pervâz kerd
Dil meger ez-tîr-i o peydâ koned bâl u perî

Ey şadef pîş nâ-gûşîş zi-luţf u nâzîkî
Gûş eger ğîrî şod rûşen ki dârî gevherî

O güneş yüzünü kılıcı, baş güzellikle tuttu; şüphesiz cevher tutan o kimse nerde kötülük yapar?

Senin aşıkların ve vefasız dostlar taş gönüllü olarak çağırdılar; eğer bana inanmazsan başkasına sor.

Gönül ne zaman aşıklık hevesi içinde uçtu? Meğer onun okundan kanat ve peri peyda oldu.

Ey sade! Onun önünde naziklik ve lütuftan çaba gösterme; Eğer kulak tutarsan, bir cevher tutmuş gibi parlak olur.

Tâli'î bâ-gamze vü hâl u hâţş kûşîş me-kon
Mest u Mecnûn nîstî tenhâ me-zen ber-leşkerî.

*Tâli'î! Onun hattına, benine ve gamzesine
çaba gösterme. Mecnun ve mest, bir askere
vuran sadece bunlar değildir.*

407

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Güftem ez-küşten-i 'uşşâk çirâ bî-kârî
Be-tîğ ber dâşt ki ârî to çünîn pindârî

*Aşklarını öldürme işini neden bıraktın dedim;
kılıcını kaldırarak, evet sen öyle sanıyorsun
(dedi).*

Be-revem güftü vü tenhâ et güzârem zinde
Hest ümmîd ki ez-luţf çünîn ne-güzârî

*Gidiyorum ve senin bedenini canlı yapacağım
dedi; lütuftan böyle yapmayacağı ümidi var.*

Çeşm be-güşâd zi-h'âb ân gül u âmed der-bâğ
Der-ruĥ-ı o niger ey nergis eger bîdârî

*O gül uykudan gözünü açtı ve başa geldi; Ey
nergis! Eğer uyanıksan onun yanağına bak.*

Bâ-ruĥş lâf zi-da'vîest hayâlet ey şem'
Mî-şevî küşte ger înrâ be-zebân mî ârî

*Ey mum! Senin hayalin onun yanağına laf
vurdu; eğer bunu dile getirirsen öldürülürsün.*

Tâli'î kâmet-i ân serv eger cân talebed
Şart-ı ânest ki ez-şevk revân bisyârî.

*Tâli'î! O servinin boyu eğer can taleb ederse,
senin o şartın sevinçten çok akmak olsun.*

408

Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün

107-b

Zehî dâde ber-fitne çeşmet güvâhî
Bod fitne-engîz ârî siyâhî

*Ne tuhaf senin gözün fitneye şahitlik verdi;
evet siyahlığı fitne koparan oldu.*

Be-h'âhed zed ân zülf ber-ĥalb-i dilhâ
Ve-gernî çirâ mî nümâyed siyâhî

*O saç gönüllerin ortasına vurmak istedi, yoksa
niçin siyahlık göstereceğini?*

Ruĥet-râ ber-â-ber be-gül kerd nergis
Be-kûrî-yi ĥod dâd âĥir güvâhî

*Nergis senin yanağıyla gülü denk yaptı, sonra
kendi körlüğüne tanıklık verdi.*

Eger serv-i ĥod-râ be-pâyet bî-endâĥt
Künûn îstâde pey gadr ĥ'âhî

*Eğer servi kendini senin ayağına atarsa,
vefasızlığının ardından şimdilik durmuştur.*

Eger ĥ'âhî ez-Tâli'î cân-ı şîrîn
Fedâ-yi to sâzed be-cân her çî ĥ'âhî.

*Eğer Tâli'î'den tatlı canı istersen, canla her
ne varsa sana feda eder.*

409

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Zi-rûyeş dârî ey gül şerm-sârî
Ez-ân-rû mî keşî şad gûne h'âhî

Ne-dârem güftem ez-tîret nişânî
Be-dil zed nâvekî güftâ ki dârî

Sipârem cân be-ğam der- 'ışk-ı hûbân
Hemîn bâşed târîk-i cân-sipârî³¹⁰

Bürem bâr-ı gam-ı ân şûh ber-cân
Be-bâyed 'âşıkân-râ büred bârî

Segeş ey Tâli'î yâr-ı to kerdîd
To hem bâyed ki dâni hâk-ı yârî.

Ey gül! Onun yüziinden utanç duyuyorsun, o yüzden yüz rene girmek istiyorsun.

Senin okundan nişan tutmuyorum dedim; bir oku gönle vurdu tut dedi.

Güzellerin aşkı içinde canı gama teslim ediyorum, fedakarlık yolu aynı oldu.

O şuhun gamının yükünü cana götürdüm; bir yükü aşığa götürmen gerekirdi.

Ey Tâli'î! Onun köpeği senin dostluğunu edindi; sen de dostluğun hakkını bilmelisin.

410

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ey dil ân silsile-i zülf temennâ dârî
Bâz âşüfte şodî ez-ğam u sevdâ dârî

Güft âyem u ber dîde konem cây çû nûr
Luţf fermây ki ber dîde-i mâ câ dârî

108-a

Nâvekî h'âstî ez-ğamze-i ân şûh u resîd
Ey dil-i gam-zede dîger çi temennâ dârî

Hayf ez-haçer u şemşîr-i hodet mî âyed
Ver-ne ez-küşten-i 'uşşâk çi pervâ dârî

Cânib-i hâk-i reşeş mî nigerend ehl-i nazar
Tâli'î be-niger eger dîde-i bînâ dârî.

Ey gönül! O saçın zincirini temenni et, gam ve sevdaya tutulmaktan yine perişan ol.

Geliyorum dedi ve ben göziün üstüne nur gibi yer yaptım; lütf buyur göziümüzde yerin olsun.

O şuhun gamzesinden bir ok istedin ve geldi, Ey gama uğramış gönül! Başka ne istiyorsun?

Sen kendi kılıcından ve haçerinden intikam alıyorsun, yoksa aşıkları öldürmekten niye korku tutasın.

Seyirciler onun yolunun toprağının tarafına baktılar; Tâli'î eğer gören göziün tutarsa bak.

³¹⁰ Sipârem: sârem Ī

411

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

Tâ eşk zi-ḥâk-i reh-i o yâft nişânî
Der-dîde nigâheş ne-tüvân dâşt zemânî

Her zaḥm ki ez-tîğ-i to âmed ber-men
Be-güşâd be-taḥsîn-i to ân zaḥm-ı dehânî

Cân reft u ḥayâl-i ruḥ-ı o der-dilem âmed
Güyâ dil-i âzürde zi-nev yâfte cânî

Her geh dil-i miskîn ḥaber-i zülf-i to pürsîd
Her mûy-ı men-i gam-zede kerdîd zebânî

Ger ḥâl-i dil-i Ṭâli'î-i gam-zede pürsem
Ey nâvek ân gamze be-gû râst nişânî.

Gözyaşı onun yolunun toprağından nişan buluncaya kadar, gözde onun bakışı bir an durmadı.

Her yanağım senin kılıcından üzerime geldi; o ağzın yarası senin beğenmenle açıldı.

Can gitti ve onun yanağının hayali gönlüme geldi; sanki incinmiş gönül yeniden can buldu.

Tembel gönül her zaman senin saçının haberini sorar; ben gama uğramışın her kılını zebanî yaptı.

Eğer gama uğramış Ṭâli'î'nin gönlünün halini sorarsam; Ey ok! O gamzeye doğru hedefini söyle.

412

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Cân dehem güftem eger ḥande konî pinhânî
Zîr-i leb ḥande zed u güft ki ḥod mî-dânî

Ḥaṭṭ nüvîstem ki me-râ bende-i ḥod ḥân şad bâr
Bâr-ı dîger be-nüvîsem hem eger mî ḥânî

Ger muşavvir be-keşed şûret-i o-râ ey dil
Maḥv kerdî to derân şûret ḥayrân-ı Mânî

Bâ-men-i dil-şüde der-kûy-ı to bed reft raḳîb
Lîk pîş-i to çi gûyem çû nikû mî dâni³¹¹

Ṭâli'î-i mestem u ger men' koned şaḥne-i şehri
Gû be-kon defter-i eş'âr-ı me-râ dîvânî.³¹²

Eğer gülersen gizlice canımı veririm dedim; dudak altından gülümsedi ve sen bilirsin dedi.

Beni kendi kölesi olarak çağırmasını yüz defa hatt olarak yazdım; Eğer başka sefer çağırırsan yine yazarım.

Ey gönül! Eğer onun suretini resm edersen, Mânî'nin hayranlığı o suret içinde seni mahveder.

Senin köyünde ben aşıkla rakib kötü ahlaklılık ediyor; lakin senin önünde ne söyleyeyim, sen beni biliyorsun.

Mest Ṭâli'î'yim ve eğer şehrin zabıtası yasak getirirse; söyle benim şiir defterimi divan yapsın.

³¹¹ Reft: kerd İ

³¹² Bu beyit İ nüshasında yoktur.

413

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

108-b

Der-çehre-i meh piş-i ruheş nûr ne-dîdî
Ey dîde be-mâned nazâret dûr ne-dîdî³¹³

Onun yanağının önünde, ayın çehresinde nur görmedin; Ey göz! Bakışın uzak kaldı görmedin.

Der-tâb-ı gamem tîğ keşîdî be-ser ârî
Haber-i âb-ı devâ-yı men maħrûr ne-dîdî

Ben gamun etkisindeyken başa kılıç çekti, evet ben içi yanmışın devası olan suyun haberini içi yanmış kimse görmedi.

Rûşen şode ez-'aks-i ruheş hâne-i merdüm
Ey dîde-i bînâ bih ez-în nûr ne-dîdî

Onun yanağının aksinden gözbebeğimin hanesi aydınlandı; ey gören göz! Bu nurdan iyisini görmedin.

Ey muhtesib ez-ħikmet-i rindî haberet nîst
Çûn hâşşiyet-i bâde-i engûr ne-dîdî

Ey zabıta! Üzüm şarabının etkisini görmediğin için, rindin hikmetlerinden haberin yoktur.

Ez-za'if-bîn Tâli'î bî-ser u pâ-râ
Ber-hâk-i reh üftâde eger mûr ne-dîdî.³¹⁴

Tâli'î eğer karıncayı görmeseydi, zayıf görmekten, baştan aşağı düşecekti.

414

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün)

(Fa'lün)

Güfemeş çend sûy-i men be-ğazab mî bînî
Güft bisyâr me-ko lâyıķ-ı şad çendînî

Benim tarafıma ne kadar kızgın bakıyorsun dedim; bu kadar çok yüze kendini layık yapma dedi.

Refte der-ħam-ı ân zülf u niyârî dem zed
Ey nesîm-i seħer âħir çi belâ mî-konî

O saçın kıvrımına gitti ve ateşlerden dem vurdu; Ey sabah rüzgârı! Sonra ne bela yapıyorsun?

Mî-resed eşk o revân mî-koned reh ber-rûyem
Ber-men ey dîde çihâ mî güzered mî bînî

Gözyaşı ulaştı ve yüzümden geçerek aktı; Ey göz! Benim üzerimden neler geçiyor görüyorsun.

Me-gîr mûy-ı tîreş ey dil-i ğam-dîde zi-bend
Eger âşüfte-i ân silsile-i müşkîn

Ey gama uğramış gönül! Eğer o misk gibi kokan saçların halkaları arasına düşersen, bağdan onun kılıç gibi saç tüylerini tutma.

Tâli'î ez-süħanet luţf dem-â-dem peydâst
Bâ-çünîn luţf süħan-ı kâbil-i şad taħsînî.

Tâli'î! Senin sözlerinden bazen lütuf peyda olur, böyle lütuflar yüz defa beğenilmiş sözlerle takdir edilir.

³¹³ Der-çehre-i meh piş: Tâli'î çehre u piş İ

³¹⁴ Ez-za'if-bîn: ez-za'if-bîn İ

415

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Hem-çû zülf-i hod me-şev âşüfte ez-âh kesî
Rûy be-nümâ ez-nikâb u hoş-berâ mâh kesî

*Kimse kendi saçı gibi perişan olmasın;
örtüden yüzünü göster ve ay o kimseye hoş
gelsin.*

Gül nî-endâzem be-râheş kân keff-i pâ nâzükist
Merdümî ne-bod fikenden hâr der-râh-ı kesî

*Gülü onun yoluna atmadım, onun ayağının
tabanı naziktir. Bir kimsenin yoluna diken
savurmak adamlık değildir.*

109-a

Şâm-ı hicr bî-dilân-râ dîr peydâ şod seher
Güyâ hûrşîd imşeb sûht ez-râh-ı kesî

*Gece gönülsüzlere seher geç peyda oldu;
sanki güneş bu gece birisinin ahından yanmış.*

Âftâb ez-mihr mî üfted be-pâyet her şabâh
İltifâtî kon gedâ-yi h'îş-râ şâh-ı kesî

*Her sabah güneşten gün ışığı senin ayağına
düşer; Bir kimsenin şahı dilencisine iltifat
eder.*

Ṭâli'î rûy-i nikû mî h'âhed u câm-ı şarâb
'Âşık u rindest ammâ nîst bed-h'âh kesî.

*Ṭâli'î güzel yüzü ve şarap kadehini istedi; aşık
ve rindir ama kimsenin kötülüğünü istemez.*

416

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Güftî be-gû zi-şükr u şikâyet hikâyetî
Gûyem hezâr şükr u ne-gûyem şikâyetî

*Şikayet ve şükürden bir hikaye söyle dedi; bin
şükür söyledim ve bir şikayet söylemedim.*

'Uşşâk-râ be-küştfî vü men zinde em henûz
Bâ-men çi şod ki hiç ne-dârî 'inâyetî

*Aşıkları öldürdün ve ben hala canlıyım, ne
oldu bana hiç lütuf etmiyorsunuz.*

Nağş-ı dehân-ı teng-i te-râ kes ne-dîde est
Gûyend hest-nîst velî haber rivâyetî

*Senin dar ağzının rengini kimse görmemiştir;
var yok dediler lakin haber rivayettir.*

Der-şehr hîdmet-i seg-i kûyet hezâr bâr
Bihter ez-ân bod geh-i dehendem vilâyetî

*Ona dost olduğumda, şehirde senin köyünün
köpeğinin hizmeti, ondan yüz bin daha çok
oldu.*

Ta'rîf kerde seg-i hod-râ vü rûşenest
Kez Ṭâli'î-i dil-şüde güftî kinâyetî.

*Aşık Ṭâli'î kinaye ile söyleyerek, kendi
köpeğini tarif etti ve aydınlattı.*

417³¹⁵**Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün**

Çeşm-i to şûhî mî-koned dâim be-merdüm hâk hem
L'al-i to hûn rîzed ân 'ârîz-ı gül-renk hem

Senin göziin daima şuhluk ve göz bebeğine de toprak yapıyor, senin dudağın ve gül renkli yanağın da kan döküyor.

Der-devr-i yâkût-ı lebet l'al-i Bedehşân dem-be-dem
Hûnîn-dilest u mî-zened ez-guşsa ser her seng hem

Bedehşan yakutunun, senin dudağının yakutu etrafında, içi kan ağlar ve kederden başını da taşlara vurur.

Ez-pîş-i çeşm-i şûh-ı to cânî ki tüvân bürden birün
Girem ki be-gürîzed kesî ez-vey be-şad ferseng hem

Senin oynak gözünüün önünden dışarı çatakabilen bir canı ve ondan kilometrelerce uzağa kaçan birini tutarım.

Pîş-i leb-i şîrîn-i o tâ lâf zed şâh be-şeker
Bî-kadr geşt u hem hûred eşkhâ be-tenghâ hem

Senin tatlı dudağının önünde şah şekerden söz etti, değersiz oldu ve gözyaşları da yalnız oldu.

Der-kûy-ı rindî Tâli'î tâ 'âşîkî vü dîvâne şod
Ez-'âql dûr endîş-i dilet ez-ber nâm-ı tek hem

Tâli'î rindlik köyünde aşık ve deli olana kadar, akıldan senin gönülünün düşüncesi ve tek adı da uzak olur.

418³¹⁶**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Bâ-nihâl-i serv-i qaddeş 'aşk mî verzed muqîm
Râst mî-gûyem sühan u zi-kes ne-dârem hîç bîm³¹⁷

Senin servi boyunun fidanı ile ikamet eden aşkta talim yapar. Sözü doğru söylerim ve kimseden korkmam.

Ez-gam u derd-i to dil-râ dûr bod ân müşkilest
Lâ-cerem ne-tüvân bürîd âsân zi-yârân-ı qadîm

Senin dert ve gamından uzak olmak gönle zordur, şüphesiz eski dostlardan götürmek kolay değildir.

Serv-i bâlâyet ki Tûbâ râst reşk ez-vey müdâm
Dûr bâdâ âhîr (...) ³¹⁸ ez-mizâc-ı müstakîm

Senin servi boyun kiTuba devmalı ondan kıskanır, doğru mizaçtan ... uzak dursun.

Tâ şod dûr ez-kemter âftâb-ı ârîzeş
Âsmân kerd sereş ez-mihr mî-kerded muqîm

Onun yanağının güneşinden daha az uzak olana kadar, onun başı gökyüzünü güneşten ikamet eden yaptı.

Tâli'î gûyend ez-rindî güzeşt u tevbe kerd
Hâşe lillâh der-haqq-ı o pest-i bühtân 'âzm

Tâli'î rindlikten geçti ve tevbe etti dediler. Allah göstermesin onun doğruluğundaki yalan büyüktür.

³¹⁵ Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

³¹⁶ Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

³¹⁷ Verzed İ: verzem A

³¹⁸ Buradaki kelime okunamadı.

419³¹⁹**Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün**

Tâ ki zi-dest-i hicr-i to pâ-mâl-i gam şevem
Bâz âgeh zîr-i pâ-y-i to hâk-i çadem şevem

Her çend nîst piş-i to çendân murâd-ı hüd
Be-bîned in çünîn ki küllî 'adem şevem

Üftâde em be-râh-ı seg-i kûy-ı to çû hâk
Bâşed ki be-güzered be-men u muhterem şevem

Zân şûh her çi ber-dil-i mâ mî-resed hoşest
Hâşâ ki men melûl zi-cevr u sitem şevem

Rûşen konem hadîş-râ çû Tâli'î
Vaqt-i seher çû hem-nefes-i şubh-dem şevem

*Senin ayrılığının elinden gamın ayakları
altına ezildiğim sürece, yine senin yağının
altındaki topraktan haberdar olurum.*

*Her ne kadar senin önünde bu kadar kendi
muradı yoksa da, gör ki böyle bütün olarak
yok olmuşum.*

*Senin köyünün köpeğinin yoluna toprak gibi
düşkünüm, benden geçerse muhterem olurum.*

*O güzelden gönlümüze ne gelirse hoştur. Asla
ben eziyet ve sitemden melul olmam.*

*Tâli'î gibi sözleri aydınlatırım, seher vakti
esen rüzgarın yoldaşı olurum.*

420³²⁰**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Bes ki ez-peykân-ı o ser tâ be-pâ der çû tenem
Tîr ber-men kâr ger ne-bod ki kûh-ı âhenem³²¹

Eşk mî-rezem ki ger âteş fütred der-men zi-âh
H'îşrâ ez-tâb cân fi-l-hâl der-âb efkenem

Şeb şod âvâz-ı men ez-âstân-ı h'îş u güft
Kîst in-câ ez-segân-ı kûy-ı men güftem menem

Belî 'arz ne-şikâft türeş sîne-i rîş-i me-râ
Râh peydâ kerd tâ bîrûn reved cân ez-tenem

Güfte emsâl mî mîred be-pîşem Tâli'î
Ger ne-mîrem pîş-i to imrûz bâyed küştenem.

*Onun kirpiklerinden benim baştan ayağa
çokça dışarı çıkmıştır. Eğer okun bana karı
olmazsa ahımın dağı olur.*

*Eğer ahtan bana ateş düşerse gözyaşı
dökerim. Harareten can sonunda kendini
suya atar.*

*Gece oldu, avazım kendi eşliğinden ve dedi:
benim köyümün köpeklerinden ordaki kimdir?
Benim dedim.*

*Evet onun oku benim yaralı sinemin isteğini
kırmadı, can tenimden çıkıncaya kadar yol
peyda etti.*

*Tâli'î önümde misal öl dedi, eğer bugün
önünde ölmezsem öldürmem lazım.*

³¹⁹ Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

³²⁰ Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

³²¹ Bes ki ez-peykân-ı ân ebrû-kemân ber şod tenem
Tîr ber-men kâr ger n'âyed ki kûh-ı âhenem : A

421³²²**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Eşk mî-rîzem be-hâk-i pây u der-gül mî zenem
Her taraf mî üftem u feryâd ez-dil mî zenem

Tâ ne-reved cân hadeng-i yâr-râ der-sîne em
Kıfl mî sâzem zi-peykân büred ber-dil mî-zenem

Tîr-i âhem râst kerdîd ez-pey seyr-i hilâl
Ey rakîb ez-men me-şev gâfil ki mî-zenem

Mî keşid tîğ u men ez-beher şitâb katl-i hod
Hîştên-râ dem-be-dem ber-tîğ kâtil mî-zenem

Hırka mî pûşem zi-dest-i pir-i rindân Tâli'î
Dest-râ der-dâmen-i dervîş kâyil mî-zenem

Ayağın toprağına gözyaşı döktüm ve güle vurdum. Her tarafa düşürdüm ve gönülden feryad çıkarırdım.

Sevgilinin oku sinemden canı götürmeyinceye kadar kirpiklerden kilit yapar gönlüme vururum.

Ey rakib benden gafil olma ki oku atarım, Hilali seyrettikten sonra ahımı doğru yapar.

Ben kendi katlimden sonra aceleyle kılıç çektim, kendimi zaman zaman kılıca katil vuruyorum.

Tâli'î! Rindlerin pirinin elinden hırka giydim, eli dervişin eteği içine koymaya razıyım.

422³²³**Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün**

Peyveste ârzûy-i hadeng-i to mî bürîm
İnest der-dil heme ez-râst ne-güzerem

Ey yâr tûtiyâî hoşest ân gubâr-ı râh
Be-güzâr tâ be-dîde rûşen be-perverîm

Ber-hâk-i reh-güzâr-ı to be-rîzem der-eşk
Der-kem şod zi-zîr-i zemîneş ber âverîm

Bînem 'aks-i rûy-i to der-çeşm-i hîş eger
Merdüm der-âb u âyine şad bâr be-nigerem

Âmed ber-â-ber seg-i kûy-ı to Tâli'î
Güftâ zi-rûy-i meretebe bâ-süm ber-â-berim

Senin okunun arzusu ulaştı, gönülde olanın hepsi budur doğrudan geçmem.

Ey sevgili! O yolun toprağı hoş bir sürmedir. Gözü aydınlık yapana kadar beslerim.

Senin yolunun toprağına gözyaşı döktüm. Onun zeminin altından az olursa çıkarırım.

Eger göz bebeği suda ve ayinede yüz kere bakarsa, kendi gözümde senin yüzünün yansımını görürüm.

Tâli'î senin köyünün köpeği ile birlikte geldi. Meretebe yüzünden turnakla birlikteyim dedi.

³²² Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

³²³ Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

423³²⁴**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Ger nüvîsem vaşf-ı ân leb dem-be-dem
Nî şükr kerd zülf-i ân katlem

Der-reh-i o hîç ne-tüvânem şode
Ger şevem h'âhem şode hâk-i kadem

Güft der-dil çîhâ dârî zi-men
Ez-to der-dil çîst gayr ez-derd u gam

Güft bâ-cân u dilet gam-ı yâr şod
Güftemeş bâşend erzânî be-hem

Çûn zemîn nem keşed zi-eşk-i Tâli'î
Âh perî mî pûşîd çeşm ez-dâdenem

*Eğer zaman zaman o dudağın vasıflarını
yazarsam, onun saçları katlime şükr etmez.*

*Onun yolunda hiç olamam, eğer olursam onun
ayağının toprağı olurum.*

*Gönlünde benden neler var dedi, gönülde
senden dert ve gamdan başka ne vardır.*

*Sevgilinin gamı senin gönlün ve canınla oldu
dedi, ucuz da olurlar dedim.*

*Tâli'î'nin gözyaşlarından zemin nemiyle
için, o peri gözlerini görmemden sakladı.*

424³²⁵**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Tâ ne pindârî zi-tîret gâfilem
Gayr-ı ez-în hod nîst çîzî der-dilem

Hîç dârî güft fikr-i rakîb
Hakk nîgeh-dâred zi-fikr-i bâtılem

Menzilhâ yâftem der-kûy-ı o
Lâ-cerem âncâst dâim menzilem

Dehed 'âkıl-ı to ki câm-ı mey ne-kerd
Sâkiyâ mey dih ki men hem 'âkilem

'Âşık ver-ne set güftî Tâli'î
Nîk güftî men ber-înhâ kâyılem

*Böbürlenmeyinceye kadar senin okundan
gafilim, bundan başka kendi gönlümde başka
bir şey yoktur.*

*Rakibin fikri hiç var mı dedi, benim batıl
fikrimden hak gözetti.*

*Onun köyünde menziller buldum. Şüphesiz
benim menzirim o yerdir.*

*Senin aklın şarab kadehi yapmadı, Ey saki!
Şarab ver ki ben de akilim.*

*Tâli'î aşık olmasaydı eğer dedi, güzel dedi ben
buna inanırım.*

³²⁴ Bu gazel sadece İ nüshasında mevcuttur.

³²⁵ Bu gazel sadece İ nüshasında mevcuttur.

425³²⁶**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Âh-ı germ ez-dil dem-â-dem ber keşem
Âh eger der-hâne üfted âteşem

Câm-ı mey pür mî dehed sâkı me-râ
Mî koned cevri vü men hem mî keşem

Bâ-vücüd ân-geh cüz-i gam hîç nîst
Der-dil-i âzürde bâ-în hem hoşem

Men be-zîr-i hırkâ mey nûşem müdâm
Mî-konem rindî velî şüfî-veşem

Ṭâli'î dârem dilî cûn şîşe-i şâf
Der-tarîk u tavr-ı rindî bî-gîşşim

*Ah eger ateşim haneye düşerse, zaman zaman
gönülden sıcak ahlar çıkarırım.*

*Saki şarap kadehini bize çok verdi, eziyet
yaptı ve ben de çektim.*

*Vücutta o zaman gamdan başka bir eşy
yoktur. İncinmiş gönülde bununla da hoşum.*

*Ben devamlı hurkanın altında şarap içiyorum,
rindlik yapıyorum lakin sufi gibiyim.*

*Ṭâli'î, saf şîşe gibi bir gönlüm var; rindlik
tavri ve yolunda benzersiz bir rindim.*

426³²⁷**Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün****(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Der-nażar beher gubâr-ı kademeş câ dârem
Nîstem gâfil ezo dîde-i bînâ dârem

Ger to pervâ ne-kon güfemeş ey mâh be-men
Cân dehem pîş-i ruhet güft çi pervâ dârem

Gâh ber-ser residem seng u gehî tîg-i cefâ
Hâşıl ez-dest-i to ey şûh inhâ dârem

Men-i maħmûr çû der-i mey-kede gîrem sâgar
Niyet me-kon ki diğr dest ez-devâ dârem

Ṭâli'î mî talebem nâvek-i o-râ der-dil
Zûd yâ-Rabb be-büred ân-çi temennâ dârem

*Onun yolunun tozundan gözde yer tutuyorum,
ondan gafil değilim gören gözlerim var.*

*Ey ay! Eğer benden korkmuyorsan senin
yanağının önünde can veririm dedim, niye
korkayım dedi.*

*Bazen başa taş götürürüm ve bazen cefa
kılıcını, sonuçta ey şuh! Senin elinden bunlara
sahibim.*

*Ben sarhoş meyhane kapısında kadeh
tuttuğum için, dieğr elin devadan tutmasını
niyet etme.*

*Ṭâli'î! Onun okunu gönülde istiyorum. Yâ
Râbb! Çabuk götür o temennim var.*

³²⁶ Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

³²⁷ Bu gazel sadece A ve İ nüshalarında mevcuttur.

427³²⁸**Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün**

Me-rev ey nâvek-i o ez-dilem zûd
Demî be-nişîn ki încâ mî tüvân bî-sûd

Hayâl-i zülf-i o ser ber zed ez-dil
Belî peydâ ez-âteş mî-şevêd dûd

Kert maşşûd-ı kûy-ı ost ey eşk
Be-rev h'âhî resed âncâ be-maşşûd

Hoşest ey dil hadîs-i zühd u be-takvâ
Belî înhâ nemî dâred te-râ bî-sûd

Be-kûyet Tâli'î güfem ki cân dâd
Lebeş handân şod u güftâ beyâ sûd

*Ey onun oku! Gönlümden çabuk gitme. Biraz
otur ki burası*

*Onun saçlarının hayali gönülden baş çıkardı.
Evet ateşten duman peyda olur.*

*Ey gözyaşı! Onun köyünün maksadını yap.
Ulaşmak istersen o yere bu maksadla git.*

*Ey gönül! Zühd ve takvalığın sözü hoştur. Evet
bunlar seni mutsuz etmez.*

*Tâli'î senin köyüne can verdi dedim. Onun
dudakları güldü ve mutlu olmak için dedi.*

³²⁸ Bu gazel sadece İ nüshasında mevcuttur.

KIT'A³²⁹**1**³³⁰**Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün****(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Ḥusrevâ mâh-ı şiyâm âmed ve ez-devlet-i to
Ḥâşe li-llâh kim gam rûzî her rûze ḥorîm

Rûze dârîm velî ez-pey-i iftâr-ı şeb
Ḥordenî hiç ne-dârîm meger rûze ḥorîm

Ey Hüsrev! Oruç ayı geldi ve senin devletinden hiçbir vakit, günlerden bir gün olsun gam yemedim.

Oruç tuttum lakin gece iftardan sonra, meğer hiç yiyecek almadan orucu yemişim.

2**Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün****(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Nazar luḫf-ı Emîr Şeyḫ 'Alî
În-geh kes-râ ez-gam-ı zebûn me-güzâşt

Der-i o-râ be-kûftem rûzî
Çire eş bod enderûn ne-güzâşt.

Ey Şeyh 'Alî! Esirin lütfünü gözet, o zaman kimseye düşkünün gamından yapmazsın.

Onun kapısını bir gün çaldım, onun payı içerde yapmadı.

3**Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün****109-b**

Zenî der-şa'îrî vey bâ-Ḥüsn-şâh
Mu'ârız geşt u o-râ hiç 'amm nîst

Çû dîd ân Ṭâli'î güftâ be-ân zen
Ki âḫîr zîn ta'aruz cerendem nîst

Me-kon ta'rîz Mevlânâ Ḥüsn-şâh
Ki o der-hîç kârî ez-to kem nîst.

Ḥüsn-şâh ile şairlikte vurdu, karşı geldi ve ona hiç amca yoktur.

Ṭâli'î' onu gördüğü için ona vur dedi, bu saldırıdan sonra sürükleme olmadı.

Ḥüsn-şâh efendimize saldırma, o hiçbir işte senden aşağı değildir.

³²⁹ A nüshasında kit'aların olduğu bölüm yoktur.

³³⁰ Bu kit'a İ nüshasında yoktur.

4

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün**(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Hâce Pîr Ahmed hânî bi-tekellûf rûzî
 Tarh-ı 'işret be-çarîk-i diger endâhte bod

*Hoca Pir Ahmed bir gün zahmetsiz çağırdı;
 içkiyi bırakmayı diğer yollara atmış idi.*

Ber-der-i har-geh-i o-râ reftem u dîdem zi-birün
 Çehre bod velî Hâce der endâhte bod.

*Onun otağının kapısına gittim ve dışarıdan,
 çehre olduğunu lakin Hoca'nın atmış
 olduğunu gördüm.*

5³³¹**Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün**

Vey Şeyh beyân pîş-i halâîk be-tefâhür
 Mî güft ki nâm beder bende 'ayânest

*O şeyh insanların önünde övünmeyi anlattı,
 nam dışarıda köle ile olur dedi.*

Güftem be-rev ey Şeyh ez-în dîn-i fânî
 Âncâ ki 'ayânest çi hâcet be-beyânest

*Ey şeyh! Bu fani dinden çık dedim; orası
 bellidir, açıklamaya ne gerek var.*

6

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün

Be-Ṭûsî güftem ez-eş'âr-ı rengîn
 Ne-dârî râstî-râ yek cerîde

*Ṭûsî'ye renkli şiirler söyledim; doğrusu tek
 birini bile tutmadı.*

Sevâd-ı şî'r-i hod-râ kerd hâzır
 Be-güftâ çîst inhâ gâv rîde

*Kendi şiirlerini okuyup yazmaya hazır etti;
 şöyle nedir bunlar? Öküz sıçmış.*

7³³²**Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün****(Fâ'ilâtün)****(Fa'lün)**

Kûn-ı Ṭûsî bod çûn gerdûnî
 Gav-râ ân-çünîn ne-dîdem kûn

*Ṭûsî'nin kıcı felek gibi oldu; öyle kıcı öküzde
 dahi görmedim.*

Zor ber-hîş kerd u tîzî dâd
 Zor ber-kâv u nâle bür gerdûn

*Kendini zorladı ve keskinlik verdi; zorla deşti
 ve inlemesi cihana ulaştı.*

³³¹Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

³³²Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

8³³³**Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün****110-a**

Te-râ ey H'âce gürîzem ne-bâşed
Dem-i sermâ ki hengâm-ı âlâvest

Sevâd-ı Şi'r-i Tûsî-râ taleb kon
Be-suzâneş ki ân sergîn-i gâvest.

*Ey Hoca! Senden kaçmam olmadı; kış
mevsimi alev zamanıdır.*

*Tûsî'nin şiirlerini okumayı talep et; onun
yakıcılığı o öküzün dışkıdır.*

9³³⁴**Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Fe'ûlün**

Hatt-ı Hâcî 'Alî bâ-şi'r-i Tûsî
Çû der-defter be-bîned merd-i seyyâh

Revân gûyed ki mî bâyed taḥkîk
Hatt u şî'r-i çünîn-râ hakk u ıslâh.

*Hacı Alî'nin Tûsî'nin şiirleri ile defterde
görmek gezgin gibidir.*

*Böyle şiir ve hatları kazıyıp düzeltmek için,
hemen tahkik etmek gerekiyor dedi.*

10³³⁵**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Der-hüner Hâcî Rebâbî-râ Hudâ
Râstî bî-misl u mânend âferîd

Gerçî âvâz-ı rebâbeş dil-keşest
Kes çû o bed-hey'etî hergîz ne-dîd

Be-to nigh âyed pîş u be-tüvân der-bâb
Perde be-rûy-i o bâyed keşîd

*Allah Hacı Rebâbî'yi hünerde doğrusu eşsiz
ve benzersiz yaratmış.*

*Her ne kadar onun rebabının sesi gönül çeken
olsa da, kimse onun gibi kötü görünüşlü birini
görmemiştir.*

*Önce sana bakış geldi ve bu babda onun
yüzüne perde çekilmelidir.*

³³³ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

³³⁴ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

³³⁵ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

11³³⁶**Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün****(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)**

Esedî kûtehest u ħar raĥsân
Ki tüvân kerdenêş nihân der-müş

Kerdem endâze ħameteş-râ hest
Kem-ter ez-gîr ħarchâ-râ ne-geşt.

*Aslan kısıdır ve eşek parlaktır; onu avuç
içinde gizleyebilirsin.*

*Onun boyunu ölçmüşlüğüm vardır, heybeden
daha az olmadı.*

12³³⁷**Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün**

Ĥâce vü mîrân ki ez-beher umûr-ı memleket
Rûzhâ tâ şeb ne-püşť zabt ger mân mî dehend

Ne zi-beher ħarc-ı men fi-l-cümle fikrî mî-konend
Ne berâ-yi merkebân kem-cüz zi-dîvân mî dehend

Dâştem esb-i dev u mî-şevêd îñ sâ'at velî
Der-ĥayâl-i kâh u çû üftâde vü cân mî dehed

Çû me-cû Ey Tâli'î zân-rû ki încâ merdümân
Ger tüvâned ez-berâ-yi nîm çevgân mî-dehend.

*Hoca ve Mirler memleket işlerinin her
birinden, günlerce geceye kadar, eğer zabt
geri kalmazsa verirler.*

*Ne benim yelemden sonunda bir fikir edindiler
ne eşekler için divandan küçük bir parça
verdiler.*

*Koşan atı tuttum ve bu saat oldu, lakin saman
hayali içine düştükleri için can verdiler.*

*Ey Tâli'î! Aramadığın için insanlar burada,
eğer yapabilirlerse çomağın yarısını verirler.*

13³³⁸**Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün****(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)****110-b**

Dîden rûy-i Ĥâce Nureddîn
Dîde-râ hest mûcib-i emrâz

Ĥalemeş küñd şod be-defter u o
Vaqt-i taĥrîr mî koned i'râz

*Hoca Nureddîn'in yüzünü görmek, göze
hastalık sebebidir.*

*Onun kalemi kör oldu ve o deftere yazma
vaktinde yüzünü çevirdi.*

³³⁶ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

³³⁷ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

³³⁸ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

Hest mîkrâz-ı H̄âce tîz velî
Lâyık-ı rîş-i ost ân mîkrâz.

Hoca'nın keskin makası vardır lakin o makas onun sakalına layıktır.

14³³⁹

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Defter-i herkes ki mî üfted kemâlî-râ çeng
Mî nüvîsed şî'r-i hüd ber-hâşiye ez-rûy-i deşt

Her kimin defteri Kemalî'nin eline düşerse elinden kendi şîrlerini sayfa kenarına yazar.

Hest dîvân-ı ekâbîr vâkı'â bâğ-ı sühan
Vez ma'ânî gül der-ân gül-zârâ bisyârest

Her nekadard söz bağında büyük divanı varsa da, o manalardan o gülbahçesinde gül çoktur.

Tâned zaved ân ma'ânî-râ ez-âncâ dîgerî
Mî-koned ez-şî'r-i hüd dîvâr-ı ân-râ hârîbest.

O manaları o yerden başka yerlere vurabilir. Kendi şîrinden onun duvarını yıktı.

15³⁴⁰

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ey pâd-şâh-ı mülk ki hayl u sipâh-ı to
Kem-ter zi-âftâb-ı duraşsende nî-tünd

Ey ülke sahibi padişah! Senin asker ve atlıların parlayan güneşten daha az bükülmemiştir.

Dâdend bende-râ devâ lâğî ki her dü şân
Der-lâgârî vü za'f kem-i ez-bende ne-tenîd

Onların her ikisi şaka ile köleye deva verdiler; sıskalıkta ve zayıflıkta köleden daha az bükülmemişler.

Cev-râ ne-dîde end u be-yek perre kâh nîz
Ez-âhür u zi-to bere şermende ne-tenîd

Arpa ve bir kenarda saman bulamadılar, ahırdan ve senden kuzu mahcup olarak bükülmedi.

Hergiz ne-ğorde end be-cüz-i tâziyâne hiç
Zîn pîş-i tîc kâbil u erzende ne-tenîd

Asla kamçıdan başka bir şey hiç vermediler; o yüzden okun önünde kabul edici ve değerli kıvrıldılar.

Ez-beher şân nemî harem efsâr u zîn u cül
Zîrâ ki yek-dü rûz-ı dîger zinde ne-tenîd.

Tasma, eyer ve palan, onların her birinden satın almadım, zira bir iki gün daha diri kalmazlar.

³³⁹ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

³⁴⁰ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

16³⁴¹**Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün**

Ey muhtesib be-şehr u vilâyet zi-sa'y-i to
Hürmet ne-mâned câm-ı mey-i lâle-reng-râ

Âmed meh-i şiyâm u ez-ân men' mî konî
Âvâz-ı 'ûd u nağme-i tanbûr u çeng-râ

111-a

Mey-râ be-dest-i h'îş çû der-şehr rîhî
Luţf-ı diger nümây u berâned ez-beng-râ.

17

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Kem-fürûşî be-şehr bod müdâm
Ki be-mîzânî şer' kem-i mey zîst

Pîş-i dükkân-ı o güzer kerdem
Seng kem dâşt güfemesî ĩn çîst

Güft 'adlest seng-i men güftem
Be-ser-i muhtesib be-gû kem nîst.

18

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ey pâd-şâh-i mülk ki hest ez-reh-i şeref
Cevelân-geh-i semend-i to meydân-ı âsmân

Dârem hikâyet-i be-edeb 'arza mî konem
Ber-âstân-ı Hâzret-i Sulţân Cem nişân

Zîn pîşter-i dü mâh me-râ bod esbegî
Bî-rev u za'îf u lağâr u miskîn u nâ-tüvân

*Ey zabıta! Şehir ve vilayetlerde senin gayretin
yüzünden lale renkli şarap kadehine hürmet
kalmadı.*

*Oruç ayı geldi ve o yüzden, udunu seisi,
tanburun nağmesini ve çengi yasakladın.*

*Şehirde şarabı kendi eliyle döktüğü için, başka
lütuflar gösterdi ve afyondan sürdü.*

*Devamlı şehirde şeriata göre şarabın azından
az satış olur.*

*Onun dükkanının önünden geçtim, taşı az tuttu
ve ona bu nedir dedim.*

*Benim taşım adaletlidir dedi; zabitanın başına
az olmadığımı söyle dedim.*

*Ey mülk sahibi padişah! Şeref yolundan
gökyüzünde senin atının koşu yeri vardır.*

*Cem Sultan Hazretlerinin eşiğine nişan
tuttum, edepli bir hikaye ile dert yanyorum.*

*Bundan iki ay önce benim ruhsuz, zayıf, ciltz,
tembel ve kuvvetsiz bir atım oldu.*

³⁴¹ Bu kıt'a İ nüshasında yoktur.

Esbî ki ger mekes nişestî be-pîş-i o
Geştî be-zîr-i bâl-i mekes ser-be-ser nihân

Mûreş eger fütâde be-dîdî be-reh-güzer
Be-revî bisân-ı dâne-i gendüm keşân keşân

Ez-pestî ki dâşt eger bâr kerdemî
Yek cev ber o çû kûh-ı aḥad âmedî girân

Yek kez zemîn ziyâde ne-reftî eger kesî
Tâ rûz-ı ḥaşr tâḥt-o-râ be-imtiḥân

Esb-i çünânek şerḥ-i za'îf-i o güzest
Zîn bes künûn ḥikâyet-i zîneş konem nişân

Zînî çünânek bode be-'ahd-i Sikenderes
Çûb-ı ḥanâ şikeste vü pûsîde neyistân

Ney nî ki ez-Sikender u Cemşîd pîşter
Şad ḫarn bode zîn o lâğ-ı yesâkiyân

111-b

Zînî ki ger be-rev be-güzeştî nesîm-i bâd
Eczâ-yı o çû kâh şodî her ṭaraf revân

Her dem zi-bîm-i ânek ne-rîzed zi-yek-diger
Mî bestemeş besteme gehî ki be-rîsmân

Ez-pârḥâ keştî-i ḥod Nûḥ gûyâ
Terkîb kerde bod ḥanâ ez-berâ-yi ân

Esb-i ḥûbân u zîn çünîn bod müddetî
Dâîm me-râ şikence-i rûḥ belâ-yi cân

Reftend u ḥâtîr ez-ğam-ı îşân ḥalâş yâft
Ez-ğuşsa rest cânem u dil geşt şâdmân³⁴²

Eknûn sâde mânde em u sel-i himmetem
Âvürde ruḥ be-sûy-i şâtîr-ı şeh-i cihân³⁴³

Esb-i cevân u zîn diger dârem iltimâs
Ez-luṭf-ı bî-nihâyet-i Şahen-şeh-i zemân

Eğer bir atın önünde bir sinek oturursa, sineğin kanadının altında baştan başa gizlenir.

Onun karıncası eğer yola düşmüş olarak görürse, buğday tanesi gibi çeke çeke gider.

Bir at eğer yük tutarsa, bir arpa ona bir dağ gibi ağır gelir.

Bir kimse eğer yerden fazla gitmezse, o kimse kıyamet gününe kadar onun tahtını imtihan eder.

Güzel bir atın zayıflığının şerhi geçti, şimdi bundan çok onun bu hikayesine nişan alıyorum.

Kına ağacı kırıldı ve kamışlık soldu; İskender'in zamanında bu yüzden bir cennet oldu.

İskender ve Cemşid'den daha evvel yüz yıl önce olan o yasaklar devrinde kamış yoktu.

Eğer sabah rüzgârı ona geçerse, bundan doaylı onun parçaları kuru ot gibi her tarafa savrulur.

Her zaman işte bunun korkusundan birini ötekine dökmedi; bazen iple birbirine bağladı.

Geçen senelerden kendi gemisini sanki Nuh'muş gibi, onun için kınayı bir araya getirdi.

Güzel bir at ve onun yüzünden uzun zamandır, bana daima canın eziyeti canın belası oldu.

Onların gamından gönül kurtuluşu buldu gitti, kederden canının kurtuluşu ve gönliün mutluluğu oldu.

Şimdi yorulmuşum ve gayretim seli yanağa, Cihan şahın atının ağalığını getirdi.

Zamanın Şehinşah'ının sonsuz lütuflarından arkam oldu ve genç atlarım oldu.

³⁴² Refted: üfted İ

³⁴³ Sâde: be-yâd İ

Bâdâ semend-i devlet-i Sultân-ı rûzgâr
Bâ-tevsen-i sipîhr bâ-iqbâl hem-‘inân.

*Zamanın Sultanının devletinin atı, dizgini bir
oalrak hareket eden cihanın dik başlı atı
olsun.*

19

Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün

Eyâ şâh-i geh ger Sührâb bâşed der-dem-i kûşîş
Şeved maḥkûm-ı fermânet zi-fermân ser ne pîçâned

*Ey zamanın padişahu! Eğer gayret gösterme
zamanında Sührab olursa, senin fermanının
mahkumu olur, fermanı başını çeviremez.*

Me-râ maḥbûb-ı meh-rûyet Rüstem nâm mî-dânî
Ki cüz-i Sührâb orâ kes be-cây-i hîş ne-nîşâned

*Bana sen ay yüzlü sevgilinin adını Rüstem
bildirdi; Sührab’tan başka ona kimse kendi
yerini göstermedi.*

Be-kûşîş vakt-i hüşyârî be-men ser der nemî âred
Şarâb-ı saht mî-hâhem ki Rüstemrâ be-galtâned.

*Uyanıklık vakti bana çalışmayla baş çıkarmadı,
Rüstem’i deviren şiddetli şaraptan istiyorum.*

RUBÂ’Î³⁴⁴

1

Mef’ûlü / Mefâ’îlü / Mefâ’îlü / Fa’ûl

Şâhâ çû to mey-i zemâne-râ şubḥ ümîd
Derḥor bodet ḥil’at-ı rengîn u sefid
În kisvet-i şeb-reng ‘izârâ be-güzâr
Ez-ḥil’at-ı müşkîn-i bed-râ çûn Ḥûrşîd

*Ey şah! Sen zamanın şarabını sabah ümid
ettiğin için, sana beyaz ve renkli kaftan layık
oldu.
Hürşîd için kötü misk sürülmüş kaftandan bu
gece siyeh elbiseyi cenaze alayına yap.*

2

Mef’ûlü / Mefâ’îlü / Mefâ’îlü / Fa’ûl

Zât-ı to ki bâdâ be-selâmet-i câvîd
Ger dâşt marâz şifâ-yi küllîst ümmîd

*Senin zatın ebedi kurtuluşu bulsun, Eğer
hastalanırsan bütün şifalar ümid olsun.*

112-a

Ez-tâb-ı teb endîşe me-kon yek-zerre
Kez germ-i ḥod bâk ne-dâred ḥûrşîd

*Sıtmanın tesirinden bir zerre endişe etme,
Güneş kendi sıcaklığından korkmaz.*

³⁴⁴ Rubâ’îlerin olduğu bölüm A nüshasında yoktur.

3

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ûl

Güm geşt me-râ esb u nîm bâ-dil-i şâd
 Ez-esbek-i men tâki haber ħ'âhed dâd
 Esbet-i murâd ehl-i firâst güftend
 Yâ-Rab ki be-yâbem men-i bî-çâre murâd

*Ben mutlu gönül ile attan haber verene kadar,
 at kayboldu.
 Senin atın at yetiştirenlerin muradını söyler;
 Ya Rabb! Ben zavallı murad bulayım.*

4

Mefûlün / Fâ'ilün / Mefâ'ilün / Fâ'

Ħammâm çû bâ-sûz-ı derûn dîd me-râ
 Der-ħ'îş keşîd u germ pürsîd me-râ
 Der-faħr dilem ħusl-ı řarîħ mî-ħ'âst
 Fermûd ne-ħ'ast terk u tecrîd-i me-râ

*Hamam beni içimdeki ateşle gördüğü için iç
 çekti ve bana sıcaklığı sordu.
 Gönüm fakirlik içinde yıkanma yolu istedi,
 benim soyutlanmamı ve terk edilmemi
 buyurmak istemedi.*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM MUKAYESE

DİVÂN-I TÂLİ'Î İLE NECATÎ BEY DİVANI ARASINDA MAZMUNLAR AÇISINDAN BİR MUKAYESE

‘**ALİ**’: Tâli’î divanında oğulları Hasan ile Hüseyin’in katledildiği Kербela olayı çerçevesinde ele alınmıştır. Bunun dışında çatal uçlu kılıcı Zülfikar ve Murtaza gibi mefhumlarla Hz. Ali’ye atıfta bulunulmuştur. Şu beyitte onun kılıcı Zülfikar’dan söz edilmiştir.

Çün Tâli’î zi-feyz-i velâyet nasîb büred
Der-dil-i kesî ki mihreş Zülfekâr yâft (Kaside 1/29)

(Tâli’î veliliğın ilmından nasib götürdüğü için, onun güneşi gönüllerde Zülfikar kılıcını bulur.)

(Kaside 2/17, Kaside 2/21, Kaside 2/22, Kaside 2/23, Kaside 2/25)

Necatî Bey divanında ise sadece bir beyitte Hz. Ali’den söz edilmiştir. Şu beyitte Hz. Ömerin adaletine ve Hz. Ali’nin cömertliğine atıfta bulunulmuştur.

Osmân Ogullarında sen ey Şâh-ı muhterem
Cüd-ı 'Ali 'alemsin-ü-'adl-i 'Ömer-nişân (Kaside 21/33)

‘**ANKÂ**’: Tâli’î divanında sadece bir kez geçmektedir. Bu kullanımda ‘ankâ kuşu ile şişe arasında bir ilgi kurulmuştur.

Gerne beher mey-i bezm-i to bod ân bihter
Ki bod der-‘adem âbâd çû ‘ankâ şişe (Kaside 18/22)

(Şişe anka kuşu gibi yokluk içinde bayındır oldu, yoksa senin meclisindeki şarapların her biri ondan fazla olurdu.)

Necatî Bey’de de Anka kuşundan bir beyitte söz edilmiştir. Bu beyitte de Anka kuşunun sadece isim olarak biliniyor olması, efsanevi olması özelliğine değinilmiştir. Şair Anka kuşu gibi varlığının sadece isimde kaldığını dile getirmiştir.

Ey Necâtî şekk eder âlem vücûdundan senin
Varlığın Ankâ gibi bir ad kalmıştır hemân (Gazel 407/5)

‘**ANKEBUT**’: Örümcek Tâli’î divanında iki beyitte geçmektedir. Memduhun övgüsü için örümcek ağı ve ağa takılan sineklerden söz edilmiştir.

Ez-giriftârî zi-dâm-ı ‘ankebût perde-i ten
Fârig-ül-bâlest der-eyyâm-ı ‘adl-i o zübâb (Kaside 7/16)

(Onun adaletli devrinde, örümcek ağının esirliğinden teni örtülü olan sineğin başı dinç gönlü rahattır.)

(Gazel 106/2)

Necatî Bey divanında örümceğe değinilmemiştir.

ÂB: Su, Tâli’î divanında birçok yönden ele alınmıştır. Özellikle akıcılığı, hayat verici özelliği, temizleme vasfı, susuzluğu gidermesi gibi özellikleri nedeniyle sayısız teşbih ve mecaza konu olmuştur. Herşeyden önce aşğın gözyaşları bir sudur. Gözyaşı ve akan su üzerine sayısız beyit kurulmuştur. Yine sevgilinin yüzü, yanağı ve gözleri su veya sudan oluşan deniz ve göle teşbih edilmiştir. Deniz, göl ve Akarsulara da yer verilmiştir. Fırat, Dicle ve Ceyhun nehirleri divanda adı geçen akarsulardır. Demire su verilerek çeliğe dönüştürme hadisesinden yola çıkılarak kılıç ve hançerle birlikte ele alınmıştır. Anâsır-ı Erbaa’nın dört unsurundan biri olarak ele alınmıştır. Birçok tamlama kurulurken âb kelimesinden yararlanılmıştır. Âb-ı hayât, âb-ı hayvan, âb-ı Hızır, âb-ı revân, âb-ı tîg, âb-ı Kevser bunlardan yalnızca birkaçıdır. Aşağıdaki beyitte Fırat nehrinin suyu Kevser suyuna teşbih edilerek, Fırat’ın gece gündüz akması Saki’nin yüzünden utanmasına bağlanmıştır.

Hacletî dâred zi-rûy-i sâkî Kevser-i Fîrât

Gâlibâ der-hâk galtân rûz u şeb zîn mâcerâst (Kaside 2/7)

(Fîrât'ın Kevser gibi olan suyu Saki'nin yüzünden utandı, belki gece gündüz toprak içinde yuvarlanması bu maceradandır.)

(Kaside 1/19, Kaside 2/3, Kaside 2/4, Kaside 2/11, Kaside 3/2, Kaside 3/10, Kaside 4/14, Kaside 6/2, Kaside 9/5, Kaside 12/14, Kaside 17/4, Kaside 20/2, Gazel 1/2, Gazel 5/2, Gazel 24/2, Gazel 30/2, Gazel 43/3, Gazel 66/1, Gazel 81/2, Gazel 104/3, Gazel 124/1, Gazel 165/3, Gazel 200/1, Gazel 215/1, Gazel 268/5, Gazel 308/4, Gazel 326/3, Gazel 356/2, Gazel 400/4)

Necati Bey divanında ise su genel olarak akarsu mefhumu üzerinden işlenmiştir. Bunun dışında yağmur suyu, deniz suyu, gözyaşı, ab-ı hayat, lütuf, ihsan ve cömertlik suyundan söz edilmiştir. Sevgilinin güzellik unsurları, özellikle yanağı ve gözleri ile su arasında bir benzerlik ilişkisi kurulmuştur. Şair bir kasideye redif olarak âb kelimesini seçmiştir (Bkz. Kaside 5). Şu beyitte şair, “iyilik yap denize at” atasözüne atıfta bulunmuştur. Burada deniz yerine âb-ı revân kullanılmıştır.

Meyl it gözüm yaşına eyâ serv-i hôş-hırâm

Dirler ki eyle iylügi âb-ı revâna at (Gazel 33/4)

(Kaside 3/40, Kaside 3/42, Kaside 6/11, Kaside 8/5, TSA 2/1, Gazel 8/6, Gazel 524/5, Gazel 540/1)

ÂB-I HAYÂT: Ölümsüzlük suyu, Tâli'î divanında genellikle Hızır, İskender ve Hz. İsa ile birlikte ele alınmıştır. Memduhun övgüsünde ve sevgiliye ait unsurlarda ab-ı hayat'tan bahsedilmiştir. Memduhun kılıcı ve sevgilinin dudakları ile ab-ı hayat arasında bir ilgi kurulmuştur. “âb-ı Hızır, âb-ı zindegî, âb-ı zidegânî, çeşme-i hayât, çeşme-i hayvân” şekilleri ile de kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte kılıç ile ab-ı hayât arasında bir ilgi kurulmuştur.

Bî-dilân-râ mî dehed tîg-i to ez mürden be-necât

Âñçünîn bâşed belî hâsiyet-i âb-ı hayât (Gazel 66/1)

(Senin kılıcın gönüllere ölümden kurtuluşu verir. Evet Ab-ı hayat'ın etkisi öyle olur.)

(Kaside 5/25, Kaside 17/4, Kaside 17/22, Kaside 18/12, Kaside 21/7, Gazel 29/4, Gazel 66/1, Gazel 71/3, Gazel 173/2, Gazel 220/5, Gazel 326/4, Gazel 348/1, Gazel 356/2, Gazel 380/2, Gazel 400/4)

Necatî Bey de âb-ı hayatı, ufak değişiklikler dışında Tâli'î gibi ele almıştır. Bu farklardan birincisi, Tâli'î âb-ı hayâtta söz ederken, ikisinin diriltici özelliğinden dolayı Hz. İsa'dan da söz etmişti. Ancak Necatî Bey divanında böyle bir kullanım mevcut değildir. Diğer fark ise aşağıdaki beyitte görüldüğü üzere Necatî Bey'in âb-ı hayâtı ölüm şerbeti olarak görmesidir.

Benim katımda ölüm şerbetidir Âb-ı Hayât
Ki bir dem önce gidendir hemîşe bî-gam olan (Gazel 423/5)

(Kaside 19/11, Kaside 19/24, TSA 2/4, TSA 2/5, Ferd 1, Gazel 28/4, Gazel 71/6, Gazel 167/8, Gazel 177/1, Gazel 199/4, Gazel 184/9, Gazel 198/4, Gazel 266/5, Gazel 301/5, Gazel 310/1, Gazel 338/2, Gazel 371/6, Gazel 381/1, Gazel 388/3, Gazel 460/2, Gazel 474/4, Gazel 500/2, Gazel 501/1, Gazel 535/6, Gazel 536/3, Gazel 543/5, Gazel 568/5, Gazel 625/5, Matla' 40)

AFYON, BENG: Tâli'î divanında afyon ve esrardan üç beyitte söz edilmiştir. Afyon sürmek tabiriyle ele alınan esrar, şarabla birlikte düşünülmüştür. Şu beyitte şair ne olursa olsun esrardan vazgeçmeyeceğini ifade etmiştir.

Mî-keşed şemşîr o mî râned bengem dem-be-dem
Rû nemî gerdânem ez-vey her çi âyed ber serem (Gazel 315/3)

(Bazen kılıç çeker ve esrar otu sürerim, her ne gelirse başıma ondan yüz çeviremem.)

(Kaside 15/15, Kıt'a 16/3)

Necatî Bey de Afyon ve Beng'i Tâli'î'ye benzer şekilde ele almıştır. Necatî Bey

Tâli'î'den farklı olarak esrar kelimesini de kullanmıştır. Şu beyitte şair bazen esrar çektiğini bazen de sarhoş olduğunu dile getirmiştir.

Oluruz gah bengi gah sarhoş
Elden ayruksıdır bizim töre (Kıt'a 75/1)

(Müfred 70, Kıt'a 37/4, Gazel 554/4)

AĞAÇ (AR'AR, BERG, ÇINAR, DIRAHT, ENÂR, EŞCÂR, MEYVE, NİHÂL, SANAVBER, SERV, ŞÂH, ŞECER, ŞİMŞÂD): Çemen ve gül bahçesinin olmazsa olmaz unsurlarından olan ağaç, divan şiirinde birçok yönüyle ele alınır. Tâli'î divanında da birçok ağaç çeşidinden söz edildiği gibi, ağaçla ilgili özelliklerden de yararlanılmıştır. Genel olarak ağaçların meyve vermesi, yaprak dökmesi, fidan, yaprak ve dalları Tâli'î'de geniş yer tutar. En çok bahsedilen ağaç servidir. Sevgilinin boyu serviye benzetilmiş, servinin uzun ve gökyüzüne doğru uzanması ile “doğru gitmek, doğru söylemek” arasında bir ilişki kurulmuştur. Bunun yanında çınar, cennette olduğuna inanılan Tuba ağacı, nar ağacı, sanavber, ar'ar, şimşâd bahsedilen ağaçlardandır. Bu son saydıklarımız genel olarak sevgilinin boyu ile ilişkilendirilir. Öte yandan ağaçların yaprak açması, memduhun dönemindeki bolluk ve berekete, tabiatın canlanmasına delilken, yaprak dökmeleri ise, sonbaharın gelişine ve yoksulluk olarak değerlendirilmiştir. Aşağıdaki beyitlerde bu durum verilirken, ağaçların hırka çıkardıkları, soyundukları şeklinde ifadelere rastlıyoruz. Bu durum bize Bâkî'yi çağrıştırır.

Dâred hevâ-yi fakr dırahtân ez-ân sebeb
Endâht vâslehâ u şod ez-nev kılme ser (Kaside 11/8)

(Ağaçlar fakirlik isteğini tuttular, o yüzden hırkalarını çıkardılar ve yeniden baş çıkardılar.)

Tecrîd geşte end dırahtân ez-ân sebeb
Her dem semâ' u hâlet-sân-ı mest bîşter (Kaside 11/9)

(Ağaçlar soyundular, o sebepten her zaman nağme ve sarhoşu andıran halleri çoktur.)

(Kaside 3/3, Kaside 3/36, Kaside 3/39, Kaside 9/9, Kaside 9/10, Kaside 9/11, Kaside 11/1, Kaside 11/2, Kaside 11/3, Kaside 11/4, Kaside 11/7, Kaside 11/10, Kaside 15/25, Kaside 16/15, Kaside 20/47, Gazel 5/4, Gazel 14/1, Gazel 17/4, Gazel 24/2, Gazel 58/4, Gazel 72/1, Gazel 72/5, Gazel 77/1, Gazel 78/2, Gazel 80/4, Gazel 98/5, Gazel 112/4, Gazel 140/3, Gazel 154/1, Gazel 160/1, Gazel 221/2, Gazel 222/1, Gazel 226/1, Gazel 226/3, Gazel 238/2, Gazel 251/2, Gazel 252/2, Gazel 272/4, Gazel 275/4, Gazel 289/2, Gazel 330/1, Gazel 338/1, Gazel 340/2, Gazel 365/2, Gazel 373/1, Gazel 377/1, Gazel 381/1, Gazel 383/3, Gazel 400/3, Gazel 407/5, Gazel 408/4)

Necatî Bey divanında, Tâli'î'de adı geçen ağaçların hepsine yer verilmiş ve bunlara ek olarak ak kavak anlamına gelen isfidâr adında bir ağaçtan söz edilmiştir. Yine Tâli'î'de olduğu gibi adından en çok bahsedilen ağaç servidir. Necatî Bey serviyi bütün yönleriyle ele almış ve belki de divanın en çok işlenen mefhumu haline getirmiştir. Bir kasidenin redifî olarak serv kelimesini kullanmıştır (Bkz. Kaside 21). En çok sevgilinin boyu ile servinin düz ve uzun oluşu arasında bir ilgi kurulmuştur. Ayrıca birçok terkip yapılmıştır. Bunların başında serv-i revân, serv-i azâde, serv-i seh-i, serv-i hırâmân gelir. Şu beyitte servi ve isfidar ağaçları bir arada verilmiştir.

Âb-ı cüd irse sehâb-ı himmetinden sebze

Bi-tekellûf serv yemiş vire isfidâr gül (Kaside 15/22)

(Kaside 1/29, Kaside 5/13, Kaside 15/5, Kaside 16/27, Kaside 16/28, Kaside 20/21, Kaside 25/10, TSA 1/3, TSA 1/4, TSA 4/7, Murabba 1/1, Murabba 1/2, Murabba 4/2, Kıt'a 24/3, Kıt'a 76/2, Kıt'a 92/1, Gazel 30/2, Gazel 32/5, Gazel 47/5, Gazel 51/3, Gazel 72/1, Gazel 86/1, Gazel 87/4, Gazel 90/3, Gazel 95/5, Gazel 100/3, Gazel 122/5, Gazel 132/1, Gazel 137/1, Gazel 142/1, Gazel 155/4, Gazel 158/2, Gazel 160/1, Gazel 161/4, Gazel 172/4, Gazel 189/4, Gazel 203/6, Gazel 217/3, Gazel 219/6, Gazel 231/3, Gazel 245/6, Gazel 247/4, Gazel 259/7, Gazel 273/3, Gazel 274/1, Gazel 291/1, Gazel 307/2, Gazel 307/3, Gazel 320/2, Gazel 321/2, Gazel 335/3, Gazel 344/3, Gazel 350/1, Gazel 365/4, Gazel 370/2, Gazel 401/4, Gazel 405/6, Gazel 410/7, Gazel 411/2, Gazel

416/1, Gazel 454/4, Gazel 471/3, Gazel 475/6, Gazel 475/8, Gazel 491/4, Gazel 527/1, Gazel 531/5, Gazel 552/4, Gazel 555/3, Gazel 579/4, Gazel 589/7, Gazel 591/3, Gazel 592/2, Gazel 602/1, Gazel 608/6, Gazel 614/2, Gazel 623/6, Gazel 627/3)

AĞIZ (DEHÂN, DEHEN, FEM): Tâli'î divanında sevgilinin ağzı, daha çok dar olması yönüyle ele alınmıştır. Sevgilinin ağzı o kadar küçüktür ki, dudakların arasında görünmez olur. Bunun göremeyen aşık bunda bir sır, nükte ve bilmece arar. Aşıklara göre sevgilinin ağzı gaipten haberler sözler barındırır. Anacak kimsenin görmediği bu ağzın nüktesini de kimse bilemez. Şair bazen övünmek ve nüktedan olduğunu vurgulamak için, sevgilinin ağzındaki nükteyi çözdüğünü söyler. Aşıklar da bu ağzı öpmek için can atarlar. Sevgilinin ağzı dar olması nedeniyle goncaya, küçük oluşu nedeniyle noktaya, güzel ve cömert sözler sarf etmesi nedeniyle ab-ı hızır'a teşbih edilmiştir. Yine dar oluşu nedeniyle bel ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte sevgilinin görünmeyen ağzında dikkatli olanlara bir nükte olduğu vurgulanmıştır.

Ez-dehân-ı to hurde-bînân-râ

Haberî hest lîk nîhânest (Gazel 75/4)

(Senin ağzından dikkatli olanlara bir haber vardır lakin gizlidir.)

(Kaside 4/2, Kaside 5/13, Kaside 8/3, Kaside 19/5, Gazel 6/5, Gazel 13/1, Gazel 35/5, Gazel 37/5, Gazel 83/3, Gazel 88/2, Gazel 97/3, Gazel 107/3, Gazel 129/3, Gazel 129/4, Gazel 135/3, Gazel 138/4, Gazel 140/5, Gazel 152/2, Gazel 163/1, Gazel 163/5, Gazel 167/2, Gazel 180/1, Gazel 186/4, Gazel 194/1, Gazel 196/1, Gazel 233/3, Gazel 273/3, Gazel 282/4, Gazel 290/3, Gazel 298/5, Gazel 300/4, Gazel 306/1, Gazel 310/2, Gazel 332/1, Gazel 337/1, Gazel 351/3, Gazel 354/2, Gazel 363/3, Gazel 366/2, Gazel 377/4, Gazel 385/2, Gazel 390/4, Gazel 399/4, Gazel 400/5, Gazel 416/3)

Necatî Bey Divanında ağız Tâli'î'deki kullanımların dışında şu şekillerde ele alınmıştır. Ağız dar oluşu nedeniyle yüzük, mühür ve fıstığa teşbih edilirken şekil bakımından da mim harfine benzetilmiştir. Öte yandan Türkçe deyim ve sözlere önem veren şair, ağız ile ilgili birçok deyim beyitlerde yer vermiştir. Ağız birliği yapmak, ağzını aramak, ağzını açmak bunların başında gelir. Şu beyitte şair “ağız birliği yapmak” deyimine yer

vermiştir.

Cânâ Necâtî ile gel ağız bir eyle kim

Sana şeker-dehen dine şîrîn-suhan bana (Gazel 16/7)

(Kaside 19/29, Kaside 19/32, Kaside 21/43, Mesnevi 2/2, MŞSM 1/5, Gazel 11/5, Gazel 16/7, Gazel 18/4, Gazel 66/2, Gazel 75/3, Gazel 90/5, Gazel 109/2, Gazel 111/1, Gazel 154/6, Gazel 162/5, Gazel 170/4, Gazel 173/2, Gazel 175/3, Gazel 184/1, Gazel 205/3, Gazel 205/4, Gazel 227/1, Gazel 231/5, Gazel 263/6, Gazel 282/3, Gazel 305/7, Gazel 342/7, Gazel 360/2, Gazel 366/2, Gazel 394/4, Gazel 401/9, Gazel 407/3, Gazel 412/1, Gazel 412/3, Gazel 431/10, Gazel 447/2, Gazel 459/1, Gazel 463/4, Gazel 465/8, Gazel 476/1, Gazel 498/1, Gazel 508/2, Gazel 527/6, Gazel 561/7)

ÂH, FERYÂD, FIGÂN, NÂLE: Divan şiirinde aşğın aşk ateşiyle gönülden çıkardığı duman olarak düşünülen ah, Tâli'î divanında çokça işlenmiştir. Bunun yanı sıra ünlem oalrak kullanılan ah da kullanılmıştır. En çok göğe doğru çıkması ve sevgilinin köyüne gidişi yönüyle ele alınmıştır. Göğeye yükseldiğinde onun ateşinden yıldızlar, hatta güneş tutuşur aydınlanır. Sevgilinin köyüne gidişinde ise sabah rüzgarı ile birlikte düşünülmüştür. Aşğın çıkarmış olduğu ahlar şimşeğe, muma ve laleye benzetilmiştir. Bu yüzden şiddetli olduğunda taştan iz bırakır. Aşğın gönlünden çıkan ateşli ahlar sabaha kadar sürer. Bu ateşli ahlar gözyaşlarıyla söner. Aşğın bu ahları çıkarmasının sebebi sevgiliye kavuşamamaktır. Ancak kavuşacağına dair en ufak bir ümit olduğunda da sevinçten ahlar çıkarır. Şu beyitte gönül taş, gönülden çıkan ateşli ahlar da lale ile ilişkilendirilmiştir.

Ser zed zi-dileş âh zi-sûz-ı men-i dil-teng

Ârî çi 'aceb lâle ber âyed eger ez-seng (Gazel 295/1)

(Ben dar gönüllünün ateşi onun gönlünden ah çıkardı; evet eğer lale taştan çıkarsa şaşılır mı?)

(Kaside 2/4, Kaside 2/12, Kaside 3/15, Kaside 12/15, Kaside 17/7, Kaside 22/8, Gazel 4/4, Gazel 5/2, Gazel 12/1, Gazel 16/5, Gazel 18/2, Gazel 18/4, Gazel 23/5, Gazel 32/4, Gazel 33/4, Gazel 57/5, Gazel 60/5, Gazel 88/3, Gazel 99/1, Gazel 124/5, Gazel 126/2,

Gazel 127/5, Gazel 129/5, Gazel 130/4, Gazel 132/1, Gazel 133/5, Gazel 147/3, Gazel 148/3, Gazel 153/3, Gazel 156/2, Gazel 157/2, Gazel 163/3, Gazel 163/4, Gazel 179/5, Gazel 181/3, Gazel 188/5, Gazel 197/2, Gazel 198/2, Gazel 216/5, Gazel 224/4, Gazel 229/3, Gazel 253/3, Gazel 312/1, Gazel 321/1, Gazel 321/3, Gazel 322/4, Gazel 323/3, Gazel 332/3, Gazel 332/5, Gazel 345/5, Gazel 352/4, Gazel 353/1, Gazel 353/3, Gazel 356/5, Gazel 361/5, Gazel 368/3, Gazel 374/5, Gazel 387/3, Gazel 390/1, Gazel 393/4, Gazel 395/5, Gazel 396/2, Gazel 399/5, Gazel 403/4, Kıt'a 7/2)

Necatî Bey divanında bunların yanında bülbülün ahlârlarından da söz edilmiş ve sabah vakti çekilen ahlârlar birer asker olarak görülmüştür. Öte yandan Necatî Bey bir gazelinde âh'ı redif olarak kullanmıştır (Bkz. Gazel 537). Şu beyitte de seher vakti çekilen ahlârlar ile gam leşkri arasında bir ilgi kurulmuştur.

Gam leşkri irişdi şebîhun ider dile

Sultânüm Allâh âh-ı seher-gâhdan meded (Gazel 52/4)

(Kaside 15/15, TSA 1/1, MŞSM 4/1, Murabba 6/1, Gazel 2/1, Gazel 2/4, Gazel 5/4, Gazel 8/2, Gazel 13/7, Gazel 15/1, Gazel 24/4, Gazel 26/1, Gazel 51/4, Gazel 52/3, Gazel 59/4, Gazel 63/1, Gazel 64/7, Gazel 72/7, Gazel 82/4, Gazel 87/7, Gazel 97/1, Gazel 100/4, Gazel 104/4, Gazel 124/7, Gazel 148/5, Gazel 155/6, Gazel 157/4, Gazel 166/5, Gazel 193/6, Gazel 225/6, Gazel 227/6, Gazel 230/1, Gazel 240/7, Gazel 242/3, Gazel 245/3, Gazel 250/2, Gazel 265/2, Gazel 266/1, Gazel 277/3, Gazel 296/8, Gazel 300/6, Gazel 317/4, Gazel 319/2, Gazel 330/6, Gazel 331/1, Gazel 346/1, Gazel 367/2, Gazel 368/2, Gazel 378/6, Gazel 380/7, Gazel 402/7, Gazel 424/6, Gazel 436/3, Gazel 453/4, Gazel 454/6, Gazel 466/2, Gazel 509/3, Gazel 516/1, Gazel 541/6, Gazel 542/3, Gazel 571/7, Gazel 582/1, Gazel 617/4, Kıt'a 30/2)

ÂHÛ: Tâli'î divanında misk denilen kokuyu salgılaması, gözlerinin güzelliği ve ürkek oluşu bakımından ele alınmıştır. Ayrıca ürkek olması sebebiyle av konusunda köpek ve aslanlarla beraber işlenmiştir. Sadece bir beyitte ceylan yavrusundan söz edilmiştir. Memduhun adaletini ortaya koymak için, ceylan yavrusunun ejderhadan korkmayacağı söylenmiştir.

Ey şîr-dilî kez sebab-i ‘adl-i to der-deşt

Âhû berre pervâ ne-koned be-bürsân-râ (Kaside 4/17)

(Ey aslan yürekli! Çölde senin adaletinden dolayı, ceylan yavrusu ejderhadan korkmaz.)

(Kaside 3/8, Kaside 4/17, Gazel 105/5, Gazel 124/3, Gazel 174/3, Gazel 228/3, Gazel 261/1, Gazel 294/1, Gazel 336/5, Gazel 349/3, Gazel 377/3)

Necatî Bey divanında âhû sevgilinin güzellik unsurlarından olan göz ve saçları konusunda ele alınmıştır. Sevgilinin gözleri ahunun gözlerine, saçları da güzel kokması sebebiyle ahunun göbeğinden çıkan miske benzetilmiştir. Bunun dışında âhû ile Mecnun’un birçok beyitte birlikte geçtiği görülür. Şu beyitte âhû ve gazâl birlikte kullanılmış ve ahu ile Mecnun arasındaki münasebete telmihte bulunulmuştur.

Ey Necâtî çün olur Mecnûn’a hem-dem her gazâl

Bana neyçün âşinâ ol gözleri âhû değil (Gazel 339/7)

(Gazel 159/2, Gazel 191/3, Gazel 281/3, Gazel 314/7, Gazel 353/1, Gazel 441/1, Gazel 441/3, Gazel 458/1, Gazel 623/7)

ÂL-İ PEYGAMBER, ÂL-İ RESÛL, ÂL-İ ÂBÂ: Peygamber efendimizin soyundan gelenler olarak bilinen kişilere Tâli’î divanında da yer verilmiştir. Özellikle Kerbela olayı hakkında yazılan kasidede (bkz. Kaside 2) Hz. Ali ve oğulları Hasan ile Hüseyin üzerinde durulmuştur. Şu beyitte bu olaya atıfta bulunulmuştur.

Dîde giryânest u hâtır der-gam u cân der-belâest

Hûn feşân ey dil ki rûz-ı mâtem-i âl-i ‘abâest (Kaside 2/1)

(Göz ağlamakta, gönül gam içinde ve can bela içindedir; Ey gönül! Kan saç, Peygamberimizin ailesinin matem günüdür.)

(Kaside 1/24, Kaside 1/28, Kaside 2/5, Kaside 2/20)

Necatî Bey divanında bu konuya değinilmemiştir.

ALLAH, İLAH, İZİD, KİRD-GÂR, EZEL, HUDÂ, RABB, SUN, SANİ'Î: Tâlî'î divanında daha çok “yâ-Rabb, yâ-Fettâh” gibi ifadelerle anılan Allah, sonsuz kudreti ve diğer üstün vasıflarıyla ele alınmıştır. Divan tevhid ile başlamış ve Allah'tan O diye söz edilmiştir. Şair sürekli Allah'ın yüceliğine atıfta bulunmuş ve ondan af ve yardım dilemiştir. Bu amaçla “Allah'ül-hamd, Bi-hamd-üllah, Bârekellâh, El-minnetü li-llah, Allahû Ekber” gibi terimlerden yararlanılmıştır. Şu beyitte ilimin öneminden söz edilirken, Allah'ın himayesine de değinilmiştir.

Ân-gû penâh cüst be-‘irfân zi-keyd-i nefis

Der-gird-i hîş hıfz-ı hudâ-râ hisâr yâft (Kaside 1/7)

(Nefsin hilesinden ilimde himaye bulan, kendi çevresinde Allah'ın muhafazasını kale olarak bulur.)

(Kaside 1/4, Kaside 1/9, Kaside 1/14, Kaside 1/16, Kaside 1/20, Kaside 1/21, Kaside 1/23, Kaside 1/27, Kaside 3/5, Kaside 3/38, Kaside 6/12, Kaside 8/31, Kaside 10/23, Kaside 11/18, Kaside 13/12, Kaside 15/4, Kaside 17/12, Kaside 19/27, Kaside 21/23, Kaside 21/24, Kaside 22/4, Kaside 22/13, Gazel 5/1, Gazel 38/5, Gazel 66/5, Gazel 85/3, Gazel 114/1, Gazel 118/5, Gazel 125/1, Gazel 128/4, Gazel 142/3, Gazel 169/3, Gazel 279/2, Gazel 301/4, Gazel 301/5, Gazel 385/3)

Necatî Bey divanına baktığımızda ise Allah'ın daha çok ele alındığına ve daha değişik sıfatlarıyla anıldığına tanık oluyoruz. Bunun dışında halk arasında yaygınlaşmış söz kalıpları ve inanışları içerisinde Allah'ın ele aldığı görüyoruz. Şu beyitte “Yalnızlık Allah'a mahsustur” sözüne atıfta bulunulmuştur.

Yalnızlık bir Allâha yaraşır

Gönül sen girye ile âh ile ol (Gazel 341/2)

(Kaside 2/3, Kaside 2/25, Kaside 6/6, Kaside 8/3, Kaside 16/12, Kaside 16/36, Kaside

17/13, Kaside 19/28, Kaside 20/1, Kaside 20/37, Kaside 25/32, Kaside 25/33, Kaside S. 122 1/8, Kaside S.122 2/1, Kaside S.122 2/3, Kaside S. 122 2/4, Kaside S. 122 2/5, Kaside S.122 2/6, MŞSM 7/5, MŞSM 7/6, MŞSM 7/8, Gazel 47/3, Gazel 52/1, Gazel 52/2, Gazel 58/7, Gazel 62/3, Gazel 64/1, Gazel 64/3, Gazel 64/8, Gazel 67/3, Gazel 90/2, Gazel 116/5, Gazel 164/3, Gazel 207/1, Gazel 222/1, Gazel 225/7, Gazel 235/6, Gazel 324/1, Gazel 332/5, Gazel 341/1, Gazel 342/2, Gazel 352/1, Gazel 369/3, Gazel 384/2, Gazel 386/6, Gazel 389/4, Gazel 390/6, Gazel 401/6, Gazel 405/5, Gazel 436/1, Gazel 473/7, Gazel 516/4, Gazel 531/7, Gazel 534/3, Gazel 571/5, Gazel 604/9, Gazel 610/4, Gazel 625/3, Gazel 631/5, Kıt'a 18/2)

ANÂSİR-I ERBAA: Hava, Su, Ateş ve Toprak öğelerinden oluşan anasır-ı erbaa Tâli'î divanında isim verilmeden işlenmiştir. Bu öğeler aynı beyitte birlikte verilerek varlık aleminden söz edilmiştir. Bazen bu unsurların ayrı ayrı işlendiği de görülür. Şu beyitte memduhun övgüsünde bu dört unsurdan yararlanılmıştır.

Âb-ı çeşm-i hasm cûşed çûn cehed ber-hâk-râ

Zîr-i râneş âteş ez-na'l-i semend be-o pâ (Kaside 5/17)

(Düşmanın gözyaşları toprağa sıçrayacakmış gibi kaynadı; o ayağa atın nalından ateş sürdü.)

(Kaside 3/13, Kaside 5/16, Kaside 6/4, Kaside 10/7, Kaside 13/8, Kaside 16/9, Kaside 22/6, Gazel 280/1, Gazel 309/5, Kıt'a 23/1)

Necati Bey divanında sadece şu beyitte bu dört unsur bir arada verilmiştir.

Nice ki ola bâd bu hâk ile hem-nefes

Nice ki nâr ile bile eyler karar âb (Kaside 5/24)

ÂŞIK: Tâli'î divanında daha çok “sevdâ-zede, dil-şüde” gibi kelimelerle karşılanan aşık, divan şiirindeki aşk üçgeninin en önemli halkası olarak işlenmiştir. Aşık şairin kendisini temsil eder. Şair ne düşünüyorsa onu aşık üzerinden verir. Tâli'î divanında aşık, rind ile çok sık yan yana gelir. Şair kendisini rind ve aşık olarak niteler. Ancak

aşık yine de sevgiliye kavuşamayan ve sürekli rakiplerle uğraşmak zorunda kalan perişan bir kişilik olarak ele alınmıştır. O sürekli gözyaşları dökmekte, sevgilinin köyü etrafında dolaşmakta ve rakipleri yani itleri geçerek muradına kavuşma peşindedir. Bu nedenle köyün köpekleriyle iyi geçinir onları över. Aşağıdaki beyitte şair kendisine aşık diye seslenmiştir.

Ey Tâli'î-i dil-şüde tâ-key zi-seyl-i eşk
Bâşed ten ter ez-to der-âb hem-çû has (Gazel 268/5)

(Ey aşık Tâli'î! Beden gözyaşı selinden ne vakte kadar senden sudaki yosun gibi yaş olacak?)

(Kaside 17/9, Kaside 18/30, Gazel 25/4, Gazel 32/5, Gazel 34/5, Gazel 40/1, Gazel 69/2, Gazel 76/5, Gazel 79/1, Gazel 86/5, Gazel 90/2, Gazel 97/3, Gazel 116/5, Gazel 139/2, Gazel 141/3, Gazel 169/3, Gazel 182/5, Gazel 192/1, Gazel 209/1, Gazel 244/2, Gazel 258/1, Gazel 285/5, Gazel 296/2, Gazel 305/1, Gazel 305/2, Gazel 311/5, Gazel 394/2, Gazel 397/5, Gazel 406/2, Gazel 416/2)

Necati Bey divanında da aşık, divan şiirindeki aşk üçgenin bir parçası olarak işlenmiştir. Şair aşıklığı yer yer delilik olarak nitelendirse de kendini aşık olarak nitelendirmekten geri alamaz. Şu beyitte şair sanatının güzel sevmek olduğunu ifade etmiştir.

Ben Necâti'yem güzel sevmek olupdur san'atım
Sen mu'allim âşık-ı bî-kâr dersen bilmezsin (Gazel 379/5)

(Kaside 22/21, Kaside S. 122 1/2, Murabba 8/1, Gazel 2/5, Gazel 9/1, Gazel 11/4, Gazel 27/4, Gazel 35/1, Gazel 47/2, Gazel 59/3, Gazel 84/4, Gazel 87/1, Gazel 101/6, Gazel 103/3, Gazel 118/6, Gazel 135/1, Gazel 139/1, Gazel 180/3, Gazel 186/4, Gazel 188/8, Gazel 193/5, Gazel 197/4, Gazel 214/1, Gazel 216/3, Gazel 230/7, Gazel 236/4, Gazel 246/2, Gazel 246/3, Gazel 246/7, Gazel 273/5, Gazel 279/7, Gazel 312/2, Gazel 332/4, Gazel 364/1, Gazel 376/5, Gazel 396/5, Gazel 459/2, Gazel 473/4, Gazel 484/4, Gazel 491/1, Gazel 505/1, Gazel 509/5, Gazel 512/4, Gazel 515/1, Gazel 547/6, Gazel 593/2, Gazel 600/7, Gazel 603/6, Gazel 612/1)

AŞK(MİHR, MUHABBET, SEVGİ): Kendini aşık diye nitelendiren Tâli'î, aşkı tasavvuf yönünden çok maddi şekilde işlemiştir. Divan şiirindeki aşık, sevgili ve rakip arasındaki aşk üçgenine hemen hemen her beyitte rastlıyoruz. Tâli'î'nin aşkı ele alışı diğer divan şairlerinden pek farklı değildir. Aşık sevgiliye ulaşma çabasıdır ve bunu engelleyen rakipler vardır. Tâli'î şu beyitte olduğu gibi bazen din ve mezhebinin aşk olduğunu söylemiştir.

Dîn-i men 'aşket o mezheb dîden rûy-i nikû

Her ki münkir şod be-dînem der-tarîkat-ı kâfirest (Gazel 111/4)

(Benim dinim senin aşkın ve mezhebim güzel yüzünü görmektir; benim dinimi her inkar eden kafir mezhebindedir.)

Başka bir beyitte ise aşk işinin yiğitlik işi olduğunu söyleyen şair, buna rağmen korktuğunu ifade eder.

'Âşıkî gerçi kâr-ı ser-bâzest

Tâli'î-râ ez-în tersâyend (Gazel 204/5)

(Aşıklık her ne kadar yiğitlik karı ise de Tâli'î'yi bundan korkutur.)

(Kaside 19/20, Gazel 19/4, Gazel 20/3, Gazel 31/5, Gazel 37/2, Gazel 47/5, Gazel 65/3, Gazel 90/3, Gazel 96/1, Gazel 103/2, Gazel 128/5, Gazel 137/3, Gazel 150/3, Gazel 153/1, Gazel 154/5, Gazel 166/3, Gazel 192/5, Gazel 198/4, Gazel 210/2, Gazel 221/3, Gazel 221/5, Gazel 256/1, Gazel 265/2, Gazel 274/1, Gazel 318/5, Gazel 325/3, Gazel 327/5, Gazel 333/1, Gazel 343/4, Gazel 393/5)

Necatî Bey divanında da aşk daha çok maddi yönüyle ele alınmıştır. Necatî'nin aşkı Tâli'î'deki aşktan farklı değildir. Sadece aşkı yorumlama ve onu ifade etme noktasında farklılıklar vardır. Necatî geç yaşta aşık olduğunu ifade ederken aşkın ne kadar zor olduğunu itiraf eder. Çoğunlukla aşkı bir oyun olarak gören Necati Bey şu beyitte aşkın çocuk oyununa döndüğünden yakınır.

Cân ü dil oldu gamzi-i cânân oyuncağı
Aşkî birader eyledin oğlan oyuncağı (Gazel 584/1)

(Kaside 2/10, Murabba 3/1, Matla' 51, Gazel 88/6, Gazel 93/2, Gazel 119/2, Gazel 131/2, Gazel 141/2, Gazel 147/2, Gazel 147/7, Gazel 152/1, Gazel 152/6, Gazel 154/4, Gazel 172/5, Gazel 190/3, Gazel 192/6, Gazel 193/8, Gazel 200/8, Gazel 201/3, Gazel 204/3, Gazel 211/4, Gazel 213/5, Gazel 219/3, Gazel 225/3, Gazel 235/7, Gazel 239/1, Gazel 246/1, Gazel 247/5, Gazel 254/5, Gazel 268/5, Gazel 271/1, Gazel 276/3, Gazel 277/1, Gazel 296/5, Gazel 297/7, Gazel 300/2, Gazel 308/7, Gazel 314/8, Gazel 330/3, Gazel 332/2, Gazel 335/7, Gazel 337/5, Gazel 351/6, Gazel 362/1, Gazel 365/7, Gazel 368/4, Gazel 373/8, Gazel 397/8, Gazel 414/5, Gazel 417/3, Gazel 420/6, Gazel 433/3, Gazel 444/3, Gazel 462/2, Gazel 466/4, Gazel 484/3, Gazel 494/4, Gazel 497/6, Gazel 499/2, Gazel 523/6, Gazel 532/5, Gazel 538/6, Gazel 546/5, Gazel 546/6, Gazel 549/5, Gazel 577/7, Gazel 584/1, Gazel 595/2, Gazel 612/2, Gazel 615/5, Gazel 630/1, Gazel 634/6, Gazel 644/5, Gazel 650/1, Kıt'a 42/2)

AT(ESB, SEMEND): Tâli'î divanında at, en çok bahsedilen hayvanlardandır. Genel olarak memduhun övgüsünde atlardan bahsedilir. Toz kaldıran at, devlet atı, güzel at, zayıf, cılız ve tembel at, genç at, dik başlı at gibi tamlamalarla çok sık olarak karşılaşılır. Yine atın nalı ile hilal arasında bir benzerlik ilgisi kurulur. Bir kıt'a sadece atlar ve at bakıcılığı konusunu işler (bkz. Kıt'a 18). Bu kıt'a'dan hareketle şairin, şahın at ağası vazifesinde bulunduğu sonucu çıkarılabilir.

Eknûn sâde mânde em o sel-i himmetem
Âvürde ruh be-sûy-i şâtır-ı şeh-i Cihân (Kıt'a 18/16)

(Şimdi yorgunluğum ve gayretim seli yanağa Cihan şahının atının ağalığını getirdi.)

Esb-i cevân ve zîn diger dârem iltimâs
Ez-lutf-ı bî-nihâyet-i Şehen-şah-i zemân (Kıt'a 18/17)

(Zamanın Şehinşah'ının sonsuz lütuflarından arkam oldu ve genç atlarım oldu.)

(Kaside 3/29, Kaside 6/23, Kaside 10/16, Kaside 11/15, Kaside 22/21, Gazel 165/2, Gazel 177/2, Gazel 188/1, Gazel 236/2, Gazel 238/3, Gazel 299/2, Kıt'a 12/3, Kıt'a 15/4, Kıt'a 15/5, Kıt'a 18/3, Kıt'a 18/4, Kıt'a 18/6, Kıt'a 18/8, Kıt'a 18/14, Kıt'a 18/18, Kıt'a 22/1, Kıt'a 22/2)

Necatî Bey divanında atlardan genel olarak memduhun övgüsünde bahsedilir. Mersiye-i Ester başlığı altında atları işleyen bir mersiye mevcuttur (Bkz. S.113). Tâli'î'de olduğu gibi devlet atı, saltanat atı gibi tamlamalara yer verilmiştir. Yine atın nalı ve hilal arasında şekil bakımında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur. Şu beyitte gökteki ay ve yıldızların, devlet atının feleğe ayak basması sonucu ayağındaki nal ve çivilerden ortaya çıktığı ifade edilmiştir.

Devletin atı felek farkına basdı kademi

Encüm ü mâh durur na'li vü mihî eseri (TSA 3/7)

(Kaside 1/18, Kaside 3/22, Kaside 10/21, Kaside 11/63, Kaside 15/23, Kaside 16/26, Kaside 21/25, Kaside 21/32, Kaside 24/5, Kaside 24/7, Kaside 25/8, TSA 3/1, Gazel 108/3, Gazel 352/4, Gazel 357/3, Gazel 454/2, Gazel 493/2)

AY (MÂH, MEH, MÂH-I NEV): Tâli'î divanında en fazla işlenen unsurlardandır. Özellikle parlaklığı ve şekli itibarıyla birçok benzetmeye konu olmuştur. Sevgilinin güzellik unsurlarından yanağı ve yüzü aya, kaşları da hilale benzetilmiştir. Yine atın nalı ile hilal arasında bir ilgi kurulmuştur. Genel olarak sevgilinin güzellik unsurları aya benzetildiğinde şekli ve parlaklığı öne çıkar. Memduhun övgüsünde ise birçok yönden ele alınır. Bazen memduhun atının nalı ile hilal arasında bir ilgi kurulur. Hilal yine ayın habercisi olarak görülmüştür. Bazen de ay diğer gök unsurlarıyla birlikte onun ordusunda bir asker ya da vezir olur. Geceyi aydınlatması, hilal ve dolunay şekillerinde görünmesi de beyitlere konu olmuştur. Ayrıca devr-i kamer'den de söz edilirken ay devri yani fitne devri kast edilmiştir. Bu nedenle birçok beyitte fitneye sebep olarak gösterilmiştir. Aşağıdaki beyitte ay, iyi bir at bincisi olarak gösterilmiş ve eşekten inerken tasavvur edilmiştir. Güneş de ona olan saygısından alçalmıştır.

Meh-i çâbük-süvâr zi-merkeb çû fûrûd âyed
Pey ta'zîm-i o hûrşîd ez-gerdûn fûrûd âyed (Gazel 168/1)

(Ata iyi binen ay eşekten aşağı indiği için, ona saygı gösterdikten sonra güneş alçaldı.)

(Kaside 3/29, Kaside 4/5, Kaside 6/8, Kaside 11/17, Kaside 13/6, Kaside 14/1, Kaside 17/1, Kaside 21/18, Kaside 22/21, Gazel 12/4, Gazel 20/4, Gazel 25/2, Gazel 33/1, Gazel 56/3, Gazel 82/3, Gazel 105/3, Gazel 216/1, Gazel 233/2, Gazel 365/4, Gazel 375/4)

Necatî divanında da bu yönlerden ele alınan ay, birkaç beyitte farklı yönlerden alınmıştır. Öncelikle mâh hem gök unsuru olan ay hem de otuz gündün oluştuğu periyot olarak ay anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Yine Tâli'î divanında ay tutulmasından söz edilmemişken Necatî Bey divanında ay tutulmasına yer verilmiştir. Şu beyitte ay tutulmasından söz edilmiştir.

Kullarından sayılır mâh-ı felek amma güneş
Bir ter oğlanı durur kim tutulupdur ay ile (Gazel 451/4)

(Kaside 3/6, Kaside 3/22, Kaside 3/28, Kaside 7/40, Kaside 8/32, Kaside 13/36, Kaside 16/6, Kaside 16/7, Kaside 16/8, Kaside 16/44, Kaside 18/30, Kaside 20/48, TSA 1/2, TSA 3/8, MŞSA 2/6, MŞSM 5/6, Gazel 2/2, Gazel 2/6, Gazel 14/4, Gazel 22/1, Gazel 59/1, Gazel 60/3, Gazel 69/3, Gazel 72/3, Gazel 77/1, Gazel 77/2, Gazel 79/3, Gazel 105/4, Gazel 159/5, Gazel 194/10, Gazel 219/5, Gazel 267/1, Gazel 279/1, Gazel 280/1, Gazel 324/3, Gazel 375/7, Gazel 382/2, Gazel 403/5, Gazel 436/2, Gazel 517/1, Gazel 549/6, Gazel 559/3, Gazel 577/2, Gazel 577/5, Gazel 588/3, Gazel 625/7, Gazel 649/1, Müfred 46, Kıt'a 26/1)

AYAĞIN-YOLUN-EŞİĞİN-KÖYÜN TOPRAĞI: Tâli'î divanında, özellikle gazelerde, bu unsurlara geniş yer ayrılmıştır. Sevgiliye ait bu unsurlar aşık için son derece önemlidir. Aşık sevgilinin ayaklarına kapanmayı, bu unsurlardan gözüne sürmeyi arzu eder. Bu durum onun teslimiyetini ifade eder. Sevgilinin ayağının tozu ve toprağı aşığın gözleri için sürmedir. Bundan gözüne sürdüğünde gözyaşları dinedecektir.

Bu emeline ulaşmak için aşık saba rüzgarından medet umar. Buna bağlı olarak Tâli'î'nin gazellerinde toprak, gözyaşı ve saba rüzgarı çok sık olarak yan yana gelir. Aşağıdaki beyitte aşık canını ve gönlünü sevgilinin yoluna feda etmiştir.

Güftû ne-şodî hâk be-zîr-i kadem-i men

Şod cân o serem hâk-i rehet be-güzer ez-înhâ (Gazel 29/3)

(Benim ayağımın altına toprak olma dedi; can ve gönlüm bunlardan geçerek senin yolunun toprağı oldu.)

(Kaside 5/23, Kaside 19/17, Gazel 5/4, Gazel 7/5, Gazel 15/1, Gazel 18/5, Gazel 24/1, Gazel 27/5, Gazel 28/1, Gazel 30/3, Gazel 40/4, Gazel 54/3, Gazel 67/2, Gazel 70/2, Gazel 72/4, Gazel 87/2, Gazel 95/3, Gazel 101/1, Gazel 123/5, Gazel 127/2, Gazel 132/4, Gazel 144/2, Gazel 148/4, Gazel 149/1, Gazel 150/2, Gazel 158/1, Gazel 166/2, Gazel 171/2, Gazel 172/4, Gazel 176/3, Gazel 188/2, Gazel 190/4, Gazel 199/3, Gazel 204/2, Gazel 207/2, Gazel 209/2, Gazel 210/3, Gazel 211/4, Gazel 216/3, Gazel 217/4, Gazel 218/3, Gazel 219/1, Gazel 225/3, Gazel 230/5, Gazel 238/4, Gazel 242/2, Gazel 245/1, Gazel 249/1, Gazel 249/2, Gazel 257/3, Gazel 265/1, Gazel 267/3, Gazel 269/5, Gazel 271/1, Gazel 280/3, Gazel 280/5, Gazel 281/5, Gazel 282/3, Gazel 291/2, Gazel 292/1, Gazel 296/4, Gazel 298/4, Gazel 303/3, Gazel 304/5, Gazel 307/4, Gazel 311/4, Gazel 313/5, Gazel 314/1, Gazel 322/5, Gazel 346/2, Gazel 353/2, Gazel 362/5, Gazel 366/1, Gazel 366/4, Gazel 365/3, Gazel 369/1, Gazel 373/3, Gazel 380/1, Gazel 380/3, Gazel 383/5, Gazel 410/5)

Necatî Bey divanında bu unsurlardan sadece yolun toprağı ve ayağın toprağına değinilmiştir. Bu kullanımlar Tâli'î'deki gibi, sevgili ve memduhun ayağının ya da yolunun toprağının göze çekilen sürme olarak görülmesiyle ortaya çıkar. Bu yüzden toprak, göz, gözyaşı ve rüzgar mefhumları bir arada kullanılmıştır. Sevgili ve memduhun ayağı altındaki toprak Necati Bey için de önemlidir. Ancak kullanımı, Tâli'î'deki kadar geniş ve kapsamlı değildir. Şu beyitte ayağın toprağı ilaç ve sürme olarak düşünülmüştür.

Nigârâ tûtiyâ-yi hâk-i pâyn özge dârûdur
Çekilse sürmeden eksik değıldir göz te-râzûdur (Gazel 189/1)

(Gazel 63/6, Gazel 81/5, Gazel 99/7, Gazel 172/3, Gazel 189/1, Gazel 248/1, Gazel 267/7, Gazel 305/1, Gazel 315/5, Gazel 322/1, Gazel 344/5, Gazel 366/7, Gazel 373/4, Gazel 487/2, Gazel 487/8, Gazel 496/7, Gazel 573/2)

AYET, SURE, HADİS: Tâli'î divanında “sûre-i nûn ve'l-kalem, âyet-i rahmet, âyât-ı Hakk, sûre-i Yûsuf, h'âce-i levlâk” gibi ifadelerle ayet ve surelerden söz edilmiş ve iktibas yoluyla bazı ayetlerden yararlanılmıştır. Bazen de dolaylı olarak bazı ayet ve sure adlarına atıfta bulunulmuştur. Şu beyitte “Yâ leytenî küntü türâb”³⁴⁵ ayeti geçmektedir.

Hâk-i dîvâr-ı te-râ rûzî ki mî kereded gül
Güft âb-ı zindegî “Yâ-leytenî küntü türâb” (Kaside 6/3)

(Bir gün senin duvarının toprağını gül yapan Ab-ı zindegî, “keşke ben de toprak yaratılsaydım” dedi.)

(Kaside 6/11, Gazel 1/5, Gazel 6/2, Gazel 197/3, Gazel 360/1)

Necatî Bey divanında ayet ve hadislere telmihte bulunmak suretiyle bunlar ele alınmıştır. Feth ayeti , ‘ayş ü neşat ü ferah ayeti, Ayetü'l-kürsi, Ayet-i hüsnü, Âyât-ı vefâ, âyet-i nasrun minallahi adı geçen ayetlerdendir. Sure-i Kevser, Sure-i İhlâs, Sure-i Nûr, Sûre-i Ve'lleyl, Sûre-i Neml, Yâsin ve Yûsuf Sûresi ise bahsedilen surelerdir. Genellikle bu ayet ve hadislerden sevgilinin güzellik unsurları ele alınırken söz edilmiştir. Sevgilinin yüzü Mushaf, yüzündeki kıvrım ve tüyler de ayet olarak düşünülmüştür. Şu beyitte âyet-i hüsn ve Yûsuf Sûresinden söz edilmiştir.

Âyet-i hüsnünü dil hoş vech ile takrir eder
San ki Yûsuf Sûresini Hazret-i Osmân okur (Gazel 196/4)

³⁴⁵ Bkz. Kur'ân-ı Kerîm, 78/40.

Şu beyitte ise birinci mısradaki şair bir hadisi vermiş ve ikinci mısradaki bunun açıklamasını vermiştir.

El-intizaru eşeddü mine'l-mevt dir hadîs
Ölen yine dirildi yeter intizâr idin (Gazel 320/6)

(Kaside 2/11, Kaside 7/9, Kaside 11/10, Kaside 12/4, Gazel 101/4, Gazel 121/1, Gazel 255/3, Gazel 303/3, Gazel 419/1, Gazel 419/5, Gazel 431/6, Gazel 564/2, Gazel 564/3)

AYVA TÜYLERİ (HATT): Sevgilinin güzellik unsurlarından olan ayva tüyleri Tâli'î divanında yüz, yanak, dudak ve ben gibi unsurlarla birlikte zikredilir. Tâli'î divanında ayva tüyleri en çok sebze ile bir arada işlenmiştir. Sevgilinin yüzü ve yanağı bütün unsurlarıyla bir çemeni temsil ederken, ayva tüyleri de dudağın kenarında, suyun kenarında toplanan yaprakları temsil eder. Yanak ya da yüz deniz olarak düşünüldüğünde ayva tüyleri de Hızır olur. Yine dudak ab-ı hayat, ayva tüyleri de Hızır olarak düşünülmüştür. Yine yanak bir sayfa ya da kitap olduğunda ayva tüyleri de oradaki yazı yerine geçer. Bu yüzden ayva tüyleri ile okuma yazma ile ilgili terimler çok sık olarak yan yana gelmiştir. Bazen bu yazılar ayet olarak da düşünülür. Yine yüz su olunca ayva tüyleri su kenarına düşen misk olur. Misk ile ayva tüyleri renk bakımından da birbirine benzetilir. Yine renk bakımından ayva tüyleri ile karınca ve mürekkep arasında da bir ilgi kurulmuştur. Aşağıdaki beyitte ise yanak muma, ayva tüyleri ise ay devrindeki fitneye benzetilmiştir. Burada siyah renk hem fitneyi hem de ayva tüylerini çağrıştırdığından bu iki kavram bir arada kullanılmıştır.

Ey sũhte ruhsâr-ı to şem'-i hicrî-râ
Efzûde hattet fitne-i devr-i kamerî-râ (Gazel 16/1)

(Ey yanmış! Senin yanağın ayrılık mumunu, yanağındaki hatlar ay devrinin fitnessini arttırır.)

(Kaside 4/6, Kaside 8/6, Kaside 16/1, Kaside 18/26, Gazel 6/2, Gazel 16/1, Gazel 34/2, Gazel 51/1, Gazel 66/4, Gazel 92/3, Gazel 111/2, Gazel 132/2, Gazel 133/4, Gazel 161/4, Gazel 164/3, Gazel 179/2, Gazel 183/1, Gazel 183/2, Gazel 187/1, Gazel 193/2,

Gazel 197/4, Gazel 214/4, Gazel 224/1, Gazel 226/6, Gazel 228/6, Gazel 231/1, Gazel 232/3, Gazel 232/4, Gazel 234/2, Gazel 249/4, Gazel 251/1, Gazel 257/2, Gazel 279/5, Gazel 282/5, Gazel 287/2, Gazel 297/3, Gazel 311/2, Gazel 353/4, Gazel 360/1, Gazel 370/2, Gazel 395/1, Gazel 397/2, Gazel 404/1)

Ayva tüyleri Necatî Bey divanında, Tâli'î divanında işlenen yönlerden ele alınmıştır. Ancak Necatî Bey'de daha çok yanak ve ben ile birlikte ele alınarak hatt yazısı veya bir ayet olarak düşünülmüştür. Şu beyitte Şair ayva tüyelerinin yanaktaki benlerle birlikte ahir zamandaki fitneye benzer bir fitne çıkardığını ileri sürmüştür.

Ey Necâti hatt u hâl-i hüsne eylesin nazar

Güzel olup fitne-i âhîr zamanı bilmeyen (Gazel 418/7)

(Kaside 1/5, Kaside 5/18, Kaside 9/11, Kaside 10/29, Kaside 11/54, Matla' 39, Gazel 44/5, Gazel 46/4, Gazel 46/6, Gazel 91/5, Gazel 101/1, Gazel 101/2, Gazel 102/1, Gazel 124/1, Gazel 144/3, Gazel 150/2, Gazel 160/4, Gazel 165/2, Gazel 187/5, Gazel 252/2, Gazel 258/4, Gazel 259/4, Gazel 267/6, Gazel 272/1, Gazel 302/4, Gazel 312/5, Gazel 317/5, Gazel 325/2, Gazel 345/5, Gazel 370/3, Gazel 399/2, Gazel 447/3, Gazel 480/1, Gazel 490/5, Gazel 508/3, Gazel 523/1, Gazel 526/3, Gazel 584/2)

BÂĞ, BAHÇE, BOSTAN, ÇEMEN, GÜLŞEN, GÜLİSTAN, LÂLE-ZÂR, RAVZA, GÜL-ZÂR: Genel olarak bağ ve bahçe anlamına gelen bu terimlerden Tâli'î divanında en çok kullanılanları bağ, çemen ve gülşen kelimeleridir. Bununla beraber Tâli'î'de dikkati çeken bir nokta da bağ ve bağ ile ilgili terimlerin çok sık olarak kullanılmasıdır. Mevsimlerin gelişi, nevruzun gelişi, sevgiliye ait vasıflar, memduhun övgüsü konularında bu mazmunlardan yararlanılmıştır. Bu mazmunların yanında gül, servi, lale, ağaç gibi bahçeye ait unsurlar mutlaka yer alır. Yine gönül bağı ve gönül bahçesi gibi terimlere de rastlıyoruz. Şair pozitif düşünceleri dile getirmek istediğinde bahçe, çemen ve bağdaki canlılık, tazelikten söz eder. Böyle olunca mevsim genelde bahar ve yaz mevsimleridir. Olumsuz düşüncelerini dile getirmek istediğinde ise sonbahar veya kış mevsimlerindeki bağ ve bahçelerin tasvirini yapar. Söz gelimi memduhun övgüsünde

bağ, bahçe ve çemen canlıdır, yeşillikle, çiçeklerle doludur. Memduhun ihsanları ile bulutlar arasında bir ilgi kurulur. Aşağıdaki beyitte de buna benzer bir durum söz konusudur.

Der-gülşen dil âb feşân zi-ebr-i muhabbet

Tâ şâh-ı ümid-i to ber âred semer-i feyz (Gazel 286/2)

(Gönül gül bahçesinde, sevgi bulutundan su saçtı, senin ümit fidanını bolluk getirinceye kadar saydı.)

(Kaside 3/3, Kaside 7/10, Kaside 10/4, Kaside 11/12, Kaside 15/1, Kaside 15/3, Kaside 15/10, Kaside 15/13, Kaside 15/23, Kaside 16/8, Kaside 20/3, Kaside 20/23, Kaside 20/39, Kaside 20/40, Kaside 20/42, Kaside 20/46, Kaside 20/49, Kaside 22/3, Kaside 22/5, Gazel 7/1, Gazel 11/1, Gazel 19/1, Gazel 30/3, Gazel 30/5, Gazel 38/2, Gazel 88/1, Gazel 94/1, Gazel 112/4, Gazel 125/4, Gazel 142/1, Gazel 163/1, Gazel 188/3, Gazel 197/1, Gazel 226/3, Gazel 229/3, Gazel 229/4, Gazel 231/5 Gazel 278/2, Gazel 286/2, Gazel 288/4, Gazel 289/3, Gazel 294/3, Gazel 304/5, Gazel 306/3, Gazel 330/1, Gazel 347/5, Gazel 355/4, Gazel 381/1, Gazel 381/2)

Necatî Bey divanında bu mefhumlar hemen hemen Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Necatî Bey'de Tâli'î'den farklı olarak cennet bağı ile ilgili terkiplerin çok çeşitli olması dikkat çeker. Bâğ-ı naîm, bâğ-ı rıdvân, bâğ-ı cinân, bâğ-ı irem, bâğ-ı Firdevs ve bâğ-ı huld cennet anlamında kullanılan terkiplerdendir. Genel olarak sevgilinin köyü ve bulunduğu mahal bu adlarla anılmıştır. Şu beyitte şair sevgilinin köyünü bâğ-ı cinân (cennet) olarak düşünmüştür.

Dâ'im Necâti gülşen-i kûyun anar durur

Vâ'iz gibi ki bâğ-ı cinândan haber verir (Gazel 154/10)

(Kaside 5/2, Kaside 6/9, Kaside 15/41, Kaside 17/17, Kaside 17/29, Kaside 20/1, Kaside 20/25, Kaside 21/7, Kaside 21/12, Kaside 21/15, Kaside 21/29, Kaside 21/30, Kaside 21/31, Kaside 23/3, Kaside 25/18, TSA 2/2, TSA 3/11, Gazel 91/1, Gazel 93/1, Gazel 107/5, Gazel 111/6, Gazel 125/3, Gazel 128/5, Gazel 133/5, Gazel 154/10, Gazel 161/1, Gazel 179/2, Gazel 183/2, Gazel

198/2, Gazel 230/2, Gazel 252/4, Gazel 256/3, Gazel 281/5, Gazel 291/4, Gazel 295/3, Gazel 315/6, Gazel 320/5, Gazel 327/3, Gazel 330/5, Gazel 410/5, Gazel 465/1, Gazel 481/5, Gazel 492/4, Gazel 539/5, Gazel 575/6, Gazel 587/7, Kıt'a 44/2)

BAĞDÂD: Tâli'î divanında ismi geçen yerleşim yerlerinden bir tanesi de Bağdat'tır. Tâli'î'de Bağdat gözyaşı ve Dicle nehri ile birlikte kullanılmıştır.

Bî-gâne zed çile-i Bağdâd ey sirişk
Rûzî resânemet be-vey o âşinâ konem (Gazel 324/2)

(Ey gözyaşı! Bağdad çilesini hatırla, birgün sana ulaşır ve onu tanırım.)

(Kaside 2/11)

Necatî Bey divanında ise Bağdat şehri, iki beyitte “aşika Bağdat ırak olmaz” ve iki beyitte de “Tuş gelmiş ola Bağdâdda ayyârlara” sözleri içinde kullanılmıştır. Şu beyitte şair seslendiği Mısır'ı güzel olarak nitelendirerek, “aşığa Bağdâd ırak olmaz” sözüne telmihte bulunmuştur.

Nola benden kapına var ise yerden gökçe fark
Olmez ey Mısır-ı melâhat âşika Bağdâd ırağ (Gazel 264/5)

(Kaside 22/2, Gazel 335/2, Gazel 463/7, Gazel 465/3)

BAHT, TALİH: Tâli'î, mahlasının kelime anlamlarından olan talihi klasik şiir çerçevesinde ele almıştır. Memduhun övgüsünde onun talihinin açık olduğuna dair sözler sarfeden Tâli'î, özellikle gazellerde kendisinin ve aşğın talihinden şikayet etmiştir. Burada felek şikayet edilen unsur olur. Bir iki beyitte ise şair mahlasıyla beraber talihi kullanarak kelime oyunu yapmıştır. Şu beyitte şair kendi talihinden utanç duyduğunu ifade etmiştir.

Tâli'î hest ez-kusûr-ı tâli'-i hod der-hicâb

Verne bâ-her zerre ân hûrşîd-i tâbân rû-be-rû est (Gazel 53/5)

(Tâli'î'nin kendi talihinin eksikliğinden dolayı utancı vardır; yoksa her zerresiyle o parlak güneş ile yüz yüzedir.)

(Kaside 1/18, Kaside 11/20, Kaside 11/35, Kaside 19/8, Kaside 22/20, Gazel 142/2, Gazel 317/5, Gazel 323/4, Gazel 347/1)

Necatî Bey de Tâli'î gibi, memduhun överken onun talih ve bahtının açıklığından söz ederken kendi bahtının kara oluşundan şikayet eder. Şu beyitte şair gecelerin bile sabaha ulaştığını ancak kara talihinin devamlı siyah olduğunu ifade eder.

Bulutlar yağar açılır geceler subh-gâh olur

Kara bahtım gibi dâ'im siyeh-gar olmasın kimse (Gazel 538/5)

(Kaside 1/32, Kaside 3/12, Kaside 6/18, Kaside 6/37, Kaside 9/34, Kaside 9/45, Kaside 10/16, Kaside 17/27, Kaside 19/5, Kaside 19/10, Kaside 20/42, Kaside 23/1, Kaside 23/24, Mersiye-i Ester 19, Mersiye-i Ester 25, TSA 1/7, TSA 3/3, TSA 3/6, TSA 4/9, Gazel 67/5, Gazel 162/1, Gazel 316/7, Gazel 331/7, Gazel 369/5, Gazel 478/2, Gazel 534/1, Gazel 635/5)

BAYRAM ('İD,'İYD): Tâli'î divanında bir çok yönden ele alınmıştır. Ramazan bayramı, Kurban bayramı ve Nevruz bayramı olmak üzere üç bayramdan söz edilmiştir. Bunların dışında sevgiliyi görmek, ondan lütuf görmek de bayram olarak görülmüştür. Hatta sevgiliden hakaret görmek bile bayram olarak kabul edilmiştir. Aynı değerlendirmeyi Memduh için de yapabiliriz. Hilalin görülmesi bayrama işaret olarak algılanır. Buradaki hilal sevgilinin kaşındır. Yine sevgilinin yanağı ve yüzü bayram günü ve bayram sabahı, dudağı bayram helvası olarak kabul edilmiştir. Birçok beyitte şahın yeni yılı, ya da yaşı kutlanırken bayram kutlaması da yapılmıştır. Bayramı alan medhiyelere ıydiye adı verilir. Şair ıydiye diyebileceğimiz iki kaside de yazmıştır (Bkz. Kaside 9, Kaside 14). Aşağıdaki beyitte sevgilinin saçları Kadir gecesine, yüzü ise bayram gününe teşbih edilmiştir.

Şeb-i Kadirest u rûz-ı ‘îd zülf o mâh-ı ruhsâret

Küdamîn rûz u şeb-râ der-cihân kadr în kadr bâşed (Kaside 14/5)

(Senin yüzünün ayı ve saçın bayram günü ve kadir gecesidir; dünyada hangi gece ve günün değeri bu kadardır?)

(Kaside 4/34, Kaside 9/2, Kaside 9/3, Kaside 9/13, Kaside 9/14, Kaside 9/18, Kaside 9/19, Kaside 9/33, Kaside 9/34, Kaside 14/1, Kaside 14/2, Kaside 14/4, Kaside 14/6, Kaside 14/8, Kaside 14/31, Kaside 14/32, Gazel 193/1, Gazel 193/5, Gazel 195/1, Gazel 201/3, Gazel 212/1, Gazel 212/2, Gazel 212/5, Gazel 255/1, Gazel 255/5, Gazel 300/1, Gazel 300/3, Gazel 374/1)

Necati Bey divanında da bayram Tâli’î ile aynı doğrultuda ele alınmıştır. Ancak Necati Beyde bayramlar gerçek anlamlarından çok sevgili unsurları ve sevgiliye kavuşmayı bayram olarak görme noktasında işlenmiştir. Şu beyit Tâli’î ile ilgili verdiğimiz örnekle paralellik gösterir.

Kâkül-i müşgini birdir ârız-ı gül-fâm iki

Nitekim âdettir olur kadr bir bayram iki (Gazel 622/1)

(Kaside 3/50, Gazel 30/6, Gazel 40/3, Gazel 174/5, Gazel 182/4, Gazel 209/1, Gazel 209/1, Gazel 254/1, Gazel 254/2, Gazel 265/4, Gazel 315/2, Gazel 333/5, Gazel 438/1, Gazel 568/1, Gazel 596/3, Gazel 596/6, Gazel 600/6)

BÂZ, ŞEHBÂZ, ‘UKÂB: Avdaki maharetleri nedeniyle memduhların övgüsünde şahin, doğan ve kartallardan söz edilmiştir. Yüksekte uçması sebebiyle de gökyüzü ile ilgili unsurlarla bir arada geçmiştir. Tâli’î’de doğan ve şahinden çok, şahin doğancılarında söz edilir. Bazen de aşağıdaki beyitte olduğu gibi “yine, tekrar” anlamına gelen “bâz” ile birlikte kullanılarak kelime oyunu yapılmıştır.

Bâzet ân meh h’ând o pîş-i hod feşând

Ey dil-i âvâre nîket bâz h’ând (Gazel 164/1)

(O ay senin doğanı çağırıldı ve kendi önüne düşürdü; Ey avare gönül! Senin güzelliğini yine çağırıldı.)

(Kaside 10/16, Kaside 22/16, Gazel 182/5)

Necatî Bey divanında ise bu yırtıcı av hayvanları daha çok gazellerde ele alınmıştır. Kasidelerde memduhun övgüsü için ele alınan doğan, şahin ve kartal gazellerde aşk ve sevgilinin güzellik unsurlarıyla benzerlik ilişkisi kurularak işlenmiştir. Şu beyitte gönül doğanı ve saadet şahininden söz edilmiştir.

Uçsa bu hâki kafesden tan mı dil şeh-bâzı kim
Bir kara gözlü sa'âdet şahinin lâcınıdır (Gazel 167/5)

(Kaside 3/2, Kaside 3/3, Kaside 8/19, Kaside 8/34, Kaside 16/3, Gazel 126/4, Gazel 173/4, Gazel 196/9, Gazel 242/4, Gazel 302/66, Gazel 337/2, Gazel 388/4, Gazel 471/2, Gazel 555/2, Gazel 580/1)

BEHRÂM, BEHREM, GÛR, BEHRÂM-I GÛR: Tâli'î'nin telmih yaptığı hükümdarlardan birisi de Sâsânî hükümdarı Behrâm'dır. Gûr lakabına ve savaştaki hünerine hançeri vasıtasıyla atıfta bulunmuştur.

Felek 'adû-yı te-râ mî dehed be-devr-i kamer
Zi-darb-ı hancer-i Behrâm-ı süm-taleb Gûr (Kaside 13/21)

(Felek senin düşmanına fitne devrinde Bahrem Gur'un hançerinin darbesinden verdi.)

(Kaside 22/19)

Necatî Bey divanında Behrâm'dan söz edilmemiştir.

BEL (MİYÂN): Tâli'î divanında sevgilinin beli kıl kadar ince ve dar olması bakımından ele alınmıştır. Buna bağlı olarak ağız ile bel birçok beyitte yan yana gelmiştir. Öte yandan aşık kendisinin sarılması gereken sevgilinin beline bağladığı

kemeri kıskanır ve bu da beyitlere yansır. Yine şair sevgilinin belinde bir sır ve nükte arar. Şu beyitte şair kendisini övmek ve hayal gücünü ortaya koymak amacıyla ince belden hoş düşünceler edindiğini vurgulamıştır.

Hayâl-engîzî tab’-ı to şod ey Tâli’î zâhir

Ki bes endîşe-i bârîk ez-ân mûy-i miyân kerdî (Gazel 399/7)

(Ey Tâli’î! Belli ki hayalperestlik senin tabiatın olmuş. O kıl gibi ince olan belden çok hoş düşünceler ediyorsun)

(Gazel 14/5, Gazel 37/4, Gazel 99/4, Gazel 99/5, Gazel 108/2, Gazel 108/4, Gazel 110/2, Gazel 112/1, Gazel 161/2, Gazel 172/1, Gazel 220/4, Gazel 242/4, Gazel 263/5, Gazel 340/2, Gazel 356/1, Gazel 363/5, Gazel 365/5, Gazel 393/1)

Necatî Bey divanında da bel bu yönlerden alınmıştır. Bununla beraber şairin bel ile kucaklamak fiilini çok sık olarak birlikte kullandığını görmekteyiz. Şair sevgilinin ağzını öpmek ve belini kucaklamak isteğindedir. Şu beyiti bu duruma örnek verebiliriz.

Agzı gonca beli ince dil-rübâlar yok dimez

Ey Necâtî iste bak gerekse öp gerekse koc (Gazel 40/6)

(Kaside 21/23, Kaside 21/31, Kaside 22/14, Mersiye-i Ester 4, Gazel 96/5, Gazel 99/6, Gazel 188/2, Gazel 193/4, Gazel 219/4, Gazel 224/5, Gazel 227/4, Gazel 228/5, Gazel 252/7, Gazel 260/6, Gazel 263/3, Gazel 277/4, Gazel 287/7, Gazel 291/8, Gazel 322/4, Gazel 338/4, Gazel 467/2, Gazel 496/5)

BEN (HÂL): Yüzdeki diğer güzellik unsurlarıyla birlikte ele alınmıştır. Siyah rengi itibariyle Hindu, devr-i kamer, sevda ve saç ile birlikte düşünülmüştür. Ayrıca misk ve diğer güzel kokularla da ilişkilendirilmiştir. Şu beyitte ben ile Hindu arasında renk bakımından bir ilgi söz konusudur.

Âzâr cân-ı men mekon be-nümây zülf o hal-râ

Ger katl-i men h'âhed dilet fermâ be-yek hindû-yi hod (Gazel 190/3)

(Ben ve saçını göstererek benim gönlümü incitme; Eğer senin gönlün katlimi istiyorsa bir benim gelsin.)

(Kaside 6/17, Kaside 8/6, Gazel 183/2, Gazel 187/1, Gazel 215/4, Gazel 279/5, Gazel 287/5, Gazel 379/4, Gazel 353/4, Gazel 397/2)

Necatî Bey divanında sevgilinin güzellik unsurlarından olan ben Tâli'î'ye göre daha çok işlenmiştir. Hareket noktası aynı olmakla beraber Necatî Bey'in ben'i değişik yönlerden de işlediği görülür. Yanağın santraç tahtası olduğu durumlarda ben oyunda kullanılan taşlar yerine geçer. Yine yanak Aydın ili olduğunda ben, Aydın ilinin Tire ilçesi olur. Şu beyitte de aynı durum söz konusudur.

Ruhunda hoş yaraşmış hâl-i miskin

Nitekim Aydın içinde Tire (Gazel 531/4)

(Kaside 13/4, Mesnevi 2/11, Gazel 23/4, Gazel 24/2, Gazel 49/1, Gazel 77/3, Gazel 82/5, Gazel 105/5, Gazel 110/1, Gazel 112/3, Gazel 129/3, Gazel 150/4, Gazel 171/6, Gazel 182/5, Gazel 202/4, Gazel 210/5, Gazel 212/3, Gazel 251/4, Gazel 258/2, Gazel 284/1, Gazel 284/4, Gazel 293/4, Gazel 302/5, Gazel 319/7, Gazel 337/4, Gazel 339/1, Gazel 340/1, Gazel 360/5, Gazel 418/4, Gazel 441/4, Gazel 443/2, Gazel 449/6, Gazel 454/4, Gazel 468/5, Gazel 500/3, Gazel 505/5, Gazel 518/1, Gazel 522/1, Gazel 566/1, Gazel 628/6, Kıt'a 33/3)

BENDE, (: Tâli'î divanında kul, köle ve esir anlamlarında kullanılmışlardır. Aşık daima kul, köle ve esirdir. Onun sahibi, sultanı ise memduh ve sevgilidir. Aşık memduh ve sevgilinin kapısında kul ve köle olmaktan mutludur ve daima bu makamda olmayı diler. Çünkü ancak bu şekilde lütuf görebilir. Ancak çoğu zaman sevgili ya da sultan bunu da aşığa çok görürler. Şu beyitte şair bir ömür ona hizmet ettiyse de kul olarak sayılmadığından şikayetçi olmuştur.

Ne-şümürd bende Tâli'î-i dil-şikeste-râ
 'Ömrî egerçî hizmet-i o bende-vâr kerd (Gazel 214/6)

(Her ne kadar ömrünü ona kullukla geçirdiyse de, gönlü kırılmış Tâli'î'yi kul olarak saymadı.)

(Kaside 1/5, Gazel 65/5, Gazel 92/1, Gazel 176/1, Gazel 196/5, Gazel 335/5, Gazel 412/2, Gazel 415/4, Kıt'a 15/2, Kıt'a 23/2)

Necati Bey de bu mefhumları Tâli'î ile aynı doğrultuda ele almıştır. Ancak şair bir iki beyitte Tâli'î'den farklı olarak kölelerin serbest kaldıkları mektuptan da söz etmiştir. Şu beyitte kölelerin mektup ile serbest kalmasına atıfta bulunulmuştur.

Kulun oldum görelî mektûb-ı mergûbun senin
 Gerçi kim âzâd olurlar bendeler mektûb ile (Gazel 506/2)

(Kaside 2/29, Kaside 3/30, Kaside 4/26, Kaside 7/35, Kaside 15/34, Kaside 18/25, Kaside 21/54, Kaside 20/23, Kaside S. 122 5/6, MŞSM 1/3, Gazel 19/8, Gazel 48/1, Gazel 79/2, Gazel 178/1, Gazel 186/7, Gazel 271/2, Gazel 308/2, Gazel 316/6, Gazel 389/6, Gazel 390/2, Gazel 396/4, Gazel 426/2, Gazel 432/6, Gazel 436/4, Gazel 436/5, Gazel 506/1, Gazel 513/7, Gazel 603/5, Gazel 639/5, Kıt'a 58/1)

BENEŞE, MENEKŞE: Tâli'î'de sadece bir beyitte geçmektedir. Bu beyite göre menekşe siyaha çalan rengini güle vermiştir.

Ez-benefşe mî hared gül nîl u ez-lâle bakkam
 Zer be-dest âvürde çûn sabbâg tâ be-dehed behâ (Kaside 3/4)

(Gül menekşeden maviyi ve laleden kırmızıyı satın aldı, boyacı altını ele alınca değer verir.)

Necatî Bey menekşeyi, sadece benefşe şekliyle ifade etmiş ve Tâli'î'ye göre daha fazla ele almıştır. Divandaki 22. Kaside, Kaside-i Benefşe başlığını taşır ve redif olarak da benefşe seçilmiştir. Bu kasidede menekşe çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Şu beyitte

Tâli'î'de olduğu gibi menekşenin mavi renginden söz edilmiştir.

Mestâne durub kürte-i nîlsin ider çâk
İşbu gazel-i hûb u güher-bârâ benefşe (Kaside 22/18)

(Kaside 20/11, Kaside 20/15, Gazel 404/1)

BERK: Şimşek Tâli'î divanında, kasidelerde daha çok savaş sahnelerinde ve memduhun övgüsünde kılıçların çıkardığı kıvılcımlar şimşeğin çıkardığı kıvılcımlara teşbih edilmesi yoluyla ele alınmıştır. Gazelerde ise aşğın çıkarmış olduğu ahların kıvılcımları ile şimşek arasında bu yönde bir ilgi kurulmuştur. Aşağıdaki beyitte de gözyaşı yağmura, ahlar da şimşeğe teşbih edilmiştir.

Âh-ı âteş-bâr vakt-i girye-i eفزûn şod belî
Şu'lehâ-yi berk ekser der-dem-i bârân bod (Gazel 157/2)

(Ateş yağdıran ahlar çok ağladığında olur, evet şimşeklerin alevleri en çok yağmur vaktinde olur.)

(Kaside 5/13, Kaside 5/18, Kaside 5/20, Kaside 11/27)

Necatî Bey'de de şimşeğin ele alınışı Tâli'î ile aynı doğrultudadır. Şu beyitte gözyaşı yağmura, aşğın ahları da şimşeğe teşbih edilmiştir.

Şirişk yağmuru dinsin ki berk-i âhımdan
Karanu gecelerimi nehâra benzettim (Gazel 370/6)

(Kaside 5/19, Kaside 5/20, Kaside 25/12)

BOY (KAD, KÂMET, BÂLÂ, ENDÂM): Tâli'î divanında Servi, Şimşâd, Tûbâ ağaçlarıyla karşılaştırılan sevgilinin boyu, uzun ve düzgün oluşu bakımından ele alınmıştır. Uzun ve düzgün oluşu nedeniyle kelime oyunlarına konu olmuştur. Doğru söylemek, işi rast gelmek gibi, düzgün söyleme gibi ifadelerle sevgilinin boyu arasında

bir ilişki kurulmuştur. Sevgilinin boyunun yerden düzgün çıkışı ve uzun oluşu fitne ve bela olarak algılanmıştır. Sevgilinin boyu fidan, kalem, elif ile de kıyaslanmıştır. Onun boyu uzun olduğu için yürüyüşünde de bir eda söz konusudur. Bu eda gönül alıcıdır. Şu beyitte sevgilinin boyu ile servi karşılaştırılmış, sevgilinin boyunun daha düzgün ve uzun olduğu vurgulanmıştır.

Kametet şîve-i reftâr çû bünyâd koned

Serv-râ bende-i hod sâzed o azâd koned (Gazel 160/1)

(Senin boyun yürüyüşteki edayı dağıttığı için, Serviyi kendi kölesi yaptı ve azad etti.)

(Kaside 15/25, Kaside 20/47, Gazel 9/4, Gazel 14/2, Gazel 24/2, Gazel 28/2, Gazel 33/5, Gazel 58/3, Gazel 58/4, Gazel 65/1, Gazel 72/3, Gazel 77/1, Gazel 87/1, Gazel 110/3, Gazel 133/3, Gazel 135/1, Gazel 139/3, Gazel 144/4, Gazel 167/3, Gazel 204/1, Gazel 206/5, Gazel 226/1, Gazel 239/2, Gazel 247/4, Gazel 251/2, Gazel 252/1, Gazel 252/2, Gazel 264/5, Gazel 265/5, Gazel 277/1, Gazel 281/1, Gazel 295/4, Gazel 308/5, Gazel 309/3, Gazel 315/2, Gazel 315/4, Gazel 330/1, Gazel 330/5, Gazel 362/3, Gazel 365/2, Gazel 375/2, Gazel 377/1, Gazel 383/3, Gazel 384/1, Gazel 398/4, Gazel 400/3, Gazel 407/5, Kıt'a 11/2)

Necatî Bey divanında boyun ele alınışı Tâli'î ile benzerdir. Sevgilinin boyu uzun ve düzgün oluşu bakımından ele alınırken, aşğın boyu da iki büküm olarak tasvir edilmiştir. Şu beyitte sevgilinin boyu uzun oluşu bakımından serviye teşbih edilmiştir. Aynı zamanda servi ile azad etmek arasında bir ilgi kurulmuştur.

Nice bir her serv-i bâlâdan çekem bunca belâ

Ey gam oran oldu kulun isem âzâd et beni (Gazel 631/3)

(Kaside 1/3, Kaside 21/16, Kaside 21/18, Kaside 21/19, Kaside 21/23, Kaside S. 122 1/4, Gazel 13/4, Gazel 35/6, Gazel 49/3, Gazel 50/4, Gazel 51/5, Gazel 72/2, Gazel 72/6, Gazel 128/3, Gazel 174/2, Gazel 188/1, Gazel 194/6, Gazel 212/5, Gazel 237/1, Gazel 246/6, Gazel 276/4, Gazel 282/2, Gazel 286/3, Gazel 297/3, Gazel 302/2, Gazel 304/3, Gazel 309/5, Gazel 342/4, Gazel 377/6, Gazel 380/6, Gazel 398/1, Gazel 401/7,

Gazel 431/1, Gazel 451/5, Gazel 468/4, Gazel 474/2, Gazel 495/2, Gazel 497/5, Gazel 509/2, Gazel 511/1, Gazel 532/3, Gazel 553/3, Gazel 573/3, Gazel 577/1, Gazel 589/1, Gazel 597/7, Gazel 609/2, Gazel 624/1, Gazel 638/3, Gazel 646/3, Gazel 649/4)

BULUT (SEHÂB, EBR): Tâli'î divanında yağmur taşınması ve yeryüzü üzerinde gölgelik oluşturması bakımından ele alınmıştır. Çoğunlukla memduhun ihsan ve lütuflarından söz edildiğinde veya doğadaki canlanmadan söz edildiğinde buluttan söz edilir. Bununla birlikte aşkın gam yükü veya gözyaşlarından bahsedilirken de buluttan söz edilmiştir. Ebr-i behâr, ebr-i nisân, ebr-i siyeh, ebr-i eltâf, ebr-i kerem, ebr-i rahmet gibi tamlamalar oluşturmuştur. Şu beyitte yağmurun yağması bulutun ağlamasına bağlanmıştır.

Be-nişest sâr-ı ber ser-i şâh u giryet ebr
Zân nâlhâ-yi zâr ki ber şâh şâr kerd (Kaside 10/2)

(Bulut dalın başına oturdu ve ağladı, o yakarışların inlemesinden dala gözyaşı döktü.)

(Kaside 1/15, Kaside 2/2, Kaside 3/19, Kaside 7/10, Kaside 10/1, Kaside 12/16, Kaside 16/30, Kaside 19/12, Kaside 22/28, Gazel 28/4, Gazel 55/3, Gazel 143/2, Gazel 226/7, Gazel 372/2)

Necatî Bey bulut mefhumunu, Tâli'î'nin işlediği yönlerden ele almıştır. Bunlara ek olarak şiirini övmek için kaleminin nisan bulutları gibi cevher yağdırdığını ifade etmiştir. Şu beyitte bunu açıkça görebiliyoruz.

Ey Necâti kilik-i gevher-bârına kıymet mi var
Dür olur her katre kim ol ebr-i nisân yağdırır (Gazel 149/8)

(Kaside 1/23, Kaside 1/24, Kaside 1/26, Kaside 2/28, Kaside 5/7, Kaside 5/22, Kaside 13/32, Kaside 14/6, Kaside 17/16, Kaside 17/30, Kaside 18/8, Kaside 18/11, Kaside 19/6, Kaside 21/6, Kaside 21/36, Kaside 25/1, MŞSA 5/2, MŞSM 4/7, Gazel 53/4, Gazel 72/5, Gazel 111/5, Gazel 240/3, Gazel 447/2, Gazel 487/4)

BÜLBÜL (HEZÂR, ‘ANDELİP): Tâli’î divanında adı en çok geçen kuştur. Ağlayan, inleyen, sevgisini güzel sözlerle söyleyen, aşğın durum, haber ve isteklerini sevgiliye söyleyen, aşığı temsil eden bülbül, gül, gülbahçesi, çemen ve bağ terimleri ile çok sık olarak yan yana gelir. “Hoş-nevâ, gûyâ, hoş-h’ân, destân-serâ” gibi vasıfları vardır. O aşğın ve sevgilin hadisini söylediğinde, aşkı ifşa ettiğinde gül utancından kırmızı kesilir. Yine bülbülün nağme ve feryatları goncanın açılmasına sebep olur. Rakip karga olduğunda aşık bülbül olur.

Bülbül-i bî-sabr tâ der-bâg kerd izhâr-ı ‘ışk

Gül ber âmed sürh u zerd ez-gâyet şerm u hayâ (Kaside 3/11)

(Sabırsız bülbül bağda aşkı açıkladığı için, gül utancından kırmızı ve sarı olarak çıktı.)

(Kaside 1/22, Kaside 3/3, Kaside 9/29, Kaside 10/10, Kaside 15/1, Kaside 15/8, Kaside 21/9, Kaside 22/8, Gazel 40/1, Gazel 76/3, Gazel 197/1, Gazel 258/4, Gazel 288/3, Gazel 294/3)

Necatî Bey divanında Tâli’î’ye oranla daha fazla işlenen bülbül, Tâli’î divanı ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Birkaç andelib kullanımı dışında bülbül kavramı kullanılmıştır. Şu beyitte kırmızı güllerin bülbülün ahından esirgeme almadığı, güzelliğiyle gururlandığı ve bu yüzden çok nale ve figan aldığı söylenmiştir.

Bülbülün âhından almaz ol gül-i ra’nâ dirîg

Hüsnine magrur olub çok nâle vü efgân alur (Gazel 55/3)

(Kaside 1/2, Kaside 2/5, Kaside 5/23, Kaside 12/5, Kaside 15/6, Kaside 15/12, Kaside 15/40, Kaside 16/41, Kaside 17/18, Kaside 17/22, Kaside 18/23, Kaside 20/17, Kaside 21/41, Kaside 23/5, Kaside 23/8, Murabba 6/2, Rubai 56/1, Gazel 15/2, Gazel 56/2, Gazel 93/5, Gazel 95/7, Gazel 97/2, Gazel 116/6, Gazel 130/4, Gazel 153/3, Gazel 154/9, Gazel 166/3, Gazel 181/7, Gazel 193/2, Gazel 196/2, Gazel 204/1, Gazel 210/4, Gazel 211/6, Gazel 214/6, Gazel 218/4, Gazel 250/5, Gazel 271/5, Gazel 281/1, Gazel 295/5, Gazel 358/4, Gazel 368/5, Gazel 385/5, Gazel 414/1, Gazel 424/7, Gazel 427/6, Gazel 430/4, Gazel 463/1, Gazel 466/3, Gazel 488/2, Gazel 503/2, Gazel 520/8, Gazel

522/4, Gazel 527/7, Gazel 535/7, Gazel 561/8, Gazel 563/3, Gazel 620/7, Gazel 624/2, Gazel 628/1, Gazel 648/6, Kıt'a 8/2)

CÂN: Aşığın en kıymetli varlığı olan can, Tâli'î divanında en çok işlenen mazmunlar arasında yer alır. Aşık bu en değerli varlığını sevgili arzularsa feda edebileceğini söyler. Gönülden başından olan aşık sevgilinin aşkını kazanabilmek için canından da olmak ister. Beyitlerin çoğunda can, ağız ve dudak bir arada bulunur. Sevgilinin dudağı ve ağzından çıkan sözler “can bağışlayan” olarak ifade edilmiştir. Yine sevgiliden gelen oklar sineden geçtikten sonra cana gelir. Bazen de bu okların açtığı yoldan can çıkar. Şair sevgiliye seslendiğinde “ey can” şeklinde bir kullanıma rastlıyoruz. Böyle olunca can kendi anlamı dışında sevgili yerine de geçmiş oluyor. Can sevgiliye ulaşmak istediğinde sabah rüzgarıyla yarışır. Bazen de onunla dost olup sevgilinin köyüne gider. Ölülerini diriltmesi can bağışlaması gibi mucizeleri nedeniyle Hz. İsa ile can arasında bir ilgi kurulmuştur. “bağ-ı cân, rişte-i cân, ayine-i cân” gibi terkiplere çok sık olarak yer verilmiştir. Can ve gönül beraber kullanılmıştır. Bazen bunlara karar da eklenir. Aşığa ait bu unsurlar bir arada düşünülmüştür. Şu beyitte bunu çok iyi görebiliyoruz.

Cân cüdâ nâled der-în gam dil cüdâ efgân koned

Çûn karar ez-cân u cân ez-sabr u sabr ez-dil cüdâst (Kaside 2/12)

(Karar candan, can sabırdan, sabır gönülden ayrı olduğu için, bu gam içinde can ayrı inledi, gönül ayrı figan etti.)

Yine canlı, canlılık, ecel ve ölüm terimleri bir arada kullanılmış ve canın birincil göreviyle de kullanımına yer verilmiştir.

Her ki püşt-i be-hâk der mürde

Cân zi-çeng-i ecel beder bürde (Gazel 394/1)

(Toprağın ardında ölmüş olan kimse, canı ecel senedinden dışarı götürmüştür.)

(Kaside 1/3, Kaside 2/1, Kaside 2/12, Kaside 2/18, Kaside 2/22, Kaside 3/1, Kaside 9/1, Kaside 10/27, Kaside 14/26, Kaside 14/27, Kaside 17/1, Kaside 21/13, Gazel 6/1, Gazel

11/1, Gazel 15/4, Gazel 22/2, Gazel 25/1, Gazel 27/3, Gazel 29/3, Gazel 32/2, Gazel 40/4, Gazel 53/1, Gazel 63/4, Gazel 70/3, Gazel 86/3, Gazel 87/4, Gazel 91/5, Gazel 94/1, Gazel 102/3, Gazel 111/1, Gazel 112/5, Gazel 123/2, Gazel 139/3, Gazel 143/3, Gazel 153/2, Gazel 156/3, Gazel 157/1, Gazel 162/1, Gazel 177/2, Gazel 177/4, Gazel 214/2, Gazel 219/4, Gazel 239/4, Gazel 259/1, Gazel 269/3, Gazel 299/5, Gazel 308/2, Gazel 311/3, Gazel 324/5, Gazel 342/4, Gazel 355/3, Gazel 370/4, Gazel 386/4, Gazel 398/3, Gazel 400/1, Gazel 403/2, Gazel 408/5, Gazel 409/3)

Necati Bey divanında can mefhumu Tâli'î divanı ile aynı yönlerden işlenmiştir. Ancak can tek başına çok nadir kullanılmıştır. Daha çok canan ve gönül ile birlikte kullanılmıştır. Şu beyitte gönül ve can gam içinde inlemektedir. Ancak yine de sevgili derman olmamaktadır.

Nâleyi gönderdi gönlüm gel yetiş öldüm diye

Ol tabib-i cân ü dil gelmedi derman olmadı (Gazel 603/4)

(Kaside 3/14, Kaside 7/32, Kaside 8/20, Kaside 24/1, TSA 4/8, MŞSM 4/2, Gazel 17/3, Gazel 19/6, Gazel 32/1, Gazel 41/4, Gazel 71/5, Gazel 73/5, Gazel 80/1, Gazel 101/5, Gazel 102/5, Gazel 114/1, Gazel 118/7, Gazel 134/4, Gazel 148/3, Gazel 176/5, Gazel 181/1, Gazel 194/4, Gazel 194/8, Gazel 200/2, Gazel 202/2, Gazel 217/1, Gazel 260/1, Gazel 286/4, Gazel 294/2, Gazel 296/10, Gazel 304/2, Gazel 359/2, Gazel 382/1, Gazel 388/1, Gazel 390/7, Gazel 402/4, Gazel 411/1, Gazel 463/5, Gazel 482/6, Gazel 501/4, Gazel 504/6, Gazel 532/4, Gazel 541/7, Gazel 551/6, Gazel 559/1, Gazel 577/6, Gazel 579/3, Gazel 584/8, Gazel 604/5, Gazel 604/8, Gazel 617/2, Gazel 621/3)

CEM, CEM-ŞİD: Tâli'î'de kendisine çok sık olarak atıfta bulunulmuştur. Nevrûz, Ululuk, bereket, şan, şöhret ve ihtişam konularında şair, Cem-şîd'e (Cem) telmih yapmıştır.

Ser-sebz-i Nevrûz u bahâr u ferah-ı 'îd

Ez-devlet-i Şîrân-şeh-i Cem-şîd-nişânest (Kaside 4/11)

(Bahar ve Nevruz'un yeşilliği ve bayramın ferahlatıcı özelliği şahlar şahı Cemşid'in devletine işarettir.)

(Kaside 9/19, Kaside 14/7, Kaside 19/13, Gazel 159/5, Gazel 225/5, Kıt'a 18/10)

Tâli'î'deki Nevruz ile ilgisi dışında, Necatî Bey divanında diğer yönlerden işlenmiştir. Bunlara ek olarak şarap ve şarap kadehi ile ilgisi kurulmuştur. Şu beyitte Cem ve onunla bütünleşen kadehinden söz edilmiştir.

Kadeh nûş eyle kim bâd-ı havâdır âkıbet sâki
Habâb-ı mey sana örnek değil mi sâgar-ı Cemden (Gazel 403/3)

(Kaside 6/26, Kaside 16/14, TSA 2/9, Gazel 43/3, Gazel 105/2, Gazel 220/1, Gazel 427/7, Gazel 534/7, Gazel 568/7)

CENNET, BEHİŞT, CİNÂN, FİRDEVŞ: Tâli'î divanında güzel olan yerler cennete teşbih edilmiştir. Sevgilinin köyü, bulunduğu yer, memduhun sarayı, bahar mevsimindeki bahçe ve çimenlikler cennete teşbih edilmiştir. Bazen cennetten doğrudan söz edilmemiş bunun yerine cennetle ilgili kavramlardan yola çıkılarak bir cennet tasviri oluşturulmuştur. Cennette olduğuna inanılan Tuba ağacı, Kevser ve Rıdvan bu unsurlardandır. Şu beyitte memduhun övgüsü yapılırken onun açtığı kapıların cennetten aşağı olmadığı vurgulanmıştır.

Ey güşâde ez-to ebvâb-ı tarab ber şeyh u şâb
Kem ne ez-kasr-ı Firdevş ber-în der hiç bâb (Kaside 6/1)

(Ey ihtiyar ve gençlere sevinç kapıları senden açılan! Hiçbir kapın Cennet sarayından aşağı değildir.)

(Kaside 3/19, Kaside 4/26, Kaside 7/7, Kaside 12/22, Kaside 13/14, Gazel 122/3, Gazel 250/5)

Necati Bey divanında cennet, Tâli'î'ye göre daha geniş bir şekilde ele alınmıştır. Tâli'î

divanındaki kullanımlara ek olarak, sevgilinin yanağı da cennet olarak düşünülmüştür. Bunun yanında bağ-ı Naim, bağ-ı Rıdvan, bağ-ı cinan, bağ-ı İrem, bağ-ı Firdevs, bağ-ı huld gibi terimler yoluyla cennete atıfta bulunulmuştur. Aşağıdaki beyitte sevgilinin güzellik unsurları ile cennete ait unsurlar arasında bir ilgi kurulmuştur.

Zülfüne nisbet yâ alnın ola cennet yâ ruhun
Çünkü Samın bâğ-ı huld altında yâ üstündedir (Gazel 121/3)

(Kaside 4/18, Kaside 6/16, Kaside 7/23, Kaside 8/9, Kaside 9/47, Kaside 14/12, Kaside 16/20, Kaside 17/1, Kaside 20/29, Kaside 23/10, Kaside S. 122 1/1, Kaside S.122 2/7, Kaside S. 122 3/5, Kaside S. 122 4/1, MŞSA 7/2, MŞSA 7/3, Gazel 3/1, Gazel 12/3, Gazel 13/4, Gazel 20/4, Gazel 29/4, Gazel 46/7, Gazel 73/1, Gazel 103/1, Gazel 146/5, Gazel 162/3, Gazel 166/1, Gazel 204/1, Gazel 213/4, Gazel 243/4, Gazel 248/2, Gazel 250/4, Gazel 260/2, Gazel 262/5, Gazel 295/2, Gazel 305/3, Gazel 305/4, Gazel 306/2, Gazel 335/9, Gazel 362/8, Gazel 364/4, Gazel 379/3, Gazel 403/7, Gazel 414/4, Gazel 423/1, Gazel 425/3, Gazel 428/3, Gazel 473/5, Gazel 476/5, Gazel 477/2, Gazel 482/4, Gazel 495/4, Gazel 504/1, Gazel 524/1, Gazel 545/3, Gazel 557/5, Gazel 572/5, Gazel 575/3, Gazel 581/5, Gazel 587/6, Gazel 593/1, Gazel 642/1)

CİSM, BEDEN, TEN, GÖVDE: Tâli'î divanında ten ve beden aşığa ait unsurlar olarak ele alınmıştır. Ten ve beden bir duvara benzetilmiş ve vücudun kemikleri de çalı çırpı olarak düşünülmüştür. Bu kemikler ahların hararetinden yanan çalı çırpıya benzetilmiştir. Bu ateşi söndürecek olan da gözyaşdır. Şu beyitte de zayıf aşğın kemikleri çalı çırpıya benzetilmiştir.

Üstühânhâ-i tenem bî-to zi-tâb o tef-i âh
Hem-çû hâşâk şod ez-âteş-i sûzân rûşen (Gazel 326/5)

(Sensiz bedenimin kemikleri ahın hararetinden ve parlaklığından, yakıcı ateşten yanan çalı çırpı aydınlık oldu.)

(Kaside 6/12, Kaside 7/16, Kaside 7/18, Kaside 8/7, Kaside 9/5, Kaside 11/29, Kaside 12/1, Kaside 14/28, Kaside 17/7, Kaside 21/13, Gazel 6/1, Gazel 10/4, Gazel 15/2,

Gazel 36/1, Gazel 91/4, Gazel 146/4, Gazel 272/5, Gazel 179/4, Gazel 280/2, Gazel 297/2)

Necatî Bey divanında ise ten ve beden iki yönden ele alınmıştır. Ten ve beden aşığa ait olduğunda Tâli'î'deki gibi, gam yükü altında perişan bir durumdadır. Sevgiliden söz edildiğinde ise beden ve ten gümüş renkli olarak düşünülmüştür. Şu beyitte de sevgili gümüş tenli olarak düşünülmüştür.

Mümkün midür ki sarıla bir sîm-ten bana
Ölem gidem meger ki sarıla kefen bana (Gazel 16/1)

(Kaside 3/33, Kaside 21/19, Kıta 1/5, Gazel 111/2, Gazel 111/4, Gazel 123/6, Gazel 199/2, Gazel 210/6, Gazel 276/1, Gazel 308/3, Gazel 346/3, Gazel 413/3, Gazel 413/7, Gazel 416/2, Gazel 449/7, Gazel 464/3, Gazel 499/3, Gazel 557/2, Gazel 606/1, Gazel 606/4, Gazel 607/7, Gazel 646/1)

ÇÂH-I BÂBİL, ÇEH-İ BÂBİL: Tâli'î divanında Harut ve Marut hikayesine atıfta bulunmak suretiyle kullanılmıştır.

Eger zülf resen-i bâzeş zi-‘ârız ber-zekan üfted
Çû Hârûtestk'oder-Çâh-ı Bâbil ser-nigûn bâşed (Gazel 227/4)

(Eğer onun oyun ipi gibi olan saçları yanaktan çene çukuruna düşerse, Babil kuyusunda baş aşağı olmuş Harut gibi olur.)

Yukarıdaki beyitte sevgilinin çene çukuru Çâh-ı Bâbil olarak düşünülmüştür. Başka bir kullanımda ise sihir konusunda cadı terimi ile birlikte geçmektedir. (Bkz. Kaside 20/14)

Necatî Bey divanında ise her ne kadar sevgilinin çene çukuru kuyu olarak düşünülmüş olsa da Babil kuyusundan bahsedilmemiştir.

ÇELİK (PÛLÂD): Tâli'î divanında hançer, kale ve mıknatısın çelik olması özellikleri sebebiyle ele alınmıştır. Özellikle çelik ile hançer beraber işlenmiştir. Şu beyitte de çeliğin ateşte eritilmesine atıfta bulunulmuş ve celladın hançeri çelik olarak

düşünülmüştür.

Dem-i küşten zi-âhem hançer-i cellâd be-güdâzed

Beli zi-âteş ‘aceb ne-bod eger pûlâd be-güdâzed (Gazel 147/1)

(Öldüren ahım birden celladın hançerini eritti. Evet eğer ateş çeliği eritirse tuhaf olmaz.)

(Kaside 3/24, Kaside 5/9, Gazel 153/5, Gazel 160/4, Gazel 206/2)

Necatî Bey divanında çelikten söz edilmemiştir.

ÇENE ÇUKURU (ZEKÂN, ZENEHDÂN): Çene çukuru Tâli’î’de bir kuyu olarak düşünülmüş ve gümüş olarak nitelendirilen bu kuyudan ab-ı Hızır’ın bulunabileceği iddia edilmiştir. Yine sevgilinin saçlarına bağlı olan gönüller, bu çene çukuruna düşerler. Çene çukuru, saç, dudak ve diğer güzellik unsurları birlikte düşünülmüştür. Şu beyitte ise sevgilinin çene çukuru elmaya teşbih edilmiştir.

Tâli’î sîb-i ân zenehdân-râ

Be-kef âver ki meyve îst latîf. (Gazel 292/5)

(Tâli’î! O çenenin elmasını avucuna getir ki güzel meyvedir.)

(Kaside 17/4, Gazel 38/1, Gazel 39/4, Gazel 113/2, Gazel 254/5, Gazel 326/4, Gazel 382/4, Gazel 384/4)

Necatî Bey divanında çene çukuru yuva, çukur, kuyu, elma ve zindan olarak düşünülmüştür. Bunun yanında çene yuvarlağının altındaki kısımdaki dolgun kısım olarak geçen gabgab’dan da söz edilmiştir. Gabgab genel olarak turunca teşbih edilmiştir. Şu beyitte Tâli’î’de olduğu gibi çene çukuru elmaya teşbih edilmiştir.

Sanasın penbe ile saklanır bir tâze âbıdır

Nigârâ gabgabın üzre senin sib-i zenehdânın (Gazel 325/6)

(Mesnevi 2/1, Kıt'a 7/1, Gazel 181/4, Gazel 285/5, Gazel 361/6, Gazel 371/5, Gazel 386/5)

ÇEVGÂN: Tâli'î divanında oyun terimi olarak gûy ile birlikte ele alınmıştır. Aşığın sevgili önündeki durumu bu oyundaki sopa ile top arasındaki durum ile karşılaştırılmıştır. Şu beyitte şairin başı sevgilinin önüne oyun vakti top gibi düşmüştür.

Serem çûn vakt-i çevgân bâ-hüsn der-pây-i o üfted

Meger vây kûy kerd âncâ be-o be-güzâr meydân-râ (Gazel 39/3)

(Başım oyun vakti güzellikle onun ayağına düştüğü için, eyvah meğer o yeri köy edinmiş, onu meydan edinmiş.)

(Gazel 22/4, Gazel 184/3, Kıt'a 12/4)

Necatî Bey divanında genel olarak sevgilinin saçı ve gök ile ilgili terimlerden söz edilirken bu oyundaki terimlerden söz edilmiştir. genel olarak sevgilinin saçı çevgan olarka düşünülmüş ve sevgilinin gabgab'ı, güneş ve ay da top olarak düşünülmüştür. Yine Tâli'î'de olduğu gibi aşığın başı sevgili önünde bir topa benzetilmiştir. Şu beyitte aşk bir oyun alanına, aşığın başı topa ve sevgilinin saçları da çevgana teşbih edilmiştir.

Sahn-ı meydân-ı muhabbette oyunumdur benim

Başımı top eylemek yârın saçı çevgânına (Gazel 485/3)

(Kaside 25/14, Gazel 5/6, Gazel 36/3, Gazel 55/1, Gazel 132/5, Gazel 202/1, Gazel 256/2, Gazel 260/3, Gazel 569/4)

DAHĦÂK: Tâli'î divanında sadece bir kez geçmektedir. Bu kullarımda düşmanın saçları Dahhâk'ın yılanına benzetilmiştir.

Dâim ez-Tâli'î âşüfte çû mâr-ı Dahhâk

Mûy-i ber-gerden-i hasmet sebeb-i renc u 'anâst (Kaside 8/20)

(Senin düşmanlarının boynundaki saçlar, daima perişan talihten dolayı Dahhak'ın yılanı gibi, zahmet ve sıkıntı sebebidir.)

Necatî Bey divanında Dahhâk'ın devletinden, bin yıl yaşamasından ve omuzlarındaki iki yilandan söz edilmiştir. Şu beyitte ise Tâli'î'deki gibi sevgilinin iki omuzundaki saçları Dahhak'ın omuzlarındaki yılanlara teşbih edilmiştir.

Baş götürürken iki omuzunda mâr-ı zülf
Dahhâk gibi lebleri nice aceb güler (Gazel 153/2)

(Kaside 7/15, Gazel 43/2)

DÂRÂ: İhtişam ve şanı nedeniyle Tâli'î şiirinde Dârâ'ya telmih yapmıştır. Yine bir beyitte yol kelimesi ile beraber terkip olarak kullanılmış (reh-i Dârâ), böylece hem Dârâ'nın yolu hem de dar yol anlamına gelecek şekilde düşünülmüştür.

Meyl ez-ân-râ be-kef âvürde ki der-dîde keşed
Kuhl-ı agber zi-gubâr reh-i Dârâ nergis (Kaside 20/15)

(Nergis Dara'nın yolunun toprağından çok tozlu sürmeyi göze çekti, o yüzden ayağın tabanına meyil getiriyor.)

(Kaside 18/29, Kaside 19/13)

Necatî Bey divanında da şanı ve devletin büyüklüğü nedeniyle, memduhun övgüsünde ve sevgilinin saçlarından söz edilirken Dârâ'ya telmihte bulunulmuştur. Şu beyitte sevgilinin saçlarından söz edilirken Dârâ'nın memleketlerine değinilmiştir.

Cân verip asılırsa bu miskin selâsilin
Bir kılını memâlik-i Dârâyâ vermez (Gazel 405/2)

(Kaside 14/18)

DEDİM-DEDİ: Tâli'î divanında kalıplaşmış sözlere çokça yer verilmiştir. Bunlar içinde Dedim-Dedi'li dediğimiz söyleyiş biçimi geniş yer tutar. Şair yani aşık genel olarak ilk mısradaki bir şey söyler ve ikinci mısradaki sevgili buna cevap verir. Dedim-Dedi söz kalıbı mısraların başında olduğu gibi mısraların ortasında ve sonunda da olabilir. Bunun dışında birde bu söyleyişlere bağlı söz kalıpları da kullanılmıştır. Bunları şu şekilde verebiliriz:

1-Hande zed güftâ (Handân şod o güftâ, Handîd o güft): Gülümseyerek dedi. Bu kalıbın kullanımına şu beyiti örnek verebiliriz.

Yâft çûn ruhsâr-ı zerdem-râ be-hâk-ı râh-ı hod

Hande zed güftâ kesî der-hâk ez-în bih zer ne-yâft (Gazel 79/4)

(Sararmış yanağımı kendi yolunun toprağında bulduğu için gülerek, kimse toprakta bundan güzel altın bulmadı, dedi.)

2-Tünd şod güftâ (Tünd şod...güftâ): Öfkelenerek/sinirlenerek dedi. Bu kullanıma da şu beyiti örnek verebiliriz.

Güfemeş mihr o vefâyet zi-çi rû bâ-mâ nîst

Tünd şod ân meh o güftâ ki berev inhâ nîst (Gazel 73/1)

(Ona senin sevgi ve vefan gitti bizimle neden değil dedim; O ay öfkeleni ve git bunlar yok dedi.)

(Gazel 24/4, Gazel 27/4, Gazel 52/3, Gazel 23/3, Gazel 35/4, Gazel 36/3, Gazel 55/2, Gazel 59/4, Gazel 60/3, Gazel 64/4, Gazel 67/3, Gazel 69/3, Gazel 80/4, Gazel 90/6, Gazel 91/1, Gazel 94/4, Gazel 103/5, Gazel 104/1, Gazel 120/3, Gazel 127/4, Gazel 130/5, Gazel 139/5, Gazel 145/3, Gazel 152/1, Gazel 161/1, Gazel 167/1, Gazel 185/2, Gazel 187/2, Gazel 195/4, Gazel 201/4, Gazel 220/3, Gazel 238/1, Gazel 239/1, Gazel 239/3, Gazel 248/4, Gazel 250/2, Gazel 250/4, Gazel 261/3, Gazel 267/5, Gazel 282/1, Gazel 287/2, Gazel 291/4, Gazel 303/3, Gazel 301/3, Gazel 304/1, Gazel 316/5, Gazel 338/3, Gazel 341/5, Gazel 342/5, Gazel 347/2, Gazel 356/3, Gazel 356/4, Gazel 360/3,

Gazel 369/3, Gazel 378/4, Gazel 401/1, Gazel 405/3, Gazel 409/2, Gazel 412/1, Gazel 414/1, Gazel 416/1)

Necatî divanında da buna benzer söz kalıpları çokça kullanılmıştır. Ancak Tâli'î bu tarz beyitlerde sevgiliye seslenirken, Necati bir beyitte şeyhe, birkaç beyittel de birden fazla kişiye seslenmiştir. Böyle olunca kalıp dedim-dediler şeklinde kullanılmıştır. Şu beyitte şair ile şeyh arasında karşılıklı konuşma mevcuttur. Bunun yanında Tâli'î'deki 1no'lu kalıbın Türkçesi de mevcuttur.

Dedim ey şeh eşiğinde kulluğa eyle kabul
Güldü dedi ey gedâ sultân olaydın ola mı (Gazel 567/3)

(Gazel 103/5, Gazel 103/6, Gazel 109/1, Gazel 130/2, Gazel 138/4, Gazel 181/6, Gazel 186/6, Gazel 244/6, Gazel 306/1, Gazel 336/1, Gazel 336/3, Gazel 343/3, Gazel 400/2, Gazel 417/7, Gazel 423/6, Gazel 430/5, Gazel 439/5, Gazel 482/1, Gazel 499/4, Gazel 531/2, Gazel 545/9, Gazel 565/6, Gazel 592/1, Gazel 597/1, Gazel 601/4)

DEVİR-İ KAMER: Ay devri olarak bilinen bu dönemin fitnelerine işaret edilmiştir. Bu kullanımda daha çok sevgilinin güzellik unsurlarına değinilmiştir. Ancak bazı beyitlerde bayramla ilişkilendirilmiş ve padişahın övgüsünde devr-i kamerden söz edilmiştir. Şu beyitte memduh övülürken yedi yıldızdan biri olan ayın hüküm sürdüğü ay devrine değinilmiştir.

Bâd der-devr-i kamer her felek ez-beher şeref
Ez-pey-i bezm-i hümâyûn-ı to yektâ şîşe (Kaside 18/33)

(Ay devrinde her felek, her bir şereften sen padişahın meclisinden sonra birer şîşe olsun.)

(Kaside 8/13, Kaside 13/21, Kaside 14/1, Kaside 19/22, Gazel 16/1, Gazel 183/2, Gazel 255/1)

Necatî Bey divanında daha çok ahir zaman olarak geçen bu döneme, sevgilinin güzellik unsurlarından olan yüz, göz, saç, ayva tüyleri ve boyundan söz edilirken değinilmiştir. Bu dönemin fitne devri olması yönüyle ele alınmıştır. Şu beyitte yüz, göz ve yüzdeki ayva tüyleri ile ay devrindeki fitne arasında bir ilgi kurulmuştur.

Hatını kâfir-i Rûm u yüzünü devr-i kamer
Gözünü fitne-ger-i ahirüz-zaman bilirim (Gazel 363/4)

(Kaside 11/45, Gazel 22/6, Gazel 68/3, Gazel 128/4, Gazel 159/6, Gazel 185/1, Gazel 191/2, Gazel 201/6, Gazel 287/2, Gazel 303/6, Gazel 466/5)

DİN: Tâli'î divanında dine ait öğeler çok ön planda olmasa da, Allah, peygamberler, melekler ve kuran-ı kerim gibi unsurlardan söz edilerek din olgusu işlenmiştir. Genel olarak din kavramına ise şair birkaç beyitte değinmiştir. Bu tür beyitlerde şair din ve tarikatının aşk olduğunu vurgulamıştır. Dinlerden ise sadece İslamiyet ve Hıristiyanlıktan söz edilmiştir. Şu beyitte şair Müslümanlarda var olan farzları sayma ile gönle sorulan sorular arasında bir ilgi kurmuştur.

Beher pürs sûy-i çeşm nâ-tüvâneş reft dil
Ber-müselmân hest ârî pürseş şümâr farz (Gazel 285/2)

(Her bir soru gönlü gözü tarafına götürmeye gücü yetmedi; evet farzları say sorusu Müslümanlıkta vardır.)

(Gazel 2/3, Gazel 36/2, Gazel 330/2)

Necatî Bey divanında da din ilgili birçok unsura yer verilmiştir. Bununla beraber din kavramına da din-i Nebi, din-i Ahmed, 'ata dini gibi terkiplerde yer verilmiştir. Şu beyitte aşkın dininden söz edilmiştir.

Ey yüzü suhf-i ilâhi dinim imânım hakı
Ehl-i hâlin yüzün imânı ve aşkın dinidir (Gazel 167/3)

(Kaside 4/7, Kaside 10/17, Kaside 11/3, Kaside 18/4, Gazel 541/5, Gazel 560/1)

DUÂ: Tâli'î acizliğini bildirmek ve yardım dilemek için duaya başvurmuştur. Allah'a durmadan dua eden Tâli'î, ondan bağışlanmasını ve lütuf göstermesini istemiştir. Bazen memduh ve sevgiliye de dua söylendiği görülür. Aşık daima dua hali içindedir. Şu beyitte halini bildirmek, söylemek dua olarak algılanmıştır.

Be-pîşeş güft herkes hâl-i hod-râ
Velîkin Tâli'î ân-câ du'â güft (Gazel 63/5)

(Kendi halini herkesin önünde güzelce söyleyen Tâli'î aslında o yerde dua söyledi.)

(Kaside 3/15, Gazel 23/3, Gazel 27/5, Gazel 63/5, Gazel 87/3, Gazel 87/5, Gazel 158/5, Gazel 173/4, Gazel 225/4, Gazel 301/4, Gazel 322/4, Gazel 332/4, Gazel 388/4)

Necatî Bey divanında dua daha çok memduhun övgüsünde geçmektedir. Şu beyitte seher vakti edilen duaların daha çok kabul edildiğine işaret eden şair, şahın mehdinde duadan yararlanmıştı.

Şaha Necati medhüni kıldı seher-redif
Ki olur karib icabete ekser du'a seher (Kaside 9/48)

(Kaside 9/30, Kaside 10/34, Kaside 13/28, Kaside 13/37, Kaside 21/49, MŞSA 7/4, MŞSM 7/7, Murabba 8/2, Kıt'a 6/2, Kıt'a 58/1, Gazel 150/8, Gazel 470/5, Gazel 530/1, Gazel 566/5, Gazel 595/6, Gazel 599/7, Gazel 637/5, Gazel 640/4)

DUDAK (LEB, LA'L): Divan şiirinde olduğu gibi, Tâli'î divanında üzerinde en fazla durulan güzellik unsurlarından bir tanesi de dudaktır. Görünüşü, rengi, şekli, konuşma ve söz söyleme ile ilgisi ve diğer güzellik unsurlarıyla olan ilişkisi gibi yönlerden ele alınmıştır. Güzellik unsuru olarak en çok ayva tüyleri, ağız, yanak ve çene çukuru ile birlikte anılmıştır. Kırmızı rengi itibariyle şarap, yakut, inci, gözyaşı, kan ve gül ile ilişkilendirilmiştir. Şekli itibariyle hokkaya benzetilmiş ve ağızla birlikte düşünülmüştür. Yine dudak meselesinde dişlerden de söz edilmiştir. Sevgilinin dudağı

tatlı olarak tasavvur edilmiş bu amaçla, şeker, bal, helva gibi besin maddeleri ile kıyaslanmıştır. Buna dayanarak çoğu beyitte dudağın “şirin” sıfatını aldığı görülür. Yine sevgilinin dudağının can bağısladığı, konuşması ve söze başlamasıyla canı tazelediğine inanılır. Bu yüzden sık sık dudak ile Hz. İsa, Hızır ve ab-ı hayat yan yana gelir. Öte yandan canın en son iki dudak arasından çıkması, can ile dudağın beraber kullanılmasına neden olmuştur. Bunların dışında öpmek, öpücük almak gibi yönlerden de ele alınmıştır. Şu beyitte divan şiirinde çok nadiren görülen bir biçimde, aşık sevgiliden öpücük almayı başarmıştır.

Rübûdem ez-leb-i o bûse vakt-i h'âb rakîb
Bürend mîve çû bînend bâg-bân huft e (Gazel 391/3)

(Rakibin uyuduğu vakitte onun dudaklarından öpücük kaptım, bağcının uyuduğunu görenler meyveleri götürürler.)

Aşağıdaki beyitlerden birincisinde dudaklar büyücü olarak düşünülmüş, ikincisinde ise Hızır ve Ab-ı Hayat ile dudak arasında bir ilişki kurulmuştur.

Füsûn mî-h'ând ân leb tâ sirişkem ber-zemîn üfted
'Aceb ne-bod eger kevkeb ber-în efsûn fûrûd âyed (Gazel 168/2)

(O dudaklar büyü yaptığı için gözyaşlarım yere düştü, eğer yıldızlar bu büyüden aşağı inerse şaşılmalıdır.)

Çûn zülâl-i Hızır eger h'âhed lebet mey-râ helâl
Bâde âb u âb şehd u şehd şekker mî şevd (Kaside 12/3)

(Hızır'ın tatlı suyu gibi eğer senin dudağının şarabı helal olursa, şarab su, su bal ve bal şeker olur.)

(Kaside 5/1, Kaside 16/1, Kaside 17/6, Kaside 20/38, Gazel 6/1, Gazel 8/2, Gazel 9/2, Gazel 11/4, Gazel 13/3, Gazel 15/4, Gazel 22/1, Gazel 22/2, Gazel 22/3, Gazel 25/1, Gazel 25/4, Gazel 29/4, Gazel 29/5, Gazel 31/4, Gazel 32/1, Gazel 36/4, Gazel 39/1, Gazel 39/6, Gazel 41/1, Gazel 41/4, Gazel 42/1, Gazel 42/2, Gazel 44/3, Gazel 45/4,

Gazel 50/5, Gazel 51/5, Gazel 52/2, Gazel 54/2, Gazel 61/1, Gazel 63/3, Gazel 63/4, Gazel 74/2, Gazel 74/4, Gazel 76/2, Gazel 80/1, Gazel 81/5, Gazel 83/2, Gazel 90/1, Gazel 91/5, Gazel 92/3, Gazel 95/1, Gazel 95/2, Gazel 96/4, Gazel 106/1, Gazel 108/1, Gazel 109/1, Gazel 117/3, Gazel 119/2, Gazel 121/4, Gazel 123/3, Gazel 126/1, Gazel 129/4, Gazel 137/4, Gazel 140/2, Gazel 150/1, Gazel 158/3, Gazel 159/4, Gazel 161/4, Gazel 163/2, Gazel 164/4, Gazel 166/4, Gazel 186/3, Gazel 192/2, Gazel 193/2, Gazel 199/5, Gazel 196/3, Gazel 198/1, Gazel 213/5, Gazel 215/1, Gazel 217/2, Gazel 227/1, Gazel 227/6, Gazel 235/1, Gazel 235/2, Gazel 235/4, Gazel 235/5, Gazel 240/1, Gazel 243/3, Gazel 246/1, Gazel 251/1, Gazel 255/2, Gazel 264/3, Gazel 266/1, Gazel 268/1, Gazel 272/1, Gazel 274/3, Gazel 275/5, Gazel 278/4, Gazel 287/1, Gazel 287/6, Gazel 288/2, Gazel 293/3, Gazel 293/4, Gazel 293/5, Gazel 294/4, Gazel 300/5, Gazel 301/2, Gazel 304/3, Gazel 307/3, Gazel 310/1, Gazel 312/2, Gazel 314/2, Gazel 316/2, Gazel 319/3, Gazel 320/3, Gazel 327/2, Gazel 329/4, Gazel 331/4, Gazel 337/2, Gazel 339/4, Gazel 343/2, Gazel 347/1, Gazel 349/4, Gazel 350/1, Gazel 295/2, Gazel 351/4, Gazel 355/2, Gazel 354/4, Gazel 363/1, Gazel 363/4, Gazel 370/5, Gazel 378/3, Gazel 378/5, Gazel 387/4, Gazel 394/3, Gazel 397/1, Gazel 399/3, Gazel 404/1)

Dudak Necatî Bey divanında da, Tâli'î'de olduğu gibi en çok işlenen mefhumlardandır. Tâli'î'de olduğu gibi, görünüşü, rengi, şekli, şirin vasfı, konuşma ve söz söyleme ile ilgisi ve diğer güzellik unsurlarıyla olan ilişkisi gibi yönlerden ele alınmıştır. Bunun neticesinde sayısız mecaz ve teşbihe konu olmuştur. Şu beyitte de sevgilinin dudağı ile Hızır'ın ab-ı hayatı arasında bir ilgi kurulmuştur.

Teşne-dil lâ'li zülâli suyun ol Hızır-demin

Gördüğü yerde hemân üstüne tir tir titrer (Gazel 115/2)

(Kaside 2/1, Kaside 3/38, Kaside 20/20, TSA 1/6, Gazel 3/7, Gazel 5/1, Gazel 16/6, Gazel 18/3, Gazel 20/2, Gazel 22/3, Gazel 22/7, Gazel 36/4, Gazel 42/2, Gazel 45/7, Gazel 54/2, Gazel 58/5, Gazel 65/4, Gazel 71/3, Gazel 71/4, Gazel 75/1, Gazel 76/2, Gazel 78/4, Gazel 86/3, Gazel 98/4, Gazel 109/7, Gazel 111/7, Gazel 111/8, Gazel 117/3, Gazel 119/7, Gazel 126/2, Gazel 129/5, Gazel 137/3, Gazel 144/5, Gazel 153/7, Gazel 154/2, Gazel 155/5, Gazel 172/1, Gazel 176/2, Gazel 179/1, Gazel 181/2, Gazel

189/2, Gazel 199/5, Gazel 203/3, Gazel 215/1, Gazel 215/7, Gazel 216/4, Gazel 233/1, Gazel 236/1, Gazel 247/3, Gazel 248/5, Gazel 261/4, Gazel 266/3, Gazel 274/5, Gazel 301/3, Gazel 301/8, Gazel 309/3, Gazel 309/6, Gazel 310/5, Gazel 311/8, Gazel 318/3, Gazel 318/4, Gazel 340/2, Gazel 359/1, Gazel 363/1, Gazel 363/6, Gazel 366/3, Gazel 388/7, Gazel 395/1, Gazel 395/3, Gazel 397/2, Gazel 397/5, Gazel 398/3, Gazel 415/2, Gazel 415/6, Gazel 420/1, Gazel 439/1, Gazel 440/4, Gazel 447/4, Gazel 465/2, Gazel 486/1, Gazel 495/5, Gazel 504/5, Gazel 504/8, Gazel 511/5, Gazel 520/7, Gazel 523/5, Gazel 524/3, Gazel 533/4, Gazel 554/2, Gazel 561/6, Gazel 566/6, Gazel 582/5, Gazel 585/2, Gazel 587/3, Gazel 603/3, Gazel 605/2, Gazel 612/5, Gazel 615/8, Gazel 628/2, Gazel 628/7, Gazel 640/2, Gazel 646/2, Kıt'a 44/3, Kıt'a 54/3)

DÜŞNÂM: Sevgilinin aşığa hakaret etmesi, Tâli'î divanında bir lütuf olarak görülmüştür. Sevgilinin hakaret etmesi aşığı hatırlamak, ona değer vermek olarak algılanmıştır. Sevgilinin hakaretleri helvaya benzetilmiştir. Yine sevgilinin dudakları şarap, savurduğu hakaretler de şarabın acılığı olarak düşünülmüştür. Aşağıdaki beyitte sevgili hakaret etse de şair ona dualar söylemektedir. Laf lafı açar atasözüne atıfta bulunulmuştur.

Me-râ düşnâm güft o men du'â

Ez-sühan peydâ şod ârî sühan (Gazel 332/4)

(O bana hakaretler söyledi ve ben dua söyledim, evet söz sözü açtı.)

(Gazel 45/3, Gazel 83/5, Gazel 85/2, Gazel 107/1, Gazel 127/3, Gazel 158/5, Gazel 201/2, Gazel 243/4, Gazel 298/1, Gazel 312/3, Gazel 317/2, Gazel 366/5, Gazel 369/5, Gazel 370/1, Gazel 373/2, Gazel 389/3)

Necatî Bey divanında da sevgilinin aşığa ettiği hakaretler lütuf olarak görülmüştür. Aşık hakaretlere dua ile cevap vermiştir. Şu beyitte şair güzellerin kendisine hakaretler söylemesini dua etmesine bağlamıştır.

Yâ Rab ne götürür bu Necati ki her güzel

Ana söğür meğür ki mücerreb du'âsı var (Gazel 131/7)

(Gazel 126/6, Gazel 259/5, Gazel 261/3, Gazel 281/4, Gazel 400/4, Gazel 522/6, Gazel 638/2, Gazel 640/4)

ELBİSE, LİBÂS, CÂME, KAFTAN, CÜBBE, HİL'AT: Tâli'î divanında birçok yerde başta kaftan olmak üzere bu terimlere başvurulmuştur. Özellikle memduh övülürken ondan ihsanlar istenmiştir. Bu ihsanların başında süslü kaftanlar gelir. Şair bir kaside boyunca memduh tarafından kendisine kaftan verilmesini istemiştir (Bkz.Kaside 8). Yine sevgili uğruna çekilen acılar birer kaftan ve elbise olarak görülmüştür. Şu beyitte şairin kıldan yapılma bir kaftan aldığı ve ya almayı ümit ettiği anlaşılmaktadır.

Tâ bod halk-ı cihân-râ sebep-i dil-germî

Hil'at-ı muyînek'omûcib-i def'-i ser-i mâst (Kaside 8/36)

(Cihanın halkına ümit sebebi oluncaya kadar kıldan yapılma kaftanı başımızdan savmak icap eder.)

(Kaside 8/35, Kaside 8/37, Gazel 127/1, Gazel 189/4, Gazel 243/5, Gazel 266/5, Gazel 330/3, Gazel 368/4, Kıt'a 20/1, Kıt'a 20/2)

Tâli'î divanında bu mefhumlar daha çok bilinen somut anlamalarıyla ele alınırken, Necatî Bey divanında ise bunlara soyut anlamlar yüklenmiştir. Mesela gam giyilen bir kaftan olarak düşünülmüştür. Yine servinin kaftan giymesi, güzelliğin bir kaftan olarak görülmesi buna örnek gösterilebilir. Şu beyitte şair kendisini çıplak olarak görmüş ve tabutu kaftan, kefeni de gömlek olarak düşünmüştür.

Uryânlığı ile cânı çıkıptır Necâti'nin

Tâbutu hıl'at ü kefeni pirehen bilir (Gazel 156/5)

(Kaside 3/10, Kaside 4/25, Kaside 12/12, Kaside 21/44, Kaside 21/46, Kıt'a 16/1, Kıt'a 27/1, Kıt'a 27/3, Kıt'a 84/1, Gazel 48/2, Gazel 74/4, Gazel 103/4, Gazel 132/6, Gazel 158/1, Gazel 158/3, Gazel 194/2, Gazel 207/3, Gazel

254/3, Gazel 535/4)

ELİF: Tâli'î divanında iki yönden ele alınmıştır. Bir kasidede elifi kafiye olarak kullanan şair, elifi şiirinin, beyitlerinin sütunu olarak değerlendirmiştir (Bkz. Kaside 3). Yine şair sevgilinin boyu ile elif harfi arasında şekil bakımından bir benzerlik kurmuştur.

Bâ-sûret-i ebrû-yı to şimşâd kaddet râst
Mâned elifî-râ ki bod ber-ser-i o med (Gazel 144/4)

(Senin kaşlarının şekli ile senin boyun şimşir ağacı gibi onun başına elif gibi uzun kaldı.)

(Kaside 3/34, Kaside 3/35, Kaside 3/36, Kaside 3/37)

Necati Bey divanında da elif ile sevgilinin boyu arasında bir ilgi kurulmuştur. Bunun yanında şair, gamzenin okunu ve kendi ahını elife teşbih etmiştir. Şu beyitte şair ahı ile elif harfi arasında bir benzerlik ilgisi kurmuştur.

Ahım hikâyet eyledi sûz-ı derûnumu
Tutulmadı elif gibi doğru güvâh âh (Gazel 478/5)

(Kaside 22/17, Kaside S. 122 3/8, Gazel 20/7, Gazel 120/5, Gazel 215/2, Gazel 262/2, Gazel 280/2, Gazel 303/2, Gazel 308/1, Gazel 317/4, Gazel 322/2, Gazel 334/3, Gazel 365/6, Gazel 401/7, Gazel 430/2, Gazel 431/1, Gazel 461/5, Gazel 464/6, Gazel 466/1, Gazel 481/4, Gazel 523/2, Gazel 537/2, Gazel 553/1, Gazel 560/4, Gazel 577/1, Gazel 597/4, Gazel 618/5)

FELEK (EFLÂK, GERDÛN, ÇARH, SEMÂ, ÂSUMÂN): Tâli'î divanında felek ve felekle ilgili unsurların kullanımı geniş yer tutar. Felek yüksekliği, sonsuzluğu ve gökteki diğer unsurlarla olan ilişkisi bakımından ele alınmıştır. Şair sevgili ve memduhun övgüsünde felekten söz etmiştir. Onun tahtı, sarayı, ordusu ve kılıcı ile felek ve gökteki diğer unsurlar arasında bir ilişki kurulmuştur. Bu durum genellikle

kasidelerde olur. Gazellerde ise aşığın ahının göğe çıkışı konusunda felek ele alınmıştır. Yine aşığın talihinden şikayet ettiği durumlarda felekten söz edilir. Felek ile talih arasında bir ilgi kurulmuştur. Bu durum burçlar ve astroloji ile ilgilidir. Astroloji terimlerinden bahsedildiğinde de mutlaka felekten söz edilir. Bunların dışında felek birçok teşbih, mübalağa ve hüsn-i talil'e konu olmuştur. Aşağıdaki beyitte feleğin iki kat bükülmüş olarak görülmesi, memduhun ordusundaki kölelerin hizmetine bağlanmıştır.

Ân cevân-bâhtî ki der-hayl-i gulâmâneş felek

Beher hidmet pür-hindûyîst bahşet dü-tâ (Kaside 3/16)

(Felek o bahtiyarın ordusundaki her bir kölenin hizmetinden iki kat bükülmüştür.)

(Kaside 4/7, Kaside 9/12, Kaside 9/21, Kaside 9/25, Kaside 10/16, Kaside 12/21, Kaside 13/2, Kaside 13/5, Kaside 13/7, Kaside 13/18, Kaside 13/29, Kaside 18/16, Kaside 19/7, Kaside 19/10, Kaside 19/11, Kaside 20/48, Kaside 22/14, Kaside 22/16, Gazel 3/2, Gazel 12/1, Gazel 26/5, Gazel 30/4, Gazel 32/4, Gazel 123/4, Gazel 129/5, Gazel 170/1, Gazel 189/1, Gazel 189/2, Gazel 189/3, Gazel 212/3, Gazel 229/3, Gazel 348/3, Gazel 365/4)

Necatî Bey divanında felek Tâli'î ile benzer yönlerden ele alınmıştır. Bunlara ek olarak Felek mefhumu göğün oluşumu ve katları çerçevesinde ele alınmıştır. Yedi ve dokuz katlı olarak düşünülen felek, gökteki diğer unsurlarla birlikte ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte memduhun övgüsü yapılırken, feleğin iki kat oluşu ve iki büküm görünmesi onun alçakgönüllü oluşuna bağlanmıştır.

Her subh-dem cenâb-ı refi'inde ol Şehin

Püş-i felek tevâzı eliyle dü-tâh idi (MŞSM 5/5)

(Kaside 2/9, Kaside 2/12, Kaside 2/16, Kaside 3/11, Kaside 3/26, Kaside 6/19, Kaside 6/32, Kaside 6/38, Kaside 7/39, Kaside 8/24, Kaside 12/1, Kaside 12/7, Kaside 12/8, Kaside 14/31, Kaside 14/35, Kaside 16/9, Kaside 16/30, Kaside 16/33, Kaside 17/21, Kaside 18/17, Kaside 18/21, Kaside 19/7, Kaside 19/13, Kaside 19/34, Kaside 21/2,

Kaside 21/5, Kaside 21/29, Kaside 22/32, Kaside 23/18, Kaside 23/20, Kaside 23/29, Kaside 24/20, Kaside 24/21, Kaside 25/15, Kaside 25/29, Kaside 25/41, Kaside S. 122 4/2, TSA 2/3, TSA 4/2, MŞSA 1/6, MŞSA 1/7, MŞSA 6/3, MŞSM 3/5, Kıt'a 1/3, Kıt'a 61/6, Gazel 33/3, Gazel 63/2, Gazel 108/5, Gazel 170/5, Gazel 179/4, Gazel 186/3, Gazel 232/4, Gazel 294/6, Gazel 319/1, Gazel 323/1, Gazel 327/6, Gazel 344/4, Gazel 355/4, Gazel 369/1, Gazel 377/5, Gazel 379/4, Gazel 426/5, Gazel 444/1, Gazel 467/4, Gazel 471/6, Gazel 482/2, Gazel 491/6, Gazel 545/13, Gazel 585/8, Gazel 618/1, Müfred 57)

FERHÂD U ŞÎRÎN: Tâli'î divanında atıfta bulunulan mesnevilerden birisi de Ferhad u Şirin mesnevisidir. Şair bu mesneviyi birçok yönden şiirlerinde işlemiştir. Ferhad'ın Bîsütûn dağıni delmesi ve Şîrîn'in tatlı anlamıyla sevgilinin dudağı, ağzı ve sözü ile bazen aşığın canını temsil etmesi Tâli'î'nin şiirinde kendine yer bulmuştur.

Ferhâd-râ be-cennet sad kasr eger bahşend
Bâşed henûz meyleş ber âstân-ı Şîrin (Gazel 337/4)

(Eğer Ferhad'a cennete yüz saray bahş ederlerse, Şirin'in eşiğine daha meyl olur.)

(Gazel 147/2, Gazel 206/3, Gazel 293/1, Gazel 337/3)

Necatî Bey divanında da bu mesneviye ve mesnevinin başkahramanları olan Ferhad ve Şirin'e bu yönlerden yaklaşılmıştır. Bunun yanında, şair kendi sanatını ve aşıklığını övmek istediğinde kendini Ferhad'a üstad olarak görmüştür. Şu beyitte şair, Ferhad'ın aşk işini kendisi kadar bilmediğini söylemiştir.

Ferhâd san'atıyla aşkı ilette başa
Senin gibi Necâti yokdur işini bilmez (Gazel 239/5)

(Gazel 37/1, Gazel 51/1, Gazel 120/4, Gazel 168/2, Gazel 171/2, Gazel 262/4, Gazel 276/2, Gazel 276/8, Gazel 288/3, Gazel 332/7, Gazel 344/1, Gazel 347/5, Gazel 410/6, Gazel 465/7, Gazel 519/2, Gazel 533/1, Gazel 545/6, Gazel 565/4, Gazel 581/3, Gazel 607/5, Gazel 615/7, Gazel 631/4, Gazel 648/2, Kıt'a 8/1, Ferd 88)

GAM, DERT, KEDER, TASA, MİHNET, CEVR Ü CEFÂ: Aşık sevgiliye kavuşamadığı için, daima gam ve keder hali içindedir. Bunun üstüne sevgilinin ona eziyet etmesi de gelince aşık durmadan sitem eder. Gam ve keder genel olarak can ve gönülde yer tutar. Sevgilinin oku ve saçlarıyla yan yana gelir. Gamın gönülden gitmesi için aşığın ölmesi ve şarap gereklidir. Ancak aşık her zaman bu gamdan şikayetçi olmaz. Bazen onu sadık bir dost olarak görür. Yine taval ile gam arasında bir ilgi kurulduğu görülür. Tâli'î divanında gam çoğunlukla sevgiliden gelen oklarla birlikte geçer. Sevgiliden gelen oklarla gam adeta gönle oturmak için birbirleriyle yarışır. Şu beyitte gam, ok ve gönül yine bir arada düşünülmüştür.

Ger ez-dil reft ey gam nâvek-i o

Beyâ încâ to hoş be-nişfn be-temkîn (Gazel 327/3)

(Ey gam eğer onun oku gönülden giderse, sen bu yere gir, temkinli olarak, güzelce otur.)

(Kaside 1/3, Kaside 2/1, Kaside 6/22, Kaside 11/4, Kaside 17/9, Kaside 18/27, Gazel 1/6, Gazel 3/5, Gazel 10/2, Gazel 11/3, Gazel 23/2, Gazel 29/2, Gazel 38/4, Gazel 49/5, Gazel 55/5, Gazel 56/2, Gazel 56/4, Gazel 59/1, Gazel 69/1, Gazel 75/3, Gazel 78/4, Gazel 106/3, Gazel 115/5, Gazel 120/2, Gazel 131/4, Gazel 134/4, Gazel 147/4, Gazel 147/5, Gazel 151/2, Gazel 162/3, Gazel 164/2, Gazel 177/3, Gazel 213/3, Gazel 219/2, Gazel 227/2, Gazel 230/2, Gazel 230/3, Gazel 234/1, Gazel 246/4, Gazel 252/4, Gazel 253/4, Gazel 267/1, Gazel 269/4, Gazel 306/1, Gazel 317/3, Gazel 334/1, Gazel 354/3, Gazel 359/4, Gazel 370/3, Gazel 383/2, Gazel 385/4, Gazel 409/4)

Bu mefhumlar Necatî Bey divanında, Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Ancak Necatî'de bu mefhumların kullanımı daha fazladır. Şu beyitte, Tâli'î'deki örnekte olduğu gibi, gama seslenilmiş ve ona gönülde kalması önerilmiştir.

Ey gamet ender dilem câyî girift

Der cihân cüz' u neyâbî nîk-câ (Gazel 13/2)

(Kaside 1/14, Kaside 3/13, Kaside 8/10, Kaside 8/13, Kaside 13/7, Kaside 13/12, Kaside 22/8, MŞSA 4/7, MŞSA 6/5, Gazel 1/2, Gazel 8/7, Gazel 14/1, Gazel 16/2, Gazel 29/1, Gazel 30/3, Gazel 35/3, Gazel 40/2, Gazel 41/2, Gazel 43/7, Gazel 49/4, Gazel 53/5, Gazel 59/6, Gazel 63/7, Gazel 65/3, Gazel 69/1, Gazel 84/5, Gazel 123/7, Gazel 133/6, Gazel 145/2, Gazel 157/2, Gazel 159/3, Gazel 184/6, Gazel 196/6, Gazel 198/3, Gazel 296/2, Gazel 205/1, Gazel 219/1, Gazel 225/4, Gazel 242/6, Gazel 250/3, Gazel 253/8, Gazel 266/6, Gazel 278/4, Gazel 289/2, Gazel 291/7, Gazel 322/5, Gazel 323/2, Gazel 326/5, Gazel 330/4, Gazel 332/1, Gazel 336/7, Gazel 343/2, Gazel 372/7, Gazel 392/1, Gazel 392/2, Gazel 394/3, Gazel 403/1, Gazel 409/3, Gazel 414/2, Gazel 459/6, Gazel 462/7, Gazel 478/3, Gazel 517/5, Gazel 525/5, Gazel 527/3, Gazel 530/4, Gazel 554/6, Gazel 565/2, Gazel 570/4, Gazel 572/8, Gazel 598/4, Gazel 606/5, Gazel 608/1, Gazel 611/3, Gazel 613/1, Gazel 615/4, Gazel 622/2, Gazel 646/7, Gazel 650/5)

GAMZE: Sevgilinin süzgün ve manalı yan bakışı, Tâli'î divanında çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Gamze her şeyden önce ok, kılıç, hançer, mızrak, iğne ve ateşe teşbih edilmiştir. Bunlar içinde en çok kılıç ve oka benzetilmiştir. Gamze bunlarla bir arada verildiğinde öldürme, yaralama, delme, avlama, gam ve keder verme gibi vasıflar üstlenmiştir. Yine gamze bu unsurlara benzetildiğinde hedefi sine, gönül, can, göz ve baş olur. Gamzeden çıkan oklar sineye ulaşır, can ve gönlü alır. Böyle olunca aşık başını da vermeyi arzular. Aksine sevgili gamzesinden çıkan okları aşığa yönlendirmediği vakit aşık, gam ve keder içine düşer. Bunların dışında gamzeye çeşitli vasıflar yüklenmiştir. Gamze mest ve sarhoştur. Fitneye sebep olur. Şaşkındır. Can alır ve canın avcısıdır. Kan dökücüdür. Saç ve gözle beraber kullanıldığında gamze ateş göz ise deniz ya da su olmuştur. Yine gözle beraber geçtiğinde bir ahu ya da ceylanla karşılaştırılır. Aşağıdaki beyitte gonca ateşe, göz ise denize teşbih edilmiştir.

Hayâl-i gamze eş âmed me-râ der-çeşm o pinhân şod

Be-deryâ çûn fütêd sûzen nemî-kerded belî peydâ (Gazel 21/4)

(Onun gamzesinin hayali bizim gözümüze geldi ve görünmez oldu; evet ateş denize düştüğünde peyda olmaz.)

Bir başka beyitte ise gamze, öldürme vaktinde aşğın akıl, karar ve sabrını almıştır. Gamze cellâd olarak düşünülmüştür.

Vakt-i katl-i ân gamze büred ez-men karâr o sabr o hûş
Keşfî-râ her çi bâ-hod bod ezo cellâd büred (Gazel 124/2)

(O gamze öldürme vaktinde benden akıl, karar ve sabrı götürdü; sabır çekene onunla ne beraber olursa olsun cellâdı götürür.)

(Gazel 68/4, Gazel 76/1, Gazel 77/3, Gazel 77/4, Gazel 79/2, Gazel 79/3, Gazel 82/1, Gazel 86/1, Gazel 113/3, Gazel 115/1, Gazel 121/5, Gazel 146/1, Gazel 151/1, Gazel 170/2, Gazel 171/1, Gazel 172/2, Gazel 172/3, Gazel 172/5, Gazel 174/3, Gazel 175/2, Gazel 195/5, Gazel 206/1, Gazel 207/3, Gazel 231/2, Gazel 231/4, Gazel 241/4, Gazel 248/1, Gazel 259/4, Gazel 266/4, Gazel 270/4, Gazel 271/3, Gazel 276/4, Gazel 299/4, Gazel 335/1, Gazel 335/2, Gazel 336/1, Gazel 338/2, Gazel 338/4, Gazel 341/2, Gazel 346/1, Gazel 349/3, Gazel 350/2, Gazel 364/3, Gazel 371/4, Gazel 372/4, Gazel 376/3, Gazel 410/3, Gazel 411/5)

Necatî Bey de gamzeye Tâli'î ile aynı yönlerden yaklaşmıştır. Ancak Necatî Bey Tâli'î'den farklı olarak birkaç beyitte gamzeyi, sarhoşluğu ve kan dökücülüğü yönüyle Tatar ve Türk'e benzetmiştir. Şu beyitte Türklere sarhoşken kılıç verilmemesi gerektiği düşüncesi ile, gamzenin gözlerde olmaması gerektiği arasında bir ilgi kurulmuştur.

Ey serv-i naz gamzeye öğretme gözlerün
Zinhar virme mest olıcak Türkmana tig (Kaside 11/51)

(Kaside 7/1, Kaside 7/4, Kaside S. 122 1/7, Gazel 3/8, Gazel 5/7, Gazel 8/1, Gazel 19/2, Gazel 19/3, Gazel 27/3, Gazel 34/4, Gazel 42/1, Gazel 55/7, Gazel 65/2, Gazel 70/9, Gazel 77/6, Gazel 95/4, Gazel 103/7, Gazel 108/7, Gazel 111/10, Gazel 115/3, Gazel 125/4, Gazel 125/6, Gazel 133/4, Gazel 134/3, Gazel 144/2, Gazel 144/6, Gazel 148/1, Gazel 150/1, Gazel 151/1, Gazel 156/2, Gazel 156/4, Gazel 175/1, Gazel 187/2, Gazel 196/7, Gazel 197/1, Gazel 209/5, Gazel 229/3, Gazel 232/6, Gazel 239/4, Gazel 249/4, Gazel 263/4, Gazel 278/2, Gazel 280/7, Gazel 299/3, Gazel 301/4, Gazel 312/3, Gazel

312/7, Gazel 316/4, Gazel 318/1, Gazel 319/3, Gazel 327/1, Gazel 335/4, Gazel 340/4, Gazel 346/4, Gazel 346/6, Gazel 365/1, Gazel 383/4, Gazel 398/4, Gazel 421/3, Gazel 424/1, Gazel 427/1, Gazel 429/6, Gazel 434/1, Gazel 435/4, Gazel 441/7, Gazel 452/1, Gazel 485/2, Gazel 485/5, Gazel 485/9, Gazel 492/2, Gazel 495/3, Gazel 498/2, Gazel 515/5, Gazel 527/4, Gazel 533/2, Gazel 545/12, Gazel 552/2, Gazel 553/6, Gazel 555/5, Gazel 558/2, Gazel 559/2, Gazel 569/1, Gazel 571/4, Gazel 572/4, Gazel 576/7, Gazel 577/3, Gazel 578/4, Gazel 645/1, Gazel 648/4, Gazel 649/5)

GÂV: Öküz, Tâli'î'nin şiirinde, özellikle Tûsî'yi yermek için fiziksel özelliklerinden yararlandığı ve hakarete varan kullanımlarda geçmektedir. Şu beyitte ise dünyanın bir öküzün boynuzları üzerinde olduğu inanışına atıfta bulunulmuştur.

Zemîn-râ reh neverdân ez-leked-kûb ânçünân sâzend

Kez-ân esb püşt-i gâv u mâhî-râ haber bâşed (Kaside 14/21)

(Yolcuları zemine çifte yemekten öyle yapan o atlardan öküzün ve balığın sırtına haber olur.)

(Kıt'a 6/2, Kıt'a 7/1, Kıt'a 8/2, Kıt'a 14/25)

Necatî Bey divanında bu mefhumdan söz edilmemiştir.

GEVHER, DÜRR, İNCİ: Tâli'î divanında en çok bahsedilen mücevherler altın, inci, gümüş, sadef ve yakuttur. Genel olarak şair sevgiliyi, memduhu aşığı ve kendi tabiatı ile şiirini övmek istediğinde mücevherlere başvurmuştur. İnci daha çok bahar ve nisan yağmurlarıyla birlikte ele alınmıştır. Aşığın gözyaşları birer inci ve mücevher olarak değerlendirilmiştir. Yine inci meselesinde Bedehşan'dan söz edilmiştir. Altın konusunda ise Pehlevi altınından söz edilmiştir. Şu beyitte gözyaşları ile nisan yağmurları arasında bir ilgi kurularak, gözyaşı inciye benzetilmiştir.

Zi-nisân ki bahr-ı dürr bürem ez-âb-ı dâde şod

Hayrân şod halk çû bînend dür bürem (Gazel 308/4)

(Gözün yaşından olan denize nisanda inciler götürdüm. İnci götürdüğümü gören halk hayran kaldı.)

(Kaside 7/21, Kaside 10/1, Kaside 16/3, Kaside 17/19, Gazel 2/4, Gazel 273/4, Gazel 348/3, Gazel 406/4)

Necatî Bey bunlara ek olarak dürr-i Aden'den söz etmiştir. Şair sevgilinin dişlerini Aden incisine benzetmiştir. Şu beyitte dişler ve gözyaşı ile Aden incisi arasında böyle bir ilgi kurulmuştur.

Merhamet kılmaz isen ey dişleri dürr-i Aden
Ha Necati ha bir avare gözü yaşlı yetim (Gazel 352/5)

(Kaside 2/22, Kaside 3/25, Kaside 5/10, Kaside 6/35, Kaside 10/30, Kaside 11/23, Kaside 14/22, Kaside 18/19, Kaside 19/4, Kaside 19/9, Kaside 19/40, Kaside 20/9, Kaside 20/54, Kaside 20/56, Kaside 21/34, Gazel 8/8, Gazel 15/4, Gazel 113/2, Gazel 119/6, Gazel 144/4, Gazel 149/2, Gazel 150/7, Gazel 163/4, Gazel 218/1, Gazel 240/4, Gazel 266/4, Gazel 269/2, Gazel 301/6, Gazel 302/3, Gazel 302/7, Gazel 349/3, Gazel 353/6, Gazel 393/3, Gazel 420/5, Gazel 429/4, Gazel 458/5, Gazel 492/8, Gazel 591/5, Gazel 622/8)

GONCA: Tâli'î'de kapalı olma özelliği ile ele alınmıştır. Gülün gülmesi yani açılması, goncanın ortaya çıkmasına sebep olur. Dar gönül ve kaftan kapalı olmaları ve açılmaları nedeniyle gonca ile bir arada kullanılmıştır. Yine rüzgarın esmesi sonucu gül goncasının açılmasından söz edilmiştir. Havanın açması, sevgilinin dar ağzını açması, sırrı söylemek, bülbülün ötmesi gibi durumlar ile goncanın açılması arasında bir ilgi kurulmuştur.

Gonçe-i gül nev-civânest o hevâ-yi bâğ germ
Ez-harâret mî güşâyed dem-be-dem bend-i kabâ (Kaside 3/9)

(Gül goncası taze ve bağı hava sıcak, kaftanın bağı sıcaktan zaman zaman açılır.)

(Kaside 3/2, Kaside 7/1, Kaside 10/3, Kaside 15/21, Gazel 7/3, Gazel 34/1, Gazel 107/3, Gazel 157/3, Gazel 163/1, Gazel 246/5, Gazel 251/3, Gazel 294/3, Gazel 298/5, Gazel 351/3, Gazel 363/3, Gazel 366/2)

Necatî divanında da bağ ve bahçenin bir unsuru olarak gonca bu yönlerden ele alınmıştır. Şekli, rengi ve açılması gibi özellikleri ile bülbül, diken ve saba rüzgarı ile birlikte ele alınmıştır. Kırmızı rengi ile alınması yönüyle Tâli'î'den ayrılır. Gonca kırmızı rengi itibariyle lale, dudak, şarap ve kan ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte goncanın rengini bülbülün ciğerinin kebabından aldığı söylenmiştir.

Kırmızı yüzlü olmağ için gonca-i çemen
Meyl etti bülbülün ciğerinin kebabına (Gazel 480/5)

(Kaside 6/13, Kaside 7/24, Kaside 13/22, Kaside 15/27, Kaside 15/29, Kaside 15/38, Kaside 20/27, Murabba 7/2, Kıt'a 30/1, Kıt'a 48/2, Kıt'a 65/1, Kıt'a 84/2, Kıt'a 92/2, Gazel 34/1, Gazel 63/3, Gazel 78/3, Gazel 82/3, Gazel 84/1, Gazel 101/3, Gazel 117/4, Gazel 147/1, Gazel 153/1, Gazel 165/1, Gazel 166/2, Gazel 191/1, Gazel 210/3, Gazel 217/6, Gazel 219/4, Gazel 229/2, Gazel 239/2, Gazel 271/3, Gazel 271/4, Gazel 282/1, Gazel 305/6, Gazel 317/1, Gazel 320/4, Gazel 345/3, Gazel 380/5, Gazel 387/2, Gazel 413/5, Gazel 415/5, Gazel 424/5, Gazel 433/2, Gazel 465/4, Gazel 486/2, Gazel 500/5, Gazel 558/4, Gazel 570/5, Gazel 578/2, Gazel 580/2, Gazel 582/3)

GÖNÜL (DİL): Tâli'î divanında en fazla işlenen mefhumlardandır. Aşığın aşkıyla ilgili olan her şey gönül etrafında kurgulanmıştır. Şair çoğunlukla gönlü aşık olarak görür ve ona seslenerek onunla dertleşir. Saf, miskin, yaralı, perişan, ateşli, avare, hasta ve gamlı gibi sıfatlarla nitelendirilmiştir. Sevgiliye ait güzellik unsurlarıyla gönül arasında bir ilişki kurulmuştur. Saç, yanak ve dudaklar bunlar içinde en çok işlenenleridir. Gönül saçlara bağlı olarak düşünülmüştür. Böyle olunca o perişan ve miskindir. Yine gönül sineye gelen sevgilinin oklarıyla sürekli olarak muhatap olmaktadır. Sevgiliden gelen oklar sineyi yaralar. Gönül buradan çıkar ve sevgiliye tutulur. Gönül canla beraber uçan bir kuş olarak da tasvir edilmiştir. Gönül ateşli ve hararetleli olarak düşünüldüğünde ise ahlardan çıkarır ve bu ahlardan gökte uçan kuşlar kebab olur. Şu beyitte bunu rahatlıkla

görebiliyoruz.

Ey Tâli'î kebâb şod ez-âteş-i dilet

Mürgî ki ber ser-i toz e-rûy-i hevâ güzeşt (Gazel 71/5)

(Ey Tâli'î! Senin gönlünün ateşinden, gökyüzünde senin başının üstünden geçen bir kuş kebab oldu.)

Sevgili sultan olunca, aşkın gamı ve kederi bir ordu olur ve ülke durumundaki gönlü yağmalar. Çoğu zaman bir şehir adı ya da yer adı ile yan yana da gelir. Gönül gam ve kederle dolu olduğundan hastalıklıdır. Böyle olunca kanlar akıtır. Bu nedenle gözyaşı, şarap ve lale gibi mefhumlarla yan yana gelmektedir. Şu beyitte gönlün akıttığı kan ile lale arasında renk bakımından bir ilgi kurulmuştur.

Lâle zân-rû mî dehed ez-hâk der-fasl-ı behâr

Ger şafak her sâl hûn-ı dil zi-gerdûn mî-çeked (Gazel 215/6)

(Eğer her yıl şafak vakti gönlün kanı semadan damlarsa, lale o yüzden bahar mevsiminde topraktan çıkar.)

(Kaside 1/8, Kaside 1/12, Kaside 1/23, Kaside 2/1, Kaside 2/12, Kaside 3/2, Kaside 5/1, Kaside 5/7, Kaside 5/11, Kaside 8/3, Kaside 10/1, Kaside 10/3, Kaside 10/9, Kaside 11/28, Kaside 14/3, Kaside 15/1, Kaside 15/5, Kaside 17/5, Kaside 17/25, Kaside 17/32, Kaside 18/1, Kaside 19/1, Kaside 21/1, Gazel 1/6, Gazel 17/3, Gazel 18/4, Gazel 26/3, Gazel 38/4, Gazel 40/3, Gazel 42/4, Gazel 61/2, Gazel 62/4, Gazel 69/5, Gazel 81/3, Gazel 86/1, Gazel 90/4, Gazel 106/5, Gazel 110/1, Gazel 116/5, Gazel 128/1, Gazel 135/5, Gazel 136/4, Gazel 140/1, Gazel 140/4, Gazel 145/2, Gazel 151/4, Gazel 153/4, Gazel 154/4, Gazel 155/1, Gazel 157/3, Gazel 157/4, Gazel 176/4, Gazel 179/2, Gazel 180/3, Gazel 182/2, Gazel 182/3, Gazel 183/4, Gazel 186/1, Gazel 187/4, Gazel 191/1, Gazel 205/2, Gazel 208/3, Gazel 209/3, Gazel 216/2, Gazel 223/4, Gazel 228/5, Gazel 229/2, Gazel 230/4, Gazel 236/3, Gazel 240/4, Gazel 245/2, Gazel 254/3, Gazel 256/3, Gazel 262/2, Gazel 262/3, Gazel 263/4, Gazel 267/4, Gazel 270/1, Gazel 273/1, Gazel 277/2, Gazel 282/2, Gazel 286/5, Gazel 293/2, Gazel 297/5, Gazel 316/3, Gazel 323/1, Gazel 323/5, Gazel 331/1, Gazel 344/1, Gazel 348/2, Gazel 386/2, Gazel 392/1, Gazel

403/3, Gazel 406/3, Kıt'a 18/15)

Gönül Tâli'î'de olduğu gibi, Necatî Bey divanında da aşka ait duyguların merkezi konumundadır. Dil ve kalb sözcükleriyle karşılanan gönül bazen ayrı bir varlık olarak düşünülmüştür. Şair gönlüyle dertleşmiş ve sohbet etmiştir. Aşığın bütün vasıflarını ona yüklemiştir. Bu nedenle gönül sayısız teşbih ve mecaza konu olmuştur. Necatî şu beyitte gönlü bir akarsu olarak düşünmüştür.

Görecik göz yaşı gibi akar her serv-i bâlâya

Necati bu gönül gönül değildir bir akar sudur (Gazel 137/6)

(Kaside 3/34, Kaside 3/43, Kaside 14/1, Kaside 17/3, Kaside 23/1, Mesnevi 2/4, Kıt'a 1/2, Kıt'a 52/1, Gazel 17/2, Gazel 87/5, Gazel 89/4, Gazel 92/5, Gazel 96/6, Gazel 98/2, Gazel 111/3, Gazel 125/1, Gazel 125/7, Gazel 129/2, Gazel 130/6, Gazel 140/2, Gazel 145/7, Gazel 151/6, Gazel 157/3, Gazel 167/1, Gazel 169/6, Gazel 181/5, Gazel 185/4, Gazel 187/1, Gazel 187/4, Gazel 193/1, Gazel 194/1, Gazel 197/5, Gazel 200/7, Gazel 214/3, Gazel 217/2, Gazel 219/2, Gazel 221/4, 224/2, Gazel 224/3, Gazel 231/1, Gazel 240/1, Gazel 253/7, Gazel 278/8, Gazel 279/6, Gazel 281/6, Gazel 286/1, Gazel 308/1, Gazel 313/6, Gazel 330/1, Gazel 331/5, Gazel 339/2, Gazel 351/5, Gazel 351/7, Gazel 358/5, Gazel 366/4, Gazel 371/2, Gazel 373/2, Gazel 385/1, Gazel 386/7, Gazel 387/6, Gazel 399/1, Gazel 404/3, Gazel 404/4, Gazel 409/1, Gazel 411/7, Gazel 426/6, Gazel 430/1, Gazel 430/6, Gazel 434/2, Gazel 438/3, Gazel 438/4, Gazel 440/3, Gazel 443/1, Gazel 445/1, Gazel 449/5, Gazel 461/1, Gazel 474/3, Gazel 484/1, Gazel 496/4, Gazel 504/4, Gazel 509/4, Gazel 510/6, Gazel 513/5, Gazel 539/3, Gazel 542/5, Gazel 553/2, Gazel 559/7, Gazel 565/5, Gazel 567/1, Gazel 567/2, Gazel 571/6, Gazel 573/4, Gazel 590/1, Gazel 600/2, Gazel 601/1, Gazel 643/4, Gazel 645/4)

GÖZ ('AYN, ÇEŞM, DİDE): Tâli'î divanında göz sevgili ve aşığın gözü olarak iki şekilde ele alınmıştır. Aşığın gözü hep kanlıdır ve gözünden yaşlar akar. Sevgilinin ve memduhun toprağından gözüne sürme çekerse gözleri biraz olsun huzur bulacaktır. Göz sevgiliye ait olunca ise çok çeşitli vasıflar kazanır. Divan şiirinde sevgilinin en önemli güzellik unsurlarından olan göz, sevgiliye ait bütün özellikleri bünyesinde barındırır.

Sevgilinin gözleri en çok ahu ve nergise teşbih edilmiştir. Tâli'î divanında göz daha çok ayağın toprağı ile olan ilişkisi bakımından ele alınmıştır. Ayağın toprağı göze ilaç gibi gelmektedir. Buna bağlı olarak sabah rüzgarı, göz ve toprak çok sık olarak birlikte geçer. Yine göz mest olarak tasvir edilmiştir. Aşağıdaki beyitte göz ile nergis arasında böyle bir ilişki söz konusudur.

Nergis heme dem ârzû-yi çeşm-i to dâred
Mânende-i bîmâr ki der-hasret-i h'âbest (Gazel 84/3)

(Nergis her zaman senin gözünün arzusunu tuttu; hasta gibi uykunun hasreti içindedir.)

(Kaside 8/12, Kaside 20/37, Kaside 20/41, Kaside 20/42, Gazel 8/1, Gazel 43/5, Gazel 47/3, Gazel 53/2, Gazel 55/1, Gazel 70/4, Gazel 90/5, Gazel 105/5, Gazel 107/2, Gazel 117/1, Gazel 121/1, Gazel 131/3, Gazel 175/1, Gazel 181/2, Gazel 182/4, Gazel 184/1, Gazel 202/1, Gazel 206/4, Gazel 213/2, Gazel 264/4, Gazel 272/2, Gazel 290/4, Gazel 294/1, Gazel 303/5, Gazel 328/1, Gazel 349/1, Gazel 361/3, Gazel 377/3, Gazel 392/1, Gazel 397/3, Gazel 385/5, Gazel 404/3, Gazel 404/4, Gazel 405/4, Gazel 408/1, Gazel 410/2, Gazel 414/3)

Necatî Bey divanında bunlara ek olarak gözün cellâd, câdı, sâhir, şişe, fettân, şehlâ, ala ve türk gibi vasıflar aldığı görülmektedir. Ayrıca Tâli'î'de daha çok toprak, sürme ve gözyaşı ile birlikte ele alınan göz, Necatî'de daha çok mest ve fettan gibi vasıflarıyla işlenmiştir. Aşağıdaki beyitte Tâli'î'ye benzer şekilde göz ile nergis mestlik bakımından birlikte ele alınmıştır.

Gören düşünde bir gice mestâne gözlerün
Nergis gibi humâr ile bir yılda uyanur (Gazel 68/2)

(Kaside 1/11, Kaside 1/16, Kaside 2/13, Kaside 2/27, Kaside 10/10, Kaside 25/6, Kaside 11/25, Kaside 11/35, Kaside 13/3, Kaside 13/8, Kaside 19/1, Kaside 19/31, Kaside 20/46, Kaside 21/39, Kaside 22/16, Kaside 25/24, TSA 4/6, MŞSA 1/3, MŞSA 6/2, MŞSM 6/8, Kıt'a 35/3, Kıt'a 49/2, Kıt'a 72/1, Gazel 4/3, Gazel 10/5, Gazel 13/1, Gazel 14/5, Gazel 17/4, Gazel 20/6, Gazel 23/2, Gazel 25/6, Gazel 29/5, Gazel 31/5,

Gazel 34/5, Gazel 35/4, Gazel 58/4, Gazel 60/6, Gazel 67/1, Gazel 67/2, Gazel 70/3, Gazel 77/7, Gazel 82/6, Gazel 86/2, Gazel 88/2, Gazel 88/7, Gazel 95/2, Gazel 98/5, Gazel 107/2, Gazel 108/2, Gazel 113/7, Gazel 128/2, Gazel 145/6, Gazel 151/3, Gazel 151/5, Gazel 154/1, Gazel 163/3, Gazel 177/6, Gazel 182/2, Gazel 184/4, Gazel 188/6, Gazel 195/3, Gazel 201/4, Gazel 211/1, Gazel 234/1, Gazel 240/2, Gazel 251/2, Gazel 267/2, Gazel 284/3, Gazel 292/2, Gazel 293/7, Gazel 296/1, Gazel 302/1, Gazel 311/4, Gazel 315/1, Gazel 318/5, Gazel 325/3, Gazel 339/4, Gazel 368/3, Gazel 374/4, Gazel 375/1, Gazel 392/5, Gazel 395/4, Gazel 397/1, Gazel 410/8, Gazel 416/5, Gazel 419/2, Gazel 421/7, Gazel 434/4, Gazel 443/6, Gazel 447/5, Gazel 452/5, Gazel 453/1, Gazel 464/9, Gazel 469/4, Gazel 474/1, Gazel 491/5, Gazel 510/4, Gazel 516/6, Gazel 519/1, Gazel 532/1, Gazel 536/1, Gazel 546/7, Gazel 547/1, Gazel 551/5, Gazel 553/5, Gazel 573/7, Gazel 578/3, Gazel 579/6, Gazel 583/6, Gazel 590/4, Gazel 602/8, Gazel 608/3, Gazel 613/3, Gazel 617/1, Gazel 619/3, Gazel 623/3, Gazel 624/4, Gazel 636/4, Gazel 641/2)

GÖZYAŞI (EŞK, SİRİŞK): Tâli'î divanında daha çok sevgilinin köyüne, eşğine ve toprağına akması yönünden ele alınmıştır. Bu tür kullanımda ayağına düşmek, kan ağlamak gibi deyimlerle yan yana gelmiştir. Aşığın gözü daima yaşlıdır ve bu gözyaşları sevgilinin köyüne doğru yol tutar. Bu nedenle gözyaşının macerasından söz edilir. Gözyaşı sel, deniz, kırıpk, toprak, eşik, kûy, saba rüzgarı ve nisan yağmuru gibi terimlerle çok sık olarak yan yana gelir. Aşığın gözyaşları kırmızı renkli olarak tasvir edilmiştir. Bu yüzden lale ile kıyaslanmıştır. Kanlı olarak düşünülmesinin sebebi olarak da sevgilinin yanağı ve dudağı gösterilmiştir. Aşığın gözyaşları gözden akan cevher olarak düşünülmüştür. Bu doğrultuda aşık gözyaşının çokluğu nedeniyle övünmüştür. Ancak Tâli'î divanında iki beyitte gözyaşına olumsuz vasıflar yüklenmiştir. Aşağıdaki beyitlerden birincisinde gözyaşı gönlün sırlarını açıkladığı için iftiracı olarak görülmüştür. İkinci beyitte ise şair gözyaşlarından utanç duymaktadır.

Eşk gammâzest dem-i gûyed zi-râz-ı dil sühan

Dîde bî-veçeş çirâ mî âverd ber-rûy-i men (Gazel 355/1)

(Gözyaşı gönlün sırlarından söz söylediğinde iftiracıdır, göz sebepsiz neden onu yüzüme getirdi.)

Rüsvâ ez-eşk-i der-nazar-ı merdümân şodem

Ey dîde be-niger ez-to çi âmed be-rûy-i mâ (Gazel 23/4)

(Ey göz! Senden bizim yüzümüze ne geldi bak! Gözbebeğindeki gözyaşlarından rüsva oldum.)

(Kaside 2/2, Kaside 2/8, Kaside 12/4, Kaside 18/24, Gazel 5/2, Gazel 6/3, Gazel 16/4, Gazel 19/5, Gazel 28/3, Gazel 34/2, Gazel 39/5, Gazel 62/2, Gazel 71/1, Gazel 78/1, Gazel 88/5, Gazel 92/4, Gazel 93/5, Gazel 98/4, Gazel 101/2, Gazel 101/3, Gazel 108/3, Gazel 111/5, Gazel 114/3, Gazel 129/1, Gazel 130/1, Gazel 134/1, Gazel 134/5, Gazel 135/4, Gazel 138/1, Gazel 139/4, Gazel 164/5, Gazel 165/3, Gazel 168/5, Gazel 170/2, Gazel 171/5, Gazel 178/3, Gazel 181/1, Gazel 182/1, Gazel 194/5, Gazel 198/5, Gazel 199/1, Gazel 202/4, Gazel 205/4, Gazel 209/1, Gazel 217/3, Gazel 218/1, Gazel 218/2, Gazel 222/3, Gazel 222/4, Gazel 236/1, Gazel 236/4, Gazel 236/5, Gazel 240/3, Gazel 243/1, Gazel 244/3, Gazel 251/4, Gazel 252/3, Gazel 259/2, Gazel 265/3, Gazel 271/4, Gazel 275/2, Gazel 281/4, Gazel 297/1, Gazel 299/1, Gazel 303/1, Gazel 309/1, Gazel 311/1, Gazel 315/1, Gazel 316/4, Gazel 319/4, Gazel 321/5, Gazel 322/3, Gazel 327/1, Gazel 329/3, Gazel 333/3, Gazel 342/1, Gazel 350/3, Gazel 355/5, Gazel 357/1, Gazel 363/2, Gazel 377/2, Gazel 377/5, Gazel 379/3, Gazel 381/3, Gazel 389/1, Gazel 395/3, Gazel 395/4, Gazel 401/2, Gazel 403/1, Gazel 405/5, Gazel 411/1)

Gözyaşı Necatî Bey divanında da Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Rengi ve gözden akması gibi özellikleri ile sayısız teşbih ve mecaza konu olmuştur. Daha çok kırmızı rengi itibariyle kana benzetilen gözyaşının, gözden akması ise macera diye adlandırılmıştır. Şu beyitte şair gözyaşının macerasını sevgiliye yazılan bir mektup olarak düşünmüştür.

Nâmeğe sığmaz Necâtî'nün oransuz kıssası

Gözyaşı ile kapuna 'arz ola bâkî mâ-cerâ (Gazel 1/5)

(Kaside 5/14, Kaside 11/42, Kaside 14/36, TSA 4/3, MŞSA 1/3, MŞSA 6/2, MŞSM 2/1, Gazel 6/6, Gazel 10/2, Gazel 62/1, Gazel 68/6, Gazel 84/6, Gazel 109/3, Gazel 137/5,

Gazel 149/4, Gazel 158/4, Gazel 161/3, Gazel 171/1, Gazel 178/2, Gazel 223/2, Gazel 224/4, Gazel 233/3, Gazel 253/1, Gazel 255/1, Gazel 280/3, Gazel 287/6, Gazel 298/3, Gazel 306/4, Gazel 321/3, Gazel 323/3, Gazel 345/2, Gazel 356/5, Gazel 362/4, Gazel 365/5, Gazel 369/2, Gazel 376/7, Gazel 383/7, Gazel 383/9, Gazel 411/6, Gazel 445/3, Gazel 468/6, Gazel 479/6, Gazel 487/1, Gazel 509/6, Gazel 515/4, Gazel 545/8, Gazel 550/5, Gazel 552/3, Gazel 555/6, Gazel 560/3, Gazel 576/5, Gazel 580/4, Gazel 581/1, Gazel 591/1, Gazel 598/5, Gazel 607/2, Gazel 625/1, Gazel 629/1, Gazel 630/2, Gazel 644/2, Gazel 644/3, Gazel 647/7)

GÜL: Divan şiirinde en çok işlenen unsurlardan olan gül, Tâli'î divanında da birçok yönüyle ele alınmıştır. Gül rengi itibariyle sevgilinin yüzü ve yanağı ile birlikte düşünülmüştür. Yine bülbül de gül ile birlikte en çok ele alınan mazmundur. Gül sevgiliyi bülbül de aşığı temsil ettiğinden bu iki kavram çok sık olarak yan yana gelir. Gülün açılması ve kırmızı rengi ise rüzgara bağlanmıştır. Gül bahar mevsiminde olur düşüncesi çokça işlenmiştir. Gülün yaprağı, diken, şekli ve rengi gibi birçok özelliğine değinilmiştir. Özellikle sevgili ile benzerlik ilişkisi kurulduğunda bu unsurlara açıkça değinilir. Renk itibariyle gözyaşı ve şarap ile de bir ilişki kurulmuştur. Bazen de sevgiliye gül diye hitap edilmiştir. Gülün narin ve nazik mizaçlı olduğu, sıcakkanlı olduğuna yer verilmiştir. Bahçe çemen ve bağdaki diğer unsurlarla karşılaştırılmıştır. Bunların başında lale gelir. Gül ve ateş arasında da hem renk bakımından bir ilişki kurulur hem de Hz. İbrahim'in ateşe atılışında ateşin gül bahçesi oluşuna işaret edilir. Divanda “gül-i ra'na, gül-i sad-berg, gül-i ziba, gül-i sûr, gül-i sûrî, gül-i bâdâm, gül-i cennet, gül-i rengîn, gül-i hamm, gül-i ahmer, gül-i taze, gül-i zerd, gül-i sir-âb” gibi terkiplere rastlıyoruz. Yine gül cennetle çok sık olarak yan yana gelir. Gülün yaprağı, dalı ve fidanı da ele alınan unsurlardandır. Yaprığından gülsuyu yapılmasına değinilmiştir. Şair bir şiirinde “gül” kelimesini redif olarak seçmiştir (Bkz. Kaside 15). Şair aşağıdaki beyitte ise şiirini bir güle benzetmiştir. Şiirlerini renkli güllere benzeterek, bunları söz bağından getirdiğini vurgulamıştır.

Ber-dâşte ez-hâk-i rehem der-ser perî

Lutf-i to ez-ân tab'-ı men imrûz cevânest (Kaside 9/30)

(Bu renkli gülleri söz bağından getirdim, senin övgünde o güllerden iyisi cennetin

bağdır.)

(Kaside 1/16, Kaside 3/4, Kaside 3/5, Kaside 3/6, Kaside 3/9, Kaside 5/8, Kaside 6/3, Kaside 7/1, Kaside 7/7, Kaside 7/9, Kaside 15/1, Kaside 15/7, Kaside 15/9, Kaside 15/26, Kaside 15/32, Kaside 15/33, Kaside 16/2, Kaside 16/4, Kaside 20/1, Kaside 20/48, Kaside 22/5, Gazel 7/1, Gazel 8/3, Gazel 11/1, Gazel 12/2, Gazel 26/2, Gazel 30/1, Gazel 30/5, Gazel 31/2, Gazel 38/2, Gazel 44/2, Gazel 50/5, Gazel 54/4, Gazel 63/1, Gazel 76/3, Gazel 81/1, Gazel 81/2, Gazel 83/2, Gazel 100/3, Gazel 107/3, Gazel 120/1, Gazel 125/3, Gazel 128/2, Gazel 131/1, Gazel 139/4, Gazel 149/3, Gazel 150/1, Gazel 169/5, Gazel 171/2, Gazel 180/4, Gazel 188/3, Gazel 192/4, Gazel 206/5, Gazel 215/5, Gazel 221/2, Gazel 231/5, Gazel 246/5, Gazel 258/4, Gazel 288/1, Gazel 289/1, Gazel 289/4, Gazel 296/5, Gazel 301/2, Gazel 328/5, Gazel 330/1, Gazel 363/3, Gazel 372/2, Gazel 381/2, Gazel 389/5, Gazel 402/3, Gazel 407/3, Gazel 415/2, Kıt'a 14/2)

Necatî Bey divanında gül Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Bunun yanında şair gül ile Hz. Yusuf arasında bir ilgi kurmuş ve şarap ile ilgili beyitlerde gül devrinden söz etmiştir. Necatî Bey divanında yer alan 15. Kaside Tâli'î divanındaki gibi, gül rediflidir ve bu kasidenin adı Gül Kasidesi'dir. Şair şu beyitte olduğu gibi baharın gelişini gül devri olarak nitelmiş ve bu dönemde eğlenceler düzenlenmesi, şarap içilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Devr-i güldür geliniz câm içelim ayş edelim

Nice bir ehl-i riyanın sözünü iştelim (Gazel 357/1)

(Kaside 2/2, Kaside 3/36, Kaside 4/13, Kaside 8/7, Kaside 8/36, Kaside 9/4, Kaside 17/4, Kaside 21/24, Kaside 21/51, Kaside 23/4, MŞSA 5/4, MŞSM 3/3, Murabba 3/2, Murabba 9/2, Mesnevi 2/5, Gazel 29/2, Gazel 54/3, Gazel 61/3, Gazel 66/3, Gazel 76/1, Gazel 82/2, Gazel 84/3, Gazel 105/1, Gazel 109/5, Gazel 127/1, Gazel 146/7, Gazel 173/1, Gazel 177/3, Gazel 180/1, Gazel 187/3, Gazel 204/5, Gazel 212/2, Gazel 225/5, Gazel 234/2, Gazel 247/1, Gazel 248/4, Gazel 274/4, Gazel 294/1, Gazel 298/1, Gazel 310/6, Gazel 316/2, Gazel 320/7, Gazel 325/4, Gazel 338/1, Gazel 353/5, Gazel 381/2, Gazel 383/5, Gazel 438/2, Gazel 458/4, Gazel 464/4, Gazel 510/7, Gazel 528/3, Gazel

553/4, Gazel 558/5, Gazel 579/5, Gazel 586/4, Gazel 587/1, Gazel 624/5, Gazel 637/4, Müfred 81)

GÜNEŞ (MİHR, HURŞİD, AFİTÂB): Tâli'î divanında güneş parlaklığı, ışığı ve ısısı bakımından ele alınmıştır. Başta sevgiliye ait güzellik unsurları olmak üzere birçok unsur güneşe teşbih edilmiştir. Güneş genel olarak gök unsurlarıyla birlikte ele alınmıştır. O nedenle felek, ay ve güneşin çok sık olarak birlikte geçtiği görülür. Tâli'î diğer kullanımlardan farklı olarak şu beyitte mihr'i güneş ve sevgi anlamlarına gelecek şekilde kullanarak, kendi taibatını güneşe teşbih etmiştir.

Tâli'î ez-saykal-ı mihr-i to rûşen mî koned

Hem-çû âyine dem-â-dem hâtır-ı gam-nâk-râ (Gazel 3/5)

(Tâli'î! Senin güneşinin cilasından aynı ayna gibi gamlı gönüller aydınlık olur.)

(Kaside 1/13, Kaside 1/26, Kaside 3/21, Kaside 4/5, Kaside 5/1, Kaside 6/2, Kaside 6/24, Kaside 7/6, Kaside 9/24, Kaside 10/15, Kaside 10/20, Kaside 12/5, Kaside 17/30, Kaside 18/13, Kaside 19/10, Kaside 19/26, Kaside 21/1, Kaside 22/12, Gazel 3/1, Gazel 11/2, Gazel 20/5, Gazel 21/3, Gazel 35/3, Gazel 41/2, Gazel 49/1, Gazel 143/2, Gazel 203/2, Gazel 405/1, Gazel 415/3)

Güneş, Tâli'î'de saydığımız özelliklerinin yanında Necatî divanında başka yönlerden de ele alınmıştır. Söz gelimi Necatî Bey divanında güneş bir gök unsuru olmaktan çok sevgilinin güzellik unsurlarından yüzü ile birlikte ele alınmıştır. Güneş gök unsuru olarak ele alındığında ise ay ve yıldızlarla birlikte işlenmiştir. Şu beyitte ise Tâli'î'den farklı olarak güneş tutulmasından söz edilmiştir. Sevgilinin saçlarının yüze düşmesi ile, güneş tutulmasındaki ortalığın kararması arasında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur.

Kara saçın yüzüne düşse uşbu halk-ı cihân

Güneş tutuldu diye âsumanı gözlerler (Gazel 159/4)

(Kaside 2/18, Kaside 4/3, Kaside 6/34, Kaside 9/5, Kaside 9/14, Kaside 11/11, Kaside 12/17, Kaside 13/27, Kaside 14/7, Kaside 19/12, Kaside 23/13, TSA 2/7, TSA 4/4,

MŞSA 2/4, MŞSA 4/2, MŞSM 2/3, Murabba 9/1, Mesnevi 2/8, Kıta 1/9, Kıta 37/2, Gazel 44/6, Gazel 56/1, Gazel 92/2, Gazel 135/4, Gazel 137/2, Gazel 141/4, Gazel 145/3, Gazel 172/7, Gazel 177/4, Gazel 232/3, Gazel 235/8, Gazel 266/2, Gazel 267/5, Gazel 269/4, Gazel 282/5, Gazel 354/4, Gazel 370/5, Gazel 382/5, Gazel 395/5, Gazel 430/8, Gazel 460/6, Gazel 529/1, Gazel 531/8, Gazel 590/7, Gazel 643/1, Gazel 643/3, Gazel 647/6)

HANÇER: Tâli'î divanında sevgilinin gamze ve kirpikleri hançere teşbih edilirken, memduhun hançerinden de söz edilmiştir. Hançerin keskin oluşu, çelikten yapılışı, çıkardığı kıvılcımlar ve öldürücü vafına değinilmiştir. Şu beyitte ise aşğın çıkarmış olduğu ahlâr celladın hançerini eritmiştir. Şair buna dayanak olarak çeliğin ateşte erimesini göstermiştir. Zira çelik ateşte eritilir. Aşğın ahlârı da ateş olarak düşünölmüştür.

Dem-i küşten zi-âhem hançer-i cellâd be-güdâzed

Beli zi-âteş 'aceb ne-bod eger pûlâd be-güdâzed (Gazel 147/1)

(Öldüren ahım birden celladın hançerini eritti. Evet eğer ateş çeliği eritirse tuhaf olmaz.)

(Kaside 11/26, Kaside 12/16, Kaside 17/21, Gazel 33/2, Gazel 119/1, Gazel 153/5, Gazel 160/4, Gazel 210/4, Gazel 410/4)

Necati Bey divanında da hançer Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Necati bir kasidesinde redif olarak seçtiği hançeri ele almıştır (Bkz. Kaside 7). Şu beyitte hançerin çelikten yapıldığına ve çeliğe su verme olayına atıfta bulunmuştur.

Gam-ı aşkınla bîmârem önünde cân verem şâhâ

Ümidim son nefesde hançerinden bir içim sudur (Gazel 189/3)

(Kaside 7/1, Kaside 11/12, Kaside 12/10, Kaside 15/13, Kıt'a 89/1, Gazel 124/4, Gazel 146/4, Gazel 184/3, Gazel 265/7, Gazel 364/5, Gazel 378/5, Gazel 387/1, Gazel 400/1, Gazel 414/3, Gazel 422/4, Gazel 590/3)

HASTALIK, İLAÇ: Birçok beyitte mahlasının önüne hasta sıfatını getiren Tâli'î, iki türlü hastalıktan söz etmiştir. Bunlardan en fazla bahsettiği aşk derdi ve hastalığıdır. Buna ilaç olarak da sevgilinin yolunun toprağını ve onun okunu göstermiştir. Şair hastalığı gerçek anlamda da kullanmıştır. Memduh ile ilgili beyitlerde sıtma hastalığından söz etmiştir. Şu beyitte memduh güneşe teşbih edilmiş ve sıtma hastalığından korkmaması gerektiği ifade edilmiştir.

Ez-tâb-ı teb endîşe me-kon yek-zerre

Kez germ-i hod bâk ne-dâred hûrşîd (Kıt'a 21/2)

(Sıtmanın tesirinden bir zerre endişe etme, Güneş kendi sıcaklığından korkmaz.)

(Kaside 2/27, Kaside 5/7, Kaside 7/8, Gazel 85/4, Gazel 102/1, Gazel 122/1, Gazel 155/3, Gazel 175/3, Gazel 205/3, Gazel 241/2, Gazel 246/2, Gazel 263/2, Kıt'a 21/1)

Necatî Bey de Tâli'î'ye benzer yönlerden hastalık ve hastalık ile ilgili terimlere yaklaşmıştır. Aşk bir hastalık olarak gören şair, aşığı ve kendisini de hasta olarak nitelendirmiştir. Şair şu beyitlerde şahın sıhhatli oluşuna ve bunda doktorunun önemli rol oynadığına değinmiştir.

Sana Şâh-ı cihândan nûş-dârû geldi sıhhatler

Gamun darü'l-bevârında adûlar içti şerbetler (Gazel 207/10)

Tabib-i hâzık-ı Şâhi ne tedbir etti yâ Rab kim

Selâmetler verip güc ile kurtuldu sekâmetler (Gazel 207/11)

(Kaside 4/17, Kaside 9/35, Gazel 25/7, Gazel 47/6, Gazel 58/3, Gazel 64/10, Gazel 98/1, Gazel 108/6, Gazel 122/3, Gazel 135/2, Gazel 166/6, Gazel 204/2, Gazel 208/2, Gazel 211/3, Gazel 212/1, Gazel 221/1, Gazel 289/6, Gazel 290/4, Gazel 315/3, Gazel 347/4, Gazel 413/6, Gazel 424/3, Gazel 439/3, Gazel 470/7, Gazel 508/1, Gazel 570/6, Gazel 589/5, Gazel 605/4)

HİTÂ: Tâli'î divanında sadece bir kez geçmektedir. Bu kullanımda da misk ve ahu ile ilişkilendirilmiştir.

Lâle hem-çû nâfe-i müşk est âlûde be-hûn

Tâze pindârî fütâd ez-nâf-ı âhû-yı Hıtâ (Kaside 3/8)

(Lale aynı misk kokusu gibi kana bulaşmıştır, Hıta ülkesindeki ahunun göbeğinden böbürlenip taze düştü.)

Necatî Bey divanında sevgilinin saçları ve misk ile ilişkilendirilen Hıta, Çin ülkesi olarak da ele alınmıştır. Şu beyitte sevgilinin saçları ile misk arasında benzerlik ilgisi kurulmuş ve misk kokusu ile meşhur Hıta ülkesine atıfta bulunulmuştur.

Zülfüne müşgü müşâbihidir dise bâd-ı sabâ

Ne sen ol âlemde ne müşg-i Hıtâ olsun derin (Gazel 417/5)

(Kaside 8/29, Mesnevi 2/7, Gazel 123/2, Gazel 384/1, Gazel 547/5, Gazel 572/2)

HIZIR, HIZR: Ab-ı Hayat ve İskender ile birlikte adı geçen Hızır'a Tâli'î divanında çok sık olarak rastlanmaktadır. Divanda Hızır'ın su üstünde yürümesine, sebze(yeşillik) anlamına, İskender dönemine, ab-ı Hayat ile olan ilişkisine atıfta bulunmak kaydıyla şarap, sevgilinin dudağı ve yüzünde çıkan ayva tüyleri ile birlikte kullanılmıştır.

Hükm-i to hest revân ber-zülâl-i Hızır

Âb-ı hayât yâbem eger mî-dehed nişân (Gazel 356/2)

(Senin hükmün Hızır'ın tatlı suyu üzerine gitti; eğer nişan verirse ab-ı hayatı bulurum.)

(Kaside 5/25, Kaside 12/3, Kaside 16/1, Kaside 16/23, Kaside 16/25, Kaside 16/28, Kaside 17/4, Kaside 18/12, Kaside 21/7, Gazel 39/6, Gazel 92/3, Gazel 135/3, Gazel 197/4, Gazel 311/2, Gazel 326/4)

Hızır, Necatî Bey divanında da bu yönlerden ele alınmıştır. Bunun yanında özellikle sevgilinin dudağı konusunda Hz. İsa ile birlikte ele alındığı görülür. Şu beyitte sevgilinin dudağı, Hz. İsa ve Hızır, hayat verici olma özellikleri nedeniyle birlikte ele alınmıştır.

Kimi İsâ der leb-i cân-bahşına kimisi Hızır
Sora varırsan hakikat cism birdir nâm iki (Gazel 622/5)

(Kaside 6/5, Kaside 7/18, Kaside 10/33, Kaside 11/18, Kaside 20/2, Kaside 21/20, Kaside 25/19, MŞSM 3/8, Gazel 31/6, Gazel 46/4, Gazel 110/5, Gazel 115/2, Gazel 253/2, Gazel 326/3)

HORASAN: Tâli'î'de bu yerleşim yerinden iki kere söz edilmiştir.

Ey Tâli'î ez-beher latîfân sühan-senc
Be-firist zi-Şîrâz gazel sûy-i Horâsân. (Gazel 348/5)

(Ey Tâli'î! Düşünerek söz söyleyen güzellerin her birinden, Şiraz'dan Horasan tarafına gazel gönder.)

Yukarıdaki beyitte Horasan, Şiraz'la birlikte verilmiştir. Bir diğer kullanımda Tebriz ile birlikte geçmektedir. (Bkz. Kaside 17/29)

Necatî Bey divanında ise sadece şu beyitte Horasan'dan söz edilmiştir.

Dura dolular içe aşkıma rûh-i Cami
Varsa bu nukl-i şeker mülk-i Horasandan öte (Gazel 488/8)

HÛT, MÂHÎ: Balık veya balık burcu. Tâli'î'de balık burcu ve dünyanın altında bir balık olduğu inancına atıfta bulunmak suretiyle kullanılmıştır.

Ger şest-i hilâl ez-pey-i saydest der-în bahr
Müşkil ki büred hût ez-în vâkı'a cân-râ (Kaside 4/8)

(Eğer hilalin oltası avın ardından bu deniz içinde ise; bu olaydan canı büyük balıktan götürmek zor olur.)

(Kaside 14/21, Gazel 216/1)

Necatî Bey ise sadece iki beyitte balıktan söz etmiştir. Sevgilinin kaşları ve memduhun kılıcı balığa benzetilmiştir. Şu beyitte ise şaire göre kuş, balık, melek ve insanların hepsi Süleyman'ın dönemini sever ve üstüne titrerler.

Murg u mâhî melek ü ins ü peri vahş ü tuyûr
Ol Süleymân-ı zaman üstüne tir tir titrer (Gazel 115/4)

(Kaside 6/31, Gazel 383/3)

HÜKÜM, FERMAN: Tâli'î divanından kasidelerde memduhun hüküm ve fermanından söz edilirken gazellerde sevgilinin verdiği fermanlardan söz edilmiştir. Her ikisinin de fermanı şair için her şeyden önemlidir. O bunlara boyun eğer canından ve başından geçmeye hazırdır.

Şu beyitte sevgilinin çıkardığı fermanı söz edilirken şair başından geçmeye hazırdır.

Fermâ ki be-ser cânib-i men ây ve gerne
Men âmedem âncâ ne-tüvânem be-ser-i h'îş (Gazel 276/3)

(Emrin baş üstünde benim tarafıma gelsin yoksa ben kendi başıma o yere gelemem.)

(Kaside 4/23, Kaside 9/7, Kaside 13/16, Kaside 13/23, Kaside 16/29, Kaside 20/17, Gazel 68/5, Gazel 109/5, Gazel 119/3, Gazel 207/1, Gazel 254/1, Gazel 328/4, Gazel 356/2)

Bu mefhumlar Necatî Bey divanında da aynı yönlerden ele alınmıştır. Şu beyitte şair sevgiliden her hükmün can ve baş üstüne olduğunu söylemektedir.

Gen kemend-i zülfünü sal gâh tiğ-i gamzeni
Her ne hükmün var ise baş üstüne cân üstüne (Gazel 535/2)

(Kaside 10/35, Kaside 11/21, Kaside 12/22, Kaside 18/31, Kaside 19/20, Kaside 21/4, Kaside 21/20, Kaside 22/35, Kaside 24/15, Mersiye-i Ester 22, Gazel 550/4, Gazel 308/6)

HÜMÂ: Tâli'î'de saadet bereket ve uğur getirmesi nedeniyle memduhların övgüsünde devlet kuşu olarak kullanılmıştır.

Der-yâl-i temmeteş pervâz gîred ez-şeref
Çûn hümâ kereded hümâyûn fâl u Ferruh pey-i 'azâb (Kaside 6/16)

(Onun tamamlanmış kuvvetinin içinde şereften uçtu, Padişah Hüma kuşu gibi azabın ardından uğurlu ve kutlu yaptı.)

(Kaside 21/12)

Bunlara ek olarak Necatî Bey divanında, şair kendisini ve gönlünü Hümâ kuşuna benzetmiştir. Şu beyitte şair kendisini, yuvası havada olan bir Hüma olarak nitelemiştir.

Nice ayrılısın Necati aşk-ı dil-berden kim ol
Bir hümâdır k'âşiyanı ol hevâ üstündedir (Gazel 121/7)

(Kaside 14/26, MŞSA 3/8, Murabba 9/3, Gazel 297/5, Gazel 595/7)

HÜSREV: Tâli'î divanında, tarihi kişiliği ve Hüsrev ü Şirin mesnevisinden hareketle, kelime padişah anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Yine padişahın övgüsünde uğuru ve bereketi ile birlikte adaletli olması yönü ile şiirde kendine yer bulmuştur. Şu beyitte lale başına tac giymiş olarka tasvir edilmiş ve bu durum da Hüsrev'in yaralı gönlüne bağlanmıştır.

Lâle tâc-ı la'l ber-ser zân sebeb dâred ki hest
 Çûn gulâm-ı dâg-dâr Hüsrev-i kişver-güşâ

(Ülkeler fetheden Hüsrev, gönlü yaralı köle gibidir; o sebepten lale kırmızı tacı başına tuttu.)

(Kaside 3/14, Kaside 7/12, Kaside 8/32, Kaside 10/11, Kaside 10/18, Kaside 11/19, Kaside 15/11, Kaside 15/18, Kaside 20/43, Kaside 22/9, Gazel 188/3)

Necatî Bey divanında Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Ancak Necatî'de daha çok işlenmiştir. Şu beyitte olduğu gibi, özellikle Bâyezid ile ilgili beyitlerde Hüsrev'e telmihte bulunulmuştur.

Şeh Bayezid Husrev-i afak kim anun
 Adli nesimi ile olur hoş-hava seher (Kaside 9/19)

(Kaside 3/16, Kaside 8/37, Kaside 9/25, Kaside 11/16, Kaside 11/36, Kaside 11/56, Kaside 11/64, Kaside 15/24, Kaside 16/31, Kaside 18/18, Kaside 20/38, Kaside 20/53, TSA 3/10, MŞSM 4/5, MŞSM 7/7, Kıt'a 8/1, Kıt'a 61/2, Gazel 2/7, Gazel 50/5, Gazel 153/8, Gazel 182/6, Gazel 183/4, Gazel 615/7)

HZ. MUHAMMED: Tâli'î divanında bu ismiyle kendisinden söz edilmemiştir. Âhmed, Mustafâ, Ekrem, Resûl ve Nebi gibi ifadelerle Hz. Muhammed'e atıfta bulunulmuştur. Bunun yanında kızı Hz. Fatma, sahabeleri ve soyundan gelenlerden söz edilmiştir. Şu beyitte peygamberimiz ve soyundan söz edilmiştir.

Bâ-mihr-i âl-i Âhmed u eshâb her ki reft
 Menzil-i be-sadr-ı suffe-i dâr-ül-karâr yâft (Kaside 1/28)

(Peygamber efendimiz ve onun soyundan gelenlerin güneşi ile gidenler, Dâr-ül-karâr sofasının baş tarafını bulurlar.)

(Kaside 1/24, Kaside 1/25, Kaside 1/28, Kaside 2/5, Kaside 2/8, Kaside 2/9, Kaside 2/14, Kaside 13/28, Kaside 2/20)

Tâli'î divanının aksine, Necatî Bey divanında Âhmed, Mustafâ, Resûl, Nebi ve Ahmed-i Muhtar gibi sıfatlarının yanında Muhammed ismiyle de ele alınmıştır. Şu beyitte de Mustafa adı yanında Muhammed ismi de kullanılmış ve Hz. Muhammed'in ümmetinden söz edilmiştir.

Hay ümmet-i Muhammed esirgen Necâtî'yi
Yıllar durur ki hâk-i reh-i Mustafâ geçer (Gazel 81/5)

(Kaside 9/2, Kaside 10/17, Kaside 11/3, Kaside 15/1, Kaside S. 122 2/2, Müfred 55, Gazel 1/1, Gazel 121/2, Gazel 253/9, Gazel 269/5, Gazel 272/4, Gazel 349/4)

İBRÂHÎM: Tâli'î divanında adı geçen peygamberlerdendir. Urfa'da ateşe atıldığı esnada ateşin gül bahçesine dönüşmesi, Halil lakabına, Allah dostu (Halîl-ullah) oluşuna atıfta bulunulmuştur.

Ez-dem-i Mûsâ revâz-ı tâze mî yâbed zi-pîr
Resm-i İbrâhîm peygamber be-âyen savâb (Kaside 7/4)

(Musa döneminde gençler yaşlılar tarafından rağbet bulurdu, İbrahim peygamberin kanunu doğru gelir.)

(Kaside 7/5, Kaside 16/6)

Necatî Bey divanında da Halil ve Halîlullâh lakablarına atıfta bulunulmuş ve Ka'be ile birlikte ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte de Halilullâh lakabı ve Ka'be ile birlikte ele alınmıştır.

Her İbrâhim izzet Kâ'besinde
Halilullâh yâ hod Edhem olmaz (Gazel 230/6)

(Gazel 74/4, Gazel 231/2, Gazel 473/6)

‘İSÂ: Tâli’î Divanında en çok zikredilen peygamberdir. Daha çok Mesîhâ şeklinde kullanılmış ve çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Ölülere diriltme ve hayat verme, göğe yükselişi ve doğumundaki mucizeleri ile zikredilmiştir. Buna bağlı olarak, ölülere diriltme konusunda, sevgilinin dudağı ve kirpiğı, Nevruz ve baharın gelişi, şarap ve rüzgar ile beraber çok sık olarak anılmıştır. Yine sevgilinin bazı vasıflarını ve şahı övme noktasında bu özelliğinden yararlanılmıştır. Göğeye yükselişi noktasında da aşığın ahı ile beraber kullanılmıştır. Doğumundaki mucizesi nedeniyle de Cebrail (Ruh-ül-kuds) ile beraber anılmıştır. Bunların dışında sadece bir beyitte, ümmetinden bahsedilerek Hıristiyanlık ile anılmıştır. Şu beyitte de Nevruz ve Baharın gelişi ile beraber doğadaki canlılık ve tazelik ile ‘İsâ’nın ölülere diriltmesi arasında bir ilişki kurulmuştur.

Fasl-ı Nevruzest u cân-râ tâze mî sâzed hevâ

Dem zi-enfâs-ı Mesîhâ mî zened bâd-ı sabâ (Kaside 3/1)

(Nevruz mevsimidir ve hava canı taze yapıyor, saba rüzgarı, Hz. İsa’nın nefesinden bahsediyor.)

(Kaside 4/13, Kaside 9/1, Kaside 14/10, Kaside 18/8, Kaside 18/14, Kaside 19/6, Kaside 20/35, Gazel 29/5, Gazel 50/5, Gazel 54/2, Gazel 96/3, Gazel 186/3, Gazel 286/3, Gazel 338/5)

Genel olarak Tâli’î’deki gibi Necatî Bey divanında da sevgili ile ilgili mevzularda kendisinden söz edilmiştir. Dini kimliğinden çok gösterdiği mucizeler bakımından ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte de şair sevgilinin tasviri ile İsâ-Meryem tablosu arasında bir benzerlik ilgisi kurmuştur.

Ehl-i diller göricek âyînede tasvirüñi

Bagrına basmışdürür ‘İsâyi Meryem sandılar (Gazel 74/3)

(Kaside 1/1, Kaside 6/25, Kaside 8/2, Kaside 10/33, Kaside 12/13, Kaside 17/2, Kaside 17/20, Kaside 20/2, Kıt’a 33/1, Gazel 3/7, Gazel 18/2, Gazel 37/3, Gazel 40/5, Gazel

74/3, Gazel 117/3, Gazel 119/7, Gazel 169/2, Gazel 178/3, Gazel 188/4, Gazel 207/4, Gazel 310/3, Gazel 334/5, Gazel 360/4, Gazel 361/2, Gazel 401/1, Gazel 405/4, Gazel 422/2, Gazel 428/6, Gazel 462/5, Gazel 501/6, Gazel 510/2, Gazel 620/3, Gazel 635/4)

İSKENDER, SİKENDER: Tâli'î'de ab-ı hayat'ı araması ve Hızır ile olan münasebetine telmihte bulunulmuştur. Ayrıca onun döneminde kamışlıkların olmadığı ve kurduğuna dair iki beyit de vardır.

Zînî cinânek bode be-'ahd-i Sikendereş
Çûb-ı hanâ şikeste o pûsîde neyistân (Kıt'a 18/9)

(Kına ağacı kırıldı ve kamışlık soldu; İskender'in zamanında bu yüzden bir cennet oldu.)

(Kaside 16/28, Kıt'a 18/10)

Tâli'î'deki kullanımlara ek olarak Necatî Bey divanında, Ayine-i İskender'den söz edilmiş ve memduhun övgüsünde Aristo ve Dara ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte İskender'in aynasından söz edilmiştir.

Gel beyan etsin cihanın halini
Hazrete Ayine-i iskenderi (Kıt'a 86/3)

(Kaside 9/22, Kaside 11/18, Kaside 13/33, Kaside 25/20, Kaside 25/37, MŞSM 3/8, Kıt'a 86/3, Gazel 342/3, Gazel 513/4)

KÂ'BE: Tâli'î divanında memduhun eşiği yada sevgilinin köyü olarak düşünülmüştür. Aşıklar hacca gider gibi o eşik yada köyün etrafını tavaf ederler. Şu beyitte İslam'ın şartlarından olan hacca gitmenin farz olması gibi, aşıklara da sevgilinin köyündeki toprağı tavaf etmenin farz olduğu vurgulanmıştır.

Hest ber-ehl-i safâ gešten be-gird-i kûy-ı yâr
 Çûn tavâf-ı ka'be ber-İslâmiyân nâ-çâr farz (Gazel 285/3)

(Kabe'yi tavaf etmenin Müslümanlara mutlak farz olması gibi, safa ehline sevgilinin köyünün toprağını tavaf etmek vardır.)

(Kaside 2/16, Kaside 13/30, Kaside 21/20, Gazel 201/1, Gazel 313/2, Gazel 345/2)

Necatî Bey dibvanında sevgili ve meduhun eşiği, sevgilinin yanağı Ka'be'ye, sevgilinin saçları da Ka'be örtüsüne teşbih edilmiştir. Ayrıca iki kabe anlamına gelen Ka'beteyn kavramına da yer verilmiştir. Şu beyitte Tâli'î'de olduğu gibi Ka'be'yi tavaf etmenin farz olması ele alınmıştır.

Oldu sipihre ka'be işigün tavaf farz
 Kim sim ü zerle kesb idibdür gına seher (Kaside 9/33)

(Kaside 1/4, Kaside 9/21, Kaside 12/23, Kaside 12/26, Kaside 16/17, Kaside 16/43, Mersiye-i Ester 5, Mersiye-i Ester 16, Kıt'a 29/3, Kıt'a 60/2, Gazel 18/1, Gazel 23/6, Gazel 33/5, Gazel 44/4, Gazel 63/4, Gazel 66/1, Gazel 104/2, Gazel 113/4, Gazel 114/3, Gazel 144/7, Gazel 157/1, Gazel 177/5, Gazel 194/5, Gazel 244/7, Gazel 272/2, Gazel 273/4, Gazel 285/6, Gazel 335/8, Gazel 336/2, Gazel 348/1, Gazel 408/3, Gazel 413/1, Gazel 437/2, Gazel 439/4, Gazel 450/4, Gazel 456/1, Gazel 472/5, Gazel 510/5, Gazel 517/3, Gazel 556/3, Gazel 565/3, Gazel 566/3, Gazel 580/3, Gazel 602/2, Gazel 627/1, Gazel 637/5, Gazel 645/3)

KADEH(AYAK, EYÂĞ, CÂM, PİYÂLE, PEYMÂNE, SÂGAR, SÜRAHİ, ŞİŞE):

Eğlence ve içki meclislerinin vazgeçilmez unsurlarından biri de şarap kadehidir. Şaraba düşkün olan Tâli'î, kadeh manasına gelen birçok kelimeyi ustalıkla kullanmıştır. Ayrıca bir kasideyi tamamen şarab ile ilgili unsurlara ayırıp, “şîşe” kelimesini redif yapmıştır (Bkz. Kaside 18). Kadeh başta teşbih olmak üzere birçok edebi sanata konu olmuştur. Bunların çoğunda kadeh şarabın kırmızı rengini aldığı için, kırmızı rengi etrafında gerçekleştirilmiştir. Sevgilinin güzellik unsurları, aşığın bazı vasıfları, sakinin bazı vasıfları bu teşbihlere konu olmuştur. Bir beyitte şarap kadehi ile Hıristiyan milleti

arasında bir ilgi kurulmuştur. Yine memduhun övgüsünde onun kadehinden söz edilmiştir. Şu beyitte memduhun lütuf kadehinden sarhoş olanın, feleğin dönmesi dışında başının dönmeyeceği ifade edilmiştir.

Zi-câm-ı bâde-i lutfiş kesî ki ser-hoş şod

Zi-devr-i gerdiş-i gerdûn diger ne-şod mahmûr (Kaside 13/19)

(Onun lütuf şarabının kadehinden sarhoş olan bir kimse, feleğin kendi etrafında dönmesinden başka sersem olmaz.)

(Kaside 4/3, Kaside 6/6, Kaside 18/1, Kaside 20/4, Kaside 20/29, Gazel 4/5, Gazel 32/3, Gazel 54/5, Gazel 60/2, Gazel 118/3, Gazel 158/2, Gazel 165/4, Gazel 292/2, Gazel 318/1, Gazel 318/4, Gazel 344/3, Gazel 415/5)

Necatî Bey divanında kadeh ve kadeh ile ilgili terimler ufak değişiklikler dışında Tâli'î ile benzer yönlerden ele alınmıştır. Necati Bey'de kadeh daha çok meclis ve meyhanelerin bir parçası olarak ele alınmıştır. Bu yüzden şarap, saki, meyhane ve meclis ile birlikte kullanılmıştır. Ayrıca şu beyitte olduğu gibi aşkın şarabı ve aşkın kadehinden söz edilmiştir.

Aşk câmını tut cihândan geç

Kıl Necâti mey ile def'-i melâl (Gazel 340/5)

(Kaside 6/2, Kaside 6/17, Kaside 18/24, Kaside 19/43, Kaside 19/46, MŞSA 2/5, MŞSM 2/4, MŞSM 6/6, Gazel 43/1, Gazel 43/6, Gazel 57/4, Gazel 60/1, Gazel 118/4, Gazel 139, Gazel 211/2, Gazel 570/3, Gazel 228/4, Gazel 293/1, Gazel 372/4, Gazel 375/4, Gazel 393/1, Gazel 425/7, Gazel 450/5, Gazel 454/3, Gazel 454/5, Gazel 464/7, Gazel 467/1, Gazel 525/3, Gazel 525/7, Gazel 528/6, Gazel 551/7, Gazel 561/3, Gazel 571/1, Gazel 571/2, Gazel 579/2, Gazel 584/4, Gazel 613/2)

KÂF: Tâli'î divanında sadece 2 beyitte karşımıza çıkar. İlk beyitte memduhun övgüsü yapılırken onun hükmünün kaf dağına bile etki edeceğinden söz edilmiştir (Bkz.Kaside 8/22). Şu beyitte ise memduhun mucizelerinden söz edilirken kaf dağından

bahsedilmiştir. Memduh sultan olacağı gibi sevgili de olabilir.

Hal kerde mu'cizât-ı to ber-kâmalân-ı dehr
Ez-kâf tâ be-kâf heme müşkilât-râ (Gazel 2/2)

(Senin mucizelerin Kâf'tan Kâf'a var olan dünyanın bütün güçlüklerini hal eder.)

Necatî Bey divanında Kâf dağı'na değinilmemiştir.

KALEM: Tâli'î divanında daha çok divit kalem olarak geçer. Yazı aracı olarak kullanılan kalem ilim ve şiirle ilgili terimlerle bir arada geçer. Kalem ve mürekkep ile ilgili beyitler de mevcuttur. Ayrıca Kuranda geçen Kalem suresine de atıfta bulunulmuştur. Şu beyitte şair gamının şerhinin kalemle yazılmasından söz etmiştir.

Ey Tâli'î-i dil-şüde şerh-i gam-ı te-râ
Her ki kalem nüvist ber âvered nâlhâ (Gazel 34/5)

(Ey aşık Tâli'î! Senin gamının şerhini kalemle yazan herkes kamyş kalemi çıkarır.)

(Kaside 8/2, Kaside 17/18, Kaside 20/36, Gazel 51/1, Gazel 66/2, Kıt'a 13/2)

Necatî Bey divanında Tâli'î benzer yönlerden ele alınmakla beraber, divit neredeyse hiç kullanılmamıştır. Genellikle sevgilinin bir güzellik unsurunu vâsf etmek, şiir yazmak gibi anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır. Yine doğru kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Şu beyitte ağaç ile kalem ve defter ile kağıd arasında bir ilgi kurulmuştur.

Yazılıb ırmeye pâyânına dek nâme-i şevk
Hep ağaçlar kalem olsa kamu yaprak kâğıd (Gazel 45/6)

(Kaside 11/57, Kaside 14/32, Kaside 16/34, Kaside 21/26, Kaside 21/31, TSA 4/9, Kıt'a 82/1, Kıt'a 83, Gazel 1/2, Gazel 45/2, Gazel 258/6, Gazel 313/2, Gazel 322/6, Gazel 363/5, Gazel 381/8, Gazel 525/8, Gazel 535/8)

KARÛN: Tâli'î divanında bir beyitte hazineleri nedeniyle kendisine atıfta bulunulmuştur.

Dürr-i eşk-i Tâli'î-râ gerne bînî dūr nîst
Zânek der zîr-i zemîn çûn genc-i Kârûn şod nihân. (Gazel 352/5)

(Tâli'î'nin gözyaşının incisini görmemişse uzak değil, çünkü yerin altında Karun'nun hazinesi gizlidir.)

Necatî Bey divanında da sadece iki beyitte kendisinden söz edilmektedir. İlk beyitte Karûn'un hazinelerine atıfta bulunularak, mal ve mülke olan heves eleştirilmiştir(Gazel 263/7). Şu beyitte mâl-ı Karûn, çok zengin ve Karûn'ın malları, hazinesi anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır.

Tecerrüd ile Mesiha gibi felekde bulun
Zemane götüremez çünkü mâl-ı Karûnı (Gazel 635/4)

KAŞ (EBRÛ): Tâli'î divanında kaş, divan şiirinde olduğu gibi eğri oluşu yönüyle ele alınmıştır. Şekil itibariyle hilal, keman, yay, hançer, mihrap ve nun harfine teşbih edilmiştir. Kaş bazen mihrap, kible ve secde yeri olur. Yine kaş fitneye sebep olarak gösterilmiştir. Şu beyitte “gözünün üstünde kaşın var dememek” sözüne atıfta bulunulmuştur.

Çeşm o ebrû-yı to sad fitne eger engîrend
Netüvân güft ki bâlâ-yi dü çeşmet ebrûset (Gazel 115/3)

(Senin kaşın ve gözün eğer yüz fitne koparırsa; senin iki gözünün üstünde kaşın var diyemezsin.)

(Kaside 14/3, Kaside 18/25, Gazel 14/4, Gazel 37/1, Gazel 74/1, Gazel 80/2, Gazel 85/1, Gazel 105/3, Gazel 193/1, Gazel 193/4, Gazel 195/2, Gazel 200/2, Gazel 208/5, Gazel 212/3, Gazel 217/1, Gazel 246/3, Gazel 285/1, Gazel 301/1, Gazel 302/4, Gazel 304/4, Gazel 309/4, Gazel 333/2, Gazel 340/1, Gazel 359/2, Gazel 374/3, Gazel 376/1,

Gazel 385/1, Gazel 398/1, Gazel 404/2)

Necatî Bey divanında bunlara ek olarak kaşlar râ ve tuğraya benzetilmiş ve sevgilinin kaşları hileci, sihirbaz olarak nitelendirilmiştir. Tâli'î'deki "iki gözünün üstünde kaşın var diyemezsin" sözü, Necatî'de iki beyitte geçmektedir.

Kim ola sen meh-i bed-mihre sitem-gâr diye
Âfitâba gözün üstünde kaşın var diye (Gazel 521/1)

Hûrşide gözün üzre kaşın var demen belî
Sen Pâdişâh-ı hüsnün ol bir kalenderi (Gazel 638/4)

(Kaside 1/9, Kaside 2/6, Kaside 3/39, Kaside 19/30, Kaside 20/25, Kaside 21/37, Kaside 21/40, Müfred 68, Gazel 10/4, Gazel 33/1, Gazel 49/3, Gazel 58/1, Gazel 81/2, Gazel 85/4, Gazel 94/4, Gazel 145/8, Gazel 149/6, Gazel 156/1, Gazel 176/3, Gazel 197/2, Gazel 198/5, Gazel 209/2, Gazel 223/4, Gazel 264/2, Gazel 288/2, Gazel 288/5, Gazel 311/3, Gazel 314/3, Gazel 339/5, Gazel 391/1, Gazel 406/4, Gazel 411/3, Gazel 431/2, Gazel 433/4, Gazel 435/1, Gazel 441/9, Gazel 449/1, Gazel 453/1, Gazel 464/8, Gazel 479/3, Gazel 540/2, Gazel 547/2, Gazel 559/4, Gazel 559/6, Gazel 560/7, Gazel 573/5, Gazel 576/8, Gazel 597/8, Gazel 599/3, Gazel 610/2, Gazel 610/7, Gazel 615/6, Gazel 616/1)

KERBELÂ: Tâli'î divanının ikinci kasidesi Kerbelâ olayı, Hz. Ali ve oğulları Hz. Hüseyin ile Hz. Hasan'a ayrılmıştır. Maktel özelliği taşıyan bu kasidenin tamamında Kerbela olayından söz edilmiştir. Tâli'î divanında Kerbela bu açıdan ele alınmıştır.

Der-hevâ-yi germ ber bestend âb ez-teşnegân
Tâ kıyâmet Kerbelâ der-tâb ez-în âb u hevâst (Kaside 2/19)

(Sıcak havalarda susamışlardan su gizlenir, Kerbela kıyamete kadar bu hava ve sudan olacaktır.)

(Kaside 2/3, Kaside 2/6, Kaside 2/15, Kaside 2/24)

Necatî Bey divanında Kerbelâ'dan söz edilmemiştir.

KILIÇ (TÎG, ŞEMŞİR): Tâli'î divanında daha çok tîg ile karşılanan kılıç, bir savaş aleti olarak işlenmiş, bunun yanında sevgiliye ait bir unsur olarak da ele alınmıştır. En yaygın kullanımı memduha ait olup savaş sahnelerinde geçen kılıçtır. Sevgiliye ait olup aşığı yaralayan unsurları kılıç olarak düşünülmüştür. Kılıç demire su verilerek yapıldığından çoğu beyitte kılıç su ile birlikte ele alınmıştır. Kılıç fitne ve bela kelimeleri ile de yan yana geçmektedir. Mercan kılıç, kızgın kılıç, ateşli kılıç gibi tamlamalara konu olmuştur. Ayrıca kılıçlar üzerine yazı yazma geleneğinden de söz edilmiştir. Şu beyitte memduhun kılıcının üzerinde el yazısı vardır.

Hest ber-tûg-i to hattî o men ân-râ ez-şevk

Har zi-cân mî konem o mî-fekenem der-gerden (Gazel 335/3)

(Senin kılıcının üstünde el yazısı var ve ben şevk ile candan hararet yaparak onu boyundan attım.)

(Kaside 5/21, Kaside 6/14, Kaside 6/19, Kaside 8/19, Kaside 9/23, Kaside 10/27, Kaside 11/14, Kaside 11/29, Kaside 12/18, Kaside 14/18, Kaside 14/19, Kaside 14/23, Kaside 14/24, Kaside 14/28, Kaside 15/23, Kaside 17/13, Kaside 17/16, Gazel 15/2, Gazel 15/5, Gazel 17/5, Gazel 30/2, Gazel 43/3, Gazel 46/2, Gazel 58/2, Gazel 68/5, Gazel 69/4, Gazel 116/1, Gazel 120/5, Gazel 124/1, Gazel 136/1, Gazel 139/2, Gazel 149/4, Gazel 150/4, Gazel 160/2, Gazel 170/5, Gazel 187/3, Gazel 191/5, Gazel 195/3, Gazel 207/1, Gazel 211/3, Gazel 237/5, Gazel 240/5, Gazel 245/5, Gazel 253/1, Gazel 255/4, Gazel 260/1, Gazel 278/5, Gazel 290/2, Gazel 291/5, Gazel 296/1, Gazel 307/2, Gazel 308/3, Gazel 320/2, Gazel 322/1, Gazel 328/2, Gazel 328/4, Gazel 329/2, Gazel 339/3, Gazel 345/4, Gazel 358/4, Gazel 359/1, Gazel 359/3, Gazel 360/2, Gazel 360/5, Gazel 383/1, Gazel 384/2, Gazel 387/2, Gazel 392/5, Gazel 399/2, Gazel 406/1, Gazel 407/1, Gazel 411/2, Gazel 413/2)

Necatî Bey divanında şemşir çok az kullanılmış, daha çok kılıç ve tîg tabirleri kullanılmıştır. Her ne kadar Necatî bir kasidesine redif olarak tîg'i seçse de, kılıç

mefhumu Tâli'î'ye göre daha az işlenmiştir. Necatî'de de kılıç daha çok memduh ile birlikte anılmıştır. Şu beyitte kılıcın çıkardığı kıvılcımlar şimşeğe benzetilmiştir.

Ruz-ı masaf şu'le-i tıgun ki berk ura
A'dâ sanur ki toldı yemin ü yesâr âb (Kaside 5/20)

(Kaside 2/23, Kaside 3/27, Kaside 9/36, Kaside 10/19, Kaside 10/20, Kaside 11/62, Kaside 11/65, Kaside 13/26, Kaside 14/27, Kaside 21/7, Kaside 21/8, Kaside 21/9, Kaside 25/3, Kaside 25/35, Kaside 25/3, Kıt'a 69/7, Kıt'a 89/3, Gazel 25/3, Gazel 69/4, Gazel 83/5, Gazel 298/2, Gazel 314/1, Gazel 335/5, Gazel 429/5, Gazel 592/3, Gazel 641/1)

KIYÂMET, RÛZ-I HAŞR: Tâli'î divanında kıyamet daha çok, kıyamete kadar sürececek olan süre olarak ele alınmıştır. Şu beyitte sebzelerin baş çıkarması mahşerden haber verme şeklinde değerlendirilmiştir.

Ser ber âverde zi-hâk ez-peyi rihlet be-niger
Ki be-te'vîl haber dâd zi-mahşer sebze (Kaside 16/7)

(Öldükten sonra topraktan baş çıkarmasına bak, Sebze sözü çevirerek mahşerden haber verdi.)

(Gazel 19/3, Kıt'a 18/7)

Necatî Bey divanında kıyamet genel olarak sevgilinin boyu ile birlikte işlenmiştir. Şu beyitte olduğu gibi sevgilinin uzun boyu kıyamete teşbih edilmiştir.

Hâkileriz biz özleriz ol serv-kâmeti
K'ehl-i kubûr cân gibi ister kıyâmeti (Gazel 589/1)

(Kaside 21/41, MŞSM 3/4, MŞSM 7/4, Gazel 152/5, Gazel 585/3)

KİRPİK(MÜJE, MÜJ-GÂN, HADENG, PEYKAN, TİR, NÂVEK): Sevgilinin güzellik unsurlarından olan kirpikleri, göz, kaş ve gamze ile birlikte işlenmiştir. Tâli'î divanında sevgilinin kirpikleri en çok ok ile bir arada kullanılmıştır. Kirpikler sinedeki can ve gönle atılan oklar olarak düşünülmüştür. Aşığın gönlü de sürekli bu okların peşindedir. Bunun dışında sevgilinin kirpikleri kılıca, gemiye, kuşa ve dikene teşbih edilmiştir. Aşağıdaki beyitte sevgilinin yüzü güle, aşığın kirpikleri de kana bulanmış gül dikenleri olarak düşünülmüştür.

Geşt müjgânem be-hûn-ı dil zi-rûy-i yâr-ı sürh

Hem zi-'aks-i gül nümâyed gâh gâhî hâr-ı sürh (Gazel 120/1)

(Sevgilinin yüzünden kirpiklerim gönlün kanından kırmızı oldu; gülün yansımasından da zaman zaman kırmızı dikenler gösterdi.)

(Gazel 8/4, Gazel 9/3, Gazel 12/2, Gazel 18/3, Gazel 23/1, Gazel 39/2, Gazel 49/3, Gazel 64/1, Gazel 73/5, Gazel 78/3, Gazel 88/1, Gazel 88/4, Gazel 94/2, Gazel 96/3, Gazel 107/7, Gazel 171/1, Gazel 177/5, Gazel 186/1, Gazel 194/4, Gazel 216/4, Gazel 257/5, Gazel 270/3, Gazel 271/2, Gazel 278/3, Gazel 321/2, Gazel 334/3, Gazel 336/4, Gazel 344/5, Gazel 346/4, Gazel 353/4, Gazel 369/2, Gazel 375/5, Gazel 391/4, Gazel 393/3, Gazel 396/3, Gazel 396/5)

Necati Bey divanında kirpik Tâli'î ile benzer yönlerden ele alınmıştır. Daha çok müje ile karşılanan kirpik sevgilinin diğer güzellik unsurlarıyla birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte olduğu gibi sevgilinin kirpikleri aşığın gönlünü yaralayan oklar olarak düşünülmüştür.

Sineme va'de-i vasl etmiş idi tir-i müjen

Dil tekâzâ ede diye bu yanadan geçemez (Gazel 224/6)

(Kaside 25/26, Kıt'a 49/1, Gazel 5/3, Gazel 8/7, Gazel 30/1, Gazel 42/3, Gazel 65/1, Gazel 75/6, Gazel 81/4, Gazel 89/3, Gazel 128/5, Gazel 130/3, Gazel 140/6, Gazel 171/3, Gazel 179/3, Gazel 180/6, Gazel 188/7, Gazel 200/4, Gazel 216/6, Gazel 232/5, Gazel 249/3, Gazel 263/5, Gazel 329/2, Gazel 334/1, Gazel 363/3, Gazel 384/4, Gazel

503/5, Gazel 525/6, Gazel 571/3, Gazel 606/2, Gazel 610/8, Gazel 639/1, Gazel 642/2)

KOKU (MİSK, ‘ANBER, ACEM SÖĞÜDÜ, NÂFE, ÖD AĞACI): Bunlar içerisinde en çok kullanılanı misktir. Özellikle sevgilinin güzellik unsurlarından söz edilirken bunlar miske teşbih edilir. Özellikle saç, ben ve ayva tüyleri ile bir ilgi kurulmuştur. Yine miskin kelimesiyle tevriyeli olarak kullanılır. Diğer unsurlar da misk gibi kokuları açısından ele alınmıştır. Şu beyitte misk tevriyeli olarak kullanılmıştır.

Misk çûn çîn-i ser-i zülf-i te-râ dîd ez-dûr

Kerd miskînî o der-dem beder âmed ez-pûset (Gazel 115/2)

(Misk senin saçının başındaki kıvrımları uzaktan gördüğü için; miskinlik etti ve zamanla saklandığı yerden çıktı.)

(Kaside 3/10, Kaside 5/12, Kaside 8/6, Kaside 12/6, Kaside 15/16, Gazel 30/1, Gazel 41/3, Gazel 84/4, Gazel 104/4, Gazel 213/1, Gazel 261/1, Gazel 364/4, Gazel 414/4)

Necatî Bey divanında bunlardan sadece acem söğüdüne değinilmemiştir. Bu kokular Tâli’î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Bununla birlikte Çin, Tatar ve Hutun bu kokuların çıkış noktası olarak beyitlerde işlenmiştir. Şu beyitte sevgilinin saçlarının kokusu Çindeki ahuların göbeğinden çıkarılan miske teşbih edilmiştir.

Bûy-i zülfünü sabâdan işitip nâfe-i Çin

Dedi ben Ruma varıp neyleyeyim bu olucak (Gazel 278/6)

(Kaside 2/4, Kaside 6/8, Kaside 10/6, Kaside 10/8, Kaside 20/14, Mesnevi 2/10, Kıt’a 61/3, Kıt’a 61/4, Matla’ 74, Kıt’a 86/2, Gazel 8/4, Gazel 23/8, Gazel 38/2, Gazel 70/7, Gazel 171/4, Gazel 197/3, Gazel 204/4, Gazel 231/4, Gazel 256/8, Gazel 265/6, Gazel 278/6, Gazel 381/3, Gazel 422/3, Gazel 431/4, Gazel 496/3, Gazel 448/2, Gazel 575/4, Gazel 611/3, Gazel 624/6)

KÛY, EŞİK, KAPI: Tâli’î divanında sevgili ve sultanın buldukları yer olarak ele alınmışlardır. Bu yüzden aşık için bu yerler önemlilik arz eder. Aşık sürekli bu yerlere

ulaşma çabası içindedir. Eğer sultanın kaldığı yere ulaşma çabası içinde olursa, amacı sultandan yardım dilemek olur. Ancak bu tarz yerlere ulaşmak oldukça zordur. Çünkü bekçiler vardır. Bunlar muhafız olacağı gibi çoğunlukla köpekler yani rakiplerdir. Aşık amacına ulaşmak için köpeklerle dost olmayı bile dener. Tâli'î bu yerleri Kabe ve cennet olarak değerlendirmiştir. Aşığın gözyaşları sürekli buralara doğru akar. Gönül ve can da peşinden gitmek ister. Aşık sevgilinin bulunduğu yere ulaşmak için sabah rüzgarından yardım ister ve onunla dost olur. Eğer oraya ulaşırsa yalın ayak halde orayı tavaf eder. şu beyitte aşık sevgilinin köyünü tavaf etmede sabah rüzgarı ile yoldaş olmuştur.

Ez-beher tavâf-ı ser-i kûy-ı to hemîşe

Âh-ı men-i dil-sûhte hem-râh-ı sabâ bod (Gazel 208/4)

(Senin köyünün etrafını her bir tavaf etmede daima ben gönlü yanmışın ahı sabah rüzgarı ile yoldaş olur.)

(Kaside 1/19, Kaside 3/19, Kaside 6/17, Kaside 13/27, Kaside 22/22, Gazel 4/1, Gazel 5/2, Gazel 27/1, Gazel 73/4, Gazel 84/5, Gazel 87/3, Gazel 89/2, Gazel 91/3, Gazel 108/5, Gazel 112/3, Gazel 123/4, Gazel 143/5, Gazel 175/4, Gazel 178/4, Gazel 179/1, Gazel 183/3, Gazel 186/2, Gazel 194/3, Gazel 218/4, Gazel 250/1, Gazel 274/2, Gazel 302/2, Gazel 306/4, Gazel 307/1, Gazel 317/1, Gazel 336/1, Gazel 350/5, Gazel 362/1, Gazel 375/1, Gazel 390/3, Gazel 391/2, Kıt'a 2/2)

Necatî Bey divanında bu mefhumlar Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Sevgili ve meduhun eşiği, kapısı ve köyü cennet ve Ka'be olarak görölmüştür. şair ve aşık bu yerlere yüz sürmek niyetindedir. şu beyitte sevgilinin eşiği Ka'be, aşık da hacı olarak düşünölmüştür.

Dedim eşiğine yüzüm süreyim güldü dedi

İşte bak Ka'be gerek hâcı gerek kurbân ol (Gazel 336/3)

(Kaside 1/10, Kaside 1/21, Kaside 3/29, Kaside S. 122 5/1, Kaside S. 122 5/5, TSA 3/5, MşSA 5/6, Kıt'a 33/2, Gazel 85/5, Gazel 94/1, Gazel 110/2, Gazel 123/5, Gazel 149/5,

Gazel 150/5, Gazel 150/6, Gazel 157/5, Gazel 162/7, Gazel 167/2, Gazel 169/3, Gazel 179/6, Gazel 203/2, Gazel 207/6, Gazel 207/7, Gazel 221/2, Gazel 233/2, Gazel 235/1, Gazel 235/3, Gazel 235/5, Gazel 236/3, Gazel 237/3, Gazel 243/5, Gazel 247/6, Gazel 277/6, Gazel 278/3, Gazel 285/6, Gazel 290/5, Gazel 291/6, Gazel 292/3, Gazel 298/4, Gazel 309/4, Gazel 336/6, Gazel 348/2, Gazel 364/2, Gazel 377/2, Gazel 397/4, Gazel 420/2, Gazel 428/1, Gazel 432/5, Gazel 453/3, Gazel 456/2, Gazel 456/3, Gazel 456/6, Gazel 459/5, Gazel 467/3, Gazel 469/7, Gazel 478/4, Gazel 480/6, Gazel 491/3, Gazel 503/3, Gazel 511/2, Gazel 511/4, Gazel 521/5, Gazel 537/7, Gazel 539/2, Gazel 555/4, Gazel 557/6, Gazel 567/5, Gazel 590/8, Gazel 615/1, Gazel 616/2, Gazel 621/4, Gazel 622/4, Gazel 626/7, Gazel 636/2)

LÂLE: Tâli'î divanında daha çok kırmızı oluşu bakımından ele alınmıştır. Kırmızı rengi sebebiyle aşğın gözyaşları, sevgilinin yanağı ve dudağı laleye benzetilir. Ortasındaki siyah nokta da yara olarak düşünülmüştür. Yine lalenin topraktan kırmızı olarak çıkması, aşıkların toprağa karışan kanlarına bağlanmıştır. Lale rengi bakımından gözyaşı, şarap, seher vakti, kan, kına, yanak ve dudakla ilişkilendirilmiştir. Aşağıdaki beyitte de lale ile kına arasında renk bakımından bir ilgi kurulmuştur.

Hacle-beste zi-atlas-ı gül ebr ber taht-ı çemen

Lâle-râ ber kef nihâde ez-şafak-ı gerdûn hizâb (Kaside 7/2)

(Tomurcuk gülün ortasından bağlanan bulutlar çemenin tahtı üzerine feleğin şafağından Lalenin avucuna kına koydu.)

(Kaside 3/4, Kaside 3/8, Kaside 3/14, Kaside 7/2, Kaside 9/8, Kaside 9/17, Kaside 9/28, Kaside 10/8, Kaside 10/33, Kaside 12/12, Kaside 15/6, Kaside 15/9, Kaside 16/6, Kaside 16/8, Kaside 17/23, Kaside 20/8, Kaside 20/25, Gazel 32/1, Gazel 34/1, Gazel 34/3, Gazel 52/4, Gazel 132/3, Gazel 154/2, Gazel 155/2, Gazel 156/4, Gazel 163/3, Gazel 168/4, Gazel 169/5, Gazel 194/5, Gazel 199/5, Gazel 215/6, Gazel 227/1, Gazel 227/6, Gazel 229/1, Gazel 229/4, Gazel 238/2, Gazel 240/1, Gazel 288/1, Gazel 288/5, Gazel 289/1, Gazel 289/3, Gazel 295/1, Gazel 295/5, Gazel 318/1, Gazel 329/3, Gazel 330/4, Gazel 360/4, Gazel 364/2, Gazel 379/1)

Necatî Bey divanında lale renk bakımından nar, kan, ateş ve sevgilinin yanağı ile birlikte ele alınmıştır. Bazen özel olarak lale bahçesinden söz edilse de, genel olarak bahçe ve çemendeki diğer unsurlarla birlikte kullanılmıştır. Şu beyitte bazı lalelerin taştan çıkmasına değinilmiş ve rızkını taştan çıkarmak sözüne de atıfta bulunulmuştur.

Gönlünü nem edegör hüsnü bahârî geçmeden
Ey Necâtî lâle gibi rızkını taşdan çıkar (Gazel 197/6)

(Kaside 8/6, Kaside 17/9, Kaside 23/2, Kaside 25/21, Kıt'a 35/5, Gazel 49/6, Gazel 87/2, Gazel 138/3, Gazel 205/5, Gazel 234/4, Gazel 250/7, Gazel 256/5, Gazel 265/1, Gazel 281/2, Gazel 320/1, Gazel 334/2, Gazel 366/6, Gazel 375/2, Gazel 383/1, Gazel 421/1, Gazel 481/3, Gazel 540/3, Gazel 574/1)

LEYLÂ VÜ MECNÛN: Tâli'î divanında atıfta bulunulan mesnevilerdendir. Şair bu mesneviden söz ederken genel olarak kendisi ile Mecnun arasında bir ilgi kurmuş ve mesnevinin kahramanlarından Mecnun'u ön planda tutmuştur. Mecnun'un deli olan kelime anlamına, deli olduğu için taşlanmasına, perişan ve sıksa haline, türbesine, Leyla'ya olan aşkına atıfta bulunulmuştur. Leyla'ya ise sadece bir beyitte rastlıyoruz.

Be-mihr-i rûy-i Leylî cân-ı şîrîn dâd ne-bod dûr
Ki nûr ez-âsmân ber türbet-i Mecnûn fûrûd âyed (168/3)

(Leylanın yüzünün güneşine tatlı canını vermekten uzak durmadı; gökten Mecnun'un türbesine nur indi.)

(Kaside 5/2, Kaside 8/7, Gazel 116/3, Gazel 215/2, Gazel 283/4, Gazel 406/5)

Necatî Bey Divanında ise genel olarak Mecnun'nun Leyla'ya olan aşkına değinilmiş ve mesnevinin kahramanlarına birlikte yer verilmiştir. Yine Leyla ve Mecnun isimlerinin kelime anlamları tevriyeli ve istiareli olarak kullanılmıştır. Şu beyitte de Mecnun'un kabrinden söz edilmiş ve Mecnun öldükten sonra Leyla'nın onun mezarını ziyaret edişine atıfta bulunulmuştur.

Düşde görmüş Leyliyi bir gece bir sabih-nazar

Boynunu eğmiş dururdu kabr-i Mecnün üstüne (Gazel 548/4)

(Kaside 22/10, Kaside 22/20, Kıt'a 61/2, Gazel 7/3, Gazel 36/5, Gazel 76/4, Gazel 80/5, Gazel 99/5, Gazel 126/5, Gazel 191/3, Gazel 264/4, Gazel 276/2, Gazel 293/2, Gazel 317/3, Gazel 339/3, Gazel 339/7, Gazel 359/3, Gazel 366/1, Gazel 441/1, Gazel 461/2, Gazel 465/7, Gazel 560/2, Gazel 622/9, Gazel 630/3)

LUTF, İHSAN, KEREM: Tâli'î divanında, Allah'tan gelen lütuflar, sevgili ve sultandan gelen lütuflar üzerinde durulmuştur. Şu beyitte Allah'ın lütuflarından söz edilmiştir.

Yek katre ez-buhâr 'atâîş-i sehâb büred

Yek şemme ez-şemâîm-i lutfes bahâr yâft (Kaside 1/15)

(Bir damla ihсандan bulutun buharını götürür, O'nun lutfu olan kokulardan bir kere koklamak baharı buldurur.)

(Kaside 3/18, Kaside 3/20, Kaside 5/19, Kaside 5/22, Kaside 5/24, Kaside 6/20, Kaside 7/18, Kaside 9/31, Kaside 15/22, Kaside 16/16, Kaside 16/19, Kaside 16/21, Kaside 19/3, Kaside 19/12, Kaside 19/15, Kaside 20/32, Kaside 19/16, Kaside 22/11, Gazel 407/2, Gazel 56/5, Gazel 214/5, Gazel 225/2, Gazel 381/4)

Necatî Bey divanında bu mefhumların ele alınışı Tâli'î ile paralellik gösterir. Şu beyitte şair padişah'tan gelen cevri ve cefayı lütuf ve ihsan olarak görmektedir.

Yine bir pâdişâhın kuluyuz kim

Cefâsı lûtfdur cevri keremdir (Gazel 192/3)

(Kaside 2/14, Kaside 5/15, Kaside 15/21, Kaside 16/29, Kaside 18/1, Kaside S. 122 4/7, MŞSM 5/7, Kıt'a 58/2, Gazel 1/3, Gazel 14/6, Gazel 70/6, Gazel 85/3, Gazel 127/4, Gazel 140/3, Gazel 192/3, Gazel 276/5, Gazel 352/2, Gazel 435/5, Gazel 450/3, Gazel

519/4, Gazel 631/2, Gazel 633/2)

MANSÛR: Tâli'î'de "yardım olunmuş, zafere ulaştırılmış" anlamıyla kullanılmıştır. Hallâc-ı Mansûr olarak doğrudan bir kullanıma rastlayamıyoruz.

Der- 'aşk âhir Tâli'î berdâr çûn Mansûr şod
O-râ resed ber- 'âşıkân gülbang-i ser-dârî. (Gazel 333/5)

(Kaside 13/15, Kaside 13/17, Kaside 15/4, Gazel 133/3, Gazel 188/4)

Necatî Bey divanında bu anlamının yanında Hallâc-ı Mansûr olarak da ele alınmıştır. Şu beyitte Mansûr'a atıfta bulunulmuştur.

Tende her kılım Ene'l-Hak diye Mansûr gibi
Zülfünün ucuna ger eyleyesin dâr beni (Gazel 633/4)

(Kaside 21/45, Gazel 41/3)

MECLİS, BEZM, 'AYŞ: Tâli'î divanında üç tür meclisten bahsedilmiştir. Bunlar içki ve eğlence meclisi, şahın, sultanın meclisi ve çemendeki meclistir. Bunlardan en yaygın kullanılanı içki ve eğlence meclisidir. Şahın meclisi ve çemendeki meclis de birer eğlence meclisidir. Meclislerdeki saki, şarap, kadeh, mum, tütsü, pervane, kokular, raks ve musiki gibi unsurlardan çok sık olarak bahsedilmiştir. Aşağıdaki beyitte şair memduhu överken meclisindeki eğlencenin sürekli olmasını temenni etmektedir.

Sürûd-ı bezm-i tarab-hane-i felek înest
Ki ez-meclis-i to kem mebâd 'ayş u sürûr (Kaside 13/9)

(Feleğin sevinç evinin meclisinin şarkısı budur, senin meclisinden eğlence ve sevinç eksik olmasın.)

(Kaside 3/5, Kaside 4/3, Kaside 4/13, Kaside 5/5, Kaside 6/8, Kaside 7/13, Kaside 9/14, Kaside 12/2, Kaside 12/12, Kaside 12/13, Kaside 13/9, Kaside 13/11, Kaside 15/12, Kaside 18/9, Kaside 18/13, Gazel 26/4, Gazel 54/4, Gazel 62/1, Gazel 94/5, Gazel

114/4, Gazel 116/2, Gazel 116/4, Gazel 125/3, Gazel 125/4, Gazel 146/5, Gazel 157/4, Gazel 229/5, Gazel 234/5, Gazel 250/3, Gazel 274/5, Gazel 283/2, Gazel 290/5, Gazel 319/3, Gazel 352/1, Gazel 387/5, Gazel 389/4, Gazel 399/3)

Necatî Bey divanında daha çok bezm tabiri kullanılmış ve meclis daha değişik anlamlarda da kullanılmıştır. Bezm-i gam, bezm-i hüsn, bezm-i bela ve bezm-i kesret bunlara örnek verilebilir. Yine Tâli'î'de geçmeyen bezm-i elest (bezm-i ezel) Necatî Bey'de önemli yer tutar. Aşağıdaki beyitte şair, "herkes bezm-i eleste mesttir ama ben dudağımın kadehinden bir damla ile tekrar mest oldum" demektedir.

Her kişi bezm-i ezel mesti durur ammâ ki ben
Cür'a-i câm-ı lebinle olmuşam tekrâr mest (Gazel 34/2)

(Kaside 3/32, Kaside 6/14, Kaside 6/15, Kaside 7/7, Kaside 9/8, Kaside 14/38, Kaside 15/25, Kaside 15/43, Kaside 17/23, Kaside 18/7, Kaside 22/7, Kaside 23/9, MŞSA 2/1, Kıt'a 21/1, Kıt'a 29/2, Kıt'a 48/3, Kıt'a 90/5, Gazel 11/3, Gazel 12/4, Gazel 17/7, Gazel 37/5, Gazel 42/6, Gazel 55/2, Gazel 57/5, Gazel 62/4, Gazel 74/1, Gazel 186/1, Gazel 76/3, Gazel 77/5, Gazel 83/4, Gazel 98/7, Gazel 112/1, Gazel 133/7, Gazel 153/4, Gazel 154/5, Gazel 184/2, Gazel 192/1, Gazel 196/1, Gazel 200/5, Gazel 214/2, Gazel 224/1, Gazel 244/5, Gazel 419/3, Gazel 445/5, Gazel 470/2, Gazel 472/7, Gazel 476/3, Gazel 488/6, Gazel 497/4, Gazel 506/5, Gazel 509/7, Gazel 534/4, Gazel 562/1, Gazel 568/3, Gazel 574/4, Gazel 575/1, Gazel 576/6, Gazel 589/6, Gazel 596/5, Gazel 618/6, Gazel 622/7, Gazel 634/2, Gazel 649/2)

MEDH, SENA: Tâli'î kasidelerde padişahın övgüsünü yapmış ve bu medhiyelerde kendisinin şahın meddahlarından biri olduğunu açıkça söylemiştir. Aşağıdaki beyitlerden birincisinde şair şahın meddahı olduğunu, ikincisinde ise bu meddahlık işine başladığından beri 3 sene geçtiğini ifade etmiştir.

Devlet niger ki der-ser pür-i me-râ felek
Meddâh-ı âstân-ı şeh-i kâm-kâr kerd (Kaside 10/32)

(Felek baktı ki başımızda devlet çoktur, bizi mutlu şahın eşiğindeki meddahlardan yaptı.)

Şâhâ se sâl şod ki zi-ferhûnde-i Tâli'î

Der-midhât-ı to tûtî tab'em sühan-râst (Kaside 21/22)

(Ey şah! Seni medh etmede Tâli'î'nin mutluluğu üzerinden üç sene geçti, papağana benzeyen tabiatım söz söylemek içindir.)

(Kaside 3/32, Kaside 4/28, Kaside 8/21, Kaside 10/28, Kaside 10/29, Kaside 15/24, Kaside 15/30, Kaside 19/5, Kaside 19/23, Kaside 20/45, Kaside 21/16)

Necatî Bey de, Tâli'î kadar açık olmasa da şahın meclisindeki meddahlardan olduğunu dile getirmiştir. Şu beyitte şair şahın meclisinde binlerce ses ile meddahlık yaptığını ifade etmiştir.

Şâhâ benem ki meclis-i medhinde eylerem

Bir tât ile hezâr nevâ nitekim rübâb (Kaside 3/35)

(Kaside 2/32, Kaside 3/35, Kaside 3/46, Kaside 3/47, Kaside 7/38, Kaside 16/39, Kaside 19/45, Kaside 20/52, Kaside 20/57, Kaside 21/36, Gazel 357/6, Gazel 417/2)

MELEK (FİRİŞTE, MELÂİK, CEBRA'ÎL, CİBRİL): Tâli'î divanında daha çok perilerle birlikte sevgiliden söz edilirken meleklerden bahsedilmiştir. Bunun dışında dört büyük melekten sadece Cebrail'den söz edilmiştir.

Hutbe-i şâhî eger h'ând be-râmeş Cibril

Sidre taht u taht 'arş u 'arş minber mî şevved (Kaside 12/8)

(Şahlık hutbesini eğer Cebrail onun namına okursa sidre taht, taht dokuzuncu gök ve dokuzuncu gök minber olur.)

(Kaside 15/31, Gazel 48/4, Gazel 51/3, Gazel 61/4, Gazel 121/3, Gazel 202/3, Gazel 313/4, Gazel 352/3)

Necatî Bey divanında melek mefhumu genel olarak dini kitaplarda yer aldığı gibi ele alınmıştır. Buna bağlı olarak melekler gökte yer alır ve insanlar tarafından görülmezler. Görülmez oluşları nedeniyle, sevgilinin güzelliğinden söz edilirken sevgili meleğe teşbih edilmiştir. Necatî Bey divanında da 4 melekten sadece Cebrail'den söz edilmiştir. Cibril, Ruh-ül-Emin, Ruhü'l-Kudüs gibi isimlerle anılmıştır. Şu beyitte de Cibril-i Emin diye geçmektedir.

İder enfâs-ı saba etrafa 'arz-ı i'tidal

Âyet-i Rahmet getürmüş gibi Cibril-i Emin (Kaside 20/4)

(Kaside 10/5, Kaside 13/10, Kaside 16/4, Kaside 20/4, Gazel 27/1, Gazel 46/3, Gazel 57/2, Gazel 61/2, Gazel 66/4, Gazel 102/4, Gazel 159/7, Gazel 167/4, Gazel 169/4, Gazel 218/3, Gazel 321/1, Gazel 323/5, Gazel 374/3, Gazel 382/4, Gazel 384/3, Gazel 392/4, Gazel 502/2, Gazel 528/7, Gazel 551/8, Gazel 600/4, Gazel 624/3, Gazel 647/3)

MERKEB: Tâli'î divanında merkeb, “eşek” anlamından ziyade memduhların binekleri yerine kullanılmıştır. Memduhları övmek için onların bineklerinden yararlanılmıştır. Bineklerin nalından, çoşmalarından, ayaklarının altındaki topraktan, yelelerinden ve tırnaklarından hareketle memduhun övgüsü yapılmıştır.

Ham geşt hilâl ez-pey-i ta'zîm-i şeb-i 'ıyd

Tâ bûse dehed na'l-i süm-i merkeb-i hân-râ (Kaside 4/10)

(Hükümdarın eşeklerinin tırnağının nalından öpücük verene kadar, bayram gecesi ikramdan sonra hilal kıvrım oldu.)

(Kaside 8/28, Kaside 10/25, Kaside 11/16, Kaside 14/20, Kaside 19/4, Kaside 22/18, Gazel 205/1, Kıt'a 12/2)

Necatî Bey divanında merkeb mefhumu kullanılmamıştır. 2 beyitte eşek sözcüğünün geçtiğini görüyoruz. Birinci beyitte kulluk etmek ile eşek arasında bir ilgi kurulurken (Bkz. Mersiye-i Ester 13), aşağıdaki beyitte rakip ile eşek arasında benzerlik ilgisi

kurulmuştur.

Kûyuna varıp rakip ölmek dilermiş dostum
Ne domuz kurbân olur ne cennete girer eşek (Gazel 327/4)

MEST, SER-HOŞ, SER-MEST, MEY-HOR: Tâli'î Rind bir şairdir. Bu yüzden şaraba düşkündür. Kendini sarhoş olarak nitelendirir. İçki yasağından sitemde bulunur. Ramazanda daima bayram gününü ve bugünün geldiğini bildiren hilal'i gözler. Sevgili ve sakiye ait unsurlar dahi onu mest etmeye yeterlidir. Özellikle dudaklar karşısında şair daima mesttir. Yine göz mesttir. Gözün sarhoş oluşu bakımından nergis ile göz arasında bir ilgi kurulmuştur. Şairin bu mest hali şu beyitte açıkça görülmektedir.

Men ki ser-hoş-ı ber-der-i mey-hâne îm der-tavaf
Meşrebem pâkest o dârem dil be-mey çûn şîşe-i sâf (Gazel 290/1)

(Ben meyhane kapısında dolanan bir sarhoşum, yaradılışım temizdir ve saf şişe gibi gönlümü şaraba tuttum.)

(Kaside 11/2, Kaside 11/9, Kaside 13/19, Kaside 15/31, Kaside 18/5, Kaside 20/6, Kaside 20/16, Gazel 6/1, Gazel 8/1, Gazel 13/3, Gazel 17/2, Gazel 22/6, Gazel 43/5, Gazel 47/3, Gazel 54/5, Gazel 62/3, Gazel 70/1, Gazel 83/4, Gazel 90/6, Gazel 93/4, Gazel 113/3, Gazel 124/1, Gazel 131/3, Gazel 142/1, Gazel 160/3, Gazel 171/2, Gazel 200/1, Gazel 217/5, Gazel 221/4, Gazel 237/4, Gazel 245/5, Gazel 290/5, Gazel 310/1, Gazel 361/3, Gazel 376/5, Gazel 388/5, Gazel 406/5, Gazel 412/5)

Necatî Bey Tâli'î kadar şaraba düşkün olmasa da, mestliği aynı yönlerden ele almıştır. Şu beyitte şair meyhane köşelerinde bazen mest bazen de humarlı bir halde olduğunu ifade etmiştir.

Gûşe-i mey-hânede geh mest olurum geh humâr
Böylelikden zâhid-i hûş-yâra n'etdim n'eyledim (Gazel 377/4)

(Gazel 11/2, Gazel 25/6, Gazel 29/3, Gazel 44/1, Gazel 92/3, Gazel 100/2, Gazel 188/3, Gazel 190/6, Gazel 210/2, Gazel 214/5, Gazel 249/2, Gazel 272/5, Gazel 297/6, Gazel 385/4, Gazel 388/6, Gazel 426/3, Gazel 538/4, Gazel 549/1, Gazel 623/5)

MEY-HÂNE, HARÂBÂT, MEY-KEDE: Şaraba düşkün olan Tâli'î için meyhanenin değeri büyüktür. Sevgilinin köyü ve eşliğinden sonra şairin mutlu olduğu yer meyhanedir. Sevgiliden sonra en büyük arzusu meyhaneye gitmektir. Öyle ki içki yasağı olmasına rağmen, içki içmekle ilgili şiirler yazmış bu şiirlerde meyhaneye gitme arzusunu dile getirmekten çekinmemiştir. Aşağıdaki beyitte bunu çok net olarak görebiliyoruz.

Dâred hayâl-i mey-kede ez-şevk Tâli'î
H'âhed murâd yâft eger nîk der reved (Gazel 210/5)

(Tâli'î şevkten meyhanenin hayalini tuttu eğer içeri girerse muradını bulacak.)

(Kaside 4/4, Gazel 22/6, Gazel 44/5, Gazel 46/1, Gazel 54/5, Gazel 79/1, Gazel 84/1, Gazel 107/6, Gazel 118/5, Gazel 123/1, Gazel 156/4, Gazel 162/3, Gazel 218/5, Gazel 258/3, Gazel 260/3, Gazel 266/2, Gazel 276/5, Gazel 286/1, Gazel 290/1, Gazel 305/2, Gazel 322/2, Gazel 343/5, Gazel 374/2, Gazel 384/5, Gazel 388/5)

Necatî Bey divanında da durum farklı değildir. Ona göre devlete ve saadete ulaşmanın yolu meyhaneden geçer. Şair şu beyitte de meyhanenin önüne geldiği için kendini devlet sahibi olarak görmektedir.

Necâti mey-kede sadrına geçti devletle
Ne hoş bilir gore yerini vay bu devletsiz (Gazel 237/7)

(Gazel 9/4, Gazel 19/7, Gazel 61/1, Gazel 80/2, Gazel 118/5, Gazel 120/3, Gazel 232/7, Gazel 238/3, Gazel 277/5, Gazel 300/7, Gazel 353/4, Gazel 357/2, Gazel 405/3, Gazel 451/6, Gazel 458/3, Gazel 505/3, Gazel 551//3, Gazel 600/3, Gazel 608/7)

MIZRAK (RÜMH, SİNÂN): Tâli'î'nin memduhu övdüğü kasidelerde, nadir de olsa onun mızrağından söz ettiği görülür. Onun mızrağı bir yılan ve engereğe teşbih edilmiştir. Savaş günü düşmanları perişan eden mızrak, kılıçla birlikte fitneye sebep olmuştur. Şu beyitte mızrak yılanı teşbih edilmiştir.

Kadr-i cinân ne-dâşet zer-i sürh-i âftâb

Çarheş zi-nakd-i mihr-i to sâhib-i 'ayâr kerd (Kaside 10/22)

(Seni mızrağının yılanı her tarafı karanlık yaptı ve kötülüğünü isteyenleri savaş gününde perişan yaptı.)

(Kaside 4/15, Kaside 11/23, Kaside 11/33)

Necatî Bey de memduhun övgüsünde mızrağından söz etmiştir. Şu beyitte memduhun mızrağı, gürzü ve okundan söz edilmiştir.

Da'im sinan ü gürza ser-efrâz ü saf-şiken

Her dem kemend ü tiri adu-bend u can-şikar (Kaside 6/30)

(MŞSA 4/5, Kaside 12/17)

MİHR Ü VEFÂ: Tâli'î'de bu mesneviye sadece bir beyitte değinilmiştir. Bu kullanımda mesnevinin kahramanları olan Vefâ ve Mihr'in böbürlendikleri ifade edilmiştir.

Vefâ o Mihr pîndârî ki dâred

Berev ey Tâli'î inhâ pîndâr. (Gazel 252/5)

(Mihr ve vefa böbürlendiler; Ey Tâli'î! Git, bunlar böbürlendiler.)

Necatî Bey divanında bir beyitte Mihr ü Vefa'dan destan diye söz edilirken, diğer beitlerde sevgi ve vefa anlamında kullanılmıştır. Şu beyitte şair gönül eğlencesi olarak Mihr u Vefa destanını bulduğunu ifade etmektedir.

Bana ser-name-i aşk ile ta'n etmen ki bir kaç gün
Gönül eglencesi mihr ü vefâ destânını buldum (Gazel 359/4)

(Gazel 226/4, Gazel 483/3, Gazel 595/3, Gazel 599/1, Gazel 646/4)

MUHTESİB (ŞAHNE, ŞİHNE, ZABITA): Bugünkü zabitalara verilen ad. Şehirlerdeki asayıştan sorumludur. Daha çok içki yasağıyla ilgili durumlarda kendilerinden söz edilmiştir. Bazen içki yasağını koyan kişi, bazen de hükümdar tarafından konulan içki yasağının uygulayıcısı olarak gösterilir. Bu yüzden şarabı seven şairler tarafından sevilmezler. Zabitalardan Tâli'î'ye rahat yoktur, ne zaman şarap içmeye kalksa zabita karşısındadır. Şarap içme hayalini tutsa zabita hayaline de girer. Aşağıdaki beyitte zabıtaya bir sitem vardır.

Ey muhtesib be-şehr o vilâyet zi-sa'y-i to
Hürmet ne-mâned câm-ı mey-i lâle-reng-râ (Kıt'a 16/1)

(Ey zabita! Şehir ve vilayetlerde senin gayretin yüzünden lale renkli şarap kadehine hürmet kalmadı.)

(Gazel 4/2, Gazel 26/2, Gazel 61/3, Gazel 84/1, Gazel 119/3, Gazel 123/1, Gazel 130/3, Gazel 141/2, Gazel 144/3, Gazel 162/5, Gazel 193/5, Gazel 237/3, Gazel 275/1, Gazel 284/5, Gazel 289/5, Gazel 301/1, Gazel 306/2, Gazel 346/5, Gazel 358/3, Gazel 372/3, Gazel 413/4, Kıt'a 17/2, Kıt'a 17/3)

Necatî Bey de muhtesibi benzer yönlerden ele almıştır. Ancak muhtesibin kullanımı Tâli'î'deki kadar geniş yer tutmaz. Şu beyitte şair muhtesib ile yüz yüze gelen bir sarhoşun tasvirini yapar ve ona ayağının yere düzgün basmasını öğütler.

Düz basınca ayağın salınma ey ser-mest-i nâz
Muhtesib yüzüne geldin nâzüğ ü rindâne bas (Gazel 256/4)

(Gazel 289/4, Gazel 425/2, Gazel 475/9, Gazel 518/4)

MÛR, MÛRÇE: Karınca, Tâli'î divanında sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri ile birlikte, ince beli nedeniyle de “karıncanın kılına zarar gelmedi” ibaresine atıfta bulunularak memduhun övgüsünde, yine küçüklüğü ve buğdayı yuvaya taşıması tasvir edilerek verilmiştir.

Der-dil-i teng hayâl-i hatt-ı ân şûh me-râ
Âmed ân gûne ki der-hâne-i hod âyed mûr (Gazel 234/2)

(O güzelin yanağındaki ayva tüyelerinin hayali dar gönlümüze, yuvasına gelen karınca gibi geldi.)

(Kaside 8/30, Gazel 249/4, Gazel 413/5, Kıt'a 18/5)

Necatî Bey divanında ise daha çok Hz. Süleyman ile olan ilişkisine atıfta bulunulmuştur. Yine sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri ve aşığın sinesi ile karınca arasında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur. Şu beyitte şair sevgilinin kendisine köpeğim demesi ile Süleyman'ın karıncanın adını anmasını bir tutar.

Lutfdur yârin Necati'ye itimdir dediğî
Adın anmaktır karıncaya Süleyman bahşişi (Gazel 605/6)

(Kaside 11/48, Kaside 11/55, Gazel 119/3, Gazel 124/5, Gazel 134/6, Gazel 518/2)

MÛSÂ: Hz. Musa Tâli'î divanında, Allah ile konuşması (Kelîm vasfı), Allah'ın Tur dağında ona nur olarak görünmesi, ejderha olabilen asası ve çobanlığı gibi yönleriyle ele alınmıştır.

Ger beher mûy şod hasm-ı to ejderhâyî
Kadd-i rümh-i to be-def'eş çûn 'asâ-yi Mûsâ'st (Kaside 8/25)

(Eğer senin düşmanlarının her bir saç teli bir ejderha olursa, senin mızrağının boyu Musa'nın asası gibi onları defeder.)

Yukarıdaki beyitte de şahın mızrağı, Musa'nın asası ile ilişkilendirilmiştir. Bu konudaki diğer beyitler şunlardır:

(Kaside 1/9, Kaside 4/19, Kaside 5/3, Kaside 7/4, Kaside 8/25, Kaside 9/27, Kaside 20/10)

Necatî Bey divanında ise onun Kelim sıfatından söz edilmiş ve Hz. İsa ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte ise onun Firavun ile arasında geçen olaylara atıfta bulunulmuştur.

Yâ meğer kim leşker-i Für'avnı ederler helak
Nil şakk olmuş durur Mûsâ elinde bî-gümân (Gazel 431/5)

(Kaside 23/15, Gazel 155/1)

MÛSİKÎ, MUTRİB: Tâli'î divanında müzik aletlerinden çeng, ney, rebab ve tef'ten bahsedilmiştir. Çalgıcı anlamına gelen mutrib ve müzik terimlerinden olan makam da çokça kullanılmıştır. Birkaç beyitte müzik ve çalgı ile birlikte Zühreden söz edilmiştir. aşağıdaki beyitte de Zühre feleğin zirvesinde şairin beyitlerini çeng ve rebab eşliğinde okuyormuş gibi tasvir edilmiştir.

Zühre ber-vech-i kinâyet dûş ber evc-i felek
H'ând ân ebyât-râ ber nagme-i çeng u rebâb (Kaside 7/9)

(Zühre dün gece kinaye sebebiyle feleğin zirvesinde, bu beyitleri çeng ve rebab nağmeleri üzerine okudu.)

(Kaside 4/4, Kaside 12/10, Kaside 18/23, Kaside 21/5, Gazel 9/5, Gazel 141/5, Gazel 260/5, Gazel 310/3, Kıt'a 10/2)

Necatî Bey divanında ise genel olarak müzik şiirle olan ilişkisi bakımından ele alınmıştır. şair beyitlerinin ahengini ve şiirselliğini vurgulamak için mutriblere okutmak niyetindedir. Müzik aletlerinden ise sadece çeng ve neyden söz edilmiştir. Bunlar da

genel olarak içki meclislerinin tasviri içinde verilmiştir. Şu beyitte şair mutribe seslenir ve ondan şiirleirni tekrar okumasını ister.

Necati şî'rin okudun hoş ettin ey mutrib
Yine terennüm et ol aşıkane yerçeğizi (Gazel 563/5)

(Kaside 15/9, MŞSM 6/5, Gazel 66/6, Gazel 93/5, Gazel 220/4, Gazel 305/2, Gazel 325/7, Gazel 342/1, Gazel 547/4, Gazel 563/5, Gazel 632/7)

MÜNECCİM: Yıldızların insanlar üzerindeki etkisini inceleyip ona göre tahminlerde bulunulması, Tâli'î divanında da işlenmiştir. Sevgili ve memduhun övgüsünde müneccimin ileriye görebilmesinden yararlanılmıştır. Şu beyitte şair memduhu överken müneccimin güzel günleri gördüğünü dolayısıyla şahın talihinin açık olduğunu ifade etmiştir.

Ahter-şinâs-ı dehr pey-i feth-i mülk ü dîn
Rûy-i to dîd u rûz-ı nikû ihtiyâr kerd (Kaside 10/20)

(Dünyanın müneccimi, din ve ülkenin fethinden sonra senin yüzünü gördü ve güzel günler gördü, seçti.)

(Gazel 279/1, Gazel 371/2)

Necatî divanında iki beyitte müneccimden söz edilmiştir. Şair saadetin izinin memduhun kapısında görülebileceğini ifade edip münencime boşuna gökyüzündeki yıldızlara bakmamasını söylemektedir.

Görsün kapunda kebkebün izi sa'âdetin
Gükde müneccim eylemesün yıldızı hisâb (Kaside 3/24)

(Gazel 325/5)

MÜRĞ, TAYR, TÂYİR, TUYÛR: Tâli'î divanında genel olarak kuş kavramı, aşğın gönlü ve canı, sevgilinin okları ile birlikte düşünülmüştür. Bunun yanında nadiren doğal ortamdaki kuşlardan söz edilmiştir. Doğan, Hüma ve 'Ankâ kuşlarına beyitlerde rastlıyoruz. Seher kuşu (mürğ-i seher), su kuşu (mürğ-i âbî) ve posta kuşundan (mürğ-i nâme-ber) da söz edilmiştir.

Çûn fütâdem der-reheş tîreş nî-âyed ber-tenem

Mürğ ber-rûy-i zemîn kem gîred ârî âşiyân (Gazel 340/4)

(Onun yoluna düştüğüm için, onun oku tenime gelmedi. Evet kuş yeryüzünü az mesken tutar.)

(Kaside 10/6, Kaside 13/10, Gazel 12/5, Gazel 16/5, Gazel59/5, Gazel 61/2, Gazel 62/4, Gazel 71/5, Gazel 73/3, Gazel 76/4, Gazel 119/1, Gazel 188/4, Gazel 194/4, Gazel 217/1, Gazel 261/2, Gazel 265/4, Gazel 268/2, Gazel 342/2, Gazel 367/5, Gazel 371/4, Gazel 391/4)

Necatî Bey divanında bu mefhumların ele alınışı genel olarak Tâli'î ile paraleldir. Ancak adını andıkları kuş türleri farklılık gösterir. Tâli'î'de Hüma, 'Anka ve doğan'dans öz edilirken Necatî Bey Simurg'u kullanmıştır. Şu beyitte ise kuş deyim içinde kullanılarak, kuş kondurmak deyimine atıfta bulunulmuştur.

Yazamaz bir serv kim ola müşabih kaddine

Gerçi kuşlar kondurur yazmakta nakkaş üstüne (Gazel 550/3)

(Kaside 8/23, Kaside 23/8, Gazel 51/6, Gazel 115/4, Gazel 147/5, Gazel 316/3)

NAMÂZ: Tâli'î divanında İslam'ın beş şartından olan namazdan çok, sevgili önünde eğilmek, secdeye kapanmak şeklinde ele alınmıştır. Kibleye yönelme, secdeye varma gibi terimlerle namaza atıfta bulunulmuştur. Aşağıdaki beyitte de namaz esnasında konuşmanın uygun düşmemesine atıfta bulunulmuştur.

Pîş-i o der-secde hâl-i hod be-h'âhem güft bâz
Sehv bâşed ger sühan gûyend merdüm der-namâz (Gazel 263/1)

(Onun önünde secde durumunda kendi halimi tekrar söylemek istedim; eğer namazda insanlar söz söylerlerse hata olur.)

(Kaside 4/35, Gazel 65/4, Gazel 131/5, Gazel 162/2, Gazel 225/4, Gazel 261/4, Gazel 306/3)

Necatî Bey divanında da namazın ele alınışı Tâli'î'deki gibidir. Şu beyitte sabah namazının güneş doğduktan sonratabıl olduğu ifade edilmiştir.

Tan namâzı bâtil olur matla'-ı hûşidden
Zühd esâsı bozultur câm-ı şarâb-ı nâbdan (Gazel 383/8)

(Kaside 4/2, Kaside S. 122 3/4, Gazel 37/4, Gazel 48/3, Gazel 289/3, Gazel 348/3, Gazel 475/4, Gazel 520/4, Gazel 573/6, Gazel 627/2, Gazel 634/5)

NAR, ENÂR: Tâli'î divanında iki ayrı beyitte geçmektedir. Bu iki beyitte de rengi itibariyle ele alınmıştır. Kırmızı rengi dolayısıyla sevgilinin dudağı ve gönlün kanı ile bir arada verilmiştir.

Der-çemen bâ-hakka-i la'l-i to dem mî-zed enâr
Zed sabâ silf be-rû pür-hûn şodeş der-dem-i demen (Gazel 355/4)

(Nar çemende senin dudağınla iddadan bahsetti, saba rüzgarı doğma vaktinde yüzüne tokat vurdu, kanla doldu.)

(Kaside 11/5)

Necatî Bey divanında ise nar 3 beyitte geçmektedir. Bu beyitlerde nar ayva ve elma ile birlikte ele alınmıştır. Yine rengi itibariyle sevgilinin dudağı ile nar arasında benzerlik ilgisi kurulmuştur. Şu beyitte nar, sevgilinin duağı ve kân-ı Bedehşân arasında kırmızı

renkleri bakımından bir benzerlik ilgisi kurulmuştur.

Hecr-i lebinle kân-ı Bedahşân mıdır enâr

Kim bağlanır içinde olan kan girih girih (Gazel 524/6)

(Kaside S. 122 1/5, Gazel 593/5)

NERGİS: Tâli'î divanında çok geniş yer kaplayan Nergis, göze teşbih edilmek suretiyle, uykusuzluk, mestlik, mahmurluk, körlük, hastalık ve utangaçlık hali içinde verilmiştir. Hatta bir kaside nergis üzerine kurulmuştur (bkz. Kaside 20). Nergis sevda kelimesi ile yan yana geldiğinde de, hastalığa vurgu yapılır. Bunların dışında nergis rengi ve diğer vasıfları bakımından, çemendeki diğer unsurlarla bir arada verilmiştir. Şu beyitte ise şair kendisini nergis tabiatlı olarak gösterir ve tabiatının nergisinin yapraksız olduğunu söyleyerek şiirinin özgün olduğunu ifade eder.

Nergis-i ravza-i tab'-ı men bî-bergest in

Ne zi-büstân-ı kes âvürde em in-câ nergis (Kaside 20/44)

(Bu benim tabiatımın bahçesindeki nergis yapraksızdır, Nergisi buraya kimsenin bahçesinden getirmedi.)

(Kaside 9/15, Kaside 16/5, Kaside 20/1, Kaside 20/2, Kaside 20/5, Kaside 20/6, Kaside 20/7, Kaside 20/8, Kaside 20/11, Kaside 20/13, Kaside 20/16, Kaside 20/20, Kaside 20/21, Kaside 20/22, Kaside 20/24, Kaside 20/27, Kaside 20/30, Kaside 20/31, Kaside 20/33, Kaside 22/7, Gazel 7/2, Gazel 30/3, Gazel 34/1, Gazel 84/3, Gazel 89/3, Gazel 90/5, Gazel 91/2, Gazel 100/4, Gazel 120/3, Gazel 125/1, Gazel 190/5, Gazel 200/4, Gazel 220/3, Gazel 255/3, Gazel 257/4, Gazel 318/4, Gazel 404/3, Gazel 407/3, Gazel 408/3)

Necatî Bey divanında Nergis'in ele alınışı Tâli'î ile paralellik gösterir. Nergis daha çok göz ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte nergis “göz görmezse yüz utanmaz” sözü ile birlikte kullanılmıştır.

Meseldurur bu ki göz görmese yüz utanmaz
Necâtîyâ ne ‘aceb nergis ola ger gütâh (Gazel 44/7)

(Kaside 1/28, Kaside 5/4, Kaside 6/21, Kaside 8/16, Kaside 21/5, TSA 3/9, Kaside S. 122 1/6, Kıt’a 13/1, Gazel 75/4, Gazel 85/1, Gazel 94/5, Gazel 102/2, Gazel 122/4, Gazel 128/6, Gazel 186/2, Gazel 238/1, Gazel 291/2, Gazel 295/4, Gazel 296/4, Gazel 319/5, Gazel 320/3, Gazel 399/3, Gazel 441/5, Gazel 485/6, Gazel 515/2, Gazel 558/3, Gazel 593/6, Gazel 607/6)

NEV-RÛZ: Tâli’î divanında çokça yer alan nevrüz, baharla ilgili özellikler içinde verilmiş ve kutsal bir bayram olarak kabul edilmiştir. Çoğunlukla ramazan yada kurban bayramı ile beraber verilmiştir. Memduhlar övüldüğünde bayramları, yeni yılları ve nevrüz bayramları kutlanmıştır. Tâli’î nevrüzün gelişi ile beraber doğadaki canlılığı ilkbahar mevsimini ve bu durumlardaki eğlenceleri şiirde tasvir etmiştir. Bu yüzden ilkbahar ve nevrüz birada verilmiştir. Hatta Nevrûziye yazma geleneğine uyarak Nevrûziye de yazmıştır (Bkz. Kaside 9). Aşağıdaki beyitte Venüs ile Jüpiter’in aynı burçta yan yana gelişi ve bunun kutluluk, bereket, uğur sayılmasına atıfta bulunulmuştur. Buradan hareketle Nevruz’un kutsallığına değinilmiştir.

Nevrûz-ı mübârek-ruh u ‘îd-i ramazân-râ
Bâ-yek-diger emsâl çû sa’deyn-i kırânest(Kaside 9/2)

(Kutsal çehreli Nevruz ve Ramazan bayramının başka bir örneği sa’deyn-i kırân’dır.)

(Kaside 3/1, Kaside 9/1, Kaside 9/3, Kaside 9/7, Kaside 9/13, Kaside 9/14, Kaside 9/17, Kaside 9/18, Kaside 9/19, Kaside 9/33, Kaside 9/34, Kaside 10/11, Kaside 10/34, Kaside 22/2, Kaside 22/28, Gazel 212/1, Gazel 212/2, Gazel 212/4)

Necatî Bey divanında ise daha çok Nevrûz ile birlikte doğadaki canlanma ve kendini yenileyip dönüştürmeden hareketle, sevgilinin güzellik unsurları ile bir ilişki kurulmuştur. Şu beyitte bayram ve Nevrûz’un güzeller gibi süslendiği ifade edilmiştir.

Güzeller gibi bayram ile nev-rûz
Bezenmiş bir birbirinden yegrek olmuş (Gazel 254/2)

(Kaside 2/33, Kaside 15/11, Kaside S. 122 4/5, Murabba 2/1, Murabba 7/1, Gazel 244/2, Gazel 621/1)

NÛH: Tâli'î divanında bahsi geçen peygamberlerden biri de Nûh peygamberdir. Hz. Nuh tufan ve gemisi ile birlikte ele alınmıştır.

Der-emân çûn keştî-i Nûhî zi-seyl-i hâdisât
Ger heme 'âlem zi-tûfân ser ser kered (Kaside 6/7)

(Eğer bütün alem tufandan baştan başa harap olursa, aman içinde sel hadiselerinden Nuh'un gemisi gibi yapar.)

(Gazel 119/4, Kıt'a 18/13)

Necatî Bey divanında Nuh'tan sadece bir beyitte bahsedilmiştir. Şu beyitte yaklaşık olarak bin yıl yaşadığı rivayet edilen Nuh'un ömrü üzerinde durulmuştur.

Bir demi bin yıl kadardır derd-i hecrin ey tabîb
Vasl umarız ömr-i Nuh u şiddet-i Eyyûb ile (Gazel 506/4)

OK (HADENG, TÎR, NÂVEK): Tâli'î divanında en çok ele alınan unsurlardandır. Daha çok sevgiliye ait unsurların oka benzetilmesi sonucu ele alınmıştır. Ancak memduh övülürken savaş sahneleri sırasında onun oklarından da söz edilmiştir. Memduhun okları düşmana ıstırap ve keder vererek onların mağlup olmalarına neden olmuştur. Tâli'î divanında okun kullanılışı, aşığı yaralayan mefhumlarla benzerlikler üzerine kuruludur. Sevgilinin gamzesi, kirpikleri, boyu ve gözleri oka benzetilmiştir. Sevgiliden gelen oklar aşığın sinesine saplanır ve gönüldeki gamı alır. Aşık bu okları gönülde en kıymetli hazinesiymiş gibi saklar. Tâli'î divanında ok, sine, gamze, kirpik ve gönül bu açıdan birlikte kullanılmıştır. Ok sandal ve gemiye, aşığın gözü de denize benzetilmiştir. Bazen ok bir kuşa gönül de kafese benzetilmiştir. Şu beyitte de aynı

durum söz konusudur.

Mürğîst nâvek-i to ki o-râ çeşm-i h'îş

Dârem nigâh o ez-müjehâ sâzem kafes (Gazel 268/2)

(Senin okun bir kuştur, onu kendi gözümle gördüm ve kirpiklerden ona kafes yaptım.)

(Kaside 11/30, Kaside 14/25, Kaside 17/20, Gazel 10/1, Gazel 10/3, Gazel 13/2, Gazel 15/3, Gazel 16/3, Gazel 21/1, Gazel 24/5, Gazel 26/1, Gazel 29/1, Gazel 35/1, Gazel 35/2, Gazel 58/1, Gazel 62/1, Gazel 71/2, Gazel 75/1, Gazel 79/5, Gazel 82/4, Gazel 92/5, Gazel 93/1, Gazel 93/2, Gazel 97/1, Gazel 97/4, Gazel 99/2, Gazel 100/1, Gazel 100/5, Gazel 102/2, Gazel 104/3, Gazel 105/2, Gazel 111/1, Gazel 112/2, Gazel 127/5, Gazel 128/3, Gazel 130/2, Gazel 131/1, Gazel 141/1, Gazel 143/3, Gazel 144/1, Gazel 145/4, Gazel 148/1, Gazel 148/2, Gazel 159/2, Gazel 161/3, Gazel 166/1, Gazel 170/3, Gazel 174/2, Gazel 190/2, Gazel 200/5, Gazel 210/1, Gazel 211/1, Gazel 214/3, Gazel 219/3, Gazel 223/1, Gazel 223/3, Gazel 223/5, Gazel 224/3, Gazel 234/4, Gazel 241/1, Gazel 241/5, Gazel 243/3, Gazel 247/1, Gazel 254/2, Gazel 256/2, Gazel 264/1, Gazel 265/4, Gazel 276/1, Gazel 281/3, Gazel 283/1, Gazel 302/1, Gazel 305/5, Gazel 314/3, Gazel 325/1, Gazel 342/2, Gazel 350/4, Gazel 357/2, Gazel 362/2, Gazel 366/3, Gazel 371/3, Gazel 378/1, Gazel 380/4, Gazel 386/1, Gazel 387/1, 405/2)

Necatî Bey divanında okun ele alınışı Tâli'î ile aynı yönlerden olsa da, Necatî'de kullanımı daha azdır. Ayrıca Necatî Bey divanında Tâli'î'den farklı olarak melamet oklarından bahsedilmiştir. Şu beyitte şair sinesinin melamet okarlıyla dolduğunu ifade etmektedir.

Melâmet okları ile dolarsa sîne nola

Gazâl-i aşka makam olmağa gerek bîşe (Gazel 507/2)

(Kaside 7/8, Kaside 25/25, Mesnevi 1/1, Mesnevi 1/3, Gazel 8/5, Gazel 25/5, Gazel 97/4, Gazel 106/3, Gazel 143/3, Gazel 229/5, Gazel 260/7, Gazel 262/1, Gazel 268/5, Gazel 318/2, Gazel 373/1, Gazel 378/3, Gazel 419/1, Gazel 488/1, Gazel 547/3, Gazel 563/4, Gazel 608/2, Gazel 620/1)

ORUÇ (RÛZE, MÂH-İ RÛZE, MEH-İ SİYEM): Mevlevî olduğunu düşündüğümüz Tâli'î için orucun dini mahiyetinden çok, oruçtan sonraki ramazan bayramı önemlidir. O oruç tutmaz, ramazan ayında bile meyhaneye giden bir rind olduğunu söyler. Onun için ramazan ve oruç yasaklar devridir ve bu durumdan hoşnut değildir. Hilalin görünmesi bayramın habercisi ve bu olumsuz olarak gördüğü durumun sona ermesi demektir. Aşağıdaki beyitlerden birincisinde ramazan ayında şarap içilmediğini, ikincisinde ise oruç tutmadığını ifade etmiştir.

Der-devr-i meh-i rûze hum-ı bâde be-halvet
Yek-mâh çünân bod ki ne-güşâd dehân-râ (Kaside 4/2)

(Ramazan ayı döneminde şarap küpü yalnızlıkla bir ay öyle oldu ki ağzını açmadı.)

Rûze dârîm velî ez-pey-i iftâr-ı şeb
Hordenî hiç ne-dârîm meger rûze horîm. (Kıt'a 1/2)

(Oruç tuttum lakin gece iftardan sonra, meğer hiç yiyecek almadan orucu yemişim.)

(Kaside 4/1, Kaside 4/2, Kaside 4/6, Kaside 4/33, Kaside 9/33, Gazel 374/4, Kıt'a 1/1, Kıt'a 16/2)

Necatî Bey divanında daha çok oruç ayındaki uygulamalar üzerinde durulmuştur. Ayrıca şair sevgilinin dudaklarından öpücük alamaması ile oruç arasında bir ilgi kurmuştur. Şu beyitte seferi olanlara orucun farz olmamasına atıfta bulunulmuştur.

Cân gider oldu gel seni görsünk' ocevri kim
Oruc revâ degüldür iderken kişi sefer (Gazel 58/2)

(Kıt'a 89/2, Kaside 9/49, Gazel 40/3, Gazel 454/1, Gazel 479/2, Gazel 596/3)

PÂ-BÛS, PÂ-Y-BÛS: Ayak öpücü, Tâli'î divanında memduhun övgüsünde ele alınmıştır. Memduhtan ihsanlar, lütuflar bekleyenler onun ayak öpücüleri olarak adlandırılmıştır. Aşık yani şair bunları her gördüğünde acı çeker. Çünkü o bulunduğu

yerde başka kimseyi istememektedir. Şu beyitte şair ayak öpücülerinin geldiğini her gördüğünde gözyaşı döktüğünü ifade etmiştir.

Pâ-bûs-i to her vaktî ki âmed
Sirişk-i Tâli'î ser der-kadem bod (Gazel 152/5)

(Ayak öpücülerin her geldiklerinde, Tâli'î'nin gözyaşları ayak altında idi.)

(Kaside 15/19, Gazel 20/1, Gazel 133/2, Gazel 389/2)

Necatî Bey divanında bu mefhumu sadece bir beyitte yer verilmiştir. Şu beyitte şair sultanın ayak öpücülüğü için gayret göstermesi gerektiğini ifade etmektedir.

Pây-bûs-i Şehriyâra sa'y et olma nâ-ümid
Ey Necâtî kimse görmez devleti erden ırağ (Gazel 266/7)

PÎR-İ MUGÂN: Meyhanenin başkışisi, Tâli'î divanında saygı duyulan bir kişi olarak ele alınır. O rindleri korur gözetir, zahidlere ise hiç ilgi göstermez.

Zi-câm-ı mey ki feyzeş kısmet pîr-i mugân başed
Ne-bâşed sûd zâhid-râ eger bâşed ziyân bâşed (Gazel 145/1)

(Onun feyzinden şarap şişesi olan pîr-i mugân'dan zahide fayda olmaz eğer olursa ziyan olur.)

(Gazel 230/1, Gazel 284/2)

Necatî Bey divanında da benzer yönlerden ele alınmıştır. Bunun yanında pîr-i meykede, pîr-i mey-furuş gibi isimlerle de anılmıştır. Şu beyitte şair ona seslenmekte ve büyüklük gösterip bir kadeh sunmasını istemektedir.

Ey pîr-i mey-furuş başumda humâr var
Gel bir ayag sun elümi al atalığ it (Gazel 31/2)

(Gazel 79/4, Gazel 87/6, Gazel 89/6, Gazel 94/6, Gazel 223/6)

RAKÎP (ADU, AĞYÂR, ASİ, DÜŞMAN, BED-HÂH): Divan şiirindeki aşk üçgeninin bir parçası olan rakip Tâli'î divanında da çok geniş yer tutar. Genel olarak sevgiliye hitap edildiğinde rakip bir köpek olur. Hükümdara hitap edildiğinde ise rakip onun kötülüğünü isteyenler ve düşmanlarıdır. Bilindiği gibi rakip hep olumsuz olarak algılanır. Tâli'î'de bu durum devam etmekle beraber şairin bazen rakiple dost olduğu onu yücelttiği, kendisini ondan hakir gördüğü durumlar da söz konusudur. Ama genel olarak rakip kötü bir varlık olarak algılanmıştır. Rakip aşığa daima yanlış ve yalan haber verdiği için kötüdür. Bütün olumsuz vasıfları kendisinde toplamasına rağmen sevgiliden lütuf gören yine odur. Bu durum aşığı kahreder ve feryat edip ahlar çıkarmasına neden olur. Tabi bütün bu olumsuz düşünceler aşığın bakış açısına göre verilmiştir. Bu yüzden rakibin ölümünü ister. Tâli'î divanında rakibin en çok benzetildiği hayvan köpektir. Bunun yanında karga, şeytan, kafir, kış, geceye teşbih edilmiştir. Tâli'î'nin gözünde rakip yalancı, hased sahibi, kötü huylu, belaya sebep olan ve katli vacip olan bir kimsedir. Aşağıdaki beyitte bu durum dile getirilmiştir.

‘Âşıkân dârend der-katl-i rakîbân istemâm

Mümîn-râ hest ârî küşten-i küffâr farz (Gazel 285/4)

(Aşıklar rakiplerin katlinde beni ziyaret ettiler, evet müminlere kafirleri öldürmek farzı vardır.)

Bir diğer beyitte rakip köpek, aşık ahu ve sevgilinin gamzesi de avcı olarak düşünülmüştür.

Kerd sây-i gamze eş mâyil me-râ sa'y-i rakîb

Âhû-yi ser-geşte-râ seg cânib-i sayyâd büred (Gazel 124/3)

(Rakip beni onun gamzesinin tarafına götürmeye çabalıyordu; Köpek başı dönmüş ahuyı avcının tarafına götürdü.)

Ancak Şu beyitte Şair rakibi överek ondan doğrusu yokmuş meğer demektedir.

Şeb iltifât kerd o be-men dîd bî-hicâb

Güftem rakîb hakka meğer güft hakk-nîst (Gazel 107/4)

(Gece iltifat etti ve beni perdesiz gördü; rakibe doğru dedim meğer ondan doğrusu yokmuş.)

Yine Şu beyitte Şair rakibe öğütler vermektedir. Her ne kadar kendini düşünse de Şair, rakibin iyiliğini istemektedir.

Halvetest ey rakîb sohbet eğer

Hidmetî mî konî be-kon tahfîf (Gazel 292/2)

(Ey rakip! Eğer onun hizmetini yapıyorsun sohbet et, yalnızlığını hafifletir.)

(Kaside 4/20, Kaside 4/21, Kaside 4/22, Kaside 4/25, Kaside 4/27, Kaside 6/22, Kaside 7/23, Kaside 8/27, Kaside 10/26Kaside 11/22, Kaside 11/24, Kaside 11/25, Kaside 11/32, Kaside 12/15, Kaside 12/19, Kaside 12/20, Kaside 14/30, Kaside 15/21, Kaside 16/22, Gazel 2/5, Gazel 35/4, Gazel 40/1, Gazel 49/2, Gazel 50/4, Gazel 51/3, Gazel 55/2, Gazel 56/1, Gazel 58/5, Gazel 59/2, Gazel 66/3, Gazel 93/3, Gazel 97/2, Gazel 99/3, Gazel 107/4, Gazel 109/3, Gazel 117/5, Gazel 121/2, Gazel 122/2, Gazel 137/1, Gazel 142/1, Gazel 144/5, Gazel 146/2, Gazel 155/4, Gazel 169/2, Gazel 174/1, Gazel 175/5, Gazel 176/2, Gazel 178/5, Gazel 184/2, Gazel 199/2, Gazel 204/4, Gazel 214/4, Gazel 244/4, Gazel 336/3, Gazel 220/2, Gazel 223/2, Gazel 224/2, Gazel 254/4, Gazel 262/1, Gazel 263/3, Gazel 267/2, Gazel 268/4, Gazel 269/2, Gazel 272/3, Gazel 281/2, Gazel 283/3, Gazel 284/4, Gazel 287/3, Gazel 288/4, Gazel 292/2, Gazel 296/3, Gazel 309/2, Gazel 312/5, Gazel 316/1, Gazel 323/2, Gazel 331/5, Gazel 335/4, Gazel 341/3, Gazel 351/1, Gazel 355/5, Gazel 364/5, Gazel 369/4, Gazel 372/5, Gazel 386/5, Gazel 392/2, Gazel 394/4, Gazel 396/1, Gazel 412/4)

Necatî Bey divanında ise rakip daima olumsuz yönlerden ele alınmıştır. Tâli'î divanında rakibe atfedilen bütün olumsuz vasıflar Necatî Bey divanında da kullanılmıştır. Köpek,

kafir, ve şeytan rakibin en çok teşbihe dildiği varlıklardır. Şu beyitte rakib köpeğe teşbih edilmiş ve aşıkların meclisine gelişi yadırganmıştır.

Hîç bir kimse dimez kim it midür âdem midür

Bezm-i ‘uşşâka ne yüz ile gelür bilsem rakîb (Gazel 23/7)

(Kaside 7/10, Kaside 7/34, Kaside 11/14, Kaside 11/17, Kaside 11/22, Kaside 11/35, Kaside 13/19, Gazel 14/2, Kaside 20/43, Kaside 21/51, Gazel 21/7, Gazel 23/7, Gazel 25/8, Gazel 26/3, Gazel 26/4, Gazel 46/2, Gazel 52/6, Gazel 65/6, Gazel 80/4, Gazel 88/4, Gazel 89/5, Gazel 131/4, Gazel 138/6, Gazel 150/3, Gazel 163/6, Gazel 163/7, Gazel 203/4, Gazel 221/5, Gazel 229/4, Gazel 236/5, Gazel 237/5, Gazel 237/5, Gazel 238/4, Gazel 241/2, Gazel 246/4, Gazel 253/6, Gazel 274/3, Gazel 292/4, Gazel 296/9, Gazel 315/4, Gazel 353/1, Gazel 377/1, Gazel 379/1, Gazel 383/6, Gazel 386/4, Gazel 387/4, Gazel 397/7, Gazel 402/1, Gazel 415/1, Gazel 419/6, Gazel 426/1, Gazel 427/4, Gazel 435/3, Gazel 438/5, Gazel 439/6, Gazel 456/9, Gazel 456/5, Gazel 485/8, Gazel 489/2, Gazel 489/5, Gazel 504/3, Gazel 511/7, Gazel 514/7, Gazel 518/3, Gazel 544/4, Gazel 554/3, Gazel 562/2, Gazel 582/4, Gazel 583/4, Gazel 584/5, Gazel 590/6, Gazel 597/9, Gazel 620/8, Gazel 623/4, Gazel 633/3, Gazel 637/1, Gazel 643/5, , Gazel 645/5, Gazel 646/6)

RESİM, TASVİR: Tâli’î divanında doğa ve bahar tasvirlerine geniş yer verilmiştir. Ancak resim ve resimle ilgili terimlerin kullanımı bu kadar sık değildir. Musavvir ve nakkaş kelimeleri ile ressam, sûret ve nakş ile de resim kast edilmiştir. Memduhun övgüsü yapılırken şemse adı verilen işleme resimlerinden de söz edilmiştir. Şu beyitte ünlü ressam Mânî’ye atıfta bulunulmuştur.

Ger musavvir be-keşed sûret-i o-râ ey dil

Mahv kerdî to derân sûret hayrân-ı Mânî (Gazel 412/3)

(Ey gönül! Eğer onun suretini resm edersen, Mânî’nin hayranlığı o suret içinde seni mahveder.)

(Kaside 6/2, Kaside 6/5, Kaside 9/16, Kaside 13/3, Gazel 179/3, Gazel 226/2, Gazel 273/1, Gazel 275/4)

Necatî Bey divanında sevgilinin ve memduhun tasviri yapılırken resim ile ilgili terminolojiden yararlanılmıştır. Şair şu beyitte kendisini nakkaş olarak nitelemiştir.

Hercâyi dile eylemişiz hüsnünü tasvir
Akarsuya nakş edici nakkâşlarız biz (Gazel 232/2)

(Kaside 9/32, Kaside 15/24, Kaside 17/26, Kaside 20/55, Kaside 23/27, Gazel 206/3, Gazel 290/1, Gazel 314/2, Gazel 430/3, Gazel 511/6)

REY, KUFÉ: Tâli'î divanında Rey ve Kufe şehirlerinden de söz edilmiştir. Kerbela olayından söz edilirken bu iki şehirden şu şekilde söz edilmiştir:

Ber-ser-i Rey bod ceng u Kûfyân kerdend mekr
Lâ-cerem Rey h'âr geşt u Kûf-râ der-Kûfe câst (Kaside 2/10)

(Rey şehrinin başında savaş oldu ve Kufeliler hile yaptılar, şüphesiz Rey düştü ve Kufe'de baykuşa yer vardır.)

Necatî Bey divanında Rey ve Kufe'den söz edilmemiştir.

REYHÂN, REYÂHÎN: Tâli'î, memduhun lütuflarından söz etmek için reyhanın vasıflarından söz etmiştir. Ona göre reyhana şekil ve renk vasıflarını kazandıran memduhun ihsan bulutlarıdır.

Ez-hevâ-yi lutf-ı o ger dem zened bâd-ı şimâl
Sâzed âteş-râ reyâhîn-i hâk-râ âb-ı bekâ (Kaside 5/15)

(Eğer kuzey rüzgarları onun lütfunun isteğinden bahsederlerse, Ab-ı beka topraktaki fesleğenleri ateş yapar.)

(Kaside 9/7, Kaside 9/28, Kaside 15/2, Kaside 16/26)

Necatî Bey divanında memdahun ve sevgilinin övgüsü yapılırken reyhandan yararlanılmıştır. Sevgilinin saç ve ayva tüyleri reyhana benzetilmiştir. Şu beyitte sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri reyhana teşbih edilmiştir.

Gül yüzünde zülfün örter hatt-ı reyhânı dürüst
Kim görüpdür kâfiri hıfz ide Kur'ânı dürüst (Gazel 36/1)

(Kaside 16/35, Kaside 17/12, Kıt'a 90/4, Gazel 36/1, Gazel 99/1, Gazel 102/3, Gazel 132/2, Gazel 194/3, Gazel 304/1, Gazel 326/4, Gazel 399/4, Gazel 469/6, Gazel 512/3, Gazel 543/1, Gazel 551/2)

RİND: Dünya işlerini hoş gören kişi. Rind bir şair olduğunu her fırsatta dile getiren Tâli'î rindane tarzda şiirler yazmıştır. Rindlerle beraber meyhane ve şarap terimleri çok sık olarak yan yana gelmiştir. Şair aşk ve rindliği bir mezhep olarak nitelendirmiş ve mezhebinin aşk ve rindlik olduğunu dile getirmiştir.

Tâli'î dîn-i to 'aşk âmed o mezheb-i rindî
Dil-i dervîş-i to peyveste be-dîn mî nâzed (Gazel 205/5)

(Tâli'î! Senin dinin ve rindin mezhebi aşktır, senin derviş gönlün dine ulaştı.)

(Gazel 4/2, Gazel 11/5, Gazel 19/4, Gazel 22/6, Gazel 34/4, Gazel 43/2, Gazel 46/1, Gazel 46/3, Gazel 48/3, Gazel 75/5, Gazel 82/1, Gazel 96/5, Gazel 97/5, Gazel 109/4, Gazel 156/4, Gazel 160/3, Gazel 169/4, Gazel 187/5, Gazel 188/5, Gazel 233/5, Gazel 245/3, Gazel 248/5, Gazel 251/5, Gazel 266/2, Gazel 273/5, Gazel 284/3, Gazel 313/1, Gazel 352/2, Gazel 402/5)

Necatî Bey birkaç beyitte rindliği ile övünse de Tâli'î kadar bu yönünü ön planda tutmamıştır. Şu beyitte olduğu gibi rindlikten bahsettiğinde şarap, kadeh ve içki meclislerine özgü unsurlardan da söz etmiştir.

Gönlümü versem aceb mi sagar ü peymâneye
Rind olanlar nakd-i kalbı hârec eder meyhaneye (Gazel 525/1)

(Gazel 145/5, Gazel 160/6, Gazel 213/1, Gazel 223/6, Gazel 518/5, Gazel 568/7)

RÜSTEM: Tâli'î divanında Zaloğlu Rüstem'e ve onun oğlu olan Sührab'a birkaç yerde atıfta bulunulmuştur. Bu yapılırken sadece kahramanların ismi kullanılmış ve onları hatırlatan önemli olaylara değinilmemiştir.

Me-râ mahbûb-ı meh-rûyet Rüstem nâm mî-dânî

Ki haber-i Sührâb o-râ kes be-cây-i h'îş ne-nîşâned (Kıt'a 19/2)

(Bana sen ay yüzlü sevgilinin adını, Sührab'ın haberini ona kimsenin bildirmediği Rüstem bildirdi.)

(Gazel 354/5, Kıt'a 19/1, Kıt'a 19/3)

Necatî Bey divanında memduhun övgüsünde Zâl ünvanı ile birlikte bir destan kahramanı olarak ele alınmıştır. Şu beyitte ise dünyanın geçiciliğini vurgulamak için Rüstem'i bile zayıf bırakan dünyaya tama etmemek gerektiği vurgulanmıştır.

Cihân-ı pir ki Rüstemleri zebûn etti

Bir eski kahbedir etme bu pire-zâle tama' (Gazel 263/8)

(Kaside 16/18, Kaside 19/22, MŞSA 4/4)

RÜZGAR (BÂD, BÂD-I BEHÂR, BÂD-I NEV-BAHÂR, BÂD-I SABÂ, BÂD-SEHER, BÂD-I SUBH, BÂD-I SEMÛM, SABÂ, BÂD-I SUBH-GÂHÎ, BÂD-I ŞİMÂL, BÂD-I HAZÂN, SARSAR, NESÎM):Tâli'î divanında rüzgar gül, sevgilinin saçları, aşığın halini sevgiliye ulaştıran bir haberci, güzel kokular taşıması, toz ve yolun toprağını kaldırması, can besleyen nefesle dost olması gibi yönleriyle ele alınmıştır. Gül ile olan münasebeti genel olarak olumsuz sonuçlar doğurur. Sert estiği için gülün yapraklarını uçurur, gülün kırmızı rengi rüzgarın vurduğu neştere bağlanır. Diğer durumlarda ise rüzgar olumlu şeylere hizmet eder. Aşağıda memduhu öven beyitte ise rüzgar, toprağa ateş saçıcı olarak düşünülmüştür. Burada Anasır-ı Erbaa yani hava, su,

ateş ve toprak bir aradadır. Hatta bir kasidenin tamamı bu unsurlar üzerine kuruludur.
(Bkz. Kaside 5)

Çûn dem-i bâd-ı semûm âteş-feşân kereded be-hâk

Âb-ı bârân ger ser-i ez-tîgeş üfted ber-semâ (Kaside 5/16)

(Sam yelinin toprağa ateş saçtığı zamanlar gibi onun kılıcının başından göğe yağmur suyu düşer.)

Şu beyitte ise memduhun övgüsü yapılırken, Hz. İsa'nın mucizeleri ile rüzgar arasında bir ilgi kurulmuştur.

Bâd ez-havâss mu'ciz-i 'Îsâ haber dehed

Ger lutf-i o Mehemmed nesîm-i seher şod (Kaside 19/6)

(Eğer o Mehemmed'in lütfu seher rüzgârı olursa, Rüzgâr İsa'nın mucizesinin duasından haber verir.)

(Kaside 2/18, Kaside 3/1, Kaside 3/7, Kaside 3/12, Kaside 3/20, Kaside 5/15, Kaside 5/16, Kaside 5/18, Kaside 5/19, Kaside 5/20, Kaside 5/23, Kaside 5/24, Kaside 5/25, Kaside 5/26, Kaside 8/14, Kaside 8/34, Kaside 9/1, Kaside 9/4, Kaside 11/10, Kaside 11/11, Kaside 12/15, Kaside 12/22, Kaside 14/10, Kaside 14/13, Kaside 15/22, Kaside 21/4, Kaside 22/1, Kaside 22/8, Gazel 7/3, Gazel 18/1, Gazel 24/1, Gazel 24/3, Gazel 37/3, Gazel 50/3, Gazel 57/3, Gazel 67/4, Gazel 100/4, Gazel 104/2, Gazel 114/2, Gazel 151/3, Gazel 159/3, Gazel 173/1, Gazel 176/3, Gazel 184/4, Gazel 197/1, Gazel 207/4, Gazel 211/2, Gazel 231/3, Gazel 248/3, Gazel 250/4, Gazel 277/4, Gazel 278/2, Gazel 297/4, Gazel 316/3, Gazel 332/2, Gazel 339/2, Gazel 392/4, Kıt'a 18/11)

Necatî Bey divanında rüzgarın ele alınışı Tâli'î ile paralellik gösterir. Necatî Bey divanında rüzgar en çok sevgilinin saçarlı ile birlikte ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte şair saba rüzgarına seslenerek ondan kendisini sevgilinin kıvrımlarına yoldaş yapmasını istemektedir.

Billâh ey bâd-ı sabâ yolun için dur beri gel
Dilberin eyle saçı çînîne hem-râh beni (Gazel 618/4)

(Kaside 2/19, Kaside 2/26, Kaside 8/1, Kaside 8/11, Kaside 8/14, Kaside 8/35, Kaside 15/17, Kaside 15/20, Kaside 15/35, Kaside 17/10, Kaside 20/7, Kaside 21/10, Kaside 21/11, Kaside 21/56, TSA 4/6, Gazel 10/3, Gazel 24/8, Gazel 50/6, Gazel 78/2, Gazel 91/2, Gazel 109/6, Gazel 114/4, Gazel 122/6, Gazel 133/1, Gazel 168/1, Gazel 170/3, Gazel 180/2, Gazel 213/2, Gazel 226/2, Gazel 270/1, Gazel 280/5, Gazel 283/4, Gazel 291/5, Gazel 322/7, Gazel 329/5, Gazel 370/4, Gazel 373/5, Gazel 387/5, Gazel 385/3, Gazel 391/4, Gazel 392/6, Gazel 393/4, Gazel 421/2, Gazel 421/5, Gazel 435/2, Gazel 475/3, Gazel 475/5, Gazel 475/7, Gazel 480/7, Gazel 485/7, Gazel 486/6, Gazel 490/2, Gazel 493/3, Gazel 516/3, Gazel 528/1, Gazel 534/2, Gazel 543/3, Gazel 560/6, Gazel 569/6, Gazel 572/7, Gazel 575/2, Gazel 602/4, Gazel 618/4)

SAÇ (MÛ, MÛY, GÎSU, TURRE, ZÛLF): Divan şiirinde olduğu gibi Tâli'î divanında da en çok ele alınan unsurlardandır. Birçok yönden ele alınan sevgilinin saçları sayısız teşbih ve mecaza konu olmuştur. Özellikle şekli, rengi ve kokusu bakımından bir çok teşbihe konu olmuştur. Şekil yönünden rîşte, zincir, silsile, mâr, ejderhâ, çevgân, kemend, sünbül, fitne, belâ ve hırsız ile birlikte düşünülmüştür. Koku yönünden misk, nafe,'ud ve anber ile beraber ele alınmıştır.

Renk yönünden gece, leyl, şâm, zulümât, zünnâr, Hindu, ben, küfr ve kafir ile birlikte ele alınmıştır. Sevgilinin güzellik unsurlarından olan saç, dağınık, uzun ve perişan olması bakımından birçok beyite konu olmuştur. Bu özellikleri ile aşıklar kendilerinden geçer ve gönülleri sevgilinin saçlarına bağlı olur. Yine saç renk itibari ile sevdâ sözcüğü ile tevriyeli olarak kullanılmıştır. Aşıkların ahları sevgilinin saçları arasında bir düğüm oluşturmuştur. Bu düğümden kurtulmak imkansız gibidir. Aşıkların yardımına bazen sabah rüzgarı yetişir. Kuvvetli olursa saçları dağıtır ve aşıkları dört bir yana savurur. Şu beyitte yağmurlu havalarda geceleri çöken karanlık ile sevgilinin saçları arasında bir ilgi kurulmuştur.

Dûş der-girye-i me-râ zülf-i to âmed hayâl
Zâhrest in ki ne-bâşed şeb-i bârân rûşen (Kaside 17/2)

(Dün gece ağlarken senin saçın hayalime geldi, yağmurlu gecelerin aydınlık olmadığı açıktır.)

(Kaside 6/13, Kaside 8/1, Kaside 8/4, Kaside 8/5, Kaside 8/8, Kaside 8/9, Kaside 8/10, Kaside 8/11, Kaside 8/13, Kaside 8/15, Kaside 8/16, Kaside 8/24, Kaside 12/1, Kaside 12/4, Kaside 12/6, Gazel 5/3, Gazel 9/1, Gazel 10/2, Gazel 10/5, Gazel 13/5, Gazel 17/2, Gazel 21/2, Gazel 21/5, Gazel 22/5, Gazel 27/2, Gazel 28/4, Gazel 28/5, Gazel 32/2, Gazel 37/2, Gazel 40/2, Gazel 41/2, Gazel 41/3, Gazel 47/1, Gazel 48/5, Gazel 49/4, Gazel 50/2, Gazel 52/1, Gazel 53/1, Gazel 54/1, Gazel 64/3, Gazel 64/5, Gazel 68/3, Gazel 70/3, Gazel 71/4, Gazel 72/2, Gazel 73/4, Gazel 76/5, Gazel 78/5, Gazel 82/3, Gazel 84/4, Gazel 95/4, Gazel 98/5, Gazel 102/5, Gazel 103/1, Gazel 104/4, Gazel 104/5, Gazel 105/1, Gazel 105/4, Gazel 111/2, Gazel 114/5, Gazel 134/2, Gazel 134/3, Gazel 137/2, Gazel 138/3, Gazel 141/4, Gazel 143/1, Gazel 148/5, Gazel 152/4, Gazel 155/5, Gazel 170/4, Gazel 173/5, Gazel 180/5, Gazel 184/4, Gazel 191/2, Gazel 191/4, Gazel 196/4, Gazel 201/5, Gazel 203/3, Gazel 208/1, Gazel 213/1, Gazel 214/1, Gazel 222/2, Gazel 228/1, Gazel 228/3, Gazel 239/5, Gazel 242/1, Gazel 247/2, Gazel 247/3, Gazel 256/5, Gazel 258/5, Gazel 259/3, Gazel 259/5, Gazel 261/1, Gazel 261/2, Gazel 266/3, Gazel 272/4, Gazel 278/1, Gazel 279/3, Gazel 279/4, Gazel 294/2, Gazel 298/3, Gazel 300/2, Gazel 304/2, Gazel 310/5, Gazel 318/2, Gazel 319/5, Gazel 326/1, Gazel 327/4, Gazel 333/4, Gazel 339/1, Gazel 343/1, Gazel 345/3, Gazel 346/3, Gazel 348/4, Gazel 347/1, Gazel 349/2, Gazel 357/3, Gazel 357/4, Gazel 358/1, Gazel 361/1, Gazel 361/4, Gazel 364/4, Gazel 375/3, Gazel 376/2, Gazel 378/2, Gazel 386/3, Gazel 395/2, Gazel 398/2, Gazel 401/4, Gazel 402/1, Gazel 403/5, Gazel 408/2, Gazel 410/1, Gazel 411/4, Gazel 414/2, Gazel 414/4, Gazel 415/1)

Necatî Bey divanında saç, en çok işlenen mefhumların başında gelir. Saç Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Şu beyitte saç ile ağlamak arasında bir ilgi kurulmuş ve gülmek ile ilgili bir inanışa değinilmiştir.

Yüzün görüp sevinenler saçından ağlamasın

Ki tanladan gülen akşama dek güler derler (Gazel 190/2)

(Kaside 1/6, Kaside 1/7, Kaside 2/7, Kaside 3/45, Kaside 7/2, Kaside 7/4, Kaside 11/52, Kaside 13/1, Kaside 14/11, Kaside 19/26, Kaside 21/42, Kaside 22/23, Kaside S. 122 5/3, TSA 1/8, MŞSA 4/6, MŞSA 6/4, MŞSM 2/6, MŞSM 2/6, Müfred 10, Ferd 59, Kıt'a 2/1, Kıt'a 64/2, Kıt'a 72/2, Gazel 1/4, Gazel 5/2, Gazel 14/3, Gazel 15/6, Gazel 18/5, Gazel 20/1, Gazel 22/2, Gazel 23/3, Gazel 28/6, Gazel 30/4, Gazel 32/4, Gazel 36/3, Gazel 38/1, Gazel 44/2, Gazel 50/4, Gazel 59/5, Gazel 65/7, Gazel 70/2, Gazel 70/5, Gazel 73/4, Gazel 78/5, Gazel 88/3, Gazel 92/1, Gazel 93/3, Gazel 98/3, Gazel 108/1, Gazel 119/1, Gazel 126/3, Gazel 134/5, Gazel 136/3, Gazel 137/4, Gazel 142/2, Gazel 149/7, Gazel 160/2, Gazel 192/5, Gazel 194/7, Gazel 210/1, Gazel 212/4, Gazel 215/2, Gazel 221/3, Gazel 225/1, Gazel 233/7, Gazel 240/6, Gazel 241/5, Gazel 243/1, Gazel 245/1, Gazel 251/3, Gazel 255/4, Gazel 259/6, Gazel 261/2, Gazel 272/3, Gazel 279/5, Gazel 283/5, Gazel 286/5, Gazel 290/2, Gazel 294/3, Gazel 309/2, Gazel 310/4, Gazel 312/6, Gazel 316/12, Gazel 325/1, Gazel 330/2, Gazel 340/3, Gazel 343/4, Gazel 350/4, Gazel 356/3, Gazel 360/1, Gazel 382/3, Gazel 396/1, Gazel 405/1, Gazel 407/2, Gazel 410/4, Gazel 412/2, Gazel 416/4, Gazel 420/4, Gazel 432/3, Gazel 440/1, Gazel 446/4, Gazel 454/2, Gazel 462/6, Gazel 463/2, Gazel 465/6, Gazel 470/1, Gazel 472/2, Gazel 481/1, Gazel 492/1, Gazel 502/3, Gazel 507/1, Gazel 524/2, Gazel 545/7, Gazel 552/1, Gazel 561/4, Gazel 570/1, Gazel 582/2, Gazel 586/6, Gazel 590/5, Gazel 597/5, Gazel 600/1, Gazel 605/5, Gazel 616/3, Gazel 628/4, Gazel 635/2, Gazel 636/1, Gazel 642/5, Gazel 650/3)

SÂKÎ: Asıl vazifesi meclislerde içki dağıtmak olan saki Tâli'î divanında birçok yönden ele alınmıştır. Başlıca görevi olan şarap dağıtması ve kadehleri doldurması, sarhoş gözleri, kırmızı yanakları ve tatlı dudağı ile sevgiliyi andırması, kadeh tutarken şarabı tatlı, lezzetli yapması bakımından ele alınmıştır. Bazen saki sevgili, sevgili saki olabilmektedir. Ayrıca verdiği şarap ab-ı hayata benzetilerek Hızır ile saki arasında bir ilgi kurulmuştur.

Mî koned der-kadeh u sâgar-ı zer âb-ı heyât

Ez-kef sâkî-i bezm-i to müheyyâ şîşe (Kaside 18/20)

(Senin meclisinin Sakisi şişedeki köpükten altın kadeh ve bardakta Ab-ı Hayat hazırladı.)

(Kaside 2/7, Kaside 4/1, Kaside 10/8, Kaside 18/30, Kaside 20/30, Gazel 32/3, Gazel 95/2, Gazel 118/2, Gazel 125/4, Gazel 141/3, Gazel 146/5, Gazel 158/2, Gazel 181/1, Gazel 193/3, Gazel 213/5, Gazel 217/5, Gazel 287/4, Gazel 290/5, Gazel 329/5, Gazel 387/5)

Saki, Necatî Bey divanında da aynı yönlerden ele alınmıştır. Şu beyitte şair ayak kelimesini hem vücudun bir parçası hem de kadeh anlamına gelecek şekilde kullanmıştır.

Bir ayak sun beri ey sâkî elinden içelim

Bir nefes gussa-i encam ferâmûş olsun (Gazel 430/7)

(Kaside 13/5, Kaside 16/11, Ferd 71, Kıt'a 28/1, Gazel 12/2, Gazel 21/2, Gazel 37/2, Gazel 43/5, Gazel 57/3, Gazel 60/5, Gazel 68/4, Gazel 86/4, Gazel 90/4, Gazel 106/4, Gazel 113/6, Gazel 125/2, Gazel 126/1, Gazel 132/7, Gazel 148/2, Gazel 152/3, Gazel 154/8, Gazel 162/4, Gazel 176/1, Gazel 195/2, Gazel 201/2, Gazel 223/1, Gazel 224/7, Gazel 234/5, Gazel 237/2, Gazel 259/1, Gazel 273/2, Gazel 254/4, Gazel 312/1, Gazel 314/4, Gazel 319/6, Gazel 333/1, Gazel 349/5, Gazel 362/6, Gazel 372/3, Gazel 375/6, Gazel 376/3, Gazel 387/3, Gazel 390/5, Gazel 396/2, Gazel 411/5, Gazel 449/4, Gazel 460/4, Gazel 464/5, Gazel 469/3, Gazel 486/7, Gazel 490/4, Gazel 500/1, Gazel 507/6, Gazel 528/5, Gazel 531/6, Gazel 535/3, Gazel 542/6, Gazel 562/4, Gazel 586/2, Gazel 596/4, Gazel 601/3, Gazel 604/1, Gazel 608/5, Gazel 615/2, Gazel 621/6, Gazel 642/4)

SAMANYOLU (KÂH-KEŞÂN, KEH-KEŞÂN): Tâli'î divanında memduhun atının yolu Samanyolu'na teşbih edilirken, Samanyolu da ip olarak düşünülmüştür. Samanyolu diğer gök unsurlarıyla beraber düşünülerek savaş sahnesi gökyüzünde canlandırılmıştır. Buna göre Samanyolu düşman askerlerinin kaçış yoludur. Şu beyitte atın yolu ile Samanyolu arasında bir ilgi söz konusudur.

Cevzâ eger ez-sebzi-i gerdûn 'alef âred

Ez-beher semend-i to reheş kâh-keşânest (Kaside 9/26)

(Eğer ikizler burcu feleğin yeşilliğinden saman getirirse senin her bir atının yolu Samanyolu olur.)

(Kaside 4/11, Kaside 11/31)

Necatî Bey divanında ise Samanyolu ile arpa arasında bir ilgi kurulmuş ve hilal samanyolunun hançeri olarak düşünülmüştür. Şu beyitte Samanyolunun memduha benzemek istediği için hilali hançer olarak taşıdığı ifade edilmiştir.

Diler meger kemer-i himmetüne ola şebih
Hilâlden takınur râh-ı Keh-keşân hançer (Kaside 7/19)

(Kaside 11/29, Kaside 24/14)

SAVAŞ (CENG, TA'ARUZ): Tâli'î divanında üç türlü savaştan söz edilmiştir. Bunlardan birincisi memduhun övgüsünde geçen gerçek savaş sahnelerinin tasvir edilmesine dayanır. İkincisi ise birine saldırmak ta'aruza geçmek şeklinde geçmiştir. Şair bunların dışında bir de güzellerin savaşından bahsetmiştir. Bu savaş aşkın savaşıdır. Şair aşkı bir savaş olarak görmüş, rakipleri de düşman olarak düşünmüştür. Şu beyitte şair güzellerin savaşının yüz barıştan daha iyi olduğunu savunur.

Ez-ceng-i hûbân Tâli'î mürdem çi tersânî me-râ
Pîş-i men ez-sad âşitî bih-ter bod ân cenghâ (Gazel 8/5)

(Ey Tâli'î! Güzellerin savaşından her zaman ölürsem ne korku olacak bana? Benim önümde bu savaşlar yüz barıştan daha iyi olur.)

(Kaside 2/10, Kaside 4/5, Kaside 6/19, Kaside 9/6, Kaside 10/22, Kaside 15/21, Gazel 8/1, Gazel 8/5, Gazel 76/1, Gazel 116/1, Gazel 163/2, Gazel 189/1, Gazel 260/1, Gazel 314/2, Gazel 325/4, Gazel 354/5, Gazel 397/3, Kıt'a 3/2)

Necatî Bey divanında ise memduhun övgüsünde bahsedilen gerçek savaş sahnelerinin tasviri yanında, sevgilinin gözü ve gamzesinin iyi birer savaşçı olduğundan söz

edilmiştir. Şair aşağıdaki beyitte vefasız dünya için savaşmanın anlamsız olduğunu vurgular.

Kimseye etmez vefa bilirsin eyyâm-ı dü-reng
Bî-vefâ dünya için lutf eyle kardaş etme ceng (Murabba 4)

(Kaside 8/34, Kaside 21/14, Kaside 25/23, TSA 3/8, Gazel 27/3, Gazel 34/5)

SEG(KÖPEK, İT): Divan şiirinde daha çok olumsuz yönleriyle ele alınan ve genel olarak rakibin yerine kullanılan köpek, Tâli'î divanında farklı yönlerden de ele alınmıştır. Hakir ve basit bir hayvan olarak algılanan köpek, sevgiliye ait olduğu için en yüksek mertebelerden biri olarak kabul edilmiştir. Sevgilinin köyünde veya eşiğinde geceleri bekçilik yapan köpekler, Tâli'î için bazen dost, bazen şerefle anılan biri olabilmektedir. Şair sevgilinin eşiğinde bir köpek olarak görülmeyi, oradaki köpeklerle aynı muameleyi görmek istemekte ve kendini onlardan hakir görmektedir. Sevgilinin onu köpeği olarak görmesi ona en büyük lütuflardan olacaktır. Bu yüzden genel olarak sevgili sahip, şair ya da aşık onun köpeği olarak ele alınmıştır. Yine av köpeklerinden de söz edilmiştir.

Ez-ân-rû nâm-ı hod kerdem seg-i o
Ki mî mâned zi-merdüm nâm-ı nikû (Gazel 365/1)

(Güzel namlar insanlardan kalır; o yüzden kendi adımlarını onun köpeği yaptım.)

(Kaside 3/22, Gazel 4/1, Gazel 18/2, Gazel 20/2, Gazel 25/5, Gazel 35/4, Gazel 41/5, Gazel 56/1, Gazel 59/2, Gazel 68/2, Gazel 77/5, Gazel 80/3, Gazel 103/3, Gazel 109/2, Gazel 110/5, Gazel 110/5, Gazel 113/4, Gazel 121/2, Gazel 124/3, Gazel 125/5, Gazel 128/4, Gazel 138/2, Gazel 138/5, Gazel 142/5, Gazel 143/4, Gazel 156/1, Gazel 174/4, Gazel 174/5, Gazel 176/2, Gazel 180/3, Gazel 181/5, Gazel 203/5, Gazel 228/2, Gazel 232/2, Gazel 248/2, Gazel 253/4, Gazel 262/1, Gazel 264/2, Gazel 279/2, Gazel 280/4, Gazel 296/3, Gazel 316/1, Gazel 321/4, Gazel 376/4, Gazel 380/1, Gazel 390/5, Gazel 400/2, Gazel 401/5, Gazel 409/5, Gazel 416/4, Gazel 416/5)

Necatî Bey de köpeğe aynı yönlerden yaklaşmıştır. Genele olarak rakip ile köpek arasında bir benzerlik ilgisi kuran şair, bir beyitte zahidi de köpeğe teşbih etmiştir. Ancak yeri geldiği zaman Tâli'î'de olduğu gibi memduh ve sevgilinin kapısında bir köpek olmayı diler. Şu beyitte şair sevgilinin kendisine itim demesini lütuf olarak görmektedir.

Lutfdur yârin Necati'ye itimdir dediği

Adın anmaktır karıncaya Süleyman bahşişi (Gazel 605/6)

(Kıt'a 34/2, Gazel 17/6, Gazel 45/4, Gazel 65/5, Gazel 69/2, Gazel 113/5, Gazel 136/4, Gazel 142/5, Gazel 184/8, Gazel 194/9, Gazel 225/8, Gazel 279/2, Gazel 327/5, Gazel 355/5, Gazel 391/2, Gazel 441/6, Gazel 533/3, Gazel 538/7, Gazel 552/5, Gazel 558/6, Gazel 560/5, Gazel 562/7, Gazel 583/5, Gazel 592/4, Gazel 602/6, Gazel 613/4, Gazel 613/5, Gazel 631/1)

SERETÂN: Yengeç, Tâli'î divanında bir kez geçmektedir.

Ber-kulzüm-i gerdûn nazar efken ki bih bînî

Ez-âb birûn âmede çeng-i seretân-râ (Kaside 4/9)

(Felek denize bakış attı; iyi gör, yengecin pençesi sudan dışarı çıktı.)

Necatî Bey divanında yengeçten söz edilmemiştir.

SEVGİLİ: Sevgili bütün divan şiirinde olduğu gibi Tâli'î divanında da aşk üçgenin bir parçası olarak yoğun bir şekilde işlenmiştir. Gerek bizzat sevgiliye seslenerek, gerekse de onun yerini tutan kelimelerle sevgili ele alınmıştır. Yine sevgiliye ait güzellik unsurlarından söz edilirken dolaylı olarak sevgiliden söz edilmiştir. Sevgili sayısız teşbihe konu olmuş ve birçok sıfatla anılmıştır. Bunlardan en yaygın olanlarını saymakla yetineceğiz. Tâli'î divanında sevgili genel olarak ay, güneş, peri, put, huri, melek, servi, mum, sultan vb. unsurlara teşbih edilmiştir. Yine şuh, vefasız ve güzel sevgiliye en çok getirilen sıfatlar olmuştur. Tâli'î divanında sevgili genel olarak aşığa olumsuz durumlar yaşatsa de sevgili hep yüceltilmiştir. Şu beyitte sevgili huri ve

perilere teşbih edilmiş ve peri görenlerin deli olması inancına atıfta bulunulmuştur.

Pîş-i ruh zi-pây-i to ey hûr-ı behiştî
Dîvâne bod her ki ne gû güft perî-râ (Gazel 16/2)

(Ey cennet hurisi! Senin ardından yanağın önünde, peri olduğunu söylemeyen her kes deli oldu.)

(Kaside 1/8, Kaside 21/5, Gazel 12/3, Gazel 12/4, Gazel 14/1, Gazel 19/1, Gazel 19/2, Gazel 20/4, Gazel 40/5, Gazel 52/5, Gazel 53/3, Gazel 58/6, Gazel 59/3, Gazel 67/5, Gazel 72/5, Gazel 78/2, Gazel 95/5, Gazel 98/1, Gazel 98/3, Gazel 102/4, Gazel 115/4, Gazel 126/4, Gazel 140/3, Gazel 149/2, Gazel 154/1, Gazel 165/1, Gazel 167/4, Gazel 185/3, Gazel 191/3, Gazel 192/3, Gazel 194/2, Gazel 198/3, Gazel 199/4, Gazel 203/4, Gazel 213/4, Gazel 221/2, Gazel 224/5, Gazel 227/5, Gazel 233/1, Gazel 237/1, Gazel 237/2, Gazel 238/2, Gazel 242/5, Gazel 244/5, Gazel 245/4, Gazel 249/3, Gazel 253/2, Gazel 257/4, Gazel 268/3, Gazel 269/1, Gazel 270/2, Gazel 274/4, Gazel 275/3, Gazel 277/3, Gazel 294/5, Gazel 295/3, Gazel 299/1, Gazel 303/2, Gazel 314/4, Gazel 318/3, Gazel 319/1, Gazel 325/2, Gazel 329/1, Gazel 334/2, Gazel 337/5, Gazel 339/1, Gazel 345/1, Gazel 368/5, Gazel 370/2, Gazel 373/1, Gazel 382/3, Gazel 388/3)

Sevgilinin Necatî Bey divanında ele alınışı Tâli'î ile paralellik gösterir. Sevgili sayısız teşbihe konu olmuş ve sayısız sıfatla nitelenmiştir. Cânân, cânâne, şûh, dil-ber, dil-dâr, sânem, peri huri, melek, ay ve güneş istiare yoluyla sevgilinin yerine kullanılan sıfatların başında gelir. Şu beyitte sevgili güzelliği nedeniyle periye teşbih edilmiştir.

Sen bu hüsn ile dururken ey peri
Hûr ü gılmâna gönül âdem demez (Gazel 233/5)

(Kaside 6/1, Kaside 9/12, Kaside 15/3, Kaside 22/19, Kaside 22/29, Mesnevi 2/6, Kıt'a 64/1, Gazel 4/6, Gazel 10/1, Gazel 12/1, Gazel 15/5, Gazel 17/1, Gazel 29/6, Gazel 35/5, Gazel 40/1, Gazel 42/4, Gazel 54/1, Gazel 56/3, Gazel 71/1, Gazel 81/1, Gazel 83/2, Gazel 88/1, Gazel 110/3, Gazel 110/6, Gazel 115/1, Gazel 130/5, Gazel 134/2, Gazel 148/6, Gazel 161/2, Gazel 161/5, Gazel 166/4, Gazel 173/5, Gazel 196/3, Gazel

220/2, Gazel 227/3, Gazel 257/1, Gazel 289/5, Gazel 303/1, Gazel 304/5, Gazel 358/1, Gazel 360/7, Gazel 361/1, Gazel 363/2, Gazel 367/5, Gazel 381/6, Gazel 418/3, Gazel 447/6, Gazel 455/1, Gazel 473/11, Gazel 482/5, Gazel 484/2, Gazel 486/4, Gazel 489/1, Gazel 489/3, Gazel 500/6, Gazel 508/5, Gazel 512/1, Gazel 520/3, Gazel 542/1, Gazel 546/3, Gazel 552/7, Gazel 556/1, Gazel 557/3, Gazel 557/7, Gazel 591/4, Gazel 598/1, Gazel 623/2, Gazel 626/1, Gazel 639/3)

SÎNE-GERDÂN(SİM-BER, GÖĞÜS, BER, KOYN): Tâli'î divanında sine iki türlü ele alınmıştır. Sine sevgiliye ait olduğu zaman, sevgiliden gümüş göğüslü sevgili (sim-ber) diye bahsedilmiştir. Sine aşğın sinesi olduğunda ise, orası gam, keder, tasa ve sevgiliden gelen kirpiklerin, okların yeridir. Aynı zamanda burası gönül ve canın bulunduğu yer olarak ele alınmıştır. Sine daha çok bu ikinci şekilde ele alınmıştır. Aşğın sinesine sevgiliden oklar geldiğinde, sine yaralı olur. Bu yarada okun açtığı bir yol meydana gelir ve böylece aşğın canı ve gönlü çıkar. Bu da rahatlık sebebi olarak görülmüştür. Aşık gelen bu oklardan şikayetçi değildir. Aksine bundan hoşnuttur. Aşağıdaki beyitlerden birincisinde sevgiliye ait sineden, ikincisinde ise aşğın sinesinden söz edilmiştir.

Dârem rûh çûn zer zi-gam-ı sîm-berî çend
În vech me-râ bod bih ez-sîm o zerî çend (Gazel 169/1)

(O göğsü gümüş gibi olanın gamından altın gibi yanağım oldu, bu yüzden bana altın ve gümüşten güzel oldu.)

Der-sîne-i Tâli'î hadenget
Reh kerd o be-reft cân ez-ân râh (Gazel 390/5)

(Senin okun Tâli'î'nin sinesinde yol açtı ve can o yoldan gitti.)

(Kaside 1/12, Kaside 2/23, Kaside 11/23, Kaside 14/17, Kaside 18/27, Kaside 20/48, Gazel 5/1, Gazel 8/4, Gazel 10/4, Gazel 21/1, Gazel 32/1, Gazel 53/4, Gazel 64/1, Gazel 68/1, Gazel 70/5, Gazel 78/4, Gazel 80/5, Gazel 90/3, Gazel 99/1, Gazel 100/1, Gazel 115/1, Gazel 120/4, Gazel 122/4, Gazel 131/1, Gazel 142/3, Gazel 151/5, Gazel 166/5,

Gazel 181/4, Gazel 185/1, Gazel 197/2, Gazel 210/4, Gazel 223/4, Gazel 240/2, Gazel 256/2, Gazel 271/2, Gazel 308/1, Gazel 311/3, Gazel 321/1, Gazel 344/1, Gazel 354/1, Gazel 364/1, Gazel 372/1, Gazel 399/1)

Necatî Bey divanında bu mefhumlar Tâli'î ile aynı yönlerden ele alınmıştır. Şair şu beyitte sevgiliden onun sinesine cefa taşı vurmasını istemiş ve bu durumu “lokma şefkat artırır” atasöü ile açıklamaktadır.

Sineme seng-i cefâ ur kim mahabbet artırır

Dostum darb-ı meseldir lokma şefkat artırır (Gazel 208/1)

(Kaside 5/16, Kıt'a 69/9, Kıt'a 87/1, Gazel 20/8, Gazel 33/2, Gazel 87/3, Gazel 112/2, Gazel 265/5, Gazel 290/3, Gazel 392/3, Gazel 441/2, Gazel 461/3, Gazel 472/4, Gazel 490/1, Gazel 493/4, Gazel 502/1, Gazel 502/6, Gazel 502/7, Gazel 567/4, Gazel 596/7, Gazel 606/3, Gazel 619/5, Gazel 620/4, Gazel 635/7)

SİNEK (MEKES, PEŞŞE): Tatlı maddelere düşkünlüğü sebebiyle sevgiliye ait unsurlarla benzerlik ilgisi kurulmuştur. Yine memduhun övgüsü için sineğe olağanüstü vasıflar yüklenmiştir. Aşağıdaki beyitte de memduhun doğancıları tarafından yetiştirilen bir sivrisinek kartalın üzairne hamle yapmış gibi tasvir edilmiştir.

Peşşe kez bâz-dârân-ı to yâbed terbiyet

Ez-berâ-yi sayd kerden hamle âred ber 'ukâb (Kaside 6/21)

(Senin doğancılardan terbiye bulan sivrisinek, avlanmak için kartalın üzerine hamle yaptı.)

(Kaside 6/15, Gazel 106/2)

Necatî Bey divanında da şerbet, bal ve şeker ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte sevgilinin kırmızı dudakları üzerindeki ayva tüyleri, şeker üstüne konmuş bir sineğe teşbih edilmiştir.

Ey Necâti lâ'l-i nâbı üzre hâli dil-berin

Bir mekesdir kim makâmı kand-i nâb üstündedir (Gazel 210/7)

(Kaside 16/24, Gazel 245/5)

SİYEH-GÛŞ: Karakulak adındaki bu hayvan kedigillerdendir. Bir beyitte şahın hükmünün gücünü ifade etmek için karakulak'ın kükremiş bir aslana meydan okuyabileceğini iddia etmiştir.

Ez-yârî hükm-i to tûvâned ki siyey-gûş

Minkâr be-ser-i pençe koned şîr-i jiyân-râ (Kaside 4/24)

(Karakulak senin hükmünün gücünden, kükremiş aslanın pençesini galalayabilir.)

Necatî Bey divanında karakulaktan söz edilmemiştir.

SULTÂN, ŞÂH, ŞEH, PÂD-ŞÂH, ŞEHEN-ŞÂH, HÛSREV, ŞİRAN-ŞEH, ŞEHR-YÂR: Tâli'î özellikle medhiyelerde memduhu göklere çıkarmış ve olup biten her şeyi memduhun yüceliğine bağlamıştır. Sultân Mehemed Hân divanda geçen hükümdarlardandır (bkz. Kaside 19/2, Kaside 20/17, Kaside 21/2, Kaside 22/10). Bu adı geçen hükümdar muhtemelen Fatih Sultan Mehmet'tir. Yine bir beyitte Cem Sultan Hazretlerinden söz edilmiştir. Bu da muhtemelen II. Bayezit'in kardeşi Cem Sultan'dır. Bunun dışında özellikle medhiyelerde geçen Şehen-şâh ve Şirân-şeh, şahlar için kullanılan sıfatlardan olabileceği gibi tarihi kişilikler de olabilir. Tâli'î divanında bunların dışında, İran mitolojisinde geçen kişiliklere de çok sık olarak telmihte bulunulmuştur. Gazelerde ise bu sıfatlar genelde sevgili için kullanılmıştır. Şah, şeh, sultan, pad-şah, Şiran-şeh, şehen-şah, hüsrev, en çok kullanılanlardır. Bunun yanında efendi ve bey anlamına gelecek sözcükler de kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitten, şairin şahın himayesinde, hazine ile ilgili bir vazifede bulunduğu gibi bir sonuç ortaya çıkıyor.

Ez-mâl-i şâh kem ne-şod ez-hizâne hem

İmsâl ger vazife-i men püser şod (Kaside 19/25)

(Eğer bu yıl benim vazifemi bir çocuk yapsa şahın malından ve hazinesinden azalma

olmaz.)

(Kaside 1/19, Kaside 2/26, Kaside 3/14, Kaside 3/17, Kaside 3/15, Kaside 3/27, Kaside 3/30, Kaside 3/40, Kaside 4/12, Kaside 4/23, Kaside 5/14, Kaside 5/26, Kaside 6/9, Kaside 6/10, Kaside 6/11, Kaside 6/15, Kaside 6/17, Kaside 6/18, Kaside 7/12, Kaside 7/13, Kaside 7/14, Kaside 7/15, Kaside 7/17, Kaside 7/19, Kaside 7/22, Kaside 7/25, Kaside 7/26, Kaside 8/18, Kaside 8/23, Kaside 8/26, Kaside 8/32, Kaside 10/12, Kaside 10/14, Kaside 10/17, Kaside 10/18, Kaside 11/13, Kaside 11/19, Kaside 11/34, Kaside 11/37, Kaside 11/38, Kaside 12/7, Kaside 12/9, Kaside 12/11, Kaside 12/14, Kaside 12/17, Kaside 13/1, Kaside 13/15, Kaside 13/16, Kaside 13/17, Kaside 13/20, Kaside 13/22, Kaside 13/23, Kaside 13/24, Kaside 13/25, Kaside 14/9, Kaside 14/11, Kaside 14/12, Kaside 14/13, Kaside 14/14, Kaside 14/15, Kaside 14/16, Kaside 14/29, Kaside 15/12, Kaside 15/14, Kaside 15/18, Kaside 16/10, Kaside 16/11, Kaside 16/12, Kaside 16/13, Kaside 16/14, Kaside 16/17, Kaside 16/18, Kaside 16/20, Kaside 16/25, Kaside 16/29, Kaside 16/31, Kaside 17/10, Kaside 17/11, Kaside 17/14, Kaside 17/15, Kaside 17/17, Kaside 18/13, Kaside 18/17, Kaside 18/30, Kaside 19/6, Kaside 19/9, Kaside 19/14, Kaside 19/18, Kaside 19/24, Kaside 20/17, Kaside 20/18, Kaside 20/19, Kaside 20/26, Kaside 20/28, Kaside 20/34, Kaside 20/43, Kaside 21/1, Kaside 21/3, Kaside 21/6, Kaside 21/10, Kaside 21/11, Kaside 21/12, Kaside 21/14, Kaside 21/17, Kaside 21/19, Kaside 21/21, Kaside 22/9, Kaside 22/15, Kaside 22/24, Kaside 22/27, Gazel 3/3, Gazel 36/5, Gazel 57/1, Gazel 109/2, Gazel 188/3, Gazel 146/3, Gazel 274/5, Gazel 382/5, Kıt'a 1/1, Kıt'a 3/1, Kıt'a 15/1, Kıt'a 18/1)

Necatî Bey divanında bu mefhumlar Tâli'î ile benzer yanlardan ele alınsa da, Necatî Bey'de Memduhların adları verilmiştir ve bu Memduhlar bilindik kişilerdir. Fatih Sultan Mehmed, Gazneli Mahmud, II. Bayezid övülen hükümdarlardır. Yine Abdullah ve Mahmud kendilerine kaside yazılan şehzadelerdir. Ali Paşa, Davud Paşa, Kasım Paşa, Mehmed Paşa ve Mustafa Paşa beyitlerde adı geçen devlet büyükleridir. Aşağıdaki beyitte Tâli'î divanında da adı geçen Fatih Sultan Mehmed'in fetih ve zaferlerinin kafirlerin başını öne eğirdiği ifade edilmiştir.

Feth ü zafer-i devlet-i Sultân Muhammed
Küfr ehlinin eyledi bu gün başın aşığa (Kaside 1/12)

(Kaside 1/17, Kaside 2/14, Kaside 3/16, Kaside 3/23, Kaside 4/14, Kaside 4/22, Kaside 5/9, Kaside 6/22, Kaside 6/27, Kaside 6/29, Kaside 7/11, Kaside 8/18, Kaside 8/17, Kaside 9/19, Kaside 11/13, Kaside 12/11, Kaside 14/18, Kaside 14/34, Kaside 15/18, Kaside 15/19, Kaside 16/16, Kaside 18/2, Kaside 20/30, Kaside 20/31, Kaside 20/33, Kaside 20/51, Kaside 21/18, Kaside 21/28, Kaside 21/53, Kaside 25/4, Kaside 25/27, MŞSA 4/8, MŞSM 4/6, MŞSM 7/1, Murabba 9/4, TSA 1/9, TSA 4/1, Kıt'a 16/2, Kıt'a 37/1, Kıt'a 60/1, Gazel 4/2, Gazel 8/3, Gazel 20/5, Gazel 28/2, Gazel 49/7, Gazel 85/2, Gazel 112/7, Gazel 196/8, Gazel 206/7, Gazel 238/6, Gazel 349/1, Gazel 374/6, Gazel 468/2, Gazel 489/8, Gazel 594/2, Gazel 626/5)

SÜRME (KUHL, TÛTİYÂ): Tâli'î divanında sürme, göze güzellik ve görüş kuvveti vermesi yönünden ele alınmıştır. Tâli'î'deki sürme, memduh ile sevgilinin ayağının, eşiğinin ve yolunun toprağından yapılan sürmedir. Hatta bazen bunların at ve köpeklerinin ayağının altındaki toz ve topraktan da sürme yapılır. Aşık bu sürmeden gözüne çekmek ister. Görüş kuvvetinin artacağına inanır. Bu nedenle sabah rüzgarından yardım ister. Aşağıdaki beyitte sürme ile saç arasında renk bakımından bir ilgi kurularak, sürmenin sürüldüğü gözün görüş kuvveti abartılarak verilmiştir.

Der-şeb-i târ zi-yek mîl bih bîned mû-râ
Dîde-i her ki zi-kuhl-ı kadem-i o bînâst (Kaside 8/18)

(Onun ayağından sürme çekilen her göz, karanlık gecede bir mil uzaklıktan saç telini iyi görür.)

(Kaside 8/18, Kaside 20/15, Kaside 21/8, Gazel 48/2, Gazel 95/3, Gazel 139/1, Gazel 173/3, Gazel 203/1, Gazel 385/2)

Necatî Bey sürmeyi aynı yönlerden ele almıştır. Şu beyitte şair, Akşam sürmesi yıldızın gözünü görüşü ile açsa, kıyamete kadar güneşin mili ile gündüz kör olmaz demektedir.

Ahter gözünü re'yi ile açsa kuhl-i şeb
Tâ haşr mil-i mihr ile kör itmeye nehâr (Kaside 8/21)

(Kaside 19/31, Gazel 19/4, Gazel 191/5, Gazel 205/2, Gazel 279/4, Gazel 355/1, Gazel 388/2, Gazel 501/5, Gazel 530/5, Gazel 572/7)

ŞARÂB ('**ARAK, BÂDE, MEY**): İçkiye çok meyilli olan Tâli'î'nin şiirlerinde, şarap ve şarapla ilgili terimleri çok sık olarak kullandığı görülmektedir. Bir beyitte gençliğinde şaraba olan düşkünlüğünü gizlemeyen şair, şarap ile ilgili terimleri kullanmada ve terimlerdeki çeşitlilik bakımından oldukça başarılıdır. Daha çok rengi, lezzeti, sarhoş edici özelliği ile ele alınan şarap Tâli'î divanında sevgilinin dudağı, yanağı, aşığın gözyaşları ile birlikte düşünülmüştür. Yine kan ve gül ile de renk bakımından birlikte kullanılmıştır. Meclislerin vazgeçilmez unsurlarından olan şarabın, bazı dönemlerde yasaklanması ve dinen haram olması da şiirde dile getirilmiştir. Meclis, meyhane, saki, şarap kadehi, şarap küpü ile ilgili birçok beyit yazılmıştır. Üzüm şarabı, arpa şarabı ve rakı Tâli'î divanında yer alan içkilerdendir."şişe" redifli kasidede şarap ve şarapla ilgili unsurlara yoğun olarak yer verilmiştir (Bkz. Kaside 18). Şu beyitte şairin şaraba ne kadar düşkün olduğunu anlıyoruz. O gençlikte şarap içmiş bunu öğretmek için yaşlılıkta kendini ibadete vermiştir.

Der-cevânî Tâli'î mey nûş
Zânki zühdest kâr-ı pîr âmûz (Gazel 262/5)

(Tâli'î gençlikte şarap içti, işte bunu öğretmek için yaşlılıkta kendini ibadete vermiştir.)

Şu beyitte ise divan şiirinde çok fazla rastlanmayan arpa şarabından bahsedilmiştir.

Zi-çeşmeş mey-i cev cûyend ehl-i meşreb
Zi-şûhî mî nihed engüşt ber-leb (Gazel 48/1)

(Derviş tabiatlılar onun gözlerinden arpa şarabı aradılar; güzellikten parmaklarını dudaklarının kenarına koydular.)

(Kaside 1/4, Kaside 4/2, Kaside 4/3, Kaside 4/5, Kaside 4/13, Kaside 6/19, Kaside 7/25, Kaside 10/8, Kasşde 11/6, Kaside 11/27, Kaside 12/3, Kaside 13/6, Kaside 13/19, Kaside 14/23, Kaside 18/1, Kaside 18/2, Kaside 18/14, Kaside 18/15, Kaside 18/18, Kaside 18/23, Kaside 18/29, Kaside 18/30, Kaside 20/2, Kaside 20/7, Kaside 20/8, Kaside 20/17, Gazel 4/2, Gazel 5/3, Gazel 6/4, Gazel 7/4, Gazel 11/3, Gazel 22/1, Gazel 26/2, Gazel 31/2, Gazel 42/5, Gazel 45/5, Gazel 51/5, Gazel 62/3, Gazel 70/1, Gazel 81/5, Gazel 85/1, Gazel 118/2, Gazel 125/3, Gazel 136/2, gazel 141/3, Gazel 154/3, Gazel 155/5, Gazel 187/5, Gazel 193/3, Gazel 200/1, Gazel 208/3, Gazel 251/1, Gazel 279/1, Gazel 284/1, Gazel 291/3, Gazel 292/3, Gazel 292/4, Gazel 300/5, Gazel 301/2, Gazel 304/3, Gazel 313/3, Gazel 324/3, Gazel 324/4, Gazel 339/4, Gazel 361/2, Gazel 371/5, Gazel 391/1, Gazel 413/4, Kıt'a 17/1)

Şarap Necatî Bey divanında bu yönlerden işlense de, Necati Tâli'î kadar şaraba düşkün değildir. En azından bunu dile getirmez. Şair şarap ve şarap ile ilgili mefhumlardan bahsederken, genellikle dışarıda durur. Şarap onun şiirinde kullandığı herhangi bir unsurdan öteye gitmez. Aşağıdaki beyitte şair al, şarap ve lale'yi kırmızı renkleri bakımından bir arada düşünmüş ve şarap içmek için meyhaneye gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Al giymiş girmiş ortaya şarâb-ı lâle-reng

Duhter-i rez çekmek istersen yürü meyhâne bas (Gazel 256/7)

(Kaside 1/27, Kaside 2/20, Kaside 3/41, Kaside 11/43, Kaside 16/10, Kaside 21/25, Kıt'a 21/2, Gazel 15/3, Gazel 21/1, Gazel 51/7, Gazel 54/4, Gazel 79/5, Gazel 102/8, Gazel 138/2, Gazel 144/8, Gazel 155/7, Gazel 158/5, Gazel 164/6, Gazel 165/4, Gazel 174/3, Gazel 180/4, Gazel 211/5, Gazel 218/5, Gazel 275/4, Gazel 291/3, Gazel 293/5, Gazel 309/1, Gazel 317/2, Gazel 321/4, Gazel 353/2, Gazel 357/4, Gazel 358/2, Gazel 362/5, Gazel 364/6, Gazel 371/3, Gazel 418/5, Gazel 458/2, Gazel 469/2, Gazel 476/2, Gazel 488/6, Gazel 498/7, Gazel 510/1, Gazel 522/2, Gazel 528/2, Gazel 539/6, Gazel 541/2, Gazel 546/6, Gazel 551/4, Gazel 554/1, Gazel 572/6, Gazel 577/4, Gazel 585/1)

ŞEM': Tâli'î divanında mum parlaklığı ve çevreyi aydınlatması yönüyle ele alınmıştır. Meclisin vazgeçilmez unsurlarından biri olan mum, daha çok sevgilinin güzellik unsurları ile birlikte işlenmiştir. Sevgilinin yanağı ve yüzü muma teşbih edilmiştir. Mum pervane ile de birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte mum ile burclar arasında bir ilgi kurulmuştur.

Ân-râ ki nûr-ı şem' tinnîn be-ser şod

Rûşen-i dileş be-mihr şeh-i nâm-ver şod (Kaside 19/1)

(Mumun ışığı başına burc olan kimse, gönlünün ışığından güneş ile namlı olur.)

(Kaside 1/6, Kaside 6/8, Kaside 13/4, Gazel 13/4, Gazel 14/3, Gazel 60/1, Gazel 60/4, Gazel 100/2, Gazel 129/2, Gazel 262/4, Gazel 341/1, Gazel 341/4, Gazel 389/4, Gazel 407/4)

Necatî Bey divanında da aynı yönlerden ele alınmıştır. Daha çok sevgilinin yanağı ve yüzü ile birlikte ele alınmıştır. Meclisin mumu olarak ele alındığında ise pervane ile birlikte düşünülmüştür. Şu beyitte sevgilinin güzelliği bir meclis olarak düşünülmüş ve yüzü de muma teşbih edilmiştir.

Bezm-i hüsnünde Necâtî gibi yüzün şem'ine

Bâl ü perler yandırur pervâneler gördün mi hiç (Gazel 39/5)

(Kaside 2/24, Kaside 4/6, Kaside 9/6, Kaside 10/9, Kaside 10/26, Kaside 14/3, Kaside 14/37, Kaside 17/15, Kaside 21/22, Kaside 25/17, MŞSA 3/6, Gazel 5/5, Gazel 9/2, Gazel 99/3, Gazel 106/1, Gazel 118/1, Gazel 134/1, Gazel 140/1, Gazel 153/5, Gazel 183/5, Gazel 215/4, Gazel 217/4, Gazel 258/3, Gazel 287/4, Gazel 316/9, Gazel 341/3, Gazel 356/4, Gazel 407/4, Gazel 429/1, Gazel 505/2, Gazel 507/4, Gazel 522/3, Gazel 570/2, Gazel 598/2, Gazel 641/5, Gazel 648/1)

ŞİİR (SÖZ, ŞAİR, MANA, NAZM, GAZEL, BEYT): Tâli'î divanında şiir ve nazımla ilgili kullanılan terimlerin başında söz, mana, beyt, gazel gelir. Bunlardan söz iki şekilde kullanılmıştır. Söz sevgiliye ait olduğunda söz aldatıcı, gönül alıcı ve güvenilmezdir. Ancak yine de aşığa bu sözler tatlı gelir. Bunun sebebi dudaklardan

çıkış olmalıdır. Tâli'î diğer terimleri kullandığında ise kendi şiirini övmeyi amaçlamıştır. Şair şiirini, divanını övmüş ve nüktedan olduğunu, ince manalar bulmada usta olduğunu ifade etmiştir. Şair kendisine gazelde Kemal, kasidede ise Selman'ı ölçü olarak almıştır (Bkz. Kaside 17/26). Bunun yanında şair, Tûsî adında bir şairin şiirlerinden söz ederken, hakarete varacak sözler sarf etmiş ve onunla dalga geçmiştir (Bkz. Kıt'a 6/2). Şair Tûsî, Kemal, Selman'ın yanında Hâcî 'Alî, H'âce Nureddîn, Kemâlî, Hâcî Rebâbî, Şeyh 'Alî ve H'âce Pîr Ahmed adlı kişilerden söz etmiştir. Bu şahıslar şair oalbileceği gibi, şairin hocaları da olabilir. Şu beyitte şair şiirini övmüş ve diğer şairlere yol gösterdiğini iddia etmiştir.

Pâd-şâhâ menem ân kez sühanem ber-şu'arâ

Der-ma'nâ şüde sad nükte-i pinhân rûşen (Kaside 17/24)

(Ey padişah! Sözleri, şairleri mana konusunda yüz gizli nükteyi aydınlatan benim.)

Bir başka beyitte şair gazelde Kemal, kaside de Selman'ı örnek aldığını söylemiştir.

Der-gazel nisbet-i şî'rem be-Kemâlest u me-râ

Der-kaşâid şüde mâhiyyet-i Selmân rûşen

(Kaside 3/31, Kaside 3/33, Kaside 4/29, Kaside 4/30, Kaside 4/31, Kaside 4/32, Kaside 8/33, Kaside 9/32, Kaside 10/30, Kaside 17/27, Kaside 17/28, Kaside 18/31, Kaside 22/25, Kaside 22/26, Gazel 32/5, Gazel 82/1, Gazel 85/5, Gazel 101/5, Gazel 110/4, Gazel 126/3, Gazel 133/5, Gazel 145/5, Gazel 150/5, Gazel 157/5, Gazel 158/4, Gazel 160/5, Gazel 167/5, Gazel 176/5, Gazel 190/5, Gazel 202/5, Gazel 206/2, Gazel 211/5, Gazel 222/5, Gazel 228/7, Gazel 232/5, Gazel 235/3, Gazel 247/5, Gazel 249/5, Gazel 258/2, Gazel 261/5, Gazel 315/5, Gazel 319/2, Gazel 358/5, Gazel 373/5, Gazel 379/5, Gazel 381/2, Gazel 381/5, Gazel 389/5, Gazel 398/5, Gazel 412/5, Gazel 414/5, Gazel 416/5, Kıt'a 2/1, Kıt'a 4/1, Kıt'a 6/1, Kıt'a 6/2, Kıt'a 7/1, Kıt'a 8/2, Kıt'a 9/1, Kıt'a 9/2, Kıt'a 10/1, Kıt'a 13/1, Kıt'a 14/1, Kıt'a 14/2, Kıt'a 14/3)

Necatî Bey de bu terimleri Tâli'î'ye paralel olarak, şiirini övmek için kullanmıştır. Şair Selmân-ı Sâvecî, Kemâl-i Isfahânî, Nizâmî ve Şeyhî'den övgüyle bahsetmiş ve onları

üstad olarak kabul etmiştir. Şair şu beyitte “Sözlerimin çeşmesi böyle akarsa, Selmân ve Kemâl’in ağızlarının suyu akar ve bunu beğenirler” demektedir.

Selsebil-i suhanım böyle revân görür ise

Akıb agzı suyu tahsin ede Selmân ü Kemâl (Kaside 16/40)

(Kaside 3/37, Kaside 10/11, Kaside 11/47, Kaside 16/40, Kaside 16/42, Kaside 17/24, Kaside 17/25, Kaside 19/25, Kaside 21/14, Kaside 21/45, Kaside 21/48, Kaside 22/42, Kaside 22/46, TSA 4/5, Kıt’a 31/2, Kıt’a 52/2, Kıt’a 61/5, Kıt’a 62, Kıt’a 77/2, Kıt’a 90/3, Kıt’a 91/1, Gazel 16/4, Gazel 62/7, Gazel 66/7, Gazel 76/5, Gazel 100/5, Gazel 101/7, Gazel 104/5, Gazel 136/5, Gazel 151/7, Gazel 175/9, Gazel 178/5, Gazel 191/1, Gazel 196/10, Gazel 201/7, Gazel 220/5, Gazel 241/7, Gazel 294/7, Gazel 380/8, Gazel 382/6, Gazel 424/10, Gazel 439/7, Gazel 440/5, Gazel 443/7, Gazel 519/5, Gazel 546/4, Gazel 550/1, Gazel 552/8, Gazel 554/7, Gazel 588/4, Gazel 588/5, Gazel 616/5, Gazel 629/6, Gazel 636/5)

ŞÎR, ESEDÎ: Aslan cesareti, yırtıcılığı ve çevikliği sebebiyle şahın övgüsünde geçer. Özellikle yiğitlik konusunda aslan ile şah arasında bir ilgi kurulur. Hatta Tâli’î divanında şahlar şahı anlamına gelen “şîrân-şâh” kullanımıyla çok sık olarak karşılaşılmaktadır.

Şâh-ı Şîrân-şâh-ı ‘adil kâneş tîgeş be-hâk

Riht âb-rûyî hasm o dâd ber-bâd-ı fenâ (Kaside 5/14)

(Adaletli aslanlar şahının kılıcı toprağa düşmanın yüzünü döktü ve yok etti.)

(Kaside 3/22, Kaside 5/4, Kaside 9/22, Kaside 14/22, Kaside 16/24, Kıt’a 11/1)

Necatî Bey divanında memduhun övgüsünde, kükremiş aslan anlamına gelen şîr-i jiyân tabiri kullanılmıştır. Şu beyitte ise bugün kullanılan ekme aslanın ağzında sözüne yakın anlamda olan bir akçe aslanın ağzında sözü kullanılmıştır.

Gafil olma kim bir akçe arslan agzındadır

Uş misâlün şîr-i gerdun ile kurs-ı âfitâb (Kaside 4/20)

(Kaside 11/30, Kaside 16/25)

ŞÎRÂZ: Tâli'î divanında adı en çok geçen yerleşim yeri Şiraz'dır. Divanda Şiraz'ın güzellerinden, bahçelerinden, yolundan, fethinden söz edilmektedir.

Cinân nezdîk şod rûz-ı visâleş
Ki Sultân-ı cihân-râ feth-i Şîrâz (Gazel 260/4)

(Şirazı fetheden Cihanın Sultanı'na kavuşma gününde cennet yakın oldu.)

(Gazel 7/1, Gazel 39/7, Gazel 295/5, Gazel 325/5, Gazel 348/5)

Necatî divanında Şiraz'dan söz edilmemiştir.

ŞİRVÂN: Tâli'î divanında adı geçen yerleşim yerlerinden bir tanesi de Şirvân'dır. Divanda Şirvân'ın güzellerinden, Şirvan tarafından ve Şirvan Şahından söz edilmektedir.

Bâ-men-i dil-şüde der-bend-i cefâyî h'âhem
Sâht în nükte nîzed u şeh-i Şîrvân rûşen (Kaside 17/9)

(Ben gönlü gitmiş aşık ile eziyet çeken esir olamk istedim; bu nükteyi parlak kıldı ve Şirvân şahını aydınlattı.)

(Kaside 13/26, Gazel 39/7)

Necatî Bey divanında Şirvân'a değinilmemiştir.

TASAVVUF: Tâli'î'nin rind bir şair olduğunu söylemiştik. Bu nedenle her ne kadar divanda tasavvufi terimlere rastlasak da bunları hangi amaçla kullandığını kestiremediğimiz için şairin tasavvufi yönünü belirlemek oldukça zordur. Ancak genel olarak onun gazellerde rind yönünün, kasidelerde ise tasavvufi yönünün ön planda

olduğunu söyleyebiliriz. Divana tevhid ile başlayan şair bu kimliğini kasidelerde sürdürme çabasındadır. Ancak gazel ve kıt'alarda bambaşka bir kişilik ortaya koyar. Tevhid, tecrid, gönül, akıl, tecelli, halvet, marifet gibi terimler divanda geniş yer tutar. Ancak daha önce de söylediğimiz gibi bunlar tasavvufî anlamında kullanılıp kullanılmadığını tespit etmek zordur. Tevhide ayrılan, divanın ilk beyiti şöyledir.

Her dil ki der-hizâne-i tevhîd bâr yâft

Ber-nakd-i genc-i her dü cihân ihtiyâr yâft (Kaside 1/1)

(Tevhid hazinesinde huzura kabul edilen her gönül, her iki dünyanın hazinelerine sahib olur.)

(Kaside 1/17, Kaside 5/10, Gazel 1/4, Gazel 219/5, Gazel 286/4, Gazel 359/5)

Necatî Bey divanında tasavvufî terimlere yer verildiyse de Necatî Bey'in mutasavvıf bir şair olduğu söylenemez. Bu terimlerin tasavvufî anlamda kullanıp kullanılmadığını tespit etmek zordur. Ezel, ehl-i tarîk, pîr-i mugan, derviş, rind, zahid, zühd, sofu, şeyh, melamet en çok zikredilen tasavvufî terimlerdir. Ancak bu terimlerin hangi manada kullanıldığını söylemek oldukça zordur.

TAVLA: Tâli'î divanında iki beyitte geçmektedir. Zaman ve hırs ile tavla arasında bir ilgi kurulmuştur. Şu beyitte şair, hırs ve arzu bir tavla kutusu olarak değerlendirilmiştir. Tavla kutusundaki çizgiler de bela nakşı olarak düşünülmüştür. Burada tavla oynayan can iki ve dört atar yani gama uğrar.

Cânî ki o zi-şes-der hırs u hevâ nerdest

Her dem hezâr nakş gam-ender dûcâr yâft (Kaside 1/3)

(Her zaman hırs ve arzunun altı kapısında tavla oynayan bir can, bin gam nakşı içinde gama uğrar, iki ve dört atar.)

(Kaside 22/23)

Necatî Bey divanında sadece bir beyitte tavladan söz edilmiştir. Aşağıdaki beyitte Tâli'î'deki kullanıma benzer bir kullanım mevcuttur.

Ol şeyş perinin darbı elinden düşürübdür
Gam şeyş-derine möhre-i maksudunu a'dâ (Kaside 1/14)

TETÂR, TATÂR: Tâli'î'de misk ile birlikte kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte gülün kokusu ile Tatar miski arasında bir ilgi kurulmuştur.

Vakt-i seher zi-lutf nesîm hevâ-yi o set
Müşgîn nefes çû nâfe müşg-i Tetâr gül (Kaside 15/16)
(Seher vakti lütuftan rüzgâr onun isteğidir, gülün misk kokusu Tatar miski gibi kokar.)

Necatî Bey divanında miskin yanında, Tatar hanı, Tatar çölünden de söz edilmiştir. Yine sevgilinin gamzesi ve gözleri ile Tatarlar arasında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur. Şu beyitte kirpik yağdıran gamze, sihirle yağmur yağdıran Tatara teşbih edilmiştir.

Gamzeler kim cân eline tir-i müjgan yağdırır
Benzer ol tatara kim sihr ile bârân yağdırır (Gazel 149/1)

(Kaside 6/8, Kaside 21/2, Kaside 25/36, Gazel 125/6, Gazel 165/4, Gazel 381/3, Gazel 365/1)

'UZZÂ U LÂT: Cahiliye devri putlarından olan bu putlar, Tâli'î divanında iki beyitte geçer. Şu beyitte bu iki putun yıkılmasına atıfta bulunulmuştur.

Ey ber-şefâ'at-i to tama'-ı kâînât-râ
Heybet-i to ber zemin zede 'uzzâ o lât-râ (Gazel 2/1)

(Ey kainatın açgözlülüğü üzerine şefaati olan! Senin heybetin, 'Uzzâ ve Lat putlarını yere serdi.)

(Kaside 20/9)

Necatî Bey divanında bu putlardan söz edilmemiştir.

ÜŞTÜRÂN: Deve, Tâli'î divanında sadece bir beyitte geçmektedir. Bu kullanımda da develerin hac yolunda oluşturdukları kervandan söz edilmiştir.

Selân hest âb-keş-i ebr-râ sabâ

Çûn üstürân râh-ı harem ber-katâr kerd (Kaside10/5)

(Saba rüzgarı, develerin kutsal mekanların yolunda oluşturduğu dizi, gibi su çeken bulutları salladı.)

Necatî Bey divanında da sadece şu beyitte deveden söz edilmiştir.

Ay mıdır yâ güneş ya köke külekleri

Bir ata bir denk olur şol deve dengi penîr (Kıt'a 37/2)

YANAK, YÜZ (RÛY, RUH, RUHSÂR): Tâli'î divanında, sevgiliye ait güzellik unsurları içinde en fazla söz edileni yanağıdır. Yanakla ilgili o kadar teşbih ve mecaz yapılmıştır ki onları burada saymak neredeyse imkansızdır. Genel olarak saç, ben, dudak ve ayva tüyleri ile birlikte alınır. Örneğin saç yılan ya da ejderha olduğunda yanak hazine olur. Bu yüzden çoğu beyitte yanak altına teşbih edilir. Özellikle parlak oluşu ve rengi itibariyle diğer mefhumlarla bir araya gelir. Renk itibariyle gül, gül yaprağı, gül bahçesi, lale ve şaraba benzetilmiştir. Yine parlak oluşu nedeniyle güneş, ay, mum, gün, gündüz ve seher vakti oluşan kızılık ile ilişkilendirilmiştir. Saçlar gece ve karanlık olarak düşünüldüğünde yanak gündüz, gün ve güneş olur. Yanak bazen de bağ, bahar ve cennet olarak düşünülmüştür. Yanak yerine ruh kullanıldığında kelime oyunlarına konu olur. Yanak ile ayna arasında bir ilişki kurulur. Bütün bunlar içinde yanağın en fazla birlikte düşünüldüğü şey güldür. Aşağıdaki beyitte gül sevgilinin renkli yanağından utanmış olarak tasvir edilmiştir.

Pinhân çirâst der-pes dîvâr-ı bâğ eger

Şermende nîst ez-ruh-ı rengîn-i yâr gül (Kaside 15/27)

(Eğer gül sevgilinin renkli yanağından utanmış değilse, bağı duvarının ardında gizlenmesi ne içindir?)

(Kaside 12/2, Kaside 13/13, Kaside 15/28, Kaside 15/29, Kaside 16/27, Kaside 17/1, Kaside 17/3, Kaside 17/5, Kaside 17/8, Kaside 18/28, Gazel ½, Gazel 1/3, Gazel 4/4, Gazel 8/3, Gazel 11/1, Gazel 11/2, Gazel 17/1, Gazel 20/5, Gazel 21/3, Gazel 25/2, Gazel 25/3, Gazel 26/5, Gazel 30/1, Gazel 30/5, Gazel 31/2, Gazel 33/1, Gazel 33/3, Gazel 35/3, Gazel 38/2, Gazel 42/3, Gazel 43/4, Gazel 44/1, Gazel 44/2, Gazel 44/4, Gazel 45/1, Gazel 47/2, Gazel 47/4, Gazel 50/1, Gazel 51/2, Gazel 61/5, Gazel 62/5, Gazel 63/1, Gazel 64/2, Gazel 66/4, Gazel 69/2, Gazel 74/3, Gazel 74/5, Gazel 75/2, Gazel 81/4, Gazel 83/1, Gazel 89/1, Gazel 89/3, Gazel 90/2, Gazel 94/5, Gazel 96/2, Gazel 98/2, Gazel 100/3, Gazel 101/4, Gazel 103/4, Gazel 111/3, Gazel 113/1, Gazel 113/5, Gazel 118/1, Gazel 124/4, Gazel 126/5, Gazel 131/2, Gazel 132/5, Gazel 135/2, Gazel 136/2, Gazel 136/3, Gazel 136/5, Gazel 137/5, Gazel 149/5, Gazel 152/3, Gazel 154/2, Gazel 156/5, Gazel 161/5, Gazel 162/4, Gazel 164/3, Gazel 165/5, Gazel 170/1, Gazel 178/1, Gazel 183/1, Gazel 183/2, Gazel 184/5, Gazel 185/4, Gazel 190/1, Gazel 192/4, Gazel 196/2, Gazel 197/5, Gazel 200/1, Gazel 200/3, Gazel 202/2, Gazel 207/5, Gazel 209/1, Gazel 215/5, Gazel 220/1, Gazel 222/1, Gazel 226/4, Gazel 226/5, Gazel 228/4, Gazel 229/1, Gazel 229/5, Gazel 231/5, Gazel 232/1, Gazel 233/4, Gazel 242/3, Gazel 241/3, Gazel 244/1, Gazel 251/3, Gazel 256/4, Gazel 257/1, Gazel 257/2, Gazel 276/2, Gazel 277/5, Gazel 288/1, Gazel 296/5, Gazel 307/5, Gazel 310/4, Gazel 314/5, Gazel 320/1, Gazel 324/1, Gazel 325/4, Gazel 326/1, Gazel 326/3, Gazel 328/5, Gazel 330/4, Gazel 331/2, Gazel 334/4, Gazel 334/5, Gazel 340/3, Gazel 343/3, Gazel 351/2, Gazel 357/5, Gazel 358/2, Gazel 360/4, Gazel 364/2, Gazel 368/1, Gazel 368/2, Gazel 371/5, Gazel 372/1, Gazel 372/2, Gazel 373/4, Gazel 379/2, Gazel 382/1, Gazel 383/4, Gazel 384/3, Gazel 388/2, Gazel 390/2, Gazel 392/3, Gazel 393/2, Gazel 396/4, Gazel 397/4, Gazel 399/6, Gazel 402/2, Gazel 402/3, Gazel 402/4, Gazel 409/1, Gazel 411/3, Gazel 413/1, Gazel 413/3, Kıt'a 10/3)

Necatî Bey divanında yanak ve yüzün ele alınışı Tâli'î ile paralellik gösterir. Genel olarak yüz ve yanak renkli, parlak, güzel, aydınlık ve sade olarak düşünülmüştür. Yine sevgilinin diğer güzellik unsurlarından olan ben, ayva tüyleri ve saç ile birlikte ele

alınmıştır. Tâli'î divanındaki yanak ve yüzle ilgili teşbih ve mecazlar Necatî Bey divanında kullanılmıştır. Ancak şu beyitte Tâli'î'den farklı olarak şair, kendi yüzünün siyahlığından söz etmiştir.

Yâra ne ey müdde'i çok çok gün âhımdan benim

Yüz çevirmez âyine rûy-i siyâhımdan benim (Gazel 378/1)

(Kaside 2/8, Kaside 5/17, Kaside 6/20, Kaside 8/27, Kaside 9/7, Kaside 11/49, Kaside 14/10, Kaside 14/14, Kaside 14/15, TSA 2/8, Gazel 4/5, Gazel 13/5, Gazel 53/1, Gazel 69/5, Gazel 93/4, Gazel 107/1, Gazel 107/4, Gazel 113/3, Gazel 116/3, Gazel 118/2, Gazel 135/3, Gazel 187/7, Gazel 190/1, Gazel 195/1, Gazel 199/1, Gazel 202/5, Gazel 230/4, Gazel 238/2, Gazel 243/2, Gazel 264/1, Gazel 264/6, Gazel 278/1, Gazel 280/4, Gazel 281/7, Gazel 284/7, Gazel 287/1, Gazel 306/6, Gazel 325/5, Gazel 326/2, Gazel 356/2, Gazel 358/6, Gazel 367/3, Gazel 370/7, Gazel 372/1, Gazel 381/5, Gazel 403/4, Gazel 406/1, Gazel 406/3, Gazel 421/6, Gazel 463/3, Gazel 469/1, Gazel 479/4, Gazel 481/2, Gazel 496/2, Gazel 513/1, Gazel 526/1, Gazel 549/3, Gazel 558/1, Gazel 582/8, Gazel 612/3, Gazel 614/1, Gazel 619/4, Gazel 621/5, Gazel 627/7, Gazel 645/2)

YILDIZ (AHTER, ENCÜM, KEVKEB, KEVÂKİB): Gökyüzündeki diğer unsurlar ile birlikte ele alınmıştır. Parlak oluşu, sayısının çok fazla oluşu, gökte kümeler oluşturmaları, yıldız kayması gibi yönlerden ele alınmıştır. Şu beyitte yıldızlar askerlere teşbih edilmiştir.

Râz-i ne-şod hudâ u halâyık ez-ân kes

Ko ber hilâf-ı hükm u rızâ-yı to kâr kerd (Kaside 10/25)

(Güneş senin korkundan yıldızlardan oluşan askerlerle gece gündüz feleği tutup köle yaptı.)

(Kaside 1/17, Kaside 10/13, Kaside 11/13, Kaside 11/21, Kaside 13/18, Kaside 15/10, Kaside 20/29, Kaside 22/17, Gazel 1/1, Gazel 22/3, Gazel 30/4, Gazel 142/2, Gazel 168/2, Gazel 207/2, Gazel 315/1)

Necati Bey divanında bunlara ek olarak, yıldızın talih, bah, saadet ve devlet ile olan ilişkisi de ele alınmıştır. Böyle olunca yıldız ile burclar arasında bir ilişki kurulmuştur. Yine gözyaşı ile yıldız arasında bir ilgi kurulmuştur. Şu beyitte ise “iğne atsan yere düşmez” deyimi ile yıldızların yeryüzü ve gökte fazla oluşlarına dikakt çekilmiştir.

Güneş iğne basacak yer bulamaz dopdoludur

Yer yüzü kevkeben ile nite kevkeble felek (Kaside 12/16)

(Kaside 2/17, Kaside 6/12, Kaside 6/28, Kaside 9/23, Kaside 12/16, Kaside 14/17, Kaside 16/15, Kaside 17/2, Kaside 18/22, Kaside 21/35, MŞSA 7/5, MŞSM 2/2, MŞSM 3/6, Müfred 67, Gazel 77/8, Gazel 124/2, Gazel 140/7, Gazel 200/1, Gazel 282/6, Gazel 445/2)

YÛSUF: Züleyha ile olan macerası, Mısırlı kadınların turunç yerine ellerini kesmeleri olayı ve Yusuf suresine atıfta bulunulmuştur.

Çeşm der-Yûsuf gül dûhte u be-girifte

Ber-ser dest turuncî çû Zelîhâ nergis (Kaside 20/12)

(Nergis Zeliha gibi elinde bir turunç ile gözü Yusuf'ta gül dikti ve tuttu.)

(Gazel 197/3, Gazel 204/3)

Necatî Bey divanında Yusuf peygambere çok sık olarak atıfta bulunulmuştur. Yüz güzelliği, Mısır'a hükümdar olması, kuyuya atılması, mâh-ı Kenân olarak bilinmesi, Züleyha ile olan macerası gibi yönlerden birçok beyite konu olmuştur. Şu beyitte saba rüzgarı Züleyha'ya, gül de Yusuf'a teşbih edilmiştir.

Şöyle kim ardıncadır dâ'im Züleyhâ-veş sabâ

Sezmezem gül Yûsufunun kala dâmânı dürüst (Gazel 36/2)

(Kaside 11/9, Kaside 24/2, MŞSA 1/2, Gazel 6/4, Gazel 16/3, Gazel 36/2, Gazel 95/6, Gazel 198/6, Gazel 223/3, Gazel 226/5, Gazel 285/1, Gazel 425/4, Gazel 440/2, Gazel 462/3, Gazel 471/5, Gazel 475/2, Gazel 477/3, Gazel 479/7, Gazel 493/7, Gazel 495/1,

Gazel 497/3, Gazel 502/5, Gazel 546/2, Gazel 584/6, Gazel 620/6)

ZÂHİD, HOCA, SOFİ, MÜFTÜ, NASUH, ŞEYH, VÂİZ: Ayrı ayrı şahıslar olmakla beraber, şairler bu tipleri aynı düşünce çerçevesinde şiirde işlerler. Rind bir şair olan Tâli'î de, bu tipleri, klasik zahit tipi çerçevesinde şiirde işlemiştir. Bunlardan en çok dile getirileni zahittir. Bu tipler şaire göre itici, dar kalıplarda yaşayan insan tipleridir. Zahitler aşk ve şaraptan uzak duran tiplerdir. Ne şarap içerler ne de aşktan anlarlar. Böyle düşünen şair, onları alay konusu eder. Zahitler ibadete dalmış elini eteğini dünyadan çekmiş gibi davranırlar. Bu yüzden bu tür insanlar şaire soğuk gelir, sohbetlerini can sıkıcı olarak ifade eder. Şair zahitleri soğuk havalara, kış mevsimine ve kara benzetmiştir. Şaire göre onlar riyakardır. Aşığı daima meyhane, şarap ve sevgiliden men etmeye çalışırlar. Şair şu beyitte olduğu gibi onları meyhaneye, şaraba, aşka ve güzel olan şeylere yakıştırmaz.

Rûy der-meclis zâhid 'aceb ez-nümâyî

Zânek der-mevsîm-i sermâ gül-i rengîn 'acebest (Gazel 54/4)

(Zahidin meclise gelişi kış mevsiminde parlak renkli güllerin olması gibi tuhaftır)

Şu beyitte de şair zahidi soğuk onun çektiği ahları da ateş olarak ele almıştır.

Dest-i ber-dil nihem ân-dem ki keşed zâhid âh

Mî bürem der-dem-i sermâ be-sûy-i âteş-i dest (Gazel 86/2)

(Zahid ah çektiği zaman elimi vicdanıma koyarım; elimi soğuk zamanlarda ateşin tarafına götürürüm)

(Kaside 8/29, Gazel 3/4, Gazel 5/5, Gazel 6/4, Gazel 7/4, Gazel 19/4, Gazel 31/1, Gazel 31/3, Gazel 34/4, Gazel 45/2, Gazel 46/4, Gazel 51/4, Gazel 55/4, Gazel 57/4, Gazel 59/5, Gazel 65/2, Gazel 66/3, Gazel 79/1, Gazel 84/2, Gazel 89/4, Gazel 92/2, Gazel 94/3, Gazel 106/4, Gazel 107/5, Gazel 117/2, Gazel 118/4, Gazel 122/5, Gazel 125/2, Gazel 180/2, Gazel 180/4, Gazel 185/5, Gazel 215/3, Gazel 225/1, Gazel 227/3, Gazel 234/3, Gazel 237/4, Gazel 238/5, Gazel 258/3, Gazel 260/2, Gazel 260/3, Gazel 270/5,

Gazel 270/5, Gazel 271/5, Gazel 283/5, Gazel 299/3, Gazel 302/3, Gazel 302/5, Gazel 303/4, Gazel 305/3, Gazel 317/4, Gazel 320/4, Gazel 320/5, Gazel 328/3, Gazel 331/3, Gazel 342/3, Gazel 344/2, Gazel 349/1, Gazel 371/1, Gazel 382/2, Gazel 384/5, Gazel 388/1, Gazel 404/5, Kıt'a 4/2, Kıt'a 5/1, Kıt'a 5/2, Kıt'a 8/1, Kıt'a 12/1, Kıt'a 13/3)

Necatî Bey divanında bu tiplerden zâhid, sofî, hâce, şeyh, vâiz, nâsîh, fakih, monlâ'dan söz edilmiştir. Bu tiplerin mekanı mesciddir ve aşıkları ayıplama işi onlarındır. Bu tipler Tâli'î'de olduğu gibi olumsuz tipler olarak ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte Tâli'î'de olduğu gibi zâhid ile kış mevsimi arasında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur.

Yıkıldı zâhidin verdiği tevbe

Diriğâ kışda yapı muhkem olmaz (Gazel 230/5)

(Kaside 21/13, Gazel 11/6, Gazel 60/4, Gazel 68/1, Gazel 86/6, Gazel 92/6, Gazel 100/1, Gazel 113/5, Gazel 120/1, Gazel 124/6, Gazel 138/1, Gazel 165/5, Gazel 170/6, Gazel 180/5, Gazel 192/7, Gazel 202/3, Gazel 208/3, Gazel 217/4, Gazel 225/2, Gazel 226/3, Gazel 237/6, Gazel 241/3, Gazel 241/4, Gazel 259/2, Gazel 275/3, Gazel 287/5, Gazel 291/9, Gazel 296/7, Gazel 300/3, Gazel 314/5, Gazel 316/1, Gazel 334/3, Gazel 337/1, Gazel 341/4, Gazel 360/6, Gazel 362/3, Gazel 364/3, Gazel 383/2, Gazel 390/4, Gazel 400/3, Gazel 402/6, Gazel 419/4, Gazel 427/2, Gazel 452/4, Gazel 480/4, Gazel 486/3, Gazel 494/2, Gazel 494/3, Gazel 514/3, Gazel 527/5, Gazel 530/1, Gazel 540/5, Gazel 545/1, Gazel 545/2, Gazel 588/2, Gazel 597/3, Gazel 609/3)

ZÜHAL(KEYÂN, KEYVÂN): Memduhun övgüsünde felek ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte felek bir kaleye benzetilmiş ve Zühal da onun bekçisi olarak düşünülmüştür.

Tâ pâsbân-ı kal'a-i gerdûn bod zühâl

Tâ ber-felek zi-leşker-i encüm bod eser (Kaside 11/36)

(Felek kalesinin bekçisi Zühal yıldızı olduğundan, felekte yıldız askerlerden iz oldu.)

(Kaside 3/28, Kaside 9/20)

Necatî Bey divanında iki beyitte Keyvân sözcüğü ile Zühal'den söz edilmiştir. Memduhun övgüsü yapılırken bir beyitte Süleyman Peygamber'in veziri ile birlikte düşünülen Zühal, diğer beyitte ise felek ile birlikte ele alınmıştır. Şu beyitte memduhun büyüklüğünü vurgulamak için, yıldızının ne kadar yüce olduğu söylenmiş ve onun kadrinden felekte Zühalin onun köşkünü süslediği ifade edilmiştir.

Refi-ü'l-kadr pašasın ne ali yıldızın var kim
Felek tâkında keyvân işin işler nakş-ı evvânın (Kaside 13/18)

(Kaside 10/28)

ZÜHRE: Tâli'î'de diğer gök cisimleriyle birlikte ele alınmıştır. Parlaklığı nedeniyle de ele alınmıştır. Gül ve şimşek ile de ilişkilendirilmiştir. Şu beyitte ise neşe ve huzur vermesine atıfta bulunulmuştur.

Tâ bod ber-felek ez-kevkebe zühre eser
Ne-keşend ehl-i tarab mihnet mahmûrî-râ (Gazel 30/4)

(Yıldızlardan gökyüzüne Zühre'den eser olduğu için, Eğlence ehli mahmurlukta eziyet çekmez.)

(Kaside 7/20, Kaside 10/15, Kaside 12/5, Kaside 15/20, Kaside 20/26)

Necatî Bey divanında ise Zühre'den sadece bir beyitte söz edilmiştir. Aşağıdaki beyitte sevgili, yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olarak düşünülmüştür.

Kimse ağlamağı gözyaşı ne bilsin bilmez
Anı ey zühre-cebîn âh-ı seher-gâh bilir (Gazel 64/4)

SONUÇ

Yapılan bu çalışma sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Tetkik edilen üç nüshadan yalnızca İ nüshasında istinsah tarihine ilişkin bilgiye ulaşılmıştır. Söz konusu nüshada istinsah tarihi olarak H. Şevval 915/M. Ocak-Şubat 1510 tarihi kaydedilmiştir. Bu bilgiden hareketle divanın 16. yüzyıldan önce telif edilmiş olabileceği anlaşılmaktadır.

Öte yandan divanın 15. Yüzyılda telif edildiğine dair en ikna edici delillerden biri olarak kasidelerde “Sultan Mehmed Han” ibaresinin kullanılmış olması zikredilebilir. Bu ibare başka bir Mehmet’e işaret ediyor diye de değerlendirilebilir. Ancak 16. Yüzyıl şair tezkirelerinde, bu ibarenin yalnızca Fatih Sultan Mehmet için kullanıldığı bilinmektedir. Kaldı ki Tâli’î’nin de Fatih Sultan Mehmet’in hazine kâtipliği görevinde bulunduğu bilgisine hem mevcut kaynaklar hem de divanındaki bir beyit: “*Ez-mâl-i şâh kem ne-şod ez-hizâne hem, İmsâl ger vazife-i men püser şod*” de işaret etmektedir.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle Tâli’î Divanının 15. yüzyılda telif edildiğini söylemek mümkündür.

2. Tâli’î mahlası ile şiir yazdığı tespit edilen üç şair bulunmaktadır. Bu üç şairin farklı dönemlerde yaşamış olduğu şair tezkirelerinden anlaşılmaktadır. Tezkirelerden elde ettiğimiz bilgiler ışığında tespit edilen bu üç şair şunlardır:

a. Alî Şîr Nevâyî’nin Mecâlisü’n-Nefâyis adlı eserinde söz ettiği Mevlana Tâli’î’dir. Şair bu eserin birinci Meclisinde yer alır. Bu bölüm Nevâyî’den önce yaşayıp, Nevâyî doğmadan önce vefat eden ve yazarın görüşüp tanışma fırsatı bulmadığı 46 şairi ihtiva etmektedir. Nevâyî miladi 9 Şubat 1441 tarihinde doğmuş ve Ocak 1501’de vefat etmiştir. Buradan Mecâlisü’n-Nefâyis adlı eserde söz edilen Tâli’î’nin söz edilen tarihlerden önce yaşadığı sonucu çıkarılabilir.

b. Tâli’î mahlası ile şiir yazan ikinci şair ise 15. Yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan Tâli’î’dir. Latifî, Sehi Bey, Beyânî, Aşık Çelebi, Kınalızade Hasan Çelebi ve Riyazi tezkirelerinde bu şair hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca Tuhfe-i Nâilî, Keşfü’z-Zünûn ve Kühü’l Ahbar gibi eserlerde de söz konusu şair hakkında bilgiler mevcuttur. Şairin hayatı hakkında kesin bilgiler yoktur. Ancak Tâli’î’nin Fatih Sultan Mehmet Döneminde hazine kâtipliği yaptığının biliniyor olması ve Yavuz Sultan Selim döneminde yeniçeri kâtipliği görevindeyken vefat ettiği bilgisi

onun 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşadığı söylenebilir. Sultan Selim'in saltanatının 1512-1520 yılları arasında olması da onun 1512-1520 yılları arasında vefat ettiğini gösterir.

c. Türk edebiyatında Tâli'î mahlasını kullandığını tespit ettiğimiz üçüncü şair ise 17. Yüzyılda yaşamış olan İshak adında bir şairdir.

Birinci maddede zikredilen sebeplerden ötürü incelediğimiz divanın b. Maddesinde tanıtılan, 15. Yüzyılın sonu ile 16. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan Tâli'î'ye ait olduğu kanaatine varıldı.

3. Edisyon Kritik yöntemiyle karşılaştırılan nüshaların, şaire ait şiirler açısından eksik olması ve her nüshada diğer nüshalara göre farklı şiirlerin bulunması, bu nüshaların müellif tarafından değil de müstensihler tarafından yazıldığını gösterir.

4. Tâli'î'nin Farsça divanı ile Necati Bey divanı arasında, mazmunlar açısından yapılan karşılaştırma sonucunda, genel olarak aynı mazmunların seçildiği ve bu mazmunların benzer şekillerde ele alındığı görüldü. Ayrıca iki şairin de şiirlerinde atasözleri ve deyimlere çok sık olarak yer verdiği tespit edildi.

KAYNAKLAR

- Akkuş, Metin, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007.
- Atalay, Mehmet, *Yenişehirli Avni Bey, Farsça Divan*, Aktif Yayınevi, Erzurum 2005.
- Ateş, Ahmet, Tarzi, Abdülvehhâb, *Farsça Grameri*, MEB, İstanbul 1976.
- Ateş, Ahmet, Yazıcı, Tahsin, *Farsça Dilbilgisi*. MEB, İstanbul 1971.
- Beyânî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, (Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran), Ankara 2008.
- Bilgen, Abdüsselam, *Adâ'î-yi Şirâzî ve Selim-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-III*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1917.
- Canım, Rıdvan, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şua'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, AKM, Ankara 2000.
- Çapan, Pervin, *Tezkire-i Safayi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2005.
- Çavuşoğlu, Mehmed, *Necâti Bey Dîvânı'nın Tahlili*, MEB, İstanbul 1971.
- Develioğlu, Ferid, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2005.
- Doğan, Ahmet, *Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007.
- Eraslan, Kemal, *Alî-şîr Nevâyî Mecâlisü'n-Nefâyis I-II*, TDK Yayınları, Ankara 2001.
- Etik, Arif, *Farsça-Türkçe Lûgat*, Salah Bilici Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kitabu't-Tarih-i Kühü'l-Ahbar*, Ahmet Uğur vd. neşri, Cilt: I, Kayseri 1997.
- Gibb, E.J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi I-II*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- Gibb, E.J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi III-V*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- Güler, Kadir, Yaşar Kerim, "Dîvân Siirinde Câize (Sâir- Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler-I", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos 2007.

- İbnü'l-Mübarek Muhammed El-Kazvini, *Terceme-i Mecâlis'in-Nefais*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi bölümü, Demirbaş numarası: 3877.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul 2008.
- İpekten, Haluk, İsen, Mustafa, Karabey, Turgut, Okçu, Naci, Toparlı, Recep, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
- İsen, Mustafa, *Latîfi Tezkiresi*, Akçağ Yay., Ankara 1999.
- İsen, Mustafa, *Sehi Bey Tezkiresi, Heşt Behişt*, Akçağ Yay., Ankara 1998.
- İsen, Mustafa-Filiz Kılıç-Muhsin Macit-Osman Horata-İ. Hakkı Aksoyak, *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2009.
- Kafzade Faizi, *Zübdetü'l-Şair*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum Eserler Bölümü, Numara: 1325
- Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2009.
- Karaköse, Saadet, *Nevizâde Atâyî Divânı Kısmî Tahlil-Metin*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi SBE, Malatya 1994.
- Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünun*, 2.Cilt, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2007.
- Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran, Ankara 2009.
- Kılıç, Filiz, *Aşık Çelebi Meşairiü's-Şuara*, cilt: I-II-II, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.
- Kılıç, Filiz, *XVII. yy. Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.
- Külekçi, Numan, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011.
- Levend, Agah Sırrı, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.
- Levend, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998.
- Mazıoğlu, Hasibe, *Fuzûlî-Hâfız İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1956.
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara 2005.

- Mercan, İsmail Hakkı, *Türk Tarihinin Kaynaklarından Olan Bazı Menakıbnâme ve Gazavatnameler Hakkında*, sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s10/mak
- Muallim Naci, *Lugat-ı Naci*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1995.
- Mütercim Asım Efendi, *Burhan-ı Katı*, Türk Dil Kurumu Yay., İstanbul 2009.
- Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1992.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul 2004.
- Riyâzî, *Riyazüş-Şuara*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, Demirbaş Numarası: 3871
- Solmaz, Süleyman, *Necâtî, Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Şahiner, Necmeddin, *Edebî Sanatlar*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1975.
- Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri*, (Haz. Abdulkadir Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.
- Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, TDK Yayınları, Ankara 2010.
- Tâli'î, *Divan-ı Tâli'î*, Ankara Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş numarası: Mustafa Con A, 529/II
- Tâli'î, *Divan-ı Tâli'î*, İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş numarası: Haraccioğlu 975
- Tâli'î, *Divan-ı Tâli'î*, Tire Kütüphanesi, Demirbaş numarası: NP/399-3
- Tarlan, Ali Nihat, *Necatî Beg Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992.
- Tolasa, Harun, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001.
- Tolasa, Harun, *Sehî Latîfî Âsık Çelebi Tezkiplerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Arastırma ve Elestirisi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2002.
- Tuman, Mehmet Nail, *Tuhfe-i Naili*, Bizim Büro Yay., Ankara 2001.
- Türk Dil Kurumu, *İmla Klavuzu*, TDK. Yay., Ankara 1996.
- Türk Dil Kurumu, *Tarama Sözlüğü*, C. I-VII, TDK Yay., Ankara 1963-1972.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, TDK. Yay., Ankara 1998.

Yazar, İlyas, “Kastamonulu Dîvan Edebiyatı Şâirleri”, *II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 18-20 Eylül 2003, Ankara 2005, s.255-264.

Yıldırım, Nimet, *Farsça Dilbilgisi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2010.

Yıldırım, Nimet, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler*, Enderun Yay., İstanbul 1992.

Yılmaz, Kaşif, *Güftû ve Teşrîfâtü’ş-Şu’arâsı*, AKM Yayını, Ankara 2001.

DİZİN

- Alî Şîr Nevayî, 1, 428
 Amasya, 3, 6
 Andelîbî, 7
 Âşık Çelebi, 2, 3, 6, 11
 Bayezid, 4, 5, 6, 357, 411
 Beyanî, 3, 6, 8
 Cemşid, 10, 23, 35, 45, 143, 176, 282
 Dukadinoğlu, 3
 Emîr Şeyh 'Alî, 276
 Fehmî, 11
 Gammî Beg, 7
 Güvahî, 11
 H'âce Nureddîn, 279, 415
 H'âce Pîr Ahmed, 277, 415
 Hâcî 'Alî, 278, 415
 Hâcî Rebâbî, 415
 Hâlîmî, 11
 İskender, 432
 İstanbul, IV, 2, 5, 6, 11, 430, 431, 432,
 433
 Kafzâde Faizi, 2
 Kastamonu, 2, 4, 5, 433
 Kemâl, 8, 416
 Kemâlpasazâde, 11
 Kerbela, 9, 18, 19, 285, 294, 365, 395
 Kınalızade Hasan Çelebi, 2, 4, 6, 428,
 431
 Kühü'l Ahbâr, 3
 Latifi, 2, 6, 7
 Mahmud, 2, 4, 5, 411
 Manisa, 2, 4, 6
 Mevlânâ Hüsn-şâh, 276
 Nevâyî, 1, 428, 430
 Nihâlî, 11
 Nûh, 10, 282, 388
 Revânî, 11
 Riyazi, 2, 428
 Rüstem, 240, 282, 283, 397, 398
 Saruhan, 4, 5
 Sehi Bey, 2, 5, 6, 428, 431
 Selmân, 8, 25, 53, 169, 416
 Sikender, 10, 51, 282
 Sultân Cem, 10, 281
 Sultan Mahmud, VI, 4, 6
 Sultân Mehemed, 56, 62, 64, 410
 Sultan Mehmet, 7, 410, 428
 Sultan Muhammed Baysungur, 1
 Sultan Selim, 2, 4, 5, 6, 11, 428
 Sun'î, 4, 5, 7
 Sücûdî, 3, 7, 11
 Sührâb, 282, 397
 Şâvur, 5, 7
 Şevkî, 4, 7
 Şeyhî, 10, 416
 Tuhfe-i Naili, 2, 432
 Tûsî, 10, 277, 278, 340, 415

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sedat KARDAŞ
Doğum yeri ve Tarihi	Koçak, 1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Atatürk Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	sedat_kardas@hotmail.com
Tarih	02.01.2012